

८९	श्री पार्श्वदेव	.	..	...	६९३-६९९
९०	श्री अजगर रायाजी	..	..	.	६९९-७०७
९१	श्री धनजय त्रिपक	..		...	७०८-७१५
९२	श्री पांडुरंग स्वामी	.		...	७१५-७१९
९३	श्री ललक सत	..	.	.	७१९-७२५
९४	श्री त्रिविध लीलासत	..	..	..	७२५-७३२
९५	श्री वनखटी	..	...	..	७३३-७३९
९६	श्री भर्तृहरि-चदुलाल	...	.	.	७३९-७४६
९७	श्री मुद्रलाचार्य		...	...	७४६-७५४
९८ ते १०८	श्री सिद्धस्वामी	...	..	...	७५४-८६२
१०९	श्री रामा हरिदास	...	...	...	८६२-८७१

श्री

रामदास आणि रामदासी

भाग सत्ताविसावा

भक्तमंजरीमाला

खंड तिसरा

अध्याय ६०

— सोपानदेव आणि पीतांबर —

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जया जि सच्चिदानंदा ।
परब्रह्मा आनंदकंदा । छीळाविग्रही स्वच्छदा । स्वतसिद्ध परमात्मया
॥ १ ॥ सकळासि आदिकारण । प्रकृति तुष्टि सृजति जाण । तो तू
गणेश स्मरतां पूर्ण । विग्रमंजन होतसे पै ॥ २ ॥ मनोरथाची वल्ली ।
सरस्वती वागफळा प्रसवली । जो अक्षरे असे व्याळि । रथांति निपजली
कूटस्थ ॥ ३ ॥ जीवाची करावया सोडवणा । क्षणुनि अवतरे सद्गुराणा ।
उत्तमपुरुषां भेटि जाणा । होय दर्शना ष्याचेनि ॥ ४ ॥ ऐसा स्वामि
सिद्धेश्वर । जो कां श्रीरामदासअवतार । ठेउनि मस्तकीं तेणें कर ।
केले साचार कल्याण पै ॥ ५ ॥ ते कल्याण पदवी कैसि । अज्ञानतम
सकळ नाशि । सद्गुरुपद मिराशी । जाहाली दासी वृत्ति ते ॥ ६ ॥
ते दास्यत्व हे चि आतां । करणें आवडले सद्गुरुनाथा । वदविती स्वयें
सतकथा । गोड अमृताहुनि पै ॥ ७ ॥ तारि अवधान देता पघळ ।
स्वात्मसुख उचवळे । पापताप जाय समूळ । दैन्य पळे उठावठि ॥ ८ ॥

સાધુકથેહુન આન । યોર નસે કાઈ ચ જાણ । જેયેં તિથે નારાયણ ।
 હોટાગણ મોક્ષ ઘાલિ ॥ ૯ ॥ યાલાગી આવડી કથા સર્વિ ।
 મક્તમજારિ હે પરિસાધો । જેણેં તુટે મીયાગોવિ । રેછા પૂર્વિ શ્રીમગવત
 ॥ ૧૦ ॥ શ્રીસોપાનદેવાચા અવતાર । જાલા અસે મહીવર ।
 તે એકા સવિસ્તર । સશય દૂર કરુનિયા ॥ ૧૧ ॥ નિવૃત્તી આદી
 ચૌધે જણ । યતીપાસાન પાવલે જનન । તે અસંસ્કાર રાહિલે
 પૂર્ણ । કરાયા રક્ષણ વેદ આજ્ઞા ॥ ૧૨ ॥ તે મક્તવલ્લા
 નારાયણા । પ્રશસ્ત ન ધાટે કંદા મના । યાલાગી અવતાર
 ધ્યાવયા આજ્ઞા । ફેલી જાણ શ્રીથિઠલે ॥ ૧૩ ॥ તયે આજે વદુનિ
 શીરિ । જન્મલે સત સર્વજ્ઞ ચારિ । તે કથા વર્ણિલિ ઘરિ । નિવૃત્તિદુસરી
 જ્ઞાનદેવાચિ ॥ ૧૪ ॥ આતા સોપાનદેવાચે અવતરણ । કણે ઠાઈ
 જાલે જાણ । તે ચિ હોઈલ સમૂહ કથન । કરા શ્રવણ નિજપ્રીતિ ॥ ૧૫ ॥
 બ્રહ્મ કુમહલીચે તિરિ । ક્ષેત્ર જાણા મયુરેશ્વરિ । મરદ્વાજાચિયે ગોત્રી ।
 અવતાર ધરિ વિધિ તેયે ॥ ૧૬ ॥ આકારમાત્રી ઋગ્વેદ । હા તો મુલ્લિચા
 અર્થ સિદ્ધ । યાલાગી વેદિ ત્યાચિ શુદ્ધ । સોપાન ઐસિત્થ જન્મલેતિ
 ॥ ૧૭ ॥ આણિક યેયેં દુજે કારણ । ધિરચિ અંશ સોપાન । સ્વાર્નદ-
 પુરિ વ્હાવંયા અવતરણ । જાણતિ પૂર્ણ સજ્ઞાન તે ॥ ૧૮ ॥ સ્વાનુમવે
 પાહાતાં દેહિ । ગણપતિજવલ્લ બ્રહ્મદેવ પાહિ । જ્ઞાનિ દેહુન સર્વા ઠાઈ ।
 સદા હ્રદઈ ધ્યાતિ તયા ॥ ૧૯ ॥ પિતામહસજ્ઞેસિ । બાબજી એસે
 નામાસિ । ધરિલે જેણે નિશ્ચયેસિ । જર્મત્રયાસિ કલ્લાવયા ॥ ૨૦ ॥
 કિંચદુના આણીક કારણ । શ્રોતિ એકા દેવનિ મન । જીયે ફાલિ
 નામદેવાને । આરતિ જાણ ફેલિ પે ॥ ૨૧ ॥ અઠાવિસ યુગે રમા
 વિટેવરિ । એસે વદલા નામા ઘેલરિ । તયે વેલ્લિ સંતચતુરી । ફેલા
 નિર્ધારી પ્રશ્ન દેવા ॥ ૨૨ ॥ ક્ષણતિ દેવા તું જીર્ણ ફી નૂતન । તેહા
 હાસિનેલે શ્રીમગવાન । જવાલિ નામા મક્ત પાડુન । અવલોકન ફેલે પે
 ॥ ૨૩ ॥ તેયે સોપાનદેવ ઘોલતિ । જુનાટ જુના હા શ્રીપતિ ।
 પરિ અટાધોસ યુગે નિશ્ચિતિ । પુલ્લિક મક્તિ રમા અસે ॥ ૨૪ ॥

नामदेवाची उपासना । म्हणुनि तसे वर्णिले जाणा । बाप बाप म्हणे
 सोपाता । पढरिराणा ते वेळे ॥ २५ ॥ जी जी म्हणति सकळ जन ।
 टाळ्या पीटिति संत मिळोन । तेव्हां बाबजी हे नामाभिधान । पावले
 सोपान भगवतमुखें ॥ २६ ॥ याळार्नि नाम निर्धारि । सोपानासि
 या अवतारि । बाबजीपत साचारि । जरनारी म्हणति पै ॥ २७ ॥
 जयाळार्नि मुर्तिमंत । अनुग्रह केळा छादिनाथें । प्रत्यक्ष प्रघटोनि
 स्वानंदपुराते । देवाळयांत श्रीगणपतिचे ॥ २८ ॥ मग तेथें काय
 पाहणें । वदकिं जेवि घातले लवण । नातारि जळ गारा दिसति मित्र ।
 पारि अभिन्न सदा निरा ॥ २९ ॥ असो तें स्वसुख मोळें जाता । वाचा
 पावति तत्समता । याळार्नि न घडे वाघ्याशता । होय चित्ता विघ्नाति
 ॥ ३० ॥ पुढे विघ्नादि कम जाळा । सवित्रिनें निजपति वरिळा ।
 तो सोहळा वर्णावला । सहस्रमुखाळा हाकि कैबि ॥ ३१ ॥ जेथें
 भगवान् जाळे वन्हाळि । मुक्ति कारिति स्वयें कुरोडि । राहि ऋक्मिणी
 लवढसवडि । मिरवति परवडि सडपी त्या ॥ ३२ ॥ ऐसे पारि करोनि
 ह्म । गृहस्ताश्रमी केळे सोपात । बाबजीबाबा नामाभिधान । विश्व
 वदतें म्हणाति जया ॥ ३३ ॥ त्रिगुणाश तीन पुत्र । ह्मण जाहाळे
 जेथें पवित्र । सदा जयाचे वदे वगत्र । श्रीराममंत्र अहर्निशी ॥ ३४ ॥
 ऐसा समर्थ योगी तो बरवा । स्वात्मसुखाचा जो निजठेवा ।
 जयाचे आवडि वासुदेवा । घेतसे सेवा रात्रदिन ॥ ३५ ॥ नित्यनेम
 हरिपूजत । वैष्णवाचा सन्मान । येकादशिसि कीर्तन । उपोषण
 सर्वासि ॥ ३६ ॥ पचरत्ने भगवद्गीता । पठण करुणें नित्य
 सर्वथा । श्रंतर्ज्ञा पद्मात्मा । मनन अर्था हेचि पै ॥ ३७ ॥
 भुल्लोया मार्ग दावावा । त्याय नीति ज्या स्वभावा । जगा उपकार
 करावा । तारि जिवा भक्तिनें ॥ ३८ ॥ कीर्तनाची बहु आवडि ।
 श्रोतियाचा सशय फेडि । ज्ञानध्वजा चमडिलि गुडि । रसपरवडि निरोपण
 ॥ ३९ ॥ कथारंगी उभे राहाता । अभग उंचस्वरें गाता । पुढें ठाक ते
 भक्तकथा । भागवतादि सुकळिक ॥ ४० ॥ याचें काय कारण । तें

हि ऐका विचक्षण । या विधिमुखें समाधान । श्रुति अनुमोदन देताति
 ॥ ४१ ॥ भागवतधर्म जितुका । संपादिला पूर्ण तितुका । उमारिणी
 कीर्तननौका । उतरी अनेका मयजळी ॥ ४२ ॥ पंढरिसि जाता भले ।
 देव सामोरे ज्या पातळे । कीर्तनासि उभे केले । श्रीविठलें स्वमक्ता
 ॥ ४३ ॥ तये काळींचा विचार । वर्णन करिता होईल प्रसर । जिये कथेंत
 सारंगधर । गिरिजावरसदित पै ॥ ४४ ॥ प्रघट जाहाला जेव्हा हरि ।
 समाधिस्त जाले नरनारी । अमर उतरले पंढरि । सभागजरी कोंदाटले
 ॥ ४५ ॥ नाहिं मान देहाचें । जैसे माहात्म ज्या कथेचें । चित्त विरालें
 स्वरूपी साचे । काय घाचे वर्णू ते ॥ ४६ ॥ असो ऐसे बहुत वेळा ।
 चमत्कार पंढरिसि जाहाला । मोरेश्वरि अवतरला । सोपान जाला बाबाजी
 तो ॥ ४७ ॥ कोणे येके दिनि यावजीबाबासि । आठवले मनि जावे
 काशीसि । तव पाहिले विश्वेश्वरासि । स्वानंदपुरासि सकळ दैवते
 ॥ ४८ ॥ नाना सरिता पवें सर्व । मोरेश्वरी देखिले वैभव ।
 याळागि सुचवि पंढरिराव । स्वस्त राहावे या ठाई ॥ ४९ ॥
 मग आज्ञा वंदोनि तेथे चि । राहिली गुरुमाय अनायाचि ।
 धन्य कीर्ति त्या बाबजीची । आवड साधुची बहु जया ॥ ५० ॥
 सेखी ठेविला मोरेश्वरी देह । तो तो गोष्टि अपूर्व आहे । प्रत्यक्ष
 भगवान लवलाहे । पंढरिराय आले तेथे ॥ ५१ ॥ स्वमुखें घेऊनि
 प्राणज्योति । बाबजीस मेळविले स्वरूपाप्रति । प्रघटला तेथें श्रीगणपति ।
 विमानां वर्षति देव सुमनें ॥ ५२ ॥ न वर्णवे तो निघनसोहळा ।
 विश्वात्मा सोपान होऊन गेला । चौघडा तो सुरू जाहला । सर्वत्र
 ऐकिला अनुहृतध्वनि ॥ ५३ ॥ असो ऐसे ब्रह्मदेव सोपान । तयाचा
 अवतार बाबजी पूर्ण । जयाचे कीर्तन नारायण । करिति मनन अद्यापि
 ते ॥ ५४ ॥ नासिकामि ठेऊन दृष्टि । उमा राहिला जगजेठि ।
 निजघ्यास तो चि निकटि । आठवि गोष्टि मक्ताच्या ॥ ५५ ॥ आणीक
 दुजी कथा येथें । आठविली ती ऐका श्रोते । दिगांबर व्हावया पंढरि-
 नाथ । कारण कोणतें परिसा तें ॥ ५६ ॥ पीतांबरासि हेतु जाहाला ।

जन्म ध्यावयाला भूमंडळाळा । तये वेळीं केळीं लीळा । परमहंस जाळा
श्रीविठ्ठल ॥ ५७ ॥ तें कथन अतिगोड । पूर्वि जीविचें सकळ कोड ।
स्वात्मलाभ येथें उघड । भक्ति घडे सहजी ब्या ॥ ५८ ॥ पीतांबर वदे
देवा । वाटे मनिं जन्म ध्यावा । संतसंग करुनि बर्वा । प्रताप गावा
तुसा पै ॥ ५९ ॥ युगत्रै हा चि ध्यास । कधीं गाईन तव गुणास ।
नाना आख्यान कथा सुरस । भक्तिविळास आवडे मनीं ॥ ६० ॥
ऐसा विनवोनि रमावर । अवतार घरि पीतांबर । मग सहजी रुक्मिणी-
घर । दिगांबर शोभले ॥ ६१ ॥ पीतांबर छणे देवासि । पुन्हा आणवे
पायापासि । कटिस्थान माझे मजसि । ऋषिकेशीं घारे मज
॥ ६२ ॥ अवस्य वदता श्रीधर । निघता जाळा पीतांबर ।
वासना होति कटिवर । स्त्रीत्व निर्धार तेणें पावळा ॥ ६३ ॥
॥ यं यं वापि स्मरन् भावान् । इति गीता ॥ जो जो मानसि धरितां
हेत । तो तो तया जन्म प्राप्त । पीतांबराचि इछा चित्तांत । कटिवरि
निश्चित देवाचे ॥ ६४ ॥ ऋणानबंधयोगें पाही । जातां जाहाळा तये
ठाई । शुद्धस्थान वळ देहि । स्वस्थान गेहि पावळा ॥ ६५ ॥ गणपति
जयाचे दैवत । तये स्थळीं पीतांबरि येत । तो ऐका समूळ वृत्तांत ।
चतुर श्रोते पंढीत हो ॥ ६६ ॥ स्वानंदपुर मयुरेश्वर । ब्रह्मकुमंडली
नदीतीर । जेथें सोपानदेवाचा अवतार । बाजजी साचार जाहाळा तो
॥ ६७ ॥ तो हि ब्रह्मदेवाचा अंश । पडदळ छणति ज्या योगेश ।
चतुर्दळी श्रीगणेश । ऐक्य विशेष उभय दोन्ही ॥ ६८ ॥ याळार्गि
उभयता भक्त शिरोमणी । जन्म पावळे सपे स्थानि । वर्णन कराविति
कोदंडपाणी । अध्याय छणुनि येक हा ॥ ६९ ॥ असो दिगांबरदेव
पंढरिचा । यदर्थि राहिला उभा साचा । अज्ञान वदति जैनाचा । समज
तयाचा गौण पै ॥ ७० ॥ मूर्ख बोळे नेणोनि । तो हि अर्थ करितां
शानी । जे नव्हते कांही च छणुनि । मूर्ति मुटक्षणी ते चि हे ॥ ७१ ॥
आसो ऐसे अनेक आर्थ । श्रीषादुरंगी सदा शोभत । तेथें मानव किति
सांगत । शिणळा अनंत कथन करितां ॥ ७२ ॥ वेद नेति नेति वदे ।

तैथें मानव मतिमंद । ज्ञानगर्थें दृष्टा स्फुंदे । सांडुनि पद निज आत्मता ॥ ७३ ॥ पाखाड जगो स्थापुनी । मर्त्ती उद्विचिती दैसाश मेदिनी ।
 याकारणें साधु जन्मोनि । आविती भजनी हरिच्या ॥ ७४ ॥ श्रीविठळ महाभागवत । जैनछति जे जे छणत । ते ते
 छवण न करा सत्य । जया स्वहित करणें पै ॥ ७५ ॥ कटिब्रि धरितां प्रीत । स्त्रीत्व जाळें तेंणें प्राप्त । सदाचारि माळण
 अनंत । श्रवदे शोमत जयालागी ॥ ७६ ॥ श्रवदे स्थूलदेहाचा । यजुर्वेद तो सूक्ष्माचा । कारणदेह सामवेदाचा । अथर्वणाचा माहाकारण
 ॥ ७७ ॥ बळ स्थूळ्हासि परिधान करणें । यालागि जाहळे तैथें चि
 जनन । धन्य अवतार पंतवसन । ज्यास नारायण आंगिकारि ॥ ७८ ॥ सकुमार अतिसुंदर । हरिदागमसारिखें शरीर । नेत्र पाहार्ता चपळाकार ।
 मनोहर सकळ जीव ॥ ७९ ॥ दिवसोदिवस चढता । प्रिती वाटे माय-
 ताता । परि ते तन्मय सदा चित्ता । श्रीभगवंता स्मरे मनि ॥ ८० ॥
 जन्मातर्योगेंकरुन । मोरेश्वरि आर्पिळी जाण । उत्तम पाहुनि माळण ।
 कन्यादान केले पै ॥ ८१ ॥ पुढें संसारि शुतर्ता । नावडे ते पदरिनाथा ।
 विलया धाडुनि तयेव्दा काता । बैराग्य चित्ता उपजविले ॥ ८२ ॥ मग
 अहोरात्र नामस्मरण । पोतावरीचे रंगळें वदन । सणे कधी श्रीगुरुचरण ।
 ओळ्या पाहिन मी आतां ॥ ८३ ॥ ऐसा लागतां तिजच्यास । सांगति
 तेव्हा पंदरिनिवास । अवतरले श्रीरामदास । तेचि उपदेश देति तुला
 ॥ ८४ ॥ आज्ञापिता चक्रपाणी । आळे नेत्रासी जीचे पाणी । मोर्जी-
 तसे निष्पीदिनि । दिवस गणी युगासम ॥ ८५ ॥ तव तो दिवस प्राप्त
 जाहाळा । सद्गुरुज भरासि आळा । सिद्धन्नाय झणति ज्याला । निज-
 पदाळा मेळवी जो ॥ ८६ ॥ मग ते सुख कैसे रिति । कोण देईल
 वाचे हाति । पोतावरि उभी होति । पढळि क्षीति पायावरि
 ॥ ८७ ॥ प्रेमाश्रुने श्रीगुरुचरणा । आभीषेचिले असे जाणा ।
 बाहुनि चित्त सुगंधसुमन । आर्पिलें त्रिगुणा विन्यदळ ॥ ८८ ॥
 सुळसीमुक्तापरिमळ । घातिळी अखंड भक्तिमाळ । घुपदीप ते चि सोजवळ ।

जाळिले निर्मळ अहंसोहं ॥ ८९ ॥ नानाविधपंक्तां । येकांमतानिरंजनं ।
 ओवाळिला सचिदेधन । आनंदानें श्रीगुरू ॥ ९० ॥ मंत्रपुष्प प्रदेक्षणा ।
 नमनविधी पुनःपुनः । निरंजनासि प्रार्थना । वियोग चरणो नसो पै
 ॥ ९१ ॥ ऐशापरि पीतांबरानें । सद्गुरुचें करुनि अर्चन । स्वरूपोन्मुख
 करा क्षणे । फर जोडून ठाकडी उभो ॥ ९२ ॥ मग तेथें कांय उशीर ।
 श्रीसैद्धन्ताय कृपेचे सागर । सन्मुख बैसउनि त्वरे । तारकमत्र उप-
 देशिला ॥ ९३ ॥ ते चि क्षणीं निर्विकार । चिदाकाश चिदांबर ।
 होउनि मीनळा पीतांबर । सवाहा सारे स्वरूप पै ॥ ९४ ॥ जे जे पाहि
 पदार्थ डोळा । तो तो दिसे घनसावळा । दर्शनास अवघा सरला ।
 विठळ जाहाला चराचर ॥ ९५ ॥ तथा आरममुखा कोण धर्णी । धकळा
 आहि अनंत वदनि । देहाचि सांडिजे ओवाळुनि । श्रीगुरुचरणां निम-
 ग्गता ॥ ९६ ॥ धन्य धन्य ते स्थित्वांसि । पीतांबरिणी मेळविले
 प्रक्षी । जीवित्व दवडुनि मुखपद्मी । शिउ नेहमी वदती तया ॥ ९७ ॥
 भग तयेनें श्रीगुरुसेवे । कायावाच्योमनोमार्गे । आयुष्य वेचिले असे सर्व ।
 सतोपद्रवे समर्पिनि ॥ ९८ ॥ पंढरीचा बहुप्रेमा । अंतर न पडे कदा नेमा ।
 पीतवसन जे का रामा । ऋणी रामा केले तिनें ॥ ९९ ॥ संतमेळीं निर्लेज ।
 होउनि वदि पदरज । आराधोला गुरुद्वेषज । शिउ साजें नाम जोळी
 ॥ १०० ॥ संतभोजन आषाढोसी । करी प्रेमें पंढरीसी । मागे हिंहे अर्थी-
 केशी । उणे दासासि पडो नेदो ॥ ११ ॥ ज्या ज्या समई जो जो काम । तो
 तो पुर्वी मेव शाम । मोहित जाला जीचे प्रेमें । धन्य परम पीतांबर
 तो ॥ १२ ॥ तये पीतांबरी शिउवार्दने । तिथें केळि समग्र जाण । पुन्हा
 येउनि सद्गुरुचरण । केळें बंदन अत्यादरे ॥ १३ ॥ नानाविध कान्धोक्ति ।
 वदनि स्तविळा ओपति । अखड जीयेचि स्वरूपस्थोति । गुरुभक्ति
 केळि बहु ॥ १४ ॥ असो ऐसि पीतांबरी । जाहला आवतारे मोरेश्वरी ।
 उघरोनि नरनारी । चिदंबरि मीनळा जो ॥ १५ ॥ धन्य धन्य ते
 दानंदपुर । सोपानदेव आणीं पीतांबर । जाहला उत्पन्न निर्धार । काय
 विचार वातु तो ॥ १६ ॥ कीर्तनघोष गीतापठण । मृतमात्रो अन्नदान ।

ऐशा प्रकारें भक्त दोन । नादति जाण मोरेश्वरी ॥ ७ ॥ देव जियेने
 केळा बरादि । शीतची त्या घुतसे लुगडि । बाबजीबाबाचि फार
 आवडि । केळा गडि देव जेणें ॥ ८ ॥ कीर्तनरंगी येकादशीस । प्रघट
 होति पंढरिनिवास । सद्गुरुनाथ श्रीसित्वेश । कीर्तनरस सेविति तो
 ॥ ९ ॥ तयाचे जवाळे मी किंकर । पादरक्षा वागविणार । कथोचिष्ट
 ते अनुमात्र । श्रीगुरुग्रंथें प्राप्त जाहले ॥ ११० ॥ तेणें प्रसादें ज्ञानदिति ।
 उजळली हृदय काव्योक्ति । धन्य स्वामी सित्यमूर्ति । सरवे ग्रंथीं केले पै
 ॥ ११ ॥ बाबजीबाबा सोपान अश । पीतांबर आख्यान द्वितीय सुरस ।
 येक अध्याय हा विशेष । जाहला रस अद्भुत तो ॥ १२ ॥
 श्रोतियाचि येथे राहिलि आशंका । तो हि विचार सावध ऐका ।
 पीतांबर सांडुनि नग्न देखा । राहिला सखा फार दिन ॥ १३ ॥ ते
 कार्यकारण लिहिता । ग्रंथ नावरे सर्वथा । जिये वेळे पंढरिनाथा ।
 दिगावरता अवडळि ॥ १४ ॥ तये वेळीं पीतांबर । साखतिपासि
 दिधले त्वरें । आपण उभा विटेवर । कटावरि कर ठेठनि ॥ १५ ॥
 ते पीतवसन तो रामदास । पूजा करीत बहुत दिवस । मग तेणें
 धरीले जन्मास । स्वानंदपुरास या अवतारि ॥ १६ ॥ स्वयें
 करुनि त्या उपदेश । मेळविले सत्स्वरूपास । याळागि श्रोति संशयास ।
 करा नाश समूळ पै ॥ १७ ॥ युगायुगीं मी सद्गुरुसंगे । अवतारक्रिया
 विचरूं लागे । जा जा वेळे जे जे मागे । ते ते आगें पुर्वि लळा ॥ १८ ॥
 सिद्धस्वामि दयासमुद्र । दाठनि तेणें निजात्मभद्र । राजारामी मुळिचे
 तंत । कथविति वग्नै कृपानिधि ॥ १९ ॥ मुक्ताबाईचा अवतार ।
 मैनानामें जाहला योर । तो कथा पुढे सित्वेश्वर । कृपासागर कथविति
 पै ॥ १२० ॥ श्रवण पठणें आत्माराम । नाशी सकळ त्रिविधयाम ।
 याळागि तेथें धरीजे प्रेम । उच्चमोत्तम चरित्र ते ॥ २१ ॥ भक्तमंजरी-
 मालामय । श्रवणें चि पुरति मनोरथ । सोपान आणी पीतांबर कथे ।
 जाहाला समाप्त अध्याय हा ॥ १२२ ॥

अध्याय ६१

—मुक्तावतार मैना—

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय आदि अव्यक्ता ।
 परात्परा त्रिगुणरहिता । श्रीसद्गुरु सिद्धनाथा । सदा माथा तव पाई
 ॥ १ ॥ जे जे याणि बोद्धं जाता । त्याहुनि पर तूं स्वामि निश्चीत ।
 वेद वानिता जाहाळा अनंत । न लागे अंत कवणासी ॥ २ ॥ अनादी
 अव्यय विश्वभरा । वाढविसी चराचरा । तुमची लीळा जी दातारा ।
 सिद्धेश्वरा न वर्णवे ॥ ३ ॥ सत्ता समर्थ विश्वा आंत । भस्मनि राहिली
 वीतप्रुत । ते होय तरी च अवगत । वरदहस्त ठेविता शिरि ॥ ४ ॥
 पात्रापात्र नाही जेथें । दर्शनमात्रें स्वरूप प्राप्त । ऐसा स्वामि सद्गुरुनाथ ।
 वदवि प्रंय मक्तमांजिरी ॥ ५ ॥ निवृत्तिज्ञानसोपानाचे । अवतार जाहाळे
 पुन्हा साचे । कार्यकारण समूळ वाचे । कथन नेमाचे करविलें
 पै ॥ ६ ॥ आतां मुक्ताईचें चरित्र । वदविति माहाराज सिद्ध
 पवित्र । ते कथामृत सेविता श्रोते । आपतंत्र नुरे कै ॥ ७ ॥
 भक्तिज्ञानवैराग्य । प्राप्त होय श्रवण सौभाग्य । ब्रह्मरूप होईजे आगे ।
 तुटे संग द्वैताचा ॥ ८ ॥ श्रीमुक्ताई आदिशक्ति । समाधी घेवली
 झंग्यामारुति । जाउनि राहिली पर्यती । ग्राम निश्चिती आशरीये ॥ ९ ॥
 तेव्हां श्रीशंकर । करित आसतां योग प्रखर । तेथें पातळा निर्धार ।
 ऋपेश्वर श्रीनारद ॥ १० ॥ करोनीया गायन । त्यामाजी वर्णिले
 भगवत्गुण । भागवत कथा संपूर्ण । सगुणनिर्गुणध्यान पै
 ॥ ११ ॥ तेथें निवृत्तिज्ञानसोपान । कथिले मुक्ताई आख्यान । त्याचि
 ज्ञानभक्ति ऐकोन । बोलति जाण सदाशिव ॥ १२ ॥
 मग झणति नारदाप्रति । ती भेटेल केव्हां मूर्ती । तटस्त माजी नेत्र-
 पाति । पाहानया सती मुक्ता ते ॥ १३ ॥ नारद येउनि पर्यतानिकट ।
 स्तवन मांडिलें असे चोखट । झणे माते होई प्रगट । ब्रह्मनिष्ठ आदि-
 शक्ति ॥ १४ ॥ ऐकुनि नारदाचे वचन । मुक्ताई बोलति जाहाली

जाण । वदती स्वामी आगमन । ते कारण कोणते ॥ १५ ॥ जैस
 मयुरावरि घोळला घन । किं निर्देवा प्राप्त धन । नातरि ध्यातकाढागुन ।
 मिळाले जीवन तृपाकाळीं ॥ १६ ॥ ऐकुनि मुक्ताईचे वचन । प्रेमें
 गहिवरे नारद पूर्ण । ह्मणे माते आजी तूं धन्य । तव ध्यान श्रीशंकरा
 ॥ १७ ॥ चाल आई आतां त्वरीत । जन्म घेउनी सुनिधीत । तारापा
 प्राणी समस्त । कृपावंदे जगदेवे ॥ १८ ॥ येरु ह्मणे स्वामीराया ।
 सर्व हृद्रत ठावे पाया । जेथें न्याहाळ तुझि सखया । तया ठाया येणें
 मज ॥ १९ ॥ नारद सांगती संकेत । अवतार ध्यावा त्वरीत ।
 भेटावया वाट पाहात । उमाकात लवलाही ॥ २० ॥ ऐसे सुचवीतां
 सर्वज्ञ । मुक्ता साधु माहाप्रान्य । केले तयें अवतरणें । ते श्रवण करा
 तुझि ॥ २१ ॥ भारद्वाजगोत्रावांत । जनपंडीत माहाविद्वयात । वंश
 तयानें सद्गुरूते । येक चित्तें समर्पिला ॥ २२ ॥ तयाचे पुत्रपौत्र ।
 केवळ परमार्थाचे क्षेत्र । तया उदरीं सुपात्र । उत्तम कुमार जन्मला ॥ २३ ॥
 अंबाजीपंत येणें नावें । आंगीं तयाचे भक्तीभाव । तयाची सखी स्वानुभवें ।
 वरी गौरवे निजपतींसि ॥ २४ ॥ ते पतिव्रता सखुवाई । केवळ सायोज्यता
 मुक्तिपाई । जन्मलीले पुत्रासी देहि । विनवोनि ठाई स्वभ्रतारा ॥ २५ ॥
 नंतर मुक्ता अवतार । जाहला असे साचार । भी नव्हे ह्मणोनि गोचर ।
 मैना सुंदर नाम ठेविलें ॥ २६ ॥ नातरी ब्रह्म निर्गुण वन । तेथें सद्गुरु
 वसंत जाण । सहजी कोकिला कुजति पूर्ण । सोहंस्पूर्ण मैना ते ॥ २७ ॥
 असो निर्विकल्पास्थिति । श्रोते चरित्रश्रवणार्थी । याळागीं आवरीळि
 मति । ऐका भक्ति हेचि आता ॥ २८ ॥ दिवसोदिवस वाढता । दुजा
 खेळ नसे सर्वथा । मजनरंगीं तत्वता । पंढरिनाथा आळविनसे ॥ २९ ॥
 क्षण येक वैसे येकातीं । कुंचो घेउनि मुखारुनी । मनी आठवी
 भगन्मूर्ती । पूजा स्थिती ते सर्व ॥ ३० ॥ अमो आतां इतर विचार ।
 मैनाबाईसी पाहिला वर । साहावणें होता समग्र । लग्न साध्यार केले ऐ
 ॥ ३१ ॥ काश्यपगोत्रात ब्राह्मण । विशाखनविनयसंपन्न । तयासी
 अर्पिले कन्यारत्न । मुहूर्त पाहून उत्तम तया ॥ ३२ ॥ विवाह संभ्रमें

जाहाळा ॥ आंढण दिधळे ज्यामाताळा ॥ तो सोहळा वर्णितां भला ।
 प्रसर 'मंथाळा' होईल ॥ ३३ ॥ 'दाहा' वर्षे अतारसेवा । करुनि मुर्जित
 आत्मदेवा । नंतर पुढें दिह्यमाया । विसर्जी जावा निजकति ॥ ३४ ॥
 पतीचा वियोग 'घडला' । लोकीकी शोक बहु वाढला । त्यागू पाहाति
 प्राणाळा ॥ 'बहु' पेटला शोकासी ॥ ३५ ॥ तेव्हां 'सद्गुरु' श्रीराम । जो
 का 'अखंड' पूर्णकाम । येदनि लगे काय 'काम' । ऐसीये परम 'शोकासि'
 ॥ ३६ ॥ कृपेनें मनि फळवळला । तारकमंत्र 'उपदेशिला' । तये काळीं 'स्वानु-'
 'भवाळा' । मैनाईला 'काय' संशार ॥ ३७ ॥ आधीं च 'मुक्ताबाईचा' अवतार ।
 पथातापें तापळे 'अंतर' । श्रीगुरुकृपा तयावर । काय विचार माहणें
 तो ॥ ३८ ॥ अंतर्बोद्ध 'स्वरूपस्थिति' । उदय पावला ज्ञानगमस्ती ।
 अज्ञानतम सरळी 'राति' । 'प्रज्याळी' ज्योती 'ते' ॥ ३९ ॥
 निर्विकल्पसमाधी । 'प्रात' जाहाली तये संधी । अगटे कैची देखावुदी ।
 आत्मसीत्वी परिपूर्ण ॥ ४० ॥ काष्ठवत जाहाळे शरीर । बावित
 दिवस 'चित्राकार' ॥ 'मग' आणीळे देखावर । श्रीगुरुवरें मैनाईसी
 ॥ ४१ ॥ परी ते 'मानस' 'स्थानंदजळी' । होऊनि राहीले मासोळी ।
 'मूर्ती' जबोनि ठेळी 'बुबुळी' । श्रीवनमाळी चराचर ॥ ४२ ॥ स्त्रीपुरुष
 विद्वद्भक्तिसणी । हे 'चि' दिसे जीयेचे नैनि । दृश्यमास नये स्वमी ।
 'चक्रपाणी' सर्वा 'मूर्ती' ॥ ४३ ॥ नाहीं अनुमात्र रिते स्थान । पिढवळांढ
 'सकळ' 'चितन्य' ॥ 'व्यतिरेक' अन्वय जाणून । प्राप्तिळे पूर्ण जडाजड
 ॥ ४४ ॥ असो ऐसी 'अनुभवस्थिती' । 'मैनाबाईसी' 'जाहली' प्राप्ती । धन्य
 'श्रीगुरुकृपामूर्ति' । ज्ञानदीप्ती श्रीराम ॥ ४५ ॥ योगी रमसी 'स्वरूपी'
 'यया' ॥ 'क्षुणी' 'घोळीजे' 'राम' 'तया' । 'नातरी' निर्गुण निरामया । केची
 'कामा' 'नामरूप' ॥ ४६ ॥ परी ज्ञानविग्रह परमेश्वर । स्वभक्तालागीं
 धारे 'अवतार' । 'सेखीं' ठाईचे निर्विकार । जळगार तयापरि ॥ ४७ ॥
 आतां श्रीराम 'सद्गुरुनाथ' । सांगतो आपुळा संप्रदायपथ । ते ऐका
 सुनिखीत । नारी 'दुरीत' खणाथें ॥ ४८ ॥ आदिनारायणापासुन ।
 पाराशर व्यास । शुक आपण । योगीद्रामाजी नित्य पूर्ण । मुक्त सद्गुरु

क्षणति ज्या ॥ ४९ ॥ तयापासुनी गौडपादाचार्य । जयासि ध्याति
 मुवनत्रय । तेथुनी पुढे शंकराचार्य । परम ध्याय जगद्गुरु ॥ ५० ॥
 हस्तामळक सर्वोत्कर्ष । शंकरे उपदेशिला तो संसीष्य । जयाचा
 अद्भुतप्रकाश । ग्रंथ सरस हस्तामळक तो ॥ ५१ ॥ तयाचे
 तंत्रोटकाचार्ये । तयाने साधिले वार्तिककार्य । तेथुन प्राप्त
 ज्ञानसोय । नारायण आय आश्रमा ॥ ५२ ॥ पुढे चैतन्याश्रम ।
 तेणे आनंदाचा हरिला श्रम । तयाचा शिष्य निष्काम । पूर्णब्रह्म
 श्रीराम पै ॥ ५३ ॥ अशी परंपरा सांगून । सहस्ररुनी निववीले
 मन । तेणे होउनि उन्मन । मैना निमग्न जाहाली ते ॥ ५४ ॥ सर्वकाळ
 मुक्तस्थिती । कैचि तेथे दिवा राति । न लावी कदा नेत्रपाति । पाहे
 दीप्ति चहुभागी ॥ ५५ ॥ खेचरी भूचरी चाचरी । पंचमुद्रा जीचे
 घरी । होउनि राहिल्या कामारि । झाडिति द्वारी आंगण पै ॥ ५६ ॥
 अष्टांगयोग मूर्तिमंत । जियेजवळी असती राखत । पायबुळि माया बंदीत ।
 मोक्ष जेथे निज आगे ॥ ५७ ॥ ऐसी मैना मुक्ताबाई । अवतरलीसे
 धीति ठाई । जिचे ज्ञान गोरक्षसाई । वानिती नवाई स्ववर्गे ॥ ५८ ॥
 जया दर्शनार्थ अवतार । वाट पाहे तो शंकर । मग येउनि तयाचे
 पुर । बसविले साचार तयेने ॥ ५९ ॥ श्रीसदाशिव जयपुरीत । भेटते
 जाहले आनंदमरीत । मैनाबाईसी ह्याळसाकात । आदर करित बट्ट
 तेव्हां ॥ ६० ॥ क्षणति आता हें स्वच्छ सोडून । फोठें न जावे तुवा
 जाण । निज देउनि मज दर्शन । सुखसंपन्न करी जीवा ॥ ६१ ॥
 आज्ञा बंदोनि शीरि । राहिली जयपुरी माझारी । धन्य क्षेत्र ते जेजोरी ।
 जडमुढा तारी मैना ते ॥ ६२ ॥ कोण्ही संसारि गांजीले । त्रिविधतापे
 संतप्त जाहले । तयासि कृपेने निवावि मळे । मेळविले ब्रह्मपदा ॥ ६३ ॥
 अतिथी आलीया द्वारी । तो केवळ पाहे हरी । अनदाने नाना परि ।
 तोषवी निर्धारी परमप्रीति ॥ ६४ ॥ ऐशाप्रकारे जेजोरीत । मैनाबाई
 साधुसमर्थ । जाहली असे प्रख्यात । अवतार निघोत मुक्ताईचा ॥ ६५ ॥
 जिचे जाहलिया दर्शन । तात्काळ होय समाधान । पापताप जाय

निघोन । पळे दैन्य उठाउठी ॥ ६६ ॥ ज्ञानेश्वरी आदि अध्यात्मग्रंथ ।
 मैनाबाईसी त्या मुखोद्गत । संन्यासादि ऐकूं इच्छित । वदनें अर्थ जिचे
 पै ॥ ६७ ॥ महापंडीत आत्मविद । भेटिंसी येती सदा प्रसिद्ध । बद्ध
 मुमुक्षु साधक सिद्ध । निवृत्ति शुद्ध भाषणी ज्या ॥ ६८ ॥ तव
 आपाढीयास आली । मैना ती पंदरीसि चालळि । तये बोळिचि लीळा
 भली । ऐका सकळीं श्रोतिं ते ॥ ६९ ॥ विणे टाळ पताका । मृदंग
 झळारि गर्जती देखा । शिष्यमंडळि अनेका । ज्ञाती प्रयका मिळाल्या
 त्या ॥ ७० ॥ करुणापर गाउनि अभंग । आळविती श्रीपांडुरंग ।
 मार्गी चालतां गजर धोंत । माजला रंग बहुत पै ॥ ७१ ॥ ठाई
 ठाई उभे राहावे । सगुणध्यान मनिं आठवावे । मग कैचा देहभाव ।
 दिसे देव सर्वत्र ॥ ७२ ॥ प्रेमाश्रु नेत्रिं वाहति । धन्य ज्ञानवैराग्यमक्ति ।
 मैनाईसी रूखमीणीपति । सावध करिति स्वआगें ॥ ७३ ॥ मग काही
 येक पंथ चालावा । पुन्हा व्यापि चैतन्यजीवा । मागुनि आणुनि देह-
 भावा । चालवि वरया पंथ हरी ॥ ७४ ॥ ऐशापारि क्रमोनि मार्ग ।
 पंदरीसी आली ती निदेष्टभाग । मार्गे पुढें रमारंग । जिचे संगें क्रीड-
 तसे ॥ ७५ ॥ घेउनि पुंडळिकाचि भेटि । मैना राउळीं आली
 निकटी । तव देखिला जगजेठी । समष्टी विटेवरी ॥ ७६ ॥ श्रीपांडु-
 रंगाचि भेटि होता । चरणावरी मस्तक ठेविता । बोढ्योनि दोन्ही हाता ।
 पोटीसी भक्ता धरीतसे ॥ ७७ ॥ वरींचे वरी उचलोन । दीघळे गाढ
 आलिंगन । कुरवाळित प्रीति करून । मनमोहन जानाकिपति ॥ ७८ ॥
 आनंदले रूखमीणीरमण । जेवि अधासि प्राप्त नैन । किं कृपणाचे
 सापडलें धन । परतले प्राण गतायुष्यी ॥ ७९ ॥ विठळ स्फुंदस्फुंदों
 रडत । मैनाबाई नेत्र पुसीत । येकवटले देवभक्त । तो वृत्तात कोण
 वर्णी ॥ ८० ॥ साकल्प जाहाले वर्तमाना । स्वमुखें पुसे पदरीराणा ।
 रुक्मादेवि आदि लळना । भेटति मैनास सान्या त्या ॥ ८१ ॥ भोज-
 नाचा आदर केला । देवें समाचार सर्व घेतला । ते सकळ वर्णावयाळा ।
 आनंद मनाला नाशरे पै ॥ ८२ ॥ बहुत काळ वस्ति केली । मग

निरोप प्यावया गेली । तेव्हां विठले आझा केली । राहाविली मैनेसी
 ॥ ८१ ॥ तव इकडे श्रीशंकर । वाट पाहात अहोरात्र । लागले सदा
 मार्गी नेत्र । पंचवक्त्र उद्विग्न मनि ॥ ८४ ॥ मग स्वर्गागे मळारि ।
 जाते जाहाले पंढरपुरी । आळोगोनि श्रीहारी । स्तविला कंसारी जग-
 दात्मा ॥ ८५ ॥ विठो क्षणे कैद्यासपति । सनाय केले मजप्रति ।
 आतां कीजे निरंतर वस्ती । जवळ निथिती मार्याये ॥ ८६ ॥ शिव
 क्षणे माप देसी । तरी मी राहिन तुजपासी । देव वदे जे मानसी ।
 असेल इछेसी ते माग ॥ ८७ ॥ खडोवा क्षणे मुक्ताईस । राहाणे घडो
 जेजोरीस । तारीळ ते जडजीवास । मार्याये क्षेत्रास शोभा पै ॥ ८८ ॥
 विठळ चोले काय मार्गीतले । माझे निजधन चिन्हा हरिले । तरी मी
 आतां तुझी पाठले । सर्वकाळ न सोडी ॥ ८९ ॥ विठले शिव शीरी
 बाहिला । तो अद्यापी तैसा चि राहिला । दुसरे रूप धरिता जाहला ।
 जावया जेजोरिसि ॥ ९० ॥ मक्त जे जे अवतार धरीति । तयाचि जे
 विलासस्थीति । ते ते शोभे या भगवति । स्वामीणिपति श्रीविठळा
 ॥ ९१ ॥ हरीहरा कैचा भेद । परी भक्तीचा हा जना चोष ।
 धन्य धन्य ते संतवृंद । ज्याचा गोविंद सखा पै ॥ ९२ ॥
 असो मुक्तामैना बरोदरी । घेठानि येता जेजोरी । विठळ तेव्हां विनंती
 करी । मदनारीसि विनवोनि ॥ ९३ ॥ माझे मांडवळ राखावे । डेकु-
 रासि साभाळावे । मानस हेचि पुरवावे । सदाशिवे मम जीवना ॥ ९४ ॥
 निरोप घेवोनि तये बेली । वंदोनिया संतमंडळी । राहिले येवोनि
 स्वस्थळी । आनंदमेळि देवमक्ता ॥ ९५ ॥ मग सर्वकाळ नवविधमजन ।
 आराधीळा जानकीजीवन । कीर्तनघोष पुराणप्रवण । गीतापठण निरं-
 तर ॥ ९६ ॥ भूतमात्रि पन्न देठनि । मार्गासी छविळे बहुतप्राणी ।
 प्रगटलि शक्ति मैनानान्नि । आदिभवानि मुक्ता ते ॥ ९७ ॥ निधे
 पाहतां सहजी पाय । कळिकाळासि मुटे अय । अज्ञानतम समूळ जाय ।
 प्राप्त होये सायोन्यता ॥ ९८ ॥ ऐशा प्रकारे जेजोरीत । अवतरली
 मुक्ता जन तारित । मैनाबाई नाम शोभत । मीपण दखीतता तत्काळी

॥ ९९ ॥ स्वानंद हा चि तुरंग । तयावरि आत्मा म्हाळसारंग । द्वैत-
खंडण कराया अभंग । धरी स्वभांगि खंडा पै ॥ १०० ॥ येकात्मतेचे
आंगी वारे । घोळ वाजवी अनुदातगजरे । शुद्धसव गाळुनि वरे ।
गाठा त्वरे घातीला गळा ॥ १ ॥ वैराग्याचा शोभे पटा । भंडार
लाविला निजलह्याटा । कोटंबा तो बोलीजे पोटा । रोटगा मोटा आत
पै ॥ २ ॥ लावरी भरीत उजळीळि दीवटी । आंतरब्राह्म प्रभा मोठि ।
सद्गुरुकृपे सदा दृष्टी । तळी निकटी मरलीसे ॥ ३ ॥ द्वैताची करुनि
वारी । मागीतसे सदा वारी । प्रसन्न जाहळे देव मळारी । क्षेत्र
जेजोरी धन्य ते ॥ ४ ॥ असो ऐसे उत्तमनगर । संतवृंदे वसति
अपार । तये स्पष्टा नमस्कार । वैष्णववीर जेथे पै ॥ ५ ॥
मुक्ताबाईचा जो का शीश । साधु सर्वज्ञ मैना विशेष । म्हाळसाकांत
केळा वरप । करोनि वास तये स्थानि ॥ ६ ॥ निधनकाळि जीये-
साठी । सखेद जाळे घूरजेठी । पंढरीनिवास आळे भेटी । बोलति गोष्टी
मैना ते ॥ ७ ॥ जवळ येउनि रुक्मीणीबिठासी । हाणे कां बाई स्मरण
करसी । येरु हाणे समाधीसी । कृपाराशि मेळविजे ॥ ८ ॥ मग ताकाळ
पंढरीनार्थे । प्राणज्योति घेतली मुक्तात । समाधी देउनि स्वहस्ते । केळे
निवांत मैनेसी ॥ ९ ॥ जाहाला वाद्याचा येकाचि गजर । अमर कारिती
जयजयकार । पूजेसी पातळे शचीवर । चतुर्वर्ग आदिकरुनि ॥ १० ॥
नारदादि भागवत । मुक्तेसी त्या स्वपदों स्थापित । जाहाली वद्धमुक्ता-
तीत । नादे सतत परब्रह्मी ॥ ११ ॥ भक्तमंजरीमाळे सुमन । प्रेमरज्जूनें
गुंफिले पूर्ण । धन्य धन्य ते सद्गुरुचरण । वदविति गुण संतलीला
॥ १२ ॥ सिद्धेश्यामि कृपानिधी । राजारामी चेतवि वुत्थि । होउनि
सहजा प्रेमवृत्ती । कान्धसिन्धी परिपूर्ण ॥ १३ ॥ पंढरीनिवास श्रीगुपीर ।
कटावरी ठेऊ कर । तया कंठि शोभे हार । साधुवर जुळसी त्या ॥ १४ ॥
प्रियरूपीणी हे माळा । अर्पण होतसे श्रीरामाला । जो कां तोढी भव-
भयाळा । देऊनि आपुला प्रेमा पै ॥ १५ ॥ याउपरी व्यासावतारकथा ।
वर्णाजेळ त्या ज्योतिपंता । ते आद्वयान अरण करिता । सकळ अर्था

पाविजे पै ॥ १६ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रिय । थवणें चि पुरती मनोरथ ।
मुक्ता अवतार मैना संत । जाहाला समाप्त अध्याय हा ॥ ११७ ॥

अध्याय ६२

—ज्योतिपंत—

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सिध्दनाथा ।
मायामळ त्रिगुणरहिता । अनादी सिध्द आनंदभरिता । ऋक्मीणिकांता तुज
नमो ॥ १ ॥ स्फुरद्रूप जे स्फुरण । तयाचे साक्षी स्वामी आपण । जेवि
प्रकाशवितो कांणें । ऐक्यपणें स्वविंदी ॥ २ ॥ अज्ञान निरसावयासि ।
प्रयत्न नलगे ज्ञानासि । तिमिरा नाश करावयासि । आयुधे सर्वासी न
लागती ॥ ३ ॥ तेवि सद्गुरुकृपा होता पाही । जडजीव होती विदेही ।
किटीसी भृंगी क्षगटता तेही । अनुभव घेई स्वामत्या ॥ ४ ॥
आत्मा पाहता वृती विरे । वृतीसी वृतीत्व जेणे स्फुरे । सच्चिदानंदपद
वावरे । जयाधारे अखंड ॥ ५ ॥ असो ऐसीया देवा समर्थ । जानकी-
वल्लभ आयोध्यानाथा । अनन्य चरणीं ठेविळा माया । वदवी कथा
भक्तचरित्रें ॥ ६ ॥ संतमंजरीमालिकेसी । ग्रहण करितां तूं ऋषिकेशी ।
युगायुगीं जन्म धरीसी । निजभक्तासी रक्षावया ॥ ७ ॥ तरी भक्तलीळे-
प्रति । वदवा स्वामी सीतापति । व्यास अवतार जाहाला क्षिति । ते
कथनोक्ति प्रिय तुम्हा ॥ ८ ॥ कारणकार्य आचरणेसी । बोलविता
हृदयनिवासी । चेतविळे बुद्धिसे । विनवणिसे परिसोनि ॥ ९ ॥
श्रवण करितां ते आख्यान । प्रगट होये निज आत्मज्ञान । इतर कामना
सहजी पुर्ण । साधुस्तवन कार्यसीधि ॥ १० ॥ चिरंजीव असतां
व्यासासि जन्म । ध्यावया कारण हे चि परम । गांजिळी पृथ्वी थोर
अधमें । लोपळा धर्म सकळीक ॥ ११ ॥ ते कारण ऐकिजे आतां । कळि-
यमाचा संवाद तत्वता । विस्तारेसी समूळकथा । जाहाळें वृत्तांता सांगिजेळ
॥ १२ ॥ कृतव्रतद्वापारामाक्षरी । शुचिस्मंत नरनारी । जाति वैकुंठा येकसरी ।

सदाच्यारी सकळिक ॥ १३ ॥ तेणें यमलोक घालिआ । नराकिये जन नाहींसा
जाहाला । हे पाहुनि करतुल्य लीळा । घोळता जाहाला यमधर्म ॥ १४ ॥
तुमचे युग होतां प्राप्त । आमुचा लोक भरोळ बहुत । प्राणि होतिल
अकर्मरत । असत्य योगेंकरुनि ॥ १५ ॥ यापरी दोषे अनुवादले ।
तो कलियुग सर्वे चि निघाले । सूर्यतनयासीं सुख वाटलें । परी वर्तले
विपरीत पै ॥ १६ ॥ पातकाचा नाहीं लेश । जिकडे तिकडे
नामघोष । पंढरीमाहात्म विशेष । सेविती रस भागवताचा ॥ १७ ॥
श्रीभागवत श्रवण करीत । अथवा विठलदर्शन घेत । तेणें जीवा मुक्ति
प्राप्त । नाहीं दुरीत सर्वथा ॥ १८ ॥ तेव्हां संकेत गेला विघडोन ।
तेणें सळमळे यमाचें मन । हणें केवळ आशा भंगली पूर्ण । काय हणें
करूं आतां ॥ १९ ॥ आशेची जाहाली निरास । अधिकार जाहला
घोस । आतां कासया दंडपाश । वागउ करास वृथा मी ॥ २० ॥
कधी हणें कृतांतराया । खेद न करणें तुवा सखया । नास्तीक अपवादें
जगा यया । दाउनिया भृष्ट करीतो ॥ २१ ॥ मग सज्जानाचे मनाआत ।
प्रवेशला कळी निश्चीत । नास्तीक अपवाद स्थापीत । संतोषवित्त महि-
शाखटा ॥ २२ ॥ तेव्हां हणती हे जैनकृति । भागवत श्रीविठलमूर्ति ।
ऐसे शिष्ट जगाप्रति । आपण बोधिती सर्वत्रा ॥ २३ ॥ तेणें बहुत
श्रमि जाहाले । तया संसर्गी बुडाले । यमाचे लोकासीं आले । भरते
दाटले भौमागी ॥ २४ ॥ अत्यंत पापसंचय जाहाला । सर्वत्र हाहाकार
उठिला । धर्मसेतूच मोडिला । बळावला मत्तवाद ॥ २५ ॥ तयेयोगे
कळि मलीन होउन । कवणा भाकी दीनवदनें । हणें केव्हादे दुराचरण ।
घडलें जाण मजलागीं ॥ २६ ॥ आतां करणें कैसी गति । शरण
जावे कवणाप्रति । कवण दबडीळ अपकीर्ति । भ्रमली मति
मार्श्यापे ॥ २७ ॥ ऐसा चिंतातुर बैसला । तो अकस्मात धीव्यास
देखिला । जोडुनिया करकमळ्या । नमस्कारिला मनोमाये ॥ २८ ॥
हणें स्वामी नारायणा । मज अंगीकारा वेगीं दीना । अभय देऊनिया
जना । भागवतस्थापना करणें पै ॥ २९ ॥ आधींच निघ मी जगात ।

कर्म आचरिळों परम अहोत । आतां उद्धराया पतित । कृपा निश्चीत
 करणें पै ॥ ३० ॥ तै व्यास बोळती कळीप्रती । अनुचित केळीरे तुवां
 वृत्ति । निंदीळे मागवत श्रीविठळ मूर्ति । अपकीर्ति जाहाली ते ॥ ३१ ॥
 तो इतिहास संपूर्ण । तुझी ऐका ओतेजन । कळीमळाते विध्वंसन ।
 झानसंपन्न करीतसे ॥ ३२ ॥ पहा पां कोणे उपाये भूमीवरी । मागवत
 आले जगदोद्धारी । त्याची सागतो परी । निजवैखरी यथोक्त ॥ ३३ ॥
 सनकादींकी विधीस । पुसीळे तत्त्वविचारास । था भवीं तरावयास ।
 उपाय बीशेप कवण तो ॥ ३४ ॥ त्यासी ब्रह्मदेव सांगत । मी पूर्वीं
 तप तपलों बहुत । सै नारायण हंसरूपें बोधित । श्रीभागवत मजळार्गी
 ॥ ३५ ॥ ते भवगजविदारकेसरी । द्वैताची करी मोहरी । तो अनुभव
 सांगती श्रीहरी । निजवैखरी चतुःश्लोकें ॥ ३६ ॥ भीतीवांचून भगवत-
 स्मरण । कदापां न घडे कवणाळगून । भीति तो द्वैती जाण ।
 नेमीली पूर्ण असे पै ॥ ३७ ॥ विधी भवार्णवां याळा ।
 अहंभावे बुडों छागळा । तेव्हां स्तुतीवाद गजानळा । श्रीहरीळा
 आठवीतसे ॥ ३८ ॥ जय जय आदि अव्यया । परात्परा श्रीगुरूराया ।
 नित्यनिर्गुण निरामया । दाखवीं पाया उपळाही ॥ ३९ ॥ करुणानिधी
 भक्तवत्सल्या । निरसी स्वामिया मयाळा । नाहीं तरी पाया गेळा । दास
 याहावळा मायाजीवनी ॥ ४० ॥ ऐसा आकंदळा विरंची जाण ।
 गलीत जाहाळा अभिमान । भग दिव्य रसायण । नारायणें
 भागवत दीधळें ॥ ४१ ॥ तेणें भवरोग गेळा । विधी आरोग्यता
 पावळा । तो मंत्र उपदेशीळा । नारदाळा ब्रह्मदेवें ॥ ४२ ॥
 नारदापासीं भगवंत । राहिले तेव्हां आंतरगत । जगदोद्धार करणें
 हीत । राहिले समस्त याटले ॥ ४३ ॥ श्रीहरीचें मनोगत । विश्व
 तरावे समस्त । तो पडला मध्येंच आवर्त । तेणें भागवत कोंडले
 ॥ ४४ ॥ नारद कवणा न उपदेशी । अधिकारी च न दोसे त्याशीं ।
 भग स्वयें नारायण जन्मासी । सप्तवतिकुशीं अवतरले ॥ ४५ ॥ अन्य
 पुराणें करून । परी न होवे समाधान । तळमळ व्यासालागून । सुटली

जाण बहुत ॥ ४६ ॥ सरस्वतीतीरीं सखेद बैसले । ते नारद व्यासा
 पाहीलें । तेन्हां बोळो भारंभिलें । अनुभव ओळे निजकृपे ॥ ४७ ॥
 जोवरी श्रीभागवतासी । वर्णीले नाहीं भक्तीरसासी । तब कदाकाळीं
 वृत्तीसी । समाधानासी न घडे पै ॥ ४८ ॥ तरी आतां भगवतगुण ।
 भागवतासी प्राधान्य करून । गातां जाय सर्व शीण । प्रतिज्ञा जाण
 निश्चये ॥ ४९ ॥ मग चतुःश्लोकी भागवत । श्रीनारद व्यासा
 उपदेशीत । तयानीं अठरासहस्र श्लोकार्थ । पूर्णप्रबंध वाढविला ॥ ५० ॥
 पाउनिषा समाधान । वृत्तीसी स्थैर्य वाणळें पूर्ण । श्रीभागवत पाहून ।
 जाहळें मन उन्मन पै ॥ ५१ ॥ तो रस वर्णावयासी । वाच्या बहुत
 शेषासी । परीं न वर्णवें तयासी । मानवासी मग काय ॥ ५२ ॥ असो
 ऐसीया सुखाप्रती । नारायण द्रव्य अनुभविती । जगदोद्वार शुकाप्रती ।
 कृपायुक्ती कथीतो पै ॥ ५३ ॥ पुत्र सगुण सज्ञान । मस्तक शुचि
 परीपूर्ण । हे जाणूनि श्रीव्यासभगवान । भागवत जाण सांगितलें
 ॥ ५४ ॥ शुके पाहुनी प्रथासी । येकांती गेटा मेळुशीखरासी । तैथे
 लाउनी समाधीसी । आत्मसुखासी रातले ॥ ५५ ॥ दृढसमाधी
 गुंतले । कारण जगाचें खोळंबले । भागवतार्थ देवें
 नापविले । विष्णुरास भले त्यालागी ॥ ५६ ॥ परीक्षीतीचा
 उधार । करुनि निसिध हें चि थोर । प्राणी व्हावें
 भवपार । हा विष्णार सर्वेश्वरी ॥ ५७ ॥ सौमद्रमुतासाठी जाण ।
 ध्यानीं शुकाचें रिघोन । श्रीमत्तभागवतमहोमान । तारक पूर्ण पै
 जाहळें ॥ ५८ ॥ श्रीशुक परीक्षीतीसी । मुक्त करोनी साता दिवसी ।
 मेळविले सत्स्वरूपासी । आत्मस्थितीसी निजकृपे ॥ ५९ ॥ तो
 भागवत संप्रदाय चाळिला । जगासी तारक सेतु जाहाळा । तो कळीनें
 बळें चि भंगिला । अनर्थ जाहाळा मर्त्येची ॥ ६० ॥ तया तापें
 कळी तापोन । आळा श्रीव्यासासी शरण । तेन्हां द्रव्य वादरायण
 पूर्ण । विष्णार पूर्ण करिती मानसी ॥ ६१ ॥ जरी ग्या व्यासरूपें
 करून । बोधाचें या जगाळगून । तरी लोभे व्याप्त सकळ जन ।

प्राप्तीलीं मनं पंचविश्रु ॥ ६२ ॥ ऐसें जाणुनी पाराशरसुते ।
 सत्तशीष्य जयमिनीसहीत । अवतार घेतला भूमंडळात । जग पुनीत
 करावया ॥ ६३ ॥ ते सविस्तर यथा निगुती । सिध स्वामी
 वर्णविती । ग्रवण करिता येकाप्रवृत्ती । तात्काळ मुक्ति घर रोंघे ॥ ६४ ॥
 बुधप्राम बदती जन । बुधासी जाहाळे तेथेंचि जनन । फलटणदेश
 तो चि जाण । पवित्रस्थान धन्य ते ॥ ६५ ॥ गुरुभक्त पुण्यशीळ ।
 देशलेखक तेथील । नाम जयाचें गोपाळ । वेद प्रांजळ अथर्वण
 तो ॥ ६६ ॥ तयाची भक्ति पाहून । अवतरले श्रीव्यास भगवान ।
 जोतीनामाचें धारण करून । जन पावन करीती पै ॥ ६७ ॥
 केवढी दया जोबाधरी । मानवरूपाळामी धरी । आपुलें थोरपण दुरी ।
 फेळें निरधारी नारायणें ॥ ६८ ॥ आधारनिशी गढद काळोखें ।
 तेणें न दोसे आत्मपंथ चोख । व्याससूर्य प्रगटला देख । स्वरूप निके
 ज्योत्यात्मकें ॥ ६९ ॥ बुधीप्रकाश दिवसोदिवस । तीव्रकीर्णप्रभासुरस ।
 पावस्या वृत्ति विकास । ते तो विशेष अद्वयार्जुनि ॥ ७० ॥
 जाहाळे वय किशोर । विद्या आल्हा समप्र । मतबंधादि समप्र । करी
 संस्कार पिता तो ॥ ७१ ॥ संसार करावा यथास्थित । जनकजननीचें
 मनोगत । याळागी आश्रम स्वीकारीत । ज्योतिपंत गृहस्थाचा ॥ ७२ ॥
 रोजगारादि क्रमासी । निवविले करूनि सर्वासी । परी उदास मानसी ।
 आत्मरूपासी विनटावया ॥ ७३ ॥ अनुतापें तापलें मन । गेले काशीस
 निधून । मागीरपीचें करूनी स्नान । घातिलें आसन व्यासस्थळीं
 ॥ ७४ ॥ निश्चय जाणुनी अकरमात । उतरले नारद गगनपथें । पुढें
 ठेठनी श्रीमागवत । जाहाळे गुप्त तात्काळी ॥ ७५ ॥ भग सखेद
 होठनी चिर्ती । ज्योतिनामे व्यासमूर्ति । अनन्यमात्रे वचनोक्ति । करुणा
 भाकीती प्रीतीनें ॥ ७६ ॥ जयजय स्वामि करुणाळया । श्रीब्रह्मसुता
 सद्गुराया । मज अनाथा दाडनि पाया । निववी फाया लवळाही ॥ ७७ ॥
 असता आपण सर्वत्रगाभी । विरह होतसे आंतरयाभी । संतप्त जाहाळी
 हृदयभूमी । शांतवी स्वामी दयावना ॥ ७८ ॥ ऐसें बदती चि ज्योति-

पंत । जो का अंश सत्यवतीसुत । नारदमगवान प्रगटले तेथें । दिधले
 भेटीते मागुती पुन्हा ॥ ७९ ॥ देहचतुष्टय निरसीतां जाण । येकात्मता
 माणली खुण । अंतरबाह्य सोहंस्फूर्ण । ब्रह्म परिपूर्ण चिद्घन तें
 ॥ ८० ॥ चराचर जाहाले पंदरपुर । आत्मा तो चि रुक्मीणीवर ।
 अनुहातध्वनि सदा गजर । घोष सुंदर नामाचा ॥ ८१ ॥ सत्रावी ते
 चंद्रमागा । ज्ञानतुर्या वाहे गंगा । देव आणीला कीर्तनरंगा । घाळिती
 धिंगा वैष्णव ते ॥ ८२ ॥ पुंडरीक भाव खरा । अटळा जेथें दृश्य
 पसारा । जेथें तेथें विठळ खरा । तिष्ठे द्वारा इंद्रांपांचे ॥ ८३ ॥
 उदया पावली चिन्मय ज्योति । नुरे चि तेथें दिवा राती । असो
 नारदस्वामीनी यथारीती । दाबिळी स्थीती ज्योतिपंता
 ॥ ८४ ॥ मग सप्रेम हृदयगामारा । वैसवनी श्रीगुरुवरा ।
 अर्चन केलें निरघारा । षोडशोपचार विधीयुक्त ॥ ८५ ॥
 वारंवार नमन करितां । अमयकरू ठेविला माथा । देवनी मूळ मावगता ।
 ज्योतिपंता कुरवाळीले ॥ ८६ ॥ स्मरसी तै होईन प्रगट । ऐसी बदोनी
 गुह्य गोष्ट । आपण निघोनि नारदें स्पष्ट । सेवीले वैकुंठ ऊर्ध्वगती
 ॥ ८७ ॥ मग स्वरूपानुभवो योगीराज । ज्योतिपंत श्रीमहाराज । करा-
 थया जगाचें काज । कार्शिराज सोडीला ॥ ८८ ॥ नाना देश नानास्थानें ।
 फिरती जीव कराय पावन । जेथें तेथें उत्छाहा पूर्ण । श्रीविठळ स्थापन
 केले पै ॥ ८९ ॥ संगें पुस्तक महामागवत । दिधले जे कां ब्रह्मसुतें ।
 पठण करोनी तो चि ग्रंथ । करीसी ग्रंथरूप जीवा ॥ ९० ॥ माज-
 विळा कीर्तनरंग । शिष्य बहुत ज्याच्यासंगे । करुणापर स्वयें अभंग ।
 करनी श्रीरंग आळविती पै ॥ ९१ ॥ वज्रपताका घाघें अनेक । मार्गी
 चाळता घाजती देख । गजरमरीत स्वानंदमुखें । पंथ अनेक विचरती पै
 ॥ ९२ ॥ ठाई ठाई महामागवत । घाचिती स्वयें सागुनी अर्थ । धन्य
 क्षणसी ज्योतिपंत । आनंद अद्भुत सकळ जीवा ॥ ९३ ॥ असंख्य-
 प्राणी सहस्रावधी । सया सहजो ग्रवणसमार्थी । उघडली खाणी अनु-
 भवनिधी । ज्ञानउदधि उचेंवळळा ॥ ९४ ॥ सत्ताहा करनी असंख्यमही ।

भाग्यतपंथा लाविळे देहीं । दावविटी जेणें सोई । नेणवे आहां प्रताप
 प्याचा ॥ ९५ ॥ जयमिनी शिष्य व्यासाचा । अवतार घेतला तेणें
 साचा । व्यासरूपें ज्योतिपंताचा । अनुग्रह नेमाचा होईल तयासी
 ॥ ९६ ॥ ती कथा परम पावन । पुढें वणांली असें जाण । श्रवण
 करितां कामना पूर्ण । भवभंजन करीतसे ॥ ९७ ॥ सित्यकृपा राजारामी ।
 दास तयाचा जन्मोजन्मी । जेणें प्रसादें दृश्यभूमी । उगवली प्रेमी तुळसी
 ते ॥ ९८ ॥ तयेची मंजिरी हे कोमळ । वाणीकरें गुफीतो माळ । ग्रहण
 करीता श्रीगोपाळ । मत्तमंजीरीमालाप्रय ॥ ९९ ॥ मत्तमंजीरीमालाप्रय ।
 अवणें चि पुरती मनोस्थ । ज्योतिपंताधुचात्रिते । अध्याय होत प्रथम
 हा ॥ १०० ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणस्तु ॥

अध्याय ६३

— ज्योतिपंत —

[पुढें चालू]

॥ श्रीगणेशायनम ॥ श्रीरामसुमर्य ॥ जय सद्गुरु सित्थराया ।
 अखंड नमीजे तव पाया । दर्शनमात्रें निशली काया । पावलो ठस्या
 निजात्मपदी ॥ १ ॥ तेथें काय स्तुतीस्तवन । पोरनी मुरडले जेथें मन ।
 जाणोव गेली हारपोन । समूळ गिळोन नेणेवेस्ती ॥ २ ॥ अवघा चि
 कोंदल्या श्रीराम । जेथें सरलां भावाग्रम । येकात्मता वाणली खूण ।
 पादपद्म घन्य तें ॥ ३ ॥ जेणें कुरें रजिवडे । त्रैलोक्य मरखें रूपडे ।
 जेथें तेथें सन्मुख पुढें । तुटले शिरवें द्वैताचें ॥ ४ ॥ सित्थदयेची हे
 शिराणी । काय बोलीजे जड वाणी । निमकता दवडुनी । मत्तसुमनीं
 बदविती ते ॥ ५ ॥ श्रवण करितां तये कये । प्रसन्न भेटे सीताकांत
 संतलीळा जे जे गात । तया अनंत न विसवे ॥ ६ ॥ यादार्गी सकळ
 श्रोती । अवधान दारें परमप्रीती । पूर्वाभ्यास व्यासमूर्ती । प्रकटली

ज्योती ज्योतीरूपे ॥ ७ ॥ नारदे तथा प्रत्यक्षता । दिधले मूळ श्री-
 भागवता । अवलोकिता तथा ग्रंथा । पंचम अवस्था वरिले तिने ॥ ८ ॥
 होउनी पूर्ण दिव्यज्ञान । जगदोद्धार करिती जाण । स्यळोस्यळी
 उच्छाहा माहून । भागवत पठण सर्वदा ॥ ९ ॥ श्रीविठ्ठलरुक्मिणीच्या
 मूर्ती । गांवोगांवी स्थापन करिता । जे जे प्राणी दृष्टीसी पडती ।
 उपदेशीती तयासी ॥ १० ॥ श्रीभागवतसंप्रदाय । वाढविला बहुत
 पाहे । जगा दावीत अनुभवसोय । किरती ठाय असंख्य पै ॥ ११ ॥
 वाईक्षेत्रासी येता जाण । ज्योतिपंत श्रीमक्त पूर्ण । वर्तले ते विचित्र
 महीमान । ऐकीजे सर्वज्ञ श्रोती ते ॥ १२ ॥ जैयमिनी शिष्य व्यासाचा ।
 अवतरला तो ब्रह्मनिष्ठ साचा । श्रिगुरुसंवे छंद व्याचा । सांगेन वाच्या ते
 काहीं ॥ १३ ॥ जया आयडो गुरुमत्तीची । अगाध प्रौढा तये कथेची ।
 कृष्णातीरी तनु नेमाचो । धरलो साचि तये पुरूपे ॥ १४ ॥
 वेदाभ्यासी अति पवित्र । ब्राह्मण पाहुनी सत्पात्र । जयमिनी होउनी
 तयाचे पुत्र । केलें तंत्र परिसा ते ॥ १५ ॥ जन्मकाळी जडवृत्ती ।
 न पाहे न रडे निश्चिती । जाड्यता धरुनी पडे क्षीती । नाम ठेविलें
 ते चि पै ॥ १६ ॥ धोंडा क्षणुनी सकळजन । पाचारिती तयासी
 जाण । नसें चि काहीं देशमान । अनुसंधान ज्या स्वरूपी ॥ १७ ॥
 हे पाहुनी तयाचा पिता । उपाय जाहाळा बहुत करिता । परी नये चि
 आरोग्यता । फार ताता खेद मनी ॥ १८ ॥ तव सिध्द पथें अकस्मात ।
 पातळा तेथें अवधूत । बाळाबागी प्रबोधीत । संकेतवचनेकरुनी
 ॥ १९ ॥ तेणें येउनी देखावरी । स्तनपानादी रूदन करी । आनंद
 होउनी सर्वांतरी । गुढ्या द्वारी उमविल्या ॥ २० ॥ पुत्रोत्साह बहुत
 केला । दिवसोदिवस शार्दाला । पुढे सहजी मतबंध जाहला । विद्या
 आल्या सकळही ॥ २१ ॥ असो ऐसा जैमिनी अंश । धोंडमटजी
 वाईत विलसे । तेथें पासले ग्रीव्यास । ज्योतिपंत व्यास पदती जत
 ॥ २२ ॥ नित्यनेमें शीर्तन करिती । ब्रह्मवृद्धे बहुत मिळती । तव तेथें
 ऐकुनी शीर्ति । धोंडमटमूर्ति ते दि आली ॥ २३ ॥ पास्परें होता

भेटी । मग ते वर्णीजे काय गोष्टी । श्रीगुरुनी धरितां पोटी । प्रेमवृष्टी
 होतसे पै ॥ २४ ॥ अष्टौभाव येठनी आंगी । घरासीं घेठनी गेळे
 वेगी । प्रार्थना करिती मुळीचे सच्चर्गी । निजात्मरंगी विचरावया
 ॥ २५ ॥ धोंडभटजि अनन्युति । क्षणे स्वामिया स्वयंज्योती । निरसी
 माक्षी अज्ञानराती । कृपादीप्ती महाराजा ॥ २६ ॥ मग तात्काळीं
 ज्योतिपंतें । सांप्रदायक्रमें निरुते । उपदेशिले धोंडभटजीते । वरदहस्त
 ठेठनी शीरी ॥ २७ ॥ मंत्र पढतां चि निजकर्णी । उगवला तेथें
 ज्ञानतरणी । दृश्य चादणे हरपोनी । निस्तेजपणीं मनचंद्रमा ॥ २८ ॥
 अद्वयकमळे विकासलीं । निग्यात्मप्रभा पुंज्याळी । बोधबुद्धी होती
 विघडली । तियें मीनली चक्रवाक्यें ॥ २९ ॥ इंद्रियेपांथस्त स्वानंद-
 सुखें । स्वानंदस्वरूपस्थाना पावलीं देख । द्वैताद्वैत सरली अटक ।
 गेले काळोखें अज्ञान पै ॥ ३० ॥ शुद्धभूमी उत्तमकण । परस्परें
 मिळता जाण । पिकासी तेथें काय उणे । कृपाजीवनवृष्टी होतां ॥ ३१ ॥
 तेवि जैमीनी अंश धोंडभटशिष्य । ज्योतिपंत अवतार सहस्रव्यास ।
 मग तयाच्या अनुमवास । सहस्रमुखास वर्णवेना ॥ ३२ ॥ जेथें शब्द
 चि हारपला । निःशब्द होठनी ठेला । अंतरबाह्य भरुनी उरला ।
 आत्मा उदेला परीपूर्ण ॥ ३३ ॥ असो ऐशापरी धोंडभट । उपदेशिला
 ज्योतीनें स्पष्ट । महामागवत दाउनि वाट । ब्रह्मनिष्ठ पै केळें ॥ ३४ ॥
 श्रीगुरुचे पदकमळीं । वृत्ति जयाची भ्रमरी जाहाली । आत्मस्थिति
 बाणुनी गेली । बोहरी केली विषयाची ॥ ३५ ॥ अंगीं भरुनी वैराग्य ।
 प्रपंच्याचा केला त्याग । रात्रंदिवस सदा संग । न साह्य वियोग
 सहस्ररूचा ॥ ३६ ॥ मायबाप बहुतांपरी । वर्जितां नायके आत्मविचारी ।
 अखंड हिंडे बरोबरी । वदे वैखरी गुरुनामें ॥ ३७ ॥ पालखींत बैसती
 ज्योतीपंत । संगे धोंडभट तो धांवत । सदा सन्निध जोडुनी हात ।
 देणें पदार्थ मागती त्या ॥ ३८ ॥ ध्वजपताका मिरवती । मार्गी
 चाळतां मजन करिती । दुमदुमीली तेणें जगती । घन्य म्हणती
 ज्योतीपंत ॥ ३९ ॥ मार्गे पुढें शिष्यमेळा । मृदंग विजे वाजती

टाळा । आंगीं भरुनी प्रेमकळा । श्रीगोपाळा आठविती पै ॥ ४० ॥
 ऐशाप्रकारें देशोदेश । ज्योतीरूप श्रीव्यवतार व्यास । भ्रमण
 करीती स्थापय्यास । रुक्मीणीविलास भक्तवत्सला ॥ ४१ ॥
 महाभागवत कीर्तन । जेथें तेथें घोष सघन । पाळांगीं
 तें चि नामाभिधान । वदती जन सकलिक त्या ॥ ४२ ॥
 ज्योतीपंत महाभागवत । नरनारी म्हणती समस्त । वंशपरंपरा विख्यात ।
 किताव सत्य जाहाळा पै ॥ ४३ ॥ असो घोंडमट सेवेठाई । निमग्न
 असती श्रीगुरुपाई । आज्ञापिती तया पाही । फिरावया मही ज्योतिरूपा
 ॥ ४४ ॥ जणती आत्मा जेंजें करणें । तें तें तुवा आंगीकारणें । उप-
 ध्यार घडले सर्व येणें । गुरुदक्षणे दिधले तुवा ॥ ४५ ॥ ऐसें वदता
 घोंडमट । जैमिनीव्यवतार जो कां स्पष्ट । जोडुनिवा करसंपुष्ट । जाहाळा
 निष्ट आशोक्ती ॥ ४६ ॥ ताकाळीक करून नमन । श्रीगुरुमत केलें
 धारण । गांवोगांवीं करीती स्थापन । रुक्मीणीरमण परमात्मा ॥ ४७ ॥
 आर्णा श्रीमहाभागवत । ठाई ठाई सप्ताश करीत । ऐशापरी देश समस्त ।
 फिरती समर्थ घोंडमटजी ॥ ४८ ॥ जेथें तेथें कीर्तनगजर । उपदेशीले
 नारीनर । मेळउनी द्रव्य अपार । श्रीगुरुवर आर्चयेला ॥ ४९ ॥ नाहीं
 देखाची छाप्यता । ळंगीं जयाचे निस्पृहता । विद्वान्नापी कर्षति या अर्था ।
 अनुभव चित्ता आणिला पै ॥ ५० ॥ रत्नोत्थळीं उत्थाहासी । लोक
 लाविले गुरुमक्तीसी । धन्य अवतार या भूमीसी । जैमिनीरूपी घोंडमट
 ॥ ५१ ॥ पंढरीचा वहुत प्रेमा । ऋणी केले सर्वोत्तमा । मागे पुढें देवी
 रुक्मा । सद्दीतरामा हिडें हरी ॥ ५२ ॥ ऐसे शिष्य अपार । ज्योति-
 स्वरूपें बोधिले फार । त्यांत सत्शिष्य घुरंधर । फटके धोर घोंडमट हे
 ॥ ५३ ॥ कोणों येके दिनीं ज्योतिपंत । व्यास अवतार महाभागवत ।
 पंढरीसी निघाले यात्रेत । मजन करीत अतिहर्षें ॥ ५४ ॥ नृत्य करीता
 सहितमंडळी । कोंटुनी गेलें नम माधुळी । प्रघटले तेथें वनमाळी । प्रमा
 फांकटी सर्वत्र ॥ ५५ ॥ येकसरा दाटले अष्टैमाव । प्रत्यक्ष पाहीला
 सकळी देव । नग तें सुख अभिनव । काय वर्णये जडयाचे ॥ ५६ ॥

प्रेमभरें आनंदेमी । पातळे ज्योती पंदरीसी । चोज करी ऋषिकेशी ।
 स्वामीणीसी सांगत ॥ ५७ ॥ मग शिष्यवृंदें सकळीक । ऐकवा
 क्षणती भागवत निके । श्रीनारदें दिव्हे पुस्तक । ज्योत्यात्मक त्या पठण
 करीति ॥ ५८ ॥ तें वगजुत्व ऐकता कानी । सुखावळे चक्रपाणी ।
 नासिकाग्रीं दृष्टी ठेउनी । करीती मनीं मनन तें ॥ ५९ ॥ सनका-
 दिका संतवृंदी । लागली सहजां श्रवणसमाधी । पुष्पवृष्टी तये संधी ।
 केळी त्रिशुक्ती सुरवरानी ॥ ६० ॥ धन्य अवतार ज्योतीपंत । व्यास
 प्रत्यक्ष मूर्तिमंत । ऐसे बंदती जन समस्त । शुक्रदत्तकपिलादि ॥ ६१ ॥
 तृतीयप्रहरां कीर्तनामी । उभे राहती ज्ञानराशी । तये वैठो वैकुण्ठ-
 विद्यासी । परिवारासी सांगती पै ॥ ६२ ॥ नऊ लक्ष त्या गोपाळा ।
 स्वामीणीसी घातिला डोळा । क्षणती संगे घेउनी अवळा । सहस्र सोळा
 यावे तुवा ॥ ६३ ॥ आजि श्रवणेद्रियासी पारणें । सुचबितां ऐसें
 नारायणें । आळे सकळ घाऊन । समाधी टाकून निरगुण पै ॥ ६४ ॥
 मग ते कथेचा अद्भुतरंग । कीर्तनीं प्रत्यक्ष रमारंग । श्रोते वक्ते धन्य
 जग । गजर धींग होतसे पै ॥ ६५ ॥ ऐद्यापरी प्यातुरमास्य । श्री-
 पंदरींत केळा वास । ज्योतीरूप अवतार व्यास । कीर्तनरस ज्याचा बहु
 ॥ ६६ ॥ घेउनी निरोप श्रीचा नंतर । आळे ग्राम ज्या क्षणती चिंच-
 णेरे । धन्य स्थळ तें कृष्णातीर । निरगुणपुर सन्निध ज्या ॥ ६७ ॥
 गृहस्थाश्रमं धर्ततां । पुत्र जाहाळे उभयतां । रामलक्ष्मण तत्वता । नामें
 सर्वथा ठेविली त्या ॥ ६८ ॥ अपेष्टकुमर तो शुकापरी । ज्ञानसंपन्न
 वैराग्य भारी । अन्यभाषण न शिवे बैलरी । मागवताविष्यारी रसना
 वदे ॥ ६९ ॥ किंवा श्रीतुकयाचा अभंग । हे चि ज्याचे शत्रु सौभाग्य ।
 प्रेममरीत होउनी अग । निःसंग होये कीर्तनीं तो ॥ ७० ॥
 आनंदाचा येता हेलावा । हस्तावरी हस्त जेणें दावा । आठबितां
 पासुदेवा । देवभावा पडे विसरूं ॥ ७१ ॥ ऐशापरी ब्रह्मनिष्ठ । राम-
 चंद्रनामें पुत्र ज्येष्ठ । बापा भागवत बंदती स्पष्ट । ज्याचें मिष्ट भाषण
 पै ॥ ७२ ॥ तैसा चि दुसरा लक्ष्मणदाजो । देव जयानें केळा

राजी । कीर्तन करितां आवढ ताजी । भूमंडळा जो फिरणे त्या
 ॥ ७३ ॥ असो ऐसे दोन पुत्र । ज्योतिपंतासी जाहळे
 पवित्र । व्याचा सखा पद्मनेत्र । कीर्ती वगनुत्र वणूं
 तया ॥ ७४ ॥ श्रीविष्णुमूर्ति कृष्णातीरी । स्थापन करुनी चिच-
 णेरी । वाचिती सदा निजवैखरी । भागवत श्रीहरीपुढें त्या ॥ ७५ ॥
 अहोरात्र कीर्तनगजर । तोपविळा उक्ष्मीवर । काव्परचना मनोहर ।
 भागवतविचार वर्णयेळा ॥ ७६ ॥ गाता मुखीचे ज्या अभंग । प्रत्यक्ष
 भेटे श्रीपांडुरंग । पुनीत होवे सकळजग । भवभंग सहजी तो ॥ ७७ ॥
 छोकोद्वारा अनेक ग्रंथ । केळे असती ज्योतीपंतें । व्यास अवतार महा-
 समर्थ । जाहाळा निर्ध्यात फलीमाजी ॥ ७८ ॥ जगदोद्धार करून ।
 सेविते जाहळे निर्गुणसदन । तये फाळीं जगजीवन । सखेद पूर्ण
 जाहाळे पै ॥ ७९ ॥ तेव्हां सनकादिक प्रार्थना करीत । किमर्थ स्वामी
 खेदभूत । देव म्हणे ज्योतीची निज ज्योत । आजि गुप्त पै जाहळी
 ॥ ८० ॥ कैसा समारंभ केला । विठळ घोष वाढविळा । स्थानोस्थानी
 उच्छाहाळा । योजिले जगाळा जेणें पै ॥ ८१ ॥ तयाचा खेद वाटे
 बडुत । पुन्हां ऐसी न भेटे मूर्त । वारवार पंदरीनाथ । स्फुंदस्फुंदत
 बोलतसे ॥ ८२ ॥ माझ्या जीवाचा विसावा । जोव चि गेला शिवाचे
 गांवा । आतां मी न्याहाळीन केव्हां । व्याससाधवा आपुल्या वट्या
 ॥ ८३ ॥ देव सणती मी दैवहीन । काय सांगूं तुझालागून ।
 कैसी कैसी गुणनिधान । गेली सोडून मजलागी ॥ ८४ ॥
 कृतायुर्गी प्रन्हादासाठी । निघालों मी कोरडेकाठी । हिरण्यकश्यपाचे
 पोटी । फोडिला निकटी नलें घालुनी ॥ ८५ ॥ धृवाची मक्ति पाहून ।
 अदळपदों स्थापिला जाण । तथा उपमान्यालागून । पयोदवी पूर्ण दिधला
 पै ॥ ८६ ॥ बळीनें देख चि अर्पिलें । स्वर्गागदें शरीर कांपविलें ।
 बाळी सुग्रीवादि पडले । बडुत केळे कार्य माझें ॥ ८७ ॥ गुव्हकशायरी
 प्रिय मजसी । हात पसरी उचिष्टफळासी । ते हि गेली निजधामासी ।
 काय तुझासी सांगू पै ॥ ८८ ॥ वानरधीर असंख्यात । नळनीळ-

लक्ष्मणभरत । ऋषिमंदळी विद्यात । गेळे महंत तपोनिधी ॥ ८९ ॥
 अष्टनायका सोळासहस्र । सांडुनी गेल्या गौत्रणी पत्रि । गोपगाई
 पहातां विचित्र । गेळे सूर्यप्र मज टाकुनी ॥ ९० ॥ तयासाठीं मी
 नारायण । प्राणप्राणादी राहिलो नटोन । येक संवासर परीपूर्ण । धरीले
 जाण सकळ वेद्य ॥ ९१ ॥ ते हि सर्व भक्त गेले । पांडवासी सस्य
 फेले । अर्जुनाचे घोडे धुतले । समरीं रक्षिले परोपरीं ॥ ९२ ॥ द्रौपदी-
 साठीं घांव घाली । दिवसरात्र नाही क्षणीतली । ऋषिमंदळी जेवविळी ।
 वृत्त फेळी अघमर्पणी ॥ ९३ ॥ भीष्मद्रोणादि विदुर । सवे गेले थोर
 थोर । सधव आणि मज अक्रूरें । निरंतर आठविसी ते ॥ ९४ ॥
 आतां फोण फोण स्मरूं मनीं । फली माजी गेली तांहीं । आचार्य
 आणी मुकुंदमुनि । गेली सोडुनी मज वृधा ॥ ९५ ॥ पाहा पाहा
 निवृत्त्यादि लढीवाळे । नामा माझे अतिखेहाळ । तयाच्या संगतीची
 बाळे । गुणवेव्हाळे गेली ती ॥ ९६ ॥ तुरुया ते हि नाही वाचले ।
 रामदासें पैराग्य वाटाविलें । तया संगतीचे भले भले । बहुत गेले वैष्णव
 धीर ॥ ९७ ॥ आतां ही तरी वाचायी । परी सोडुनीं चाळलीं अघयी ।
 मज वियोगाची दुर्धर पदवी । शोमविळी दैवी काय करूं ॥ ९८ ॥
 माझे मरण कोठें गेलें । मज वियोगें या नादीलें । ऐसीया हंवरदोनी
 बोलें । धीविठळ तेव्हा पै ॥ ९९ ॥ तयासीं कापिळादि सिद्ध बुजा-
 विती । नारद बोधविती बहुतायुक्ती । परी साधुवियोगें कमळापति ।
 आपुले चित्तीं सखेद ॥ १०० ॥ ऐसी गति जाहाळी देवासी । भग
 कोण पुसे तेथें जगासी । मिळाळी ज्योत ज्योतींसी । ज्ञान ज्ञेयासी जया-
 परी ॥ १०१ ॥ शके सत्राशे संवत्सर ।
 मार्गशीर्ष वद्य त्रयोदशी जाण । सेविले निर्गुण ज्योतिपंतें ॥ २ ॥ पंढ-
 रीसी तये काळीं । देवद्वारें कपाटें लागलीं । येकप्रहरानंतर उघडलीं ।
 प्रसिद्ध पाहिलीं सर्वांनीं ॥ ३ ॥ पुढें सर्वे चि काहीं दिवसें । जैमिनी
 अंश जो सत्तशीर्षे । धोंढमट कटके तेणे मुसुईस । ठेविले देह्यास विरह
 करुनि ॥ ४ ॥ असो ज्योतिपंताचे पुत्र बाबा । भक्ति तयाची पहाता

अचंवा । संवस्थानाशी आणीली शोभा । प्रीती सांभा तया भजती
 ॥ ५ ॥ कीर्तनभजन अन्नदान । समाधीचे त्रिकाळपूजन । निरंतर
 जयाचें भागवत पठण । उत्साहा करणें प्रतिवर्षीं ॥ ६ ॥ पित्यासमान
 आचरण ज्याचें । वैराग्यनिष्ठा ज्ञान साचें । अर्था उन्मन केले मनाचें ।
 सदा याचे भागवत ॥ ७ ॥ गुरुभक्ति अचरोन । बैकुंठीं केलें प्रयाण ।
 तथे काळीं अद्भुत जाण । वर्तलें पूर्ण तें ऐका ॥ ८ ॥ समाधीचें करुनी
 अर्चन । घातिलें जेणें निर्वाण आसन । भागवत पुढें घेऊन । करीती
 मनन निज अर्थाचें ॥ ९ ॥ तव अकस्मात माहुलीहून । पातला तेंणें येक
 ब्राह्मण । प्रश्न केला सांगा ह्मणे । मुख्य पूर्ण अर्थ तो ॥ ११० ॥ राम-
 चंद्रबाबा ह्मणती आतां । अर्थ करीतो पाहा तत्वता । ऐसे सांगुनी अपूर्वता ।
 फेळें सर्वथा विचित्र पै ॥ ११ ॥ अटाहास्ये दीर्घस्वरे । नारायण श्रीगुरू करुनी
 उच्चार । नारायणरूप जाहाले त्वरें । सेविलें मंदिर निजवैकुंठ ॥ १२ ॥
 ऐशा प्रकारें करुनी अर्थ । होउनी ठेले स्वरुपी संत । रामचंद्रबाबा
 धन्य संत । महाभागवत म्हणती ज्या ॥ १३ ॥ ज्याचे चितेसी श्रीकृष्णेन ।
 प्रदक्षणा घातली जाण । ध्यारीप्रहर जाहलें भजन । चितास्थान धन्य तें
 ॥ १४ ॥ व्यास अवतार ज्योतिपंत । जाहाला प्रसिद्ध कळीयुगांत । धोर
 प्रसादिक ज्याचे सुत । अवतारें सत्य सुताचा ॥ १५ ॥ व्यासचरणीं प्रेमा
 भला । ह्मणुनी तेथें जन्म जाहाला । भागवतलीळा वर्णावयाला । हेतु
 जाहाला सहजी तो ॥ १६ ॥ असो सुताचा अंश तो रामचंद्रबाबा ।
 भक्तिसुखाचा केवळ गामा । मिळुनी गेला चिदात्मनमा । भागवतगर्भा
 वर्णुनी ॥ १७ ॥ ज्योतिपंत तो बादरायण । जैमिनीशिष्य धोंडमठ पूर्ण ।
 उभयऐक्य गुंफीलें सुमन ॥ उत्तमसुमन भक्तमंजीरी ॥ १८ ॥ रामदास
 अवतार स्वामी सिध्द । सुवनत्रई ज्याचें नाम प्रसिध्द । राजारामो तेंणें-
 प्रसादें । ग्रंथ विपद होतसे पै ॥ १९ ॥ जानकीजीवने राजणारी ।
 पंदरीसी तो विटेवरी । ध्यावया मालिका हेचि बरी । कर कटावरी
 तिष्ठतसे ॥ २० ॥ शुक अवतार मुक्तनाथ । ती च कथा पुढें अद्भुत ।
 राजारामो यदाधिती अनंत । ऐका थोते सकळही ॥ २१ ॥ भक्त-

मंजीरीमालाप्रंथ । ध्रुवणे चि पुरतो मनोरथ । व्योतिरूपसाधु आख्यानाते ।
अध्याय समाप्त हुमरा हा ॥ १२२ ॥ अध्याय ॥ २ ॥ समाप्तः ॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ६३ ॥ एतन् भोव्या ॥ २२२ ॥

अध्याय ६४

— श्रीशुक्लवतार मुक्तनाथ चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ श्रीगणेशा ॥ ॐ नमो
श्रीआदिमूर्ति । गुणतीता परव्योति । सहजस्वभाव ते प्रकृति । अमेद-
शुक्ति निजमाया ॥ १ ॥ सविता अर्गा जैसी कीर्णे । कीर्णप्रभावें
मृगजळ पाहणें । तेवि प्रकृति संभवणें । जाणती खूण योगी ते ॥ २ ॥
प्रकृतिपुरुष येणे नावें । गणेशसरस्वति नमन भावें । सद्गुरुळवें ऐक्य
व्हावें । अखंड रमावें श्रीरामपदी ॥ ३ ॥ रमविता क्षणुनी आमाराम ।
हे चि उपासना आमुचा नेम । भक्तांकित पुरुषोत्तम । लीळा अगम्य
जयाची ॥ ४ ॥ युगायुगी जन्म घेणें । जगदोद्धार कराया जाण ।
संतरूपें नारायण । धर्मस्थापन करीतसे ॥ ५ ॥ सकळ मुक्तामाजी
मुगूटमणी । शुकयोगेंद्र जो का मुनि । प्रघट जाहाळा इहीमेदिनी ।
ऐका करणी कथन ते ॥ ६ ॥ कळीमार्जी आत्मसाधन । समग्र लोपळें
पै जाण । शस्त्रीकविचार जाहाला पूर्ण । वाच्याळ ज्ञान घरोघरें ॥ ७ ॥
याळागी श्रीसाधुवयें । आगमन केलें गुरुरावें । जेवि परीक्षीतीच्या
ळवळाहे । आळे कार्य जाणुनी ॥ ८ ॥ पाहू जाता जीव हा परीक्षीति ।
न कळे परीक्षा स्वरूप निर्याती । सप्त दिवसात मरण पावती । परी
स्थीती न कळे जीवा ॥ ९ ॥ आता असो हें बोलणें । अतरनिष्ठ
जाणती खूण । ओता धक्ता रघुनेदन । भक्तसुमने वाहू त्या ॥ १० ॥
मुक्तनाथ नामें शुकमूर्ति । कृष्णातटाकी जाहाली येती । सौंदर्यशरीरी
अद्भुत काति । ब्रह्मांडजगती न समाये ॥ ११ ॥ दिगबरदीक्षा जयाची ।
ती तो असे आनादिची । सर्वत्र चिन्हें अर्गी साची । श्रृंग्यादि वाचे

वर्णीर्लीं तीं ॥ १२ ॥ चतुर वेद साही शास्त्रे । पुराणादिग्रंथ विचित्र ।
 आदि अंती सकळ तंत्र । विदित पवित्र ज्यालागी ॥ १३ ॥
 वेदांताचा शिरोभाग । सिध्दांतरीं तेथे चि चांग । निजमूर्ति निरगुण-
 रंग । अवतरला सांग भूठाई ॥ १४ ॥ शांसादिका लक्षणाते । उत्पन्न
 करीतां जो निश्चीत । संस्कृत आणि प्राकृत । भाषा अवगत सर्वत्र
 ज्या ॥ १५ ॥ सकळवर्णीं भिक्षा घ्यावी । नित्यमुक्त तो गोसावी ।
 तयापुढे हे मानवी । ईछित जिवीं प्रश्न कराया ॥ १६ ॥ क्षणती देश
 तुमचा ग्राम । सांगा तुमचा काय धर्म । राहावयाचा कोणचा धाम ।
 वर्णाश्रम कोणता पै ॥ १७ ॥ फोंठे जाल येथुनी । अनाचार करितां
 जनीं । सेवन करीता अनपाणी । सर्वत्रवर्णीं काय क्षणुनी ॥ १८ ॥
 आहो शास्त्री विद्वज्जन । अशंकेचे करा निर्शन । घंदन करू तरीच
 जाण । मुक्त क्षणें भग तुझा ॥ १९ ॥ ऐकोनि ऐसे जनोक्ति भाषण ।
 फेळे स्वामिनीं हास्यवदन । कृपेनें द्रवळे अंतःकर्ण । बोलती जाण
 मुक्तनाथ ॥ २० ॥ क्षणती आह्लासी मीतूपणाचा । समंघ नसे कदा
 साचा । वैखरी पश्यंति मध्यमेचा । स्पर्श परेचा नसे कधी ॥ २१ ॥
 स्थूळादिक देख्यारी । अवस्था नाहीं मज निरधारी । अंतरबाह्य धरा-
 चरी । व्यापूनि निरधारी मी आत्मा ॥ २२ ॥ विश्व तेजस आणि प्राज्ञ ।
 प्रत्यगात्मा चौथा जाण । तयाहूनि मी विलक्षण । अनिर्वचन-
 स्वरूप तें ॥ २३ ॥ अकार उकार मकार । अर्धमात्रा निर्वि-
 कार । ब्रह्माविष्णुरुद्रईश्वर । तयाचे हि सार साक्षित्व मज
 ॥ २४ ॥ रक्तधेतशामवर्ण । नीळसुनीळ विलक्षण । सर्वा-
 तीत जें अवर्ण । जाणती खूण योगी ते ॥ २५ ॥ पिंड-
 ब्रह्मांड जें जें दृश्य । तें तें समूळ मिथ्यामास । निद्रिस्तासी
 स्वप्न दिसे । अनेक मासे येक असता ॥ २६ ॥ तरी येथें
 निद्रा हे चि जाणा । विसरोन गेला आपुलेपणा । मी देही
 क्षणुनी वल्गना । घरी कल्पना भलते चि ॥ २७ ॥ ज्याचेनी वेदा
 वेदपण । ब्राह्मणाचे जे ब्राह्मण्य । क्षेत्रियाचे प्रताप पूर्ण । तें मी चैतन्य

निज आत्मा ॥ २८ ॥ निजधन पदार्तां वेर्याचें । माझेनि शूद्रासी शूद्रत्व
 साचें । कारणकार्य सकळजगाचें । मी सर्वांचे चिदयोम ॥ २९ ॥
 निर्गुण येकात्मतेष्ट्या वनीं । आगमादि वृक्ष असती शृणि । कर्मविस्तीर्ण-
 दाखा चुंबीत गगनीं । मुशीतळपणीं जयाच्या ॥ ३० ॥ उपासना हे
 चि पुण्य । फळज्ञान ते चि निष्पाप । तयाचा स्वाद अमूप । घनवटले
 स्वरूप अलुमालु ॥ ३१ ॥ तयाचा रस चाखित । यया वनाते हिंडत ।
 ऊर्ध्वचि पै सदा रमत । शुक्र सनाय तेथीचे ॥ ३२ ॥ निर्धर्मआच्यार
 आमुचा । तुम्हा तो विन्यार ठाऊफा कैचा । जेथें लेश नसे या द्रव्याचा ।
 रसु साचा त्या निरगुणी ॥ ३३ ॥ ऐसे माहराज उपदेशांत । परि न
 फळे या भ्रामकाप्रति । काभी सदा गुंतली श्रुति । कोण स्थीति हे
 फळेना ॥ ३४ ॥ प्रत्यक्ष स्वामी शुक्रराज । सकळ निजाचें जें निज ।
 भूमंडळीं ते ज्ञानबीज । प्रघटले सहज महाराज ॥ ३५ ॥ हिंडत हिंडत
 स्वईछा । फरीत भयरोगाची भिकिछा । उढवीत स्वानंदपिछा । आले
 निरईछा काशीप्रामी ॥ ३६ ॥ तेथें साधुष्टंद स्वग्राती । पाहुनी उल्हास
 जाहळा चिचीं । कांहींकाळ स्थीरश्रुति । करुनि क्षीतितळीं बैसले ॥ ३७ ॥
 निरंजनाची आवडी । येकांती राहाणीयाची गोडी । घोटीयाचे पैलदरडी ।
 स्वानंदपरवडी स्थीर जाहाले ॥ ३८ ॥ ग्रामस्थजन भाविक मंडळी ।
 सामोरे गेले जोडुनी करागुळीं । यथामति चरणकमळीं । अनन्य केळी
 प्रार्थना ॥ ३९ ॥ शुक्रदेव क्षणती स्थळ घरवें । ग्रामांत येउनी काय करावे ।
 मग तेथें चि गुंफा बांधुनी सर्व । येती बरवे नरनारी ॥ ४० ॥ कांहीं वल्लें
 आणीळीं अपूर्व । टोपी मेखळादि गौरव । पदार्थ भक्षावया अभिजव ।
 नानाळाघव स्वामीते ॥ ४१ ॥ ते योगीराज काय पाहाती । ज्याची
 वैराग्यपूर्णसंपत्ति । क्षीरसमुद्रा कांजी अर्पितांती । तेवि दिसती उपच्यार
 ॥ ४२ ॥ क्षणें करुनी अंगीकार । फेकुनी देती सकळ चिरें । भोज-
 नाचा स्वादविच्यार । तेथें प्रकार कायसा पै ॥ ४३ ॥ जे हातानें
 पात्रांतील आणावें । जिव्हेनें तें ग्रहण करावें । कोण्ही जवळ असलीया

सांगावें । तेव्हा शिरावे त्या पदार्था ॥ ४४ ॥ नित्यतृप्त योगेंद्र ।
 उर्ध्वगती पक्षेंद्र । जडजीवाचें करीती भद्र । कृपासमुद्र हेलावला
 ॥ ४५ ॥ तपोते हे जन अज्ञान । ईछित द्रव्यसंतान । स्वहीत
 आपुलें नेणोन । मागती जाण मळतें चि ॥ ४६ ॥ रात्रंदिवस करीती
 गळवा । क्षणती कांहीं साग वा । जेवि टाकुनी रसाळ आंवा । ईछीत
 जीवा अर्कीकळे ॥ ४७ ॥ कोण्ही आपुली घेउनी ज्ञानें । क्षणती
 आमुचे सांगा प्रश्न । खद्योत जैसा प्रकाशमान । तेज जाण रविला
 दावी ॥ ४८ ॥ मग ते सांगती कांहीं येक । जगभाषण अज्ञानिक ।
 बोलती विषय कामिक । अभिमान आटक व्याढागी ॥ ४९ ॥ ते
 नावडे शुकराया । उठोनी गेले आकाशपंथठाया । येरी आगळी पळा-
 वया । ईछित पापा वंदावया ॥ ५० ॥ योगगति ते कदा न कळे ।
 परतळे जन सहजा सकळ । कृष्णकुमलिसंगममेळ । तेथे प्रघटले
 धीस्वामी ॥ ५१ ॥ तब ते दिवसी येकादशी । स्मथु करविती निरगुण-
 विद्यासी । दृष्टी पढता क्षेत्रस्थासी । तंडली तयासी कढोविकडी ॥ ५२ ॥
 मुक्तनाथें ऐकुनी भवणी । हसिनळा गदगदा वाणी । क्षणती येकादशी
 प्रतिदिनी । द्वैत मनी नाहींचि ॥ ५३ ॥ हें न कळे त्या मर्कटा । करिते
 जाहले सकळ चेष्टा । ज्याचा स्वरूपी अखंड पैठा । दारवंटा वृत्ते त्याचे
 ॥ ५४ ॥ जें जें स्वामी ते करितीळ । तें तें शालें मानितीळ । कां जे
 जाहले अखीळ । त्याचेनि सकळ चराचर ॥ ५५ ॥ परी हा अद्वीतीय
 विव्यार । तयाशीं च शोभे साचार । येर कर्माचे किंकर । आहे शरीर-
 मान तो ॥ ५६ ॥ हा शुक अवतार मुक्तनाथ । न घरा येथे कोणी
 भ्रांत । जगा दर्शनें उद्धरीत । अगम्यवृत्त जयाचें ॥ ५७ ॥ पूर्वी मही-
 पतिशायने । कधीरासी वर्णीळे शुक क्षणून । तयासी तरी न क्षणे कोण ।
 शुक चि जाण सर्वत्र ॥ ५८ ॥ सिपल्याचा विव्यार बोळीला । प्रसीद्ध
 चि ते हि डोळा । परी तो अर्थ असे वेगळा । अंतरमुखाळा कळे पै
 ॥ ५९ ॥ सिपल्यांतीळ जे का भोती । दशवेदार् तेथे क्षणती । ही तो
 खुण गुरुपुत्र जाणती । न कळे गति इतर जीवा ॥ ६० ॥ तेथे चि

असे आत्मजोति । जाणा यहित्री शुक्लमूर्ति । मरुनी टेढी सर्वत्र जगती ।
 शुकाविण स्थिती काय आहे ॥ ६१ ॥ आतां कवीर क्षणने वीर
 वायन । वायन जि पै ते वर्ण । अर्धमात्र ते अवर्ण । तेथे चि जाण
 शुक्ल आत्मा तो ॥ ६२ ॥ हो अंतरनिष्ठार्चा भाषण । आता चरित्र
 पाटे जाण । येणे चि नाढोळे वटु शहाणे । वारा क्षणून दृष्टि ते ॥ ६३ ॥
 उदको च धरुनो प्रपंचनाटिका । सोडितां क्षणे पडेन देखा । संशय वट्टावळा
 निका । विषयमुखा पाय रोचोनी ॥ ६४ ॥ नातरी अवघे शुक्लमूर्ति । परो
 आपणाते नेणती । कोण ज्ञानाची ते गति । घहिरसंगती लक्ष सदा ॥ ६५ ॥
 मल भाषना येन्या जरी । साक्षांत स्वरूप हा चि निरधारी । सश-
 याची वाढली थोरी । क्षणती हरी कोठे आहे ॥ ६६ ॥ कस्तुरी
 हरणापरी । हिंदतसे देशातरी । नेणे चि सर्वथा अतरी । मळाडमरी
 नारायण ॥ ६७ ॥ जयजय येतमे त्या सुंगधी । तव तव धावती
 मंदसुधी । माहात्म्य ऐकुनी त्रिशुली । आत्मसिर्था नेणती पै ॥ ६८ ॥
 हरीकेशाचिये भीतरा । प्रत्यक्ष असोनी श्रीहरी । मुळोनी गेळे नरनारी ।
 नाढोळे सारी अभिमाने ॥ ६९ ॥ हे चि परीक्षा कळडिया जाण ।
 परीक्षितिराजा तो चि जन । सप्त दिवसांत आहे मरण । सद्गुरू जाण
 शुक्ल तो ॥ ७० ॥ तरी ते कैसी श्रवणमक्ति । सांगिजेळ ऐका
 सुनिश्चीती । सर्वांगाचे कान होती । तेचि पावती निजआत्मसुखा
 ॥ ७१ ॥ इद्रिये सारी मनाध्यन । तें मन चि श्रवणी वैसल्या जाण ।
 सर्वांगाचे ते चि कर्ण । होये चैतन्य चित्ताचे ॥ ७२ ॥ मनन तरी
 कैसे करावे । जेवि कृपणें धन मोजावे । निजध्यास आळीपरी जीवे ।
 साक्षात्कार पावे अनायासे ॥ ७३ ॥ मग शुक्लपण्या कायभेद ।
 आत्माचि अवघा प्रसिद्ध । स्वयंप्रकाश सच्चिदानंद । जाहाल्या निरद्वंद
 दाही दिशा ॥ ७४ ॥ क्षणुनी सशास्त्राविणे कदा । न मिळे चि सर्वथा
 आत्मपदा । येणे आणीक ऐकता विषदा । आयुष्या अपदा नागवण पै
 ॥ ७५ ॥ आत्मबोध ठसावळीया निक्षून । दशा आळीया अंगासी
 सुळीन । मग जे होतील शब्द श्रवण । अर्थ संपन्न सहजी त्या ॥ ७६ ॥

ब्रह्मीचा चि अंश शब्द । ब्रह्माचा चि असे तो निरद्वंद । परी
 द्वैतसंगतीचा छंद । ह्युनी शुद्ध होणें आर्घी ॥ ७७ ॥
 मुक्त व्हावया हें चि यर्म । अध्यात्म विपई पाहिजे नेम ।
 शुद्धिगत चढतें प्रेम । स्वरूप निर्धर्म पावे तो ॥ ७८ ॥
 सर्वथा शृंगारीक भाषण । जरी कंठीं आलीया प्राण । तरी वा मुमुक्षु
 येणें । कदा श्रवण करूं नये ॥ ७९ ॥ मग शुक जनीं वनीं । दिसो
 लागे सहजी नैनी । वेगी करा सद्गुरु धनी । काळ जनीं प्रासीतसे
 ॥ ८० ॥ मुक्त असोनी बद्ध जाळे । दाटोन विपई सकळ गुंतले ।
 ह्यणती आह्मा कोण सोडवीळ । नकांत पडेल यापासुनी ॥ ८१ ॥
 जेवि व्याघ्राचे बाळक । नेणता श्वानांत गेलें कौतुकें । तयाचियासंगें
 मुंके । आपणा देख कुतरे ह्यणवी ॥ ८२ ॥ तो तेथे अकल्पित व्याघ्र
 आळा । तयावरीही सरसावळा । मुंकातसे निजळीळा । आपुलेपणाळा
 नेणीनी ॥ ८३ ॥ तैसे जाहाळे या जीवाते । मुळोनी गेळे सस्वरूपाते ।
 स्वीकारोनी स्वमद्वैत । घाद घालित विद्येचा ॥ ८४ ॥ ऐसैं अज्ञान
 दवडावया । उदेछा मुक्तनाथ चित्सुर्या । चेशउनी लाबिले नित्यकार्या ।
 आत्मत्वठामा विचरती ॥ ८५ ॥ धन्य धन्य ते सिद्धचरण । काय
 तेथें करावें स्तवन । वाणी च केळी निवडोण । ओवाळून देहभावा
 ॥ ८६ ॥ शुक अवतार मुक्तनाथ । जाहाळा असे हा सिद्धांत ।
 श्रोतेवळे सहजी पुनीत । कया सत्य सर्वासी ॥ ८७ ॥ रामदासस्वामी
 सद्गुरुनाथ । सिद्ध महाराज तो चि समर्थ । प्रवट होउनी दासाहातें ।
 चरीत्रसंत करवितसे ॥ ८८ ॥ पंढरीनिवास श्रीरघुपति । विठलनाम
 धरीले क्षीती । जाणुनी आराध्य आपुळी मूर्ति । श्रीरघुपति अर्चितसे
 ॥ ८९ ॥ ययानंतर राजारामी । तुकाविप्रकथन बढविती स्वामी । सिद्ध
 होउनी श्रोते तुम्ही । अंतर्यामी प्रेम धरा ॥ ९० ॥ भक्तमंजीरीमाळा
 ग्रंथ । श्रवणें चि पुरती मनोरथ । शुकअवतार मुक्तनाथ । चरीत्र समाप्त
 अध्याय हा ॥ ९१ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्तः ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तुः ॥

अध्याय ६५

— तुका विप्र चरित —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीराममन्त्र ॥ जय आदिसर्वेश्वरा ।
 गुणतीत परात्परा । व्यापक तूं सर्वाधारा । सद्गुरुरा सित्त्वमूर्ति ॥ १ ॥
 तूचि स्वामिया गुणांचा ईश । याळागी नाम तन गणेश । नातरी ठाईचे
 अविनाश । परि विशेष छीळा हे ॥ २ ॥ देवा तुमची पराशक्ति । ते
 चि माया सरस्वती । सकळ कळेची उत्पत्ति । पावळे स्थाती चराचर
 ॥ ३ ॥ नमो ऐसीया विलासीया । सर्वोत्तमा निज आत्मया । सचिदा-
 नंद पदत्रया । नटसी ठाया आपण तूं ॥ ४ ॥ होसी देव आणि
 भक्त । गुरुशिष्य प्रेमभरीत । युगायुगी संभवत । भक्त अद्भुत भोगा-
 यया ॥ ५ ॥ तपा भक्ताविण पाही । गोमटे तुझा नसे काही ।
 याळागी प्रगट होउनो हृदई । वदवि ते हो भक्तमंजरी ॥ ६ ॥
 संतप्रियकर जानकीजीवना । हे चि प्रार्थना आणिजे मना । जन्मोजन्मी
 साधुस्तवना । रगवी रसना चरीत्रगुणी ॥ ७ ॥ पदरीनिवास भक्तवाळळ ।
 ईया विनवणी सतोपळे । सागती स्वमुखें भक्तमाळे । मोडविति सकळ
 मुळिचे पै ॥ ८ ॥ तरी अवधान यावे श्रोतिये । येकाप्रता करुनि
 हृदय । श्रवणें चि लाहिजे स्वात्मकार्य । पाविजे अक्षयपदाप्रति ॥ ९ ॥
 श्रीतुकाविप्रस्वामीची कथा । अयंत प्रिय जे मगवता । वर्णिजेळ ते
 चि आतां । ठेटनी माया सित्त्वपदी ॥ १० ॥ युगायुगी देवासर्वे ।
 अवतरला जो निजवैष्णव । अनुक्रमेंसी ते सर्व । सागीजेळ भाव गुरुकृपें
 ॥ ११ ॥ कृतायुगी प्रव्हाद जाहाला । तेथें नारदें उपदेशीला । भागवती
 प्रसिध्द हे छीला । वर्णिला मला स्वानुमय ॥ १२ ॥ त्रेतीं वाळीचा तो कुमर ।
 अंगदनामे महावीर । मग बोधीले साचार । वायूसूत्रे श्रीमारुति ॥ १३ ॥
 द्वापारी तो उत्थन जाहला । यादववर्षी जन्मला । सर्वोत्तम अनुग्रह
 केला । वर्णिलें तयाला व्यासानी ॥ १४ ॥ कल्मिष्यें तो चि उत्थव ।
 भक्त जाहाला नामदेव । जयासर्गे देवाविदेव । जेविले भाव पाहुनी
 ॥ १५ ॥ विसोवासेचर हा संत । जयाळागी प्रबोधीत । भजनरंगी

रंगलें चित्त । धन्य भक्त ते नामदेव ॥ १६ ॥ चरित्रें केलीं नानापरी ।
 काय सांगूं ते बैखरी । गाय उठली ये वना घरी । स्मरतां हरी तात्काळ
 ॥ १७ ॥ सुवर्णाचें श्रीपंढरीक्षेत्र । छळकासी आणीले अनुमवा पवित्र ।
 परीसा भागवत विचित्र । बाळूचे स्वतंत्र परीस दाविले ॥ १८ ॥ गोरो-
 वाचे फुटले हात । कीर्तनीं वाळ आले रांगत । पुष्पवृष्टी केली सत्य ।
 जाहला अद्भुत आनंद तो ॥ १९ ॥ नामयाचे घरीं विपत्ति । हे जाणुनी
 स्वामीणीपति । विठळशेटे होउनी जगती । गोणी लोटिती द्रव्याची
 ॥ २० ॥ परी तो विस्तीचा पुतळा । द्रव्य लुटिले प्राक्षणाळा । ऐशा
 पाहतां अनेक लीळा । वर्णियेरया ग्रंथांतरीं ॥ २१ ॥ पाहा पा निवृ-
 द्यादि हानेश । तीर्थावळीचें करुनी मोस । समागमीं विशेष । प्रेमसुखास
 लाघलें पै ॥ २२ ॥ शतकोटी करुनी अमंग । भावें पुजावा पांडुरंग ।
 हा ही संकल्प फरीता चाग । पूर्वीं धीरंग भक्तिबळें ॥ २३ ॥ ऐसा
 नामा प्रेमळ भारी । नामवाहात्म्य पृथ्वीवरी । प्रघटविले जेणें जीवोप-
 कारी । कीर्ति धोरी पै याची ॥ २४ ॥ पुढें नामयाचा जाहाळा तुका ।
 हे तो प्रसिद्ध आहे लोका । ज्याचें वैराग्य पाहतां देखा । सनकादिका
 विस्मय मनी ॥ २५ ॥ अगाध भक्ती वाढविली । भवार्णवीं नौका
 जाहाळी । होउनी ठेळा साउली । सर्वत्र निवाळी नारीनर ॥ २६ ॥
 सकळ साधूंचा जाहाळा कळक । बोलणें खुंटले निःशेष ।
 अनुभव आणीले अंगास । काहीं तयास न राहीले ॥ २७ ॥
 शतकोटी अमंगातीळ । करणें काव्य ते राहिले । ते हि स्तवन करुनीं
 मळें । पूजिला विठळ सर्वात्मा ॥ २८ ॥ सेवटीं पाहा केलें काय ।
 विमानों बैसविला जडदेह । जगा दाविलें प्रलय । तरुणोपाय
 नानापरी ॥ २९ ॥ लोक लाविले भावार्थासी । मजनमार्ग दाविला
 त्यासी । हळुहळु स्वरूपासी । पावावयासी येकसरा ॥ ३० ॥ सकळ
 लाहोनी कृतकृत्यता । जीव तारीले बहु तत्वतां । आपण निघोनी
 वैकुण्ठपंथा । चाळिले सर्वथा तुकाराम ॥ ३१ ॥ उर्व्वपंथें जातां जाण ।
 अमरावतीचें देखिलें स्थान । तेथें पुरंधर येऊन । केलें नमन त्या

साधवा ॥ ३२ ॥ नानास्थळें मनोहर । दाविलों अमृत सरोवरें । तेथें
 न रमे वैष्णवधीर । राजसि उपच्यार जाणुनी ॥ ३३ ॥ तुकोबा क्षणती
 मानसी । जरी राहावें वैकुंठासी । तरी पंढरीधें सुखासी । तुळ्येसी
 न घडे तें ॥ ३४ ॥ मागे परतावयाचें व्याज । स्वकमें स्फुरले चिची
 सहज । तेव्हां विनधी देवराज । श्रीपादरज वंदोनी ॥ ३५ ॥ म्हणे
 मजला अनुग्रह द्यावा । भी कर्मभूमीसी जन्म घ्यावा । लोक समोह
 तारावा । सुकाळ करावा भक्तांचा ॥ ३६ ॥ मग तुका म्हणे
 देवेंद्रास । अवतार घेणे आहे आम्हास । तुजहि करूं उपदेश ।
 राहिलें विशेष करणें ते ॥ ३७ ॥ ब्रह्मयोनींत जन्म घेणें । मुक्त
 शोभे तेणें गुणें । सित्वांत वेदी ऐसा पूर्ण । करावें प्रमाण त्या
 वाक्या ॥ ३८ ॥ आणि शतकोटी अमंग्याची । बाकी फेडीली
 स्तवनाची । परी राहिली नेमाची । सळईची पंच्योचरी ते ॥ ३९ ॥
 भजनवृत्ती नाही मन । कळया जनीं ऐशी खूण । टाळ
 टाकिला विमानांतून । पाहिला नैनें सकळिक ॥ ४० ॥
 हें काय ठाडके इतरा । मागीळ संगती या पामरा । याळागी निर्णयो
 फेळा खरा । पूजाती बरा टाळ तो ॥ ४१ ॥ असो कृपामूर्ति सद्गु-
 नाथ । बाबाजीचैतन्य जे प्रदयात । तयाचा उपदेश जाहाळ सत्य ।
 स्वप्ना अति तुक्यासी ॥ ४२ ॥ तयेकार्ळी पावशेर । मागितले तूप
 गुरवरे । ज्याप्रतेसी येतां निर्यारे । राहिले खरें देणें तें ॥ ४३ ॥
 ऐसे सुरेशा सांगून । भूतळ्यासी निघाले जाण । तेव्हां पवित्र आपुली
 खूण । दिवली पूर्ण देवराजें ॥ ४४ ॥ विलोमेरेकसंगती । विप्र
 आळे वज्राप्रती । मग तुकाविप्र नामें जन्म वरीती । अवतार स्वीती
 श्रीतुकोबा ॥ ४५ ॥ आतां कोणते स्थळी कोण ग्राम । शाखा वेद
 आचरणधर्म । ते साकस्य ऐकीजे प्रेम । ययालुक्रमे अनुवादूं ॥ ४६ ॥
 अंजनावती नामें नगरी । गोदावरीचे दक्षिणतिरी । महावैष्णव निर्घारी ।
 धन्य संसारीं गुरुभक्त ॥ ४७ ॥ ब्रह्मवेदशाखा आश्वलायन । विप्रनाथ
 नामें बाबाजीचैतन्य । अवतरला जो माहामान्य । श्रीयेकनाथपूर्णसांप्रदाई

॥ ४८ ॥ तयाची कन्या पुण्यराशी । अर्विली ती रहमतपुरी द्विजासी ।
 त्यापासाव जन्म तुकयासी । निधयेसी सहजो तो ॥ ४९ ॥ मातामह
 तो विप्रनाथ जाण । जन्मांतरीचा सद्गुरु पूर्ण । असो तय कुळो सच्चिद-
 धन । घेतला जेणें अवतार ॥ ५० ॥ गर्भाच असता जननीप्रति ।
 भगवतभजनी रंगली वृत्ति । सनिध जिणेचे श्रीगुरुपति । दीवाराती
 हरिभजन ॥ ५१ ॥ नऊ मास होतां चि पूर्ण । प्रसवली सुपुत्र गुण-
 निधान । तुकाविप्र सकळजन । वदती जाण याळागी ॥ ५२ ॥
 दिवसोदिवस पाहतां बाळा । विचित्र दिसे प्रेमकळा । भजन
 करीतां वेळोवेळा । दिसे सावळा याळागी ॥ ५३ ॥
 नातरी जनासारीखे । माता वोलवी जरी कौतुके । कदा न राहे देख ।
 रुदन दुःखे करीतसे ॥ ५४ ॥ रामकृष्ण हरि गोविंद । हे चि सदा
 जननी घटे । तेणें पावोनी विपद । खेळत सिध्द भसावे ते ॥ ५५ ॥
 पुढे चि येक वर्षांनी । अर्भके केळी असे करणी । श्रीपुंडळीक विठळ
 दणूनि । गर्जिनळे वाणी प्रथमता ॥ ५६ ॥ मग निरंतर तो चि
 व्यास । विठळ विठळ दणत असे । दुजा खेळ आन नसे । रंगळे
 मानस भजनी सदा ॥ ५७ ॥ ऐशापरी वाळ लीला । श्रीतुकाविप्र करीतां
 जाहावा । पुढें पित्याने व्रतबंध केला । तो सोहळा अनोपम्य ॥ ५८ ॥
 ऋणानबधे करून । पूर्वीक कलत्र वरीलें तेणें । अपराध घडले मागे
 क्षणे । करा उत्थरण या जन्मी ॥ ५९ ॥ संतती संपत्ती नळगे कांहीं ।
 तुमचेपाई । ऐसेप्रकारें विनविता पाही । सद्गुरु हृदई तुकाविप्र ॥ ६० ॥
 अनुग्रह करुनी स्वर्णयेसी । मेळविले सस्वरूपासी । निमग्न जाहावी ती
 सेवेसी । भोगी देलासी वैराग्य ॥ ६१ ॥ पुढे उभयता दोघे स्वईले ।
 तीर्थे करीती सकळ स्वस्थ । मुगुटी जपाचे मयूरपीछ । निरईले तया
 आठवित्ती ॥ ६२ ॥ काष वर्जिजे तुकाविप्रा । ज्याचे माषण जेवि
 क्षीप्रा । रास करीती सदा छप्रा । किंवा वृक्षातळवर्ती ॥ ६३ ॥
 जन्मांतराचे योगकरून । सद्गुरू टाधले ते चि पूर्ण । जे का बाबाजी-
 चैतन्य । अवतार धन्य विप्रनाथ ॥ ६४ ॥ होतां जयाची निजमेती ।

स्वरूपी जडणी तात्काळ दृष्टी । हारपोनी गेली असतां सुष्टी । जगजेठी
 दिसतसे ॥ ६५ ॥ कर्णीपदतांचि मंत्राक्षर । तुकाविप्र चढले त्रिकुट-
 शीखर । सहस्रदर्शी होठनी स्थीर । सोहंविष्यार स्फुंदति पै ॥ ६६ ॥
 शेखी अहंसोहंभान । हेहि विराळे जेथे जाण । लागली समाधी स्वानं-
 दघन । अनिर्याच्य पूर्ण तें सुख ॥ ६७ ॥ नाहीं आठऊ देखाचा ।
 परेसी मुरडल्या च्यारी वाच्या । घोट भरला मळांडाचा । मीनली साचा
 स्वरूपोवरी ॥ ६८ ॥ अनुमय अनुमवी विराळा । आत्मा सर्वत्र होठनी
 ठेळा । तुकाविप्र उपदेशीला । सद्गुरू भेटला विप्रनाथ ॥ ६९ ॥
 दिनत्रय निर्विकल्प । समाधी भोगीतो योगार्धीप । आत्मशेजे लागली
 शोप । उन्मनी दडपे पाय तयाचे ॥ ७० ॥ मग श्रीगुरूची युक्तिद्वारा ।
 तुयें अवस्थेच्या नेहतां घरा । प्राण उतरोनी हृदयगामारा । इंद्रिय
 शरीरा सचेतन ॥ ७१ ॥ परी स्वानंदडोही चुबकळी । सस्वरूपी
 जडोनी ठेळी । मार्क विषय सांडुनी गुरळी । राहाटती सरळी नित्यकर्म
 ॥ ७२ ॥ नेत्र पाहाती जो जो पदार्थ । तो तो दिसे पंदरीनाथ । शब्द
 पढती ते श्रवणाते । अर्थरूप ते सकळ पै ॥ ७३ ॥ रसना रंगळी
 निजात्मरसे । न सेवी कदा द्वैतवाकस । जगत्र हेमी येक कस । भरला
 अविनाश जगदात्मा ॥ ७४ ॥ गंधाक्षी गंधत्व जेथोनी । तोचि बैसला
 घ्राणासनी । रोमरधी त्वके सदनी । स्पर्शत्व स्पर्शनी सर्वोत्तमु ॥ ७५ ॥
 टाकिला मानसे ज्या संकल्प । कैचा तेथे मग विकल्प । असो जडसमाधी
 सद्गुरूकृपे । तुकाविप्रे विसर्जिली ॥ ७६ ॥ इंद्रियवळ लाहोन । नव-
 विधप्रकारें करीती भजन । मोहिला जेणें नारायण । सबाह्य जाण
 तिष्ठतसे ॥ ७७ ॥ मग पंदरीसी निघाले । तुकाविप्र समर्थ भले । तये चेळीं
 आढवे आले । श्रीविठळ परमात्मा ॥ ७८ ॥ नारदादिक श्रीवनमाळी । हर्षे
 सांगती वाजउनी टाळी । क्षणती तुकाराम भूमडळी । अवतरली संतमाये
 ॥ ७९ ॥ तरी आता लागवेगी । चलय सामोरे तयालागी । ऐसे बोलोनी
 श्रीरंगी । स्वये वेगी पाचारिले ॥ ८० ॥ मग संतसमुदाव । सहित निघाले
 देव । ध्वजापताका गर्जती सर्व । घोष अपूर्व होतसे ॥ ८१ ॥ गजर करीत

आनंदेसी । सामोरे पातळे तुकाविप्रासी । नमस्कारीतो तया स्थळासी ।
 पवित्रभूमीसी यात्रेकरू ॥ ८२ ॥ देवभक्त मिळता भीळणी । तया सुखा
 कोण वर्णी । हर्ष न माये त्रिमुवनी । गाती गाणीं स्वानंदें ॥ ८३ ॥
 समारंभें गजर फरीत । गेळे पंढरीक्षेत्रांत । नमन करुनी पुंडलिकाते ।
 राठळांत प्रवेशले ॥ ८४ ॥ तुकाविप्र गरूडपारीं । भजन करीतां प्रेम-
 भरीं । तन्मय जाहाळे भक्तविहारी । पाहातीं अंघरीं देव सकळ ॥ ८५ ॥
 विमानों बैसुनी सुरेश । अवलोकितां पंढरीविळास । पातळा सहजी
 भूमीस । कीर्तनरस सेवावया ॥ ८६ ॥ ती कथा असंत चोख । पुढे
 वर्णिळी असे देव । परिसोत सदा माधिक । नाशी दुःख सकळ ही
 ॥ ८७ ॥ श्रीरामदास अवतार भूमंडळासी । सद्गुरुसिंघ जो कृपाराशी ।
 देहवृंदावन ह्मकोपी । स्थापिळे तुळसी स्फुर्तीसी ते ॥ ८८ ॥ सिंघा-
 मृत धर्पतां जीवन । भक्तमंजीन्या दाटल्या पूर्ण । तयाची माळ करुनी
 जाण । होतसे अर्पण श्रीरघुवोरा ॥ ८९ ॥ प्रेमरजु घेउनी हातीं ।
 गुंफीयेळी बैखरी निगुती । पंढरीनिवासा परमप्रीती । राजारामीं युक्ती
 समर्पीळी ॥ ९० ॥ भक्तमंजीरीमाळाग्रंथ । अर्पणें चि पुरती मनोरथ ।
 तुकाविप्रआख्यानाते । अध्याय समाप्त जाहाळा हा ॥ ९१ ॥ श्रीकृष्णा-
 र्पणमस्तु ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्तः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरामचंद्रार्पण-
 मस्तु ॥ श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥

अध्याय ६६

— तुका विप्र चरित्र —

(पुढे चालं)

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्प्य ॥ जय सद्गुरु पंढरीनिवासा ।
 निजआत्मया रूक्मीणीविळासा । चरांचरी उभा सरीसा । श्रीजगदीशा
 विटेवरी ॥ १ ॥ चिद्गगन ते पंढापुर । सोहंघनि कीर्तनगजर । भावें
 भजती वैष्णववीर । गरूडपारीं विवेक तो ॥ २ ॥ माहाद्वारीं चौघटा ।

अनुहातनाद होतसे पुढी । अखंड वाहे मढमढा । ते चि घडपुढा
 छानोदक ॥ ३ ॥ चिन्मयवालुनंटी देख । स्वानुभव शोभे पुंडळीक ।
 निरंतर होतसे मुख । कीर्तन चोख मलस्थीती ॥ ४ ॥ द्वैतमयाची
 करिता वारी । नरदेहयात्रा जाहाली वरी । अवघाची जेथे नटला हरी ।
 धीवसा परी पुजेचा तो ॥ ५ ॥ आता पूज्यपुजकपण । हे तो नुरे
 कांहींच जाण । मानसी आवडी तरीच पूर्ण । अर्चन करणे ययामति
 ॥ ६ ॥ याळागी विनरणी जन्मोजन्मी । हे चि श्रीगुरुपादपद्मी । प्रघट
 होटनी अंतरयामी । मालिके रागी ग्रहण किजे ॥ ७ ॥ प्रार्थिता ऐसा
 सिद्धेश्वर । सुरवी बुद्धिसी कथासार । ते चि ऐका श्रोते सारे । नारीनर
 आबालवृद्धे ॥ ८ ॥ पूर्वाध्याई तुकाविप्र । स्वरूपी रंगळे सद्गुरूकृपे ।
 पंढरीसी जाता बैकुंठाधीप । चतुर्भुजरूपे आढवे आळे ॥ ९ ॥ हाती
 धरुनी रूक्मीणोपति । घेडनी गेळे राठळ्याप्रती । वणू जातां सरस्वती ।
 ते सुखाप्रति अनोपम्य ॥ १० ॥ आता श्रीगुरुभक्ति कराया । सुरेश
 अवतरला भूठाया । नमन करुनी सिद्धपाया । सांगितले त्या ऐका ते
 ॥ ११ ॥ शीसोपानदेवाचे स्थान । सासवढ नामे क्षेत्र पूर्ण । तेथील पवित्र
 ब्राह्मण । आश्रलायन ऋग्वेदी ॥ १२ ॥ पुरंधर ज्याचे उपनाम । पुरं-
 धर पावला तेथे जन्म । पुण्यभूमी धन्यग्राम । विप्रोत्तम धन्य
 ते ॥ १३ ॥ मग तो देवेश पिल्याने । तुकाविप्रासी केला अर्पण ।
 पूर्वोळ संकेत जाणून । केले पालन श्रीगुरुनी ॥ १४ ॥
 मृत्यूथोकी पांडुरंग । नाम पावला शचिरंग । कां जे घडला स्वर्गी संग ।
 भवभग तुक्याचा ॥ १५ ॥ पढरीमाहात्म्य ऐकुनी । रंगली वृत्ति
 पांडुरंगस्मरणी । अवतार घेतची मेदिनी । नामाभिधानी त्या प्राप्ती
 ॥ १६ ॥ असो इंद्राशमूर्तिने पाहता तुका । वेधले मानस चरणी
 देखा । इच्छितसे अनुभव निका । शाश्वतसुख पावावया ॥ १७ ॥
 तुकाविप्रस्वामिप्रती । हात जोडीले दोन्ही निगुती । दडायमान पडले
 क्षीती । नमन करीती साष्टांग ॥ १८ ॥ छप्ते महाराजा दीनदयाळा ।
 दूर करी या भवभयाळा । नाही शक्ति तरावयाळा । मायानदीला दुर्धर

हे ॥ १९ ॥ कामक्रोधादि जळचरें । गिळूं पाहतों हा किंकर । तरी
देवनी कृपाकर । काढी बाहेर तूं समर्था ॥ २० ॥ शिष्यमयूरकरुणा-
घना । भक्तचकोरोहिणीरमणा । द्वैततमारी सहस्रकीर्णी । हे चि चरणा
विज्ञाती ॥ २१ ॥ प्रार्थितां ऐसें सत्शिष्य । पांडुरंगनामं इंद्रांश ।
संवोखोनी परमउल्हासें । बैसविले असे सन्मुख पै ॥ २२ ॥ शिष्य-
मुमुक्षुपूर्णचंद्रा । पाहुनी मरते कृपासमुद्रा । प्राप्त जाहाले तुकाविप्रा ।
अवतार इंद्रा उद्धरावया ॥ २३ ॥ सांप्रदायकर्म ते चि क्षणीं । मंत्रो-
पदेश केला कर्णी । संतोपोनी वरदपाणी । बापबाप वदनीं वदती पै
॥ २४ ॥ तैपासुनी सर्वत्र जन । बापु ऐसें वदती जाण । नातरी मुळींचे
अभिधान । पांडुरंग पूर्ण नाम तथा ॥ २५ ॥ असो सद्गुरुसमर्थ
तुकाविप्रानी । उपदेशीला तो शिष्यचुडामणी । इंद्र अवतार जो मेदिनी ।
बापु मेदिनी धन्य तो ॥ २६ ॥ सर्वात्मतेचें भद्रासन । अमरपुरीं
ब्रह्मपूर्ण । जेथें उन्मत्त झुळे वारण । स्वानंद जाण ऐरावती ॥ २७ ॥
रंभा सर्वशी तिलोत्तमा । दया धृति शांति क्षमा । सुबोचनदशा मुख्य
परमा । ते चि रासा इंद्राङ्गी ॥ २८ ॥ इंद्रीय मेळींत देव । आत्माराम
अमरराय । ज्ञान संपत्ति फळ वैभव । भोगी सदेव ते गुरुकृपे ॥ २९ ॥
बापुविप्र वदती जन । पांडुरंग ज्या नामाभिधान । स्वरूपास्थितीसो
ठाहोन । केळें अर्चन श्रीगुरुचें ॥ ३० ॥ मग जयानें सेवेठाई । वय
वैचिलें असे पाही । वैराग्य वरीलें देही । भजन हृदई करीतसे ॥ ३१ ॥
परी जन्मांतरीचा स्वभाव पहिला । विषयविलास न सुटे अवळा ।
पूर्वींल समंधे विवाह जाहाला । सळक घडला उपचार ॥ ३२ ॥
निष्टा पाहुनी श्रीगुरुनी । स्फूर्तीसी प्रगट जाहाले वदनीं । सदा रग
ज्या कीर्तनीं । नामस्मरणीं धन्य तो ॥ ३३ ॥ पढरीसी मठ केला ।
प्रगटविले सांप्रदायाळा । भक्तिध्वज तेणे रोविला । पाहातो काळा मय
सुटे ॥ ३४ ॥ ठाई ठाई उज्जाहासी । जना लाविले सन्मार्गासी ।
वाढविले गुरुभक्तीसी । ओकत्रयासी प्रसिद्ध जो ॥ ३५ ॥ आपाढी
आणि कार्तिकीचा । नेम साजिरा अखंत ज्याचा । ऋणी केला देव

साचा । पंढरीचा राणा पै ॥ ३६ ॥ चंद्रभागेचे तटी । श्रीपुंडलीकाचे
 पृथी । कीर्तन करीता बाळगटी । होये दाटी बहुसाल ॥ ३७ ॥
 पौर्णमेसी गोपाळकाला । होत असे त्या स्यळाला । दुर्लभ प्रसाद
 अमरादिकाला । इच्छिती लाह्याला सकळ ते ॥ ३८ ॥ ऐसा
 प्रेमाचा पुतळा । बापुविप्र सत्शिष्य भला । देव चि जेणे वेढा
 केला । तिष्ठे सावळा मार्गे पुढे ॥ ३९ ॥ आणीक ही शिष्य
 अपार । करीते जाहाळे तुकाविप्र । भूमंडळामाजी पवित्र ।
 मोक्षसत्र घातिळे पै ॥ ४० ॥ श्रीकृष्णातीरामाक्षरी । तारगांव
 उत्तम नगरी । तयासन्निध वनवदरी । द्वैततमारी राहती
 तेथे ॥ ४१ ॥ श्रीपादुरंगमूर्ति स्थापोन । करीती सदा अनुष्ठान ।
 मुळीचा सहजोयोग पूर्ण । भगवद्भजन सर्वदा ॥ ४२ ॥
 अष्टमासिंदी लागती पाई । वैराग्य विलसे ज्याचे देहीं । प्रतिष्ठेचा वास
 ह्दई । अनुमात्र पाही नसे सदा ॥ ४३ ॥ प्रतिष्ठा ते शुकरीविष्टा ।
 हे जाणवळे जया शिष्टा । काय दाउनी इतर चेष्टा । नाही निष्ठा
 परमेश्वरी ॥ ४४ ॥ घेउनी वरता सत वेश । देखी जगासी उपदेश ।
 कैचा अतरी ज्ञानलेश । सावकाश विषय भोगीती ॥ ४५ ॥ माळा
 मुद्रा जटाभार । मिराविती आर्गी भगवी चिरे । कीर्तन करीती घरोघर ।
 रादापोरे भोदावया ॥ ४६ ॥ नामविक्रयाचे पाप । न जाये शीर्षाचे
 नि बापे । जया होईल अनुताप । ब्रह्मस्वरूप तो पावे ॥ ४७ ॥
 असो तुकाविप्रज्ञानराशी । दुजी उपमा नाही त्यासी । वैराग्य लागे
 पायासी । क्षमा दासी ज्याची पै ॥ ४८ ॥ भिक्षेचे पीठ आणावे ।
 खडकावरी ते मेळावे । पानगे कहनी अर्पावे । वासुदेव सर्वाभूती
 ॥ ४९ ॥ अतिथी येतां स्वमात्रे । बाहुनी तया मग जेवावे । मीर-
 शंगादि पदार्थ देतां मावे । संतोषावे तयावरी ॥ ५० ॥ अनन्य लागत
 पायासी । नाममंत्र सांगती त्यासी । न वांछीती उपय्यारासी । स्वरू-
 पासी मेळवितो ॥ ५१ ॥ नातरी इतर द्रव्यमोदु । खणवितो जगी
 उगेचि साधु । शिष्या न भेटे कदा गोविंदु । सदा बध्नु विषई

तो ॥ ५२ ॥ असो तुकाविप्र अवतार तुकयाचा । प्रसिध्वा जाहाळा
 असे साचा । तपासंगे बैकुंठीचा । पंढरीचा देव नाचे ॥ ५३ ॥
 मवासिबुधरी स्पष्ट । केली जेणे पायवाट । मक्तप्रेम वसविळी पेठ । केली
 छट नागाची ॥ ५४ ॥ तीर्थमीसें भ्रमण करीत । आळे सासवढ
 नगरांत । श्रीसोपानदेवसमाधीते । नमन निरुते केले पै ॥ ५५ ॥ तेथें
 अद्वयवोवरीमाजी । तुकाविप्र राहिले सहजी । जीवोद्धारो भावडी ताजी ।
 मजनकाजी प्रेमळ ते ॥ ५६ ॥ रात्रंदीवस कीर्तन गजर । द्रुमद्रुमिलें
 सासवढ नगर । मत्तीसी लाविले नारीनर । निजात्मशिखर चढावया
 ॥ ५७ ॥ पुढें तुकाविप्रस्वामीचे मानसी । आठवळे पूर्ण जावें काशीसी ।
 स्नान कृष्णी भागीरथीसी । विश्वेश्वरसी पुजावें ॥ ५८ ॥ तब रात्री
 सोपानदेव सांगत । येथें भागीरथी आहे वाहत । काशीविश्वेश्वर तो
 वसत । ब्रह्मकुमंडली सतत पै ॥ ५९ ॥ क्षणती जाणे जरी तुकया
 वाराणशीसी । तरी प्रदक्षणा करी ब्रह्मकुमंडलीसी । तेणें यात्रा सकळ
 तुजसी । निधमसी घडल्या पै ॥ ६० ॥ मग नमस्कारोनी सोपान ।
 गराडग्राम प्रवरेसी केले गमन । चतुर्मुख मद्रा पुजोन । ताकाळ
 प्रदक्षणे आरंभीले ॥ ६१ ॥ नाना देव नाना स्थळे । नानातीर्थे निर्मळ
 जले । उत्तरतीरी स्वयंभ सोज्वळ । शिवलिंग केवळ अपार ती ॥ ६२ ॥
 सिद्ध स्थान बहुत जाण । न गणवति कवणा लागून । सोनगावीं
 संगमपूर्ण । पुण्य पावन नीरानदी ॥ ६३ ॥ सोनेश्वरसंगम प्रसिद्ध ।
 लिंग तेथे असती विविध । प्रख्यात हाटकनामे भेद । आत्माविद चोळती
 त्या ॥ ६४ ॥ दक्षिणतीरी त्या मयुरेश्वर । नाभीस्थान वदती सुरनर । तेथील
 महीमसी नाही पार । यात्रा फार तये स्पष्टा ॥ ६५ ॥ जयपुरीमाजी अखंड ।
 अश्वारूढ मार्तंड । तोढो मेढाचे जो बंड । विवेक प्रचंड शस्त्र हातीं
 ॥ ६६ ॥ शिवस्थान ते अल्लादुत । दर्शनें जीव होती पुनीत । आति
 मनीं पाखाड येत । तया दंडीत निज तेजें ॥ ६७ ॥ असो कैलासनाथ तो
 जेजोरीचा । पुढे पुरंधर पाहिला साचा । नारायणरूप विग्रह जियेचा ।
 शृंगारविचा अगाधमहिमा ॥ ६८ ॥ तेथून पाह्य लिंगें बहुत । दक्षिण-

तीर्तो विठसत । चतुर्मुखपर्वतो समाप्त । प्रदक्षणा होत साग पै
 ॥ ६९ ॥ ऐसी करनी प्रदक्षणा । पुन्हां येउनी सोपानस्थाना । सर्वा-
 भूतो अन्नदाना । समाराधना केली पै ॥ ७० ॥ नंतर आले स्वस्थ-
 लासी । वृष्णातीर्तो वदरोवनासी । मजन करीती दिवसनिशी । सदा
 मानसी पांडुरंग ॥ ७१ ॥ अमंग सज्जई पंच्योत्तरीचे । जे कां राहिले
 पूर्वावतारांचे । तुकाविप्र ते हि साचे । करनी वाचे पुजिला हरी ॥ ७२ ॥
 जे जे प्राणी दर्शना येती । अनुग्रह देउनी तयाप्रती । स्वरूपाते मेळ-
 विती । दाउनी भाक्ति शुल्लपथ ॥ ७३ ॥ ऐसा क्रमितां बहुत काळ ।
 साधुस्थाने पाहावया आठवळे । शिष्येसहीत दीनदयाळ । महाराज निघाले
 तुकाविप्र ते ॥ ७४ ॥ देहु आळंदी चिंचरह । प्रतिष्ठानक्षेत्र परम-
 चोखळे । जेथे साक्षात्कार रोकळे । आले कोढे तये स्थळा ॥ ७५ ॥
 येकनाथ केशरीनाथ । इत्यादिकाचे मठ जेथे । ठाई ठाई देवस्थानाते ।
 अवलोकांत चालिले ॥ ७६ ॥ दालुर्गामास गोविंदमुताराचें । धामण्याव ह्या
 बोधस्याचें । लड्डनगर कूर्मदासाचे । देखिले साचे तुक्यानीं ॥ ७७ ॥
 गोराकुमार तेरेत । ते रे ब्रह्म ह्मणे जगाते । सावतामाळी होता जेथे ।
 गेला तेथे निज आवडी ॥ ७८ ॥ भागानगरी केशवस्वामी । तेहि जाउनी
 पाहिली मूमी । शिवरामसमाधी कर्याणप्राची । तये धामी गेले पै ॥ ७९ ॥
 गुरुधरप्राची समाधी । वामनाची ज्या त्रिशुल्वी । नामलप्राची सप्रसिध्दी ।
 गाणपत्य सिध्दी निरंजन ॥ ८० ॥ ब्रह्मनाळ परळी वडगांव । चाफळ
 त्रिपुटी सद्भाव । निरगुणपुर बदती सर्व । तुक्यानुमध तेथे आले
 ॥ ८१ ॥ तव तये स्थळी श्रीरंगमूर्तिचा । उल्लाह होतसे समाधीचा ।
 मेळा मिळाला संताचा । हर्ष तयाचा जाहला मना ॥ ८२ ॥ जोतिपंत मोरो
 पडित । गुंडाजीबाबा थोर सत । वावा पाथ्ये माहासमर्थ । विठोबा संतचातुर-
 मास्य ॥ ८३ ॥ चिदंबर दीक्षित मटर्जा बोवा । वावाजीपत वैराग्य ठेवा ।
 मवानदास गाती देवा । आले तेधवा निगडीसी ॥ ८४ ॥ रंगनाथ-
 गोसावी राशनकर । लक्ष्मणनाथ वैष्णवशीर । आदोवा काका माहा थोर ।
 जो का अवतार आनंदाचा ॥ ८५ ॥ मच्चनाथ मुजगनाथ । शेक-

सुलतान जो प्रख्यात । फलटणातीळ सदाशिवपंत । गोदड बहुत
 रागीट तो ॥ ८६ ॥ श्रीरामदास अतार प्रसिद्ध । जगत्रई जो कां
 सिद्ध । इत्यादिक पूर्णसिद्ध । असंख्यवृंदें संतांचो ॥ ८७ ॥ तुकाविप्र-
 स्वाभीसी पाहुनी सकळो । उचंबळला आनंद टाळी पिटिली । कीर्तनीं
 मूर्ति ते शोमविली । आझापिली सर्वानो ॥ ८८ ॥ क्षणती सारे
 तुकाविप्रा । श्रवणासी पाजी निरोपण क्षिप्रा । तुमचे कयेसी डुले
 सिप्रा । त्रिनेत्रादि आवड बहु ॥ ८९ ॥ ऐसें वदतां संतवृंदी । नमोनी
 समस्तवैष्णवमांदी । सन्निध श्रीरंगसमाधी । तेचि संधि उभे ठाकले
 ॥ ९० ॥ मग तो कयेचा अद्भुतरंग । समाधोतुनो प्रघटला
 निजरंग । तयेवेळीं केला अभंग । होये भवभंग ऐकतां तो ॥ ९१ ॥
 ॥ अभंग ॥ श्रीतुकारामस्वामीचा ॥ (मूर्त्यांतव अभंग दिठेला नाहीं.)
 ऐशाप्रकारें अभंग करून । भावार्थ वर्णिला असे जाण । तये काळीं
 सकळ जन । जाहाळे लीन परब्रह्मी ॥ ९२ ॥ मग इतर गोष्टी कायसी ।
 समाधी डोळळी ते वेळेसी । आनंद जाहाळा सुखराशी । पुष्पवृष्टीसी
 करीती ते ॥ ९३ ॥ मासामार्जी मार्गशीर्षमास । विभूति वर्णिली जग-
 दांश । तयात हरिदीनीचा दिवस । मान्य सर्वास कृष्णपक्ष ॥ ९४ ॥
 तुकाविप्रें ध्यारीप्रहर । करूनो श्रीहरीपुढें जागर । धोवाळितां स्वमीणी-
 वर । आरती स्वयंत्र वंदुनी पै ॥ ९५ ॥ अद्यापी तो सांप्रदाय ।
 चालविती शिष्य पाही । येकादशीस लवलाही । कीर्तन होये निगडीसी
 ॥ ९६ ॥ तेथुनी सन्निध कृष्णातीरी । जे का विख्यात ब्रह्मपुरी । तये स्थानासी
 निर्धारो । निवाले साचारी तुकाविप्र ॥ ९७ ॥ निर्गुणपुरीचा उत्साह जाहाळा ।
 प्रार्थयिले सकळसंताळा । घेउनी गेले ब्रह्मपुरीला । माढीला काळा तेथें पै
 ॥ ९८ ॥ दिनत्रई आनंदान । अहोरात्र कीर्तनभजन । दिव्यापताकानिशाण ।
 कोंदले गगन गजरे त्या ॥ ९९ ॥ जेवणारासी नाहीं गणती । जेथें
 सिद्धि स्वये रावती । अनपूर्णा श्रीभगवती । तिष्ठे शक्ति पाकशाळे
 ॥ १०० ॥ त्रिणेमृदंग क्षणत्कारांती । ठाई ठाई नृत्य करीती । स्वर्गां-
 डनी देव पाहाती । पंढरी क्षणती दुजी हे ॥ १ ॥ ऐशापरी उत्साहा-

सोहाळा । वेळभरसेही गोपाळकाला । पूजन करुनी विष्णुपदाला ।
 प्रसाद दिधला सकळका ॥ २ ॥ मद्यपुरीत उत्तम स्थळ । खडकावरी
 श्रीपाठळें । उमटळीं तीं पाहतां ढोळे । सुखसोहाळे प्राप्त जीवा
 ॥ ३ ॥ कृष्णावतारी श्रीमगधान । तये स्थानीं खेळले
 जाण । स्वहस्तें काला करून । वाटिला पूर्ण गोपाळा ॥ ४ ॥
 ते हे जागा पवित्र रम्य । कृष्णाक्षरीं अगाध परम । तेथें राहती
 भित्सुखधाम । तुकाराम महाराज पै ॥ ५ ॥ ऐसे अनेक स्थळीं
 मठ करुनी । उत्तरीले जेणें प्राणी । शेवटीं केली अपूर्व कर्णी ।
 गुरुचरणीं तनु ठेविली ॥ ६ ॥ ऐकतां ते सव निर्याण । जीव
 पावती सकळ कल्याण । तुका विप्र जगीं धन्य । जाहाला जाण
 अवतार ॥ ७ ॥ शिष्येसहीत आनंदेसी । निघाले महाराज
 पढरीसी । तये घेळीं सर्वत्रासी । भजन भीक्षेसी मागती पै ॥ ८ ॥
 म्हणतीं आतां हे चि भेटी । आम्होसी जाणे निजवैकुंठी । ऐसी
 सांगुनी सकळा गोष्टी । उठाउठी निघाल ॥ ९ ॥ प्यजापताका
 झळकती । मार्गीं चालतां भजन करीती । येते जाहले सत्वरगती ।
 स्वामीणीपतीसी भेटावया ॥ ११० ॥ सतासहीत पद्मनेत्र । आराधिया
 तुकाविप्र । भेटोसी आले सकळक्षेत्र । समाप्तीतंत्र ऐकुनी ॥ ११ ॥
 आज्ञा मागतां देवासी । गर्हावरले दृष्टीकेशी । सांगती स्वयें
 स्वर्माणीसी । पंढरीनिवासी सजळनेत्रें ॥ १२ ॥ म्हणे माझा
 विप्रतुका । साडुनी मजला जातसे निका । लाचाउनी भक्तिसुखा ।
 वियोग दुखा देतसे की ॥ १३ ॥ मग पोटासीं धरुनी
 निजभक्ता । कुरवाळिलें प्रीतीनें तत्वता । क्षणतीं तुकाविप्रा काय
 आता । उत्तीर्णता होऊ मो ॥ १४ ॥ सहा जन्में भक्ति केली । तयेची
 मज न बोलवे बोली । अनंत जन्में मागीतली । तुवा बापा ॥ १५ ॥
 माझी अनंतपणाची शक्ति । वरीतां जाहालासी निजभक्ती । वियोगाची
 फार खंती । मजप्रति वाटतसे ॥ १६ ॥ तुकाविप्रे जोडुनी पाणी । विनव्रिला
 शारंगपाणी । क्षणे लीढेसाठीं ज्ञानखाणी । वियोग मनीं न मानिला ॥ १७ ॥

जार्ण येणें तुझ्या पाई । तरंग उदधीसीं सोडीत नाहीं । श्रीगुरुसमाधी-
सन्निध पाही । अर्पण पाई तनु करणें ॥ १८ ॥ तुकाविप्र प्रार्थितां
ऐसें । निघाले संगे जगनिवास । बायें वाजती बहुवस । मजन होतसे
प्रेमळ तें ॥ १९ ॥ शिष्यमंडळी समनेत । आले करमळेगांवात ।
तेथुनी पुढें चाळतो पंथ । सित्त्वस्थानाते देखिले पै ॥ १२० ॥ तया-
स्थाना पाहून । चित्तासी जाहाळें समाधान । उपवासिया मिष्टान्न ।
निरधना धन ज्वापरी ॥ २१ ॥ असो तुकाविप्र अंजनावतीसी ।
आले श्रीगुरुसमाधीपासी । तेथोळ सतोष बोटावयासी । वाच्या शेषासी
थोडक्या ॥ २२ ॥ मग येकाप्र अंतःकरण । समाधीचें केलें अर्चन ।
उभे ठाकले स्वयें आपण । कीर्तनासी जाण तुकाविप्र ॥ २३ ॥ आजन्म
प्रभृति जें जें केलें । तें तें चरणी निवेदीलें । आरती कराया आरंभिले ।
श्रीविप्रनाथ भठे स्वामीचे ॥ २४ ॥ करुनी गुरुदेवाची आरती ।
ते चि देवाची समाप्ती । पंचप्राण लावनी ज्योती । सद्गुरुप्रति ओवा-
ळिले ॥ २५ ॥ तुपाची वाटी देणे होती । ते देवाप्रति फलापिती ।
आयुष्य ते ची निश्चीती । आज्ञाव युक्ति केले पै ॥ २६ ॥ प्राणाची
करुनी पंचवारती । समर्पीली देवाती । लणुनी जयानी कथेंत आरति ।
जगप्रवृत्ति केलीच नाही ॥ २७ ॥ ऐसा समारंभ करून । ज्योतीसी
निजज्योति मेळवून । सद्गुरुपदीं होउनी छीन । स्वरूप चिदनमय
जाहाले ॥ २८ ॥ शालीवाहन शके सोळाशे । सवत्सर नाम आसे ।
अनुक्रम तिथी मास । निजधामास गेले पै ॥ २९ ॥ गुरुदेवा परीता
काहीं । मंत्र देव तीर्थ नाही । ती तिन्हीं येके ठाई । नांदती पाही
येकवें ॥ ३० ॥ गुरु तो चि देव जाण । तत्वाक्य मंत्र पूर्ण ।
पादोदक तीर्थपान । करी पावन सकळिका ॥ ३१ ॥ लणुनी सर्वस्वें
छीन व्हावें । सद्गुरुराया शरण जावें । तेणें सकळसिद्धी पावें । हा
अनुभव प्रत्यक्ष ॥ ३२ ॥ महापापी मतिमद । परी स्वामी समर्थ
सिद्ध । देठनिया निजामपद । चरित्र विषद वर्णविती ॥ ३३ ॥
सिद्धरुपा राजारामी । देहामान कौचि उमी । वृत्ति निमग्न सदा व्रद्धी ।

स्वप्न नेहमीं करीतसे ॥ ३४ ॥ फानड्या रामराजाचा अवतार ।
 कथन तयाचें होईल बरें । श्रोतावक्ता जानकीवर । अवधान सारें द्यावें
 तुझी ॥ १३५ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रंथ । अर्चणें चि पुरतो मनोरथ ।
 तुकाविप्रस्वामी आख्यानाते । अध्याय समाप्त द्वितीय हा ॥ १३६ ॥
 अध्याय ॥ २ ॥ ओव्या संख्या ॥ २२७ ॥ अनु० अ० ६६ ॥
 ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

अध्याय ६७

— कानडा रामराजा भास्करसंत चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जया जि सद्गुरु-
 नाथा । मायामलत्रिगुणरहिता । अज अव्यय अनंता । सिद्धनाथा
 श्रीमूर्ति ॥ १ ॥ रमण करीता तुझे हेरंबा । सबादा होसी तूं चि
 स्वयंमा । पंचभूतादि करुनी नामा । व्यापिलें सार्मा परीपूर्ण ॥ २ ॥
 बागवदें स्फुरदुपणी । धन्य मायें तुझी करणी । जिन्हासनीं प्रगट
 होळनी । वदवीसी बाणी आत्मस्थिती ॥ ३ ॥ कृपासागरा सित्यनाथा ।
 अनन्य चरणीं ठेविला माथा । जगत्रई उदारदाता । नसे चि पाहतां
 धन्य दुजे ॥ ४ ॥ धन्य धन्य तीं श्रीपाटलें । पाहतां जौवित् चि
 मावळलें । बोळावया नसे उरलें । भरून उरले हि चराचर ॥ ५ ॥
 उत्तीर्णता न होये फदा । निरसीली आवधी द्वैतबाधा । मेळविळे
 निजात्मपदा । ध्यानस्य सदा केळे पै ॥ ६ ॥ आतां कवणें गुणें करूं
 सेवा । पूजकपण हारविलें देवा । तूं चि जाहला स्वयंमेवा । श्रीराववा
 सकळ काहीं ॥ ७ ॥ रामांध्रों व्याकपण । अवघा चि मरला
 नारायण । पाहाते पाहाणें दर्शन । गेले विरून ठाईच पै ॥ ८ ॥ तरीं
 दयाळा येक मागणें । आवडे भले सेव्य सेवकपणें । तेणे चि अनुभव
 स्वसुख जाण पूर्ण । वर्णानि गुण संतकथा ॥ ९ ॥ परीसोनिया मग
 विनवणी । बोलवी काय वरदाणी । राहुनी सदा अंतःकर्णी । वेष्ट-

वीन जनीं मानसीं ॥ १० ॥ अमय येतां श्रीस्वामीचें । बळ पावळें
 प्रेमाचें । गाऊं चरीत्र संताचें । तें ऐकतांच पाप हरे ॥ ११ ॥ पूर्वीं
 कानढा रामराजा परमभक्त । जाहला असे प्रख्यात । ते कथा सर्वांसी
 विदित । आहे निधीत ठाऊकी ॥ १२ ॥ आनागोंदोसीं श्रीविठळ । घेउनी गेला
 भक्तिवळें । भानुदासासीं सूर्जी दिळे । पल्लव फुटले मग तया ॥ १३ ॥
 असो तो वृत्तांत सर्वांसी ठाऊका । परीं सांगणें काहीं येक । साधु-
 छळण जाहलें कौतुक । पंदरीनाईक मग आले ॥ १४ ॥ मग तया
 राजियाते । अनुताप जाहला निधीत । वृथा गांजिठा भगवत्भक्त ।
 पडला संतद्रोह पै ॥ १५ ॥ तो संकल्य राहोला मनीं । आराधीला
 धनपाणी । छणे मी जन्म घेउनी । संतसेवनीं घालवीळ काल ॥ १६ ॥
 साधुपसते नाही दैवत । संतचरणों सकळ तीर्थे । दाने तपे नानाव्रते ।
 झरीं तिष्ठत साधूचे ॥ १७ ॥ संतछपेरीण कदा । न मिळे चि सर्वथा
 आत्मपदा । अनेकसाधनें केळिया विपदा । जन्म आपदा न तुटे चि
 ॥ १८ ॥ साधुची येक भवार्णवी नौका । इतर साधनीं चपटा धोका ।
 संतपुजेनीं निश्चळसुखा । न पावे देखा प्राणी तो ॥ १९ ॥ संत
 छपेचे सागर । संत वैराग्याचें विराड । संत शांतीचें मोहर । मक्तीचें
 घोर आयुष्य पै ॥ २० ॥ संत ज्ञानाचें जीवन । सत सुखाचें मंडण ।
 संत हा चि नारायण । सत्य जाण त्रिवाच्या ॥ २१ ॥ असो संतसेवे-
 लागीं । अवतरलासे नृपयोगी । ते चरीत्र ऐकतां जगीं । आत्मरर्गीं
 विनटे निव ॥ २२ ॥ भानुदास स्मरणाचा अध्यास । त्याची नामाचा
 धारण विलास । भास्करराव लभिधानास । ठेविळे विशेष मायघापें
 ॥ २३ ॥ देवा आर्णाळे ह्मणुनी आणा । बोलती जगीं तया सर्वज्ञा ।
 कर्मशुद्धकुळींमाझणा । जन्मले जाणा तयाउदरी ॥ २४ ॥ राजचिन्हें तीं
 सकळिक । नीती न्याय विव्यार विवेक । मत्रीपणाचे प्रभु व निके । साजे
 चोख जयादार्गी ॥ २५ ॥ स्वरूपसौंदर्य लावण्यगामा । च्यातुर्य तेज
 फाकलो नमा । उदला मारकर निजआत्मप्रभा । प्रकाशशोभा ज्ञानाची
 ॥ २६ ॥ दिवसोदिवस वाढता जाण । सुद्धी चढती जेवि चडांशकीर्ण । मग

जाहाले त्रतबंधन । ज्ञानसंप्या अध्ययन अतिप्रीती ॥२७॥ ऋणानबंधे
 करून । पुढे जाहले रायाचे लग्न । बाह्य प्रपंच दाविती जगाळागून ।
 परमार्थी जाण अतिदक्ष ॥ २८ ॥ शांत्यादि लक्षण सुहास्य । भूतदयेची तरी
 योतीवमूर्ते । मागील स्थीती शाळंकृत । राजेंद्र सत्य अवतार ॥ २९ ॥
 पूर्वी अनागोंदीमाजि राज्य करीत । चोरी जाहाली असे नगरात ।
 तस्करासी धरुनी आणाती दूत । नृपनाथाजवळी ते ॥ ३० ॥
 फानडाराजा सभास्थानी । लोक सांगत आले गान्धार्या । आज्ञा करावी
 आज्ञाळागुनी । ताडण करुनी चोराचे ॥ ३१ ॥ महाराज क्षणाति
 झकडे आणावे । तस्करासी दृष्टी पाहूं द्यावे । बाढीयातचि ठेवावे । करू
 नये उपद्रव सर्वथा ॥ ३२ ॥ राजेश्री येउनो रागासी । जगाचिये
 मनोधरणासी । क्षणती लावारे यासी । ठोंबन्यासी आवट दही ॥ ३३ ॥
 तस्कर बड्ड सुखावले । उत्तम अन्न भक्षुनी पुष्ट जाहले । काही काळें
 आणविले । सदरेस भले सामीनी ॥ ३४ ॥ अवलोकन करीती तया
 चोराप्रती । कृपाबळे कळवळे तो भूपति । क्षणे याते सृज चढली निगुती ।
 फुटेल निश्चिती हि घाण ॥ ३५ ॥ या ते ग्रामबाहेर घाळवावे ।
 आज्ञापिले सेवका बरवे । ऐसे शीक्षिले स्वभावें । तेचि पाहवे चिन्ह
 येथें ॥ ३६ ॥ ऐशा अनेक स्थीती । प्रयातरी वर्णात्या असती । या
 आस्थाई सांगणे प्रस्तुती । अवतार कृति ते सकळ ॥ ३७ ॥ ती
 गोष्टी सुंदर ऐका । आणा विसले खानासी देखा । तो बार काढीला
 हिंसक लोका । अत्यजे नेटका आन्नवागेंत ॥ ३८ ॥ आघोळिते
 टाकिळे । अर्धांग ऐसे मिजविले । तैसंचि ते निघाले । अरण्यांत भले सत्वर
 ॥ ३९ ॥ नगरस्थजन मागे धावती । आणविले तया मातंगाप्रति । श्वापदाते
 सोडविती । आयुधें घेती हिरोनी ॥ ४० ॥ नंतर सारीला स्नानविधी ।
 ऐसा प्रभु तो कृपानिधि । जगा उद्धरावया विविधी । नसे अवधी
 तयाते ॥ ४१ ॥ केव्हडा दयेचा प्रेमा । सर्वाभूती पाहती आत्म्या-
 रामा । उलघिती द्वैताची सीमा । अभेद प्रेमा नादती ॥ ४२ ॥
 आणीक ऐका दयेचें नवल । बाळीयाते काम लाविले । तो पक्षीयाचे

कोटें देखिलें । क्षणती स्थळ हे राहूं या ॥ ४३ ॥ हासती सकळजन ।
 काम चि राहविठे जाण । महाराज तो करूणाघन । काय वर्णन करूं
 भा ॥ ४४ ॥ ज्ञानेश्वरें अहिसेचें रूप केळें । ते मूर्तिमंत अवतारले ।
 मानवरूपें प्रगटले । दयेचें सोवळ निजरूप ॥ ४५ ॥ यें अनेक
 लीळा । मति न पुरे ल्याहाययाळा । जेणें आत्मा ओळखीळा । श्री-
 गुरूळा शरण ते ॥ ४६ ॥ शुद्धपासना श्रीराममक्ति । जन्मांतर घोष
 रंगली वृत्ति । रामनशमी पुण्यतिथी । करणे प्रीती आवडीनें ॥ ४७ ॥
 मेळउनी साधूंचा समाज । उत्साहा करिती स्वानंदबोज । तो सोहाळा
 वर्णीतां आत्मसेजे । मानस माझे पडुडतें ॥ ४८ ॥ प्रयातरीं केळें
 वर्णन । तदनुसार क्रम जाण । छत्रध्यामरेमकरे पूर्ण । चित्रें लेखन
 नानापरी ॥ ४९ ॥ रामायणज्ञानेश्वरीभागवत । जे जे आध्यात्म ग्रंथ ।
 तयाचे अर्थ करी तो समर्थ । भास्करपंत अभिधान ॥ ५० ॥ हा
 रामराजा अनागोंदीचा । अवतारळासे पुन्हा साचा । विचार करावा
 चरित्राचा । प्रताप तयाचा अगाध पै ॥ ५१ ॥ हे जाणवळे सकळ
 संता । भेटीसी पावळे तया समर्था । देशोदेशीचे साधु ऐकता । आळे
 सर्वथा त्या ठाई ॥ ५२ ॥ करवीरक्षेत्रापासून । सार्ध युगम योजन ।
 बागणीग्राम ओळती जन । तेथें संतजन नादे तो ॥ ५३ ॥
 नगरासानिष्य विश्रामवाग । त्रिवादीवृक्ष लाउनी सांग । स्थळ योजुनी
 निःसंग । संतसंग आरंभिला ॥ ५४ ॥ तापसी योगाभ्यासी पुरश्चरणी ।
 विरक्त उदासीन येती कोणी । तयाचिये लागावे चरणां । ध्यावे ठेउनी
 प्रीतीनें ॥ ५५ ॥ कोण्ही कीर्तन कराया येती । सन्मानावें तया निगुती ।
 पुर्वूनिया मनोरथी । करावी तृप्ति ईच्छित ते ॥ ५६ ॥ कितीयेक मागती
 वस्त्रे पात्रे । अलंकार भूषणें विचित्रे । आर्पण करूनि विचित्रे । संतोष
 क्षेत्रे करीति पै ॥ ५७ ॥ कैसाहि भेटो प्राणी । समाधानाचि करुनी
 जनी । यथोक्त प्रजापाळणी । राम चि जनीं राजा तो ॥ ५८ ॥
 परचक्र येता प्रांतासी । लोक पळोनी येती आश्रयासी । सांभाळुनी
 खंडणीसी । देती तयासी आपणचि ॥ ५९ ॥ संस्थानाचे माहापुरुष ।

येती दर्शन ध्यावयास । तयाचे पूर्ण करिता साहियास । भेरी विशेष
पताका ॥ ६० ॥ बदता साधूची ऐकता । आणावे तया सर्वासी
तत्वता । चैन न पडेचि सर्वथा । उद्विग्नता न्हायी पै ॥ ६१ ॥ कार-
कून माणसे घोडी । पाठवावी सात्व करनी गाडी । म्हणती मजला
द्यावी जोडी । मित्रापना जोडी व्याहवी ते ॥ ६२ ॥ जागृती स्वप्नी
तोचि ध्यास । उसणत उठावे अतिहर्षे । आळिंगन द्यावे तयास । हेचि
निःशेष वाटे पै ॥ ६३ ॥ मार्ग अवलोकन करीत बैसावे । विणा वाज-
ताचि तिकडे धावावे । वेशधारी असो पायास लागावे । चरण चाटावे
तयाचे ॥ ६४ ॥ जेवि त्या गोविंदासुताराचें प्रेम । ह्याळुंगीचा भक्त तो
निःसीम । तयापरी आवडीचा घर्म । दर्शनी परम बहुवेड ॥ ६५ ॥
अध्यात्मवक्ता जो जो पुरुष । तया न विसंबत क्षणेक मानस । सर्व
मावें होतनी दास । करावें दास्य सकळही ॥ ६६ ॥ कृष्णकाळी
नानाउदकें । प्राशन करवावीं श्रुतासीं देख । बारा घालावा स्वभंगे
कौतुकें । आनंदमुखें सर्वाभूती ॥ ६७ ॥ येकांतीच बैसावें । आत्म-
चितनीं मन ठेगारें । योग्यायास तो वरवे । विदित सर्व असती पै
॥ ६८ ॥ चक्षुसीं देखणीं सित्वमार्ग । ते तो ठाडके संपूर्ण सांग ।
मुद्रादिक प्राणायाम निःसंग । इत्यादिमार्ग अभ्यासिळा ॥ ६९ ॥
ध्यानधारणा समाधी । सहजासहजी मोगी तो सुबुद्धी । क्रीडतसे
स्वानंदनिधी । ज्ञानवृत्ती सहजी ते ॥ ७० ॥ ज्ञानेश्वरीचा निजमर्थ
सुरेख । करणें हा तो तयाचा हक्क । वेडाचि केला बैकुंठनायक । तिष्टे
देख मार्गे पुढें ॥ ७१ ॥ बैकुंठ हणजे कल्पना कुंठित । तोचि जाणावे
बैकुंठ सत्य । स्वरूप सबाह्य फोंदत । आपण हारपत तद्रूपी ॥ ७२ ॥
मग जें जें तें तें करावें । तें तें देवचि करी स्वभावें । या नावें शुद्ध
माध । भक्ति सोडीव स्वरूप ते ॥ ७३ ॥ भक्त हणउनी विभक्त
राहाती । चावटी ज्ञान कपनी गाती । काय करनी तयाची संगती ।
जया भगवंती नम्रवेशु ॥ ७४ ॥ काय गाउनी व्यर्थ तनाना । शिकले
बाप्याळ शाहणपणा । विसरलेनी स्वरूपासी जाणा । विषय मरणा

गुंतले ॥ ७५ ॥ जो तो करी दुजिया चोच । टाई न पाहे गुणा गुण
 भेद । करो वटवट सांगे विपद । अमे अंध स्वयेंचि तो ॥ ७६ ॥
 अनपेक्षी तोचि अधिकारी । केळी संसाराची बोहरी । चढळा
 परमार्थाचे शिखरी । निज आत्मविषयी स्थिरावला ॥ ७७ ॥ जोवरी
 देहाची श्लाघता । उपरती जव न होये चित्ता । फाय त्याचे
 जाळावे धम्रुत्वा । प्रतिष्ठा अपवित्रा टिढविढोळि ॥ ७८ ॥
 नाहीं आशेचा जाहला क्षय । इंद्रिये अंकीत जयाचा देण । तयाते
 निजसुख होये । न घडे निश्चय त्रिशाचा ॥ ७९ ॥ देण नैश्वर्य ऐसा
 कळला । संसारदुःखा निपजला । तोचि अधिकारी येथे बोलीला ।
 नातरी सगळा धमचि तो ॥ ८० ॥ असो आतां हा प्रकार । करा
 जाणुला विध्यारू । भरवता नसे साध्यारू । पळमात्र निमिष्याचा
 ॥ ८१ ॥ श्वात मुटला तो पुन्हा माघौता । स्थिर होईल हे तत्वता ।
 हा निश्चयो नेणवे सर्वथा । सावध चित्ता होईजे ॥ ८२ ॥ आज उघा
 णता प्यारी । दिसत जातीळ निर्घारी । वेगी सद्गुरुचरण धरी ।
 काळ शरीरीं प्रासीतसे ॥ ८३ ॥ माहांन बहुत आयुष्याचे । मेळे फार
 वैमवाचे । तूं तर पामर कितुले साचे । नाम वाचे स्मरा वेगी ॥ ८४ ॥
 न लावी आतां काळवेळ । साडी विषयाची तळमळ । होउनिपा
 निश्चळ । स्वरूप प्रांजळ धुंढळी ॥ ८५ ॥ साधुसेवेविषा कांहीं ।
 स्वसुखाची तो प्राप्ति नाहीं । उपदेशीती शार्ङ्ग साही । ध्याई ह्रदई
 आत्मत्व ॥ ८६ ॥ संतपूजनाचा सहिमा । न सांगवेचि दुजी उपमा ।
 ईर्षीतसे विष्णु विरंची उमा । आदिप्रह्लाकरुची ॥ ८७ ॥ साधु अर्चन
 जया घडलें । भाग्य त्याचें न जाय वर्णीलें । तेणेंचि येडनी सार्थक
 केलें । येरे गमाविलें नरजन्म ॥ ८८ ॥ नातरी ते प्रभु वरवे । पढत
 मूर्ख हे मानव । सांगता ऐकता तेचि करावें । दृष्टात यावि कोण त्या
 ॥ ८९ ॥ पाषाण उपमावा तरी गौण । हे पुन्हा धरीती अवगुण ।
 निकट करी दगड पाषाण ॥ सर्वदा आपण तैसाचि ॥ ९० ॥

कांहीं न पडे उपयोगी । व्यर्थ शिणविले माये जर्गो । ते प्रेत
 असोनी सचेतनआर्गी । शरण सारंगी न होती जे ॥ ९१ ॥
 असो ते संत कृपेचें पात्र । आंणामंत्री परमपवित्र । चिदाकाशी नक्षत्र ।
 पुनर्वसु स्वतंत्र तयापरी ॥ ९२ ॥ कानडे म्हणजे जे न कळे । जे
 साध्य साधनाते नाकळे । जेथें वेदादिकी मौनता सोज्वळ । सेवियळी
 सिध्दपदी ॥ ९३ ॥ तोचि आत्मा रामराजा । कानडा म्हणती तयासी
 भोजा । भटल्या सहजी द्वैतपैजा । भास्कर भजा ज्ञानकीर्ण ॥ ९४ ॥
 आंणा अणीले हे आनुमथा । तो सहजी मंत्री म्हणावा । पंचभूताचा
 भेळावा । सरला बरवा जये स्थळी ॥ ९५ ॥ अंतरमुख जे असती ।
 तया प्रवेशु येथीचे अर्थी । येरा संशयाची गुंथी । अहंकृति मत्त-
 वादें ॥ ९६ ॥ असो कानडा रामराजा । तो हा भास्करराज मंत्री
 भोजा । भजावया पंढरीराजा । अवतार सहजा मागौता ॥ ९७ ॥
 ध्यानीं मनीं सदा पंढरी । राज्य करणें लोकाध्यारी । अखंडीत ज्याची
 दारी । बदे वैखरी गुह्याने ॥ ९८ ॥ शेषटीं निर्याणसमय जाणुनी ।
 पंढरीसी गेले प्रीती करूनी । लक्ष तुळसी बाहुनी । हरी अर्चनीं
 तोपविला ॥ ९९ ॥ तये काळीं श्रीमगवान् । गहिवरले प्रेमें करून ।
 देठनी गाढ अलींगन । स्फुंदती जाण पुनःपुन. ॥ १०० ॥
 संतवृंदा सांगुनी निके । येठनी आपुळे जन्मभूमीके । विट्ठल प्यनीं
 गर्जुनी मुरी । विसरजी मुखें देखमावा ॥ १ ॥ हें चरीत्र गाता ऐकतां ।
 आवडता होये पंढरीनाथा । भक्तितत्व लागुनी हाता । सायोग्यता
 पाविजे पै ॥ २ ॥ ग्रंथ करविता श्रीविठ्ठल । आवडती भक्त प्या तुळसीदळे ।
 संतमंजरी ध्यावया माळ । सिध्दचि गोपाळ तिष्ठतसे ॥ ३ ॥
 उपासना श्रीरघुर्वार । तोचि स्वामी हा विठेवर । याळागी स्वामीसन्मुख
 भंजनीकुमार । वैष्णवधीर जगद्रुख ॥ ४ ॥ अवतार तयाचा प्रसिध्द ।
 रामदास जाहले पुन्हा सिध्द । सापडतां ते निजपद । लाघळा प्रसाद
 सहजी तो ॥ ५ ॥ आज्ञापिता कृपेकरून । ग्रंथमंजरी होतसे जाण ।
 ऐमा महाराज दयाघन । दाविलें कन्याण माझे मज ॥ ६ ॥ अखड

ચરણી ઠેઝનિ શીર । અર્પીતસે હા સુમનહાર । રાજારામી શ્રીગુરુવર ।
અનન્ય વિચ્યાર ધૂંજિયેલા ॥ ૭ ॥ મક્તમંજીરીમાલાપ્રંય । શ્રવણે ચિ
પુરતી મનોરથ । રામરાજા માસ્કરસંત । ચરીત્ર સકૃત અધ્યાય હા
॥ ૧૦૮ ॥ અધ્યાય ॥ ૧ ॥ ઓઘ્યાસંહ્યા ॥ ૧૦૮ ॥ સમાપ્તઃ ॥
શ્રીકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ ॥ શ્રીરામચંદ્રાર્પણમસ્તુ ॥ શ્રીરાધાકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ ॥

અધ્યાય ૬૮

— વિઠોવાદાદા ચાતુર્માસ્યે —

॥ શ્રીગણેશાયનમઃ ॥ શ્રીરામસમર્થ ॥ નમો શ્રીનિત્યાનંદા ।
સચ્ચિદપદદાતા વિપદા । યેકી અનેક પદા । દાવિસી છંદા તૂંચિ પૈ ॥ ૧ ॥
નાનારૂપે નટોની અસક્ષી । પરી અલિસપણે સર્વાસી । કાંહીં હપાધી
તુજસી । નિશ્ચયેસી ન દાઘેચિ ॥ ૨ ॥ સકલ્લા નિયેતા । આજ્ઞા ન
મોઢવે કૃતાંતા । બાહ્યદૃષ્ટી પાહું જાતા । કવળા સર્વથા ન દિસસી
॥ ૩ ॥ જય સદ્ગુરુ સિત્થમૂર્તિ । પરાત્પરા શ્રીરઘુપતિ । પુંડલીકાસ્તવ
પંડરીપ્રતિ । રાહસી ભક્તિ દેહુનિયા ॥ ૪ ॥ યુગત્રે કાંહીંયેક । જગ-
દોત્તાર કેલા દેહ । પરી વિપદે ગુંતહે લોક । બુઢતી નિઃશંક માયા-
જર્જી ॥ ૫ ॥ યાલાગી સ્વયે દીનદયાલે । પરમાર્પાતે આંગીકારીલે ।
પરમહંસદિક્ષે ધરીલે । ઘાઢવિલે મજન પૈ ॥ ૬ ॥ સમચરણ કટો કર ।
તમે ઠાકલે જ્ઞાનકીવર । તિષ્ઠે પુઢે અંજનીકુમર । પંડરપુર ધન્ય તે
॥ ૭ ॥ ધાત્રકા આશ્રમ કર્મરહિત । નિષ્કર્મપણે વિરાજીત । સોવલે
ઓવલે નસે તયાતે । વેદ વદત સ્વયે પૈ ॥ ૮ ॥ હાણુની પાંદુરંગી
અદ્વૈતતા । શોમતી જાહાણી પંડરીનાપા । પાત્રાપાત્ર નસે તત્વતા ।
કરીતી કૃતાર્થા કૃપેને ॥ ૯ ॥ શુકસનકાદિક ચોલામેલા । સમસામ્ય
શ્રીગોપાલા । ॥ પાહતી ઢોલા સર્વત્ર ॥ ૧૦ ॥
નામદેયે દુઘ્ન પાજાવે । ચોલામેલ્યાગૃહીં જેવાવે । પરમહંસ વાસુદેવ ।
જાહાલે માધવ પંડરીસી ॥ ૧૧ ॥ રામ મવતારો શ્રીવસિષ્ઠે । તપદેશિલે

ब्रह्म गोमटे । द्वापारयुगीं संदीपन श्रेष्ठ । तत्त्व धरीष्टें जें दाबिळें
 ॥ १२ ॥ तयाचा ध्यावया निज अनुभव । समदृष्टी उभे राखव ।
 नासीकामी ठेवनी माव । करीती बरये आत्मचिंतन ॥ १३ ॥
 समचरण समहरतें । ईडा पिंगळा होती स्थित । पाचिसाठीं स्वामीणी-
 कात । खूण दावित निजभक्ता ॥ १४ ॥ तयाभक्ताच्या प्रेमळ गोष्टी ।
 वर्णू जातां अनंत पोटी । संतमंजरीमाला कंठी । शोभे निकटी
 श्रीविठला ॥ १५ ॥ तयातीळ मणी च्यातुर्मास्ये । विठोबादादा क्षणती
 व्यास । जो कां अवतार मानुदास । चरीत्रास ऐकीजे त्या ॥ १६ ॥
 अनागोंदीडुनी देव आणिला । हर्ष जाहाळा संतमंडळा । विपत्ति घडवी
 देहाळा । उपकार केला निजवैष्णवे ॥ १७ ॥ तयासुखा नाहीं पार ।
 संतोषळें पंदरपुर । साधु करीती जयजयकार । उद्दहास थोर सकळीका
 ॥ १८ ॥ स्वर्गाडुनी सुमनस्ये । देवा आज्ञाद न माय पोटी । क्षणती
 काळा बाळवंटी । यादीळ जगजेठि आत्मा सर्वा ॥ १९ ॥ भक्तसमप्र
 मिळोन । करीती श्रीमानुदासाचें स्तवन । तो अमानित्वेकरून । करी
 नमन सर्वोसी ॥ २० ॥ संतद्वंद्वें करीती विचार । पळया जाहाळा हा
 श्रीधर । सोडुनी पुंडळीकाचें द्वार । गेला साध्या अनागोंदीसी ॥ २१ ॥
 आतां हे भक्त मिळतां । हा देव जाईल तत्त्वतां । यासी राखारें निश्चीता ।
 नट नाट्यता न कळे पै ॥ २२ ॥ हा मूळिडुनी नाटोपे कवणासी ।
 आतां सावध राखा यासी । ऐसे वदता श्रृंगारेशी । बोलती दासासी
 स्वलीळे ॥ २३ ॥ ऐका खणे श्रीपांडुरंग । तुझी बोलता हे चांग ।
 परी माझा मनोधर्म सांग । ठाडका अण्यग आहे तुझा ॥ २४ ॥ जेथें
 जेथें कीर्तन होय । तेथें गाझी उडी जाय । तरी मी अखंड सोय ।
 तुमची स्वयें राखीतसे ॥ २५ ॥ तुझाजपळी हे असतां कां गा उगे
 भ्रमतां । कासया विच्यारी पडतां । वाहता चित्ता भ्रमेचि ॥ २६ ॥
 मग सकळसाधु मानुदासाते । विनवोनो सांगती गुह्यार्थ । तुझी आणिले
 देवाते । राखीजे निरुते व्याता पै ॥ २७ ॥ आज्ञा वंदोनी भक्तशिरो-
 मणी । म तफ ठेविला समचरणीं । आरंभ केला कीर्तनयत्री । ते वाणी

काय वद्ध ॥ २८ ॥ मानुदासाचें कीर्तन । ध्वन करीती श्रीमगवान ।
 तेथील वरुत्य धर्णी कोण । झोळता जाण नरनारी ॥ २९ ॥ बद्धत-
 काळ ऐशापरी । कीर्तनीं तोपवी वैकुंठविहारी । धन्य धन्य ते पंढरी ।
 नम गजरी कोंदलेसे ॥ ३० ॥ मानुदासें देहभाव अपुला । अवचा
 देवासी वाहीला । विठलें आपुलेपणाला । सर्वस्वाला अर्पिले ॥ ३१ ॥
 मग निर्गुणस्वरूपों लीन जाहले । परी कीर्तन पुरस्करण तें राहिलें ।
 मजनरंगी मन रंगले । देखा घरीले पुन्हा पै ॥ ३२ ॥ नव्हे नवा तो
 भक्त । ह्मणुनी अनवैप्राप्ती जन्म घेत । ऋग्वेदे व्याला शोभत । धन्य
 होत माता पिता ॥ ३३ ॥ जयाचे देशी साधु अवतरती । पवित्र भूमी
 ती निधीती । मग तें कुळ पावन किती । बदती ग्रंथी व्यासादिक
 ॥ ३४ ॥ असो विठलनामें मानुदासें । अवतार घेतला अनाग्यासे ।
 ध्यान पाहता अति विठसे । चिन्हे देखास पूर्वील तीं ॥ ३५ ॥ ठेंगणी
 तुंदिल ती सावळी । मुर्ती प्रेमाची बोतिळी । कीर्तनरंगी शोभली ।
 सर्वकाळी अस्यादरें ॥ ३६ ॥ च्यातुर्मास्य व्रतासी । जेणे स्वीकारीले
 नेमेसी । वेड लाविले देवासी । श्रीहरीसी हिंडवी मार्गे ॥ ३७ ॥ कीर्तन-
 रंग माजविला । श्रवणीं आल्हाद सर्वाला । देव तरी बराडी केला ।
 प्रेमळ कथेला निजसुखें ॥ ३८ ॥ महाद्वाराहुनी पाहत । अवचा गरूडासी
 घाडीत । कीर्तनीं तो भाविक भक्त । करीत नृत्य पाहण्याला ॥ ३९ ॥
 पांडुरंगासी कथेचें वेड । तयाविण काहीं न लागे गोड । अवघे
 भक्ताचा पवाड । वानिती चोखड निजवदनें ॥ ४० ॥ तेव्हां बोले
 रघुमावाई । तुझासी देवा नावडे काहीं । अखंड भक्ताचिये ठाई । सर्व
 काहीं प्रीतीनें देवा ॥ ४१ ॥ श्रीविठळ बोळती प्रियेसी । मी उचोर्ण
 नोव्हे साधुसी । तयाचिये उपकारासी । न फेडवे मजसा कदा ही
 ॥ ४२ ॥ मी वृत्तिशून्य सर्वदा पाही । त्यांनीं वृत्ति अर्पिली माझीये
 ठाई । ह्मणुनी कतिवत सदाही । जाहलें देही असे पै ॥ ४३ ॥ मन
 बुद्धीसी अंतःकर्ण । जीहां मज समर्पिलें जाण । मिनळो घेउन गुण ।
 भक्तांचे पूर्ण निजमि ॥ ४४ ॥ मुज आचक्षु लोचन । गंध दाषया

दिधळें प्राण । सधेंद्रियें कसनि दान । देवपण शोमविले ॥ ४५ ॥
 निर्गुणासी केलें गुणवंत । ऐसे सद्गुण भाग्यवंत । तयाची कैसी विसरूं
 मात । सांग सत्य आतां तूं ॥ ४६ ॥ मज नांव रूपा आणीले ।
 शरीर वषेसी वेचिले । तयाचा उपकार कथणीये बोले । केद्रूं केहाळे
 सांग केवि ॥ ४७ ॥ जे काही दास्य करावें । तें तयाचे योगे घडे
 आघवे । उतराई कैसेनि व्हावे । हे नाठवे कदा हि ॥ ४८ ॥ जे जे ते
 संत बोलत । त्या बोलोसवे मी जात । परी ते गति हे निश्चित ।
 नैतन्य चित्त तयाचें ॥ ४९ ॥ याद्यागी भक्त दास्याविण । मज प्रिये
 प्रिय नाही आन । ही तुंवरी राखी खूण । दृढं पूर्ण आपुळे ते
 ॥ ५० ॥ ऐसे बोलोनी खुमाईसी । देव चाडिले श्रवणासी । सवे
 घेठनी नारदशुकासी । कपीळ ऋषी आदीकरुनी ॥ ५१ ॥ तो
 कथेचा प्रेमा अद्भुत । क्षणे श्रोतावका पंढरीनाथ । ऐसें
 बोलोनी निजमक्त । कीर्तन रंगांत उमा ठाके ॥ ५२ ॥
 प्रथम उभे राहावे । शीपांडुरंगा आठवावे । स्मरतां चि उदी व्हावे ।
 अष्टौभाष येकसरा ॥ ५३ ॥ कथेचिये अगोधर । क्षीण असावे शरीर ।
 विठळस्मरण होतां मरें । प्रेम थोर आवेश पै ॥ ५४ ॥ यावत्कथा
 समाप्तासी । स्फुरण व्हावें शरीरासी । दशा होये प्राप्त ऐसी । विठोबा
 दासासी भावबळे ॥ ५५ ॥ व्यातुर्मास्य व्रतासी घरीले । कीर्तन वृष्टीसी
 आरंभिलें । वस्तुवरसे तोपविले । वर्षीजळे साधुमेघें ॥ ५६ ॥ भाविक
 मयोर नाचती । प्रेमच्यातक वरते पाहाती । केव्हां होईल प्राप्ती । सर्व
 ईळिती वाक्योदक ॥ ५७ ॥ कीर्तनी करताळिका वाजत । तेचि जळ
 पतन शब्द होत । साधुवृंदें गरजना करीत । नाद बहुत आकाशी
 ॥ ५८ ॥ बलें दिव्य चामराकार । करभूषणें कंठहार । त्या विद्युल्लता
 मनोहर । चमकती फार ठाई ठाई ॥ ५९ ॥ ऐसी घंटा चातुर्मास्य
 परीयंत । नित्यानंदें वर्धत । वर्षाऋतु पंढरीनाथ । रूक्मीणीकांत होठनी
 ठेला ॥ ६० ॥ तेथें नाना आख्याने गंगारूपें । प्रवाह चि नसे माप ।
 श्रोते श्रवणसिंधु चिद्रुप । मीनळे आप तया नश ॥ ६१ ॥ ऐसे

कीर्तनरंगी जाण । शर्णा केला नारायण । कथारसी सकळजन । सुखी
पूर्ण पै केले ॥ ६२ ॥ जडजि अज्ञानासी । विठळमंत्र देती त्यासी ।
नित्य जप जपावयासी । आदरेसी सांगती नेम ॥ ६३ ॥ यथाशक्ति
करून । भाविक मंत्र करीती पठण । ऐसें भजन पुरस्करण । मांडिले
जेणें निज आवडी ॥ ६४ ॥ आपण अखंड नामस्मरण । करनी लोकांसी
सांगती जाण । कथा करविती श्रवण । नित्यनेमानें साधुमेळीं ॥ ६५ ॥
जे जे कीर्तनीं बैसत । तयासी समाधी प्राप्त । योगी जिये सांछीत ।
योग विचरत प्रयत्न बळें ॥ ६६ ॥ तें सुख सर्वत्र जना । कीर्तनीं
प्राप्त होये जाणा । विषईं मुमुक्षु सजाना । वेधीले मना आवडे कथा
॥ ६७ ॥ ऐसा उमविला भक्तिव्रज । संतुष्ट केला लोकसमाज ।
विठोबादादा धन्य माहराज । अवतार विराजे भानुदासाचा ॥ ६८ ॥
निनठनी तेणें श्रीहरीसी । वर घेतला निश्चयेसी । माउकाध्या कथेसी ।
घावयासी प्रेमरंग ॥ ६९ ॥ जयासी न कळे तालस्वरज्ञान । तेथें स्वयें
उभे राहून । प्रसादिक रंग पूर्ण । चाचा आपण निजकृपें ॥ ७० ॥
आवस्प क्षणुनी रमाकांत । गळा मिठी मारीत । मार्शे प्रेम तूं निश्चीत ।
ऐसे वदत रूक्मीणीपति ॥ ७१ ॥ ईया पंढरीक्षेत्रांत । विठोबादादा
साधु समर्थ । ध्यातुमर्ह्य क्षणती प्याते । वाणी पुनीत त्या धर्णीतां
॥ ७२ ॥ कोणी येके दिनीं आले मानसी । जावे दर्शना ह्यानेश्वरासी ।
तये वेळीचे समारंभासी । काय वाचेसी वदूं ते ॥ ७३ ॥ दिव्यापताका-
टालमृदंग । विणे झळुरी वाजती सांग । मार्गे पुढें श्रीरंग । अद्भुतरंग
भजनाचा ॥ ७४ ॥ जेथें जेथें वस्तीसी राहवे । कीर्तन तेथें स्वयें
करावें । सामोरे येती ग्रामस्थ भावें । करीती गौरव बहुत पै ॥ ७५ ॥
जो जो प्राणी दृष्टीसी पडे । तयासी सांगती भजन चोखडे । स्वसुख
देती रोकडे । दवडीती साकडे मवाचें ॥ ७६ ॥ ऐशाप्रकारें आळंदीसी ।
विठोबादादा भजनविलासी । जवळ जातां निश्चयेसी । नमस्कार
देवासी केला पै ॥ ७७ ॥ पादुकापासुनीं भजन करीत । भजनकडाका-
गजर होत । पुढें पातळें क्षेत्रस्थ । नमन करीत परस्परें ॥ ७८ ॥

घेतनी गेले राठळ्यासी । अन्यादरें प्यातुर्मास्यासी । पाहुनी शानदेवसमा-
 घोसी । आळे मानसी प्रेमभरतें ॥ ७९ ॥ मग कीर्तनासी आरम केला ।
 अनिर्वाच्य ते तो सोहाळा । जन पाहती सकळ डोळा । डोळ जाहळ
 समाधीसी ॥ ८० ॥ थांणानेश्वर स्वये डोळती । ऐसी कथेची अद्भुत-
 स्थिती । स्वर्गाहुनी देण पाहती । अमर धावती मृत्युछोकी ॥ ८१ ॥
 धिःकावनी अमृतपान । विद्यास वाटती जैस वमन । विठोबादादाचे
 ऐकुनी मजन । आळे निघुन आळकापुरी ॥ ८२ ॥ मग तो समाज
 काय वर्णावा । जेथें रांग नोव्हे शिवा । अमरपति सांडुनी वैमथा ।
 आळा वरया व्यास्यळी ॥ ८३ ॥ धन्य क्षेत्र ते आळदी । मिळाली जेथे
 वैष्णवमांदी । कीर्तनसोहळा आत्मसीर्था । सहज समाधी ओतिय
 ॥ ८४ ॥ असो ऐसा कीर्तनयज्ञ । प्यातुर्मास्ये केला येण । उठ्ठ
 जाहाले सतर्पण । अन्नदान सकळीका ॥ ८५ ॥ अवतार जो कां मानु-
 दासाचा । विठोबादादा स्वये साचा । फयारग अद्भुत व्याचा । आव-
 दता देवाचा प्रेमळ तो ॥ ८६ ॥ मग तेथुनी स्वउदे । देहधेनासी गेले
 आनंद । देखुनी जागा निरददें । जेवि नद नदीसी भेटला ॥ ८७ ॥
 मोहेरांसी कन्या आली । की प्रेमळें द्वारका पाहीली । विठोबादादासी
 गति जाहाली । देहस्थळी येकावता ॥ ८८ ॥ कांहीं दिवस करुनी
 वास । कीर्तनीं तोषविला पंढरीनिवास । नैवेद्य करुनी सर्वत्रास । भक्ति-
 सुखास मेळविले ॥ ८९ ॥ चिचवड देखुनी गणपतीचें । अर्चन
 केले मोरेश्वराचें । मजन करुनी नेमाचे । परतले साचे माघारे
 ॥ ९० ॥ पुणीयात येता वस्तीसी । आरभीले कीर्तनासी । अपूर्व
 वर्तले तेथे निशी । तये गोष्टीसी श्रवण करा ॥ ९१ ॥
 विठोबादादा चातुर्मास्ये । कीर्ती जयाची विशेष । पुण्यातील माविक
 पुरूप । आळे दर्शनास लवळाही ॥ ९२ ॥ अनय मावे प्रार्थून ।
 कथे फरविला प्रारम जाण । ओते मिळाले सपूर्ण । विद्वज्जन आनाळ
 श्रुत्ये ॥ ९३ ॥ रस्यांत जाहळी बहुत दाटी । कीर्तन रगासी यात्रा
 मोठी । दादा बोलती प्रेमळ गोष्टी । प्रिय घुरजेटी तो कथेंत उभा

॥ ९४ ॥ श्रोतियासी येकाप्रता । मक्तिरहस्य बहर मोठा । विघ्न जाहले
तेथें तत्वता । आले अवचिता नानाफडणीस ॥ ९५ ॥ स्वारी जायया
वाट नाही । तेव्हा विपरीत आणीले हर्दई । क्षणती कोण येथें पाही ।
आळा महिशहरांत माझ्या ॥ ९६ ॥ मुळविले येणें लोक सोटे । निद्रा
टाकुनी करीती जागर । पाहणें आतां चमत्कार । साक्षात्कार कैसा तो
॥ ९७ ॥ उन्मत्त हत्ती खुळावला । माहता करुषि तो आणविला ।
निष्ठूरपणें हुकुम केला । मारावयाला जन तेथील ॥ ९८ ॥ आर्धोच
आविंद मत्पानी । आज्ञापीले त्यांत नानांनी । वारण सोडिला तत्क्षणीं ।
गर्दी कीर्तनी केळीसे ॥ ९९ ॥ मग आरडा येऊ चि जाहाला ।
फधारस वितळोनि गेला । धोर न धरवे कयणाला । पळाले घराळा
नरनारी ॥ १०० ॥ विठोवादादा शीघ्रेसहित । स्त्रईले आपण कीर्तन
करीत । ज्याचा सखा पंढरीनाथ । नृत्य होत स्वानंदें ॥ १ ॥ तो
माहत्तानें हत्ती दिसविला । आंगावरी बाधाचे घातिला । अक्रुत घडली
तेथें ठिला । ऐका मनाला येकाप्र करुनी ॥ २ ॥ नरहरीचरीत्र दादांनीं ।
आरंभीले सहजी निर्वाणीं । प्रचटले दैवत ते कीर्तनी । पाहिले नैनी
त्या वारणे ॥ ३ ॥ नरसीढ देवता हत्ती म्याला । प्राणांतसमय त्या
आळा । नमन करुनी तेथें पडला । सांगत गेला माहत माधारा ॥ ४ ॥
मग फडणीस जें फां नाना । अनुताप जाहला त्यांच्या मना । साष्टांग
येउनो करी वंदना । जेणें स्तवना आरंभिले ॥ ५ ॥ कृपासमुद्र
विठोवादादा । तेथें रीघ कैचा क्रोधा । क्षमा करुनी अपराधा ।
आरती समपदा केळी पै ॥ ६ ॥ ते चि वेळे शहरांतून । निवाले
समर्थ भगवजन । जया साक्ष रूक्मीणीरमण । तयासी विघ्न काय करी
॥ ७ ॥ असो ऐशापरी लीळा अपार । भानुदासाचा तो अवतार ।
जाहाला असे पृथ्वीवर । वैष्णववीर चातुर्भस्त्रे ॥ ८ ॥ कीर्तनधर्म
स्थापावया । हिंदवें जाहले सकळठाया । नामभिधा घेउनीया । करीती
भयापानुनी मुक्त ॥ ९ ॥ श्रीरामदासस्वामीचें स्थान । विसावले जेथें
मन । तेथें राहून केले कीर्तन । दादा धन्य विठोबा ते ॥ ११० ॥

धावडी देणुनी दृष्टी । मार्गपरामाची घेतली भेटी । गोपाळनाथ
 समाधी त्रिपूटी । पटली मिठी स्नानदी ॥ ११ ॥ चिचणेन्यात जोतिपंत ।
 तयासी घेतले सांगाते । मावे वंदुनी धारधुनाथ । कीर्तन तेथे केले पै
 ॥ १२ ॥ मल्लपुरीत विप्र तुळा । भेटतां जाहाळा प्रेमळ सखा ।
 ठेठनी घेतले तयानी देखा । जाहल्या निका हर्ष तो ॥ १३ ॥ मठात
 काहीं तेथे धान्य । साहित्य नसे कोणसे जाण । परस्परें करीती भाषण ।
 संवाद पूर्ण ब्रह्मोचा ॥ १४ ॥ तब दीड प्रहर दिवस आला । स्वस्य न
 पडे शिष्य मंडळा । विठोबादादासी प्रश्न केला । क्षणती चला आरप्य
 सोडुनी ॥ १५ ॥ नैवेद्याचा आला समय । क्षुधित होऊं आतां पाहे ।
 कोरडे भाषण काय । नाही सोय या घनात ॥ १६ ॥
 ऐसे शिष्य बोलतो सत्य मंडळी । क्षुधानेले घाबरी जाहाली ।
 विचित्र गोष्टी तेथे घडली । तबे काळी ऐकिजे पै ॥ १७ ॥
 येकायेकीं आकस्मात । भाविकगृहस्थ आला तेथे । पाकसामुग्री घेउनी
 समस्त । तांशुळ नेमस्त इत्यादि ॥ १८ ॥ मग दचकले शिष्य सारे ।
 करीती शुकयासी नमस्कार । तुकारामाचा जो अवतार । जानकीवर
 जया जवळी ॥ १९ ॥ अष्टमासीदि लोळती पाई । तेथे भोजनासी उणे
 काई । असो कीर्तन रात्रोठाई । केले पाही प्रेमळें त्या ॥ २० ॥
 जोतिपंत व्यास अंश । विठोबादादा मानुदास । तुकाविप्र मक्तिरुळस ।
 संग विशेष संतत्रिवेणी ॥ २१ ॥ करुनी यास तेथे काहीं । गेले वट-
 प्रामासी पाही । जयरामसमाधी तबे ठाई । वंदिली ते हि उभयसंतें
 ॥ २२ ॥ आनंदमुतांचे ब्रह्मनाळे । जातां तेथे निघाले डोळे । वृंदा-
 वनाचा जेथे डोल । येतसे डोल ब्रह्मसुखाचा ॥ २३ ॥ तबे स्थळीं
 कीर्तनयज्ञ । दिनत्रय जाहाळा जाण । मग निघाले मार्गानें । अमेद पूर्ण
 उभयमूर्ति ॥ २४ ॥ जोतिपंत क्षणती विठोबादादासी । आपण जावें
 मिरजेसी । मी करभिर अंबेचे पदरजासी । वटुनी तमरजासी निवृत्ति ।
 करीतो ॥ २५ ॥ नंतर येतो आपणाजवळी । दिनत्रई सायंकाळी ।
 कोल्हापुरासी निघुनी गेली । गुरुमाउळी जोतिरूप ॥ २६ ॥ विठोबा-

दादा ध्यातुर्मास्ये । अस्तमानी गेले मिरजेस । उभे ठाकले कीर्तनास ।
 वात्रुत्तरस काय पाहावा ॥ २७ ॥ ग्रामस्थप्रभु पटवर्धन । बहुत मिळाले
 विद्वजन । समा जाहली उत्कृष्ट पूर्ण । असंख्य जन आले पै ॥ २८ ॥
 सत्यभामेने दान केलें । श्रीकृष्ण नारदासी दिधले । हें चरीत्र दादांनीं
 आरंभिलें । प्रेम खवळलें सहजी ते ॥ २९ ॥ पूर्णचंद्रमानस । उगवला
 भक्तिपूर्वस । भरतें दाटलें आनंदास । ध्यातुर्मास्येमक्तार्णवा ॥ ३० ॥
 तो वागेंद्रिय पटवर्धनाचा । राहु पातला तेथें साचा । छळकबुद्धि
 बोले वाचा । चमत्कार कैचा दाखवा क्षणे ॥ ३१ ॥ संतवेश धारण
 करून । मोदितसा मोळे जन । अत्यंत असता जड सुवर्ण । तुळसी-
 पर्ण काय तेथें ॥ ३२ ॥ पूर्वाळ तरी मिष्ट्या कपन । कनक सर्वथा
 मोठे वजन । मलतेचि करिती कथेंत वर्णन । काय क्षणून ऐकावें
 ॥ ३३ ॥ ऐसे ऐकता प्रेमराशी । संघ्यार जाहला आर्गी तयासी ।
 म्हणती आतां चि पहा या वेळेसी । संशयासी ठेऊं नका ॥ ३४ ॥
 भानुदासाचा अवतार । विठोबादादासंत थोर । ज्याचे कथेंत शारंगधर ।
 प्रगट साचार रूक्मीणीपति ॥ ३५ ॥ सत्यभामेसारीखे घेउनी बुंध ।
 बाळकृष्णमूर्ति आणविली कथेंत । सागडीत घालुनी वजनाते । करीती
 मक्तशिरोमणी ॥ ३६ ॥ सभा सर्वत्र पाहती नेत्रें । बहुत घातिले
 अळंकार । परी तुळनेसी न ये यादवेद । मग तुळसी पत्र आणविले तें
 ॥ ३७ ॥ तें पिकले पान दादांनीं । स्वकरें घाळिता उचळोनी । प्रग-
 टली तेथे मक्तरूक्मीणी । चक्रपाणी तुळीला पै ॥ ३८ ॥ धन्य साधु
 ध्यातुर्मास्ये । विठोबादादा क्षणती ज्यास । द्वापारीचा भक्तिरस । दाविला
 सर्वास कळीमाजी ॥ ३९ ॥ ऐसे जें प्रेमळ संत । तयासी कलयुग
 नसे निश्चित । अखंडाकार स्वरूपी स्थित । तिष्ठे भगवंत ज्यापासीं
 ॥ ४० ॥ छळक जाहले उज्यायमान । भाविकासी आनंद पूर्ण ।
 कितेक वैराग्य धारणकरून । घरीले चरण दादाचे ॥ ४१ ॥ संशयराहु
 दुरविला । पर्वकाळ तो थोळा फावला । कीर्तनतीर्थी आघोळिला ।
 करीता जनाला दुरीत कैचे ॥ ४२ ॥ असो मगळार्ति करून । दादा

गेळे बिराडासी जाण । प्रातःकाळीं उगवला दिन । गेळे निघोन मार्गानें ॥ ४३ ॥
 खळदुर्जन भेटती प्राणी । पावन करीती त्या दर्शनीं । ऐशापरी फिरोनी
 अवनी । पातळे स्थानीं पंढरपुरा ॥ ४४ ॥ आराधोनी पंढरीनाथ ।
 कीर्तनामाजि काळ सारीत । वणू जातां लिळा अगणीत । धन्य संत
 श्रीविठ्ठदादा ॥ ४५ ॥ च्यातुर्मास्य जयाचें व्रत । ऋणी केला श्री-
 अनंत । कीर्तनरंगीं देव नाचत । ऐसें समर्थ साधु ते ॥ ४६ ॥ शेवटी
 वर घेउनी आपण । केळे वैकुंठीं प्रयाण । मानुदासाचा अवतार पूर्ण ।
 कळला जाण सिध्दकृपे ॥ ४७ ॥ राजारामीं स्वतःसिध्द । पंढरीनिवास
 प्रगटे सिध्द । भक्तचरीत्रें स्वतःसिध्द । करविता शुद्ध स्वयें पै ॥ ४८ ॥
 दासोपंताचा अवतार जाहाला । तयाची पुढे वर्णीलां लांळा । श्रवणमात्रे
 श्रोतियाला । सुख सर्वाला अभेद ते ॥ ४९ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रंथ ।
 श्रवणे चि पुरती मनोरथ । विठ्ठलासु अद्यानाते । अध्याय समाप्त सकृत्
 पै ॥ १५० ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्तः ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
 ॥ श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ ६८ ॥ ॥

अध्याय ६९

— भवानदास चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जयजयाजि श्रीरामा ।
 सकळ जीवांचिया विध्रामा । भक्तकामकल्पदद्या । आत्मयारामा तुज
 नमो ॥ १ ॥ जय जय कृष्णासागरा । भक्तमेघांचिया दातारा ।
 शिवपणें गोटल्या गारा । अनंत अपारा तुजमाजी ॥ २ ॥ जीवित्व-
 लक्षण तेथें जाहळें । अहंभावे निराळे पडले । ते सोहंवृत्ति मिळतां
 भले । ऐक्य घडलें सत्स्वरूपीं ॥ ३ ॥ पंचभूतचि उठले तरंग । परि
 त्यांनीं न सोडिले तुमचें अंग । लीला नाटकी श्रीरंग । विलास अव्यंग
 पै तुझा ॥ ४ ॥ देवाविण शक्ति पांगुळ । भूतें तरी जड सकळ । हा
 अवघा तुमचा चि खेळ । दिसे सकळ वोढंबरी ॥ ५ ॥ तुज येका अनेकत्व
 घरले । परीं येकपग नाही मोडलें । ऐसे असोनी अर्मे नाडिले । वेढे

केले भ्रांतासी ॥ ६ ॥ जळीं मीना लागलीया तान्ह । तेथें त्यासा नोव्हे
उदकपान । वरी लह्याळ घेऊन करी प्राशन । मग समाधान तो पावे
॥ ७ ॥ तैसे या जीवासी घडले । ब्रह्मी असोनी ब्रह्म हारपले । ते
सद्गुरुबोधे प्राप्त जाहाले । स्वये प्रघटले परब्रह्म ॥ ८ ॥ असो हा
ब्रह्मप्रकार । ब्रह्ममय चि जगदाकार । संतकृपे आत्माविष्यार । ह्मणुनी
सार साधुकथा ॥ ९ ॥ तया भक्ताविण देव विकळ । देवाविण भक्ता
नसे स्थळ । याळागी ते प्रेमळ । वैष्णव सकळ अवतरती ॥ १० ॥
वारंवार घेउनी जन्म । स्थापीती जनीं स्वात्मधर्म । ऐकतां तयाचें
भक्तिकर्म । लाहिजे निष्कर्म अनुभवस्थिति ॥ ११ ॥ दासोपंतें अवतार
धरिला । वर्णन होईल ते चि लिळा । सिध्दप्रसादे श्रोतियाळा । नमन
सर्वाळा अनुक्रमे ॥ १२ ॥ वंदन करीतां अनन्य । केळा श्रोतिपे सुंदर
प्रश्न । दासोपंत कोठीळ कोण । कार्यकारण सांगिजे पै ॥ १३ ॥
पाहुनी श्रोतियाचा आदर । यक्ता बोले जोडोनी कर । यथामति कधीतो
विष्यार । घरदफर ठेउनी शरीं ॥ १४ ॥ अंबेजोगाई सीधस्थळ !
जेथे मातायोगेश्वरां वेष्टाळ । मुकुंदमुनि आदि सकळ । सिध्दी केवळ
पावले ते ॥ १५ ॥ तये क्षेत्रीं दासोपंत । प्रपंचां असोनी सदा विरक्त ।
अंतःकर्णीं उपाचा हेत । प्रत्यक्ष दत्त भेटावया ॥ १६ ॥ परी तपेविण
दैवत । कैसें देईल दर्शनाते । ह्मणुनी तपश्चर्या आरंभीत । येकाप्रचित्तें
करुनी ॥ १७ ॥ तेथें वुंटेदरडीमासारी । द्वादशवर्षे अनुष्ठान करी ।
तीव्रतपावी देखोनी धोरी । दत्त श्रीहरी आले ते ॥ १८ ॥ कसोटी
पाहावयाकारणे । विपरीत वेश धरीळा जाण । परीवार संगे घेउन ।
पावले भगवान लवळाही ॥ १९ ॥ स्त्री येऊ आणि बाळक । हेंसा
शेळी कोंबडे देख । या सभवेत सिध्दीनायक । दाबित कौतुक वृक्षातळीं
॥ २० ॥ स्त्रियेसी वदे यवनभावेकरून । क्षुधा लागली मज दारूण ।
वेगीं शेळी मुरगीं मारून । पाक निर्माण करावा ॥ २१ ॥ मग तथेनें
दोनच दगड माडीले । वर ते हडिर्सी चढवीले । न बसे ह्मणुनि
लाविले । चरण आपुले झडकरी ॥ २२ ॥ हे दुरोनि दासोपंतें पाहुनी ।

परम आश्चर्य कैले मनीं । तव तियेने कोंवडे मारुनी । घातळे करांनीं
 हंडीत ॥ २३ ॥ तेणें लोटकें भरेना । पतीकडे पाहे लोचना । मग रेडा
 कापुनी भरला जाणा । तरी होईना पात्र पूर्ण ॥ २४ ॥ तेव्हां कोप ह्मई
 येऊन । स्त्रीवाळ वर्धाळे तेणें । हडीमाजीं घाली आपण । रीतेपण मोडेना
 ॥ २५ ॥ नंतर समोवता पाहू लागला । तव दृष्टीपुढें विप्र देखील ।
 दीर्घशब्दे क्षणता जाहाला । ब्राह्मण घाला हंडीत ॥ २६ ॥
 तयेसमई द्विज भला । दासोपत घावरा जाहला । कृतांतवत यवन
 भासला । नमस्कार केला अतिमयें ॥ २७ ॥ घावत येउनी धरीळे
 चरण । क्षणे मी तुज अनन्यशरण । रक्षावा जि माझा प्राण । जीवदान
 करणें पै ॥ २८ ॥ ध्यानांत आणुनी अत्रिमुत । नानायुक्तीं स्तवन
 करीत । तव तो कृपालु श्रीदत्त । नामी क्षणत निजदासा ॥ २९ ॥
 दिव्यस्वरूप करुनी प्रघट । दासोपतासी दिवली भेट । पर ब्रूहि
 क्षणता निकट । फरसपुष्ट जोढीळे पै ॥ ३० ॥ दास वदे अनन्यमावें ।
 आत्मस्वरूपीं म्यां विनटावें । सतत आपण जवळीं असावें । हे चि
 वरवें देणें पै ॥ ३१ ॥ ऐसी प्रार्थना करीतां जाण । दत्तात्रय जाहले
 प्रसन्न । स्वरूपान्मुख करुनी पूर्ण । द्वैतमान निरशिलें तें ॥ ३२ ॥
 अहर्निशी राहुनी जवळ । चौपट खेळती स्वये दयाळ । दत्तमहाराज
 भक्तवत्सल । उत्थरीळे दासोपता ॥ ३३ ॥ निरतर सानिध्यता ।
 दत्तात्रयाची निश्चिंता । सारे सत्तात मान्यता । तेणें चित्ता अहङ्गति
 आली ॥ ३४ ॥ ते हि येकनाथाची भेटि करऊन । निवारण केला
 अभिमान । अन्यप्रथीं वर्णाळें पूर्ण । येथें वर्णन सक्षेपें ॥ ३५ ॥ असो
 अमानित्व यावया आर्गी । पुन्हा अवतार जाहाला जर्गी । आस्था
 राहीली भजनरर्गी । स्वात्मसर्गीं किंदावया ॥ ३६ ॥ श्रीगोविंदे सीरीं ।
 अर्धयोजन पार्यापूरी । तेथें सद्भिप्रधरीं जन्म धरी । चिन्हें सारी माघील
 तीं ॥ ३७ ॥ व्रतवधादि लग्नसोहळा । श्रृणानवघें सकळ जाहाला ।
 भवानदास क्षणति ज्याला । जो का पुतळ्य विरक्तीचा ॥ ३८ ॥
 श्रीगुरुदर्शनीं उतावेळ । अत कर्ण वेधुनी सकळ । दत्तात्रयाचें ध्यान मळे ।

मन मोहितें तें ये ॥ ३९ ॥ रात्रंदिवस तोचि ध्यास । धन्य भक्त तो
 भवानदास । उपाचा सखा वैकुण्ठविलास । अनन्यास नसे दुरी ॥ ४० ॥
 वृद्धचर्य दाउनी व्रत । प्रघट जाहले यीदत्त । दर्शन देउनी केले कृतार्थ ।
 मंत्र श्रवणांत सांगुनी ॥ ४१ ॥ पूर्वी दासासी बहुव कशीले । तप
 तपोनी शरीर वाळले । या अवतारीं फळासी आले । कृपेनें द्रवले
 श्रीस्वामि ॥ ४२ ॥ मग तो विचार काय वर्णावा । भवानदास लावले
 स्वरूपानुमवा । शिवाचा तो आछईठेवा । काय जावा वदेव ते ॥ ४३ ॥
 सविकल्प निर्विकल्प । प्राप्त जया समार्धीपढप । प्रपंच जाहाला पर-
 मार्यरूप । गेला संकल्प विकल्पेसी ॥ ४४ ॥ झानोत्तर भार्गी प्रेम-
 लक्षणा । मुक्ति घरील भक्ती जाणा । श्रीगुरुकृपे आत्मघना । योगीराणा
 पायला तो ॥ ४५ ॥ नाम ज्याचे भवानदास । विभक्ति योगें तो हा
 दास । भक्ति जयाची अदिणी आसे । किती तयास वर्णावे ॥ ४६ ॥
 पंढरीसी अति आवडी । जात असोवे लवढसवडी । देव केळा जेणें
 गडी । उमविली गुढी आनंदाची ॥ ४७ ॥ सावळे अमंग मार्गी गाता ।
 प्रेम भरे व्याचे चिंत्ता । नृत्य करीत जावे तत्वता । हृदई दत्ता आठवोनी
 ॥ ४८ ॥ श्रीपादुरंग पाहता दृष्टी । देवें घातिळी गळा मिठी । उभयता
 बोलती गुह्य गोष्टी । होतसे वृष्टी प्रेमाश्रुंची ॥ ४९ ॥ ते भंर्यो उघड
 काय वदार्थे । वैष्णव जाणती ते वैभव । जेथे नुरे भिन्न भाव । स्वानु-
 भव परीपूर्ण ॥ ५० ॥ धन्य भक्त भवानदास । कर्तिनी तोषविला
 पंढरीनिवास । कांहीं दिवस करुनी वास । सेविती रस प्रेमसुखाचा
 ॥ ५१ ॥ तव तें ये श्रीगुरुसमर्थ । रामदास अवतार सिध्दनाथ ।
 आले असती पंढरीस । संगें बहुत शिष्यमंडळी ॥ ५२ ॥
 परस्परें होतां दर्शन । न करवे तो आल्हाद घर्णेन । भवानदास आणि
 सिध्देश पूर्ण । अभिन्नपणे विळसती पै ॥ ५३ ॥ दीपीं दीप येकवटकता ।
 अद्वयप्रमा सहजी पाहता । कीं हरीहराची येकात्मता । तैसें सर्वथा
 जाहले पै ॥ ५४ ॥ मग तो संवाद उभयतीचा । चार घटिका होतसे
 साक्षा । तया जवळी मी किंकर ठाईचा । पादुका तयाच्या वागविणार

॥ ५५ ॥ तो पदरज होता हृदई स्पर्श । स्फुरण जाहाले ग्रंथास ।
घन्य स्वामी श्रीसित्पेश । संतस्तवनास योजीले पै ॥ ५६ ॥ असो
रामदास अवतार सित्पेश्वर । दासोपतवश भवानदास धोर । उभयसंगर्मी
प्रेमनिर । आळा पुर स्नेहसरीते ॥ ५७ ॥ तेथें विकारवृक्ष तीरीचे ।
उन्मळुनी गेले समूळ साचे । डोहो भरले स्वानंदाचें । चैतन्याचे तळरती
मीन ॥ ५८ ॥ शांति क्षमा वैराग्य । जळचरें तीं क्रीडती सांग ।
भवानदास विचरती आगे । सित्पनाथसंगें निवाळे ॥ ५९ ॥ मग
श्रीपादुरंगार्चन करून । साध्याग धडीले समचरण । नानायुक्त भ्रमंग-
स्तवन । करूणाघन तोपविला ॥ ६० ॥ उमा सन्मुख जोडुनी कर ।
नेत्रीं सुटले प्रेम पाशर । सदगद होउनी कृपाकर । मागे सत्वर निरोपासी
॥ ६१ ॥ भक्तवत्सल रुक्मीणीरमण । गह्वरोनी पोळे वचन । तुमचा
वियोग होता क्षण । युगासमान मज याटे ॥ ६२ ॥ सित्पनाथ माझा
मुख्यप्राण । भवानदास याचे न सोडी चरण । पावसी शुद्धसमाधान ।
सखिदघन स्वरूप पै ॥ ६३ ॥ वारंवार येउनी येथें । भेटत असावें
मजला त्वरीत । ऐसें वटुनी पढरीनाथ । निजहस्ते कुरवाळिळे ॥ ६४ ॥
मग सव्य घेउनी श्रीक्षेत्र । वंदन करूनी सर्वांसी पवित्र ।
भवानदास सजळनेत्र । वाचे मज जपती हरी ॥ ६५ ॥
हरी अश जो वानर वेश । तो चि अवतार रामदास । ते हि पावळे ते
वेळेस । श्रीसित्पेश हाणती ज्या ॥ ६६ ॥ भगवान सागती तयाला ।
भगवानदासासी तुज निरविला । देउनी सगतीचा सोहाळा । निववी
तयाला कृपाबळें ॥ ६७ ॥ शरीरें वदोनी श्रीआज्ञा । नमन करूनी
मागुती जाणा । निघाले तेथुनी स्वस्थाना । पढरीराणा स्मरूनी मनीं
॥ ६८ ॥ भवानदास आणि रामदास । मजनीं निमग्न सावकाश ।
मागे पुढे जगन्निवास । फिरती जगास तारावया ॥ ६९ ॥ माळेगावासी
भ्रमण करीत । आले सहजी उभयतां संत । अवरसिंग जाधव जेथें ।
अति सत्वस्थ शूद्र तो ॥ ७० ॥ भगवानदासाचा वडिलांचित ।
शृणानबंधि झराटा निश्चीत । ठेउनी घेतले सहजीं तेथें । आपुले स्वहीत

जाणावया ॥ ७१ ॥ भक्ति पाहुनी तपाची । वृत्ती द्रव्यी भगवान-
दासाची । संगती देउनी नेमाची । वस्ती साची केळी पै ॥ ७२ ॥
भगवत्सक्त ऐकुनी वार्ता । भेटीसी येती बहु तत्वता । तथाकारणे
कराविते कथा । लाविते पंथा भक्तीचे ॥ ७३ ॥ अहोरात्र कीर्तन-
भजन । माळेगाव दुमदुमिलें पूर्ण । शिवरात्रिचा उत्छाहा जाण ।
जीवरात्र निघुनी गेली ॥ ७४ ॥ सिध्नाथ स्वामीचे मठासी । वारंवार जावे
बारामतीसी । घेवनी यावे आदरेसी । असावे सेवेशी तत्पर पै ॥ ७५ ॥
पंढरीसी भजन करीत । जात असार्थे जेणें सतत । भवानदास धन्य
संत । दासोपंत अवतरला ॥ ७६ ॥ दत्तात्रयाचें ज्या दर्शन ।
निरतर होतसे मापण । अमानित्य आगी पूर्ण । न जाणे जन
तया पुरुषा ॥ ७७ ॥ कुठवघू लपवी अवयनाते । भवानदासाचे तेवि
व्रत । प्रपंचिक दिसावे सर्वाते । जाणती संत आत्मवेत्ते ॥ ७८ ॥
नानातीर्थें नानास्थानें । हिंडुनी केलें जग पावन । दासोपंताचा अंश
पूर्ण । जाहळें दर्शन मज दीना ॥ ७९ ॥ श्रीसिध्दकृपें पूर्व संकेत ।
चोळ्युनी ते सहजी निधीत । वर्णायेले आख्यानाते । सद्गुरुनाथ समर्थ
पै ॥ ८० ॥ यानंतर चिदंबरकथा । कथन करावितो स्वामी तत्वता ।
शोर्ती असावे सादरता । साह्य ग्रंथा श्रीरघुवीर ॥ ८१ ॥ पुंढरीकाची
पाहुनी भक्ति । विटेवरी तो सीतापति । मंजरीमाळा तथाप्रति । अनन्युक्ति
अर्पातसे ॥ ८२ ॥ भक्तमंजरीमाळाप्रथ । अर्वाणें चि पुस्ती मनोरथ ।
भवानदासचरीत्राते । अध्याय समाप्त सकृत् पै ॥ ८३ ॥ अध्याय
॥ १ ॥ समाप्त ॥ अनुक्रमें अ० ॥ ६९ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥

अध्याय ७०

— चिदंबर दीक्षित चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामस्तुपर्ष ॥ जय सद्गुरुपांडुरंगा । सिध्दे-
श्वरा भवभंगा । निज आत्म्या अमंगा । नि.संगा सिध्दमूर्ति ॥ १ ॥

जय जया आदि निरंजना । निर्गुण निरामय आत्मस्मरणा । भज
अव्यय रघुनंदना । ज्ञानकीजीवना स्वयंज्योति ॥ २ ॥ आत्मप्रकाश-
दिनकरा । ज्ञानाज्ञानविकारा । दिनरजनीसी आधारा । रमावरा तू चि
पै ॥ ३ ॥ सकळजीवींचा चालक । अलिप्तपणें वसती देख । वर्णावया
तें कौतुक । सहस्रमुखें मौनावळी ॥ ४ ॥ स्थूलसूक्ष्मकारण । चौथें जें
माहाकारण । तयासी तू अधिष्ठान । व्यापकपणें श्रीमूर्ति ॥ ५ ॥ ऐसें
काहीं वेळें जाता । राहती तू बोटापती । तरी भावें चरणी माथा ।
ठेवणें तत्वता हें चि मळे ॥ ६ ॥ श्रीपादुरंगा कंठी माळ । भक्तचरी-
ताची सुढाळ । ती पाहती कळीकाळ । भय वेवळ कापतसे ॥ ७ ॥
तयेचे अष्टोत्तरशत अध्यायमणी । संतचरित्रें पवित्र जनी । चिदंबर
व्यातीळ चुडामणी । अवतार मेदिनी विश्वामित्राचा ॥ ८ ॥ कथा
तयाची आतिगोड । उघडी मुक्तीचे कवाड । द्वैतसंशय समूळ उडे ।
हातां चढे भक्ति पै ॥ ९ ॥ जेवि चवथा भागवत । पुढरीकनामें
शोमत । ज्या तपें श्रीभगवंत । पढरीत तिष्ठतसे ॥ १० ॥ तैसा
सप्तऋषीमाजी चवथा । विश्वामित्रमुनि पाहता । यज्ञरक्षणार्थ श्रीरघुनाथा ।
माघे तत्वता हिंदवितसे ॥ ११ ॥ तपसिंधु जो का आगळा । भूगोल
करणार दुजा सगळा । तो महाराज पृथ्वीतळा । घेता जाहळा अवतार
॥ १२ ॥ जन्म ध्यावया हे चि कारण । भूतमात्रासी दावें
अन्न । जगदोत्थार करावा पूर्ण । भगवद्भजन धाढवावें ॥ १३ ॥
पूर्वी वसिष्ठें विश्वामित्रासी । उटज्यात दिघळे भोजनासी । जेवविले
सैन्येसी । साहिल्यासी नसतां पै ॥ १४ ॥ कामधेनु प्रलक्ष जेथें । सर्व
सिद्धि वसती तेथें । हे देखुनी राजीयाते । खिन्न चित्त पै जाहळें
॥ १५ ॥ सकळ राज्य करुनी त्याग । तपश्चर्या केली चांग । ऋषित्व
पावोनि तेणें आंग । सामर्थ्य सौभाग्य ते आळे ॥ १६ ॥ हे कथा
बहुतथोरी । पुराणीं वर्णीली व्यासवर्गी । मारतामाजी नानापरी ।
वर्णीली सारी यथोक्त ॥ १७ ॥ येथें संक्षेप काहीं सांगणें । अवतार
हेतु कार्य कारण । भूत मविष्य करवितां कथन । श्रीरघुनंदन समर्थ

जो ॥ १८ ॥ विश्वामित्र तपोराशो । निरतर हेत त्या मानसी । अन्नदान
करावयासी । युगत्रयासी शोधिले ॥ १९ ॥ अतृप्त जन न दिसे त्याला ।
क्षुणी कठीने देवा धरीला । प्रसन्न करुनी अन्नपूर्णेला । आरंभिला
भोजनयज्ञ ॥ २० ॥ यजुर्देवांत गाधिजमुनि । अवतरण केलें सहजीं अश्वनी ।
प्रथमशाखा कप्य जनी । धन्य जननी तो पिता ॥ २१ ॥ प्रत्यक्ष त्याभी
ग्रीविश्वामित्र । जन्मले यज्ञां तें कुळ पवित्र । मग मायबाप तपाचे गोत्र ।
काय वात्र वर्णू तें ॥ २२ ॥ शिष्यतपासना कुळार्चित । आकाशवृत्ति-
ते वर्तत । चिदंबरालागीं प्यात । अद्वैत परात्पर जे ॥ २३ ॥ तपाच्या
प्यासें पाही । चिदंबर नाम ठेविलें देही । दीक्षा सपाद्य कर्म ते हि ।
आले प्रवाही पूर्वघोषे ॥ २४ ॥ सूर्याभांगी तेजसपत्ति । फों
सोमाठाईं अमृतकांति । यज्ञ कराया तैसी प्रीती । अवतार क्षीतीं
चिदंबर त्या ॥ २५ ॥ तपश्चर्येचा प्राचीन अभ्यास । स्नानसध्येचा नित्य
लह्हास । भूतदयेनें केला वास । धरली कास निज आवडी ॥ २६ ॥
विश्वामित्र असता नाम । पूर्वीं घडला द्वेप परम । यात्रांगी प्राकृत घेउनी
जन्म । आरंभिला धर्म संतोष भूती ॥ २७ ॥ अष्टमासिर्धा ज्याच्या
दासी । होउनी राहिल्या चरणापाशीं । मैत्रि सदा भूतमात्रासी । चिद-
ंबर ऋषि धन्य तो ॥ २८ ॥ सर्वाही वचन मानावे । व्याघ्रांनीं शक्ती
सुलघावे । माहान्नसर्प मानती भावे । दुराई स्वभावे प्याची पै ॥ २९ ॥
अभिज्ञ मनीचे सर्व सांगती । अवतार समर्थ गाधिजमूर्ति । च्यारीं
मोक्ष पाई लोळती । दर्शनीं तारीती जडजीवा ॥ ३० ॥ मूढज्ञातीं
पश्चादिक । आज्ञा मानिती नि शक । विश्वामित्रत्व जेणें निके । दाविलें
कौतुक भूठाई ॥ ३१ ॥ प्रवृत्ति निवृत्ति दोघी जणी । मार्या शोभती
सुलक्षणी । आपुलें यश स्वस्त करुनी धरणी । शोभवी जनीं अन्नदानें
॥ ३२ ॥ तीर्थमांसें हिंडुनी अवनी । मेळवितीं स्वरूपीं प्राणी । भक्ति-
ज्ञान स्थापोनी । लावितीं भजनीं नरनारी ॥ ३३ ॥ खळ दुर्जन
अज्ञान । छळक वादी भेटता जाण । देतीं मनींचे सांगून । नम्रवचन
गौरवनी ॥ ३४ ॥ अज्ञानवेष्टित मानव । तयासी कैचा निर्मळमाव ।

इच्छीतीं द्रव्य स्वभाव । धान्य पेव द्यावया ॥ ३५ ॥ पुत्र कळत्र
 मान्यता । हे चि आवडे जना सर्वथा । तयाचे पुरविती अर्था । मक्तिपंथा
 लावोनी ॥ ३६ ॥ ऐसें स्वामि चिदांबर । विश्वामित्राचा अवतार ।
 जयाचा सखा गिरीज्यावर । प्रिय साचार पांडुरंग ॥ ३७ ॥ आपाढी
 कार्तिकीसी । निरंतर जावें पंदरीसी । श्रीविठळ जयापासी । अहर्निशी
 तिष्ठतसे ॥ ३८ ॥ चिदंबरानी करीतां ध्यान । पुढें भगवान समचरण ।
 भाविकासी होत दर्शन । उरठाहा पूर्ण रात्रंदिन ॥ ३९ ॥
 पंदरीसमान जेथें राहावें । तये स्थळी भजनभाव । मोहिळा तेणे
 देवाधिदेव । वासुदेव परमात्मा ॥ ४० ॥ ठाईठाई अन्नछत्रे । घातिळीं
 तेणें चिदंबरें । समारंभ तो पाहावया थोर । उतरले सुरवर भूतर्क्षी
 ॥ ४१ ॥ शिवादिक यमवरण । पातले स्वयें शचिरमण । मंदप देखोनि
 विस्तार्ण । सामर्जन करीती गंगा ॥ ४२ ॥ ती मूर्तिमंत तीर्थे प्रघट
 होऊन । कुंभ भरुनी आणिली जीवन । वाढिली अमर जेथें अन्न ।
 जेनिती ब्राह्मण असंदूष पै ॥ ४३ ॥ स्थळोत्थर्क्षी ऐसा प्रकार । धन्य
 संत तो चिदंबर । संतुष्ट केले द्विजवर । जीव अपार तृप्त केले ॥ ४४ ॥
 घृत सरळें क्षणोनी सागता । आश्चर्यकृति ज्याची तत्त्वता । ते ऐकिजे
 सुंदरगाथा । श्रवण करीता दर्प मना ॥ ४५ ॥ दाहासहस्रांची पंगती ।
 भोजना वसले विप्र निश्चीती । तूप सरळें क्षणउनी मुचावित । स्वामीप्रति
 शिष्य सकळ ॥ ४६ ॥ तये काळीं चिदंबरमूनि । अपूर्व केळी तेणें
 करणी । श्रीगंगेसी प्रार्थुनी । जोडीळे पाणि अनन्य ॥ ४७ ॥ क्षणे
 माते उरने तूप । सद्यस्तत द्यावे अमूप । तृतीयप्रहरां घाळूं माप ।
 भरविले आप ऐसें वदोनी ॥ ४८ ॥ आम्हा वंदुनी तेन्हां शरी । शिष्य-
 मेळी भरल्या घागरी । वाढू जाता त्या अवसरें । द्विजवरीं सेविळें घृत
 ॥ ४९ ॥ जेवणार तृप्त जाहले । श्रोणात तूप तैलेंचि उरलें । ब्राह्मणांसी
 देती तांबूल । बोळविले दक्षणा देउनी ॥ ५० ॥ तब तिसरेप्रहरा
 सत्शिष्यानें । अज पाठविले सावकारानें । दाटी जाहली भरलें आंगण ।
 सागती जन श्रेष्ठ मीते ॥ ५१ ॥ निस्पृहाचा तो राणा । चिदंबरदिक्षीत योगी

जाणा । खुणाविती शिष्यासी जाणा । अर्पिजे जीवनामाजी पै ॥ ५२ ॥
 नदींत घोतिळें तूय सारें । पाहती डोळा नारीनर । ऐसे अनेक चम-
 रकार । प्रत्यक्ष अवतार श्रुषींचा ॥ ५३ ॥ अमित्रत्व द्वंदरीती ।
 निरदाळीजी जेणें मति । मित्रधर्म स्थापिला प्रीती । वचन मानीती
 चराचर ॥ ५४ ॥ नातरी अज्ञानतम । नाश कराया निजनेम । चिदंबर
 उरळें प्रेम । मित्र परम स्वयंज्योति ॥ ५५ ॥ याळागी नाम चिदंबर-
 स्वामी । जीवा करीतसे निष्कर्मी । शिव श्रुषी स्वात्मधर्मी । ईहभूमी
 प्रघटले ॥ ५६ ॥ जयाचें तेज शुद्ध आचरण । स्नानसंध्या ब्राह्मणभोजन ।
 गार्हपत्यपुष्करण । नित्यभजन सायंकाळीं ॥ ५८ ॥ तेणें उजवळीत
 दाहीदिशा । द्वैततम हारपली निशा । विश्वामित्र चिदंबरवेश । पातळा
 सविता बोधपूर्व ॥ ५८ ॥ अष्टासनशाला निर्मुनी चांग । ऋग्वेद
 सामगायन स्थांगे । मंत्रशास्त्र अथर्वण सांग । पढवी अव्यंग द्विजा
 सकळा ॥ ५९ ॥ चिदंबरकृपाचे करिता स्मरण । सारस्वत प्रवटे
 हृदई पूर्ण । मतिमंद असतां कोण्ही ब्राह्मण । वेदाष्टासन प्राप्त तया
 ॥ ६० ॥ क्षेत्रीवैश्यशूद्रजाति । चिदंबर स्मरतां पावन होती । चित्स्वरूप
 ते निश्चीती । ज्ञानी जाणती चिदात्मसुखा ॥ ६१ ॥ आणीक ऐका
 श्रोते नवल । चिदंबरकथा अतिप्रेमळ । काशींत होता ब्राह्मण दुर्बळ ।
 आचार्य निर्मळ जयाचा ॥ ६२ ॥ द्विजाचे त्या अशक्त शरीर । मनीं
 आठवला सहजी विचार । स्नान घालावें जान्हवीतीरें । श्रीरामेश्वर
 पाहावा ॥ ६३ ॥ भागीरथीची भरली कावडी । अभिशेक करावा
 जाउनी आवडी । निघोनी आला कृष्णाथडी । घडोघडी हरी
 स्मरता ॥ ६४ ॥ तव रेती तेथें बहुत । ऐसे सांगता पांथस्थ ।
 ब्राह्मण जाहला चिंतामस्त । ह्मणे अशक्त शरीर माझे ॥ ६५ ॥
 रेती न सोसवे देहाला । कैसा रामेश्वर देखेन डोळा । घोगंगेचें अर्पण
 जळा । संकरूप केला होता मनीं ॥ ६६ ॥ सद्विप्र तो ऐशवरी ।
 उद्विग्न जाहला बहु भंतरी । तो मत्तराज केवारी । नसे दुरी निजभक्ता
 ॥ ६७ ॥ रात्रौ येउनी स्वभात । दर्शन दिधलें श्रीरघुनाथें । ह्मणे

मजला आणि चिदंबराले । गसे द्वैत कदा तें ॥ ६८ ॥ यज्ञरक्षणार्थ
विश्वामित्रे । नेळें जेव्हां सुपवित्रे । तयेसमई ऐक्यता विचित्र । घडली
स्वतंत्र परस्परें ॥ ६९ ॥ तो हा जयतार चिदंबर । मानवरूपें गाधी-
कुमर । तयाचें दर्शन घेउनी त्वरे । गंगानिर अपिजे ॥ ७० ॥ रुद्र
आवर्तन करुनी तया । मस्तक ठेवी त्या निजपाया । तेणें पावसी
कृतकार्या । नको सशया घरणें तें ॥ ७१ ॥ दृष्टांत होता ऐशामकारें ।
संतोषला तो द्विजवर । स्वामी होते चिदवर । गेला छवकर तया ठाई
॥ ७२ ॥ निवेदन केला जाहाला वृतांत । अनन्यभावे सद्गद् चित्तें ।
आश्चर्य करिती जन समस्त । सगि दृष्टांत विप्र सकळा ॥ ७३ ॥
मग तात्काळ त्या ब्राह्मणें । पूजा साहस्य आणिळें जाण । धूपदीपगंध-
सुमनें । नैवेद्य पूर्ण दक्षणादि ॥ ७४ ॥ हाणे स्वामि क्षणेक आपण ।
स्वस्थ बैसावे घालुनी आसन । मस्तकी धरीतो पात्र पूर्ण । अभिषेक
करणें गंगोदकाचा ॥ ७५ ॥ विश्वामित्राव लक्षण आंगी । मनोभंग न
करणें जगी । सुप्रसन्न सदा योगी । येकांत जागी बैसलेति
॥ ७६ ॥ ब्राह्मणानें करुनि स्नान । आरभिळे ग्रीभर्चन ।
येकाममाक्ति अंतःकर्ण । वेदोक्त पूर्ण यथाविधी ॥ ७७ ॥ शिवपुजा
करिती शैव । विष्णूची पूजिती निज वैष्णव । अभिषेक करितां
तेवि भावें । जाहले अपूर्व तें ऐका ॥ ७८ ॥ श्वेतबंध
श्रीरामेश्वर । तैसें जाहले चिदवर । अभिषेकपात्र धरीतां करे ।
शालुंखा सुंदर ढिंग पै ॥ ७९ ॥ यथासांग जाहली पूजा । अपिंयेला
नैवेद्य योजा । मंत्रपुष्प हाणता द्विजा । ध्वनी सहजा अनोपम्य ॥ ८० ॥
प्रदक्षणा नमस्कार । नृत्यभजन होतसे गजर । स्थिती तो पावला
द्विजेंद्र । भाग्य धोर तयाचें ॥ ८१ ॥ प्यार घटिकापरीयंत । समाधी-
मुख ब्राह्मण मोगीत । नंतर माघारे परतले चित्त । पुढें दिसत
चिदंबरस्वामी ॥ ८२ ॥ देवमत्तासी भेद नाही । ऐसें वदतीं शास्त्रे
साही । चिदवररामेश्वर ऐक्य पाही । दाविलें ठाई तया द्योजा ॥ ८३ ॥
असो ऐशा लीळा किती । वर्णितां न पुरे लिहिता मति । विश्वामित्र

अवतार जाहाळ क्षीति । चिदंबर निधितो नाम जया ॥ ८४ ॥ करो-
निया जगदोत्धार । सेविलें जेणें चिदंबर । जॉर्ण होता देह अवर ।
अर्पिलें घरे पृथ्वीलिंगा ॥ ८५ ॥ श्रीगुरु सित्त्वस्वामीकृपें । प्रगटला
हृदई स्वात्मदीप । शुद्धभाव खरें माप । मोजीतां अमूष संतगुण ॥ ८६ ॥
राजारामो अर्पण सुमन । ग्रंथरूपी चिदंबर आख्यान । जगन्नाथरावसाधु
पूर्ण । पुढें वर्णन ते चि पै ॥ ८७ ॥ मक्तमंजरीमालाग्रंथ । शरणें चि
पुरती मनोरथ । चिदंबरदीक्षित आख्यानाते । अध्याय समाप्त येक हा
॥ ८८ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्तः ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ अ० अ० ७० ॥

अध्याय ७१

— जगन्नाथराय लीला —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जयजया श्रीरघुनाथा ।
द्वापारी तूं कृष्ण तावता । पंढरीसी प्रस्तुत पाहाता । राहसी
तावता भक्तमेळी ॥ १ ॥ मळादिक अवतारक्रम । घरीळे तुवा
आत्मयारामें । मुख्य कारण भाक्तिप्रेम । स्थापन धर्म करावया
॥ २ ॥ सृष्टीचिया अघबीजा । तूं चि येक सद्गुरूराजा । ऐक्यो ऐक्य
बोजा । दाविसी बोजा निजकृपें ॥ ३ ॥ जें जें कांहीं मासळें असे ।
तितुके स्वामीया तुजवरी दिसे । जाणिवेचे लाविलें पिसें । समरसे येकत्व
पै ॥ ४ ॥ परी आमुचा दृढभाव । मी सेवक तूं देव । धीःग ते
बुद्धीची जाणाव । स्वयंभेव तूं चि होणें ॥ ५ ॥ येकत्वी पाहता शून्य-
भाव । कवणासी मग बोलावें । आनंदा कैसीनी जाणावें । भजनीं
फ्रीडावें कैसेपरी ॥ ६ ॥ तरी देणें हें चि आता । पंढरीराया सित्त्वनाथा ।
बदधी आपुल्या संतकथा । असंतता करुनी दुरी ॥ ७ ॥ भक्ताविण
तुझा देवा । नावडे कांहीं दुजें केशवा । क्षणुनी ईछी संतसेवा । छंद
पुरषा युगायुगी ॥ ८ ॥ ज्ञानी मक्त तुमचे सकळ । सर्वोद्धुनी मी
ठडीवाळ । यास्तव जननी बाड पाळ । अससी स्नेहाळ विठाबाई ॥ ९ ॥
भाक्तिप्रिय रुक्मीणीरमण । संतोषळे स्तुतिवचने । जगन्नाथराय आख्यान ।

करवी कयन पवित्र ते ॥ १० ॥ श्रवण पठण नारायण । सकळकामना
 करी पूर्ण । साधुकथा परमपावन । निर्विघ्नपद पाविजे ॥ ११ ॥ पृथ्वी-
 पति यवनेश्वर । राजस्थान ते व्या हस्तनापुर । तयाजवळी उत्तम नर ।
 असती चतुर श्रेष्ठ पै ॥ १२ ॥ अक्रूरनामै यमनाधीप । खानखा दिवाण
 सकृप । गंधर्व अंश तो चिद्रूप । तानसेन भूप गायकाचा ॥ १३ ॥
 विरबलमंत्री आतिचतुर । गंगकवि धुंधर । पंडितराय जगन्नाथ गंभीर ।
 वैष्णववीर आत्मवेत्ता ॥ १४ ॥ ह्रीं पंचरत्ने निकट असती । घालवी
 सरकाळ तो नृपति । यश श्रीऔदार्यकीर्ती । वसे संपत्ति सकळ तेथें
 ॥ १५ ॥ स्यांत जगन्नाथरायचरीत्र । लोकपावन परमपवित्र । जान्हवीनें
 तया मुपात्र । केलें स्वतंत्र येकरूप ॥ १६ ॥ तें कथा सांगीन थोडी ।
 नित्यनूतन जीची गोडी । ग्रवणें अध उतराडि । ते चि घडी खचोनि
 जाती ॥ १७ ॥ यजुर्वेदी तो ब्राह्मण । योगभ्रष्ट मूळीचा पूर्ण ।
 पूर्वीसंस्कारेकरून । जालें मन दट विपई ॥ १८ ॥ यवनीचा संग
 घडला । निशत्वढाग शरीरा लागला । आत्मनिष्ठ परी तो भला । मजे
 हरीला निजप्रेमें ॥ १९ ॥ रात्रंदिन स्वरूपस्थांती । न कळे जना
 त्याची रीती । संतसाधु ते जाणती । नमन करीती त्या पंडीता ॥ २० ॥
 विनटला तो स्वात्मधर्म । न शिवे तया कोणतें कर्म । बहिर्मुख नेणती
 धर्म । आत्माराम स्वयें चि ते ॥ २१ ॥ असो जगन्नाथरामपंडीत ।
 भाहान्नथोर भगवतभक्त । जयाजवळी हरी तिष्ठत । कैचें द्वैत त्यापासी
 ॥ २२ ॥ साडुनी सर्व ढोकेपणा । स्मृच्छा वर्ते योगीराणा । पंडरीसी
 जावें करीत मजना । सहित लडना यवनी ते ॥ २३ ॥ महाभागवत
 पुराण । श्रीपुढें करावें कीर्तन । कंठमाधुर्य सुंदर जाण । डोळती भग-
 वान विटेवरी ॥ २४ ॥ पातशाहा जवळी येवनी पुन्हा । यावें तया
 निजदर्शना । तयाचें करुनी समाधाना । तीर्थाटणा हिंढावें
 ॥ २५ ॥ क्षेत्रें शहरें पुरें पटण । पाहिळीं समस्त साधुस्थानें ।
 शेवटीं गेले फाशीस जाण । बदिळे ब्राह्मण समस्त ॥ २६ ॥
 करुनी तेथें शिष्टसमा । जगन्नाथपंडित ठाकला उमा । निवेदन केलें

कृतोतगर्भा । निर्वाणशोभाभाषण ते ॥ २७ ॥ यवनीसंगास्तव प्राय-
 क्षित्त । इक्षित सर्वाळा जोडोनी हात । पथात्ताप ज्या हृदयात । घातिळा
 प्रणिपात साष्टांगे ॥ २८ ॥ तये काळी क्षेत्रस्थ सारे । सांगती रायजीस
 न सुचे विच्यारे । देहपाताविण दुसरें । प्रायक्षित्त खरें नसे पै ॥ २९ ॥
 शोधुनी पाहता सकळ ग्रंथ । हा चि येक घडला भित्तार्य । यवनीसी
 होता ब्राह्मण रत । शुद्धता कैचि ते ॥ ३० ॥ महास्मशान क्षेत्र काशी ।
 शिष्टमुखे आज्ञा ऐसी । तयेवेळीं विस्मय मानसी । पंडितासी जगन्नाथ
 ॥ ३१ ॥ नमन करुनी सभेसी सकळा । अंतःकर्णी सद्रद जाळा । आतां
 मान्य शिरसा मळा । ऐसा घडला प्रेमळ तो ॥ ३२ ॥ जगन्नाथराय
 त्या क्रियेसहित । भागीरथांतीरासी आले निश्चीत । समागमें बहुक्षेत्रस्थ ।
 भजन करीत स्वानंदें ॥ ३३ ॥ लगे माते विश्वजननी । महा अघाते
 क्षाळणी । महिमा फार शास्त्रीपुराणी । व्यास वदनी घडला तुझा ॥ ३४ ॥
 जरी हा दोषी नुत्थरीता । अपकीर्ति जाईल दिगांता । शरण आलों
 पतित आतां । सावध सत्वता राही पै ॥ ३५ ॥ तुवा पापें भक्षीलीं
 बहुत । मी त्यापेक्षा अजीर्ण दिसत । दाखविशी जरी प्रचित । तरी
 सत्य वाटे मीद ॥ ३६ ॥ बरा सदृढ बांधी परीकर । आजी भिडणे
 तुजसमोर । ऐसे बोळोनी तो वार । स्तवितां नर पै जाहाळा ॥ ३७ ॥
 गंगेपासुनि पाईन्या शत । बैसले तें जगन्नाथ । सुरनदी ते असे वाहत ।
 प्रतिश्ठोकांत येक पाहिरी ॥ ३८ ॥ आश्चर्य पाहती जन डोळा । ब्रह्मदंड ते
 बहुमेळा । पंडीत तीरी असे बैसला । वर्णीतां सोहळा अद्वितीय तो ॥ ३९ ॥
 लवणापरी जगन्नाथ । गंगा सिंधु हेलावत । शतश्लोक होता समाप्त ।
 तोय निश्चीत द्विज जाहला ॥ ४० ॥ सुरवरें केली पुष्पवृष्टी । पाहाती
 नारद धुरजेठी । जाहाली सहजों आनंदलुठी । नवल गोष्टी अगाध पै
 ॥ ४१ ॥ ते गंगालहरी जगत्रयात । शंभर श्लोक सर्वा
 विदित । जगन्नाथराय घन्य पंडित । महासंत ज्ञानराशी ॥ ४२ ॥
 गंगालहरी जे कां छणती । ते ते नर पवित्र होती । महापातकी
 उत्थरती । भगवंतों प्रवेश तया ॥ ४३ ॥ उदकरूप यवनी

सहीत । जाहले जगन्नाथरामपढीत । परी राहिल्या मनी हेत । भाक्षणांत
 विचरावया ॥ ४४ ॥ तेणेंयोगें विप्रगृही । जगन्नाथ जन्मलें पाही ।
 धन्य माप ते आई । अवतार ह्दई साधुचा ॥ ४५ ॥ विश्वनाथनाम
 ठेविलें । पूर्वसंस्कारें लग्न जाहलें । चतुर्थेद अम्यासिले । यज्ञ केले बहुत
 पै ॥ ४६ ॥ तेणे स्फुंद वृत्तिशी आला । समाधान न पडे प्याला ।
 मान्यतेला फंठाळला । विश्वनाथ मला दीक्षित तो ॥ ४७ ॥ क्षणे
 आता सद्गुरुनिणे । धिःग सरया आपुलें जिणें । हिंदता जाहला साधु-
 ठिकाणें । करी प्रश्न सर्वांसी ॥ ४८ ॥ गीर्वाणमापापांडित्य आंगी ।
 अहंछति दुर न होये वेगी । आत्मसुण न पाये जगी । शिणला योगी
 विश्वनाथ ॥ ४९ ॥ शेषटी येउनी ज्ञान्दवीतीरा । संकल्प केला मनीचा
 खरा । देहपात करावा हाचि दरा । करी विचार सद्द पै ॥ ५० ॥
 तव पूर्वपुण्य उदया आले । अैकावे ते श्रोती सकळ । दत्तात्रय श्री प्रगट
 जाहले । भाग्य सुकळ त्या द्विजाचें ॥ ५१ ॥ फकीराचा वेश धरून । येसले
 तेथें श्रीभगवान । दुरुनी करीती अवलोकन । मुमुक्षुब्राह्मण तयांप्रति ॥ ५२ ॥
 देहत्याग करावा आता । तो हाक मारिती विप्रनाथा । क्षणाति कां वा
 प्राणासी मुक्ता । ज्ञानी असतां पढीत पै ॥ ५३ ॥ मग विश्वनाथ
 दीक्षित येणें । सांगितले वर्तमान । अंत कर्ण देखुनी प्रसन्न । आला
 आपण स्वयें जवळी ॥ ५४ ॥ फकीर बोलती तयासी । व्यर्थ कां वा
 जीव देसी । तुझा आत्मा तूचि अससी । सोढी भ्रमासी यावेळा ॥ ५५ ॥
 यज्ञादिक कर्म गहन । केला उगाचि व्यर्थ शीण । नाना तपें तीर्दाटन ।
 करीसी भाषण गीर्वाण तें ॥ ५६ ॥ देव ह्दई प्रत्यक्ष असतां । कासया जगीं
 उगेच भ्रमतां । उलट दृष्टी जरी पहाता । आत्मा पहातां तूंचि पै ॥ ५७ ॥
 ऐशापरी श्रीदत्तें । विप्र बोधिता समाधिस्य । कृपें न होतां शक्तिपात ।
 सुख तयाते जाहले बहू ॥ ५८ ॥ दत्तात्रयजगद्गुरु । मस्तकीं स्पर्शितां
 दिव्यकर । स्वरूपां मिळाला द्विजवर । जेवि घुरू अचळ तो ॥ ५९ ॥
 गुरुकृपेचें सौभाग्य । फौण वर्णीं तयाचें माग्य । सुलीन दशेचें
 वेराग्य । लाघलें अभग स्वच्छ तया ॥ ६० ॥ जहदाजहर लक्षण ।

आपीआप सच्चिदचन । आनंदी आनंद विराळा पूर्ण । विराळे स्फूर्ण
 चिदाकाशी ॥ ६१ ॥ असो ऐसी अनुभवस्थिती । वर्णू जातां नुरे वृत्ति
 तूर्यस्य होणे लागे प्रथी । उन्मनी हातीं घरीतसे पै ॥ ६२ ॥ श्रीदत्ता-
 त्रयाचे दर्शन । विश्वनाथ दीक्षीता याणली खूण । समाधी ते जीरटन ।
 केले पूजन यथोक्त ॥ ६३ ॥ फकीरवेशे अनुग्रह केला । तो चि
 वेश अवलंबिला । जमानशा अभिमानाला । ठेवितां जाहाला दत्त
 स्वये ॥ ६४ ॥ मग स्वछंदें वर्तत अखंड । तोडीत अभिमानाचें वंड ।
 अज्ञानतमनाशनी प्रचंड । उदेला प्रौढ संतभानु ॥ ६५ ॥
 जमाळशा जो तयाप्रति । जे जे कोणी शरण येती । काम त्याचे सकळ
 पुरती । अनुभव प्राप्ति होय ॥ ६६ ॥ हिंदुमार्गीं वर्तणें । शिष्य ज्याचे
 शानी ब्राह्मण । उत्थरिले असंख्यजन । जगीं वन्य तो साधु ॥ ६७ ॥
 सकळांमध्ये वरीष्ट । सत्शिष्य जो कां भेट । नांव त्याचें जनमत ।
 अनुभवनिष्ठ प्रेमळ तो ॥ ६८ ॥ गुरुभक्ति तयांपासी । होवनी राहोली
 हृदयनिवासी । काव्यशक्ति आंदणी दासी । यसे जिव्हेसी सरस्वती
 ॥ ६९ ॥ जमाळशाकी मुराद जनमत । आरंभीं नाम ज्याचें स्पष्ट ।
 अनेक पदे केळी मिष्ट । क्षणती निकट नरनारी ॥ ७० ॥ पांडुरंगीं
 दृढ प्रेमा । ऋणी केला भेषःशामा । शोभे शिष्य जनमतनामा ।
 अगाधप्रेमा किर्तनीया ॥ ७१ ॥ ऐसे शिष्य ज्याचे अपार । जमाळशा
 तो घन्य फकीर । आराधिला श्रीगुरुवर । जगदोत्थार केला पै
 ॥ ७२ ॥ भक्तिप्रिय रुक्मिणीबिलासी । भेटती सदा जमाळशासी ।
 निरंतर येतां यात्रेसी । गोष्टी देवासां बोलतसे ॥ ७३ ॥ हे चरीत्र
 गाती ऐकती । तया न विसवे सौवापति । प्रेम ज्याचें सदा संती ।
 तेथे मुक्तिभक्ति त्या ॥ ७४ ॥ कळिकाळ जोडुनी हात । यम तया
 शरणागत । साधुस्मरणें जीवन्मुक्त । जेथे ग्रंथ साधुचा ॥ ७५ ॥
 श्रीगुरुसमर्थ सित्पत्थामी । प्रघटले स्वये राजारामी । स्मरतां पावन तया
 नागी । प्रेम तुळसी हृदयभूमी । लांबिली नेमी तेणे करे ॥ ७६ ॥
 कृपोदक वर्षतां तया । वहुत आत्मा भक्तमंजोऱ्या । माळ ते नि

मुंफोनिया । पंदरीराया अर्पितसे ॥ ७७ ॥ पुढें चरीत्र कचेश्वराचें ।
 बोळविती श्रीगुरू वाचें । तेणें संकट हरे जीवाचे । प्राप्त साचे अश्रु
 पद ॥ ७८ ॥ भक्तमंजरीमालाग्रंथ । श्रवणें चि पुरती मनोरथ । जगन्नाथ
 राय टोळते । अप्याय सकृत् होतसे पै ॥ ७९ ॥ अध्याय ॥ १ ॥
 समाप्त ॥ अ० अ० ॥ ७१ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

अध्याय ७२

— कचेश्वर साधु चरित्र —

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसमसमर्थ ॥ नमो सद्गुरू श्रीपांडुरंगा ।
 भक्तकैशरीया भवमंगा । सिद्धस्वरूपा भमंगा । संतसंगा राहासी तूं
 ॥ १ ॥ धन्य धन्य ते दिंडिरवन । नारदक्षेत्र पुण्यपावन । संतमेळा
 दाटी पूर्ण । रात्रंदिन भजन पै ॥ २ ॥ समचरण हरी उमा । पीता-
 वराची हळके प्रमा । अनोपम्य ते स्वरूपगामा । दाटली शोभा पंढ-
 रीये ॥ ३ ॥ अनेक उपच्यार महापूजा । निध्व होतसे पंढरीराजा ।
 तयामध्ये अधोक्षजा । प्रिती सहजा तुळसीची ॥ ४ ॥ बहुप्रकारें केले
 अर्चन । नसतां येक तुळसी जाण । असंतुष्ट नारायण । व्यास वदनें
 सांगतसे ॥ ५ ॥ तुळसीपत्र येक वाहता । उपच्यार पावले सर्व तत्वता ।
 ऐसी आवडी जगन्नाथा । प्रिय सर्वथा नाही दुजे ॥ ६ ॥ तरी ते मक्ति-
 स्वरूप तुळसी । भक्तिमंजीन्या आल्या तयेसी । प्रेमकरें घेउनी हरीसी ।
 ग्रंथसंगरसी अर्पितसे ॥ ७ ॥ कचेश्वरसाधु आत्मनिष्ठ । चरित्र तयाचें
 अतिमिष्ट । श्रवण करीता संशय नष्ट । टळे अरीष्ट भवविधा ॥ ८ ॥
 श्रीकृष्णवेण्यासंगमी । संस्थान समाधी पुण्यभूमी । प्रतिसंवत्सरो उत्साहा
 नेहमी । फाल्गुननामी मासांत पै ॥ ९ ॥ श्रीपांडुरंगाचा प्रिय भक्त ।
 जगदोत्तारी प्रेमळ संत । ऐका तयाचा पूर्व वृत्तांत । करी सनाथ श्रवण
 पठणें ॥ १० ॥ रामेश्वर नामे ब्राह्मण । कर्मनिष्ठ होता जाण । भाषा
 बोले सदा गीर्वाण । शूद्रभाषण ना आईक्ये ॥ ११ ॥ स्नानसंध्या
 त्रिकाळ । च्यारी वेद हणें प्रांजळ । भगवत्स्मरणीं घाळवी काळ ।

अत्यंत सोवळें ज्याचें पै ॥१२॥ पंढरीसी जावें भजन करीत । साधुस्थानें
 पहावी समस्त । आत्मवेत्ता भगवत्भक्त । महाभागवत प्रेमळ तो ॥१३॥
 तयाची कथा अन्य ग्रंथी । ऋग्विरे वणिळी निश्चिती । येथें सांगणें
 प्रस्तुती । घेतला मागुती अवतार तो ॥ १४ ॥ रामेश्वरभटजी तीर्थें
 करीत । घालिले असती सहजस्थितीते । तो मार्गी वर्तले अद्भुत ।
 धन्य संतचरित्र पै ॥ १५ ॥ अनघडशाहानामे फकीर । सिंधी
 ज्यापासी निरंतर । भेटला बाटेसी साध्यार । विहिरीत त्वरे स्नान
 करीता ॥ १६ ॥ रामेश्वरभटजी निभापरी । उदयासी येतां तमारी ।
 शिष्यासहीत त्या अवसरी । उतरले झडकरी जळ पाहुनी ॥ १७ ॥
 तो अनघडशाहाफकीर तेथें । नाहत होता स्वस्थचित्त । रामेश्वरभटजी
 बुडी मारीत । बाहेर निघत उदकातुनी ॥ १८ ॥ फकीरानें त्या हात
 धाडीता । शितोढा आला अंगावरता । क्रोध येवनी सहर्जो चित्ता ।
 शिबी तत्वता दिवली तया ॥ १९ ॥ हें देखुनी त्या यवनासी । राग
 आला फार मानसी । तेथें सिंधी तिष्ठे ज्यापासी । वचनासरसी हुगा-
 रीली ॥ २० ॥ वागवाण प्राहाटीला । निष्ठुरशब्दें ब्राह्मण ताडिला ।
 उडिया मारी ऐसा भला । नको जळाळा सोदू तूं ॥ २१ ॥ ऐसें
 फकीर बोलतां जाण । विप्रदेहीं उठीला अग्र । बाहीर निघतां उदकातून ।
 जाती प्राण द्विजाचे ॥२२॥ अमियक करीतो शिवावरी । शिष्ये केळीतैसे-
 परी । जळपात्रें घेवनी करी । उदक शरीरें घालिती सर्व ॥२३॥ ऐशाप्रकारें
 सोशीत केशा । पाहिले जावनी श्रीज्ञानेश । स्तवितां मावें त्या जगदीशा ।
 पावली निशा सहर्जो ते ॥२४॥ रात्री येवनी स्वमात । ज्ञानेश्वर सांगती
 त्या द्विजाते । जाउनी उदर्क देहूते । हुकोवाते शरण रीघावें
 ॥ २५ ॥ तेणें होईळ शरीरें स्वस्थ । सोडिजे त्वरे अभिमानाते ।
 वद्या बुडविल्या त्याच्या हस्ते । प्रायश्चित्त तयाचें हे ॥ २६ ॥
 असो तो कथा सर्वासी ठाठक । येथें सांगणे काहीं येक । प्राकृत अभंग
 नावडे देख । संस्कृत निके द्विज तो वदे ॥ २७ ॥ झळिले होते हुकोवा-
 मति । सद्भक्त असता छंद धिचि । वद्या बुडवनी पाहिली प्रचिती ।

अहकृति कर्माची ॥ २८ ॥ असो तुक्याचें घेतां दर्शन । शरीरी
 जाहळें समाधान । तप्तता गेली सकळ पूर्ण । पावला ब्राह्मण सुख
 देहीं ॥ २९ ॥ तो अनघडनाहा पुन्हां भेटला । शाप दिवला स्वसि-
 धीला । हे कथा ठाऊक सर्वांला । विस्तार केला नाही बहु ॥ ३० ॥
 असो भामातीरी तो भगवत्भक्त । द्विजोदरीं जन्मला सल । भजनाळई
 ष्याचा हेत । देह धरीत वैदिककुळी ॥ ३१ ॥ रोटकनामे नगरीं
 जाणा । सिधेश्वरभटजी योगीराणा । पतिव्रता ते तयाची छलना ।
 भक्तनिधाना जन्मवित ॥ ३२ ॥ भगवत्पुत्र तो वृष्णवर्धर । नांव ठेविलें
 कचेश्वर । गुरुकृपेविण जन्मले नर । कचे साचार से धि पै ॥ ३३ ॥
 तयासी स्तारक जो कां योगी । छणोनी नाम कचेश्वर जर्गी । विन-
 टला तो कीर्तनरंगी । वैराग्य आंगीं धगधगीत ॥ ३४ ॥ घेदाभ्यास
 मुळीचा पहिला । पूर्वसंस्कारें विवाहा जाहला । देह द्विजवी सत्कर्माळा ।
 अतिधीला पुजीतसे ॥ ३५ ॥ कृष्णभटजी साक्षात्कारी । सद्गुरु कैले
 ते निर्धारि । अहोरात्र सेवा करी । वदे बैलरी हरीनाम ॥ ३६ ॥
 अठरा अध्याय भगवद्गीता । नित्य वाचावी सर्वथा । आशुनिधा
 षरीं सता । अर्चन तत्वता करी प्रीती ॥ ३७ ॥ विखारीये द्विजवर ।
 विष घातले त्या निरधार । तेणें होता तप्त शरीर । केळें उपध्याय
 अद्भुत पै ॥ ३८ ॥ तरी ते नोहे परीहार । शीरोळीस गेले कचेश्वर ।
 तेथे होता हरीजागर । पदपूरकर करवितो कथा ॥ ३९ ॥ सहजी
 षटले कीर्तनरंगी । तुकोवाचे गातां अमंगीं । कामना पूरति सकळ जर्गी ।
 नुरे आंगीं विपवाधा ॥ ४० ॥ ऐसें ऐकुनी हर्ष जाहाला । कचेश्वर-
 भटजीं सत त्याला । ज्ञानसध्या करुनि निघाला । देहक्षेत्राला अति त्ररें
 ॥ ४१ ॥ आवाजीवावापासी जाण । अमग घेतले मागून । शतावधी
 पाठ करुन । करौती कीर्तन प्रेमळ ते ॥ ४२ ॥ तेणें गेली विपवाधा ।
 शरीर स्वस्थ जाहळें सदा । प्राप्त जाहाली वैराग्यसंपदा । भगवत्पदा
 मीनला जो ॥ ४३ ॥ प्रत्यही निम करी कथा । कचेश्वरभटजी आत्म-
 वेत्ता । आयढ जयाची पदरीनाथा । तिष्ठे तत्वता जयाजवळी ॥ ४४ ॥

हे सफळ वर्तमान । कळलें तयाचे पित्यासी जाण । सिध्दमठ त्या
 अभिधान । रागीट ब्राह्मण बहुत तो ॥ ४५ ॥ क्षणती वैदीकमार्ग
 बुडविला । कैसा शुद्रासंगे नाचो लागला । वंशचंद्रासी कळंक लागला ।
 राहु झगटला कर्मसूर्या ॥ ४६ ॥ ऐशाप्रकारें बहुत मोठोन । वढीली
 सादिला आन्हेरून । घालविला घरांनून । हाती धरून स्तुपासुत
 ॥ ४७ ॥ जैसा आनंदमूर्तिस्वामिचा पिता । जमदात्री दुसरा सर्वथा ।
 सिध्दमठजी तेवि पाहता । नाखेर चित्ता मोघ तया ॥ ४८ ॥ असो
 कचेश्वर साधुनी मानुनी हर्ष । कथा करीति सावकाश । सदा जयाचा
 जानकीनिवास । काय तयास उणे पै ॥ ४९ ॥ देहआढव्ये अनवघे ।
 मिळत असावे सहजों पावेन । धातिळें तेणें मुक्तिसत्र । स्वतंत्र करीती
 जीवा ॥ ५० ॥ छियाशुद्र भळते हाती । ज्याचे दर्शन पावन होती ।
 नाममंत्र तया सागतो । मुक्त करीती कृपादृष्टी ॥ ५१ ॥
 बाघीळ जन्मीची राहिली कथा । ते भोती ऐकीजे आतां ।
 अनघदशा फकीर बोटता । जाहाळी सप्तता देखासी ॥ ५२ ॥
 तुकोबाचे दर्शनानें । घड जाला रामेश्वरमाहाण । हें जाणून त्या
 फकिरानें । सिध्दीस जाण शोपळे पै ॥ ५३ ॥ क्षणे मद्यचन त्या
 मोडीले । तुकयादर्शनी द्विजा सोडीले । शरीर त्याचें थंड पोळे । शुद्ध
 भळे पावसी तूं ॥ ५४ ॥ भूतळागाजी होठनी दासी । विघरसी तूं
 स्वकर्मासी । ऐसे बदला तमोरासी । ते वेळेसी अनघदशाहा ॥ ५५ ॥
 ती दासी मोहिल्याघरीं । विरूनामे जन्म घरी । तपोवळें नृपासी घरी ।
 जोष्ट घरी ऐका ते ॥ ५६ ॥ करामा तयेचा उधार । अघतरळे ते
 रामेश्वर ॥ नाम खरूनि कचेश्वर । पद्मीवर फिरती पै ॥ ५७ ॥ छोको-
 थारें करायया । अघतार करणे संता ह्या । मग आपणाफरीता जाति
 पाया । अवश्य तया तारणें की ॥ ५८ ॥ राव भोती केला मंत्र । क्षणती
 इतिहास सांगा पूर्ण । विरूपाईसी प्राप्त कोण । राज्यकारण कैसें तें
 ॥ ५९ ॥ कैसें भेटले कचेश्वर । केळ तयेसी भयपार । विप्यारोतां
 निजआदरें । जोडुनी कर वदे वळा ॥ ६० ॥ शिवाजीराजा सातारी-

गांत । तयाचा सुत संभाजी विद्वयात । दिल्लीपति त्या जिंकित ।
 जवळी आणवीत दुताहार्ती ॥ ६१ ॥ शूर असंत गंभीर । हे जाणुनी
 यवनेश्वर । संभाजीचा पुत्र शाहुनृपवर । पिता कुमार अश्वासीले ॥ ६२ ॥
 दिल्लीपति संभाजीस । सागता जाहला तेवेळेस । यवन होसी जरी
 निःशेष । स्वराज्यास तरी भोगी ॥ ६३ ॥ तो झणे तूं आपुळे कन्येसी ।
 जरी मजला समर्पिशी । तरी मी यवनधर्मासी । निश्चयेसी आगिकारी
 ॥ ६४ ॥ ऐसें वचन बोलता । क्रोध आला यवनचित्ता । तो
 झणे काढा आतां । नेत्रासी तत्वता याचे पै ॥ ६५ ॥
 माझे कन्येचा अभिलाप । तरी याचा करा नाश । तात्काळ दुष्ट
 राज्यास । फेले अव त्या ॥ ६६ ॥ बळें नेत्रासी फाढता जाण । गेळें
 रायाचे तेव्हां प्राण । यवनकन्येनें दहन । संस्कार पूर्ण करविता
 ॥ ६७ ॥ आपुळा पुत्र मानून । केले शाहूचें पाळण । स्वपित्यासी
 सांगून । दक्षणसंस्थान दिधले तें ॥ ६८ ॥ भेट करीते वेळेसी । न
 दाखवी राज्याखियेसी । दुर्बुद्धि यवनतियेसी । अभिलाशी क्षणुनीया
 ॥ ६९ ॥ मग दासी विरू होती । ती दाविठी यवनाप्रति । आशीर्वाद
 दोघा निधीती । अर्धाकार प्रिति दिधला यवनें ॥ ७० ॥ झणे राज्य
 करा दक्षणदेशी । स्वधर्मे पाळ्यावें भूमीसी । आज्ञा होतां साताज्यासी ।
 समारभेसी आले ते ॥ ७१ ॥ सप्तऋषीस्थानाते । तारावाई राज्य करीत ।
 सैन्य भेळउनी समस्त । प्रजा पाळीत स्वधर्मरीती ॥ ७२ ॥ पुत्र आला
 पाहून । आनंद जाहला तारेसी पूर्ण । दुर्जो तारा ते चिद्दघन । करी
 स्मरण पावन पै ॥ ७३ ॥ तये स्थानीं सहजी फिरत । सातारीयासी
 आले फचेश्वरसंत । विरूवाईसी दर्शन देत । पूर्वसंकेतेकरून ॥ ७४ ॥
 सहूरु तो पडतां दृष्टी । येकविरेसी आनंद पोटी । चरणीं घातली
 दडमिठी । करी दृष्टी प्रेमाश्रूची ॥ ७५ ॥ विनयभावें नम्रवचनें ।
 दंडवत घाली स्वामीसी जाण । झणे मजला करा पावन । मार्गठ
 नमून अपराध ॥ ७६ ॥ फकीरवाक्यें दिधला ताप । दासी जाहले तया
 कोपे । आतां दाखउनी निजरूप । लाविजे दीप स्वानंदाचा ॥ ७७ ॥

माझे सिधित्व समूळ गेलें । शूद्रत्वदेह प्राप्त जाहलें । ते
तो विदित आहेचि पहिले । बोलू केतुळे स्वामीया ॥ ७८ ॥
सर्वसाक्षी कचेश्वर । रामेश्वरमटजीचा अवतार । चड्युगींचे जन्मांतर
सांगता विस्तार होईल कथे ॥ ७९ ॥ आश्वासुनी विरूदासी । जी का
प्रिय शाहुराजासी । अनुग्रह देऊनी तिजसी । स्वरूपसिध्दीसी मेळविलें
॥ ८० ॥ मग तो आनंद किती वर्णावा । विरूनी गेला द्वैत हेवा ।
विरूंनी लाघटा आत्मठेवा । जीवशिषा ऐक्य जाहले ॥ ८१ ॥ विरूनी
जाता गार जेवि । स्वये निरमुळी चेतवी । विरू जाहली चित्कळा
देवी । दैवत्व विमवी सहज देशा ॥ ८२ ॥ असो विरूचा विराळा
देहमाव । प्राप्त जियेला स्वसुखराणीव । अर्चिला तयेने देवाधिदेव ।
श्रीगुरूराव कचेश्वर तो ॥ ८३ ॥ मनाचिये चौरंगी जाण । बैसवितसे
प्रितीकरून । अनेक सुगंधतळ चर्चून । घातिळें स्नान निर्गंधासी
॥ ८४ ॥ त्रिगुणाचे आचमन जाहले । अनंगाचें अंग पुसीलें । चिदांबर ते वसन
पिवळे । नेसविलें पीतांबर ॥ ८५ ॥ अष्टधाप्रकृति येक होत । टीळक
रेखीला अष्टगंधोक्त । पुष्पे अर्पिली अद्भुत । मधमधीत परिमळ तो
॥ ८६ ॥ सुमनाची करूनि माळा । सुमने घातिळी श्रीगुरूगळा ।
अहंतेचा घूप जाहला । वासनेला जाळिले पै ॥ ८७ ॥ चिन्मयाचा
अखंड दीप । पडरसाचा नैवेद्य अमूप । पडविकार ते चिद्रूप । दाविती
सकून स्वानंदें ॥ ८८ ॥ ऐसीये भोजननृसी । सहज चि सरळी
पुनरावृत्ति । गुरूप्रसाद तो सैविती । न घडे प्राप्ती बहिर्मुखा
॥ ८९ ॥ त्रयोदशगुणी तांबुलते । अर्पियेले भक्तिमुक्तिते ।
दक्षणाते दक्ष भजनाते । ज्ञानस्फुराते चिरजनि ॥ ९० ॥
येकात्मता सहजी स्तोत्र । जे जे शब्द निघती वगत्रे । प्रदक्षणा गमन
पवित्र । नमन स्वतंत्र अखंड पै ॥ ९१ ॥ जेथे पूज्यपूजकपण ।
विरोनी गेले सदकी लवण । विरूत्राई विरली पूर्ण । स्वानंदजीवन त्यामाजी
॥ ९२ ॥ श्रीगुरूसवे बेचुनी वय । आठवितसे सदा पाय । आठवनाठव
जेथे जाय । जाहली आकाय काय असुनी ॥ ९३ ॥ धन्य भक्ति विरूत्राई ।

विनटली ते मक्तिळई । अग्रहार अर्पिणी पाही । संस्थान तेही करावया
 ॥ ९४ ॥ दक्षणेक्षेत्र श्रीमाहुली । समाधिस्थान तये स्थळी । जगदो-
 द्दारा अवतरली । संतमाउली कचेधर ॥ ९५ ॥ सतचरित्र हें ऐकता
 गातां । पाविजे ईछिन सकळ अर्था । करविता स्वयें ईयाप्रया ।
 सित्वनाथा वंदन तया ॥ ९६ ॥ सित्थ चि समर्थ अंतर्थांमी । निरंतर
 वसे राजारामां । निरसोनी गेली द्वैततर्मां । मीनली रामी निजवृत्ति
 ॥ ९७ ॥ सदानंदस्यामीची पुढें कथा । श्रीपांडुरंग वर्णविता । सीतारमण
 तो सर्वथा । उपास्य तत्त्वनां आमुचे पै ॥ ९८ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रथ ।
 ग्रंथणे चि पुरती मनोरथ । कचेधरसाधु आख्यानाते । अभ्यास समाप्त
 जाहला हा ॥ अभ्यास ॥ १ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
 श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥ शुभमंत्रस्तु ॥ अनु०
 ॥ अभ्यास० ॥ ७२ ॥ ५ ॥

अध्याय ७३

— सदानंद आख्यान —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ नमो सद्गुरुसिद्धीदायका ।
 सकलजगत्प्रकाशका । निरामय नि प्रपचका । पंदरीनायका श्रीमूर्ति
 ॥ १ ॥ सत्यस्वरूपा साक्षीमूता । भगव्य अगोचर अनता । अप्रमेया
 अखीलसत्ता । रुक्मीणीकांता तुझी च पै ॥ २ ॥ ब्रह्माग्नि तूं निराकार ।
 प्रवृत्ती निवृत्ति दोन्ही तीर । जगालागी पैलपार । कृपामरें पावविशी ॥ ३ ॥
 निजभ्रम हा चि आवर्त । जीवसहस्रतरंग येत । मायाप्रवाही वाहत ।
 गेले अनंत मन्वादि ॥ ४ ॥ अहंकारखडकी आपटोन । सरारें जाहली
 भिन्नाभिज । चौन्यांनीं लक्ष प्रमाण । मोनी निर्माण जाहालया त्या
 ॥ ५ ॥ केवढा प्रवाहा सनळ । ब्रह्मादीक वाहाती प्रवळ । त्रैलोक्याची
 स्वच्छस्वळ । वरळती सकळ नेणोनी ॥ ६ ॥ कवण येथुनी सोदविता ।
 तुझाविण पंदरीनाया । अनन्यचरणीं ठेवितां मया । श्रुता सर्वथा करसी
 तू ॥ ७ ॥ जे जे कोणी शरण गेले । ते ते भवजळपार जाहले ।

निवृत्तितीराळा पावविळे । कासेसी भळे लाठनी ॥ ८ ॥ वारंवार हे चि
आता । विनयणी पाई सिध्दनाथा । होडनिया स्वयें प्राता । निरसी
सर्वथा द्वैतभय ॥ ९ ॥ श्रीगुरू येक चि कर्णधार । सत्तरावया पैळपार ।
तयासी करुनी नमस्कार । मंजीरी आधार भक्तलीळा ॥ १० ॥
वदविता आणि वक्ता । तो चि स्फुरण स्फुरविता । तयाचे कृपें हे कथा ।
प्रसवे भावार्था निजवैखरी ॥ ११ ॥ रामानंद महासंत । काशीक्षेत्रात
जे का होत । फकीर जयाचा शरणागत । साधु विद्यात भूमंडळी
॥ १२ ॥ जगदोद्धारार्थ तेणें स्वामी । अवतार घेतला ईहिभूमी । प्रिती
जयाची सदा नामी । सदानंद नामी ते शोमळे ॥ १३ ॥ निर्गुण-
स्वरूपी असता निमग्न । यश गावया ईंछी मन । पूर्वाश्रमी नामाभिदान ।
वदति जन येशवंत जया ॥ १४ ॥ विद्यावंत धनवंत । कळावंत
मायवंत । तया नातुडे भगवंत । येशवंत धन्य जर्गी ॥ १५ ॥
भगवंतयेश जे का गाती । ते चि थोर या त्रिजगती । काय पदोनी
सकळ व्यूत्पत्ती । न चुके विपती गर्भवास ॥ १६ ॥ असो भगवंत
येश मुर्तिमंत । जगदोत्थारा अवतार घेत । येशवंतराव ते निधीत ।
छसेवढात जन्म तया ॥ १७ ॥ रामानंदाचा अवतार । जाहळा प्रसिध्द
महावर । धन्य तयाची मातापितरें । दृष्टात न पुरे दावया ॥ १८ ॥
ष्या ष्या देशी साधु वसती । पवित्रभूमी ते निधीती । मग कुळपावन
किती । नाही क्षीती उपमा तया ॥ १९ ॥ गर्भस्थ असता जननी
कुशी । नामस्मरण रात्रनिशी । निद्रा लागता मातेसी । तरी गर्मासी
राममजन ॥ २० ॥ ऐशापरी नऊमास । नवविधमाफि आंगी सुरस ।
वरते पूर्ण नऊ दिवस । प्रसवली योगेश ते चितकळा ॥ २१ ॥ पिंड-

जेणें प्रेमें । प्राप्त जाहले सहजी धर्म । अध्ययनक्रम सकळ विद्या
 ॥ २५ ॥ च्यातुर्यकळा सर्व आर्गी । वेदशास्त्र निपुण योगी ।
 लोकरीत्या संसार जगी । आले विभागी करणे ते ॥ २६ ॥ पाळखी-
 पदस्थ ज्याचा पिता । उणे प्रपंची नसे तत्वता । परी अंतरीं
 वैराग्य सर्वथा । नाशिवंता जाणुनी मनी ॥ २७ ॥ जन्मांतरीचें ज्ञान
 पूर्ण । युगायुगीचा निजभक्त जाण । दाढम्यऋषि भागवतनिधान ।
 हरी जेणें तोपविला ॥ २८ ॥ तो चि महाराज रामानंद । जगीं विख्यात
 जो कां प्रसिद्ध । अवतार घेतला तेणें शुद्ध । सदानंद नाम जया
 ॥ २९ ॥ विस्तीचा बोतिवपूतळा । चतुर्थाश्रम धारण केला । तूर्यस्थ
 करी सर्व जगाला । अवस्थात्रयाळा निरसुनी ॥ ३० ॥ चतुर्थ ज्याची
 सहजस्वीती । गुणातीत जे वर्तती । सदानंदी रंगली श्रुति । धन्य
 जगसी सदानंद ॥ ३१ ॥ करूनिया तीर्थें सारीं । उधरीती नरनारी ।
 खळ दुर्जन असो भारी । दर्शनें अंतरीं अनुताप ॥ ३२ ॥ कमाड-
 पर्वतीं काहीं दिवस । केला तेथें सहजी वास । पूर्वाश्रमीं त्या वेळेस ।
 चमत्कारास केळें पै ॥ ३३ ॥ संक्षेपें तें काहीं कथन । ऐकिजे श्रोते
 प्रीतीकरून । सकाम निःकाम असो जन । ते करी पावन संतलीळा
 ॥ ३४ ॥ ब्रह्मानंदस्वामी हसवडात । चैन न पडे कदा तयाते ।
 क्षणती आणावे यशवंतरायाते । मातोश्रीते सुचविती पै ॥ ३५ ॥
 कमाडपाहडात जाऊन । घरासी आणाळे बहुयुक्तीनें । स्वसदनीं करूनि
 भजन । राहीले जाण च्यारीमास ॥ ३६ ॥ आठवाई बहीण ज्याची ।
 अनुगृहीत ती असे साचि । तनु त्यागिली तिनें नेमाची । भगवंताची
 स्मृति करूनि ॥ ३७ ॥ हसवड सिंथाचे देऊळांत । यशवंतराव
 आपा होते । मातोश्री गेली सांगत । पावली मूल अऊ हणून
 ॥ ३८ ॥ न विध्यारीता आपा तुझा । आऊ गेली वैकुंठधामा ।
 ऐसें ऐकुनी दाटला प्रेमा । नेत्रपद्मा जळ वाहे ॥ ३९ ॥
 तातडीनें येउनो घरासी । हाक मारीली आऊनाईसी । नवल जाहले
 यासमयास । उठली सरसी निद्रिस्तापरी ॥ ४० ॥ आपा क्षणती

होता कोठें । सागे तेव्हा आऊ चोखट । पाई ठेठनी मस्तक स्पष्ट ।
 वदे मिष्ट जाहली ते ॥ ४१ ॥ गेले असता मी बैकुंठों । सनकादिकाच्या
 जाहल्या भेटी । प्रत्यक्ष पाहीला श्रीजगजेठि । तव हांक मोठी मारली
 तुम्ही ॥ ४२ ॥ तो शब्द सान्यानीं ऐकिला । जावें क्षणती भूमंडळाळा ।
 न विच्यारीता श्रीगुरूला । या स्थळाळा येणें का ॥ ४३ ॥ ऐसे सागुनी
 समस्तानीं । आज्ञा केली जावया भेदिनी । मग उतरले तत्तक्षणीं ।
 ठेविलें चरणीं मस्तक हे ॥ ४४ ॥ येकमास परीर्यंत । आऊ राहिली
 मृत्युलोकात । नित्य करणें कीर्तनाने । भजे गुरूते सर्वभावे ॥ ४५ ॥
 पुढें सवे चि तीस दिवसांनीं । माता पावली निर्गुणसदनीं । आजनाईसी
 पंधरावें दिनीं । आज्ञा श्रीगुरूनीं दिधली ते ॥ ४६ ॥ ठेठनी श्रीगुरू-
 पदकमळा । विसर्जिली जडतनूला । आपण मिळाली चिद्रगनाळा ।
 प्रवेश केला बैकुंठमुक्ती ॥ ४७ ॥ वाल्मीकक्षेत्रासी येउन आण । सन्यास
 घेतला वेशवंतरायानें । सदानंद ज्या क्षणती जन । अवतार पूर्ण रामा-
 नंदाचा ॥ ४८ ॥ भाग्यरथोत्तार्की यास केला । परी मनीं हेतु राहिला ।
 उदकरूपी विष्णु शोभला । तयातीराळा राहवें क्षणुनी ॥ ४९ ॥ विष्णुतनु
 प्रत्यक्ष कृष्णा । ऐसें सागे व्यास पुराणा । रामानंदीं अतःकर्णा ।
 कराया स्नाना संकल्प तो ॥ ५० ॥ फिवडुना पढरी । काशीहुनीं
 राहिली दुरी । क्षणउनीं जन्मले म्हसवढनगरी । केली घारी
 यद्गतदिन ॥ ५१ ॥ सफलपविकल्पारहित । सन्यास ज्याचा सुशोभीत ।
 होउनो राहिले सर्वगत । हेतुनिरहेतरहित पै ॥ ५२ ॥
 परी जना लावणें भक्ति । साधु आर्गी सहजस्थीति । सूर्याभागी जैसी
 दोती । सत रीती तैसी ते ॥ ५३ ॥ जन्म मरणाचा घेउनो घोट ।
 वर्तती जेवि दग्धपट । हे तो जाणवी आत्मानिष्ट । न फळे स्पष्ट इतर
 जना ॥ ५४ ॥ सदानंदस्वामि घन्य । स्मरणें चि करी जग पावन ।
 रामानंदयति पूर्ण । अवतरला जन ताणषपा ॥ ५५ ॥ रामनाभी
 ज्याची प्रोती । रामउपासक ते निश्चिती । कबिरादिका शिष्य गती ।
 श्रीरघुपति भजती जे ॥ ५६ ॥ जन्मातरोचा आप्यास । रामनाभी

भक्ति विशेष । सदानंदी तें उपास्य । प्रेमसमरस निजनामी ॥ ५७ ॥
 रामजयंतिठळाहांत । शेषटी ठेविले जडतनूते । जळसमाधी सदानंदावे ।
 ग्रीकृष्णेंत शोमलीसे ॥ ५८ ॥ असो तें कयन पुढे सांगणें । सांप्रत
 ऐकिले स्वामी आचरण । अहिर्निशी नित्यमजन । क्षेत्र धन्य धान्मीक
 पै ॥ ५९ ॥ द्वादशवर्षे वाळव्यांत । सदानंदा वास्तव्य तेथें । सदानंद
 देती जनाते । दैन्याते करुनी दूरी ॥ ६० ॥ परापेक्षामापणवर्तणें ।
 विदेहरियती व्याची पूर्ण । कोणी फेळीया हास्य रुदन । तैसे चि करणें
 आपणें तें ॥ ६१ ॥ हरसांगनामें रजपूत । गृह्य पावला वाळव्यांत ।
 काहीं दिवस जाहले त्याते । तयाची री येत मार्गानें ॥ ६२ ॥
 येकायेकीं हुंदका आला । रुदन करी तये वेळा । स्वामीसी सांगे
 हरीसांग मेळा । कैसे तुम्हाला कळले नाही ॥ ६३ ॥ नानापरी करी विजाप ।
 पायावरी घातली शडप । दुःखाश्रु ते ग्रये आप । हृदय सकृप स्वामीचें
 ॥ ६४ ॥ आपण हि तैसे चि रुदन करीती । मार्गी लोक सकळ
 पाहती । मनीं विपरीतभावना घरीतो । जन बदती परस्परें ॥ ६५ ॥
 ह्मणती लोम स्वामीहृदई । राहिलासे अछुनी पाही । वास्तव्य होतें
 जयागृहीं । आले ते हि देशलेखक ॥ ६६ ॥ छळकबुद्धि प्रथम केला ।
 सांगती स्वमुखें ग्रीस्वामीला । पूर्वाश्रमीचा पुत्र मेला । खरे घातेंला ऐकिले
 म्हणुनी ॥ ६७ ॥ नारायण वडुनी स्वस्थचित्तें । बोलते जाहले देश-
 पाड्याते । मृत्युलोक हा निश्चित । काय विपरीत अधीक ते ॥ ६८ ॥
 स्वामिवाक्य ऐकुनी कर्णी । अनुत्ताप पावला देशकुळकर्णी । सदब
 मिठी घालुनी चरणी । करुणा वचनी भाकितसे ॥ ६९ ॥ ह्मणे महा-
 राज गुरुमाउली । मिथ्यावाणी माझी बदली । छळकवृत्ति आंगीकारीली
 परीक्षा मठी करावया ॥ ७० ॥ बोधिली तया सदानंद । तुमचे कर्म
 तुझासी सिध्द । मावना तैसी फळ शुध्द । स्वयें निर्द्वंद असो आझी
 ॥ ७१ ॥ विनोद होता सत्पुरुषाचा । क्षोमळा हुतांघ तेथें साचा ।
 वाढा जळाळा देशपाड्याचा । जागा स्वामीचा वेगळा करुनी ॥ ७२ ॥
 विराढ खोलीत ज्या स्वामीचें । स्थळ राहिले तें नेमाचें । भस्म जाहले

हवेलीचें । आश्चर्य वाचे बोलती जन ॥ ७३ ॥ आपुला अपराध क्षमी
ईश्वर । संतछळण नाषडे तिळमर । मक्तवळळ रमावर । ग्रीद तोडर
गर्जतसे ॥ ७४ ॥ असो वाल्मीकक्षेत्री सदानंद । द्वादशवर्षे राहिले
शुध । तेथुनी प्रयाण केले प्रसिध । आले आत्मविद अष्टयासीं ॥ ७५ ॥
अष्टधाप्रकृति निरसावया । वास्तव्य केलें तया ठाया । जग छळनी
स्वात्मकार्या । निरसीती माया कृपादृष्टी ॥ ७६ ॥ कोशावरीते
जाऊन । निल करावे कृष्णास्नान । वेदघोष पुराणश्रवण । भगवत्मनन
निरंतर ॥ ७७ ॥ जे ते येती दर्शनासी । निश्चय

महाउद्दमीसी । तेथे जावया स्वामीसी । आठवळे मानसी सहजो तें
 ॥ ९० ॥ पूर्वजन्मी काशीक्षेत्रांत । वास जाहळा असे बहुत । दक्षिण-
 वाराणसी अद्भुत । व्यास गर्जत पुराणों ॥ ९१ ॥ याळागी स्वामी सदानंद ।
 रामानंद अवतार प्रसिद्ध । करवीरांत राहती सित्थ । जन विविध
 तारावया ॥ ९२ ॥ तेथुनी पुढें पराशर क्षेत्र । पराशरव्रतही जेथें पवित्र ।
 तेथें जाऊनी मोक्षसत्र । घालिति स्वतंत्र सदानंदें ॥ ९३ ॥ दाई क्षत्रुनी
 तयेस्थळी । ब्राह्मणचो होतो मळी । उपोषण करीत वैसली । आरम-
 नेळी मिळावया ॥ ९४ ॥ आराधुनी खुनदन । व्रतस्थ करीतसे ध्यान ।
 तयेसी जाहळे रात्रौ स्वप्न । करीतो पावन सदानंद ॥ ९५ ॥
 अवतार पूर्ण रामानंदाचा । संशय हरीळ तुझा साचा । दृष्टांत होता
 पहाटेचा । आळा दीनाचा साहाकारी ॥ ९६ ॥ जन्ममरण दबडुनी
 खेद । बाईसी दिघळा सदानंद । धन्य महाराज सदानंद । स्मरती नंद-
 किशोर वदनी ॥ ९७ ॥ पराशर मुनींचे गुन्हेंत जाता । भेटी जाहल्या
 परस्परे सत्यता । तो संवाद ग्रंथी लिहिता । नये सर्वथा सघड पै
 ॥ ९८ ॥ पराशर आणि दाळभ्य । अमंदरूप मुळींचें ऐक्य । रामानंद
 तो चि स्व येक्य । पुन्हा होय सदानंद ॥ ९९ ॥ सदानंदी रगवित्ती ।
 सदानंद समर्थमूर्ति । देहीच असतां विदेहस्थीती । धन्य जगती
 योगीराज ॥ १०० ॥ कोणी येके दिनीं शैल्यकाळीं । योगासनीं
 गुरुमाळी । समाधिस्थ होती जाहळी । स्पीराळी श्रुति ते ॥ १ ॥
 ब्रह्मरंध्री लीन होता । पातली तेथें उन्मनी अवस्था । शेंगढी पुढें जळत
 असता । वर्तळे पहातां अपूर्व पै ॥ २ ॥ विंगळ उडोनी लाकडाचा ।
 माडीवरी पडला साचा । मांस जळता गंधोचा । वास खोळीच्या बाहेर
 आला ॥ ३ ॥ उघडुनी पाहता द्वार शिण्यानीं । तो जेंघवरी आहे
 अग्नी । समाधीस्थ स्वामी आसनीं । अलक्ष नैनीं मुद्रा ते ॥ ४ ॥
 च्यार घटिकानंतर । सदानंद आले देखावर । सांगती तेव्हा नारीनरा ।
 पोळलें शरीर क्षत्रुनी ॥ ५ ॥ स्फुलिंग काडुनी मग टाकिला । ऐसा
 समर्थ योगी मला । निर्विकल्प समीधाळा । अखंड ज्याळा वर्तणें पै ॥ ६ ॥

काहीं तूया काहीं उन्मनी ॥ जगदोत्थार विचरे जनों । नातरी ते सदा
 ध्यानी । आत्मचितनी सदानंद ॥ ७ ॥ पनाब्ज्यावरी शूद्रमार्या । भक्तामाजी
 लक्ष्मी आर्या । अनन्यभावे नमिता पाया । यतिवर्या आली दया ॥ ८ ॥
 तात्काळ करुनी दृष्टीपात । केळी छियेसी त्या समाधीस्थ । मेळउनी
 निजस्वरूपाते । भक्तिसदनाते नादविळी ॥ ९ ॥ पहाता अनेक ऐसे
 प्राणी । उत्थरीळे जेणें मेदिनी । सदानंद अवतार जनों । प्रेमखाणी
 यतिराज ॥ ११० ॥ भ्रमण करीत पुन्हां अभ्यासी । येते जाहले
 खानदराशी । राहिले तेथें चित्सुखविळासी । दिवानिशी भजना ते
 ॥ ११ ॥ पुण्यवान तेथील नर । करविलें सहजी विष्णुमंदिर । येका-
 दशीस हरीजागर । घ्यारीप्रहर सतत पै ॥ १२ ॥ घरोघरी वाचिती
 ग्रंथ । कीर्तन करिती येउनी संत । पंढरीतुल्य ते क्षेत्र निश्चित । जेथें
 होत हरीचर्या ॥ १३ ॥ सदानंद सर्वांठाई । दुःख क्लेश तेथें नाहीं ।
 अवतार जाहला प्रत्यक्ष मही । सदा पाई वंदन तया ॥ १४ ॥ शेवटीं
 निजतनु आपुली । जेणें कृष्णेसी समर्पिली । देववृद्धे तेन्हां पातळी ।
 विमानें दाटलीं गगनीं ते ॥ १५ ॥ शके सत्राशेतेवीस । शुद्ध अष्टमी
 मधुमास । रामजयतिउत्थाहा विलसे । समाधीदिवस पुण्यतिथी ॥ १६ ॥
 रामजन्मकाळीं दुसरे दिनीं । सत्शिष्य मेळे तये स्थानी । तो मस्तक-
 हीन कृष्णाजीवनीं । देखिली नैनी समाधी ते ॥ १७ ॥ ध्यान करीत
 बैसला मेळा । तो आकाशधनी तेथें जाहला । रुंडमाळेसी मस्तक
 योजील । श्रीशिवाला प्रिय हाणुनी ॥ १८ ॥ पूर्वावतारीं रामानंद ।
 काशीक्षेत्रांत राहती स्थि । विश्वेश्वरदैवत प्रसिद्ध । आवड शुद्ध त्या
 साधुची ॥ १९ ॥ सदानंद तो हा स्थापी । कृष्णातीरासी अवतार भूमी ।
 देह अर्पिता निजनेमीं । अतर्पणीं हर्ष सांग ॥ २० ॥ रुंडमाळेसी ते
 गुंफोनी शीर । शोभता जाहला गौरीजागर । धन्य महाराज येतेश्वर ।
 वैष्णववीर कळीमार्जी ॥ २१ ॥ ऐसी होता आकाशवाणी । सतोपळे सर्वत्र
 मनीं । पूजन करुनी समस्तांनीं । आले निघोनी प्रामात ॥ २२ ॥
 श्रीविष्णुची तनु कृष्णा । तया दृढई सदाशिव जाणा । रुंडमाळेंत पंच-

बदना । योजिले निधाना सदानंदा ॥ २३ ॥ त्रिंशकवाढी ते स्वळ
 घरवें । जेथें कृष्णेंत निरंतर शिव । सदानंदी ज्या राणोष । समाधीठाव
 योगीराजा ॥ २४ ॥ त्रिगुणासीत त्रिंशकवाढी । शुद्धसत्त्वमक्ति गाढी ।
 मुकूत पदरी ज्या गांठोढी । जाती आषढी स्नानासी तेथें ॥ २५ ॥
 सच्चिदपद होतां आर्द्रव । सदानंद सहजी लाद्य । त्रिपदाचें शोधन
 होये । समाधी देण त्या त्रिंशकवाढी ॥ २६ ॥ दृष्ट द्रष्टा दर्शन ।
 त्रिपुटी जाहाळी तेथें क्षीण । त्रिंशकवाढी तें चि जाण । समाधीस्थान
 सदानंदी ॥ २७ ॥ जें जें बोळें ते त्रिपुटी । त्रिंशकवाढी ते गोमटी ।
 पादुका तेपीळ पादातां दृष्टी । वास वैकुंठी होये जीवा ॥ २८ ॥ भूत-
 प्रेतसमंघबाधा । टळुनी जाय सकळ आपदा । प्राप्त होये आत्मसपदा ।
 इतर सदा सहजी सुख ॥ २९ ॥ उज्जाहा होतसे प्रतिवर्षी । दुर्लभ
 प्रसाद तो देयासी । कीर्तन उल्लित त्या स्थळासी । दर्शनासी यात्रा बड्ड
 ॥ ३० ॥ सिद्धकृपे समचरणी । भक्तमंजरी काढिही सुमनी ।
 राजारामो अंतःकर्णी । आनंद मनी सदा सो ॥ ३१ ॥ पुढें ब्रह्मानंद
 स्वामीयाचें । लेखनचरित्र होईल साचें । पठण धवण कल्याण जनाचें ।
 स्वामीणीचें जीवन करी ॥ ३२ ॥ भक्तमंजरीमाळाग्रंथ । अक्षरें चि
 पुरती मनोरथ । सदानंदआख्यानाते । अध्याय समाप्त परीपूर्ण हा
 ॥ ३३ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥ अनुक्त० अध्या० ॥ ७३ ॥
 समा० ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ श्रीपादुरंगार्पण-
 मस्तु ॥ श्रीराधाकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभमभवतु ॥

अध्याय ७४

— ब्रह्मानंद चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सकळाधारा ।
 सर्व कारण सितेश्वरा । आदि प्रकृति माहेरा । श्रीगुरुविरा आत्मरूपा
 ॥ १ ॥ तूमीपण शेवटींल । जें जीवाशिवाचें भादवल । तेथें द्वैत
 पारूपळें । साक्षी होईल तूर्यस्य ॥ २ ॥ सर्व धर्माचा निजधर्म ।

परी क्षणाविसी निर्धर्म । अनुमवाचें हें चि वर्म । जाणण्या परम बीज
 तें ॥ ३ ॥ बीज वृक्षा आदि अंतर्ती । बीजें वृक्षाची उत्पत्ति । शाला-
 पट्टमस्थिती । सर्व निधीती बीजापोटी ॥ ४ ॥ पोट पाठ क्षणें
 जरी । ते हि धर्म शरीरी । निर्धर्म ते अशरीरी । वर्तती बरी पचभूतें
 ॥ ५ ॥ वर्तणें हा हि धर्म घडला । निर्धर्म कैसा बोलिला । लिहिता
 या शब्दाला । शंका मनाला घाटतसे ॥ ६ ॥ शंका तरी दुर्जीया
 पावसी । अद्वैती गति कैसी । अनुभवें चि समरसी । ते वाचेसी
 बोलता नये ॥ ७ ॥ याळगीं वेदें मौन धरीलें । साहीशास्त्रासी ठक
 पडले । पुराणासी मग केतुलें । वर्णवें मळे गुरुरूप ॥ ८ ॥ तें
 मानव वदे काई । सनकादिक वोस्मित पाही । सहस्र मुखाचा पकटा
 अहि । न पुरे शाई सिंघुची ॥ ९ ॥ उद्वाण करीता गळडास । न
 सेरे फदा तें आकाश । चिळीट फीरे सावकाश । काय तयास गती
 ते ॥ १० ॥ तरी काय सेणें न उडावें । जाहळें तें मज स्वमावें ।
 यथामति स्तवितों मावें । अवधान यावें संतजनी ॥ ११ ॥ स्तव्य
 आणि स्तविता । तूं चि येक आत्मा आईता । अहंरुति कासया
 आता । जेवि सविता परिपूर्ण ॥ १२ ॥ सूर्यप्रकाशें सूर्यां पाहणें । श्रीगुरुराया
 तेवि स्तवन । निजकृपें होतसे स्फुरण । ते चि वर्णन करीतसे ॥ १३ ॥
 समचरणीं ठेविलें शीर । श्रोतावत्ता जानकीवर । जो फां तिष्टे विटेवर ।
 भक्तिप्रियकर परमात्मा ॥ १४ ॥ वामनस्वामी वैष्णव आगळा । वर्णाले
 माघें त्या चरीत्राला । अवतार तेणें पुन्हा घेतला । ते छीळा अनोपम्य
 ॥ १५ ॥ जन्म श्रावया हेतु कारण । सें ऐका सविस्तर जाण । बहुत
 फिरला साधुस्थान । पंढीत वामनसंत तो ॥ १६ ॥ अनुग्रह इछित
 हिडला । विष्णुचीचा स्फुट मनाला । प्रशस्त न घाटे कोठे त्याला ।
 शेवटीं आला मळयाचळी ॥ १७ ॥ फर्दळीयनांत येऊन । बैसलासे
 संचित जाण । सचिदपदाचा अर्थ करून । आनंद पूर्ण वाढीतसे
 ॥ १८ ॥ अनिराध्य तो ब्रह्मानंद । विष्णुचिचळें न होये सिध । तये
 काळी वामन प्रसिद्ध । योजिली सिध आत्मदत्ता ॥ १९ ॥ क्षण हा

देह अनाधिकारी । कीं गुरुत्व बुढाळे सुधीवरी । उभा राहुनी पर्वत-
 शीखरी । तनुपात करी अनुतापें ॥ २० ॥ यतिरूपे ते वेळी । प्रवट
 जाहाळे श्रीवनमाळी । वामनासी भेटी दिवली । निवारण केळी अहंकृति
 ॥ २१ ॥ मंत्रोपदेश करुनी कर्णी । अघटीत दावीली स्वामीनी
 करणी । सर्व आत्मता अंतःकरणी । वाणळी जनी स्वरूपस्वीति
 ॥ २२ ॥ ब्रह्मानंदी रंगुनी मन । समाधीस्थ जाहळे वामन । यति-
 स्वरूप श्रीभगवान । करीती ध्यान तयाचें ॥ २३ ॥ पुढे लांळा जी
 जो जाहळी । सी तो सकळ भावें वर्णिळी । अलिन्यायगति घडली ।
 वृत्ति गुंतली गुरुरूपी ॥ २४ ॥ मागुती धरनी जेणें देह । संन्यास
 घरीला वामने पाहे । ते कथा अद्भुत आहे । ऐकतां होये आत्मसिद्धी
 ॥ २५ ॥ विषयानंद टाकून । ब्रह्मानंद शिल्लि पूर्ण । ते चि प्राप्त नामा-
 भिधान । धन्य अवतार वामन तो ॥ २६ ॥ ब्रह्मानंद तो चि स्वामी । देह
 धरीळा म्हसवडमामी । गणेश क्षणशी पूर्वाश्रमी । गोत्र धर्मी विश्वामित्र ॥ २७ ॥
 विद्यावाद सांगून । अमित्रत्व घडलें जाण । याळागीं केळे अवतरण ।
 विश्वामित्र पूर्ण कुलामार्जी ॥ २८ ॥ द्विजगणाचा जो कां ईश । पंडीत
 ब्राह्मण विशेष । येतद्विषई वामनास । या अवतारास गणेश वदती ॥ २९ ॥
 विद्यामद निरसोन । गृहस्थकुळीं केळे जनन । देशलेखक वृत्ति पूर्ण । पाहतां
 नमन सकळ वैदिका ॥ ३० ॥ नम्र होटनी सर्वाभूती । पंदरीची वारी
 करीती । दिवाद्यत्र भजन चिर्त्ती । कीर्तनी प्रीती बहुत पै ॥ ३१ ॥
 ब्रह्मचर्यादि गृहस्थाश्रम । प्राप्त जाहाळा सर्वही क्रम । प्रज्योत्पादन
 सहजी धर्म । लाघळे नेम सकळ पै ॥ ३२ ॥ गीरीवाई स्त्रीयेसी ।
 वामने छळिले पतिव्रतेसी । या जन्मीं तये कुसी । जन्मधी साधुसी
 निजलीले ॥ ३३ ॥ वल्ले अळंकार देऊन । केळे तयेचें समाधान ।
 कृष्णातीरासी येऊन । घेतला आपण चतुर्याश्रम ॥ ३४ ॥ तेथे ओतीं
 प्रभ केला । कोण साधु उदरीं आला । सांगणे कांहीं त्या कथेला ।
 इतिहास पहिला जन्मांतर ॥ ३५ ॥ संत जनाचा पाहुनी आदर ।
 वक्ता बोले जोडुनी कर । वदमण जो का शेषानतार । तेणें महीवर

जन्म धरीला ॥३६॥ नाम तयाचें आनदमूर्ति । आराधिला श्रीरघुपति ।
 ब्रह्मनाळी समाधी हुल्लवी । जन पाहती प्रत्यक्ष डोळा ॥ ३७ ॥
 रघुनाथस्वामीचे सेवेआई । प्रीति जयाचा उच्छ्रित पाही । समाधीस्थ
 होता देही । न पुरे हृदई मक्तिसुख ॥ ३८ ॥ चरणसंपुष्ट स्वामीचे ।
 अर्चन करावे तयाचें । प्रेमवळें ज्या जोड्याचें । पुस्तक गीतेचें
 जाहलेसे ॥ ३९ ॥ ते कथा सविस्तर । वर्णीली पूर्वी साचार । प्रस्तुत
 घेतला अवतार । तो विचार सांगणें पै ॥ ४० ॥ समाधीस्थ होता
 आनंदमूर्ति । वामनस्वामी तेथें येती । परस्परें मुळिची प्रीती । सवाद
 करीती उभयता ॥ ४१ ॥ क्षणती श्रीगुरुसेवा अनुष्ठान । समाप्त नाही
 केलें अजून । तो मधीच आयुष्यदिन । अस्तमाना जातसे कीं ॥ ४२ ॥
 तरी आतां कोहों दिवसा । देखा धराया मनीं धिवसा । काय करावें
 निर्गुणवासा । भजनविलासा न सरे प्रीति ॥ ४३ ॥ वामन महाराज
 ते हि वदती । अधिक सुख सरसंगती । बाळवटीं प्यारी मुक्ति । स्वयें
 छोळती पंढरीये ॥ ४४ ॥ मजलागी घेणें जन्म । नाही तृती श्रीगुरु
 प्रेमें । काय करावें निर्गुणधाम । माहात्म्य परम कीर्तनाचें ॥ ४५ ॥
 असो तो सकेत होताचि पहिला । याळागी तेथें अवतार धरीला ।
 आनदमूर्ति जन्मासी आला । नाम तयाचें अदोवा ॥ ४६ ॥
 शेवाळति मस्तकी फणा । भाषण गृधु अत्यंत जाणा । वेदशास्त्र आणि
 पुराणा । केले अध्ययन सहजां ते ॥ ४७ ॥ श्रीरघुनाथस्वामीचें
 वृंदावन । तेथें राहिले कुटुंबप्रहीत येऊन । सेवा धर्म अनुष्ठान । वाचिती
 पुराण प्रसही ॥ ४८ ॥ जगत्रयाचा श्रीराम पिता । उद्दमण काका तो
 निर्धत्ता । आनदमूर्ति ते चि पाहता । क्षणुनो तत्परता काका क्षणती
 ॥ ४९ ॥ अंदोळका प्रदपातनाम । श्रीरघुनार्थी ज्याचें प्रेम । आराधीला
 मेघ शाम । ब्रह्मनाळग्राम सेविले पै ॥ ५० ॥ पूर्वी मक्तियोगेंकरून ।
 जोड्याची गीता जाहली जाण । कीर्ती फाकली बहु तेणें । गेले
 निघोन अमानित्य ॥ ५१ ॥ ते उद्दमण यावया आगीं । जन्म धरीला पुन्हा
 जगीं । सकळ रिया असोनी आगीं । घरोले लगवगी अमानित्य

॥ ५२ ॥ पंढरीसी जाता पाही । विचित्र घर्तेळें ऐका तें हि ।
 लुटिले तस्करें विषय देही । उरले कांहीं नसे जवळ ॥ ५३ ॥
 अन्हाक सारोनी दोन प्रहरा । आळे द्विजाचिये घरा ।
 तथ तो ब्राह्मण उमा द्वारा । वैश्वदेव वरा करुना ॥ ५४ ॥
 अतिथी मार्ग पाहत । तथ ते आळे काका तेथे । जीर्णवस्त्र
 नेसले होते । मर्जाण दिसत तयासीं ॥ ५५ ॥ कृष्णागरुचंदन काढा ।
 परी सुगंध त्याचा आगळा । कस्तुरी अधीक परिमळा । अज्ञानाचा न
 कळे ते ॥ ५६ ॥ तैसा स्वामी आनंदकाका । न कळे तया मूर्खकाका ।
 दणती येरे सोनारलोका । आहेसी मुका पाटतसे ॥ ५७ ॥
 गोठ्यांत दुरून घातले पाणी । पात्र दिघले अन्न मरुनि । काका
 जेविले प्रीति करुनि । शेण लाउनी पात्र काढिले ॥ ५८ ॥
 मागाडुनी शिष्य येता । समजले त्या मग गृहस्था । अनुताप होउनी
 चित्ता । ठेविला माथा आनंदचरणीं ॥ ५९ ॥ दणती ब्राह्मण
 आपण असता । सोनार बदलों तुझां समर्था । वेगळें पात्र वाढीलें
 न कळता । अपराध सर्वथा घटला मज ॥ ६० ॥ आनंदमूर्तीचा तो
 अवतार । अमानित्व अंगी सार । घोधीला तो द्विजवर । आपण
 सर्वत्र दणुनी ॥ ६१ ॥ भी च आत्मा सकळ हृदई । सोनार कैसा
 नव्हे पाही । ऐसे सांगतां विप्रपाई । करी देही साष्टांग नमन ॥ ६२ ॥
 कृपाकर ठेउनी शीरीं । पावन केला त्या अवसरीं । ऐसे महाराज काका
 निर्धारि । लक्षण शरीरीं अमानित्व ॥ ६३ ॥ समाधीची करुनी सेवा ।
 उत्तरीले बहुत जीवा । आश्रम घेउनी चतुर्थ वरबा । देहभावा अर्पिलें
 पै ॥ ६४ ॥ निर्याणसमई श्रीगुरुचरण । मानसोक्त करुनी पूजन ।
 उंचस्वरें राम स्मरून । केलें विसर्जन शरीरासी ॥ ६५ ॥ तो उत्थाहा
 वर्णितां सोहोळा । तादात्म्य होये निजमनाळा । ब्रह्मनाळी देह ठेविला ।
 लाविले तनुला गुरुपाई ॥ ६६ ॥ वृंदावनासानिष्य । समाधिस्थ श्री-
 आनंद । काय वर्ण तो आनंद । ब्रह्मानंद ज्याचा पिता ॥ ६७ ॥
 पूर्वाश्रमीं ऐसा पुत्र । जन्मविल्ला जेणें पवित्र । ओते वदती पुढें तंत्र ।

सांगिजे चरीत्र अनुक्रमें ॥ ६८ ॥ ब्रह्मानंद जो कां यति । वामन
 अवतार तो निखीतो । तें कथन राहिलें चित्तों । ऐकावा प्रीतीं बहुत
 पै ॥ ६९ ॥ वंदन करुनी श्रोतिया । मस्तक ठेविला श्रीगुरुपाया ।
 तेणें कथा प्रसवे हृदया । सित्त्वदया परीपूर्ण ॥ ७० ॥ ब्रह्मानंदमहाराज ।
 आष्टे ग्रामीं आले सहज । देखीलें तेथें यतिद्वित्र । सदानंद अज अवि-
 नाश ॥ ७१ ॥ दतात्रयासी शुक्रदर्शन । कीं याज्ञवल्क्या कपीलभेटी
 जाण । किंहुना हरीहर पूर्ण । दिसती अभिन्न उभयतां ॥ ७२ ॥
 मग तो आनंद उभयतांचा । वर्णवेना त्रैवाचा । अनुभव विराला परेचा ।
 अतर्क्यठाईचा उत्थास ॥ ७३ ॥ रात्रंदिवस अद्वैत । भाषण होतसे
 वेदांत । जेथें उघड सिध्दांत । श्रोते ऐकत चतुर्विध ते ॥ ७४ ॥ ते
 प्यारी कोण झणाल । बरव मुमुक्षु साधक भले । सित्त्वहृदया येतसे
 डोल । ऐकतां प्राजळ भाषण पै ॥ ७५ ॥ उघड समाधी आबालवृथा ।
 गेली टळुनी भवबाधा । प्राणी आधले निजसंवादा । ब्रह्मानंदा रंगले ते
 ॥ ७६ ॥ सदानंद नादे तेथें । दुःखदैम्य जाले परते । आत्मचर्चा
 होतसे जेथें । तिष्ठे भगवंत व्या ग्रामी ॥ ७७ ॥ ब्रह्मानंद सदानंद ।
 थोर संत जगों प्रसिध्द । उत्थरीले जन झुल्ल । सदा गोविंद ज्यापासीं
 ॥ ७८ ॥ जितके ग्रंथ वामनाचे । ब्रह्मानंदासी मुखोद्गत साचे । जेवि
 स्तोत्र झणतीं वाचे । पठण तयाचें तैसें तें ॥ ७९ ॥ वामनस्वामीचा
 सांप्रदाई । काशींत असे सद्विष पाही । नारायणनाम तया देही ।
 संशय हृदई तया आला ॥ ८० ॥ निवारण न होये कोठें तेव्हां ।
 आराधीले वामुदेवा । ब्रह्माक्षराचा अर्थ बरवा । यात्रा अनुभवा झणुनी
 ॥ ८१ ॥ भजन करुनी तये निशी । भगवत्सुगीता घेतली उशासी ।
 निद्रा फेळी सर्चित मानसी । श्रीहरीसी स्मरुनी मनीं ॥ ८२ ॥ दीन-
 दयाळ पंडरीराणा । स्वप्नीं सांगे व्या आक्षणा । वामन अवतार जाहाळा
 जाणा । व्यावें दर्शना तयाचे ॥ ८३ ॥ ब्रह्मानंद नामे करून । कृष्णा-
 तीरी प्रसिध्द जाण । ब्रह्माक्षराचा अर्थ करून । देतीळ वामन तुझे
 गुरू ॥ ८४ ॥ ऐसा होतां चि दृष्टांत । दिजासी तेव्हां संतोष बहुत ।

तात्काळ निघोनी धरीला पंथ । आला त्वरीत कृष्णातीरा ॥ ८५ ॥
 ब्रह्मानंद पाहूनी दृष्टी । पायावरी घातिली मिठी । आनंद जाला फार
 पोटी । गळे दृष्टी प्रेमाथून ॥ ८६ ॥ अभिप्रेक करुनो गुरुपादलिंगा ।
 सुमनशब्दें श्रुजिलें अमंगल । कोण वर्णा तयाचे भाग्या । लाघला
 सौभाग्या झानाधिये ॥ ८७ ॥ थोंकाराचा बाणुनी अर्थ । ब्रह्माकार जालें
 चित्त । ब्रह्मानंद धन्य संत । यामन निश्चांत अवतार जो ॥ ८८ ॥
 ब्राह्मणासी देवनी आज्ञा । पाठविला आपुले सदना । ऐसा समर्थ यति-
 राणा । ब्रह्मानंद जाणा ब्रह्मनिष्ठ ॥ ८९ ॥ अंतर बाह्य ब्रह्मानंद ।
 दर्शनी प्राप्त सर्वानंद । वचन ज्याचें बहुत शुद्ध । करी आनंदाद
 खळदुर्जना ॥ ९० ॥ भिष्टाटकक्षेत्री मजला भेटी । होता जाहाळी
 तुष्टीपुष्टी । सांगितल्या सूक्ष्मगोष्टी । केष्टी वृष्टि आनंदाची ॥ ९१ ॥
 जन्मांतरीची जाणुनी सून । यथामति होतसे स्तवन । सिद्धकृपाप्रसाद
 पूर्ण । रमलें मन राजारामो ॥ ९२ ॥ धन्य स्वामी येतेश्वर । वामनाचा
 जो अवतार । ब्रह्मानंद साधु थोर । ब्रह्माकार करी जीवा ॥ ९३ ॥
 पंढरीचा प्रेमा भोळा । निघोनी जावे वैकुंठा । कीर्तन ऐकुनी बाळुवंटा ।
 यावे मठा यतीचे ॥ ९४ ॥ तेथे जावे धीमगधर्ते । करीत असावा
 निजयेकांत । स्वामी येता राडळांत । पंढरीनाथ समागमें ॥ ९५ ॥
 राहीरुक्मीणी बेव्हाळ्या । वदन करीती यतिपदाळा । देती बाणुनी
 स्वयें फराळा । येकादशीला अमृतफळें ॥ ९६ ॥ रंगशीळेवरी भजन ।
 ब्रह्मानंद करीती जाण । हास्य करीती जगजीवन । रुक्मीणीरमण
 पांडुरंग ॥ ९७ ॥ ब्रह्मानंदी आनंदभाक्ती । मोहिल्या तेणें वैकुंठपति ।
 निरंतर रमापति । मार्गे धावती मक्ताच्या ॥ ९८ ॥ जें जें मत्तें मनी
 धरावे । तें तें करी स्वयें केशव । दासाकित सीताधव । श्रीराघव दयावत
 ॥ ९९ ॥ ब्रह्मनाळक्षेत्री श्रीकृष्णेंत । शेवटीं अपिले निजदेवाते । ब्रह्मानंद
 साधुसमर्थ । समाधीस्थ जाहले पै ॥ १०० ॥ गाता ऐकता चरीत्र हे ।
 पूर्वीत सहजी लोकत्रय । इल्लितफळ प्राप्त होय । आत्मसोय सिद्धकृपें
 ॥ १ ॥ पुढें दत्तात्रयाचे त्रिविध अवतार । ते चि कथा वर्णिली सार ।

श्रोतीं श्रवण करीतां 'आदरे । सात्काळ सरे त्रिविधवाधा ॥ २ ॥
 सिध्दया परीपूर्ण । राजारामों प्रसन्न होणें । तेणें ग्रंथ होतसे जाण ।
 कार्यकारणसहोत पै ॥ ३ ॥ भक्तमंजरीमालाग्रंथ । श्रवणें चि पुरती
 मनोरथ । ब्रह्मानंदचरीत्राते । जाह्या समाप्त अध्याय हा ॥ १०४ ॥
 अध्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥ अनु० अध्या० ॥ ७४ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
 ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ श्रीपादुरंगार्पणमस्तु ॥ श्रीराधाकृष्णार्पणमस्तु ॥
 ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय ७५

— श्रीदत्तात्रय चरित्र — विष्णु अंश —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु अपरमिता । सिध्दस्वरूप
 पदरीनाया । दत्तात्रय तू चि पहातां । नमन समर्था-समचरणीं ॥ १ ॥
 तूयां देवीते स्वर्माणी । सत्यमामा विळासीनी । मीपणाते वक्षी मनीं ।
 वृद्धीजननी निजस्फुरण ॥ २ ॥ ऐक्यपणें सदा राखी । जवळीं विळसे
 ते राखी । अष्टनायका प्रकृति देही । होता विदेही येकामता ॥ ३ ॥
 अनुभवसुखाचे राठळ । सहस्रदळी श्रीगोपाळ । भक्तिप्रेम जें प्रांजळ ।
 विट सोजळ ते चि पै ॥ ४ ॥ आनदाचा पूर्ण गामा । पहाता नेत्रीं
 विठळ लमा । फाकली ते ज्ञानप्रभा । व्यापुनी नमा निजचेतन्य ॥ ५ ॥
 विवेक वैराग्य गरूड हनुमा । जोडुनीं तिष्ठतीं हस्तपद्मा । नादानुसंधान नित्य
 नेमा । वाहे गंगा ते सत्राथी ॥ ६ ॥ नामदेवाची पहिली पाहिरी । श्रवण-
 साधन द्वितीय निर्धार । ठळघन करावा महादारी । नउप्रकारी सोपान ॥ ७ ॥
 वामसव्य घोवण्या दोनी । भजन होतसे सोहळनी । चौघडा याजे
 निशीदिनी । भरला गगनीं दशनाद ॥ ८ ॥ ठाई ठाई कीर्तनसोहाळा ।
 पददळचतुर्दळदशदळा । द्वादशदळी नाचतो वाळा । मूर्मीनिर्मळा टटय
 ते ॥ ९ ॥ सोळाजणी सोडशदळी । ईडापिंगळा मारुतीवळी । कीर्तन
 होतसे तयाजवळी । गरूडस्थळी पाहतीं जन ॥ १० ॥ सहस्रदळी
 पुंडरीक । सद्गुरुस्थ न तें चि निके । तेथें वाहे अमृतोदक । मीमा

ऐक्य महानदी ॥ ११ ॥ गोनामइंद्रीयाचे । गोपाळपुर सन्निध साचे ।
 महात्म्य थोर पद्मावतीचे । जवळी व्यासाचे पीठ ते ॥ १२ ॥ काळत्रै
 नव्हे रद । क्षेत्र शुद्ध ते नारद । जेथे प्रत्यक्ष वसे नारद । कीर्तन आनंद
 सदा पै ॥ १३ ॥ देवत्रै मिलुनी मूर्ति । दत्तात्रय तो चि निधीती ।
 आकार उकार प्रकार ज्योती । योगी जाणती निजात्मता ॥ १४ ॥
 तो आत्मा परेडुनी पर । अर्धमात्रा विठेवर ! विदु पूर्ण इक्ष्माणीवर ।
 नमस्कार अनन्य तथा ॥ १५ ॥ औठठमात्रा अठठ हस्त । अंतरवाण
 त्या पंढरीनाथ । तो चि स्वामी तिथि समर्थ । वदती अनंत संतलीळा
 ॥ १६ ॥ श्रीदत्तात्रय स्वये चि आपण । संतस्वरूप केले अवतरण ।
 त्रिविधप्रकार देण घरून । त्रिविध जन पावन कराया ॥ १७ ॥ ते
 कथा अतिप्रेमळ । नाशी अघतमाते सकळ । भक्तमंजरी होतसे माळ ।
 तयासी सोज्जळ पदक हें ॥ १८ ॥ अत्रिमार्या प्रतिव्रता । तयाउदरीं
 येणें दत्ता । ते वर्णिले अन्य ग्रंथ । संक्षेपता येथें पै ॥ १९ ॥ पातिव्रत
 पाहावें ह्मणून । स्वये आळे श्रीभगवान । कमलासन उमारमण । करीती
 छळण निजलीळे ॥ २० ॥ अतिथिवेश धरुनी द्वारी । आरोळी दिधली
 दीर्घस्वरी । नम्र होउनी तूं सुंदरी । भीक्षा बरी घाल दणती ॥ २१ ॥
 नातरी जातो माघारे । अढचण घालिता सर्वेश्वरें । उदक घेउनी स्वकरें ।
 टाकिले त्वरे आगावस्ते ॥ २२ ॥ होउनी वाळ ते चि क्षणी । तिन्ही
 देव खेळती आंगणी । तात्काळ उचलोनी लाविले स्तनी । निजविले
 नेठनी पाळण्यांत ॥ २३ ॥ लक्ष्मी सावित्री उमा येतां । दिधले पति
 त्याचि तत्वता । ती आहे विस्तीर्ण कथा । घन्य पतिव्रता अनसुया
 ॥ २४ ॥ वर माग ह्मणतां देवांनी । सती बोले तेव्हां वचनां । पुत्र
 व्हावें तिघांनी । नाहीं मनीं आणीक ईळा ॥ २५ ॥ अवश्य ह्मणुनी
 तथे काळी । मस्तकें दृढ पाई ठेविली । नम्रवचनें गौरविली । अनसूया
 मली सती ते ॥ २६ ॥ ईळा पूर्ण करावया । अवतार घेतला
 तेणे हृदया । ब्रह्माविष्णुरुद्र तथा । त्रिविध काया येक धरीली
 ॥ २७ ॥ तो जगद्गुरु श्रीदत्त । तिहीदेवांचा अवतार निधीत ।

साहा भुज्या ज्या विळसत । आयुधें शोमतीं निजहस्ती ॥ २८ ॥
दंड कमंडळू मक्षयाचा । शंखचक्र त्या विष्णूचा । त्रिशूळ दमरू
तयाचा । सदाशिवाचा अनुपम्य ॥ २९ ॥ ईयापरी त्रिगुणात्मक ।
दत्तात्रयाचा अवतार चोख । जगदोत्थारा विचरे देख । स्थाने अनेक
सहजस्थीती ॥ ३० ॥ काशीक्षेत्रीं करीती स्नान । करवीरांत भिक्षा
धेणें । माहुरांत जाउन निद्रिस्थ होणें । बहुत फिरणें उषाचें पै ॥ ३१ ॥
स्वईलागमनी योगीराज । स्मरण होतां प्रगटे सहज । जगदोत्थारार्थ तो
महाराज । कळशळला अज अविनाश ॥ ३२ ॥ प्रत्यक्षता भूमंडळीं । मानवी
काया अवलंबिली । त्रिविधमूर्ति स्वयें जाहली । गुरुमाउली श्री दत्त
॥ ३३ ॥ श्रीपादश्रीवल्लभ । अंश तो चि पञ्चनाभ । विरांचि पूर्ण तो
स्वयंम । अनुभव गर्भ आनंद बावा ॥ ३४ ॥ अष्टे ग्रामांत होता वास ।
तन्मत्तदशा आंगीं विळसे । बहुत भोगितां विळास । जगां विशेष कीर्ति
पै ॥ ३५ ॥ सदाशिवाचें स्वरूप जाण । अज तयाचें नामाभिधान ।
महादेव क्षेत्रीं वास पूर्ण । पिशाचस्थीतीनें महायोगी ॥ ३६ ॥ रूपासी
क्रुनी तें पाळट । सग्या राहे तें चि निकट । जनरहित धर्तणें
स्पष्ट । अनुमरनिष्ट परम साधु ॥ ३७ ॥ ऐशाप्रकारें दत्तात्रय ।
त्रिविधरूपें नटले स्वयें । त्रिविधजन तारीताहे । दोषत्रय दुरी करीती
॥ ३८ ॥ बाळतन्मत्त पिशाच्यस्थीती । अवतारत्रै आंगीं विळसती ।
ऐकतां ते कथनोक्ती । पावन होती लोकत्रय ॥ ३९ ॥ श्रीदत्तात्रयाचें
विष्णुस्वरूप । श्रीपादश्रीवल्लभ स्वरूप । चरीत्र तयाचें असे भमूप ।
नाहो माप तयासी ॥ ४० ॥ तें चि कांहीं यथामति । वर्णिजेळ
प्रपम भक्ति । अवधान पावें तुझी संती । हे विज्ञाति सलगीचीं
॥ ४१ ॥ सविस्तरकथा गुरुचरीत्रांत । वर्णिल्या असती यहुत ।
सारांश कथन असे येथें । सप्रम ओते ऐकिजे तें ॥ ४२ ॥
पीठापूर पूर्वदिशे । उत्तमनगर तें विशेष । पुण्यवावन तो देश । जन्मले
योगेश तेथें पै ॥ ४३ ॥ आपत्संमशार्थीं ग्राह्य मया । अत्रिभूषि तो
जन्मासी आला । आकळे नाम जगती तयला । सुमति अवळा स्या

जयाची ॥ ४४ ॥ दत्तात्रय पूर्वी उदरी । अवतार धरीला भवतमारी ।
रुसि नाही परी अंतरी । लीळा बरी ते पहावया ॥ ४५ ॥ याळागी
पतिव्रता ते सती । तनु परो अनसूया मूर्ति । जीची अखंड असे
सुमति । द्वाणुनी सुमति नाम तया ॥ ४६ ॥ स्त्रीपुरुष उभयतां ऐसी ।
अनसूया तो अग्रिजाति । जाणुनीं तयाचे जन्मांतरासी । अवतार कुशी
ल्या जाहला ॥ ४७ ॥ गर्भस्थ होण्यापूर्वी चिन्ह । वर्तले ते करा श्रवण ।
सत्त्व पहावया आले भगवान । होता दिन तो आत्माचा ॥ ४८ ॥
अतिथीचा घेउनी वेश । द्वारी उभे सोनगदीस । अन्न माते देशी
आह्मांस । ईडित मानम तरी पावशी ॥ ४९ ॥ ऐसें बोळतां सुमति-
माता । ती तो मुष्टिची अनसूया निधीता । विषयार करुनी तये चित्ता ।
अन्न सर्वथा दिधले तया ॥ ५० ॥ संतोषोनी सित्वपुरुष । माग
क्षणता त्या सुमतीस । बोळिला बदन माता ऐसे । तया वचनास खरे
करा ॥ ५१ ॥ मनोरथ हा सुमतीने । करीता निवेदन जाळे प्रसन्न ।
प्रवेशले गर्भा पूर्ण । दत्तात्रय आपण जगद्गुरु ॥ ५२ ॥ नवविध-
भक्ति ते नऊ मास । पूर्ण होतां नऊ दिवस । प्रसवली पुत्र अविनाश ।
तया सुखास न वर्णवे ॥ ५३ ॥ नाम ठेविले श्रीपादश्रीवल्लभ । ज्याचे
दर्शन योगिया दुर्लभ । भक्तिवळे जाळा सुलभ । पद्मनाभ जो कां हरी
॥ ५४ ॥ हरी जीवाचे ताप सकळ । दत्तस्वरूप श्रीगोपाळ ।
व्रतबंध होतां चि निघते जाहले । तीर्थे प्राजळ करावया ॥ ५५ ॥
श्रीपादश्रीवल्लभ नाम चेता । लक्ष्मी देत भाविका समस्ता । पुरवी
मनीचे सकळ अर्था । तया दत्ता किती वानू ॥ ५६ ॥
असो तीर्थासी जातां स्वामी । माता दुःखित अंत रीमी । हागे कंठावे
कैसें आह्मी । व्यर्थ धर्मी जन्मोनी ॥ ५७ ॥ पुत्र द्वय आणिक असोनी ।
तोहि मुके बहिर जनी । आपण अवतार घेउनी । जातसा टाकोनी
आह्मा दीना ॥ ५८ ॥ करुणा माकिता ऐसी जननी । अघटित केली
तेन्हां करणी । पुत्रासी तत्काळ फुटली वाणी । ऐकुनी कानी येतसे दुजा
॥ ५९ ॥ धनधान्यरुक्मकममृत्वि । प्रगट केडी तेथे सिंघी । श्रीपाद-

श्रीवल्लभ दयानिधी । नसे अवधी तयासी ॥ ६० ॥ सुमतीने पाहुनी
नवळ । आत्मसुखाचा येतसे डोळ । सुपुत्रासी कुरवाळिले । उतरीले
निबळोण ॥ ६१ ॥ क्षणत होते तुजला मानव । परी तूं पाहतां प्रत्यक्ष
देव । आश्चर्यकृति केले लाघव । दिघळे वैभव अक्षै तें ॥ ६२ ॥ संतोष
पावोनी सुमति जननी । नमन कराया धावली चरणी । तये काळीं
जोडुनी पाणि । वरदपाणी बंदन करीती ॥ ६३ ॥ स्मरण करीतां प्रघट
होईन । देउनी मायेसी ऐसें वचन । श्रीपादस्वरूप श्रीमगवान । जाती
आपण निघोन पै ॥ ६४ ॥ तीर्थावळीचे करुनी मीस । उत्थरीती
जडजीवास । ठाई ठाई कीर्ती विशेष । धन्य योगेश अवतार जो
॥ ६४ ॥ कुरवपुरासी सहजगती । श्रीपादमहाराज स्वये येती । शिष्य-
मंडळी बहु निश्चीती । मजन करीतो प्रेमळ पै ॥ ६० ॥ काहीं दिवस
करीतां वास । नवळ वर्तले त्या स्थळास । ऐकतां हरती सकळदोष ।
करीती नाश पापाचा ॥ ६७ ॥ कोणी येक रजक तेथें । कुरवपुरीं असे
राहत । योगभ्रष्ट होतां निश्चीत । आळे मना तयाचें ॥ ६८ ॥ क्षणे श्रीपाद-
स्वामी महासमर्थ । पुरवीळ माझे जीवांचें मनोरथ तरी आतां नित्य तयाते
दंडवत करीत जावें ॥ ६९ ॥ ऐसा विचार करुनी चिचीं । आरंभीलीं तें
युक्ति । श्रीस्वामी स्नानासी येती । गंगेत शिरती आंचोळिये ॥ ७० ॥
तये काळीं लक्षुनी संधी । मावें नमावा दयानिधी । ऐसें नित्य घडतां
प्रसिद्धी । कृपाउदधी उचंबळला ॥ ७१ ॥ येक संवत्सर परीयंत ।
अत्रुटित घडले व्रत । श्रीपाद अवतार दत्त । प्रसन्न होत तयावरी
॥ ७२ ॥ नित्यापरी तो दंडवत करीतां । कृपा आली स्वामीचे चित्ता ।
माग रे क्षणती रजका आतां । पुरवितो अर्घा सकळ पै ॥ ७३ ॥
तव तेथें पर्वकाळीं । यात्रा गंगेसी होती आली । पातशाची स्वारी पातळी ।
सेना सगळी घेउनी ॥ ७४ ॥ स्रियेसर्दात सपरीवारे । करीती स्नान
नारीनर । पृथ्वीपति तो यवन थोर । करी निर्धार जळक्रांढा ॥ ७५ ॥
पाहुनी रजके तो विलास । वेधले तेथें त्याचे मानस । क्षणे आह्मा
गरोवास । वैभव असे कोडुनी ॥ ७६ ॥ श्रीस्वामीची प्रसन्नवेळ ।

रजक श्रीढा देखुनी मुलले । मुखशाश्वत मागू विसरलें । मन गुंतले
 दृढ विषई ॥ ७७ ॥ म्हणे महाराज सागू काय । जाणतसा सकळ
 हृदय । ऐसें वदुनी धरीले पाय । श्रीपाद सदय स्वामीचे ॥ ७८ ॥
 समजुनी मानस त्या रजकाचे । श्रीगुरू बोलवी प्रसन्नयाचे । पद भोगी
 पातशाहाचे । विषय मनीचे पूर्ण करी ॥ ७९ ॥ तये समई तो
 रजकशांति । अनन्य येतसे फाकुळी । भेटी दावी मजला अर्ती ।
 असावी स्मृति पूर्वाळ हे ॥ ८० ॥ प्रार्थना करीता श्रीगुरुनाथा । अवश्य
 क्षणति परीटा तथा । मग तो रजक मरुनिया । जन्मला यया पात-
 शाहाउदरी ॥ ८१ ॥ प्राप्त होउनी ऐश्वर्य सकळ । विषय मनीचे पूर्ण
 जाहले । शरीरासी धार्मिक्य आले । सहजीं आले स्नानासी तेथे
 ॥ ८२ ॥ श्रीपादस्वामी श्रीदत्तब्रह्म । आले असती माध्यानिकास ।
 पाहिला तेथे यवनाधीश । बोलती तथात पूर्व सुचना ॥ ८३ ॥
 कारे रजका अद्यापिवरी । गुतुनी राहिलासी विषयकुहरी ।
 सावध होई स्वरे अंतरी । स्मरण करी माघील ते ॥ ८४ ॥
 ऐकतां सारे विस्मय करितो । पातशा पायला प्राचीन स्मृति । दोई
 ठेविली पायावरती । लाघला मुक्ति गुरुकृपे ॥ ८५ ॥ ऐसें प्राणी
 अनेक पाहता । उत्थरीले जेणे तत्त्वता । काय वर्णू तथा दत्ता । श्री-
 गुरुनाथा श्रीपादा ॥ ८६ ॥ मग शरीरजीर्णवस्त्र । त्यागुनी नवे घेतले
 पवित्र । होतें तेव्हां मघानक्षत्र । मास स्वतंत्र आश्विन पै ॥ ८७ ॥
 कृष्णपक्ष उत्तमतिथी । विष्णुव्रत द्वादशी आईती । समाधीस्थ विष्णुमूर्ति ।
 श्रीपाद क्षणती व्याळागी ॥ ८८ ॥ कुरवपुरीं त्या श्रीपाददत्त । भट्टस्य
 जाहले निजलीले ते । पुन्हा देव चरौ मागुते । ते श्रोते ऐका तुझी ॥ ८९ ॥
 गुप्त प्रघट व्हावया । काय उशीर दत्तात्रया । अनुसृत त्याची सर्वा माया ।
 ते असुनिया तुर्यासखी ॥ ९० ॥ अर्धमात्रा तयास क्षणती । परावाच्या
 जे का चवथी । ओंकाराते जे का प्रसवती । देवता निश्चिती ते चि प्रय
 ॥ ९१ ॥ आकारउकारमकार । ब्रह्माविष्णु आणि रुद्र । दत्तात्रय तोचि
 निर्धार । जाणती खरे आत्मवेत्ते ॥ ९२ ॥ रजोगुण तो ब्रह्मयाचा ।

ऋग्वेद श्रुतदेह्यः स्यात् । यजुर्वेद सूक्ष्मात् । जन्म विष्णूचा त्यामाजी
 ॥ ९३ ॥ कारणदेही वसे रुद्र । सामवेदगायन थोर । तिनीं देव या-
 प्रकारें । अवतार श्रीदत्ताचे ॥ ९४ ॥ असो विष्णु अवतार श्रीदत्त ।
 जन्मले पुन्हा करंजेनगरांत । उत्तरदेशीं ब्राह्मण समर्थ । विद्वान् अत्यंत
 चतुर्वेदी ॥ ९५ ॥ शाखा थोर भाष्यादिनी । वाजसेनी क्षणती
 जनी । नामाभिधान सुलक्षणी । घेती वदनीं तृतीय आचमन
 ॥ ९६ ॥ जनविख्यात विप्रोत्तम । माधव ऐसें जयाचें नाम ।
 भगवंताचें तें निजधाम । क्षणुनी धामे सर्व क्षणती ॥ ९७ ॥
 याळागी यजुर्वेदांत । जन्मले फार साधु समर्थ । ज्ञानेश्वरादि आत्मवेत्ते ।
 असंख्य संत फळांत पै ॥ ९८ ॥ याज्ञवल्क्यादि ऋषि भळे । जेणें
 सूर्यासी उभे केले । भगवत्प्रीतिंत भगवान् बढले । बोळिले तत्त्वाम
 क्षणुनी ॥ ९९ ॥ उपनिषदीं हा चि विष्यार । बृहदारण्यांत स्वरूप-
 निर्धार । जाणती ते ज्ञानी योर । भ्रमले इतर निंदा करिती ॥ १०० ॥
 वेदनिंदा ज्याचे बदनीं । शुक्ल नव्हे व्याचीं जननी । चंद्रसूर्य जव गगनीं ।
 नर्कपतनीं पडे तो ॥ १ ॥ सर्वत्र ब्राह्मण चतुर्वेदी । अधिकार नेणोनी
 दुर्बुद्धी । हस्तस्वराचे देता संधी । खदखदी हासती पै ॥ २ ॥ चारी-
 वेदांसी हस्तस्वर । वर्णभेद परस्पर । वेदपुरुष परात्पर । नमस्कार तयासी
 ॥ ३ ॥ देवतात्रय तो चि दत्त । यजुर्वेदांत जन्म घेत । येकाप्रता असो
 चित्त । तया कथे स्वामीच्या ॥ ४ ॥ उपजतां चि येकायेकी । ॐकार
 उष्यार केला मुखीं । आश्चर्य जाहळें सर्वलोकीं । जाहळे सुखी भगवज्जन
 ॥ ५ ॥ जे जे कारणार पुढे लीळा । वर्णन केले पत्रिकेला । दत्तमहाराज
 तो अवतरला । वेदपुरुष भळा तो चि पै ॥ ६ ॥ तेथें ज्ञानासी उणें कैचें ।
 शब्दास साख्खी लक्ष साचे । मोळत नाहीं याळागी वाचे । घरीळे साचें
 मौन पै ॥ ७ ॥ मातापिता चित्ता करीती । नानाउपायसाधनें रीती ।
 ब्राह्मण करावा कैसा क्षणती । पढळीं आति सर्वासी ॥ ८ ॥ व्रतबंधकाळीं
 सांगता मंत्र । न करीती पैखरीउच्चार । सूक्ष्मध्वनि परात्पर । स्मरे कुमर
 तो अवतारी ॥ ९ ॥ आंवा तयाचीं निजमाता । माधव ब्राह्मण तो पिता ।

प्रशस्त न वाटे तया चित्ता । ह्मणती आता काय करावें ॥ ११० ॥
 तव तो उपाध्याय सांगे जननीसी । भिक्षा घाला ब्राह्मणासी ।
 मगळयाचें वाजती सरसी । घालिती स्वामीसी भीकाळ पै ॥ ११ ॥
 या भिक्षेच्या योगेकरून । वेदशास्त्रें अठरा पुराणें । करीं वापा वेगीं
 पठण । आसीर्वाद पूर्ण देतसे हा ॥ १२ ॥ आधीं च अवतार श्रीदत्ताचा ।
 तयात आसीर्वाद निजमातेचा । प्रताप पाहणें मग तयाचा । चहूँवेदांचा
 स्वामी तो ॥ १३ ॥ आरभिले तात्काळ वेद । ऋग्वेजुसाम प्रसिद्ध ।
 अथर्वण भवथा शुद्ध । घटघटात सिद्ध ह्मणतसे ॥ १४ ॥ साही शास्त्रें
 अठरा पुराणें । करीतसे स्वयें महाराज पठण । दत्तात्रय श्रीमगवान ।
 भक्ति ब्राह्मण सारे पै ॥ १५ ॥ दचकली ती मातापितरें । ह्मणती
 प्रत्यक्ष हा अवतार । नव्हे सर्वथा प्राकृत नर । ह्मणू पुत्र व्यर्थ आशीं
 ॥ १६ ॥ ऐशापरी नवल करीती । जनक जननी सतोष चित्ती ।
 तीर्थाटणासी आज्ञा घेती । श्रीदत्तमूर्ति योगी ते ॥ १७ ॥ ऐकुनी अवा
 माधव पिता । करुणा भाकिती गुरुसमर्था । उपेक्षू नको स्वामीदत्ता ।
 कोण प्राता आज्ञा जनीं ॥ १८ ॥ प्रार्थना करीता माये ताते । येक
 वर्ष राहिले तेथें । देउनी सतत संपत्ति ते । आज्ञा घेत जावया पै
 ॥ १९ ॥ आल्हाद पावोनि ते उमयता । कुर्वाळिती निजमुता ।
 चरणावरी ठेविला माथा । सांगती तत्वता अवेसी ॥ २० ॥ जे जे
 काळीं कराळ स्मरण । ते ते समई देईन दर्शन । याप्रकारें संतोषे
 करून । गेले आपण बदरीवना ॥ २१ ॥ वास करुनी अरण्यांत ।
 सूर्य आराधना केली बहुत । तेथुनी प्रगटले कार्यांत । आनंद शिष्टाते
 त्या दर्शनीं ॥ २२ ॥ कृष्ण सरस्वती सन्यासी । नमन करून साष्टांग
 तपासी । घेतले चतुर्थ आश्रमासी । अवतार पुरुषी श्रीदत्तें ॥ २३ ॥
 चतुर्थ अवस्थेमाजी सदा रत । जो का स्वामी श्रीदत्तें ।
 सन्यास घेणें काय तेथें । परी वेद आर्हंत मान देती ॥ २४ ॥
 असो नरसिंहसरस्वती श्रीगुरुनी । नाम ठेविलें आवडीकरुनी । काहीं
 दिवस सेवोक्त राहुनी । साहाय्यमाणी वास केली ॥ २५ ॥ कृष्णसर-

स्वर्ताची घेउनी आज्ञा । जादोत्कारार्थ फीरती जाणा । करुनी मेळुसी
 प्रदक्षणा । देखीले स्थाना अमानुषी ॥ २६ ॥ दक्षणउत्तरमानस करुनी ।
 अफळखोपिती आडे कैवल्यदानां । तेथे चौसष्ट योगीनी । लागल्या
 चरणीं स्वामीच्या ॥ २७ ॥ औदुंबरवृक्ष कृष्णेत । वर दिधले झाडासी
 बहुत । तेथे औदुंबर असत । वास तेथे शोदत्ताचा ॥ २८ ॥ अनेक-
 क्षेत्रे अनेक स्थाने । नृसींहसरस्वतीने केळी पावन । ठाई ठाई व्यापक
 पूर्ण । प्रगटती जाण स्थळोस्थळीं ॥ २९ ॥ गळितकुष्ठ दूर केळे ।
 वंधेशी पुत्र प्राप्त जाहले । बाळाक्षैशी दुभती पुष्कळ । पल्लव फुटले
 शुष्ककाष्ठा ॥ ३० ॥ केळे जनाचे दरीदूर । भूते पिशाच पळती
 त्वरे । दर्शनमात्रे कामना पुरे । साधु धोर नृसींहसरस्वती ॥ ३१ ॥
 धीपंडरीभूवैकुंठा । जायत्या उपाचा प्रेमा मोठा । ऋणी केळे श्रीवैकुंठा ।
 नैवेद्य मटमटा खातसे हरी ॥ ३२ ॥ नरसींहसरस्वती । आणि दक्षमी-
 णीपति । उभयतास्वरूप येक निश्चिती । आर्त्तिगनस्थीतो परस्परें
 ॥ ३३ ॥ अनंतविद्यार अनंत ठिळा । मति न पुरे व्याहावयाळा ।
 दक्षग्रीगुरू अवतरला । क्षणती ज्याळा नृसींहसरस्वती ॥ ३४ ॥
 विष्णुस्वरूप हा जगहुरू । स्मार्थ गगनांचा अचळधुरू । प्रिय जयासी
 अति शंकरू । भीष्म प्रियकरू क्षणुनी ॥ ३५ ॥ गुरुचरित्रां विस्तार ।
 वर्णिनी आहे ग्रंथ धोर । क्षणुनी येथे सक्षेपविद्यार । सारांश प्रकार
 कथियेला ॥ ३६ ॥ पंचगतेचें संगमी । समाधीस्य जाहले स्वामी । धन्य जागा
 ते भूमी । पंडरी नेमी दुसरी ते ॥ ३७ ॥ कथा पुराण वेदाध्ययन । अहोरात्र
 होतसे भजन । निव्व यात्रा घेती दर्शन । नैवेद्य पूर्ण निरतर ॥ ३८ ॥
 प्रदक्षणा गुरुचरित्रपठणे । सित्थ कामना तात्काळ जाण । माविकासी
 प्रयत्न दर्शन । स्वप्न होणे सर्वांसी ॥ ३९ ॥ पुण्यतिथी माघमास ।
 कृष्णपक्षप्रतिपदेस । सवत्सर वड्डघात्र असे । तेव्हा कन्येस वृहस्पती
 ॥ ४० ॥ उत्तरायण उत्तमगती । अनोचम नसे तया निश्चिती । शैशि-
 मत्तु भागीरथी । कृष्णप्रति आर्त्तासे ॥ ४१ ॥ कृष्णपक्ष कृष्णार्तारी ।
 कृष्णसरस्वती स्मरुनी अंतरी । कृष्णस्वरूप निर्धारी । शृंगुवारी समाधी ते

॥४२॥ दत्तात्रयाचा अवतार । नरसिंहसरस्वती योगेश्वर । देह ठेवतां
वर्तले बरे । चंचस्वरे नारायण क्षणतां ॥ ४३ ॥ नारायण जाहले स्वये
प्रघट । चहूभूजानी कशळिले निकट । बोलती मजळा वाटती कष्ट ।
अवतार स्पष्ट आणिक घरा ॥ ४४ ॥ राहिला उत्थार करावा । श्रीस्वामि-
दत्तसाधवा । नरसिंहसरस्वतिगुरुदेवा । हेतु पुरवा क्षणती विठळ ॥४५॥
पंढरीनिवास ऐसें वदतां । अवश्य ह्युनी सद्गदाचित्ता । गुप्तस्पीती संवाद
होता । जाहली तत्वता समाधी ते ॥ ४६ ॥ मग काहीकाळानंतर
जाणा । जन्म घेतला तृतीय पुन्हा । अवतरलासे योगराणा । तया
कथना ऐकीजे पै ॥ ४७ ॥ नारायणनाम स्मरतां अंती । त्याची
नामाची जाहाली प्राप्ती । नारायणस्वामी व्यास क्षणती । नृसिंहसरस्वति
ते जाणा ॥ ४८ ॥ श्रीविष्णुस्वरूप श्रीदत्तात्रय । अवतार तयाचा हा
तृतीय । नारायणस्वामीपतिवर्य । जेवि सूर्य दुजा पै ॥ ४९ ॥ तपोतेज
सौंदर्य अधीक । धगधगीत जैसा पावक । करुणामृत जेवि शशाक ।
बोधार्क स्वयंज्योती ॥ ५० ॥ आचारविशार कर्मी प्रीती । वेदाव्ययन
शास्त्रसंपात्ति । संशय आलीया पाडिता चित्ती । तात्काळ फेडीती
श्रीस्वामी ॥ ५१ ॥ अनुमयाची तो बोतिव मूर्त । कृपादृष्टी लोका
तारीत । प्रत्यक्ष अवतार श्रीदत्त । ब्रह्मस्पीतीते काय पाहणें ॥ ५२ ॥
बत्थमुमुक्षसाधकसिद्ध । दर्शना येती सकळ सिद्ध । अधिकारपरत्वे
करिती बोध । तोडिती बध भवाचा ॥५३॥ तीर्थमीसें नवखंडपृथ्वी ।
फिले स्वये जगद्गुरुगोसावी । पुरवोनी जनाची कामना बरवी ।
ब्रह्मानुमवी प्राप्त केले ॥ ५४ ॥ भजनीं लाडनी नारीनर । केडी
तयाची कार्ये समग्र । धन्य महाराज यतिवर । आत्रिकुमर अवतार
जो ॥ ५५ ॥ पंढरीची बहुत भाक्ति । नारायणस्वामीसी रुक्मिणीपति ।
कीर्तन कराया उभे करोती । सुरवर पाहती स्वर्गाहुनी ॥ ५६ ॥
तें यशुत्व केतुले वर्षाषे । श्रवण करीती देवाधिदेव । मजनकडाकाध्वनि
अपूर्व । गगनीं गंधर्व चकित पै ॥ ५७ ॥ दश अवतार श्रीहरीचे ।
भजन केले स्तवन साचें । गंगा कृष्णा यमुनेची । स्तुति तीर्थांची

प्रेमळ ॥ ५८ ॥ तो भजनपर काव्यस्तवन । नारायणस्वामीचे क्षणता
जाण । कामना होतसे सकळ पूर्ण । घडे दर्शन भागिका ॥ ५९ ॥
गुदचरीत्री वर्णिले जैसे । वर्तणे, स्वामीचे शुभ तैसे । नारायणस्वामी
श्रीदत्त अंश । पडती सर्वांस दृष्टांत जनी ॥ ६० ॥ गिरीकंदरी, राहणे
व्याचे । येकाती, बैसणे मौन वाचे । मन परीक्षुनी द्विजाचे । घेणे त्याचे
भिक्षेसी, ॥ ६१ ॥ ब्राह्मणभोजनें ठाई ठाई । करवावयाचे आवडी ह्मई ।
जना लावोनी आत्म सोई । मिळाले पाही परमही ॥ ६२ ॥ पूर्वास्थान
पंचगंगेचे । संगमी जे कां प्रसिध्द साचे । स्थापन जेथे पादुकेचे । तेथे
देहाचे विसर्जन पै ॥ ६३ ॥ तथा स्वामीसारीखी पूजा । नारायणस्वामीची
होतसे सहजा । काय वर्णू श्रीगुरुराजा । अधोक्षजा श्रीदत्ता ॥ ६४ ॥
नरसिंहसरस्वती नारायणस्वामी । येकरूप विलसे संगमी । पुण्यजागा ते
भूमी । जेथे नेहमी समारंभ ॥ ६५ ॥ ब्राह्मणभोजन पुराणकार्त्तन । स्थळो-
स्थळी होतसे भजन । गुदचरित्र करीती पठण । सप्ताहा पूर्ण निरंतर
॥ ६६ ॥ श्रीकरवीरक्षेत्रांत । महालक्ष्मी असे नांदत । नारायणस्वामीचे
स्थान तेथे । ऐकिजे वेदांत पर्यायकवनी ॥ ६७ ॥ ईडापिंगळा शुभ्रता ।
त्रिविध घाडी प्रसिध्द जाणा । देहदेवालय पहाता मत्ता । करीती ध्याना
योगी ते ॥ ६८ ॥ डावेकडील निज वोवरी ॥ ईडा नाडी ते निर्धारि ।
चंद्रमौळी, लिंगचतुरी । अमृतकुसरी श्रीदत्त ॥ ६९ ॥ नारायणस्वामीचे
तेथे स्थान । उच्छाहा होतसे नित्य पूर्ण । कृतामृतग्रवेकरून । जीव सना-
तन होती पै ॥ ७० ॥ सव्यमार्गी नाडी पिंगळा । दत्तसमाधी
सूर्यस्थळा । मध्यमा यास अंबिकेला । शुशुम्नानाडीला सहस्रदळी
॥ ७१ ॥ ईयाप्रकारी त्रिविधरूप । तिन्ही नाडीं ब्रह्मस्वरूप । सर्वाभूती
अजपाजप । ज्ञानदीप श्रीकरविरा ॥ ७२ ॥ याळागी डावे वोवरीत ।
नारायणस्वामीचे लिंग वलसत । दक्षणमार्गी आसन शोभत । अत्रिसुत
जगद्गुरुचे ॥ ७३ ॥ वामसव्य दोन्ही माग । दत्तात्रय विचरे आगे ।
दोहीकडे उच्छाहा सांग । होती अव्यंग कोल्हापुरी ॥ ७४ ॥ मध्यस्थ
तूया महालक्ष्मी । मीपणा उच्छीता शानलक्ष्मी । पिंडमूर्त्ताड प्राप्नुनी

उर्मा । परब्रह्मी ऐक्यता ते ॥ ७५ ॥ असो वेदांत सिद्धांत । नारायण-
स्वामी अवतारदत्त । स्थान ज्याचें करपीरांत । दर्शनीं कृतार्थ करीती
तया ॥ ७६ ॥ कथामाग पुढें साचा । विरंचीअंश दत्तात्रयाचा ।
थीगुरुकृपें यदेळ वाचा । जेथें मनाचा अति सौरसु ॥ ७७ ॥ सिद्ध-
समर्थ दयाघन । भूतभविष्य करविती कथन । राजारामी वृत्ति लीन ।
संतस्तवन अगाध पे ॥ ७८ ॥ भक्तमंजरीमालाग्रंथ । ग्रवणें चि पुर्ती
मनोरथ । दत्तभवतार विष्णुरूपाते । अप्याय समाप्त येक हा ॥ १७९ ॥
॥ अप्याय ॥ १ ॥ अनु० अ० ॥ ७५ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
शुभंभवतु ॥

अध्याय ७६

— श्रीदत्त ब्रह्मांश चरित्र —

श्रीरामसमर्थ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु
सिद्धरघुविरा । पंदरीनिवासा रुक्मिणीवरा । दत्तात्रय अत्रिकुमरा ।
जगदोत्थारा श्रीमूर्ति ॥ १ ॥ त्रिगुण अवतार स्वये धरीसी । त्रिविधजन
निव्विती । न कळे पार वेदांसी । अतर्क्य शास्त्रांसी रूप तुष्टें ॥ २ ॥
अठरा पुराणें भांवावली । आत्मस्थीती थोडता मली । ते चि ध्यान
भूमंडळी । तनु धरीली त्रिविव पे ॥ ३ ॥ मागे विष्णुस्वरूप श्रीदत्त ।
त्रिविध अवतार वर्णिले तुते । आता ब्रह्मदेवांशस्तवनाते । होई प्रग-
टार्थ बुद्धीसी ॥ ४ ॥ बुद्धीचे ते निधयरूप । जाहला स्वामी प्रजाधीप ।
थीगुरुठाईचे सकृप । लाविला दीप दिन्मयाचा ॥ ५ ॥ तें ऐकावया
कंधन दत्त । समूळ करावे अवधान दत्त । तेणें पाविजे ब्रह्मपदाते ।
हरी आपदाते स्वये हरी ॥ ६ ॥ विघाता जो कमळासन । दत्तात्रय
स्वरूप श्रीभगवान । त्रिविध देह धरिले तयानें । ते आख्यान अद्भुत
पे ॥ ७ ॥ ऋग्वेद तो स्मृत्याचा । तेथें अंश ब्रह्मियाचा । याळागी त्या
वेदाचा । देह साचा वरीला पे ॥ ८ ॥ वालउन्मत्तपिशाच । अंगी
तिनीं संताचे । विष्णुरूप दत्ताचे । बाल्यास्थितीचें वर्णन केळें ॥ ९ ॥

आतां उन्मत्तदशा विराजीत । चतुर्दनी धाँदत्त । मूर्ख वदनीं नाहीं
 स्मरत । तथा लावित निजभजनीं ॥ १० ॥ ऐसा महाराज दत्तात्रय ।
 ब्रह्माविष्णुरूपत्रय । प्रघटे स्वये श्रीगुरुवर्य । घरा होये दक्षणादिशा ॥ ११ ॥
 क्षीरसमुद्रीं नारायण । नामीकमळीं चतुरानन । सागरां वास त्याचा
 ह्मणून । नामाभिधान तेचि तथा ॥ १२ ॥ प्राकृत जनांसी दरयात ।
 भेटले योगेश ते दत्त । दर्याजांवावा समस्त । याढागीं ह्मणत निज
 आवडी ॥ १३ ॥ नातरी श्रीगुरुदाया । नामरूप कैचि काया ।
 दन्यात मूर्ति देखुनिया । नाम तथा दन्या ठेविले ॥ १४ ॥
 आवडी स्वरूपे श्रीदत्त । परमात्मा तो पंचभूत । तेथे दयां कैचि
 नसत । नाम शोभत असो तथा ॥ १५ ॥ ते दर्यारूप श्रीमगवान ।
 पृथ्वीचीं तीर्थे करून । सहजी करीतो जग पावन । आले आपण
 आख्यासी ॥ १६ ॥ आष्टेक्षेत्रात अष्ट टिंगे । स्थापिधेळी सीतारंगे ।
 तेथे आले ते अभंग । भवभंग दर्याजी ॥ १७ ॥ उन्मत्तस्थीती वर्तणे
 प्याचें । आचरण न कळे जना साचें । सदा भजन परेवाचे । स्वरूपाचें
 स्मरण ते ॥ १८ ॥ विस्मरण ते जीवदशा । नाहीं च कधी त्या
 योगेशा । धारण करीती मळीन वेशा । हृदयकाशा शुभ्र परी ॥ १९ ॥
 फाशावर फासया तेथे । आकाशपरते स्रयोचि आईते । दर्यात्वामी
 अवतार दत्त । पंचभूतति खेळती पै ॥ २० ॥ गुप्तरूपे पंढरीसी ।
 जात असाये नेमेसी । राठव्यात धाँदेवासी । विठळासी आळिगन
 दार्ये ॥ २१ ॥ सन्मुख उभे राहणी । भजन करीता हास्य वदनीं ।
 माळ घावी मगवतानी । प्रिती करुनीं तये भक्ता ॥ २२ ॥ असो
 दर्यामहाराज पंढरीराज । येक स्वरूप निजतेज । येकात्पता मायण
 सहज । अति गूज न वर्णवे ॥ २३ ॥ जगविद्यात किर्ती होता ।
 नापडे तथा अवतार दत्ता । देहा धरिला दुसरा मागुता । ते कथा

जो अनादि । आत्मसिन्धी ज्यामाजी ॥ २६ ॥ सौंदर्यरूप आश्चर्यगामा ।
जो व्यापुनी पिचरे नभा । जेथे तेथे पाहता उभा । ठिठ्ठा अक्षया ते
वर्णीता ॥ २७ ॥ परापेक्षा दाम भोजन । वल्ले अळफार
धर्मी भूषण । नातरी सदा नम्र । संमत्त पाहणे भयंकर
ते ॥ २८ ॥ मार्गामध्ये उभे रहावे । तन्मादहस्ती परी स्वभावे ।
जाणारासी तू वा घरे । पाचे दाणावे हाछ मे ॥ २९ ॥
येकायेकी स्त्रीयेचे स्तन । धरनी परावे दुग्ध प्राशन । कुमारीका असो
यौवन । वध्या पूर्ण असली तरी ॥ ३० ॥ मातली झणुनी रस्मांत ।
ममन करुनी भलवे बघूते । स्तनपान करावे निरुते । घन्य मुळत ती
माता ॥ ३१ ॥ आनदीवावाची अद्भुतकीर्ती । पांता गाई दुग्ध देसी ।
स्मरण करीता प्रगट होती । जाहला जगती भवतार ॥ ३२ ॥
प्राक्ष्णभोजन नयसाचे । असदय होतसे जाल्यांत साचे । दीग पडवी
मोठाईचे । कोण तयाचे गणित करी ॥ ३३ ॥ इडेस वाटेस ते खावे ॥
शार्मांनी तिकडे न पाहावे । निव्य सुत आनदी राव । पूर्ण वैभव जयाचे
॥ ३४ ॥ पाटीळवावा सींदि यांनी । बगळा बांधिला तपे स्थानी ।
ठाईठाई आसने करुनी । बैठका निर्मोनी ठेविल्या ॥ ३५ ॥ मघक
कोदहारे परोपरी । बैसावयासी निर्मिळी कुसरी । कळवाते नाचती
मनोहारी । नरनारी दर्शन घेती ॥ ३६ ॥ नानाप्रकारीचे करीती
नयस । आनदीवावा धन्य पुरुष । जो का पूर्ण दत्त अश । करीती
विलास स्थळोत्थली ॥ ३७ ॥ कठी बुडक्या माळा । कोणे दिवसी
हुळसी गळा । पीतांबर नेसे पिबळा । कोणे वेळा दिगावर ॥ ३८ ॥
कोणे समई करव्यावरी । मघकीं ज्ञान कोणे अवसरी । स्नानसभ्या
दिवसमरी । नातरी निद्रिस्थ ॥ ३९ ॥ कोणी कीर्तन करीती मुढे । पुराण
सांगती वाडेंकोडे । पाठ करणे तयाकडे । दिसावे वेडे सर्वासी ॥ ४० ॥
जाळने नगरांत रामजयती । आरामिळे उच्छाहाप्रति । दशमी दिवसी
छळीत फरीती । तेथे येती आनदीवावा ॥ ४१ ॥ विद्वज्जनाची समा
भोळी । आनंद जाहाळा तया पोटी । बैसविले लोढानिकटी । पाहता डर्डी

ताजीम दिह्नी ॥ ४२ ॥ फाही चैळ कयाग्रवण । आनंदीबावा करीती
जाण ॥ निद्रा घेतां केलें शयन ॥ कसनी भरण गोसां व्याकडे ॥ ४३ ॥
छळितासी प्रारंभ जाहला । चौघडा स्वामीचा वाजूं लागला । आमशेजे
लागला डोळा ॥ कोण तयाला जगृत करी ॥ ४४ ॥ धार सुटोनी
धकस्मात ॥ दीप मशाला जाहल्या शांत । भारती होउनी सहजी
स्वरित । क्षीरापत बाटीजी पै ॥ ४५ ॥ अंध मेउनी अंधार पडला ॥
जाजम बाजवा गोळा केल्या ॥ तळघरांत निउनी टाकिल्या ॥ त्यांत
सपिडला आनंदीबावा ॥ ४६ ॥ ओक सारे शोध करीती । पाटीलबावा
सखेद चिचीं ॥ तव दुसरे धर्मी रामजयंती ॥ जाजम फाटीती तळघरांतील
॥ ४७ ॥ सुरळीं उलगडता अकस्मात ॥ आनंदीबावा त्यांत होते ॥
घाळे किंवा नाहीं छळित । ऐसे विधारीत मोहेर निघाळे ॥ ४८ ॥
विस्मय पावोनी नारीनर । केला स्वामीसी नमस्कार । वाटीला नमरांत
साखर । योगेश्वर प्रगटले ते ॥ ४९ ॥ ऐसे महाराज आनंदीबावा ॥
दत्तात्रयाचा अवतार धरवा ॥ उत्तरावया जडजीवा । जन्म साधवा घा
घेणें ॥ ५० ॥ ब्राह्मण असंख्य जेवीत असावे ॥ जोडा घालून त्यांत
हिंडावे । ब्रह्मरूप देवाधिदेव । द्वैतभाव कैचा तया ॥ ५१ ॥ सर्व
सोपळ्या निर्मूर्ति । ब्रह्मदेवांश दत्तविभूति । ब्राह्मण स्वस्य सारे जेविती ।
स्पर्श मानिती ब्रह्मरूप ॥ ५२ ॥ तशांत संशय कोणी आणिला ॥

तयाते । प्यान शोभत वैराग्याचे ॥ ५८ ॥ प्रदक्षणेचें वाटेपरी । बैसती
 तेथे भवतमारी । वाघळी वरती सुंदर छपरी । वाटती पळिमरी
 दहिवाद्या ॥ ५९ ॥ मस्तकी शोभती पिंगट जटा । तुंदिळ तेजस्वी
 पुरुष मोठा । अमानुषी करणे भेष्टा । कोण थेटा त्या जाणे ॥ ६० ॥
 श्रीविठ्ठलमूर्तीसी राठव्यांत । अळंकार पूजा केली समस्त । असोनी
 आपण छपरींत । सांगावे ते जना सफळा ॥ ६१ ॥ भजन सुस्वर
 पुढे व्हावे । अष्टौ उत्पन्न होती भाव । प्रेम आर्गी व्याचें यावें ।
 निरंतर देव उपासी ॥ ६२ ॥ अनुभवसिद्ध अखंड वाणी ।
 सदा मुद्रा वसे नेनी । तूपांसखी विलासीनी । भोगिती उन्मनी
 योगिराज ॥ ६३ ॥ बाळाराम तो वैरागी । निर्दोष विषय बीतरागी ।
 गुप्त प्रगट होती जर्गी । मोक्षविभागी ते जाणती ॥ ६४ ॥
 भक्तदेवांत तो दत्त । कमंडलु घट जवळी निश्चित । दही व्यातीळ न
 सरे । असंख्य यात्रेत वाटतां पै ॥ ६५ ॥ साहाय्यार महिने होवनी
 गुप्त । पुन्हा छपरींत असावे निद्रीस्थ । माहात्म्य तर्कछ होती शक्ति ।
 करीती पडीत आश्चर्य मनी ॥ ६६ ॥ श्रीपादुरगाचे वामभागी । भजन
 होतसे तयेजागी । चमत्कार बहुत जगो । पावती वेगी नवसाते ॥ ६७ ॥
 बयरागीमेळा अपरमित । तये स्थानी यात्रा भरत । बाळाराम साधु
 समर्थ । पंढरीनाथ अमेद तो ॥ ६८ ॥ याप्रकारे अवतारत्रय ।
 भक्तदेवांश दत्तात्रय । धारण केलें श्रीगुरुवर्य । प्रसन्न हृदय
 जगदोद्धारा ॥ ६९ ॥ स्मशानवासी श्रीमगवान । दत्तात्रय स्वरूप जो
 का जाण । पिशाच स्थाती सहज पूर्ण । प्रगटले आपण तीन रूपे ॥ ७० ॥
 ते कथा अत्यंत गोड । पुढील अध्याई वर्णी उघड । जेणे मनींचा
 संशय उडे । वैराग्य जडे मक्तीसी ॥ ७१ ॥ सिद्ध प्रसाद होता शरीर ।
 सरस्वती राहीली वैखरी । राजारामो कैची उरी । रावणारी तो हृदयस्थ
 ॥ ७२ ॥ काव्य करता करविता । आत्माराम स्वयें चि आईता । देहा
 बुद्धी कासया वृथा । सिद्धनाथा नमन तया ॥ ७३ ॥ अंतर्धर्मी तो चि
 सीध । मंजीरी तया अर्पण प्रसीध । श्रोता वक्ता दत्त शुद्ध । नुरे भेद सत

स्तवनीं ॥७४॥ भक्तमंजीरी पाठा ग्रंथ । श्रवणें चि पुरती मनोरथ । ब्रह्मदेवांश
त्रिविधदत्त । आख्यान समाप्त अध्याय हा ॥ ७५ ॥ अ० १ ॥
समाप्त ॥ अनु० अ० ॥ ७६ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीरामचंद्रार्पण-
मस्तु ॥ शुभमवतु ॥

अध्याय ७७

— श्रीदत्तात्रिंश आख्यान —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु त्रिलोचना ।
सित्वरूप त्रिपुरमर्दना । त्रिगुणात्मका त्रिताप हरणा । त्रिकाळध्याना
त्रिमूर्ति ॥ १ ॥ देवत्रया त्रिविधमात्रा । अकार उकार मकार पश्चिमा ।
त्रिविध अवस्था स्वतंत्रा । त्रिविधमत्रा त्रिशूळ पाळी ॥ २ ॥ त्रैलोक्य
ध्या वेदत्रया । गुणतीता दत्तात्रया । पंढरीश तूचि सखया । देवत्रया
त्रिविध स्वीती ॥ ३ ॥ ब्रह्माविष्णु रुद्र तिनी । त्रिविधकाया घरीसी
जनी । त्रिविध दोष जाळोनि । विभूति चर्चूनी ते शोमसी ॥ ४ ॥
पदत्रयाचा तूचि दाता । त्रय विद्या देशी सर्वथा । अनेक विचार
त्रिपुटी पाहाता । नुरे तत्वता पाहतेंपण ॥५॥ ऐसा स्वामी श्रीसित्वेश ।
जो का मातंड बौशावतंस । भक्तकाजा पढरीस । उमा सर्वेश जगद्गुरु ॥६॥
ठेटनी माथा त्या समचरणी । भक्त मंजीरी वाहूं सुमनी । श्रोती अवधान
देता जनी । जाती पटोनी त्रिविधबाधा ॥ ७ ॥ काईक वाचिक
मानसिक । पापक्षय तात्काळिक । संतचरीत्र पुण्यकारक । होये तारक
जडजीवा ॥ ८ ॥ पूर्वाभ्याई ब्रह्मदेवांश दत्ताचे । अवतार वर्णिले
त्रिविध साचे । आता ऐका शिवाशाचे । पुरुषत्रयाचे जन्मकथन ॥ ९ ॥
अमिहादेवक्षेत्री । योगी उत्पन्न जगहाळा घरत्री । आजानवाहु पश्चिमेत्री ।
सुंदरगात्री दिगावरू ॥ १० ॥ चित्तामस सवोगाळा । शोमती
गळा रुढमाळा । आज्या नाम क्षणती ज्याळा । तो प्रगटला
येकायेकी ॥ ११ ॥ सामवेदाति उत्पन्ना । अति सौंदर्य
ज्याचे पाहाता । तारुण्य न सरे कदा सर्वथा । काय दत्ता

तया वणं ॥ १२ ॥ शंभुपर्वतो अरण्यात् । रात्रंदिवस भ्रमणः करीत ।
 शंखः पाद्मवी भक्तस्मात् । प्रगट गुप्त होत पै ॥ १३ ॥
 पिशाचव्रत जगा दिसावे । परी अवरी, प्यातुर्य सर्व । दत्तात्रय श्रीदेव
 धिदेव । वैराग्य वैभव शोभतसे ॥ १४ ॥ स्थांती उन्मनी अवस्था ।
 केव्हां तूया बोलणें वेदार्था । पठण करणें श्रीगुरुगीता । उच्यार
 भागवता पुराणादि ॥ १५ ॥ नातरी उगेच आप आपणाते । बोलत
 असावे संज्ञार्थ । उत्तर पढता ते श्रवणाते । मद्गरूपाते पावती जीव
 ॥ १६ ॥ अज अविनाश आत्मस्थीती । आज्याबा दर्शनी देती ।
 आज्या नाम विलसे जगती । करीती स्मृति पावत जन ॥ १७ ॥
 श्रीदत्तात्रयाचा जो अवतार । स्मरण होता भेटे त्वरें । नवस अर्पिता
 कामना पुरे । पावे साथर दीनदयाळु ॥ १८ ॥ मर्जी कदा न साप-
 द्यावी । निस्पृहस्वरूप उगमला रवि । दर्शनी अंधार अज्ञान उडवी ।
 प्रकाश करवी ज्ञानकीर्णें ॥ १९ ॥ कासारज्ञाति येक प्राणी । हिंडे मागे
 रात्रंदिवस । क्षणे मजला उपदेश देदनी । आत्मादानी तारावे ॥ २० ॥
 तेव्हां आज्यास्वामी सर्वेश्वरें । परीक्षीला तो कासार । ते ऐका सविस्तर ।
 कथा; पवित्र साधूची ॥ २१ ॥ तळ्याळाई महादेवक्षेत्रां । नेला कासार
 अर्धरात्री । उडवी ठाकाव्या वगत्रो । आज्ञा पवित्रो केली तया ॥ २२ ॥
 ऐशाप्रकारें कसोनी पाहता । निरधार न हाये तया तत्वता । मय
 पावोनी पळाला मागुता । प्रसन्नता व्यर्थ दवडीली ॥ २३ ॥ मग
 श्रीगुरुराये आज्या यानी । प्रवेश केला तया जीवनी । अदृश्य जाहले
 तत्क्षणी । पाहिले नेनी त्या कासारें ॥ २४ ॥ शोक करीत ग्रामांत
 आला । आज्यास्वामि क्षणे बुडाला । सातवेदिवशीं प्रदोषवेळा । बाहिर
 निघाले तळ्यातुनी ॥ २५ ॥ पाहतां अपूर्व सर्वा वाटले । कासाराने धरीली
 पादले । आजपुरुषे झिडकाविले । नाहो ऐकिले वचन झणुनी ॥ २६ ॥
 जववरी लोभ देहाचा । परमार्थ तया नरा कैचा । शिष्य जाहला
 दोदिवसांचा । मंत्र, गुरूचा घेतला पै ॥ २७ ॥ न सुटे विषयतटा
 पुरे । तया कोटुनी साक्षात्कार । वैराग्य नाही तिळभर । वराचिवर

करीती भक्ति ॥ २८ ॥ असो तया कासारते । अंतरें निजहित ।
 सांगुनिषा साधनपय । जाले गुप्त व्यापण पै ॥ २९ ॥ लौकिकी
 वादतां काही प्रतिष्ठा । नावडे तया आज्या श्रेष्ठा । देह
 धरोळा काळा मोठा । लाविळी विष्टा आगासी ॥ ३० ॥
 पिशाचपरी नागवा । हिंढता जाला गावोगावा । काय वर्णिजे तया
 शिवा । आनंद बरवा होय दर्शनी ॥ ३१ ॥ जगद्रुख तो दत्तात्रय ।
 जो का अज अव्यय । अनेक प्रकारे धरणार काय । असोनी अफाय
 वायुरूप ॥ ३२ ॥ सदा आनंदी पूर्ण स्थोती । खेळुनी खेळ अलिप्त
 भूती । सदानंद तया लणती । आनंद व्यक्ति हास्यदनी ॥ ३३ ॥
 जनीं वनीं भ्रमण करीत । कडेगांवासी आली भूर्ने । तेथे केळे अत्याद्भुत ।
 ऐकतां दुरीत जाय दुरी ॥ ३४ ॥ वेडसर पिशाचवृत्ति । परी जग तया
 मानीती । सिध्द पुरुष ऐसे लणती । दर्शन घेती सदानंदाचे ॥ ३५ ॥
 प्रतिनिधी आदि करून । शोध करीतो ज्याचा जाण । शिविका
 घाडीती आणावया पूर्ण । हुडकिती अरण्य गिरिकंदरी ॥ ३६ ॥
 भाग्योदय असेल ज्याचा । लाभ तयासी दर्शनाचा । अवतार पूर्ण
 हींदत्ताचा । अंश शिवाचा अधोरतपी ॥ ३७ ॥ अधोरक्रिया स्वभाव
 आंगी । भूर्ने पिशाच्य ज्याचे संगी । स्मशानवासी तो भीतरांगी ।
 प्रगटला जगीं प्रतापसूर्य ॥ ३८ ॥ कडेगांवकर भागीरथीवाई । प्रेमळ
 भाविक असे पाही । वर्तमान ऐकुनी लयलाही । जाहली हृदई सद्गद पै
 ॥ ३९ ॥ सिध्द कइनी पालखी लाक । औघा जवळ पाठविळी देख ।
 अंतरसाक्षी सिध्दकुळशीपक । बैसले निके सोबीकेत ॥ ४० ॥
 कडेगावात येतांच योगी । आनंद जाला सर्वाळगी । अभ्यग करउनी
 तया आंगी । बैसशी चौरंगी भागीरथी ते ॥ ४१ ॥ उत्तमप्रकारे
 घालुनी स्नान । पीतांबर करविला परिधान । चर्वियेला सुगंधचंदन ।
 घातिण्या सुननमाळा त्या ॥ ४२ ॥ अक्षता बुका परीमळपुष्पे । घूप

शाळ पीतांबर पीषळा । भूईयासी दिघळा ततक्षणीं ॥ ४४ ॥ फेकुनी
 दिव्ही सकळ चिर । आपण ठाईचा दिगंबर । सदानंद योगेश्वर ।
 निघती बाहिर वाढ्यातुनी ॥ ४५ ॥ तव तेथे तस्कराचा । मुगुटमणी
 बाप्पा साचा । बेरह तो असे झालाचा । खोडा तयाच्या पायात
 ॥ ४६ ॥ स्वामीची पढता तयावरी दृष्टी । बंधन तुटे उठाउठी ।
 अद्भुत करणी केली गोमटी । धन्य सृष्टी अवतार सो
 ॥ ४७ ॥ तेथे यात्रा बहुत मिळता । नावडे तया निस्पृहसंता ।
 गुप्त जाहले स्वामी सर्वथा । प्रगटले तत्वता महादेवी ॥ ४८ ॥
 नामरूप ते आढादून । तृतीया स्वरूप घरीले जाण । ऐसे महाराज
 करुणाघन । अत्रिनेदन योगीराज ॥ ४९ ॥ समुद्रवलयकित मही ।
 भ्रमण करीति जेका पाही । दर्शन देतो ठाई ठाई । सार्वभौम देही
 शोभे जया ॥ ५० ॥ सकळमहीचा स्वामी दत्त । लोकत्रयांत विराभीत ।
 तृतीयनाम शोभे तपाते । महिपति वदत जन आवडी ॥ ५१ ॥
 विशाचसिती मुद्रा शोभवी । न कळे प्याची क्रीया दारवी ।
 विद्या आंगीसी तेणें माखावी । दुर्गाधि नसावी हे ठिळा ॥ ५२ ॥
 भयंकर दृष्टी कृपा अंतरी । दर्शनमात्रे जीवा तारी । उद्भवला तो
 महादेव शीखरी । नरनारी पाहती तया ॥ ५३ ॥ जगनिश्च आचरण
 प्याचे । ज्ञानतरी वेदातीचें । अनुभव शब्द करणे वाचे । कोण तयाचें
 स्वरूप वर्णो ॥ ५४ ॥ कोणे येके दिनी शंख हाती । दार्घ्येश्वरें
 वाजविती । सर्व घेउनी गळा घालिती । लाविळी विभूति सर्वांग
 ॥ ५५ ॥ महादेवाच्या लिंगावरी । बैसले ते यागेश्वर । प्रत्यक्ष दिते
 गिरीग्यावर । यात्रांवर बसन पै ॥ ५६ ॥ जन पाहुनी चाकित जाहले ।
 ब्राह्मण सहजां तेथे मिळाले । वंदन करिता द्रिग पाहिले । दिसो
 लागले सर्वांसी ॥ ५७ ॥ आणिक मागुती तो महिपति । योगेश्वर
 दत्तमूर्ति । जाळी नेत्रांसी गोचर विभूति । पया लागती नरनारी
 ॥ ५८ ॥ सद्वाचांचें डोंगरांत । निघुनी गेले अकस्मात । तेथे वर्तले
 अपूर्व शोभे । सयकथे ऐका तुजि ॥ ५९ ॥ जाळीत होता व्याघ्र

बैसला । तयासी जेणे बोळाविला । दुरकी फोडुनी वाघ आला । योगी
 बैसला तयावरी ॥ ६० ॥ घोडे फेरीता तयारीती । व्याघ्रासी स्वामी
 पळविती । नाम शोभे तया महीपति । आज्ञा मानिती श्वापदे ती
 ॥ ६१ ॥ आपाढीचे यात्रेत । येकायेकी प्रगटले दत्त । पुडरीकाचे
 देउळावरुते । महापुरात बैसले पै ॥ ६२ ॥ यात्रेत छणती कोण
 पुरुष । शिखर कवळुनि बैसलासे । नमन करीता करी हास्य । पाहती
 विलास पदरीचा ॥ ६३ ॥ देउळामध्ये मध्यरात्री । बहुती देखिला
 जया नेत्री । गुप्तरूपे विचारे क्षेत्री । काय वस्त्री वर्णजे तया
 ॥ ६४ ॥ धन्य धन्य ते दत्तस्वरूप । स्तवन करीता शेष घापे ।
 सहस्र मुखांचे शीणले पाप । लिळा भ्रमूष स्वामीची ॥ ६५ ॥
 बैस्य भला कोणीयेक । दृष्टांत जाहाला तयासी देख । पाठी घावे तो
 निःशस्त्र । इछित सुख शाश्वत पै ॥ ६६ ॥ तयास हि कासारासारीखे ।
 उढी टाकाया सांगितले निके । मरणापरते कोणतें दुःख । मय निश्चक
 पावला तो ॥ ६७ ॥ गुरु आज्ञा उलंघीता । काय तयासी ज्ञानवार्ता ।
 मुकला सहजी स्वहिता । नये हाता स्वात्मसुख ॥ ६८ ॥ पदला
 व्यवसाय आवर्ती । तेथे जाला द्रव्यप्राप्ती । समाधान तेणे चिची । न
 घडे स्वीती व्यर्थ दर्शन ॥ ६९ ॥ निश घरीता संतचरणी । मोक्ष
 घरी वाहे पाणी । सिध्दी त्याची दासी आंदणी । कैलीय धर्मी श्रीगुरू
 पै ॥ ७० ॥ प्रलक्षता सध्या पाही । शालीवान शके पचावनाठाई ।
 महादेवक्षेत्री मोगी विदेही । विचरे मही महीपतिनामे ॥ ७१ ॥
 पुढे अनेक करणार लीळा । मति न पुरे व्याहावयाला । दत्ता-
 त्रयाचा अवतार जाहला । शिवाश मला योगी तो ॥ ७२ ॥ पुढे
 चरीत्र कृष्णाजीवाचें । श्रीगुरू सिध्द वर्णवितीळ वाचे । प्रवणपठणें कार्य
 जगाचें । करी साचे श्रीविठळ ॥ ७३ ॥ मत्तमजोरीमाळाप्रथ । प्रवणें
 चि पुरती मनोरथ । शिवाशत्रय अवताराते । आप्याय समाप्त परीपूर्ण
 हा ॥ ७४ ॥ अप्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥ अलु० अप्या० ॥ ७७ ॥
 समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभमभवतु ॥

अध्याय ७८

—कृष्णाजी बाबा चरित्र—

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु लक्ष्मीरमणा ।
 आत्मयारामा परीपूर्णा । अहं ब्रह्म निजस्फूर्णा । ते चि लटना अर्धअंकी
 ॥ १ ॥ जाणीव प्रासुनी उरले शेष । तयावरी तूं श्रीजगदीश । निद्रा
 करीसी सावकाश । पाय चुरातसे आदि शक्ति ॥ २ ॥ विवेकवैराग्य
 गरूडमास्ति । निरतर जबळी सदा तिष्ठती । च्यारीवेद भाट गर्जती ।
 स्तवन करीती ब्रह्मरूपाचें ॥ ३ ॥ सनकसनंदन बोधविध्वार । धरीती
 लक्षांश छत्रच्यामर । जयविजय क्षर अक्षर । रक्षीती द्वार अहं सोई
 ॥ ४ ॥ सत्वमेळा तेतीस कोटी । देवतागण शोभती निकटी । कल्पना
 कुंठीत बैकुंठी । आत्मा जगजेठी आविष्णु ॥ ५ ॥ त्रिगुणातीत आद्य-
 स्वरूप । गुणप्रसव तेथुनी दीप । तो चि ब्रह्मा प्रजाधिप । आपी
 आप करी रचना ॥ ६ ॥ तयापासाव पंचषट्पद । पंचभूतांसी मूळ
 कारण । पिछ भ्रंक्षांड जाहले पूर्ण । असता निर्गुण निर्विकार ॥ ७ ॥
 ऐसा स्वामी बैकुंठनायक । श्रीसिधेश रविदुळटोळक । पंदरींसी अष्टौ-
 किक । मुळ्या सुखे भक्तीसी ॥ ८ ॥ निजमक्ताचें पाहुनी प्रेम ।
 वास्तव्य केलें मेघःशामें । कटीवरी ठेठनी करपद्य । आत्माराम उमे
 सदा ॥ ९ ॥ सताविण नावडे काई । भूवैकुण्ठ वेळे पाही । निरतर
 कथा जिये टाई । आणिक नाही प्रिय दुजे ॥ १० ॥ याद्यागी साधु-
 चरीत्रकथन । मत्तमंजरी करीतो अर्पण । दत्तात्रयाची कथा पूर्ण ।
 मागे जाण निरोपिळी ॥ ११ ॥ त्रिविध अवतार त्रिगुणात्मक ।
 वर्णिलें आद्यान तेचि चोख । आता ऐकिजे सुरेख । कथानक
 अतिगुह्य ॥ १२ ॥ बदविता आणि दक्ता । नमन तया सिधनाया ।
 जयाचे कृपे हे कथा । निजलिटार्या स्फुरवितसे ॥ १३ ॥
 विसोवाखेचर प्रसिध्द मक्त । जो का नामदेवा उपदेशीत । तयाचे
 मानसी दड्ड हेत । मागवत कथा दर्शविता ॥ १४ ॥ वाणी काही
 नसे शुध । परी अंतरी निद्वंद । हरिगुण गावे विषद । ऐसा छंद प्या

मनीं ॥ १५ ॥ अभ्यात्माचा अनुभव । तरी गुरू जयाचा ज्ञानदेव ।
सर्वाभूतीं राणीव । ऐक्यभाव सहजस्थिती ॥ १६ ॥ पूर्वाभ्यास
खीस्तीचा असे । चाटेपणा जर्गी विळसे । मम अवतरण होये अनायासे ।
यजुर्वेदास साधकारगृही ॥ १७ ॥ माध्यंदिनीशाखे जाण । विसोबाखेचर
मुळीचे प्राक्षण । त्याचे वेदी पुन्हा जनन । पावळे जाण भक्तराज
॥ १८ ॥ अमरक्षेत्राचिये जवळ । नागनाथ स्थान परम मंगळ ।
बोरीग्राम ते प्रांजळ । जन्मळे स्नेहाळ कृष्णनाम ॥ १९ ॥ गर्भाच
असता मातेसी ढोदाळे । कथा श्रवण करी सकळ । विदेहस्थिती सर्व
काळ । ज्ञान प्रांजळ बोळे सती ॥ २० ॥ बाल्यदर्शेत खेळताना ।
गोपाळकाल करी जाणा । विसोबाखेचर योगीराणा । ठेविळे कृष्णा ह्या
नाम ॥ २१ ॥ सातवे वर्षी मौंजीबंधन । छेळनाविया अभ्यासन ।
जाहळिया लग्न करून । संसारांत पूर्ण गोविळे ॥ २२ ॥ प्रपंचामार्जी
उदीम करावा । प्राप्त होईल त्यांत काळ सारावा । नित्य नेम हरी
भजावा । आनंद घरवा सदा हृदई ॥ २३ ॥ व्यापाढी कार्तिकी नेमेली ।
बारीशी जावें पंदरीसी । खाळीस वपें ऐसी । जाहळी यात्रेसी सप्रेम
॥ २४ ॥ मग पंदरीनाथ सगि कृष्णाजीस । तूंचेतां जातां मागळास । आता
राहें पंदरीस । व्यातुर्मास्य माझीये जवळी ॥ २५ ॥ ते आज्ञा बंदुनी शरीर ।
वास केला पंदरपुरी । कथापुराण श्रवण करी । नमस्कारी भूतमात्री ॥ २६ ॥
रंगशीळेवरी भजन । प्रातःकाळीं करावें जाण । काळत्रई भगवत्पूजन ।
अन्नदान करणें तें ॥ २७ ॥ साधुत्व कवणा न कळावे । अमानिस्व
तेणें असावें । कीर्तनी दुरी बैसावें । पाया पढावे दीनोक्ति ॥ २८ ॥
तेव्हा सगि रूक्मीणिपति । तुझे मोल मज आवडती । तरी कथा ऐकवी
प्रीती । ठिळेप्रति संताचे ॥ २९ ॥ कृष्णाजी दणती देवास । मजळा
ज्ञान कैचें कथेस । परी तूं मोलविता जगनिवास । होई बुद्धीस प्रगट
पै ॥ ३० ॥ भगवत् इष्टा जाणून । करावया लागले कीर्तन । शुद्ध
अभंग दणून । सांगती पूर्ण निजगोष्टी ॥ ३१ ॥ कांहीं स्वरज्ञान नसे ।
ताळाचा तरी अभाव दिसे । परी प्रेमळ कपारस । डोळवितसे पांडुरंगा

॥ ३२ ॥ गरुडपारी करीता कथा । तेथें गळवळा होये वाढता ।
 पुंडरीका जवळी आता । असे सर्वथा दाटी ते ॥ ३३ ॥ निवांत करावें
 कीर्तन । सणुनी विनविळा राधिकारमण । तयानी दाविळें स्थान ।
 दक्षण हनुमान तयाजवळी ॥ ३४ ॥ जागा मुख्यप्राणाजवळी ।
 कृष्णाजी बावासी सांगितली । घाबोनी येतो वनमाळी । घेउना मढळी
 सनकादिक ॥ ३५ ॥ सावळ्या कथा सागत । भाविकचरीत्र वर्णित ।
 तेणें सुखें सतोषत । प्रेमभरते पादुरगी ॥ ३६ ॥ भाविक जन नवस
 करीती । पेढे शर्करा कथेत वाटिती । पताका जळाचीं प्रचिती । येतसे
 निश्चीती तात्काळ ॥ ३७ ॥ रोगीयाचा रोग जावा । भूतसमय सहजी
 पट्टावा । भववाधा नुरे जीवा । इतर हेवा कायसा तो ॥ ३८ ॥
 जिये कथेत सारगपाणी । कोण तेथील माहिती वाणी ।
 भक्तीची हे शीराणी । योजिले स्वर्ना गुरूराये ॥ ३९ ॥
 भगवत्भक्तांच्या कथा । प्रेमे आवडती पढीनाथा । श्रवणकरव्याप्या
 मनोरथा । पूर्ण करीता श्रीविठळ ॥ ४० ॥ सहा पुत्र कृष्णार्जाबास ।
 देता जाहळा श्रीनिवास । ते हि भगवत्भक्त विशेष । कीर्तनास करीती
 पै ॥ ४१ ॥ च्यातूरमास राहुनी पंदरीत । कीर्तनीं करणी केळा भगवत ।
 आठ महीने बदरीप्रामांत । भजनात निमज्ज पै ॥ ४२ ॥ जे जे प्राणी
 शरण येत । विठळभंत्र त्या तपदेशीत । भाविकपणे वर्तत । सर्वकाळ
 ॥ ४३ ॥ देह अवसान समई जाण । विनविळा जेणे नारायण । क्षणे
 कष्टविले तुजलागून । कार्यकारण देहयोगे ॥ ४४ ॥ तरी आता कृपा-
 निधि । मज नसावी वियोगवुत्थी । तेव्हां पादुरगजसदवधी । बोळे
 त्रिशुनी निजभक्ता ॥ ४५ ॥ तू माझा परम आवडता । नामयासी
 जाळासी बोधिता । तरी सख्या वेव्हारवार्ता । नाहीं सर्वथा तुजलागी
 ॥ ४६ ॥ जे जे अमती मनोरथ । ते ते पुरती समस्त । तुझी स्तुति
 जे करीत । ते आप्त पै माझे ॥ ४७ ॥ तयासी चिंता नाही । अखंड
 सुखाचे वसती ठाई । हे माझी माण्य घेई । सत्य पाही त्रिपाण्या ॥ ४८ ॥
 ऐसें बोलानी श्रीहरी । कृष्णाजी बैसविळा गरुडावरी । नेरा बैकुठा-

भीतरी । विसोवा अवतारी पूर्णमक्त ॥ ४९ ॥ तयाचे वर्णीता चरीत्र ।
पापी होती तेचि पवित्र । सतळीळा विचित्र । स्वतंत्रपद पाविजे ॥ ५० ॥
सिधस्वामी राजारामी । प्रगटे वसे अतरयामी । तेणे शुध्द हृदयभूमी ।
लगवली नेहमी प्रेमतुळसी ॥ ५१ ॥ वर्णितां तयेसी कृपाजळ । मक्त-
मजीन्या आल्या कोमळ । करूनिया तयांची माळ । होतसे प्राजळ
अर्पण हरी ॥ ५२ ॥ पुढील अध्याई कथा सुंदर । पुढीकाचा अवतार ।
ते कथन अत्यंतसार । परिसोत चतुरथाते पै ॥ ५३ ॥ भक्तमंजीरी-
मालाग्रथ । श्रवणें चि पुरती मनोरथ । कृष्णार्जावाचरीत्राते । अध्याय
समाप्त जाहला हा ॥ ५४ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ अध्याय ॥ १ ॥
॥ समाप्त ॥ अनु० अ० ॥ ७८ ॥ शुभमवतु ॥

अध्याय ७९

— जळोजी यावा —

॥ श्रीगणेशायनम ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जयसद्गुरुपांडुरंगा ।
कैलासवासी मस्तकी लिंगा । तुर्यापार्वति अर्धंगा । वादे गंगा सत्रावी
॥ १ ॥ पंचदेही पंचवदने । पंचभूते शोमती नैन । पंचमात्रातीत
भूषण । पंचातन योगीराज ॥ २ ॥ त्रिगुणात्मक त्रिशूळ हाती । दमरू
वाजे अनुहाति । दश दिशा दशहरती । विराजती दश देवता ॥ ३ ॥
अहंछति ज्ञानाग्नीन । जालुनी भस्म केळे चर्चन । विवेक साचे नदी-
वाहन । तवगण भूतमेळा ॥ ४ ॥ वामसव्यमोडीवरी । पढानन ते
विप्रासी । सार्जारे ध्यान उभयकुमारी । बोध विध्यारी से
जाणा ॥ ५ ॥ ऐसा स्वामी त्रिपुरारी । जो का विलसे सर्व शरीरी ।
पिंडबद्धाई कैलासगरीरी । तो पदरी शोमतसे ॥ ६ ॥ श्रीबिळालचे
मस्तकी । सांव असती अलौकिकी । याचें कारण ऐकतां लाको । होती
सुखी देवमक्त ॥ ७ ॥ तें कथन संक्षेपदारे । निवेदन कारणें हृदद
सार । उमा ठाकटा स्वर्माणीवर । ता विष्णार वर्णिजे पै ॥ ८ ॥
फोणी येके दिवसी वैकुंठी । देवमर्तांची जाहची दाटी । परस्परे बोलवां

गोष्ठी । प्रेमवृष्टि होतसे ॥ ९ ॥ भक्त क्षणती आक्षाकारणें । अवतार
 लागती तुझा घेणे । तरी अर्धाक आमुचें वजन । आणिळे निरगुण
 रूपासी आक्षी ॥ १० ॥ श्रीमगवान इंदिरावर । हास्पवदने वदती
 प्रकार । फाय प्रौढी तुमची थोर । वजन फार आमुचें तें ॥ ११ ॥
 ऐसा वेवाद होता । ब्रह्मा पातळा वेथें तत्वता । केवळ प्रत्यय पाहतां ।
 जाऊं आता दिंदीर्घना ॥ १२ ॥ ते नारदक्षेत्र उत्तम । नारद मेळविती
 यात्रा परम । देवमक्तासीं तुळितां प्रेमें । सांपडे धर्म सहजीं तें ॥ १३ ॥
 हरी मक्ताचें साधन । निघाले बैकुंठ सोडून । श्रीपंढरीसी येऊन । आरंभिले
 वजन पै ॥ १४ ॥ गणगंधर्व यक्षकिंजर । आठ्थाऐशी सहस्र श्रुपांश्वर ।
 तयाचे शिष्य अपार । वैष्णवरीर असंख्य पै ॥ १५ ॥ अठरा
 पद्म बाजरगण । तयांत मुख्य भंजनानंदन । नऊ लक्ष गोपाळ
 पूर्ण । भागवतजन चतुर्युगींचे ॥ १६ ॥ ऐसे नारद मेळविळे । वजन
 करावयासी आरंभिले । विष्णुदरई प्रवेशले । देवसकळ मिळुनी
 ॥ १७ ॥ चव दाविता चवथा । वेळरीचा भाग आईता । सरताविड्या
 पुढे पाहतां । पुढरीक तत्वता श्रीभागवत ॥ १८ ॥ मक्तमेळीं तया
 चतुर्थी । येकवटले तूर्यस्थी । तराजु घरीळी व्यास हातीं । ताजवा
 स्थिति अहं सोहं ऐस ॥ १९ ॥ ते पाहती प्रकर्ण । देवमक्ताचें होतसे
 वजन । पारडें नैसळे खाली पूर्ण । भक्तनिधान पुंढरीकाचे ॥ २० ॥
 भगवंताचे वजन थोडें । वरते चालिले तेणें पारडें । तेव्हां पासंग
 घातिले जाड । महादेव प्रौढ याळागी ॥ २१ ॥ तरी ते नये बरोवर ।
 काय देव मग ते इतर । मार घालिती रुक्मीणीवर । कटीवर कर
 ठेडनी ॥ २२ ॥ अनंत ब्रह्माडें रोमरंप्री । मार न पडे अथापीवरी ।
 अठावीस युगे जाहजी तरी । वजन पडती होतसे ते ॥ २३ ॥
 भगवतमक्ताचें वजन फार । धन्य धन्य तो चमत्कार । पुंढरीक भक्त
 थोर । रुक्मीणीवर जयाजवळी ॥ २४ ॥ संतदृष्टांचा तो नायक ।
 नाम जयासी पुंढरीक । अवतरले स्व कौतुक । ऐका निके ते सर्व ॥ २५ ॥
 भगवान क्षणती तेरा भागवत । जन्मले ते साधु समस्त । चनदावा तूं

निजभक्त । समाधीस्थ केवि पा ॥ २६ ॥ श्रीमार्हती चिरंजीव असता ।
जन्म घेतला तेणें तत्त्वतां । यास्तव देह धरनी भागुता । द्यावी सर्वथा
आद्या मेटी ॥ २७ ॥ व्यासादिक अवतारले । मज येऊनी आर्लिगन
दिपले । तूं तरी मजला उमे केले । भाक्ति वेळे करुनी ॥ २८ ॥
पुंडरीक भक्तराया । बाढा स्फुरती भेटावया । विसर्जून ध्यान तया ।
धरी वा काया संतशोरोमणी ॥ २९ ॥ ऐशाप्रकारे प्रेमभरीत । बोळता
स्थये पंढरीनाथ । श्रीपुंडरीक अवतार घेत । ते आख्यान अद्भुत पै
॥ ३० ॥ पुंडरीक कमळाचें नाम । तेंचि हातीं देवाचें पद्म ।
विशदस्वरूपी वर्णिले परम । क्षेत्रिय धाम कर जाण ॥ ३१ ॥
मुळामाजी ब्राह्मण । उरू वैश्य ते जाण । पायापाशीं शूद्रवर्ण । ऐसी
पूर्ण मूर्ति ते ॥ ३२ ॥ असो हस्तामाजी इद्र देवता । इद्रांश राजे
सकळ तत्वता । प्रधुराजाने सर्वथा । प्रार्थुनी मगवंता वर घेतला
॥ ३३ ॥ अयुत कर्ण मागितले । मागवती हे कथा रसाळ । पुंडरीक
तो प्रांजळ । अवतार सोज्जळ चुटामणी ॥ ३४ ॥ पढरीसी वाळवटी ।
कीर्तन हातीं भीमातटी । दहानहस्त कर्णपुटी । छीळा गामटी करी
धवण ॥ ३५ ॥ प्रधुराजाचा अवतार । पुंडरीक सावु थोर । क्षेत्रिय
कुळ शस्त्रधर । वर्णिला विष्यार सहजस्थीती ॥ ३६ ॥ असो ते
फरशपाणीशातीत । पुंडरीक पुन्हा जन्म धरीत । लिंग जयाचे असे
जळात । चंद्रभागेत अतिनिकटी ॥ ३७ ॥ यास्तव क्षणती तया भक्ता ।
जळोजीवावा भजनवेत्ता । जळराशीं भांभा सरीता । तये राहता तो यागी
॥ ३८ ॥ पुंडलिक ते कमळ । जळ तयासीं अळुमाळ । नामाभिधान
ते प्रांजळ । जळुजां सकळ क्षणती पै ॥ ३९ ॥ जीवन सर्वत्र संतांचे ।
नामाभिधान शोभे साचे । जया साठीं बैकुंठीचे । दैवत नेमाचे उमे
सदा ॥ ४० ॥ गर्भीं असतां मायेसीं दोहाळे । भजन करावे प्रांजळ ।
ध्यातस्थ बैसे सर्वदाळ । समाधी प्रवळ जननीसी ॥ ४१ ॥ धवण
कीर्तन विष्णुस्मरण । पादभेदन अर्चन वंदन । दास्य सख्य आत्मनिवेदन ।
नवविध पूर्ण नटमास ॥ ४२ ॥ प्रसुतसमई येकायेकीं । विठळस्मरण

फेळं मुखी । न रुदन करी कदा लोकीं । सदा सुखी निजमक्त ॥४३॥
 शुकाचार्य गर्भी सावध । पुढरीकमुनि तेवि सिध्द । जळोजी नामें
 ठेविळे शुध्द । निर्मळ प्रसिध्द करीति जना ॥ ४४ ॥ वैराग्य जयाचे
 पाहुनी शिवें । आश्चर्य मानिलें उमाधवें । नापुढे इतर
 काय जीव । इद्रवैभव वमन जया ॥ ४५ ॥ सात घरे
 मागुनी भिक्षा । नैवेद्य करावा श्रीकमलाक्षा । अतितीव्र प्याची
 दीक्षा । नाहीं अपेक्षा सदानाची ॥ ४६ ॥ शुध्द भाकरी आणि भाजी ।
 जळोजीवावा तयासी राजी । नित्य भजनीं आवड ताजी । सतांत गाजी
 तो जाणा ॥ ४७ ॥ उत्तर रात्री करुनी स्नान । गरुडपारीं करावें
 भजन । विटेवरी श्रीभगवान । डोळती पूर्ण अस्नानदे ॥ ४८ ॥ शुकादिक
 तये भजना । निय बैसती कराया यवणा । सनकसनदन वामदेव जाणा ।
 समाधीस्थपणा टाकिती पै ॥ ४९ ॥ श्रीदत्तात्रय कर्पाळमुनि । याद-
 वत्की मुगुटमणी । ब्रह्मनिष्ठ तया भजनीं । येती निघुनी वैकुंठी ॥५०॥
 गगायमुनासरस्वती । कृष्णावेध्यामागोरधी । तर्पमेळा सरीतापति ।
 प्रगट बैसती सकळ नद्या ॥ ५१ ॥ धन्यधन्य साधु समर्थ । पुढरीकाचा
 अवतार सत्य । जळोजी नाम तया शोमत । प्रेम बहुत लोकत्रई ॥५२॥
 न पाहता जळोजीसी । घेदा होये हृषीकेशी । बिष्यारावे रुक्मीणीसी ।
 देखिले तयासी तुवां काय ॥ ५३ ॥ गरुड हनुमत सदा मागे ।
 वेढाचि केडा श्रीरंग । जळोजीचें धन्य माग्य । देव अंगे शोधीतसे
 ॥ ५४ ॥ क्षणेक तया न विसवावें । जासनीं शयनीं जवळी असावें ।
 जिकडे जिकडे तेणें पहावें । आपण दिसावे सर्वत्र ॥ ५५ ॥ जागृती
 स्वामी सुशुतीत । तिष्ठे सन्निध रुक्मीणीकांत । अत कर्ण मन सुत्थीत ।
 अहकार चित्त व्यापयेले ॥ ५६ ॥ ऐसा सतचुढामणी । पढरी शोभे
 तेणे करुनी । देवाजवळी निशीदिनी । गुप्तपणी राहणें तया ॥ ५७ ॥
 भगवत्प्रीति मगवतें । समितळे अर्जुनाते । तें लक्षण अमानित्व ।
 आगी विडसत जळुर्जाच्या ॥ ५८ ॥ जीर्ण चिंध्या ते वत्कळे । कथा
 प्रावर्ण धारण केले । ऊर्णवस्त्र पाई बांधीले । वेष्टण मळे चरण कमळा

॥ ५९ ॥ मस्तकीं टोप तैसा चि । जेवि मूर्ति दुसरी शुकाची ।
 कोमळ प्रभा सूर्याची । लावण्याची मूस वोतिळी ॥ ६० ॥
 बाजीराव पेशवे प्रधान । आले पढरीं करीत मजन । संतासी वाटितो
 अपार धन । अनुक्रमे सर्वोसी ॥ ६१ ॥ ग्राहण बडवे अशक्त प्राणी ।
 अंध पंगु मुके जनी । अन वळे द्रव्य देउनी । संतोष मनी केळा
 तया ॥ ६२ ॥ जळुजी साधु राहिला । ऐकुनी कीर्तीसी तन्मय
 जाहला । सुवर्णमुद्रा आणावपाळा । सेवकाळा आज्ञा केली ॥ ६३ ॥
 दोन पराता मोहरा भरुनी । वळे अळंकार घेतळे प्रीतिने । घूपदीपगंध
 सुमने । आले निघून अर्पावया ॥ ६४ ॥ तब महाराज वैराग्यनिधी ।
 जळुजी समर्थ ह्यानंददधि । ध्यानधारणा करुनी समाधी । निरुपाधि
 बैसलेती ॥ ६५ ॥ तेथे आळा रावबाजी । तया संतासी करी अर्जो ।
 अटाहस्ये स्तुती गर्जो । आणिले बाजी त्या योगीया ॥ ६६ ॥ देह्यावरी
 येता जाण । पुढे देखिले बहुत सुवर्ण । चिळस आधी साधूसी पूर्ण ।
 भासले धमन श्वानाचे ॥ ६७ ॥ जळोजी घोळती बाजीराया । येथे
 आळासी विघ्न कराया । उचळ येथुनी नका यया । नको छाया तुझी
 आद्या ॥ ६८ ॥ धन कामीनी विष्टेपरी । ऐसा निश्चय ज्या अंतरां ।
 साधुश्रेष्ठ तो पंढरी । नाथ निरधारी जळोजी तया ॥ ६९ ॥ भिकारुनी
 बाजीरायासी । बैसले ध्यानस्थ आपण मानसीं । सत क्षणाचे तयासी ।
 नाही तयासी लोभ मनी ॥ ७० ॥ इतर करुनी काय साधन । जव
 न तुटे विषय जाण । व्यर्थ तयाचे श्रावणपण । जळो ज्ञान वैराग्य ते
 ॥ ७१ ॥ बोई बोडेनी संन्यास घेती । मिष्टान्नाची इच्छा करीती ।
 कोणी नम्र दिगंबर राहतो । अभिलाष चित्तीं द्रव्याचा ॥ ७२ ॥
 मक्षपर्यं दाउनी मत । दासीजवळी निद्रा करीत । मगवे घेउनी आंगा
 बसते । सावकारी करीत घोवरी ॥ ७३ ॥ कोणी घेउनी वेध संताचा ।
 करीती विक्रय नामाचा । नसो कस संग त्याचा । घेती कथेचा पैका जे
 ॥ ७४ ॥ नसता ज्ञान स्वानुभव । उपदेश देउनी गोविर्ता जीव ।
 जन्मातरीचे ते दानव । दुःस्वार्णव प्राप्त तया ॥ ७५ ॥

शापण बुढोनी जग बुढविती । संतपणा जनीं निरविती । दांभीकपण
 दाउनी स्फीती । पुढे कर्जाती सहजी ते ॥ ७६ ॥ असो अज्ञानाचे
 सकळकर्म । तेणें नातुढे आत्माराम । घन्य घन्य ते साधु परम । वैराग्य
 निसीम ष्या आंगी ॥ ७७ ॥ वैराग्याचाचुनी नाहीं ज्ञान । ऐसें बोळिले
 श्रीमगवान । श्रोतीं मानूं नये शणि । व्यास वचनें ठाईं ठाईं ॥ ७८ ॥
 जयासी सापुळे स्वहित करणे । तेणे आचरावे स्वोपण । सर्वसाक्षी
 नारायण । सकळ जाणे जीवांचे तो ॥ ७९ ॥ असो सकळ साधुचा ।
 मुगुटमणी जळुजी साचा । अवतार जो पुंढरीकाचा । पंढरीचा कळस
 पै ॥ ८० ॥ जीउ पडले दुर्गमविष्यारी । सुष्टउपायें जना तारी ।
 क्षणुनी क्षणती तया सुतारी । भवभय वारी कृपादधी ॥ ८१ ॥ ऊर्ध्व-
 मूल अधो शाखा । छेदन कराया तयाचे देखा । ज्ञाती सुतार इहि
 लोका । तोडी दखा निजशस्त्रे ॥ ८२ ॥ राजाप्रभूचा जो अवतार ।
 पुंढरीका त्रिठळवर । क्षेत्रिबुळ तदांश विष्यार । ज्ञाति सुतार इहिजन्मी
 ॥ ८३ ॥ जळात लीगशालुका । चद्रभागेत स्यान देखा । तें चि
 नाम घरनी निका । विचरे सखा देवाचा ॥ ८४ ॥ ठाईं ठाईं चम-
 त्कार । उद्धरीळे नारीनर । दृष्टांत जनीं अपार । पुढरीक अवतार
 म्हणुनी ॥ ८५ ॥ समाधीस्य होतेसमई । विचित्र वर्तले एका तें हि ।
 सांगितलें सर्वास पाही । शेषशाईं तयानीं ॥ ८६ ॥ माझा पुंढरीक
 जळळिंग । समाधीस्य होणार उदर्दक चांग । साहित्य घेठनी सकळीं
 सांग । असावे अभ्यंग सर्वत्री ॥ ८७ ॥ आझा हाता श्रीची ऐसी ।
 निद्रा न लगे कवणा निशी । निजप्यास क्षेत्रयासी । द्विजवरासी साधु-
 जना ॥ ८८ ॥ तत्र प्रातःकाळममय आला । निघाला सकळ
 संतमेळा । गुफेजवळी तो पातळा । देखीले डोळा यद्द कपाटे ॥ ८९ ॥
 अरोळ्या देती आटाहास्य । नमस्कार घाडिती कितेक पुरुष ।
 समाधी ते जाहली असे । जडदेह्याम विसर्जिले ॥ ९० ॥
 मग तेथे बसतो कवण । उघडीले द्वार त्या आखणे । समाधीस्य
 जळुनी पूर्ण । पदार्थ सुमने आंगावरी ॥ ९१ ॥ तो विष्यार किती

वर्णावा । मिळाळा तेथे संतमेळा ठेवा । गढबड जाहली सदाशीवा ।
रमाधवा प्रेमभरते ॥ ९२ ॥ नारद विष्णा वाजवीत । आले तेथे ऋषी
समस्त । उंचखरे भजन होत । नृत्य करीत वैष्णव ते ॥ ९३ ॥ टाळ-
मृदंग कासपात्रे । चिपळ्याटीपन्था वाजती पवित्र । पुजा करिती
चतुर्वार्त्र । तुळसीपत्रें त्या संतार्ची ॥ ९४ ॥ अनेक प्रकारें पुष्पमाळा ।
घातल्या त्या जळुजीगळा । सर्वत्रांनीं बुका उघळिला । सुगंधें भरलें
नममंडळ ॥ ९५ ॥ स्वहस्ते भूदेवानों । विमान स्फूर्तीं धारण करनी ।
आलीले त्या भक्तालागुनी । चक्रपाणि सखेद ॥ ९६ ॥ पुंढरीकाजवळ
जळोजी आणीता । अपूर्व जाहलें ऐका तत्वता । पर्जन्य कोठें पडला नसता ।
आली सरीता सचबळोनी ॥ ९७ ॥ विहिरीचा पाट मांधोनी आणीवी ।
तैसी जाळी येथें गती । चंद्रभागेसी आनंद चिती । आली वरती
भेटावया ॥ ९८ ॥ द्वारशहात अर्धाकडें । सरसावली मीमा पुढें ।
भक्तासी तपा प्रीतीपाडें । स्नान शोकडे घातले पै ॥ ९९ ॥ घोव
माधारा जाऊन । उदक प्रवाह चालीला पूर्ण । स्वर्गाडुनी वर्षळी
सुमनें । पाहिळीं सुमनें सुष्टुजनें ॥ १०० ॥ पुंढरीका सन्निध सन्मुख ।
जळामध्ये जळुजी प्रमुख । समाधीस्थान करविलें खोख । अलौलिक पांढुरगे
॥ १ ॥ पुंढरीक अवतार जाणून । पुंढरीका निकटी समार्धी
जाण । रचिली प्रेमे नारायणें । पाहता लाचन सुखावती ॥ २ ॥
सटाहा पूर्ण तेथें सदा । कीर्तन भजन स्नान सध्या । माध्यानीसी
तीर्थशृदा । येणें शुद्धा स्नानासी त्या ॥ ३ ॥ पुंढरीकापासी नित्य ।
लोकत्रयीची येती तीर्थ । भूवैकुंठ पंढरी ते । जळुजी समर्थ तेथें
साधु ॥ ४ ॥ पुढें गोपाळसहपाचें वर्णन । अपूर्व ऐका तें चि कथन ।
श्रीतावक्ता रघुनंदन । दयाधन सित्पेश तो ॥ ५ ॥ सित्पच उमा
दशवदनारी । अर्धमात्रा विटेवरी । अठटहस्तदेवा पंढरी । सुदर्शनावरी
शोभतसे ॥ ६ ॥ कुदर्शन द्वैतमाव । दबडिला तेणें श्रीगुरुदेव । संत-
स्तवन प्राप्त वैभव । दैन्य सर्व गेले पै ॥ ७ ॥ राजारामो भक्तमंजीरी ।
अर्पण होतसे समपदावरी । विदमदा कैचि ठरी । मटला हरी भक्तपणें

॥ ८ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रंथ । अक्षणे चि पुरती मनोरथ । जळोजी-
संतआख्यानाते । अध्याय सकुत जाहळ हा ॥ १०९ ॥ शुभभवतु ॥
अनु० अध्या० ॥ ७९ ॥ समाप्त ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ४

अध्याय ८०

— गोपाळसखाआख्यान —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु अप्रमेया ।
सित्यस्वरूप निर्गुणालया । ज्ञानाब्धिते राहसी आत्मया । मूळमाया लक्ष्मी
ते ॥ १ ॥ जाणीवनेणोवरहित । शेषशयन ते चि शोमत । वरी भगवानं
समाधीस्य । पाय चुरीत स्फुरदुपाणी ॥ २ ॥ नाभीकमळी विराजमान ।
चतुर्वदन ब्रह्मा आपण । प्यारीवाचा तयापासून । सुष्टी पूर्ण भराचर
॥ ३ ॥ तयासुष्टीमाजी पाहो । नवखंडपृथ्वी रचिली ते हि । दाहावे खंड
काशीठाई । देती ग्वाही व्यासादिक ॥ ४ ॥ असो ईयाबिळक्षण ।
भूवैकुण्ठ केळें निर्माण । प्रत्यक्ष उभे रमारमण । समचरण बिटेवरी
॥ ५ ॥ सत्यलोक वैकुण्ठ कैलास । तेहि स्थाने पाहाता निःशेष । परी
नये तुळणेंस । पंदरीस वजन करीतां ॥ ६ ॥ धांवैकुण्ठ आणि भूवैकुण्ठ ।
नारदें तुळीली दोनी स्पष्ट । वजन अर्धाक क्षणुनी श्रेष्ठ । पंदरी निकट
खाळी राहिली ॥ ७ ॥ थोडकें वजन त्या वैकुण्ठाचें । यास्तव गेळे वरतें
साचे । माहात्म्य फार भूवैकुण्ठाचे । गर्जे वाचे व्यास पुराणी ॥ ८ ॥
असो ऐसे पंदरीक्षेत्र । भूवैकुण्ठ अतिपवित्र । तेथे उभा पद्मनेत्र ।
मोक्षसत्र घालुनी पै ॥ ९ ॥ नारदपांढो कीर्तनमहीमा । अहोरात्र
भजनप्रेमा । नाहोच जेथें अज्ञान अमा । नित्यपौर्णिमा मक्तीची
॥ १० ॥ वासरगण ते गोपाळ यानी । देख धरीळे भगवंतानी ।
देवाजवळी निशीदिनी । भजनानुष्ठानी निमग्न पै ॥ ११ ॥
ऐसे पाहुनी नारदभगवान । अवतरले स्वयें आपण ।
ते ठिळा अत्यंतगहन । करीतां भवण दोय जाती ॥ १२ ॥

ऋग्वेदांत कृष्णातीरी । साद्विप्रकुळीं देहधरी । उपजतांच मैराग्य शरीरी ।
 वंदे वैखरी हरीनाम ॥ १३ ॥ निरंतर कीर्तन करून । गोपाळ सखा
 केळा जेणें । तेचि प्राप्त नामाभिधान । बदती जन गोपाळसखा
 ॥ १४ ॥ संप्यार करुनी पृथ्वांवरी । तीर्थे केळी विधियुक्त सारी ।
 काळे साधु ते पंदरी । पातळे हरी त्या सामोरे ॥ १५ ॥ भेट होई
 देवमक्ताची । सरीता भरली आनंदाची । विदेहस्थीती नेमाची ।
 उभयतांची परस्परें ॥ १६ ॥ ते सुख वणूं जाता । मना होत उन्मनी
 अवस्था । प्रेमाश्रु चाळिजे तत्वता । आळिगन होता नुरे भेटु ॥ १७ ॥
 दीर्घा दीप येकवटके । कीं हरी हरासी मिलुनी ठेले । उवण समुद्री
 विराळे । तैसें जाळे येकत्वता ॥ १८ ॥ गोपाळकृष्ण धीपंदरीरमण ।
 गोपाळसंतासी दिघळें आळिगन । माझ्या सध्या झणून । घेतली हातानें
 आळाबळा ॥ १९ ॥ यास्तव नामें त्या गोपाळसखा । नारद देवाचा
 पूर्णसखा । तो अवतार जाहाया देखा । लावळा मुखा भजनाचे
 ॥ २० ॥ देवें येकांत तयासी केळा । झणती राही निरंतर जवळा ।
 वियोग होता क्षणेक । चैन मनाला न पडे पै ॥ २१ ॥ कळीमप्ये
 भजनापरौते । नाही आढा दुसरे आवडतें । ते तो तुझें सदा व्रत ।
 झणुनी तिष्ठत या ठाई ॥ २२ ॥ तरी आतां आतिनिंकट । राठळीत
 राहों सध्या स्पष्ट । भजन करी मनिष्ट । वाढवी धरीष्ट उपासना
 ॥ २३ ॥ कोणी वेदांत पाहून । पाद चाळिती वाचाळणें ।
 कोणी तीर्थे हिंडून । अमिमान बळावळा ॥ २४ ॥
 कितेक हिंडती वेशधारी । प्रंथ वाचिती नानापरी । उपदेश करुनी
 नरनारी । पडती अचोरी झानाविण ॥ २५ ॥ कोणी नसता अंगी
 बळ । विषय न तुटता योगांत शिरळे । कितेक मार्जक जाळे । ते
 अंतरळे निजहिता ॥ २६ ॥ नाना दैवतें उपासीतो । नानासाधना
 वरपड होती ॥ तयासी केवि मंत्रमासी । मजप्रति ते विसरळे ॥ २७ ॥
 असो येका भजनाविणें । नातुडे उपा भी भगवान । ते सध्या तुजपासी
 जाण । जाळो स्वाधीन सदा पै ॥ २८ ॥ युगायुगी किरतो मार्गे । हे

तो ठाळके तुजळा सांग । ऐसे चोळती रुक्मीणिरंग । अतरंग निज-
 भक्ता ॥ २९ ॥ नारदभंश गोपाळसखा । आज्ञा वदुनी श्रीची देखा ।
 स्नान करुनी मीमोदका । केले आन्हीका सकळ पै ॥ ३० ॥ पूजन
 करुनी पांडुरंगाचे । दक्ष ओवरीत आले साचे । उमे ठाकले नेमाचे ।
 गर्जती वाचे मगवत्तुण ॥ ३१ ॥ विणा शोभे स्कदावरी । चिपळ्या
 घेतल्या दुसरे करी । पाई घागऱ्या मनोहरी । बांधील्य सडकरी ते
 वेळा ॥ ३२ ॥ आर्गी मेखळा विराजमान । कौपिन साजे मुळीची
 पूर्ण । सेढी मोकळी विलसे जाण । नृत्य जेणें आरमीळा ॥ ३३ ॥
 विठेवरी जैसी मूर्ति । नारद भंश तेनि विभूति । गोपाळसखा ग्यास
 झणती । अवतार धीती तो जाणा ॥ ३४ ॥ स्वरूप सुंदर श्यामवर्ण ।
 अजानबाहु आकर्णनैन । नारदासारीखे प्रत्यक्ष श्याम । जगजावना वश्य
 तया ॥ ३५ ॥ मजनासी नित्य उभे राहाती । दीर्घस्वरे आमग गाता ।
 प्रेमाश्रु गळती तत्वता । विदेही अवस्था होय तया ॥ ३६ ॥
 करुणापर भमग सुस्वर । गर्जना करी तो वैष्णववीर । तेणे देवासी
 प्रेम भरे । प्रगटे सत्वर मजन रंगी ॥ ३७ ॥ तया मजना पाहून ।
 खळासी पाश्र्वर सुटती जाण । शिव समाधी टाकून । येतसे जाण
 पंढरपुरा ॥ ३८ ॥ शुक्रादीक ब्रह्मवेचे । तेहि तल्लीन होती जेथें ।
 गोपाळसखा ऐसा समर्थ । जाहळा सत कळीमाजी ॥ ३९ ॥
 पंढरपुरासी तेणें शोभा । हरी दिष्ट जेथें उभा । राठळांत संतसमा
 दाटली प्रभा त्या मजनाची ॥ ४० ॥ अष्टांग योगसाधन । मजनापुढें
 त्या दिसे गौण । वेढा चि केला नारायण । हिंडे जाण मार्गे पै ॥ ४१ ॥
 प्रदक्षणेसी जाता गोपाळसखा । मार्गे पुढें गोपाळसखा । जो कां गोकुळी
 गोपाळसखा । गोपाळ सखा तो केला ॥ ४२ ॥ गोनाम इद्रियपाळक ।
 जगदात्मा विठळ देख । लाघळें वयाचें सद्य । घालागी निके नाम
 तें चि ॥ ४३ ॥ श्री नारदाचा अवतार । गोपाळसखा नाम सुंदर ।
 अत्यंत जयाचा मजनगजर । पंढरपूर दुमदुमीळ ॥ ४४ ॥ अनुभवाचा
 मुगूढमणी । मजनी देव केला ऋणी । मस्तक ठेवितां तया चरणी ।

मुक्त प्राणी होती पै ॥ ४५ ॥ जे जे जयाची कामना । ते ते पुरबी
योगीराणा । सहज घेता त्या दर्शना । कराया मजना इछा होये
॥ ४६ ॥ कैसा हि असो प्राणी । भक्ति उत्पन्न होये दर्शनी । अवतार
पूर्ण जो मेदीनी । द्वितीय जनी तो मागवत ॥ ४७ ॥ अपरमित शिष्य
ज्याचे । ते हि अंश पूर्ण संताचे । मजनरंगी देव नाचे । वैभव वाचे
किती वदूं ॥ ४८ ॥ गोपाळसख्याचे स्मरण करितां । दुर होती भवमय-
व्यथा । इतर व्याधी नुरे सर्वथा । सकळ दुरीता होये नाशु ॥ ४९ ॥
वैराग्य जयापासी । पाईकी करी अहिर्निशी । ज्ञानाची तो केवळ
राशी । स्थान भक्तीसी हृदय प्याचे ॥ ५० ॥ भावाची तो बोतीवमूर्त ।
जबळी सदा पंढरीनाथ । लोकत्रै जो विख्यात । साधु समर्प कट्युगीं
॥ ५१ ॥ मजननिष्ठ प्रेमळ मूर्ति । नारद अवतार जाहला क्षिती ।
गोपाळसखा प्यास क्षणती । भगवत्विमूर्ति ते जाणा ॥ ५२ ॥
प्रयाणकाळी प्राण प्योती । मुस्तात घेतीळ क्वमीणिपती । हें स्तोत्र जे
वाचिती । प्रिय होती ते हरीदय ॥ ५३ ॥ नारद संताचें मंडण ।
त्रैलोक्यांत जयाचें गमन । मजनरूपी अवतार पूर्ण । वर्णिता जाण
ग्रीगुरूकृपें ॥ ५४ ॥ पुढे प्रल्हादाचा अंश । आध्यान जयाचें
अतिसुरस । वर्णन करविति श्रीसिद्धेश । रामदास अवतार
जो ॥ ५५ ॥ कृपादृष्टी करून । दाविळे होळा निजकल्याण ।
भूतमविष्य संत अवतर्णे । कळें पूर्ण तेणेंयोगें ॥ ५६ ॥
समर्थ दयेची निजप्रौढी । साधुळिळा प्राप्त जोडी । जगत्रयाचा संसार
फेदी । उमबी गूढी आनंदाची ॥ ५७ ॥ अवधान देतां येकाप्रमक्ती ।
सकळसुखें धोळंगती । ऐसा वर ईया ग्रंथी । सीतापति देता जाहाला
॥ ५८ ॥ सिध उमा जगजेठी । भक्तभाळिका तपाकंठी । राजारामी
भावडी मोठी । पुजा गोमटी घेतसे पै ॥ ५९ ॥ भक्तमंजीरीमालाप्रंथ ।
ग्रवणे धि पुरती मनोरथ । गोपाळ आध्यान चरीप्राते । सत्सारासंद-
क्या अध्याय समाप्त हा ॥ ६० ॥ अध्याय ॥ १ ॥ अनु० अध्या०
॥ ८० ॥ समाप्त ॥ श्रीछप्पार्षणमातृ ॥

अध्याय ८१

— प्रल्हाद साधुचरित्र —

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय सद्गुरु सिध्दनरहरी ।
 प्रगट होसी स्तम्भे शरीरी । हिरण्यकश्यपू अहितकारी । तया विदारी
 विवेकनखें ॥ १ ॥ प्रकर्ष करुनी आल्हाद । तो चि मक्त निज-
 प्रल्हाद । दैत्यापासुनी आ विपेद । रक्षिळा प्रसीध स्वामिया ॥ २ ॥
 इंद्रियगण देवता । मुक्त केल्या तुवा अनता । इद्रादिदेव स्तुतां करिता ।
 नव्हे शांतता क्रोधासी ॥ ३ ॥ ब्रह्मदेवराजांशमेळी । सन्मुख तये
 अमरमडळी । स्फुरद्रुपीणिळदमो भरी । तेही परतशी मागे पै ॥ ४ ॥
 अतीउग्र पाहातां स्वरूपतेज । मागे सरकळा शब्दांशसमाज । पिंडमंझाड
 कारणबीज । अव्यय अज पूरूप तो ॥ ५ ॥ प्रणवाचे पैठीकडे ।
 जे का ब्रह्म निजरोकडे । अंतर बाह्य ते चोखडे । भक्त गाढे सुष्ठम
 तया ॥ ६ ॥ अनुभव तो प्रल्हाद । निर्मय जवळी येतां शुभ ।
 प्रसन्नवदन तो मुकुद । आर्द्रिगन सिध्द दिधळें तया ॥ ७ ॥ देव-
 चतुष्टय निरसिता सार । होये तेचें चतुर्थ अवतार । चहुवेदासीं न कळे
 पार । तो विध्यार नरसिंह पै ॥ ८ ॥ सिंहावलोकन मागे पाहणे ।
 तोचि नरदेही नरसिंह पूर्ण । इतर नर पशुसमान । आपण कोण न
 पाहती जे ॥ ९ ॥ मी तो कोण हे पाहतां । उद्दमी सन्निध ते तत्वता ।
 देहामुत्थि दारीद्रव्यया । दबडी सर्वथा तो नरहरी ॥ १० ॥ भक्त-
 प्रिय श्रीमगवान । क्षणुनी विमक्त नसावे पूर्ण । आत्माराम सच्चिदधन ।
 भरुनी गगन उरळा असें ॥ ११ ॥ लोकत्रे तो आल्हाद । मूर्तिमउ
 श्रीप्रल्हाद । आदिकरुनी मक्तहृंद । आबडती शुभ प्याडागी ॥ १२ ॥
 यास्त्व देव पंदरीसी । तिष्ठती सदा अहर्निशी । भेटावया समस्तासी ।
 ठेविळे कटीसी कर जेणें ॥ १३ ॥ निरतर बाह्या उमारुनी । विटेवरी
 चक्रवाणी । आर्द्रिगन देती मक्तालागुनी । अंतःकर्णी प्रीति बहु ॥ १४ ॥
 याळागी तया साधुची । अग्रगण्य मागवटाची । वर्णन करणें कया
 साचि । जे देवाची हृदयस्थ खूण ॥ १५ ॥ ऐकतां तें निमगदिवर ।

सकळ जिवाची कामना पुरें । प्रल्हादभक्त धुरीण धोर । तयाचें चरित्र
 पवित्र पै ॥ १६ ॥ शंडामर्क तो पंगोजी । प्रल्हादसगती भाक्ति सहजी ॥
 करुनी तेणें देवार्शी अर्जी । जन्मला सहजी भक्तमेळीं ॥ १७ ॥
 कथन दोघाचें या अध्याई । बोलवितसे विठावाई । शंडामर्क प्रथम
 पाही । भूठाई जनन तयाचे ॥ १८ ॥ विद्याव्यवहारी क्षणून । वैश्य-
 कुळी जन्म धारण । मळापावाणी क्षणति जन । परी तो जाण आत्म-
 निष्ठ ॥ १९ ॥ येकविध उपासना । पंदरीची केली जाणा । छंद
 दुसरा नाही मना । करी कीर्तना अति आवडी ॥ २० ॥ वारी सतत
 पंदरीची । नेमकरुनी केली साचि । रात्रंदिवस भजनाची । ज्ञानेश्वरीची
 प्रीती बद्ध ॥ २१ ॥ वारकरी केले फार । मार्गी चालतां भजनगजर ।
 ध्यानार्मीमनीं हविमणीवर । नेणे विष्यार दुजा पै ॥ २२ ॥ याप्रकारें
 आयुष्य वापळे । पांडुरगीं समर्पिलें । श्राणि केला श्रीविहळ । भक्तिबळे-
 करुनी ॥ २३ ॥ हिरण्यकश्यपुदेत्याची । सगे पातक घडले साचें ।
 छळण फारविलें हरीभक्ताचें । घेतले तयाचें प्रायश्चित ॥ २४ ॥
 चतुर्दशमागवतांत । प्रल्हाद प्रथम तो निजभक्त । विद्यागुरू तयाचा
 निश्चीत । तो हा संत कळीमाजी ॥ २५ ॥ कळिमळाते, धुवावया ।
 मळापा जन्मले भूठाया । लाविलें जन भजनोपाया । निर्सीले अपाय
 जेणे पै ॥ २६ ॥ आतां प्रल्हादनामें प्रल्हाद अंश । आवतरला निज-
 भक्त पृथ्वीतळांत । ते कथा प्रेमळ सुरस । यजुर्वेदास जन्म तया
 ॥ २७ ॥ व्रतामये श्रेष्ठ द्वादशी । प्राकृत जन क्षणती वारसी । तेचि
 नगरी हे वारसी । भगवतासी वास ते ॥ २८ ॥ तयेस्थानी पुण्यश्लोक ।
 माण्यादिनी अवतार शाखे । वृत्ति शोभे ते सात्विक । निःसीम भाविक
 भक्तवत्स ॥ २९ ॥ याळागी प्रल्हादमाऊ ऐसे । जगामाजी नाम
 विळसे । दर्शनी आल्हाद सर्वास । प्रल्हादअंश संत तो ॥ ३० ॥
 पूर्वी प्रल्हादाचे सहा जन्म । वर्णियेले भक्तिप्रेम । प्रल्हाद अगद
 उत्पन्न नेमे । देव नाम कळीत चवथा ॥ ३१ ॥ तुकाराम तुक्काविप्र ।
 ऐसे सहा अवतार । सांगितलीं तीं चरित्र । तेणे पवित्र सर्वजन

॥ ३२ ॥ कला अंशे विमुती । देवमक्त जन्म घेती । असो सांप्रत
 प्रह्लादमूर्ती । जन्मली क्षीर्ती बारसीप्रार्थी ॥ ३३ ॥ मत्तिलक्षणी वाळ-
 पणी । वैराग्य आंगी प्रेम भरुनी । परेसहित नामस्मणी । अनुदिनी
 येखरी ते ॥ ३४ ॥ माहाभागवत धर्म उपाचा । विष्णुउपासक तो
 मुळीचा । फरुनी त्याग इतर कर्मांचा । पंदरीचा पंथ घरिला
 ॥ ३५ ॥ अनेक प्रकारे जीवाच्या । मति भ्रमत्या विपई साच्या ।
 करिती उपासना मळत्याच्या । यक्षीणीच्या कुल्लक देवते ॥ ३६ ॥
 नानाप्रकारे नानादेवत । मजती मनीं धरुनी अर्थ । विसरुनी गेले
 आत्महित । तेणे अनंत कळवळळा ॥ ३७ ॥ निजमक्त प्रह्लादासी ।
 सांगे स्वये हृषीकेशी । मेळवी जन स्वरूपासी । भागवतपंथासी
 लाठनी ॥ ३८ ॥ कळीमर्ष्ये आळा आयुष्य । अल्पबुद्धी स्पीरता
 नसे । काय घेवनी व्यर्थ संन्यास । पंदरीपूस न जीकता ॥ ३९ ॥
 पंचामी धूम्रपान । नम्र भौनी जटाधारण । शरीरासी काय दंडून ।
 नाही मन स्वाधीन जया ॥ ४० ॥ येकादशी सोडुनी व्रत । अनेक
 आचरती धरुनी मनोरथ । तया केचे स्वमुख प्राप्त । भ्रमळे चिच
 अभिलाशी ॥ ४१ ॥ स्वर्गासी जावपाते । यज्ञ करिती जे दिक्षीत ।
 ते ते पावती पतनाते । गाढीचे सुकृत सरतांचि ॥ ४२ ॥ देवरचपण
 कितेक असति । कित्रिम करुनी जगा मोदिती । नानापरीचे शकुन
 सांगती । पुढे फर्जाती तयाची ॥ ४३ ॥ कोणी कपेचा विकरा
 करून । मेळविती अपार धन । तयादर्शनी करावे स्नान । नये भोजन
 करूं तेथे ॥ ४४ ॥ नामविक्रयापरते । नाही पाप सुष्टीवरुते ।
 कळीमर्ष्ये जाहळा अनर्थ । क्षणुनी संत अवतरती ॥ ४५ ॥ देती धरुनी
 वैष्णव शेष । बुढाळा धर्म निःशेष । करुनी जगा उपदेश । केळा
 नाश स्वहीताचा ॥ ४६ ॥ मजन दीक्षा बुढऊन । अनेक तन्हेची
 शिकविती ज्ञान । द्रव्य दास हे साधन । नाही धितन मगवंताचे
 ॥ ४७ ॥ घरी घरी दाउनी मक्ति । नटापरी ते निरविती ।
 भंतरी धरुनी विपयासक्ती । आदा करीती संताचा ॥ ४८ ॥

असो भक्त्याचे सांगता गुण । बाण्या पावती बहु शिण । धन्य धन्य ते
 भागवतजन । करीती स्थापन शुद्धभक्ति ॥ ४९ ॥ माहाभागवत
 प्रह्लाद अंश । प्रह्लादयाचा संत विशेष । चारसीक्षेत्रांत जयाचा वास ।
 लावी सर्वांस हरीभजना ॥ ५० ॥ अनेकभक्ति लोकाकरवी । सांडविल्या
 जेणे सर्वां । उगवला जो भावार्थरवी । मार्गी लावी मूढजन ॥ ५१ ॥
 शुद्धउपासना पंदरीची । प्रगटविली जेणे साचि । घारी धरविली
 नेमाची । भजनाची निष्ठा ते ॥ ५२ ॥ असंख्य केले वारकरी । प्रति-
 मासा जाती पदरी । भजनकळाका मार्गावरी । कोंदळे गजरी नम सारे
 ॥ ५३ ॥ ठाई ठाई संतपणें । निष्काम करीती कीर्तन । गीताभागवत
 होतसे पठण । रामायण वाचिती पै ॥ ५४ ॥ ज्ञानेश्वरीचा निरंतर
 पाठ । झणती नित्य हरीपाठ । मोक्षपयासी केळी वाट । घडवडाट नामाचा
 ॥ ५५ ॥ कवणापर भग्न हाणून । पांडुरंगासी आळविली जाण ।
 येकादशीस जागरण । करीती उपोषण बाळगुथ ॥ ५६ ॥ वेताळ-
 श्रोटींगमायराणी । जाखाई जुखाई कळपूजनी । त्याग सर्वांचा करउनी ।
 लाविले भजनीं शुद्ध हरीचे ॥ ५७ ॥ श्रीपांडुरंगापरते । सांडविली
 सकळदेवते । मार्ग स्थापीला श्रीभागवत । धन्य भागवत प्रह्लाद तो
 ॥ ५८ ॥ शामवर्ण साबडा पुरुष । तुळसीमाळा गळा विल्ले ।
 प्रह्लादमाळ झणती व्यास । प्रह्लाद अंश तो जाणा ॥ ५९ ॥
 भठरासहस्र माहाभागवत । हे जयासी मुखोद्गत । ज्ञानेश्वरीचा बोळे
 अर्थ । वसे दृष्टांत गीता सारी ॥ ६० ॥ भमंग पूर्ण तुकारामाचे ।
 स्तोत्रासारखे पदे वाचे । कीर्तन हे तो वैभव उपाचें । भजनाचें
 सौभाग्य पै ॥ ६१ ॥ निस्पृहता विराजमान । अमानित्व आंगी
 लक्षण । भक्ती करणें साभिमान । येकाविध पूर्ण निष्कामता ॥ ६२ ॥
 पांडवगीता व्यासोक्ति ॥ श्लोक ॥

वासुदेव परित्यज्य । अन्यदेव उपासते ।

दुषितो जान्दधीतीरे । कृपं खनति दुर्मतिः ॥ १ ॥

॥ टीका ॥ वास्तव श्रीविष्णुउपासन । हेचि जयाचे अनुष्ठान । अन्य-

देवता स्थाग करऊन । दाविळी पूर्ण येकामता ॥ ६३ ॥ यात्रा श्रीपट-
 रोची । भरविळी वारकन्याची । दाटी जेथे पताकाची । भजनाची गर्दी
 पै ॥ ६४ ॥ देशोदेशांचे वारकरी । गडुत येती नरनारी । भजनी
 लाविळें वर्ण घ्यारी । भवतमारी उदेला तो ॥ ६५ ॥ टाळमृदुगविणा ।
 गावोगावीं करीती कीर्तना । सभारम पाहता मना । अमरगणा आश्चर्य
 पै ॥ ६६ ॥ दोहीरस्ता हजारो प्राणी । अमग सुखर गातीं वदनीं ।
 मध्यमध्य भजन करनी । चक्रपाणी स्तविती पै ॥ ६७ ॥ साधीचाळ
 करणापर । अमग क्षणती नारीनर । एकताचि प्रेम भरे । चकित
 सारे ब्रह्मनिष्ठ ॥ ६८ ॥ प्रेमळ तया भजनावरुनी । समाधी टाकावी
 ओवाळुनी । वामदेव आसन त्यागुनी । येती धाउनी शुकादिक ॥ ६९ ॥
 वारकन्याचें प्रेम मोठे । ऐसे वदे नीळकंठ । भगवान जेथें सदा प्रगटे ।
 राहिला विठेवरी उमा ॥ ७० ॥ प्रल्हाद अवतार प्रल्हाद साधु । कीर्ती जयाची
 पाहतां भगधु । नेणती जग तया अंभु । तोडिला बाधु भवभयाचा ॥ ७१ ॥
 तुळशीमाळ घाठविती । पदरीसी जावया आज्ञा करीती । पताका देउनी
 निरंतर हातीं । भजन कविती मूढजना ॥ ७२ ॥ अज्ञानासी लाउनी
 वाटे । अधःपतनाची मोडीली वाट । स्वमुख धनाचे दिवळे लाटे ।
 आनंद वाटे तयादर्शनी ॥ ७३ ॥ प्रेमात येउनी नृत्य करावा । वार-
 कन्याचा मोषता धवा । वाळवटीं कीर्तन हेवा । केव्हे देवा जेणे ऋणी
 ॥ ७४ ॥ प्रल्हादभाऊ सत योग्य । पदरीचे ते सौभाग्य । शत्रुत्वाचा
 अद्भुतरंग । कीर्तनरंग धन्य तो ॥ ७५ ॥ भगळसूत्र सुवासिनीचे ।
 तेसे भजन प्रल्हाद सताचे । ज्याचे कथेंत पदरीचे । पांडुरंगाचें वर्णन पै
 ॥ ७६ ॥ कीर्तन श्रवणीं एकता । अनुताप होये तारकाळ चित्ता ।
 अनाधिकारी असो मळता । पदरीनाथा मजे तो ॥ ७७ ॥ करुनी तेणे
 पारावारी । पदरीची धरी वारी । कथेंत माहात्म ऐशापरी । वदे वैखरी
 प्रल्हाद तो ॥ ७८ ॥ नानाप्रकारे सागुनी अर्थ । उपासना सिध करीत ।
 तोचि जाणावा वैष्णव संत । इतर व्यर्थ शांरीक ते ॥ ७९ ॥ गीता-
 भागवतवेदांत । उपासनेस जो स्थापीत । सकळांमध्यें जाणा महत ।

तेणे स्वहित घडे जीवा ॥ ८० ॥ साधक क्षणविती शिवादिक । फाय
जीव तेथे रंक । न भजता पंढरीनायक । ऐके शुष्क वेदांत पै ॥ ८१ ॥
वात्रुवाचा अधिकार । सामान्याशी न घडे विन्यार । मक्तिपरते नसे
सार । वेद च्यार हे गर्जती ॥ ८२ ॥ वेदार्थाच्या पूर्णगर्भा । प्रल्हाद-
भाऊनी केले सुलभा । विठेवरी देव उभा । दाविडी प्रमा त्या
भजनाची ॥ ८३ ॥ हायवतराव आळंदीत । तेहि साधु भजनवेत्ते ।
समारंभे गजर करीत । येती सतत पंढरीसी ॥ ८४ ॥ यात्रा
भस्त्रय बरोवरी । देवाजीची काढीति स्वारी । टाळ वाजती परोपरी ।
सहस्रावरी अपरमित ॥ ८५ ॥ विणेपताका झळकती । वारकन्याशी
नार्ही गणती । प्रतिपाळी हरी स्मरती । भजन करविती ठाईठाई
॥ ८६ ॥ धन्यधन्य ते वैष्णववीर । जयासी आवडे रुक्माणिश्वर । भजनी
रंगळे नारीनर । नमस्कार तयासी ॥ ८७ ॥ कुळदैवत व्याचा हरी ।
प्यानीमनी व्या पंढरी । तयाचे मो चरण धरी । वंदा शरी त्या पादुका
॥ ८८ ॥ पंढरी आमुचे वसतिस्थान । श्रीपादुरंगदेवार्चन । ह्रदई प्याजं
समचरण । करूं कीर्तन गरूडपारी ॥ ८९ ॥ भयोप्याधीश पंढरीराणा ।
हेचि माझी उपासना । नमन त्या हनुमाना । वात्सरगणा वारकन्याशी
॥ ९० ॥ अनंतजन्माची करुनी वारी । पंढरीची दीधळी वारी ।
प्रसन्न जाहले रावणारी । अहंकार शरीरी मारुनिया ॥ ९१ ॥ निज-
भक्ताचे कविती स्तवन । सिध्द दयाळु जानकीजीवन । राजारामा
रंगवी मन । विठळ पूर्ण विठेवरी तो ॥ ९२ ॥ संतमंजीरी प्रिय तयाला ।
भोवितो आग्या हेचि माळा । अर्पण होतसे श्रीरंगाला । बल्लमाळा
रुक्माणिश्या ॥ ९३ ॥ पुढे अवधान पावे शोर्ती । वर्णिजेळ अपूर्व
कथनोक्ति । गुंडा आख्यान सांगीजे प्रीति । ऐकती पुरती अर्थ जीवीचे
॥ ९४ ॥ भक्तमजीरीमाळाग्रंथ । श्रवणे चि पुरती मनोरथ । प्रल्हादसाधुवर्णन
कथे । अध्याय समाप्त परोपूर्ण हा ॥ ९५ ॥ श्लोक ॥ १ ॥ अध्याय
॥ १ ॥ अनु० अध्या० ॥ ८१ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ श्रीपादुरगार्पणमस्तु ॥

अध्याय ८२

— गुंडोजी यावा —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय सहस्र
 श्रीसिद्धेशा । पंदरीनिवासा परमपुरुषा । पञ्चगप्रिय हृदय हंसा ।
 सरोवरमानसा क्रीडसी तूं ॥ १ ॥ इंदिरावरा कमळोद्भवजनका । शेष-
 शाई बैकुण्ठनायका । दाशरथी रषिकुळटिळका । पांडवरक्षका श्रीकृष्णा
 ॥ २ ॥ जयजय भक्तिप्रिया मागवतोत्तमा । भवगज्यारी भजकप्रेमा ।
 भद्रासनी शोभे आत्मा । गरुडहनुमान सन्मुख पै ॥ ३ ॥ समचरण
 समकर । समदृष्टी समानविष्यार । तिष्ठायमान निरंतर । पंदरपुर धन्य
 ते ॥ ४ ॥ पुंदरीक धन्य भीमा । धन्य तेपीळ संतमहिमा । बाळवंटी
 कीर्तनधर्मा । पाहून ब्रह्मा चकित पै ॥ ५ ॥ इन्द्रादिक अमर समहर्ष ।
 मृत्युलोकीं जन्म इछित । पंदरीच्या सुखापरते । वाटे अमृत तृणप्राय
 ॥ ६ ॥ स्वात्मसुखाचे ते राठळ । जेथे प्रत्यक्ष श्रीघननीळ । ओवाळुनी
 टाकिजे मळे । वैभव सकळ तयावरुनी ॥ ७ ॥ भक्तमंडळी प्रेमरस ।
 करीती भजन सावकाश । उपमू जातां पंदरीस । स्थान विशेष नाही
 दुजे ॥ ८ ॥ अनेकसाधु अवतरोन । पंदरपुरीं करीती कीर्तन । तेणे-
 योगे नारायण । वसे पूर्ण जेथे सदा ॥ ९ ॥ असो ऐशीया हवीकेशी ।
 भक्तरूपी वाहूं तुळशी । गुंडोसंतचरित्रासी । अर्पण हरीसी करीतसे
 ॥ १० ॥ माळोपंताचा तो अवतार । भजनी तोषविळा रमावर ।
 कथन ऐकता ते सुंदर । दोष सारे पळती पै ॥ ११ ॥ तव ओर्ता
 प्रभ केळा । माळोपंताची सांगणे लीळा । नमव करुनी श्रोपदाळा ।
 वृत्तांत पहिला निवेदितो ॥ १२ ॥ यजुर्वेदी अनुष्टाता । माखण समर्थ
 आत्मवेत्ता । तया चदरीं जाणुनी सुकृता । माळोपंता जन्मवी हरी ॥ १३ ॥
 उपजतस्वभाव सात्विक । प्यातुर्यकळा सकळिक । बाळपर्णी खेळणें
 कवतुक । भजन सुखे करावे पै ॥ १४ ॥ मुळें मेळउनी धाकुटी ।
 भक्तिपर सगि गोष्टी । कथा करावी गोमटी । पाहती दृष्टी मायबापें
 ॥ १५ ॥ पंचवेवर्षी व्रतबंध । करीता जाहला पिता शुभ । न

सोगता ध्यारीवेद । पठण प्रसीत्य केळे ते ॥ १६ ॥ अठरापुराणाचा
 अर्थ । जयासी अवघा मुखोद्गत । धन्य समर्थ मालोपंत । आवडता
 संत देवाचा ॥ १७ ॥ भाषा सान्या बोलत असे । यवनवाणी विशेष ।
 पातशाहास फळता ऐसे । आणिळे भेटीस लवलाही ॥ १८ ॥ दिवाण-
 गीरीची वस्त्रे देऊन । सकळप्रजा केळी स्वाधेन । हाताखालती नसे
 कार्कुन । हिशेव राखणें सर्वांचा ॥ १९ ॥ मालोपंतसाधु निःसीम ।
 पंदरीस जावयाचा नेम । आपादो कार्तिकी न टळे धर्म । अतिप्रेम
 पांडुरंगी ॥ २० ॥ हे पूर्वी पातशाहासी । सांगून राहिले तत्कार्यासी ।
 काहीं फाळ लोटता यासी । केळे नेमासी विप्र ते ॥ २१ ॥ पात्रा येता
 सन्निध । दुर्जने करविला सांगुनी रोष । मालोपंतासी जाहाळा खेद ।
 न घेले विविध तर्क पै ॥ २२ ॥ रात्रंदिवस उभा पाहण । वेढीला
 बाढा दुते सारा । कळ्याकुलपे घालुनि द्वारा । येणाराजाणारा बाट
 नाही ॥ २३ ॥ माझणाने उदक न्याहावे । फुळे माळिये घेडनि जावे ।
 समतारहित पावे । आज्ञा स्वभावे पातशाहाचा ॥ २४ ॥ ऐसा करिता
 मंदोवस्त । अपूर्व जाळे ऐका श्रोते । मालोपंत उद्दिमचिचे । केळे कृत्य
 तेणे पै ॥ २५ ॥ फुळारीमाळ्याची घेडनी घोंगडी । निघाळे पाहाटे तेचि-
 घडी । जयाचा सखा देव गढी । गेळे घडी चंद्रभागेचे ॥ २६ ॥
 पाय उतारा नृत्य करीत । करूणापर मजनी रत । आटाहस्ये अमंग
 गात । मार्ग कमीत स्वानंदे ॥ २७ ॥ बाटेसी तया काय उणे । जया
 साक्ष वैकुण्ठमण । पंदरीसी पोहचळे आनदाने । केळे स्नान चंद्रभागे
 ॥ २८ ॥ श्रीपांडुरंगाचे यथोक्त । पूजन केळे मालोपंते । करुनी
 नगरप्रदक्षणेते । कीर्तनाते आरंभिले ॥ २९ ॥ प्रेमळ संताची जेथे
 कथा । तेथे येणें श्रीमगवंता । स्वामीणीसहित गरूडहनुमंता । प्रघट
 सर्वथा होणे पै ॥ ३० ॥ वाळवटी भक्ताज । कीर्तन करीतसे अद्भुत
 चोज । ते यन्त्रत्व वेदधीज । मिळाला समाज धोत्यांचा ॥ ३१ ॥ यवन
 समाधी नरनारी । धन्य धन्य ते पदरंग । स्वर्गीदुनी पुण्ये अमरी ।
 वार्षिकी घरी ते काळी ॥ ३२ ॥ असे ऐसा अद्भुतरंग । मालोपंत जाहळे

दग । इकडे श्रीपांडुरंग । घेतला स्वर्गें अवतार पै ॥ ३३ ॥ भक्त-
 वळळ दीनदयाळ । माळोपत आपण जाळे । पातशाहाकडे सांगून
 धाडिले । राहणें जाइले आपुळे दणून ॥ ३४ ॥ संतोष होऊन तया
 यवना । कचेरीत आणविता जाणा । कारभार करी देवराणा । न्यूनपणा
 काहीं नसे ॥ ३५ ॥ जिकडे तिकडे कामें लाऊन । पातशाहासी
 सुचविले पूर्ण । पढरीसारखे येथें करणें । व्रतस्य राहणें आत्तासी ॥ ३६ ॥
 श्रीची करीतो वाढ्यात स्थापना । मळप चांदव मखरें जाणा ।
 ब्राह्मण भोजन अनुष्ठाना । असावी कीर्तना सतवृंदे ॥ ३७ ॥
 माळोपत स्वरूप श्रीभगवान । याजना करिता ऐसी पूर्ण । पातशाहा
 बोलती हास्यवदनें । स्वर्चावें धन अपार पै ॥ ३८ ॥ मग तेथें काय
 उशीर । जेथें प्रत्यक्ष ऋक्षिणींवर । जेवि दुसरे पढरपुर । तेवि नगर
 शोमविलें ॥ ३९ ॥ कीर्तन घुमाळी रात्रदिवस । अन्नदान सर्वांत ।
 ध्यानजपपाळा विशेष । सदा घोष नामाचा ॥ ४० ॥ समारम तो
 अत्याद्भुत । कारकून सारे सेवेंत रत । आज्ञा करीती माळोपत । ते ते
 वदित परिवारें ॥ ४१ ॥ भगवत्भक्ताची भार्या जाण । भगवतासी
 मातेसमान । सांगती तयासीं मी व्रतस्य पूर्ण । यात्रा परतणें तेथवरी
 ॥ ४२ ॥ पढरीचा बुक्का येईल । मग शयन येकत्र होईल । ऐसें
 सांगून स्त्रियेसी भळे । आपण वेगळे निजती पै ॥ ४३ ॥ इतर कार्यें
 घरांतोळ । करीती सपूर्ण धननीळ । पुत्रावरी बहु स्नेहाळ । नरहरी
 प्राजळ नाम तया ॥ ४४ ॥ काहींयेक उणें नाही । माळोपत जाइले
 शेषशाई । भक्तवळळ विठावाई । नमन पाई अधो सदा ॥ ४५ ॥ धन्य
 तो यवन धन्य नगरस्थ । प्रत्यक्ष दर्शन जालें तयाते । कारभार केला
 पढरीनाथें । सव्वाहाते आरमिलें ॥ ४६ ॥ सप्तदिवस समग्र पाही । भजन
 कढका तपे ठाई । गोपाळकाळा करविला ते हि । वणूं काई येक्याचे
 ॥ ४७ ॥ भक्तस्वरूप श्रीपांडुरंग । माळोपत तेणें आणें । प्रसाद
 दिधला सर्वांसी सांग । धन्य माग्य जीवाचें त्या ॥ ४८ ॥ असो यात्रा
 करून माळोपत । येते जाइले स्वगृहाते । प्रामाजवळ

येऊनी तेथें । आग्रवागेंत उतरले ॥ ४९ ॥ मळमांत
आळों झणून । पाठविळा घरासी ब्राह्मण । ताक दही आणाया
पूर्ण । गेळा जाण छबळाही ॥ ५० ॥ तव तेथें हि माळोपंत । देवार्चन
करीत होते । छिपेसी सांगतां वृत्तांत । जाहळी लजित ते काळीं
॥ ५१ ॥ देवघरांत जाऊन । केलें विपरीत निवेदन । माळोपंतरूप
भगवान । हास्यवदनें बोलती ॥ ५२ ॥ झगती तोतया असेळ कोणही ।
मीच खरा सर्वथा जनीं । वार्ता फुटली सर्वत्र वदनीं । पहावया नैनीं
'निघाले ॥ ५३ ॥ पातशाहा आदिकरून । मिळाले ग्रामस्थ कार्कून ।
माळोपंतासी संगे घेऊन । स्वारी पूर्ण निघाली ॥ ५४ ॥ वागेंत
जावनी पाहातां । दोघे से सारोखे तत्वतां । आश्चर्य वाटलें समस्ता ।
करीती चित्ता विच्यार पै ॥ ५५ ॥ खरें झणावें कवणाळा । ऐसें
पातशाहा बोलता जाहाळा । धीहरी वदे यवनाळा । धरा हाताळा
तपाचे ॥ ५६ ॥ सत्य तुमचा तो चि दिवाण । ऐसें सांगुनी हक्मीणी
रमण । ताकाळ जाळे अदृश्यमान । तेज पूर्ण फाकलें पै ॥ ५७ ॥
भग माळोपंतासी खेद जाहाळा । आग टाकिलें धरणीळा । उदक
वाहतसे नेत्राळा । कंठ दाटला भरुनी ॥ ५८ ॥ म्हणे माझ्या जीवीच्या
प्राणा । शीणविले तुला करणाधना । अतिसकुमारा राधिकारमणा ।
जानकीजीवना श्रीरघुपति ॥ ५९ ॥ ऐशापरी अनेक प्रकारें ।
माळोपंत दीर्घस्वरें । आळशीतसे करुणाउत्तरें । आक्रोश फार केला पै
॥ ६० ॥ ते चि छणीं लुटऊनी दौळत । संगे घेऊनी जाया सुत ।
पंदरीचा घरीला पंथ । माळोपंत विरक्त जाहळे ॥ ६१ ॥
महुतप्रकारें पातशाहानें । प्रार्थना केली असे जाण । परी न
सुंते भगवत्जन । धरीती चरण नरनारी ॥ ६२ ॥ आर्धी
च प्रेमळ नैराश्यता । तपांत वर्तली ऐसी कथा । शीणविले
पंदरीनाथा । तेणें चित्ता छेश बटु ॥ ६३ ॥ यवनाधीप तपानें । हात
जोडितां करुणा भाकून । छपाट्टी फेला पावन । दाऊन रूग्ण स्वरु-
पाची ॥ ६४ ॥ येथें अधिकार सकळिका । मजन पूजन सांगुनी

लोका । पंदरीचा मार्ग घोखा । घरीला नेटका ते चि क्षणी ॥ ६५ ॥
 ऐशा अनेक असती लीळा । अन्यप्रंथी त्या धर्णिण्या । यास्तव येथें
 संक्षेप केला । यादविला नाही क्रम ॥ ६६ ॥ मालोपंताचा आ
 अवतार । गुंडोजीबाबा संत योर । श्रुतवेदांत धरीलें शरीर । लक्षणें सुंदर
 ते चि घरी ॥ ६७ ॥ सढपातळ गौरवर्ण । मालोपंतासारीलें ध्यान ।
 मितभाषण अवलोकन । फरचरण इत्यादि ॥ ६८ ॥ भजनाठाई हेतु
 जयाचा । यास्तव जन्म जाहला साचा । मालोपणी वैराग्याचा । फुटला
 प्रेमाचा मोड पै ॥ ६९ ॥ हृदयमुमीकेमाजी । ज्ञानवृक्ष वाढला सहजी ।
 फळे आलीं सोहं बीजी । भक्ति ताजी रस बहु ॥ ७० ॥ नामामृत ते
 श्रवे वाचे । पूर्ण स्थान शांतिक्षमेचें । धन्य ऐश्वर्य गुंडोसंताचें । मालो-
 पंताचे अवतार ते ॥ ७१ ॥ स्वात्ममाळ फणाविला । मालोपंत तो चि
 मळा । स्वामीणीबल्लभ मानवला । भजनसुखाळा जयाचे पै ॥ ७२ ॥
 सकळसंतांत जो का गुंडा । क्षणुनी नाम तया गुंडा । होये पातका
 स्मरता चुराढा । याळागि गुंडा यश तयाचे ॥ ७३ ॥ की स्वामीणीचे
 मुक्त मोत्यांतीळ । शोभे गुंड आतिसोजळ । भक्तिप्रेम देतसे ढाळ ।
 अवतार निर्मळ गुंडोवा ॥ ७४ ॥ कळीकाळावरी फेकिता गुंडा । निर्मळ करी
 तया प्रचंड । कळीत मक्त समर्थ गुंडा । पंदराती वाढा जयाचा पै ॥ ७५ ॥
 माहादारी भजन ज्याचे । ऐकता वैराग्य उत्पन्न साचे । करुणापर अभंग
 वाचे । क्षणतां प्रेमाचें भरतें ये ॥ ७६ ॥ अटाहास्ये दीर्घस्वरे । अभंग
 क्षणावा सुस्वर । ममवान सद्गद विटेवर । ऐसा गजर होतसे तो ॥ ७७ ॥
 प्रति अभंगी तैसे चि भजन । अष्टौमास आंगी पूर्ण । प्रेमाश्रु गळती
 नैन । वर्षी कवण भास्यासी त्या ॥ ७८ ॥ शिष्यमंडळीसहित केरा ।
 नृत्य होतसे चवथे प्रहरा । तेणें शोभा महादारा । हर्ष अमरा पाहती
 गगनी ॥ ७९ ॥ भजनकाळीं देहमान । गुंडोपंताशीं नसे जाण ।
 शरीराशीं घाम येऊन । भिजे आगण माहादारीचें ॥ ८० ॥
 पंदरीच्या शिवेबाहेर । भजनाचा समटे गजर । ऐसा समर्थ वैष्णववीर ।
 पूर्ण अवतार श्रीमालोचा ॥ ८१ ॥ पिंगळी शिष्यां जन्मांतरीचा ।

श्रीगुरुचरणीं निष्टा जियेची । सेवे तत्पर सदा साची । आणीक शिष्याची
मंडळी ते ॥ ८२ ॥ नामे तयाची असंख्य पहाता । भजनानुष्ठानी ते
सर्वथा । प्रगटणें तें पंदरीनाथा । समुदाय वसता तये स्थानी ॥ ८३ ॥
स्वदेशाहुनी गुंडोपंत । निघतां मार्गीं मजन करीत । ठाईं ठाईं उमे
राहत । अमंग गातां दीर्घस्वरें ॥ ८४ ॥ तये कार्ळीं प्रेमांत येतां ।
चमत्कार होती सत्यता । वर्णावया ते सर्वथा । सारस्वता शक्ति नसे
॥ ८५ ॥ दर्शन होतां गुंडाजीबाबाचें । समूळ पातक जाय जीवाचें ।
भक्तिज्ञान प्राप्त साचें । जाय मनाचें चाचल्यपण ॥ ८६ ॥ अज्ञान-
दरीद्र दूर होये । सामान्य पीडा तें काय । उगेचि बंदितां सहजी
पाय । नाहीं अपाय कदाकाळीं ॥ ८७ ॥ ऐसा साधुसमर्थ गुंडा । लोकत्रे
व्याप्या झेडा । भजनरंगीं जो कां निघडा । केळा वेडा देव जेणें ॥ ८८ ॥
रात्रंदिवस सदा जवळी । मार्गे हिडे श्रीवनमाळी । प्रेमानंदें विचरे
बळी । जोडी कळी हात तया ॥ ८९ ॥ मजनमार्गें स्यापुनीं जनीं । आपण
पावळे वेकुंठसदनीं । माहाद्वारा सन्मुखनेनीं । बालुवंटस्थानीं समाधी ते ॥ ९० ॥
नामापुताची जेणें छट । धन्य धन्य ते बालुवंट । ज्ञानगुजरी पंदरीपेठ ।
बडबडाट मजनाचा ॥ ९१ ॥ प्रतिवर्षीं पुण्यतिथी । अन्नदान सर्वाभूतीं ।
संतवृंदें कीर्तन करीती । शिष्य मिळतो बहुत पै ॥ ९२ ॥ धन्य धन्य ते
गुंडाजीबाबा । प्रीती जयाची रमाधवा । प्रताप लिहीतां अगाध वरदा ।
येक जिन्हा काय बदे ॥ ९३ ॥ मौनावर्लीं सहस्रवदनें । तें मानव काय
दीन । परी उदेला माग्यदिन । फाकली कीर्ण गुरुकृपेचीं ॥ ९४ ॥
तेणें प्रकारें सजीबडे । संतस्तवनें लाधली जोड । सिध्दनाथीं प्रताप
प्रौढ । ददर्श रुढे राजारामां ॥ ९५ ॥ यानंतर चरीत्र बरवे । मोरो-
पंताचें वर्णांछे मावें । ग्रंथप्रिय पंदरीराव । अवधान पावें श्रोतिये ॥ ९६ ॥
भक्तमंजीरीमालाप्रंथ । भवणें चि पुरती मनोरथ । गुंडाजीबाबाचरीत्राते ।
अभ्यास समाप्त होतये हा ॥ ९७ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ अभ्यास १ ॥
॥ अनु० अ० ॥ ८२ ॥ समाप्त ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ श्रीपांडु-
रगार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ ७ ॥

अध्याय ८३

— मोरो पंडित —

॥ श्रीगणेशायनमः॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय सद्गुरु परमेश्वरा ।
 अनादिसिद्ध परात्परा । निजनिर्गुण निर्विकारा । भाळचद्रा श्रीगणपति
 ॥ १ ॥ माहावाक्यशरशुंडा । सोहस्फुर्ति ते प्रचढा । ध्यारीमुजा तेचि
 प्रीदा । शोभती निधदा चतुर्बेद ॥ २ ॥ ज्ञान वैराग्य भक्ति प्रेम ।
 हींश्च साजिरीं आयुष्यें परम । येणें घडिला दैत्य अधम । अहकार अधर्म
 गज्यासुर तो ॥ ३ ॥ स्वात्मधर्म स्थापन करून । आनदविले देवनाक्षण ।
 लंबोदर करुणाघन । प्रगटे ध्यान पिंडप्रज्ञाडों ॥ ४ ॥ कासे कासीळा
 पीतांबर । गळा शमीपत्राचा हार । शमदमादि साधनप्रकार । दुर्वांकुर
 जयाचे शीरी ॥ ५ ॥ कटीसूत्र कढदोरा । कुंडणिबद तोचि खरा ।
 पाई श्रीद तोडर बरा । व्याचा दरारा कळीकाळा ॥ ६ ॥ ऐसा समर्थ
 मयुरेश्वर । भक्तवच्छळ रुक्मिणीघर । समचरण विटेघर । पदरपुर धन्य
 तें ॥ ७ ॥ सतमंजीव्या प्रिय तयाळा । मिरवी सदा तेचि माळा ।
 तेणें भूषण श्रीविठला । हृदई प्रगटला स्वयेचि तो ॥ ८ ॥ दाशरथी
 श्रीरघुनदन । श्रीपदरीनिवास जगजीवन । भक्तवराचे वदवी गुण ।
 दार्वे अवधान सर्वश्री ॥ ९ ॥ शिव आदिकरून वैकुण्ठधीप । अवतारले
 कळीत सतस्वरूप । निवृत्तिनाथ ज्ञानदाप । प्रेम चिट्ठप भोगावया ॥ १० ॥
 वाजरगण गोपाळमेळा । जमले सारे भूमंडळा । पदरीसी गोपाळकाळा ।
 प्रसादाला सेविती पै ॥ ११ ॥ चतुर्दशभागवत । अवतारले ते हि
 समस्त । प्राशन केले प्रेमामृत । कीर्तनमुखाते रगोनी ॥ १२ ॥ ऐसें
 पाहुनी मयुरेश्वरें । मानवाकृति धरीलें शरीर । जाहला गणपति अवतार ।
 हे चरित्र ऐकिजे पै ॥ १३ ॥ स्वानदशूर मयुरेश्वर । क्षेत्र पूर्ण कुमंडलीतीर ।
 पूर्वभार्गी उत्तमनगर । क्षणती सारे बारामती ॥ १४ ॥ बारा गणपती
 अवतारला । बारामती बारा कळा । तेचि तेज सूर्यमंडळा । प्रकाश
 निर्मळा आत्मयासी ॥ १५ ॥ कीं बारा स्कंद भागवत । बारामती ते
 चि निश्चीत । राहिला गर्भी राम सत्य । याचि निमित्त आ नगरी ॥ १६ ॥

आत्माराम तो चि उदरी । वारामती ऐसे नगरी । जन्मले स्वये विहारी ।
 ब्राह्मणोदरी मयुरेश्वर ॥ १७ ॥ गर्भस्थ असतो मातेची चिन्ह । दुर्वाकुर
 वादुनी पिणे । करावे सदा मोदकाशन । नित्य मद्युगे स्थितलाडु
 ॥ १८ ॥ चतुर्षांचे उभयतां व्रत । मातापिता अनुष्ठति । जन्मांतरीचे
 थोर सुकृत । आळे गणनाथ उदरासी ॥ १९ ॥ उत्पन्न होतां चि
 हास्यवदन । लोकरीत्या करी रुदन । परी सर्वदा सोहंस्सर्ग । नसे विस्मरण
 कदा ते ॥ २० ॥ विस्मरण ते चि दानव । सदा स्मरण ते देव ।
 वेदशास्त्री हा अनुभव । शार्ते सर्व जाणती पै ॥ २१ ॥ यास्तव विसर
 आपुलेपणाचा । कदाकाळी नसो साचा । विभाग तो गुरुपुत्राचा ।
 बहिर्मुखाचा लाग नसे ॥ २२ ॥ ते श्रीगुरुमोरोपदीत । गणपतीचा
 अवतार सत्य । जगद्रोतधार कराया कृत्य । जाहळे अपत्य द्विजांचे त्या
 ॥ २३ ॥ व्रतवध होतां चि अध्यायन । चार वेद प्राप्त जाण । चवदा
 विद्या व्यासी प्रविण । कळा पूर्ण चतु.पटी ॥ २४ ॥ प्रसन्नमूर्ति श्रीविघ्न-
 हराची । तेथे ज्ञानासी उणीव कैचि । मूत घोटिली मक्तिची । वैराग्याची
 खाणी ते ॥ २५ ॥ समारमो विवाह जाहळा । ते तो अद्भुत डिहितां
 सोडोळा । जेथे प्रगटला ऋषोमेळा । गृहस्थ जाहळा मयुरेश्वर ॥ २६ ॥
 पंढरीसी जाता स्वछंदें । सामोरे पातळे श्रीमुकुंद । ते सुख वर्णित
 शुभ । दाटे आनंद भुवनप्रई ॥ २७ ॥ निजमत्ताचा धरुनी हात ।
 गेले हरी राठव्यात । परस्परें भाषण होत । तो गुह्यार्थ न सांगवे
 ॥ २८ ॥ मोरोपतास गाढ आळिगन । दिघळे तेव्हा रुक्मीणिरमणे ।
 जगज्जीवन गज्यानन । शोभती अभिन्न एकरूप ॥ २९ ॥ पांडुरंग
 कणती स्वकाव्योक्ति । कीर्तन करावे तुनां गणपति । आर्याछंद मजप्रति ।
 आवडे प्रीती फरुनिया ॥ ३० ॥ मुद्रलाव्यार्थ माहामत्त । पूर्वी जाहळा
 परमसत्त । आर्यास्तवन फेले अद्भुत । विचित्र अर्थ तयाचा ॥ ३१ ॥
 आद्यापि तो अभिप्राय । मनन करीतो सदा पाहे । समष्टी समकाया ।
 तिष्ठत आहे समार्थात ॥ ३२ ॥ तया आलिकडे काही । प्रवणासी
 आर्या मिळाली नाही । पदे अमग ऐकतो देही । लोक तेही वामनाचे

॥ ३३ ॥ तरी आतां मयुरेश्वरा । सिध्दिमुर्थाच्या दातारा । आर्याछंदे
 कवन करा । प्रथ विवरा सारे पै ॥ ३४ ॥ भारत भागवत रामायण ।
 व्यासवृट सकळ शोधून । आर्यासेतु बांधून । जीव तारणें भवाब्धिवरी
 ॥ ३५ ॥ आद्यापिता श्रीविठ्ठ । मोरोपढीत हर्षिजळे । गणपति अवतार
 जो सोज्वळ । बुद्धी प्रवळ प्याची पै ॥ ३६ ॥ मग तेथें काय
 उशीर । सरस्वती बैसली जिह्मेश्वर । आर्या केन्या अपार । प्रथ समग्र
 धुंदाळिळे ॥ ३७ ॥ सकळ शास्त्राचें मथन करून । प्रथ रचिळे असह्य
 ज्ञान । अयलोकिता चतुर्वदन । विस्मित पूर्ण मानसी ॥ ३८ ॥
 सन्मालेच्या करीता आर्या । प्रेम दाटले पंदरीराया । प्रसन्न
 जाहळे भक्तराया । कषळींती काया मोरोपताची ॥ ३९ ॥
 वारवार पोटाशी धरून । कुर्वाळिती निजहस्तानें । श्रीरुक्मीणी येऊन ।
 उत्तरी लोण बेळोवेळा ॥ ४० ॥ येकावळीं पदे अभंग । श्रवण केलीं
 श्रीपांडुरंगें । करुणारस तेंपें चांग । पाहीला आंगे सनकादिकें ॥ ४१ ॥
 आर्याछंद देखून । व्यासादिक तुकबिती मान । मग इतराचा पाद
 कवण । वध पूर्ण जगदया ॥ ४२ ॥ असो पदरीस मोरोपंढीत । कीर्तन
 केळे स्वकाव्योक्त । बालुवंटी अनेक सत । बैसले समस्त श्रवणासी ॥ ४३ ॥
 तेंपे कथेचा अधिकरग । कीर्तनीं उभे रमारग । वरजुवरस अव्यग ।
 धन्य माग्य त्या श्रोत्याचें ॥ ४४ ॥ ध्यातुर्मास्य फरुनी वास । निरोप
 मागती देवास । सद्गद होतनी बैकुंठनिवास । स्वमक्तास बोळनी पै
 ॥ ४५ ॥ वारवार लवकर येऊन । भेटत असावें मजळा जाण ।
 जगों सर्वा देतनी दर्शन । सांगुनी मजन पावन करा
 ॥ ४६ ॥ आज्ञा घेऊन भक्ताशिखामणी । स्वआश्रमा आले प्रेमलाणी ।
 गृहस्थाश्रमीं वर्तती जनीं । पुण्य मेदिनी ते जागा ॥ ४७ ॥ तेंपे
 स्थानीं द्वादशमतींत । साधुस्यळे असती बहुत । रामदास अवतार
 सिध्दनाथ । आश्रमालगत मठ तयाचा ॥ ४८ ॥ अतिस्नेह मयुरेश्वरी ।
 प्रेम सिध्दचरणावरी । मूर्धंतर्गत बैसली विवरी । संगती बरी परस्परें
 ॥ ४९ ॥ सिध्दस्वरूप आ माहतीचा । आज्ञाकित दास

युगायुगीचा । ह्युनी ग्रंथ वदे वाचा । प्रताप गुरुचा काय वर्ण
 ॥ ५० ॥ तयाचे संगे सकळ कल्याण । संतस्तवन भाग्य पूर्ण ।
 यातिळे होळा ज्ञानाजन । रघुनेदन सर्वत्र पै ॥ ५१ ॥
 सद्गुरुनाथ सिध्द स्वामी । मरुनी ठेळा अंतर्दामी । तेणे स्फूर्ति राजारामी ।
 विचरे धर्मी साधुळिळें ॥ ५२ ॥ मत्सरूपी मयूरेश्वर । जो का प्रसिध्द
 अवतार । बारामती जयाचें घर । ऐका चरित्र तयाचें ॥ ५३ ॥ अज्ञार्थी
 जे येतीळ प्राणी । तयासी भोजन देती सदनी । परोपकार सर्वत्र जनी ।
 काळ भजनी सारीतसे ॥ ५४ ॥ निरंतर पाटी छेळणी हाती ।
 आर्याकाव्य निरु करीती । नरनारी मुमुक्षु येती । अनुग्रह देती तपासी
 ॥ ५५ ॥ जे जे जयाचे मनोरथ । ते ते पुरविती मोरोपंडित । सुखम
 साधन सांगुनी जीवाते । भवमयाते वारीती पै ॥ ५६ ॥ पराशरक्षेत्र ग्रीष्मदाळा
 काविरासानिष्य जो किल्ला । श्रीमयूरेश्वरें अवलोकीळा । राहिले स्यळाळा
 तेथें पै ॥ ५७ ॥ पराशरक्षपीचे गुह्य । वास्तव्य केले मोरोपंडीत ।
 प्रसन्न दर्शन दिधले तपाते । महाभागवत व्यासपित्याने ॥ ५८ ॥
 परस्परें, ऐक्यविचारें । संवाद घडला वेदातसार । ठेविता माया वरदकर ।
 मयूरेश्वर कृतार्थ पै ॥ ५९ ॥ काही वास करुनी तेथें । काशीस गेले
 मोरोपंत । क्षेत्रस्थासी हर्ष बहुत । येती सतत ज्ञानी दर्शना ॥ ६० ॥
 पंडीत आणि भजनशीळ । काव्य करता संत निर्मळ । विद्वज्जनाचे अर्थ
 सकळ । पुरवी प्रांजळ साधु तो ॥ ६१ ॥ सिध्दीविनायक जो प्रत्यक्ष ।
 आत्मासिध्दी अपरोक्ष । पूर्ण जयाचे ज्ञानाक्ष । साकांश येवो पै
 ॥ ६२ ॥ संशय सारे दूर करीती । असो प्राणी मळते ज्ञाती ।
 सांगुनी तया आत्मप्रचिती । मेळविती सखरूपा ॥ ६३ ॥
 ऐशाप्रकारें महात्मशानी । उत्तरीले अनेक प्राणी । उत्तरमानस समग्र
 करुनी । आले निघोनी परस्पर ॥ ६४ ॥ थोडशोषव्यारें अर्चियेळा ।
 जो का विटेवर घनसावळा । कीर्तनरंगी तोषयिला । संतमेळा सर्वत्र पै
 ॥ ६५ ॥ दक्षणमानस साधुस्थाने । अनुक्रमें बंदीळी जाण । ठाई ठाई
 छाउनी भजन । दाविले सोपान ब्रह्मीचे ॥ ६६ ॥ आत्मप्राप्तीसी विघ्न

जाहले । पढवेरी देख मातले । माया आवतीं जे पढले । विपई
 नादीले नरनारी ॥ ६७ ॥ देखाभिमान बळवला । सिंदुराभुर तो
 मातला । माराव्या तया खळा । अवतार जाळा मोरेश्वर ॥ ६८ ॥
 फरश अंकुश विषेक विष्यार । धारण करुनी उभयकरे । निवारण केले
 दुर्विकार । दानव सारे जगांतीळ ॥ ६९ ॥ मूढमति असो प्राणी ।
 आर्या उपाची गाती घदनी । सरस्वती प्रगटे जननी । हृदयभूषणी
 प्रयक्षता ॥ ७० ॥ अर्थ स्तवन श्रीसाधूंचे । मोरोपत केले साचे ।
 भक्तियुक्त क्षणतां वाचे । सकट जीवाचे हरे पै ॥ ७१ ॥ भक्तवत्सल
 भक्तस्तवनी । लक्ष्मीसहित अखंड ऋणी । अंतरबाह्य निशीदिनी । जनी
 घनी हींदे मागे ॥ ७२ ॥ साधुलीलेपरते कांहीं । देवासी दुजे गोमटे
 नाहीं । क्षणुनो तिटे पढरीठाई । समपाई श्रीविठोबा ॥ ७३ ॥ तयाचिये
 हृदयकमळा । जे फां मिले तुळसीमाळा । तयांतीळ हा मणि सोजळ ।
 मोरोपत घणिळा भक्तराज ॥ ७४ ॥ जयाचे कान्य प्रसादीक । उत्तरीले
 सकळ लोक । धन्य धन्य तो सतटिळक । रघुनायक प्रिय तया ॥ ७५ ॥
 उदय होतां चि सूर्य किरण । भ्रमंडळासी व्यापिती जाण । मयुरेश्वराचे
 तेवि कवन । पसरले पूर्ण भुवनत्रई ॥ ७६ ॥ जेथे तेथे आर्या क्षणती ।
 कर्तव्यरंगी प्रेमळ गाती । शास्त्रज्ञ वैदिक अर्थ करीती । मुक्त होती
 श्रवणपठणे ॥ ७७ ॥ सकळप्रयाचे सारस्य । काढुनी शबिले आर्यांकीस ।
 रामायणादि अर्थ विशेष । भारत चिंतसे उपामाजी ॥ ७८ ॥ गणपतीचा
 तो अवतार । प्रयक्ष स्वये मोरेश्वर । काय वर्णू मो पामर । लीळा
 अपार तयाची ॥ ७९ ॥ भक्ति प्रेम भोगावया । स्वरूपी घरींठी
 काया । जगदीश्वार करुनीया । निर्गुणठाया लीन जाळे ॥ ८० ॥
 श्रीशिवाचा तो पुत्र । लबोदर जो का पवित्र । शिव अवतार महारुद्र ।
 जन्म चैत्र पौर्णिमेसी ॥ ८१ ॥ पर्व जाणुनो तये दिवशी । विसर्जन
 केले जहदेखासी । मोरोपंत बैकुंठासी । निजधामासी गेले पै ॥ ८२ ॥
 संजनाची पुण्यतिथी । व्रज करीता पुण्यप्राप्ती । वृंधी होय
 आयुष्याप्रति । नाशोनी जाती पातके ती ॥ ८३ ॥ सिंधूपे राजारामी ।

वृत्ति निमग्न पादपद्मी । संतस्तवनसेवाधर्मी । अंतर्धामी प्रेममरते ॥ ८४ ॥
 अमृतप्राय अमृतकषण । यानंतर होईल पूर्ण । घोतावक्ता रघुनंदन ।
 भक्तजीवन नमन तथा ॥ ८५ ॥ भक्तमंजीरीमाळा मंध । श्रवणें चि
 पुरती मनोरथ । मोरोपंदीतचरीत्राते । अध्याय समाप्त होतसे हा ॥ ८६ ॥
 ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ अ० ॥ १ ॥ अनु० अ० ॥ ८३ ॥ समाप्त ॥
 ॥ शुभंभवतु ॥ ५ ॥

अध्याय ८४

— अमृतराय चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरुसिखनाथा ।
 मायामल्ल त्रिगुणरहिता । अनादिसिद्धा अपरमिता । लक्ष्मीकोता तुज
 नमो ॥ १ ॥ जय जय सर्वोत्तम सर्वेश हरी । सगुणछिळा मायाविहारी ।
 सर्वोत्कर्षा राक्षणारी । अज्ञानतमनिधारी रविबोशा ॥ २ ॥ पुराणपुरुषा
 रविकुळमंडणा । भक्तांकित जानकीजीवना । कौशल्यात्मज दशरथनंदना ।
 हनुमंतप्राणा जगद्गुरु ॥ ३ ॥ जय जय आखिलजगपाळका । जनकज्यामात
 श्राटिकांतका । जलान्धिवासा वैकुण्ठनायका । पुंदरीकावरद हरी ॥ ४ ॥
 प्रेमसुख भुलोन । पंदरसी सदा राहाणें । धन्यधन्य तूं अयोध्यामण ।
 सन्मुख हनुमान शोभतसे ॥ ५ ॥ त्रेतायुगी देवांश धाकर । द्वापारी ते
 गोपाळ सारे । कळीमाजी वैष्णववीर । संत थोर रामदासादि ॥ ६ ॥
 प्रेमळाच्या ऐशा गोष्टी । कथेंत बोलव्या घालवेंदी । यालागी जन्म
 दिधला निकटी । कृष्णातटी मज दीना ॥ ७ ॥ तरी रिघोनी हृदयकमळी ।
 संतमाळिका गुंफवी मळी । जिये मंधी तूं बनमाळी । कीर्तनमेळी डोलवी
 ॥ ८ ॥ विनविता ऐसे पांडुरंग । भक्तलीळा बंदवी आंगे । प्रगट जाहला
 अंतरंग । कथा भोग जन्मांतर ॥ ९ ॥ तेणें होउनी आनंदश्रुति । नमुनी
 सकळ संतमूर्ति । धारण केली लेखणी हातीं । लिहीतसे युक्ति संतचरीत्रा
 ॥ १० ॥ देवगुरु श्रीबृहस्पति । त्याचा अवतार जाला जगतीं । ते

जाहळें । पदवैरी दैव मातले । माया आवर्ती जे पट्टे । विषई
 नाडीले नरनारी ॥ ६७ ॥ देहाभिमान बळवळा । सिंदुरासुर तो
 मातछा । मारावया तया खळा । अवतार जाळा मोरेश्वर ॥ ६८ ॥
 फरश अंकुश विवेक विष्यार । धारण करनी उभयकरे । निवारण केळें
 दुर्विकार । दानव सारे जगांतीळ ॥ ६९ ॥ मूढमति असो प्राणी ।
 आर्या उपाची गाती वदनी । सरस्वती प्रगटे जननी । हृदयभूवनी
 प्रत्यक्षता ॥ ७० ॥ अर्थ स्तवन श्रीसाधूचें । मोरोपंत केळें साचें ।
 भक्तियुक्त क्षणता वाचे । सकट जीवाचें हरे पै ॥ ७१ ॥ भक्तवत्सल
 भक्तस्तवनी । लक्ष्मीसहित अखंड ऋणी । अंतराष्ट्र निशीदिनी । जनी
 वनी हींदे मागे ॥ ७२ ॥ साधुलीलेपरते कांहीं । देवासी दुजे गोमटे
 नाही । क्षुण्णी तिटे पंढरीठाई । समपाई श्रीविठोबा ॥ ७३ ॥ तयाचिये
 हृदयकमळा । जे का मिळे तुळसीमाळा । तयांतीळ हा माणे सोगवळ ।
 मोरोपंत वर्णिळा भक्तराज ॥ ७४ ॥ जयाचें काव्य प्रसादीक । उत्तरीले
 सकळ लोक । धन्य धन्य तो संतटिळक । रघुनायक प्रिय तया ॥ ७५ ॥
 उदय होता चि सूर्य किरण । भूमंडळासी व्यापिती जाण । मयुरेश्वराचें
 तेवि कवन । पसरले पूर्ण मुवनव्रई ॥ ७६ ॥ जेथें तेथें आर्या द्यवती ।
 कीर्तनरंगी प्रेमळ गाती । शास्त्रज्ञ वैदिक अर्थ करीती । मुक्त होती
 अवणपठणें ॥ ७७ ॥ सकळप्रयाचें सारस्य । काडुनी रचिले आर्योक्तीस ।
 रामायणादि अर्थ विशेष । भारत विलसे ज्यामानी ॥ ७८ ॥ गणपतीचा
 तो अवतार । प्रत्यक्ष स्वयें मोरेश्वर । काय वणूं मो पामर । छीळा
 अपार तयाची ॥ ७९ ॥ भक्ति प्रेम भोगावया । संतरूपीं वरीळी
 काया । जगदोत्थार करूनीया । निर्गुणठापा लीन जाले ॥ ८० ॥
 श्रीशिवाचा तो पुत्र । लंबोदर जो का पवित्र । शिव अवतार महारुद्र ।
 जन्म चैत्र पौर्णिमेसी ॥ ८१ ॥ पर्व जाणुनी तये दिवशी । विसर्जन
 केळें जह्मदेहासी । मोरोपंत वैकुंठवासी । निबधामासी गेले पै ॥ ८२ ॥
 संतजनाची पुण्यतिथी । ग्रवण करीता पुण्यप्राप्ती । वृन्धी होय
 आयुष्याप्रति । नासोनी जाती पातकें ती ॥ ८३ ॥ सिध्दकृपे राजारानी ।

सप्तमवर्ष । व्रतबंधास कैलें पै ॥ २७ ॥ न करीता अम्यास वेदध्यारी ।
 साही शास्त्रें वदे वैखरी । पुराणें तीं सकळ वरी । हृदयांतरी तिष्ठती पै
 ॥ २८ ॥ चहू वाचेचा स्वामी निखोती । द्युगुनी नाम त्या वाचस्पती ।
 तो हा महाराज पातळा जगती । जीवाप्रति ताराध्या ॥ २९ ॥ अमृत
 सदा सेवणार । अमृताधीप तो निर्धार । कळीत नाम साचार । ते चि
 खरे याळगी ॥ ३० ॥ लोकरीत्या पाहता वतन । अमृतराय ते
 महाजन । जनामध्यें महा जन । साधु पूर्ण ते जाणा ॥ ३१ ॥ पाळखी
 पदस्य वडिलार्जित । पातशाहाचा कारभार करीत । जयाचे स्वाधेन
 ध्यारयत । आज्ञाकित कारकून पै ॥ ३२ ॥ विसामुरु दिवाण ।
 पातशाहाचा असे पूर्ण । तया आंगी रजतम दारुण । वर्तती गुण
 अतिशये ॥ ३३ ॥ वैराग्य भक्ति रायजीची । विसाजी पंतासी नावडी
 साचि । अंतरी बुधी छळक नेमाची । हेळणा साधूची आरंभिळी
 ॥ ३४ ॥ पातशाहासी सर्वप्रकारी । विश्वासुक रायजी कारभारी ।
 हे दियाणासी निज अंतरी । विषयत् भारी वाटले ॥ ३५ ॥ दरबाराची
 चाळ तये समई । गैरमर्जी होता पाही । छेवणी मागून घेता काही ।
 तये ठाई राहूं नये ॥ ३६ ॥ विसामोरु दियाण यानें । यवनाधिपासी
 न कळता जाण । जासूद पाठविला विनोदानें । कळम मागून
 आणावया ॥ ३७ ॥ तव रायजी प्रातःकाळी । विधीपूर्वक करुनी
 आघोळी । संध्या पूण्या आरमिळी । आसनी बैसली गुरुमाय
 ॥ ३८ ॥ येकाप्रता ध्यान स्थीती । तेजःपूंग्य अमृतमूर्ति । तमे
 काळी येकनी दूर्ती । छेवणी प्रति मागितले ॥ ३९ ॥ रायासी
 सेव्हा हर्ष जाहला । कळमदान दिघळे जासूदाला । हरीमजनासी
 आरंभ केला । तया सुखाळा कोण गणी ॥ ४० ॥ निघाला कंटक
 पायांतील । कीं नेत्रामाजी खूपता हाळें । कीं कुमारीकेसी जार्चतेवेळ ।
 पाठविळे मूळ मायेनें ॥ ४१ ॥ कीं उदकांत प्राणी बुडता । घावला
 नावाडी तधता । रायजसि तैसी अवस्था । आनंद चित्ता स्तुति न
 समाये ॥ ४२ ॥ कारभार शृंखळा सुटली । मगवंते पूर्ण कृपा केळी ।

कथा ऐकता प्रीती । श्रुतिस्मृति फळ तया ॥ ११ ॥ पातक फार
 कर्णीत जाहाळे । भवार्णवा प्राणी चुडाळे । विषय मनो छवळळे ।
 स्वहीत गेळे विसरोनी ॥ १२ ॥ याळागी कळवळोनी जीवें । तारावया
 समूळजीव । मृत्युलोकी गुरूदेव । अवतारण धरवें केलें पै ॥ १३ ॥
 ब्रह्मनिष्ठ धीयावृक्षकी । माण्यादिनी शाखा निकी । यजुर्वेद तो
 त्रैलोक्यी । व्यासादिकी स्तवियेळा ॥ १४ ॥ यास्तव श्रीदेवगुरु ।
 यजुर्वेदी त्या अवतारु । श्यापाळा जेणें भक्तिधरु । अचळ मेरु
 भावार्थ पै ॥ १५ ॥ अवरंगावादेत तपोनिष्ठ । ब्राह्मण पाहोनी परम-
 श्रेष्ठ । पतिव्रता भार्या स्पष्ट । उभयता वरीष्ठ गुरुमजनी ॥ १६ ॥
 जाणुनी तयाची मुळतराशी । देवगुरु जन्मळे तपाकुशी । ढोढोळे
 जाहाळे तपे सतीशी । ते मानसीं यवण करा ॥ १७ ॥ हरीद्रामछण
 पीतवसन । पीतवर्ण आवडती सुमने । हळदी घालुनी खिचडी खाणें ।
 घाटावे सुमन ब्राह्मणादीका ॥ १८ ॥ पीतांबरधारी पिबळा हरी । ध्यान
 तयाचें सर्वदा करी । नऊ महीने ऐशापरी । पूर्णता वरी गर्मासी त्या
 ॥ १९ ॥ प्रसूतकाळी पित्याने । उल्लाह केला बहुत जाण । अनेक-
 प्रकारें देवनी दान । करविळे भोजन सर्वाभूती ॥ २० ॥ अमृतवाणी
 बृहस्पतीची । श्रुति ऐशी आहे साची । यास्तव नाम ठेविळे तेचि ।
 स्मरता जीवाची हरे पीढा ॥ २१ ॥ धन्य महाराज अमृतघण ।
 वाचस्पति अवतार होये । पुण्यपावन ते भाये । वर्णुं काय तया कुळा
 ॥ २२ ॥ ज्या ज्या स्थळीं साधु राहाती । पवित्र देश तो निश्चिति ।
 कुर्धीतप्राम असो वस्ती । उत्तम क्षिती ते जाणा ॥ २३ ॥ संतवार्ता
 ऐकता कार्नी । सकळ पातका होये धुणी । सारीं सीधें संतदर्शनी ।
 लोळे शरणीं पर्वकाळ ॥ २४ ॥ असो अवरंगावादेत रायाजी ।
 जन्मळे जगदोत्थारकाजी । इन्द्रादिदेव करीती अर्जी । बृहस्पति सहजां
 तो अवतरला ॥ २५ ॥ पंढरीचें सुख अर्धाक । क्षणुनी त्यागिळा
 अमरलोक । प्रेम भोगाया अलौलिक । आळे कौतुक निजमूतळा ॥ २६ ॥
 बालपणीं दिवसेदिवस । ध्यातुर्य अधिक रावे सदश । प्राप्त होता

सप्तमवर्ष । व्रतबंधास केलें पै ॥ २७ ॥ न करीता अम्यास वेदध्यारी ।
साही शाखें वदे वैखरी । पुराणें तीं सकळ वरी । हृदयांतरी तिठती पै
॥ २८ ॥ चहु वाचेचा द्दामी निखोती । ह्यशुनी नाम त्या वाचस्पती ।
तो हा महाराज पातळा जगती । जीयाप्रति तारावया ॥ २९ ॥ अमृत
सदा सेवणार । अमृताधीप तो निर्धार । फळीत नाम साचार । ते चि
खरे पाळगी ॥ ३० ॥ लोकरीया पाहतां वतन । अमृतराय ते
महाजन । जनामध्यें महा जन । साधु पूर्ण ते जाणा ॥ ३१ ॥ पाळखी
पदस्थ वढिळार्जित । पातशाहाचा कारभार करीत । जयाचे स्वाधेन
ध्यारगत । आज्ञांकित कारकून पै ॥ ३२ ॥ विसामुरु दिवाण ।
पातशाहाचा असे पूर्ण । तया आंगी रजतम दारुण । वर्तती गुण
अतिशये ॥ ३३ ॥ वैराग्य भक्ति रायजीची । विसाजी पंतासी नावडी
साचि । अंतरी बुधी छळक नेमाची । हेळणा साधूची आरंभिळी
॥ ३४ ॥ पातशाहासी सर्वप्रकारी । विश्वासुक रायजी कारभारी ।
हे दिवाणासी निज अंतरी । विषयत् भारी वाटले ॥ ३५ ॥ दरबाराची
वाळ तये समई । गैरमर्जी होता पाही । लेखणी मागून घेता कांहीं ।
तये ठाई राहूं नये ॥ ३६ ॥ विसामोरु दिवाण यानें । यवनाधिपासी
न कळतां जाण । जासूद पाठविला विनोदानें । कळम मागून
आणावया ॥ ३७ ॥ तव रायजी प्रातःकाळी । विधीपूर्वक करुनी
आघोळी । संध्या पूज्या आरंभिळी । आसनी बैसली गुरुमाय
॥ ३८ ॥ येकाप्रता ध्यान स्थीती । तेजःपूंग्य अमृतमूर्ति । तपे
काळीं येऊनी दूर्ती । लेखणी प्रति मागितले ॥ ३९ ॥ रायासी
तेव्हा हर्ष जाहला । कळमदान दिघले जासूदाला । हरीमब्जनासी
आरंभ केल । तया सुखाळा कोण गणी ॥ ४० ॥ निघाला कंटक
पायातीळ । कीं नेत्रामाजी खूपता हार्ळ । कीं कुमारीकेसी जाचीतेवेळ ।
पाठविले मूळ मायेनें ॥ ४१ ॥ कीं उदकांत प्राणी बुडता । धावला
नावाडी तडवता । रायजीस तैसी अवस्था । आनंद चित्ता स्तुति न
समाये ॥ ४२ ॥ कारभार शृंखळा तुटली । मगबंते पूर्ण कृपा केळी ।

अमृतरायें तये वेळीं । आरंभिली स्तुति देवा ॥ ४३ ॥ तीं पदें
 करुणापर । वैराग्यशीळ अतिप्रखर । श्रवण करीता पड्विकार । जाती
 शरीर सोडुनी ॥ ४४ ॥ अष्टोभाव रायजीस । प्राप्त जाहळे त्या समयास ।
 विणा घालुनी गळ्यास । बांधिले पायास धुंगर पै ॥ ४५ ॥ चिपळ्या
 शोभती वाम करीं । नृत्य करीती अति कुसरी । मजन जयाचें
 सधुरस्वरी । नाहीं सरी दुजी तया ॥ ४६ ॥ गंधर्व चकित गायन
 पाहता । नारद तिष्ठती गगनीं जाता । ऐशा परी पंढरीनाथा । आळवी
 तपसा साधु तो ॥ ४७ ॥ मजनरंगीं समाधिस्थ । देखमान कैचें
 तेथें । प्रेमरंगें नाचत । धन्य अमृतरायजी ते ॥ ४८ ॥ जासुदे नेता
 कळमदान । घावळीं तो विसोवा ब्राह्मण । बादशहासी कळता पूर्ण ।
 होईल शासन छयळाही ॥ ४९ ॥ मग तात्काळ जाठनी दर्शना । मिठी
 घातली रायजीचरणा । दीनवचनी माकी करुणा । क्षमा सज्जना करा
 झणे ॥ ५० ॥ प्रार्थना करी अनेकविध्यां । रायजीपुढे पसरली
 पदर । घातिला साष्टांग नमस्कार । ठेविले शिर पायावरी ॥ ५१ ॥
 त्रिशाचा बदे चुकलो ऐसें । चळारे आता कचेरीस ।
 अमृतरायानी ते वेळेस । पद सुरस केलें पै ॥ ५२ ॥

॥ रायजीचे पद ॥ (पण मूळांत येथें पद नाहीं)

कचेरी पुरे झणे झणून । दर्शविले वैराग्य जाण । झणती आह्वा हें चि
 करणें । कीर्तन नरतनु श्रीपासी ॥ ५३ ॥ मनांत इच्छा होती जैसी ।
 श्रीहरीनें पुरविळी तैसी । आतां न करा आमहासी । जावें गृहासी
 दिवाण तुम्ही ॥ ५४ ॥ पातशहासी येता राग । निवारण करू स्वयें
 आनिं । क्षमासिंधु श्रीगुरू सणि । फेळे अन्वंग समाधान ते ॥ ५५ ॥
 मग विसाजीपंतें जाठनी वाड्यांत । सांगितला मूळ वृत्तांत । आश्चर्य
 वाटुनी पातशहाते । दर्शनाते तेहि निघाळे ॥ ५६ ॥ कटकडा वाजती
 भेरी । उठली मंडळी समग्र सारी । येकायेकी पातळी स्वारी । आले
 घरी रायजीचे ॥ ५७ ॥ तब नेत्री अभू वाहाती । येकाप्रता मजन
 करीती । राधिकारमणा सीतापति । अमग गाती करुणापर ॥ ५८ ॥

शरीराचे नाही भान । नृत्य होतसे नेत्र झांकून । अंतरां सुंदर सावळे
 प्यान । प्रगटायमान ते काळीं ॥ ५९ ॥ मन गुंतले मगवत्पदी ।
 देखावरी नाही बुधी । येणारजाणाराची शुद्धि । नसे अवधि जाणावया
 ॥ ६० ॥ पातशाहा येवनी ठाकला समा ॥ तटस्थ पाहती सारी समा ।
 अनोपम्य मजन शोभा । काकली प्रभा प्रेम सूर्याची ॥ ६१ ॥
 नेत्रकमळिणी विकसीत्या । स्वानंदभमरा त्या मोहिल्या । अघणसमाधी
 झोतियाळा । प्राप्त जाहला सर्वांसी ॥ ६२ ॥ पातशाहानी देखुनी मजन ।
 रोमांच उठले आंगीं पूर्ण । वैराग्य आंगीं दाटले सघन । जाहाले सख्खीन
 निजमावे ॥ ६३ ॥ हाणे व्यर्थ मी येवनी, जन्मा । धन्य धन्य
 संतमहीमा । अनन्यमावे पादपद्मा । विनटला प्रेमा धरुनी ॥ ६४ ॥
 सहा चहू घटिकानंतर । रायजी आले देखावट । करीती सारे नमस्कार ।
 दंडवत प्रकारें शूद्र मवन ॥ ६५ ॥ पातशाहा समा जेडुनी हात ।
 विनवी रायजीस अनन्युक्त । हाणती करावे कीर्तनाते । आपण वाट्यात
 येवनी स्वये ॥ ६६ ॥ कन्यापुत्र कलत्र तेणें । पावन होती कथा
 अघणें । कारभार नाही आपणाकारणें । तरी तारणे मवजळ अद्या
 ॥ ६७ ॥ न जाणुनी ते शिणविळे । संताहाती लिहाणे करविळे ।
 आतां स्वस्थ असोनी चहाळे । कन्याण इछिले पाहिजे पै ॥ ६८ ॥
 आदर पाहुनी रायजीनीं । जातां जाहाले पातशाहासदनीं । आरंभ केला
 श्रीकीर्तनीं । मिळाळे जनी नरनारी ॥ ६९ ॥ विद्वज्जन पंडित
 भले । बाधमुमुक्षुसाधक आले । नारादादि सिध पातळे । अघणीं बैसले
 मुनि सारे ॥ ७० ॥ पातशाहा दूर मर्यादेनें । तेहि बैसले कराया अघण ।
 तसे काळीं त्या मायेनें । करीतो भाषण राय अमृत ॥ ७१ ॥
 अमृतवाणीं मर्याद होता । श्रोते जनी तन्मयतुरवस्था । पातशाहा सद्गद
 होवनी चित्ता । ठेविला माथा चरणावरी ॥ ७२ ॥ मोत्याची आणोनी
 कंठी । घातली रायजीचे कंठीं । बुका खावनी लछ्छाटीं । तुरा निकटी
 खोविला शीरीं ॥ ७३ ॥ मरजरी पोपाक लेवऊन । विनविळा साधु
 करुणाघन । पाया लागती समस्तजन । आरति पूर्ण होतसे पै ॥ ७४ ॥

क्षीरापत शर्करा घेवनी हाती । कार्कून भाषिक ते वाटिती ।
 रायजी अवतार श्रीवृहस्पति । वैराग्य दीसि ण्या अंगी ॥ ७५ ॥
 गळ्यांतीळ काढुनी कंठी जाणा । बोलाविल्या अवघ्या छलना ।
 हातावरी ठेवियला येकयेक दाणा । दिघळी आक्षणा वल्ले ती ॥ ७६ ॥ मजन
 करीत स्वगृहासी । गेले समर्थ आत्मविलासी । आश्चर्य केले यवने मानसी ।
 लागले मार्गासी घराधिप ते ॥ ७७ ॥ रायजीस अप्रहार । द्रव्यभिक्षा
 पस्तीसहजार । सालाबादी करुनी विचार । योजना थोर केली पै ॥ ७८ ॥
 निस्पृहाचा मुगुटमणी । गुंतेळ तये रयानी । परस्परें आक्षणा भोजनी ।
 संस्थानी समर्पिले ॥ ७९ ॥ पातशाहासी सांगुनी साधनक्रम ।
 अधिकारपरत्वे सुचविला नेम । आपण निघोनी सत्वर प्रेम । लागले
 परम मार्गासी ॥ ८० ॥ कुटुंबसहीत झडकरी । गेले रावजी पंढरपुरी ।
 पाहतां भगवान विठेवरी । भरले अंतरी अष्टमाष ॥ ८१ ॥ मग ते
 स्वसुख वर्णील कोण । देव भक्तासी आलिंगन । यवयवा गळती दोनी
 नैन । बाष्प पूर्ण दाटले पै ॥ ८२ ॥ आंगी उठले रोमांच ।
 निरसन जाळे चहुदेद्याचे । तो आनंद सांगता वाचे । अनिर्वाच
 मदासुख ॥ ८३ ॥ निर्विकार भद्रेत । जेथे वेद नेति क्षणत ।
 तोचि होउनी मत्कांकित । साकार तिष्ठत पंढरीसी ॥ ८४ ॥ असो
 रायजीस श्रीपांडुरंगे । धरीले पोटासी निजांगे । क्षणती सखया टाकुनी
 स्वर्ग । प्रेमरग भोगीतसा ॥ ८५ ॥ देवाचार्य गुरुवर्या ।
 धरीली तुवा मानवी काया । धन्य स्वामी अमृतराया । निवधी
 हृदया माझे पै ॥ ८६ ॥ उदरस्य सारे जीव । प्रबोधावे तुझी
 जीव । उपदेशुनी प्राकृतकाव्य । स्ववैभव दाखवा तुझी ॥ ८७ ॥
 आधींच अवतार वृहस्पतीचा । तयांत प्रसार थोळुपेचा । अमृतवाणी
 कथन वाचा । रस तयाचा अद्भुत पै ॥ ८८ ॥ पदरचना कटीबंध ।
 व्यासादिक ऐकतां स्तब्ध । नाना आख्यान केली विषद । अनेक प्रबंद
 धाव्या मुद्रा ॥ ८९ ॥ भक्तिज्ञानवैराग्य । प्रसादिक जयाचें काव्य ।
 अद्भुत पदें केली आर्य । पाहतां अन्वय संत सारे ॥ ९० ॥ अमृतरायाचे

ज्ञानता पद । प्राप्त होय तिज्ञाऽप्यद । धन्य धन्य ते श्रीगुरुपद । सत्तत
 पद्ये करवी ती ॥ ९१ ॥ मुक्ताकळासारीखी अक्षरे । प्रसक्त छंद अर्थ
 संपूर्ण । मानिती मनी चमत्कार । गोरीहार स्वये पै ॥ ९२ ॥ असो
 रुक्मीणीगों अमृतहाया । ठेउवी घेउले पदरीठाया । आज्ञापिळे कीर्तत
 कराया । अनन्य वृद्धा विजप्रीती ॥ ९३ ॥ आज्ञा वदुनी भक्तवत्तसे ।
 नमन केले श्रीचरणस । प्रारभ केला श्रीकथेत । अतिद्वेषे सप्रेसे
 ॥ ९४ ॥ मग ते वामुत्त काय पाहामो । डोळ लागले राधीकारमण ।
 सनकादिक विस्मृतमने । दाटली विमाने तगनी पै ॥ ९५ ॥ स्वर्गस्थ
 द्वैव अवध पाहती । भजनप्रेमा लाळ घोदीती । धन्य अवतार
 श्रीवृद्धस्पति । सुमने धरती कीर्तनरंगी ॥ ९६ ॥ अमृतवाणी अमृतवृष्टी ।
 जेगे ओतिया तुष्टीपुष्टी । नये वर्णिता ते रा छी । मढली मिठी स्वातदा
 ॥ ९७ ॥ अथ तुर्यमास्य ऐसा स हाळा । कीर्तनाचा बहर केला । तेणे
 योगे प्राविठला । उपचार बबला सर्वही ॥ ९८ ॥ रायजीस वदती
 कमलनैन । जीव ताभाने देठनी दर्शज । मग श्रीची आज्ञा घेऊव ।
 तिघाळे भ्रमण करावया ॥ ९९ ॥ सकळतीर्थे वृद्धस्पतिपाई । तो हा
 अमृत अवतार मदी । ओकरीती आचरे देहो । करीती सर्वही क्षेत्रद्रष्टा
 ॥ १०० ॥ साक्षात्प्राप्त पूर्ण काशी । स्नान केले भागीरथीसी ।
 तपत कदनी विमलशाली । पाहिली दृष्टीसी सारे दैवते ॥ १ ॥
 सद्गुरुवैद्य मोक्ष नाही । ऐसे वालती शास्त्रे साही । यात्रागी विच्यार
 केला ह्मई । लागले माई यतिज्ञयांचे ॥ २ ॥ पूर्णानंद पूर्णब्रह्म । दाविले
 तेणे स्वात्मवर्म । द्वैताद्वैत जाणनी भ्रम । ऐक्यप्रेम लापले पै ॥ ३ ॥
 आधीच अवतार गुरुस्पतिज्ञा । तयासी आनंद पूर्णानंदाचा । तेणे
 संपूर्ण भाग कैचा । घाट द्रष्टाचा भरला तो ॥ ४ ॥ दशदेह पिंड
 प्रकाश । तिरसन जाले माया थोटीड । स्वात्तुमव लाघळा जाव । निज-
 प्रवाद पूर्णचैतन्य ॥ ५ ॥ धन्य स्वामी पुणनंद । रायजीस दिधला
 पूर्णानंद । गुरुपदकमळी सेवी आमोद । शिष्य मिळोद आरामार्णव ॥ ६ ॥
 स्वाप्तीसेवसी हाउनी रत । क्रादीवास केला अमृते । आज्ञा चितनी

जगदोत्थाराते । फिरले समस्त देश पै ॥ ७ ॥ पुन्हा येउनी पंढरीसी ।
 अर्चियेला हृषीकेशी । कीर्तन करुनी वाळवंटासी । संत जनासी बंदीयेले
 ॥ ८ ॥ काहीं दिवस राहून । घेउनी देवाची आज्ञा जाण । मार्गी
 चालतां करीत मजन । आले पूर्ण स्वभाग्रमा ॥ ९ ॥ पातळी भेटोसी
 संतवृंदे । आरंभिले मोदे प्रसित्य । मंडप घातिला परमशुद्ध । पाहातां
 अगाध समारंभ ॥ ११० ॥ असंख्य ब्राह्मण मिळाले । घेदघोष होऊं
 लागले । धजापताकें वेष्टिले । वारकरी भले ते हि पै ॥ ११ ॥
 उत्कृष्ट होतसे अन्नदान । बाघें वाजती बहुत जाण । जेथें प्रत्यक्ष
 रुक्मीणीरमण । पंक्तीतून हिंदतसे ॥ १२ ॥ तेथें उणें पडेल फाई ।
 अष्टमासिंथी लोळती पाई । कीर्तने होतीं ठाई ठाई । धन्य मही ते
 जागा ॥ १३ ॥ औरंगाबादेत द्वादशदिन । समारंभ जाहाळा जाण ।
 यात्रा मिळाली पंढरीप्रमाण । तीर्थविधान जाले पै ॥ १४ ॥ नंतर
 रायजी सदनी असता । अपूर्व वर्तली सुंदरकथा । ते ऐका देउनी चित्ता ।
 जेणें समता वृत्तिशी ॥ १५ ॥ मेघवृष्टी पृथ्वीवर । अमृतपदे तैसी
 निर्घारी । वैराग्यशीळ अतिकुसरी । ऐकतां अंतरीं अनुताप ॥ १६ ॥
 हिंदुस्थानांत उदासीन बीतरागी । महान्नसमर्थ महंत वैरागी । शिष्य
 तपाचे फार जर्गी । मजनरंगीं क्रीडतसे ॥ १७ ॥ तेणे माहात्म्य ऐकाळें
 कानीं । अमृतराय धन्य भेदिनी । काव्य श्रमण करितां मनीं । अंतःकर्णीं
 दचकला ॥ १८ ॥ झणे ऐसा निस्पृह पुरुष । वैराग्य ज्याचें कवनीं
 विशेष । आवर्जून पाहावे व्यास । सार्यक देखास तरी च पै ॥ १९ ॥
 बाराशेवैरागी ज्याचेसगे । निघाला तो महंत वेगे । मार्ग क्रमीत अनुरागे ।
 आळा अवरंगाबादेस ॥ १२० ॥ स्यळ पुशोत तृतीयप्रहर । रायजीचे
 पातळे घरी । मंडळी लंगोटबंद सारी । गजर वेवरीं नामाचा ॥ २१ ॥
 तथ महाराज राय अमृत । चौरंगावरी बेसळे आहेत । तृतीयप्रहर
 विलासांत । द्विपा असत दोघी जवळी ॥ २२ ॥ मारजरीवस्त्रे अळंकार ।
 गळा मुक्तरत्नाचे हार । हातीं घेउनी व्यामोटे । उडविती घर रायजीचे
 ॥ २३ ॥ वसंतश्रद्धू खणून । प्रक्षाळिनी श्रीचरण । आर्गी उटी भुगंधचंदन ।

सुमन गजरें ते माळा ॥ २४ ॥ धूपदीप पकाने । नानापरीचीं
 अर्पितो पूर्ण । कोणी विजणा घेऊन । मर्त्त करून घारीती पै ॥ २५ ॥
 ते साधु ऐशा प्रसंगी । येते जाहाळे समस्त बैरागी । विळास पाहुनी
 अंतरंगी । चकित वेगी जाळे पै ॥ २६ ॥ क्षणती अमृतराय तूं चि
 निर्धार । पदरचना बैराग्यपर । आचरण पाहतां विपरीत सोर ।
 कोण विव्धार काव्याचा ॥ २७ ॥ बोळा ऐशी नाहो करणी । व्यर्थ
 शिणविळी नऊ मास जननी । मिरवावया स्फूर्ती जनी । कवनरचनी
 पाळांड ॥ २८ ॥ कीर्ती ऐकुनी दूरपंथ । आलो आपणासीं हुडकत ।
 परी येथे नाहो किंचित । बैराग्य सख आंगासी ॥ २९ ॥ कामस्त्रीया
 चम्या जवळी । जैश्या दिसती चाफेकळी । रंगला स्त्रीविषय गोंधळी ।
 रगीच कैली कविता हे ॥ ३० ॥ बैरागी ते ऐसे बोळता । हासि
 आले राय अमृता । नाना प्रकारें तया बोधिता । नोहे चित्ता
 समाधान ॥ ३१ ॥ रायजीस तेव्हां महुंत बोळत । परोपदेश हें
 पाडिल । असोनी स्वयें लोमप्रस्त । प्रारब्ध सत्य सांगतसा ॥ ३२ ॥
 ऐसे बोळतांचि त्या अवसरी । रायजी क्षणती स्त्रीयासी बैलरी । वखें
 अलंकार टाकुनी सडकरी । निवावे बाहेर घरांतुनी ॥ ३३ ॥ ब्राह्मणा
 सुचऊनी ते चि वेळा । लुटविले समग्र संपत्तीला । हातीं घेउनी तुंविस्तळा ।
 पीतावर टाकिला पेडुनी ॥ ३४ ॥ जेवि का श्रीरघुनाथ । झुगारिलें
 राज्य समस्त । निघाले भगवान वनांत । तेवि अमृतराये केलें ॥ ३५ ॥
 लघु पंचा नेसुनी आगे । स्त्रियांसी दिधले उपवस्त्र सांग । निघते जाले
 तयासंग । वेप बैराग्य जयाचा ॥ ३६ ॥ अर्धिय करुनी तेणें
 सर्वा । निघते जाहाळे फिराया उर्षी । तयामध्ये अमृतरवि । प्रभा
 वरवीं झानाची ॥ ३७ ॥ जाता पंथी त्या अरण्य । निविड लागले
 सुंदरवन । जेथे वाहे निर्मळ जीवन । क्रीडती वनचरें बहु ॥ ३८ ॥
 तेथे उतरले बैरागीवृंद । सहित अमृतराय प्रसिद्ध । स्त्रिया संगी ज्याच्या
 शुद्ध । उतरले सित्य तये स्थळी ॥ ३९ ॥ अर्धघटीका होता
 चि पाही । विचित्र वर्तले ऐका ते हि । सांप्रदाई श्रीमंत देही । लव-

लीही पातळा तेथें ॥ १४६ ॥ रायजीचे दर्शनास । जात होता अषांगा-
 वादेस । स्थीर जाहाळा मार्गीस । स्नानविधीस सारावया ॥ ४१ ॥
 अपार सैन्य धरोवरी । घेउनी पूजा सामुग्री । भजन करीत वैखरी ।
 जातसे मिर्यारी गुरूजवळी ॥ ४२ ॥ तव अवचिता देखिळे स्वामी ।
 मस्तक ठेविळे पादपद्मी । दृश्य दाटलें सप्रेमी । हजे मी व्यर्थ जन्मोनी
 ॥ ४३ ॥ कोणी छुटले तुझाते । येथे जाणिले कोणी वनाते । करीन
 तयाचें पारपत्नी । शिरीषिला समर्थ गुदराये ॥ ४४ ॥ ऐसें हजुनी ते
 चि काळी । राहावटी तयानें तेथे चि दिवळी । अमृतरायाची पूजा
 केली । उभयता मळी खिपासहीत ॥ ४५ ॥ पद्विष्यापेक्षा अधीक ।
 धष्टे धलंकार धर्पिपेळे देख । बैरागी यांणी पाहुनी कौतुक । जोडिती
 निके हात स्वामीची ॥ ४६ ॥ गडबड ओळती पाई । हजुनी धन्य तूं
 गोसाई । देहप्रारब्ध खरे पाही । आठे दृढ प्रभयासी ॥ ४७ ॥
 पूर्णकृपा संपादुनी । बैरागी गेले मार्गानी । राजयोगी पूर्ण जनी ।
 कळले मनी तयाचे ॥ ४८ ॥ अनेक ऐमे चमत्कार । लिहितां न कळे
 व्याचा पार । बृहद्देवता तो भवतार । रायजी थोर समर्थ साधु
 ॥ ४९ ॥ असंख्य जीव उद्धरूंम । सविरूपी जाळे छान । ते लीळा
 अच्युत गहन । गहिवरती भगवान यासाठी ॥ १५० ॥ भगवत्स्वरूपी
 रायजी हाता । दुर्दुर्भा वाजस्या स्वर्गी तत्त्वता । पुत्राद्रव्य घेउनी
 धाता । समर्पी अमृता अष्ट करे ॥ ५१ ॥ नाराद तेव्हा गायन करीती ।
 अमर आर्चंद पुत्र ठाकिती । अमृत अवतार वाचसरती । सत जगती
 कालिमाजी ॥ ५२ ॥ पुढे अकृपान मुजगनायाचे । वदविती स्वामी
 सिध्द वाचे । ऐकता अध जाय जांवाचे । पुण्य साचे अगाध पै ॥ ५३ ॥
 राजारामो रंगवी माणी । श्रीगुरूसमर्थ आरमदानी । श्रोता वक्ता
 कोदंडपाणी । समचरणी विटेवरी जो ॥ ५४ ॥ तया दृढ शोभे
 माला । मणी सुंदर त्यांतोळ मळा । अमृतनाम विठसे जपाळा ।
 पात्री जीवाळा शानामृत ॥ ५५ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रय । धवणें चि पुरती
 मनोरप अनुरायचरीप्राते । अख्याय हात समाप्त हा ॥ १५६ ॥

॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ अध्याय ॥ १ ॥ अनु० अ० ॥ ८४ ॥ समाप्त ॥
॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय ८५

— भुजंगनाथ चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जयजयसद्गुरु सिध्दरामा ।
परस्परा पूर्णब्रह्मा । पंचवदन आदि ब्रह्मा । हृदई प्रेमा ध्याती पे ॥ १ ॥
सहस्रमुखाचा शिणळा अही । सेखी आंधरुण जाला तोहि । यास्तव
मुनळा शेषशार्ई । क्षणति पाही सकळ जन ॥ २ ॥ धन्य स्वामी
सहस्रवरन । पड्डुढती हरी जयावरी आपण । पृथ्वी मस्तकी घरीली
पूर्ण । आधार जाण सर्वांसी ॥ ३ ॥ मळादि अवतार अनंत । देव
दानव प्रचंड बहुत । ऋषी साधु समस्त । आधार भूत तया फणि
॥ ४ ॥ धन्य धन्य ते नागकुळ । उपाचे आश्रये भूषंडळ । योगभ्रष्ट
तथातीळ । काळ्या प्रवळ सर्प तो ॥ ५ ॥ तयाचा अवतार भुजंगनाथ ।
जाला साधु परम विद्वयात । जन्म व्हावया दवरव्हातीत । कारण ओवे
ऐका ते ॥ ६ ॥ काळ्या भुजंगाचे वर्णन । श्रीमागवती केले जाण ।
येथे संक्षेप काही सांगणें । जन्मांतरखूणसंगेसी ॥ ७ ॥ सौरमन्त्राची
यमुनातीर्ती । ब्राह्मण्यस्वभावे तप करी । शरण येउनी जळचरी ।
प्रार्थीता वैखरी मुनिवर्य ॥ ८ ॥ मछ मिळुनी तेथे सारे । माकितो
करणा निज आदरे । क्षणती येउनी खगेंद्र । करी तो संहार आमुचा
तो ॥ ९ ॥ आपुळे सान्निध्य हिंसा होत । हे तो स्वामि दिसे अनुचित ।
तये काळी तपोनाथ । बदळे शापाते गरुडासी ॥ १० ॥ आमुच्याजवळ
यमुना बोही । विष्णुबदन येता पाही । मृत्यु होईल त्या लवळाही ।
निर्भय ठाई आसा तुझी ॥ ११ ॥ सौरमादिजें दिजेंद्रासी । शापोक्ति
बदोन चळचरासी । निर्भय केले मानसी । कृपाराशी धन्य ते
॥ १२ ॥ मयरहित जळ पाहून । काळ्या राहिला आत जाऊन ।

स्वपत्न्यासहित आपण । नांदे पूर्ण यमुनाढोही ॥ १३ ॥
 सर्पकाळा विपवत । तमयोनी मूर्तिमंत । गरळ वमी उदकाते । ज्वाळा
 निघत भडमडा ॥ १४ ॥ तया ह्मदातीळ पाणी । न सेविती कदा
 प्राणी । गोधने चारीत तये स्थानी । चक्रपाणी पै गेले ॥ १५ ॥
 यमुनातीरी गोपाळ गाई । षडजेशकडेसगडे पाही । क्रीडा करीती
 भीमकजावाई । अद्भुत मही तो खेळ ॥ १६ ॥ तृपीत होउनी कांहीं
 गोप । प्राशीती सूर्यकन्येचें आप । तब तेथें काळ्यासर्प । अतिदर्प
 जयाचा ॥ १७ ॥ डबुनी तया व्रजजना । प्राणरहित केले जाणा ।
 वर्तमान कळता कमळनेना । क्रोध मना आळा पै ॥ १८ ॥ मुरलीवादन
 करीत होते । आले तैसें चि श्रीभगवत । पाहुनी गोपाळार्ची प्रेतें ।
 सखेदचिचे रागावले ॥ १९ ॥ झणती कोठें आहे तो काळ्या । चिरइन
 टाकान सर्पा तया । शिरले तात्काळ यमुनातोया । दारुण हृदया कोप
 तो ॥ २० ॥ पाहतां पुढें अहि काळा । निघती मुखातुनी विपशाळा ।
 चक्षुघ्नवा हाती धरला । भवडीळा गरगराट ॥ २१ ॥ मणके आंगीचे
 होता ढिळे । जाहाळा काळ्या बहु व्याकुळ । नारायणासी डखी घळें ।
 परी न चले सामर्थ्य पै ॥ २२ ॥ शेवटी काढीळा फडी जेणें । चढले
 वर्तें श्रीभगवान । आरमिले सुंदर नर्तन । सुस्वर गायन मुरलीचें
 ॥ २३ ॥ गोकुळात कळता वृत्तात । घाबरे जाले समस्त । नदयशोदा
 आली धावत । शोक करीत सारे पै ॥ २४ ॥ इकडे श्रीकृष्ण
 काळियाशिरी । नृत्य करी बहुकुसरी । विमाने दाटलीं अवरी । उतरली
 सारी खाली दैवते ॥ २५ ॥ इद्रादिक यमवरूण । आस्वीनिकुमार
 बृहस्पति जाण । शुक्राचार्य मरुद्गण । आले निबोन देववृंद ॥ २६ ॥
 सनक सनदन सनकुमार । चतुर्दश भागवत समग्र । आठ्ठाऐशी
 सहस्र ऋषेश्वर । पातले योगेंद्र धामदेव ॥ २७ ॥ सावित्रीसहित
 प्रह्लाददेव । गीरीजावल्लभ सदाशिव । पाहाली दृष्टी अपूर्व । मिळाले
 गंधर्व अप्सरा ॥ २८ ॥ देवश्रुषी राजन्त्र्यो । पितृश्रुषी नरन्त्र्यो ।
 अवलोकित्ती हर्षाकेशी । आत्माविलासी व्रजवेधे ॥ २९ ॥ नारद

विणा वाजवीत । गंधर्व गायन आलाप करीत । जैसे श्रीकृष्ण नर्तनी
 करीत । अनुकार देत तैसे ते ॥ ३० ॥ रंभाउर्वशीतिलोत्तमा । मधुर-
 स्वर धरुनी प्रेमा । छुमछुम नाचती निर्लज्जधर्मा । पुरुषोत्तमा सुर
 देउनी ॥ ३१ ॥ श्रीसावि द्दई पूर्ण केळा । तेणे हातीं डउर घेतला
 सारीगमपदनिस या प्रबंदाळा । आरंभिला छंदगण ॥ ३२ ॥ ज्या दमरुतून
 शब्द । नाना सूत्रे निघाली प्रसित्व । लघुगुरुविध्वार प्रसित्व ।
 उपनिपदभाग तो ॥ ३३ ॥ ऐसा दमरु विराजीत । वाजवी स्वामी
 कैलासनाथ । एकसराघाई अद्भुत । तल्लीन चित्ते सर्वांची ॥ ३४ ॥
 काव्याने ऐकुनी डउरध्वनी । तन्मयता जाहाली मनी । विदेहास्थीती
 प्राप्त उन्मनी । पूर्णपणी समाधीस्त ॥ ३५ ॥ वूढे लीला जे जे जाली ।
 सविस्तर भगवंती वर्णिलेली । मुजंगाची वृत्ति गुंतली । अंतरी मळी
 डउरध्वनी ॥ ३६ ॥ तेणे योगे डउरेझातीत । जन्म जाला त्या मुजंगते ।
 ऐकतां ते समुळ मात । करी भगवंत कृपा तया ॥ ३७ ॥ धन्य धन्य
 तो योगभ्रष्ट । कृष्णपदचिन्हें ज्या देखाते । समोगुण जाउनी संत ।
 जाला निश्चीत कळीमाजी ॥ ३८ ॥ किंचित करीतां विष्णुप्यान । विष्णुस्वरूप
 जोय पूर्ण । काळ्याशरीरी प्रत्यक्ष भगवान । केले नर्तन पदे ठेउनी ॥ ३९ ॥
 कोण तयाचे भाग्य वर्णी । जन्मांतरीची पुण्यखाणी । अवतरला तो
 संतगणी । गुण वर्णी भगवंताचे ॥ ४० ॥ परंदप्राम पुण्यशील ।
 नागनाथाचे हिंवरे जवळ । योगभ्रष्ट तेथे जन्मले । उत्तमस्थळ भूमी
 ते ॥ ४१ ॥ मातापिता पुण्यवंत । काशीवाई दादनाथ । जाणुनी
 तयाचे मागील सुकृत । मुजंगनाथ अवतरले ॥ ४२ ॥ काळ्याचा
 अवतार झणून । काळा दांत टाळ्यांत पूर्ण । सेडे जिबेसी दोन जाण ।
 आरक्त नैन तैसे चि ॥ ४३ ॥ काळ्यावर्ण काळा । सर्पाकृति शरीराळा ।
 हरीगुण वर्णावयाळा । देव धरीला श्रीमुजंगें ॥ ४४ ॥ प्रसादगारीपासून ।
 प्रसाद जाली घीस वर्णाने । अनुग्रह होता अज्ञान । जाले निर्शन
 ततक्षणी ॥ ४५ ॥ अंतरवाद्य स्वरूप निषिड । वितळुनी गेले द्वैत
 जुंवाढ । उघडले मक्षकवाढ । स्वरूप रोकडे बाघळें पै ॥ ४६ ॥ भाक्ति

प्रेम सदृशकृपे । येकात्मतेचा लागला दीप । दृढप्रभास होउनि लोप ।
 आपी आप न्याहाळीतसे ॥ ४७ ॥ ग्रीशिवाचा डमरू ऐकिल्या । तो चि
 छंद इदर्ई मरणा । अनुहात डमरू साजविळा । नदि कोंद्रला मगनमंद्य
 ॥ ४८ ॥ भगवतपदे स्पर्शीला वपू । चिन्हांकित काळ्यामर्पु । तो
 हा अवतार भवविपू । दवडीला दर्पू लहकार ॥ ४९ ॥ मुरलीवादन
 हरीने केले । मुजंगाते ठाठक सकळ । धेनुवळा चुकारले । इर्ई
 राहिले ते शब्द ॥ ५० ॥ मानवी घडनी शरीर । कल्प्य केले
 तैसे चि सारे । ऐकता चि मन विरे । वृत्ति नुरे देखावरी
 ॥ ५१ ॥ पदलाटिल्य लवण करिता । साजती मुरलीवाटे आला ।
 तंदकिशोर प्रयश्रुता । नेत्रपथा साजतसे ॥ ५२ ॥ ऐसे कल्प्य
 मुजगनायाचे । कर्ण पदतां अघ जाय साचे । पदे झणती सदनी
 साचे । इरे जिवाचे दुःख पै ॥ ५३ ॥ ताल मुर मुक्त कवन ।
 पूर्वी व्याचे पूर्ण ज्ञान । जियेकाळी श्रीकृष्ण । केले गायन मुरलीसी
 ॥ ५४ ॥ गधर्व तेव्हा मुर देती । अपमरा से आटाफ करीति । ते
 सर्व मुजगाप्रति । ज्ञान तिथीती विदीत पै ॥ ५५ ॥ पदरचना मुरवद ।
 ताल न चुके जेथे प्रसिद्ध । ऐसे कवन ज्याचे शुद्ध । अवतार सिद्ध
 काळ्याचा ॥ ५६ ॥ मुजंगनायाचे सर्व देवावरी । स्तवनपर वदली
 वैखरी । पाहिले देव यमुनातीर्षी । नाचती हरी मदनकीं तेव्हा ॥ ५७ ॥
 मालागी पदे करून । अर्चिला समस्त देवतागण । स्तुति अक्षरे ऐकता
 कर्णे । जाय निषोन त्रिविधताप ॥ ५८ ॥ विपवाधा नुरे साचि । पदे
 झणता मुजगनायाची । सकळ कामना पुरे जीवाची । कैवल्याची प्राप्ति पै
 ॥ ५९ ॥ जेथे जेथे मुजंग काव्य । मुजगाचे नाहीं मय । ऐसे ममवान वदती
 स्वयं । साधुवर्य कष्टीमाजी ॥ ६० ॥ मुजगनाय कीर्तन करिता । नमन
 करावे प्रथमता । श्रोतावळा हरो झणता । प्रयश्रुता देव प्रगट ॥ ६१ ॥
 भजनसमई निष्काळी । दर्शन देती श्रीवनमाळी । मुजंग अवतार
 भूमदली । सतमेळी शोभतस ॥ ६२ ॥ पदवीशी यात्रा निरता । हर्ष
 जाळा मुजंगनाया । आंगी प्रेम मरुनी ठाठता । वडर हातात छेतका

तो ॥ ६३ ॥ शिष्यमंडळी बहुत संगे । विणात्रिपळ्या वाजती
 मृदंग । ध्वजपताका मिर्वती सांग । गजराधिग होतसे पै
 ॥ ६४ ॥ मागीं चालता उभे राहावे । पांडुरंगाचें ध्यान करावे ।
 ताटस्तता होय स्वभावे । काय वैभव वानूं ते ॥ ६५ ॥
 प्रेमाचा तो केवळ पुतळा । क्रीडे संगे व्या सावळा । मजनरंग अश्रुत
 सोहाळा । पंथ कमीळा पंढरीचा ॥ ६६ ॥ राउळांत प्रवेश करीता ।
 मरले वारें भागीं भक्ता । येकायेकी विदेह अवस्था । दृष्टी पाहाता
 शामसुंदर ॥ ६७ ॥ समचरणीं घाळिता मिठी । मुजंगा धरीती देव
 पोटी । उभयता बोलती गुह्यगोष्टी । रुक्मीणी निकटी जवळ ते
 ॥ ६८ ॥ श्रीहरी क्षणती मदपदचिन्हे । गेल्या मदसल्लर पूर्ण । जरां
 साधु जाहाळासी मान्य । घन्य कवन तुझे पै ॥ ६९ ॥ राहुनी पंढरी-
 स्थानास । निश्वरी फर्ण स्वकाव्यरसे । ऐसें सांगता जगजिह्वसे ।
 मुजंगनाथास हर्ष मनीं ॥ ७० ॥ तात्काळ डउर घेतला हाती । शिष्य
 मंडळी मिळाळी मवती । कीर्तनाते आरंभ करीती । सस्मुख निश्चिती
 गरूडपारी ॥ ७१ ॥ मग तेथें काय पाहार्णें । मिळाळे श्रोते समस्त
 जाण । संतस्वरूप गोपाळ पूर्ण । नारदमगवात आदि कवती
 ॥ ७२ ॥ भक्तमुमुक्षुविषई । तन्मय जाले कीर्तनवाई । डउर
 वाजे अनुहातवाई । थयथया पाई नाचतसे ॥ ७३ ॥ श्रीहरी
 क्षणती सनकादिका । हा काळ्यामुजंग सत देखा । आलाफ छंद
 सुंदर निका । मागील आवाका स्मर्णाचा ॥ ७४ ॥ यमुनातीरी
 वनांत । खेळ खेळलो आली तुझी ते । ते सर्व जया विदित । मुरली
 शब्दाते जाणतसे ॥ ७५ ॥ रवितनयेच्या राहुनी जोडनी । येणे ऐकिले
 जें जें श्रवणीं । तें तें बोलतो सुंदर बाणी । केला कीर्तनी बहु रस
 ॥ ७६ ॥ परस्परें भक्तिप्रिय । सांगती भक्तासी पंढरीराय । डउर
 ऐकुनी विस्मृत पाहे । त्रिनेत्र होय संतोष पै ॥ ७७ ॥ असो ऐसा
 बहुतकाळ । पंढरीसी वास्तव्य केले । पांडुरंगा तोषविले । कीर्तनवळे
 त्या मुजगे ॥ ७८ ॥ आज्ञा घेउनी विठलाची । द्वादशलिंगे पाहिलीं

साचि । स्वकाव्यस्तवनें तयाची । केली नेमाची पदरचना ॥ ७९ ॥
 जो जो देव दृष्टोस पडला । तो तो कवनोक्ति पूजीयेला । गुरुप्रसाद
 भुजंगनाथाला । पूर्ण जाहाला पूर्वबोधे ॥ ८० ॥ तीर्थे करुनां बहुत ।
 जीव दर्शनी केले मुक्त । धन्य साधु भुजंगनाथ । करी सनाथ प्राणिया
 ॥ ८१ ॥ वाजविता जेणे डटर । प्रगट होय शारंगधर । भूतपिशाच
 पळे त्वरे । निरसे उर मयबाधा ॥ ८२ ॥ भुजंगनाथ स्मरतां वाणी ।
 भुजंग जाती स्थान सोडुनी । चमत्कार प्रत्यक्ष जनी । संत मेदिनी
 काढ्या तो ॥ ८३ ॥ सर्पदंश जाला जया । नाथे स्पर्श करीता तया ।
 निर्विष होये तात्काळ काया । भगवत् पाया विनटला तो ॥ ८४ ॥
 श्रीकृष्णपदे जन्मांतरी । स्पर्शीली वपु ती द्वापारी । तो हा काढ्या
 जन्म धरी । प्रेम अंतरी धरुनी ॥ ८५ ॥ चाणामृत लागतां शरीरा ।
 अमृतरूप भुजंग तो खरा । घेउनी तेणे संतभवतारा । भवविषयारा
 मोडला पै ॥ ८६ ॥ काव्यामृत सेवित्तां जनी । दुरीत रोग मेळे
 निघोनी । भुजंग अंश जो अवनी । आठवा मनी नाथ भुजंग ॥ ८७ ॥
 कृपा अवतार करी आठवा । देवकीचा गर्भ तो आठवा । हृदयांतरी
 त्या आठवा । सागर आठवा भावाचा ॥ ८८ ॥ भुजंगनाथ श्रीकृष्णरूप ।
 घालागी चरीत्रीं वर्णिला प्रताप । अथवावठण होय निष्ठाप । आपी
 आप ब्रह्म स्वये ॥ ८९ ॥ शके सत्राशे पंचेचाळीसात । जाळे नाथ
 समाधिस्त । द्वादशी त्रायी विष्णु वत्त । जडदेहाते विसर्जिले ॥ ९० ॥
 कृष्णपक्ष कृष्णप्रिया । प्राप्त जाहाला समाधोत्तमया । कृष्णरूप
 होठनी फापा । निर्गुणछाया लीन जाळे ॥ ९१ ॥
 निर्याणसमई चतुर्भुज । भगवान प्रगटले सतेज । प्राणज्योति अधोक्षजे ।
 यदुराजे मुखी घेतली ॥ ९२ ॥ बैकुंठी नेउनी भुजंग । केली अपुला
 निज पलग । कोढा करी श्रीरंग । ते भगव न वर्णवे ॥ ९३ ॥
 चंद्रुलाल भागवत अरु । भुजंगनाथी प्रिती विशेष । चावरभूमी पुण्य
 तिथीस । अर्पिली निःशेष तेणे पै ॥ ९४ ॥ अमहरणनदीतीरी ।
 नाथजीची समाधी वरी । द्वादश होत प्रतिसप्तरी । भूतमात्रां

अन्नदान ॥ ९५ ॥ कीर्तन करीतो मगवतमक्त । ठाईं ठाईं मजन
होत । अनेकरी वाचें वाजत । छबीना भिरयत प्रत्यही ॥ ९६ ॥ जे जे
जयाचे मनोरथ । ते ते पुरवी मुजंगनाथ । धन्य साधु कळीयुगांत ।
दर्शन देत भाविका ॥ ९७ ॥ समाधीस्त जाहत्यावरी । प्रगट जाळे
घीपेंदरी । व्यापक पूर्ण चराचरी । उपमा दुसरी नाही तया ॥ ९८ ॥
पुढें कथा आनंदतनयाची । वर्णवितो श्रीगुरु साचि । उदय पावळी
माग्याची । सुकृताची प्रेमकळा ॥ ९९ ॥ कृपामूर्ति सिध्दस्वामी ।
वृत्ति रंगवी राजारामा । भक्तसुमनें दृश्य पद्मों । पुरुषोत्तमों समर्पण
॥ १०० ॥ पुढें कथा आनंदतनयाची । कथन होईल सुंदर साचि ।
सिध्दस्वामीनी गुरुमाय आमुची । पंढरीची विटेवरी ॥ १०१ ॥
भक्तमंजीरीमाळाग्रंथ । धवणें चि पुरती मनोरथ । भक्तमेळी मुजंगनाथ ।
चरीत्र समाप्त अध्याय हा ॥ १०२ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ अध्याय
॥ १ ॥ अनु. अ. ॥ ८५ ॥ समाप्त ॥

अध्याय ८६

— आनंदतनय —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय श्रीसिध्देशगुरु ।
जगत्रयाशा परमआधार । स्वत्तसत्ते चराचर । घडे विष्णुचे वेदशास्त्रों
॥ १ ॥ परब्रह्म निर्विकारा । अज अव्यय सर्वेश्वरा । निरोपम करुणा-
सागरा । अद्वय अपारा श्रीरघुपति ॥ २ ॥ गगनीं गंधर्वनगरें दिसती ।
तुजवरी माया तेवि भासती । ठाई पाहातां मूळप्रकृती । जेवि दीप्ती
सूर्याची ॥ ३ ॥ रविकीर्ण नोव्हे भिन्न । जानकोमाता रघुनंदन । उभय
ऐक्य अनन्य नमन । धीहनुमान स्वानुभव तो ॥ ४ ॥ महाकारण ते
सोवळ । आनंदाचें निज राडळ । स्फुरद्रूपीणी बीट निर्मळ । त्रिभुवन-
पाळ तयेवरी ॥ ५ ॥ तो सर्वात्मा श्रीराम । पांडुरंग परब्रह्म । भक्तमानस
कल्पद्रुम । मेघःशाम पुरुषोत्तम ॥ ६ ॥ पिढब्रह्मांड ते पेंदरी । नित्य

गजर महाद्वारी । अनुहातध्वनि नानापरी । भजन सुस्वरी होतसे पै
 ॥ ७ ॥ नित्ययात्रा सोहभावे । ईडापिंगळा विचरे स्वभावे । जाणती
 प्रेम निजधैषणवे । महाकुंभावे आनवेचे ॥ ८ ॥ तयांमये सर्वोच्छेद ।
 महाभागवत भाष्य वरीष्ट । जयाची प्रतिष्ठा श्रीवैकुण्ठ । करी स्पष्ट साच पै
 ॥ ९ ॥ शोतनूचा तो पुत्र । क्षेप्रीकुळीत जो पवित्र । परम योद्धा विचित्र ।
 पद्मनेत्र प्रिय व्या ॥ १० ॥ तयाचा अवतार आनंदतेनय । चरीत तयाचे
 अद्भुत पाहे । ध्वज करीतां ध्वज जाये । प्राप्त होय निज आत्मिपदे
 ॥ ११ ॥ स्तवराज श्रीमीष्वाची । पंचरत्नांत आहे साचा । तो पाहुनो देवाचा ।
 संहारस मनचा अतिथोर ॥ १२ ॥ रत्नकिर्वाणी करुनी ध्वज संतोषले
 स्वर्णारमण । क्षणती भाष्या जन्म घेऊन । करी स्तवन भाणिक पै ॥ १३ ॥
 मुसे भोगुनी प्रेमभक्ती । याये तुवा पंढरीप्रती । पुंदरीकास्तव श्री
 श्रीपति । तिष्ठे निश्चिती श्रीमातीरी ॥ १४ ॥ तरी देवनी आर्द्धिगर्भ
 निववी माझे आंग पूर्ण । ऐसें धरता श्रीमगवान । पावळे जननं रक्त-
 राज ॥ १५ ॥ ते कथा अति गोमटी । संतमंजरीमाले निकटी ।
 अर्पितसे हरीकंठी । केवळ पेटी स्वात्मसुखाची ॥ १६ ॥ अग्न्या दिशेचे
 ठाई । आरणी ग्राम विलसे पाही । आरणी मधन करीता देही । प्रगट
 होई ज्ञान हुतांश ॥ १७ ॥ विवेकहैधर्मे लाबिता जाणा । जाळी संचित
 समुच्छ पूर्ण । क्रियमाण कर्तृत्व शून्य । प्रारब्ध भोगणें देहासी ॥ १८ ॥
 देहचतुष्टय निरसन करीतां । आपला आपण आत्मा आईता ! सद्वृत्त्या
 धरण जातां । येईजे हाता निश्चळमुख ॥ १९ ॥ ते श्रीगुरु श्रीमा-
 ध्यार्थ । भांगवतोत्तम योगवर्य । आरणीक्षेत्री चरीळा देह । शाखा होय
 आश्रयायन ॥ २० ॥ गोत्र शास्त्रिय द्विजोत्तम । आत्मनिष्ठ भाविक
 परम । शोमे जया आनंदनाम । सर्वत्र निःसीम गुरुमक्त पै ॥ २१ ॥
 शोतनूचा तो अवतार । मक्तिमान् शूर गंभीर । निर्दळीळे पट्टविकार ।
 वैष्णव धोर भूमंडळी ॥ २२ ॥ पतिव्रता तुर्पा अवळा । सत्राची ते
 जीवनकळा । चरीळे तेणें आनदाळा । राय मळा विप्र तो ॥ २३ ॥
 आनंदराव तया लगती । तिन्ही व्याख्या शोमन्या श्रुति । देसपादे

ध्योतिष निर्धीती । कुञ्जरुणास्थीती ते जाणा ॥ २४ ॥ 'तया उदरो
 श्रीमांगवेत । गंगातनय भीष्म विदुयात । जन्म घेणळा मंगवर्द्धके ॥
 ते सुक्त ऐकिजे पे ॥ २५ ॥ उपजतां चि चैष्णववीर । श्रीराम गर्जती
 दीर्घस्वरे । आथर्व करोती नारीनर । रुद्रविध्वार नाहो सो ॥ २६ ॥
 'गणोक ध्योतिषो होते जयळो । वर्णिले जातक सिये काळो । सुलक्षणी
 योगमळी । संत सकळी वर्णती जया ॥ २७ ॥ त्रयोदशदिनो रायाजी
 ऐसो । नाम ठेविले सया मुळास । साधुमध्यें शय विशेष । मंगवर्द्धकेस
 पात्रे तो ॥ २८ ॥ दिवसोदिवस शान अधिक । पत्रे शाखा जेवि रूफ ।
 भक्तिवैराग्य सेवि देख । फळे सुकृत सुरेख ते ॥ २९ ॥ मतबंध होती चि
 उदासीन । अनुग्रह केळा निजपित्याने । प्राप्त जाळें आत्मज्ञान । व्यावली
 सून्य स्वरूपस्थीति ॥ ३० ॥ तन्मयता पेकायेकी । निर्बिकल्प समाधी
 मिकी । उन्मत्तां खा बैसली अंकी । अलौकिकी दशा ते ॥ ३१ ॥
 सुलीनतेच्या मंदिरांत । स्थानंदविळास ते भोपीत । द्रव्यदष्टी सरळी
 मात । ईदियें शटस्त जाहाळी सी ॥ ३२ ॥ श्रीगुरुनां साश्व करीता ।
 पातळी तेथें तुर्व अमथा । परी सुख स्वार्थपेक्षात्मता । राहिले हावता
 निरंतर ॥ ३३ ॥ घन्य रायाजी योगीराणा । आनंदपर्दी विनटळा जाणा ।
 परंपरा सीपाईवाणा । निमग्न भजेनामाजी पे ॥ ३४ ॥ त्रिवेक खर्ग
 सदा हाती । क्षमा घे'टणें साजे निगुती । क्षम शस्त्र पाहुनी भीतो ।
 पळुनी जाती काम मोध ॥ ३५ ॥ अहंकार चरी मारीळा । जन्ममृत्यूचा
 घोट भरौळा । अविध्वार धळी रंगडीळा । नाश केळा द्वैताचा ॥ ३६ ॥
 मोहो दुरधर धरनी पाई । आपटीळा तो मंछर पाहो । मदाधी ते
 फोडुन डोई । डंभ ठाई निदाळीळा ॥ ३७ ॥ लोभाचा पुसोनी ठाव ।
 निर्धर जाळे भक्तरार । रायाजी शोभे कथा नाव । भक्तिवैमंथ
 व्यापासी ॥ ३८ ॥ ज्ञानतेज सुंदरकांती । हास्पवदनें ते मूर्ति ।
 मंत्रपोषाक मेवाकृति । अलंकारदीप्तो सौदामिनी ॥ ३९ ॥
 केशरीटीळक मस्तकी फेटा । मुक्तताचा शुभ मोठा । पायजमा संग
 निकटा । मोध सोटा निजहस्तकी ॥ ४० ॥ घालंनामा शाळ 'वर्षी ।

शामवर्ण अति शोभवी । निळांबरात ज्ञानरवि । विघ्यार उर्वी किणें तों ॥ ४१ ॥
 ईयापरी शिपाईवेश । भाष्म अवतार थोयोगेश । समरंगणी
 भक्तवतंस । भोगी येश श्रीगुरुकृपे ॥ ४२ ॥ पुत्रपित्यासी नाही भेद ।
 गर्जे ऐशी श्रुति प्रसिद्ध । जर्गी विघ्यात नाम शुद्ध । क्षणवित्ती सिद्ध
 आनंदतनय ॥ ४३ ॥ गंगातनय पूर्वी क्षणविले । मातायेश प्रगटविले ।
 या अवतारीं भूमंडळ । कीर्तीनें मरले जनकाचे ॥ ४४ ॥ स्थनाम
 ठेठनी येकाकडे । पितृनाम वतें कोडे । आनंदतनय कवि गाढे ।
 भक्तिकवाड उंबडिले पे ॥ ४५ ॥ उद्यापन ब्रह्मचर्याचे । ईहि जन्मी
 करणें साचें । मनागत हें वढीलाचें । जाणांले जीवीचें हृद्द तें ॥ ४६ ॥
 गृहस्थाश्रम स्वीकारून । केले पियाचें समाधान । अलिप्त वर्तती स्वयें
 पूर्ण । नीलवर्ण तयापरी ॥ ४७ ॥ सकळशास्त्रों पारंगत । आनंदतनय
 महापंडित । फाशीक्षेत्री ज्या मानीत । अप्रमृतेत अधिकास्त ॥ ४८ ॥
 पंढरासी येतां जाण । आनंदले रूक्मीणीरमण । भाष्मावतार भागवत
 पूर्ण । भेटले निधान हरी क्षणती ॥ ४९ ॥ सनकसनंदनसनत्कुमार ।
 वैष्णव मिळाले तेथें समप्र । रंगशालियरी भजन योर । होतसे गजर
 अनोपम्य ॥ ५० ॥ तव तेथे अत्रोचा । पुत्र आला अनसूयेचा ।
 प्रकाश पडला आंगीचा । कोदला साचा समामंडप ॥ ५१ ॥
 शींगी शैली गळा गोददा । विरक्ती ज्याच आंगी वडी ।
 षडभुजमूर्ति आयुर्वे गाढी । धन्य घडो ते जाणा ॥ ५२ ॥
 श्रीपांडुरंगा हातां भेटी । आनंदाची तेथें छुटी । आनंदतनयासी पहाता
 दृष्टी । घातली मिठी श्रीदत्त ॥ ५३ ॥ ठेठनी महनकीं दृढ हात । वरप्रदान
 जाले तेथें । जिब्देवरी सारस्वत । राईले तिष्ठत सर्वदा ॥ ५४ ॥
 पदलाटिल्य यमके सारी । तिष्ठती जेहुनी उमय करी । सहजी वदे ते
 वेखरी । वेदांत सरी कवन तें ॥ ५५ ॥ श्रीविठळ प्रसन्नपदनें ।
 आज्ञापिले निजकृपेनें । क्षणती आनंदतनया गाई गुण । लावी जन
 भक्तीसी पे ॥ ५६ ॥ सद्गुरुसाद्य श्रीहरी । सतो पुष्ट किंवा नारी ।
 श्रुधी सिधो त्या कामावी । मोक्ष दारी लोळतसे ॥ ५७ ॥ ते

बोळती तें कवन । ते पाहती तें दर्शन । सहजी करीती जेथें गमन ।
 प्रदक्ष्णेत गणना ते ॥ ५८ ॥ निद्रा तयाची ते समार्थी । उरशी
 नाहीं च भवव्याधी । श्रीगुरुकृपे आत्मसित्वी । योगी प्रसीधी ते जाणा
 ॥ ५९ ॥ असो आनंदतनयासी होता प्रवाद । दाटळा ह्दई प्रेमानंद ।
 मग जे निघती मुखी शब्द । ते ते प्रसिद्ध कवन पै ॥ ६० ॥
 भक्तिज्ञानवैराग्य । अर्धमरीत जाले काव्य । जे पाहार्ता कविवर्ये । वाटे
 आश्चर्य व्यासादिका ॥ ६१ ॥ आनंदतनयाची ऐकता पदे । संतोषले
 फार मुकंद । कीर्तन करविले प्रसिद्ध । आनंदले सिद्ध साधक पै
 ॥ ६२ ॥ मुमुक्षू झाले भक्तीसी । अनुताप जाला यत्थासी । आनंदसुत
 बोधीती ज्यासा । ब्रह्मसुखासी मिळती ते ॥ ६३ ॥ मागवनभारत-
 रामायण । शोमले आनंदतनयकवने । मागीरथाचा बोव पूर्ण । गाय
 मुखातून विलसतसे ॥ ६४ ॥ नातरा हेम मूर्च्छाचें वरें । परी अळकागीं
 दृष्टी निरे । तैसे आनंदतनयकाव्य । श्रुतिचा गौरव देतसे पै ॥ ६५ ॥
 किंबहुना शर्काग मोठ पढिली । पदार्थ होता रूची आगशी । आनंद-
 सुते तेथि केळी । लीळा वर्णिली भगवंताची ॥ ६६ ॥ काव्योक्ति ते
 पढता कर्णी । भक्ति उत्पन्न हाये मनी । ज्ञान तया प्राप्त होउनी
 वैराग्यजनी विचरतसे ॥ ६७ ॥ या नांव बोळिजे कवन । नातरा
 वृथाचि कविता पूर्ण । विष्णुचि काय वट्टन । अभिमान व्यर्थ काव्याचा ॥ ६८ ॥
 कोणी ग्रंथ शोधनी बहुत । मेळविती यमकाते । कोणी आठवले जे
 मनात । तेचि रचित गत्यपरे ॥ ६९ ॥ कोणी विषई छियालुब्ध ।
 लाषण्या करीती विप्रव्रत । कोणी लाऊन संस्कृतजंड । वरळती
 क्षूत्रदेवतास्तुति ॥ ७० ॥ याहुनी पुढे घरोघरी । कवन करीत नर-
 नारी । वैष्णव होती वेशधारी । नाहीं अंतरी मूतदया ॥ ७१ ॥
 धीटपाटप्रसादिक । कवनप्रकार त्रिविध दख । प्रसाद होणें हें अधीक ।
 कैचा विवरु धीटपाठया ॥ ७२ ॥ मनास येईल ते रचावे । धीटकवन
 ते झणावे । ठाविष्ट काव्य जें करावें । तया नांव पाठ कविता ॥ ७३ ॥
 असो प्रसादीकरण काहीं । मढतेयाशी प्राप्त नाहीं । शरण सदा

श्रीगुरुपाई । लाघवी सोई प्रसाद तया ॥ ७३ ॥ आनंदसुत महाराज ।
 संताप्ये श्रीपाई साजे । जयाचें कवन गरुडध्वजे । पाहुनी चोज
 करीतसे ॥ ७५ ॥ आनंदतनयाचें भावेकरून । पदे गार्ती जे कां पूर्ण ।
 तयाजवळी नारायण । निरतर जाण तिष्ठतसे ॥ ७६ ॥ जें जें जयाचें
 काम । ते ते पुरया सधोत्तम । आनंदसुती उद्याचें प्रेम । नाही
 जन्ममृत्यु तया ॥ ७७ ॥ घर ऐसा पदरीनायें । दिधळा आनंद-
 तनयकवनाते । जगत्रे फाकली मात । घेता समस्त छेडुनी ॥ ७८ ॥
 पदरीसी मास प्यार । राहिले आ आनंदकुमार । आझापेती स्वर्गणीवर ।
 जगदात्पार करावया ॥ ७९ ॥ तार्थमीने हिंडुनि जनांत । पुनांत
 करावे प्राणीयाते । बैकुंठ सोडुनी आलो येथे । कारणाने याचें पै
 ॥ ८० ॥ ते व्रत तुझा सखाविण । सिधीशी लावाळ कोण दा जाण ।
 ऐसे बोलता कौसल्यानदन । मरले नैन प्रेमाधु ॥ ८१ ॥ समचरणी
 ठेवितां होई । आळिगन देतसे विठाबाई । संप्यार करीते जाळे मही ।
 प्यान ह्मई विठोबाचें ॥ ८२ ॥ अनेक देश फिरोन । प्रबोधीले बहुत
 जन । सांप्रदाय आपुला देऊन । केले निमग्न सगवत्पदी ॥ ८३ ॥
 रात्रदिवस भजनस्थीती । ठाई ठाई कीर्तन करीतां । प्रगटाविठी जेणे
 विरक्ति । लाविठी भक्ति भजान ॥ ८४ ॥ भूतमात्री देऊन भज । तोषविले
 अतिथी जाण । दया आंगी विसाजमान । साधु धन्य आनंदतनये ॥ ८५ ॥
 ब्रह्मांड घटी न समाये कीर्ती । शावपाचीस उगवळा गमस्ती । काव्य
 तेज प्रकाश दीसि । प्राणी राहटती निज आत्महिता ॥ ८६ ॥
 अस्तासी जाता निर्गुणाचर्या । गोड न वाटे श्रीविठ्ठला । क्षणती पुन्हा
 उदयो मला । होता जीवाला सुख द्याये ॥ ८७ ॥ घेउनी देहाचें
 आणिक वस्त्र । काव्य करणे तुला पवित्र । आवडे मजला बहु स्तोत्र ।
 स्वामीजीछत्र वदतसे पै ॥ ८८ ॥ प्रेम ठेउनी ओहरी पाई । विसर्जिली
 जडतन् मही । निर्गुणरंगी राहुनी काही । वरीली देही सगुणाकृति
 ॥ ८९ ॥ पर्यंत लक्षणें आंगी सांगी । निस्पृह प्रेमा मळी अतरां ।
 नामस्मरणी निज बैलरी । रगदी खरी सौसमपदा ॥ ९० ॥

भावतपेश नृनृदर्शन । वर्णितां ते चि नामाभिधान । सुमराव
 बदती तयाळागुन । आनंदतनय अवतारा ॥ ९१ ॥ जन्म होता
 सोळापुरा । सोहळा जाळा तेथे बरा । भगवत्भूषणी जो का तुरा ।
 अळंकारा संतमेळी ॥ ९२ ॥ जनक जननी पुण्यराशी । वैष्णव जन्मळे
 उपाचे कुशी । ध्वज लाविळा वंशासी । काय तयासी वणू मो ॥ ९३ ॥
 पवित्र देश पावन कुळें । तीर्थमय ते चि स्थळ । वास करीती जेथें
 प्रमळ । पर्वकाळ तथेठार्डे ॥ ९४ ॥ आनंदतनयाचा तो भंश ।
 सुमराव छणती जन तयास । पंढरीहुनी सोळा कोस । नगर विशेष
 सोळापुर ते ॥ ९५ ॥ भागवतोत्तम तयेस्थानी । धन्य जागा ते मेदिनी ।
 अखंड कर्तन सोहंघनी । हरीभजनी रत सारे ॥ ९६ ॥ योगवैभव
 सौंदर्य मूर्ति । उत्पन्न याळ केवळ भक्ति । वैष्णवमेळी ते विभुती ।
 प्रगटली जगतो तारावया ॥ ९७ ॥ बाल्यदशेपासून । येकाप्रता हरीचें
 ध्यान । सविता आर्गि जेवि कीर्णे । तेवि लक्षणें मुळिचीं तीं ॥ ९८ ॥
 प्रपंचमान कैचि रीती । निस्पृहता मरली श्रुति । देहप्रारब्धा गाढ
 घालिती । आपण विचरती वेगळेपणें ॥ ९९ ॥ लौकिकाची नाहीं
 चाढ । आत्मचितनीं मन गाढे । गृहस्थाग्रम करणें पडे । परी घोड
 श्रीगुरुपाई ॥ १०० ॥ सद्गुरुकृपा संपादून । आत्मानुभव जाळा पूर्ण ।
 सेवमाजी सदा निमग्न । असोनी मन उन्मन ते ॥ १ ॥ ध्यान धारणा
 समाधी । सत्स्वरूपीं रमली बुद्धी । अष्टांगयोग लायली सिद्धी । द्वैत-
 उपाधी कैचि या ॥ २ ॥ सुमरावयोगी पूर्ण जाणा । आवडे जया
 पंढरीराणा । तिष्ठे जवळी व्याचें मजना । सहितलळना रमेश तो
 ॥ ३ ॥ जे जे येती दर्शनासी । पूर्ण करावें मनोरथासी ।
 अन्नदान दिवसनिशी । धुधिस्तासी तृप्त करणें ॥ ४ ॥
 श्रुतिस्मृतींचा अर्थ । विव्यारीती कोणी पंडीत । संशय तयाचा दुरी
 करीत । नाना मत्ते करनी ॥ ५ ॥ खळ चांढाळ असो प्राणी ।
 विरक्ति उपजे पहातां नेनीं । पांडुरंग मजाया मनीं । तेचि क्षणीं प्रीति
 तया ॥ ६ ॥ सुमरावबावा ऐसे संत । आनंदतनयाचे अवतार

निश्चित । वास्तव्यः त्याचें सोळापुराते । नित्य भोगीत समाधीसी ॥ ७ ॥ मानसचंद्राच्या पहाता कळा । वासनात्मक त्याहि सोळा । राहुनिया तये स्थळा । कळंक दवडीला विषयाचा ॥ ८ ॥ सांप्रदाई शिष्य बहुत । योगसाधनीं केले रत । तयामध्ये शास्त्री क्षणवीत । नाम तयाते वासुदेव ॥ ९ ॥ अंतरवाद्य देव चि सारा । निश्चय जयाचा हा चि खरा । वासुदेव या विच्यारा । क्षणती नरा तयाते ॥ ११० ॥ साधननिष्ठ तो सत्शिष्य । वास तयाचा पंढरीस । विराड माघे वोवरीस । आचरती योगास श्रीजळी ॥ ११ ॥ घेउनी शेवटीं चतुर्थाश्रम । पावले निर्गुण निजधाम । धन्य श्रीगुरु सुभरान परम । स्थापिला धर्म भक्तियोग ॥ १२ ॥ स्वरुपी रमठनी अनेक प्राणी । रंगविले कीर्तनमजनीं । आपण निमग्न योगासनीं । ध्यानीं मनीं श्रीविठळ ॥ १३ ॥ पांडुरंगीं निष्ठ झार । दर्शना, जाणें, वारंवार । कुळधर्म अवघा विच्यार । दक्कीणीवर पद्माभा ॥ १४ ॥ रात्रांदिवस तो चि छंद । टाळमृदंग गाती प्रबंद । कीर्तन, झरणें स्वये प्रसिद्ध । अर्थपूर्ण अध्यात्मिक ॥ १५ ॥ कीर्तनाशी उभे राहाता श्रीराम गर्जनीं वाचे क्षणतां । अतीं होय विदेही अवस्था । तुल्यमयता वृत्तीस पै ॥ १६ ॥ मग जे निघती शब्द वदनीं । ब्रह्मस्थीती ते, अवे, वाणी । भक्ति वैराग्य उमटे ध्वनी । डोळतो ज्ञानी श्रवण करीतां ॥ १७ ॥ समाधीमुख टाकुनी मुक्त । शुकादिक येती तेथें । धन्य सुमराव बाबा सत । आनंदसुख अवतार तो ॥ १८ ॥ राहिले कवन पुरश्चरण । आरंभिले प्रीतीकरून । पदरचना अनुष्ठान । भगवत्गुणवर्णन पै ॥ १९ ॥ भक्तिज्ञानवैराग्य । त्रिविधपदांत तो अन्वय । श्रवण करीती, पंढरीराय । हृदय येकाप्र करुनी ॥ २० ॥ नारदादिका स्वमुखें । सांगती ध्रुवैकुठनायका, सुमरावकवन अलौलिक । ऐकतां सुख मन होये ॥ २१ ॥ इयाप्रकारें मधुरवाणी । मोहित जाले रथांगपाणी । हिंदती मार्गे निशीदिनीं । आवडो मनीं साधूचो ॥ २२ ॥ असो ऐसं सुमरावबाबा । आनंदतनयचि अवतार बरवा । तारायया जडजीवा । फादोळा ठेवा आत्मघनाचा ॥ २३ ॥ अज्ञानदरिद्र करीतां दुरी ।

स्वसुख दाढले चराचरी । आनंदल्या नरनारी । प्रेमे भंतरीं भक्तीचे
 ॥ २४ ॥ यानंतर पुढील अध्याई । कथा गोमटी अत्यंत पाही । मछोद्र
 गोरक्ष समर्थ साई । चरीत्र कांहीं वर्णू ते ॥ २५ ॥ बदविता स्वामी
 सित्थनाथ । रामदास श्रीहनुमंत । राजारामी वरदहस्ते । केळे सनाथ
 कृपादयी ॥ २६ ॥ जन्मांतर जाणुनी निश्चिती । लेखणी दिधली स्वये
 हातीं । सन्मालाप्रयोक्ती । गुंफविती नीज लीळे ॥ २७ ॥ भक्तमंजीरी-
 मालाप्रंथ । अथर्णे चि पुरती मनोरथ । आनंदतनय आख्यानाते ।
 अध्याय शोमत शुभप्रद हा ॥ १२८ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥
 अध्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥ अनुक्रमअध्याय ॥ ८६ ॥ समाप्त ॥

अध्याय ८७

— मछोद्र गोरक्ष —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय सहस्रसिंघ
 हनुमंता । मुख्य प्राणा आत्मया समर्था । चराचरी व्यापकता । दिसे
 पहाता परी पूर्ण ॥ १ ॥ पिंडब्रह्मादीं वायुस्वरूपे । श्रीढा करीशी तूचि
 अमृष । कार्य कारण ज्ञान दीप । आपीं आप परब्रह्म ॥ २ ॥
 गणेशसरस्वतीनाम । अवतारादि नानाक्रम । हे तो लीळा सहजीधर्म ।
 कल्पद्रुम श्रीमारुति ॥ ३ ॥ असो ऐसीया सित्थमूर्ति । नमन माझे
 पुढतो पुढती । भक्तमंजीरी माळेप्रति । गुंफवी युक्ती प्रीतीवर्के ॥ ४ ॥
 मागे सुंदर जाहले कथन । आनंदतनयांचे चरीत्र पूर्ण । आतां मछोद्र
 गोरक्ष निधान । इच्छितो गुण वर्णावया ॥ ५ ॥ अनादि सित्थ
 महायोगी । शिवविष्णूचे अवतार जगी । स्तवावया प्रेम आंगी । बाळितो
 सळगी करावया ॥ ६ ॥ स्तव्य स्तवन तूचि येक । देहयुक्तीचा निरंती
 कळंक । विनविता ऐसे गुरुनायक । प्रघटले मुखे हृदयांतरी ॥ ७ ॥
 बेसोनिया जिह्वाप्रो । बदविता कथा तेचि बरी । जेणे पातक होये
 दुरी । समूळ वारी मयाते ॥ ८ ॥ दाशरथी श्रीरघुनंदन । तो चि

महाराज पंढरीराणा । तयाचें दृश्य जो हनुमान । सद्गुरु जाण
 आमुचा पै ॥ ९ ॥ ते सगुनगटानिवासी रामदास । पुन्हा होउनी
 श्रीसिद्धेश । उत्तरीनी निजशिष्य । सन्मालेस करावितो पै ॥ १० ॥
 मछिद्रगोरक्ष जडोत पदके । सदाळमणी प्रकाशक । घोडीतो
 यरा अलौकिक । रविकुळ टिळक पुजावया ॥ ११ ॥ मछिद्र-
 नाथाचें जनन कैभे । जयाचा तो गोरक्षशिष्य । ऐका
 तयाचें जन्म कर्मास । येकाप्रमानस करुनी ॥ १२ ॥ कोणी
 येके समई ईश्वरगौरी । बैसली असता समुद्रतीरी । ब्रह्मस्पीती
 बदती बैखरी । येकात अवसरी उभयता ॥ १३ ॥ तो संवाद अति
 गुप्त । ब्रह्मादिक इच्छिरी पाहे । तें स्वमुख वर्णुं काय । प्राप्त नोव्हे
 सामान्या ॥ १४ ॥ ऐसा प्रसंग अतिदुर्लभ । ब्रह्म उपदेश बोळती
 सांव । तो जाळ तयाशी लाभ । सगर्भ मूर्छा त्या योगिया ॥ १५ ॥
 ते कैसे जाळे प्रकर्ण । ओते ऐका देउनी मन । गर्भदुख निवारे जणे ।
 तात्काळ होणे ब्रह्म स्वये ॥ १६ ॥ सागरवेटांत प्रकृति पुरुष । येकार्ती
 बैसली पार्वतीमहेश । समाधी योग कथिता विशेष । जळांत असे मछी
 ते ॥ १७ ॥ आत्मानुभव ऐकतां सुण । गिरीच्या समाधीस्त जाली
 पूर्ण । हुंकार देतसे गर्मातून । योगी जाण मछोदरी ॥ १८ ॥ आश्चर्य
 मानितो सदाशिव । दुसरा जवळी नसता जीव । जळामध्यें पहाता
 भाव । जाणिले अपूर्व त्रिनेत्रे ॥ १९ ॥ मग अमय वचनें तया
 पुरुषा । बाहिर निघ झणती मोगेशा । झुकापरी जाली दशा । कैचि
 निशा द्वैताची ॥ २० ॥ प्रसूत जाली मछी त्वरे । प्रसवली योगी
 दिगांबर । तेनीं दाटले अंदर । लावण्य विचित्र तयाचें ॥ २१ ॥
 तात्काळ तेणें येउनी शिष्य । मस्तक ठेवितो शिष्यपदावर । पोटाशीं
 धरिले अपर्णावरे । कृपाकरे कुर्वाळिले ॥ २२ ॥ मंत्रोपदेश करुनी
 करणी । आत्मस्वरूप दाविले नेनीं । ते स्वमुखे कोण वर्णी । थकली

जिवित्व जगी दवळावया । शिवित्व सर्वा स्थापावया । आझा करीती
मछीद्रा तया । हिंदावया भूठाई ॥ २५ ॥ शिवपार्वतीचा उपदेश ।
अंतरमूत जो मछरस । तयाची मूर्ती तो पुरुष । किती तयास वर्णावे
॥ २६ ॥ जे प्रत्यक्ष शिवावतार । मछींद्रनाथ साधु थोर । करावया
जगदोत्थार । महीवर विचरती पै ॥ २७ ॥ अनेक देश अनेक स्थाने ।
समुद्रवल्पांकित पृथ्वी जाण । फिरती समर्थ योगी आपण । जन पावन
करावया ॥ २८ ॥ सहज स्थाती भ्रमण करीत । आळे येका नगरांत ।
आश्चर्य वर्तले असे तेथे । ऐका श्रोते ते सकळ ॥ २९ ॥ विग्रह पहातां
मछिद्रमूर्ती । लावण्यखाणी योगसंपती । अलक्षामुद्रा अंगी विभूति ।
मस्तकी शोभती कुरळ केश ॥ ३० ॥ व्यासतनयासारखे ध्यान ।
अनुदात्तशींगी बाजवी पूर्ण । हाती फावडी प्रबोध जाण । विराजमान
कान फाटे ॥ ३१ ॥ कोटी मदन घोवाळुनी । टाकावे मछींद्रनाथावरुनी ।
जगदोत्थारार्थ फिरती अश्वनी । उघडली खाणी चिद्रत्नाची ॥ ३२ ॥
सहजवृत्ति नगरांत येका । भिक्षा मागत फिरती देखा । वाढा पाहुनी
सुंदर निका । आळा सखा योगाचा ॥ ३३ ॥ तव ती वाई घरांतून ।
आळी सावकार पत्नी जाण । साधु पाहुनो केलें नमन । भिक्षा अर्पण
करीतसे ॥ ३४ ॥ म्लान देखुनी मुखकमळ । विघ्यारीवी नाथ दयाळ ।
क्या माई धदन मुकळें । सांगणें सकळ मनलागी ॥ ३५ ॥ तये समई
सी वाई । वंदन करुनी पुन्हा पाई । लगे स्वामीया सर्वे कांहीं । आहे गृहीं
द्रव्यादि ॥ ३६ ॥ दासदासी शिविका लोक । अनकुळ समग्र ऐश्वर्य चोल ।
परी ह्मई विंता येक । निपुत्रिक व्यर्थ जिणें ॥ ३७ ॥ दोळतीस अधिकारी ।
कोणी नाहीं या संसारी । ऐसे बोलतां वाई बैखरी । द्रवळे अंतरीं
मछींद्रनाथ ॥ ३८ ॥ भस्म काढुनी विमटभर । घोळीतुनी दिधळे
त्वकरें । लणुती तुजळा होईल कुमार । मक्षीता त्वरे निज आवडी
॥ ३९ ॥ आशीर्वाद ऐसा देवनी । निघुनी गेले चित्सुखदानी । इकडे
कैसी जाली फरणी । ते ग्रवणी ऐकिजे पै ॥ ४० ॥ नाथजीची प्रसाद
विभूती । वाईनीं मक्षुण करावी प्रीती । तो संशय आळा चित्ती ।

जाळी सांगती शेजारीणीसी ॥ ४१ ॥ फळींतीळ मूर्ख छिपा । करूं
 लागल्या वरगना त्या । झगती गोसायीयाची वंगालविद्या । नेतीळ कुनरे
 करुनी ॥ ४२ ॥ ऐकुनी ऐसे शेणखाईत । मरम टाकीळे त्वरीत ।
 सावकारपत्नी दैवहत । संतवाक्याते अन्हेरीळे ॥ ४३ ॥ गुरु आज्ञा
 सळंधीती । परबुद्धी जे ऐकती । ते तो नाडीळे त्रिजगती । नार्ही गती
 तयासी ॥ ४४ ॥ असो होणारासारीखी बुद्धी । मर्छादनाथ दयानिधी ।
 संपार करीत पृथ्वीमधी । आत्मसिद्धी उपापासी ॥ ४५ ॥ जो जो
 दृष्टीस पडे प्राणी । उत्थरीती त्या दर्शनी । सकळ कामना पुरवोनी ।
 आत्मबुद्धी नांदविती ॥ ४६ ॥ ऐश्वर्यकारे द्वादशवर्षे । होती जाळी
 त्या नेमास । पुन्हा आले सावकारगृहास । श्रीयोगेश मर्छादनाथ
 ॥ ४७ ॥ मिशेची काखेसी झोळी । आदिनाथ बंदुनी दिधली आरोळी ।
 तो गृहस्वामीण बाहिरली । मिश्रा घातली स्वामीते ॥ ४८ ॥
 बदती नाथ लवलाहे । वेढा तेरा कर्पा हाय । तव ती बाई सांगती पाहे ।
 निपुत्रिक आहे नाथजी मी ॥ ४९ ॥ मर्छाद्रयोगी झगती तवेला ।
 घारा वर्षांचा असावा पुजळा । इतुकियामध्ये सावकार आला । विष्यारी
 मळा वृत्तांत तो ॥ ५० ॥ नाथजी सांगती साकल्य । मार्शस तये स्मरण
 जालें । झणे मी मरम टाकुनी दिधले । तें चि वेळे शेणगर्तेत ॥ ५१ ॥
 मर्छाद्र तेव्हां आज्ञा करीती । ते जागा दाखवा निधिती । स्त्रीपुरुष
 दोघे पावोनि भीती । स्थळाप्रति दाखिलें त्या ॥ ५२ ॥ माणसें लाउनी
 उकडा काढीतां । निघाला पुरुष त्यांतुनी तत्वता । मर्छाद्रचरणीं ठेविला
 माथा । वय पहाता द्वादशवर्षांचा ॥ ५३ ॥ जन सर्व करीती आश्चर्य ।
 सावकारानें धरीले पाय । झणे नाथजी गुरुमाय । अनाथ आहे पुत्रा-
 विण ॥ ५४ ॥ सनाथ करुनी श्रीगुरुदेवा । येवढा मजला थावा । मर्छाद्र
 सांगती निर्देवा । व्यर्थ हेवा करीसी तूं ॥ ५५ ॥ तये काळीं त्या
 धनिकानें । पदर पसरीला असे जाण । मस्तक न काढी पायावरून ।
 गळती नेनीं दुःखाधु ॥ ५६ ॥ मग नाथजीस आला कळवळा ।
 झणती पुत्र होईल तुजला । खरे धरी या वचनाला । सोढी पाठला

जाऊ दे ॥ ५७ ॥ आनंद पाडनी तो द्विजवर । प्राप्त जाला इच्छितवर ।
सुखें करुनी ससार । लाधला घोर श्रीगुरुकृपा ॥ ५८ ॥ मछोद्रनाथें
गोरक्ष ऐसे । नाम ठेविलें त्या पुरुषास । करुनी तात्काळ उपदेश । केला
योगेश निजआवडी ॥ ५९ ॥ गोवराखेत निपजला । गोरखनाम
याचि बोला । स्वरूपी पूर्ण योग जाला । धन्य लाळा साधूची ॥ ६० ॥
वैराग्याची केवळ मूर्ति । गोरक्षशिष्ये शोभे जगती । गुरुसेवा आरमिली
युक्ति । लाधली संपत्ती ज्ञानाची ॥ ६१ ॥ काणे येके प्रार्थी भिक्षार्थे ।
गेळे सहजी गोरक्षनाथ । वडे घातिले झोळींत । आत्थ होते तयें गृही
॥ ६२ ॥ आणुनी मधुकरा श्रीगुरुते । अर्पण केली स्वहस्तें । वडे
भक्षिता मछोद्रनाथ । नावाजीत सत्शिष्या ॥ ६३ ॥ क्षणतां मिट
वडा लागला । कोठोनी आणीलासी गोरक्षवाळा । ऐसे आणीजे भिक्षेला ।
रसनैला आवडते ॥ ६४ ॥ आवडला वडा सद्गुरुसी । क्षणुनी गेळे
दुसरे दिवसी । त्याचि वाईचे घरासी । भिक्षेसी झोळी घेउनी ॥ ६५ ॥
वडे घाळ क्षणता । शिडकाविती गोरक्षनाथा । खळ घेउनी तेथे वैसता
दुरोक्ति सर्वथा बोलती ॥ ६६ ॥ जो पाहीलाशी दृष्टीसी पदार्थ ।
पुन्हा जाहाला पुन्हा सक्त । आजी वडे नाहींतनिश्चीत । ठेव डोळ्याते
फाडुनी ॥ ६७ ॥ ऐसे वदतांचि ते माई । येथें उशीर कैचा काई ।
नेत्र काढी लवलाही । टेविला ठाई तयेपुढें ॥ ६८ ॥ मग ती होउनी
भयाभीत । वडे तात्काळ करुनी अर्पित । गुरुजवळी आले त्वरीत ।
गोरक्षनाथ लवलाही ॥ ६९ ॥ येकाक्ष पाडुनी सत्शिष्याला । मछोद्रनाथें
प्रश्न केला । वृत्तांत समुळी सांगितला । दिधला डोळा वड्याशी क्षणुनी
॥ ७० ॥ आर्ध्यां मानुनी श्रीगुरुनी । विनोद केला सहजी वचनी । दुसरा
नैन काडुनी । गुरुदक्षणा देशी तू ॥ ७१ ॥ आज्ञा होता गोरक्षनाथें । डोळा
अर्पिला सद्गुरुतें । सतोष होता श्रीनाथें । केले कृतार्थ निजलाळे ॥ ७२ ॥
नेत्रावरुनी हात फिरविता । दिव्यदृष्टी जाली तत्पता । अष्टमासिंधी
उभ्या पहाता । पदतळाया मोक्षलोळे ॥ ७३ ॥ धन्य सत्शिष्य सद्गुरु ।
चिद्रंगनीचे अचळ धुरु । करावया जगदोदारु । हरी हय अवतरले

॥ ७४ ॥ गोरक्षासी पूर्णता देठनी । आपण फिरती स्वइछे जनी ।
 दक्षिण समुद्रास जाठनी । रामेश्वर नेनी देखियेला ॥ ७५ ॥ सागर
 वेटांत मस्याळदेश । तेथे गेळे मछिंद्र योगेश । तें छीळा ऐकतां
 विशेष । हरे निशेष भवबाधा ॥ ७६ ॥ छोराज्य तपस्यानी । स्त्रियाचि
 तेथे वसती जनी । पुरुषाविण होती गर्भीणी । मुंदर पद्मीणी सान्या त्या
 ॥ ७७ ॥ शत्रुकाळी सुःपकार होता । गर्भ राहावा तयासी सर्वथा ।
 पुरुष स्वमी न मिळे पहाता । अवध्या तत्वता अवळा त्या ॥ ७८ ॥ ऐश
 स्यळी नाथजी जाता । पद्मीणीसी हर्ष चित्ता । ठेठनी बेतळे मछिंद्रनाथा ।
 मोहित तत्वता करनी ॥ ७९ ॥ छीसंगाची दुर्धरभाति । माहाज्ञ श्रेष्ठ मुळनी
 जाती । इतराची कोण गती । न घरा स्कीती कळिमाजी ॥ ८० ॥ जरी
 मक्षध्यारी राहिला । तरी येथेन पुन्हा जन्मळा । विषयाचा
 हेतु राहिला । कणुनी देखाळा धरणें पै ॥ ८१ ॥ याचिळाठी
 शहाणीये जीवें । गृहस्थाश्रमा स्वीकारावें । सद्गुरूते शरण
 जावें । आसक्त न व्हावें छीमुखा ॥ ८२ ॥ मनाची तळमळ
 काढून । स्वहित पाहावें आपुळे जाण । तरीच सार्पक
 होये जिणें । नातरी शीण अवघाची ॥ ८३ ॥ असो
 मछिंद्रनाथ शिगणदापात । राज्य करीती पद्मीणीसहित । इकडे
 गोरक्ष बियोगांत । आति दुःखीत चिंतातुर ॥ ८४ ॥ जाती गुरुभक्त-
 माजी सुगुटमणी । नाथ गोरक्ष पहाता मेढानी । तयाची उपमा नसे जनी ।
 छुर्तो मनी भेटावया ॥ ८५ ॥ सद्गुरुचा शोध करीत । संचार करीती
 भूमंडळांत । पाहुनी वृक्ष अच्युत । विनाचितें बेमळेती ॥ ८६ ॥ तब
 तेथे अकस्मात । ज्यालेंदराचे शिष्य समर्थ । आळे महाराज कानिकुनाथ ।

पहाता । जाहाळा तत्वता तये ठाई ॥ ९० ॥ परस्परें आदेश होऊन ।
 आन्रअयेसी बैसले जाण । संवाद करीती प्रीतीने । ते वर्णन कोण
 करी ॥ ९१ ॥ जेथे श्रुति तन्मय जाहाल्या । जेथि समुद्रीं गंगा
 मिळाल्या । स्वरुपाकार होठनी ठेल्या । वृत्ति रंगल्या चिदार्णवी ॥ ९२ ॥
 ते शब्द तरंगाकार । ब्रह्मानुमंत्र संवाद प्रखर । नये सांगता तो विध्यार ।
 गुरुपुत्र जाणती पै ॥ ९३ ॥ ऐशाप्रकारें संवाद होता । क्षुधा लागली
 उभयता । वृक्षाकडे पाहू जातां । आंबे असती तया झाडा ॥ ९४ ॥
 कानिका बोलती गोरक्षाते । आंबे मक्ष तुझी आली येथे । गोरख
 क्षणती न पुरे हात । आंबे खालते पढतांळ कैसे ॥ ९५ ॥ कानिकनाथ
 बदती आतां । सिंधी दावितो तुझां सर्वथा । आव आव शब्द करीता ।
 नवळ तत्वता जाहले पै ॥ ९६ ॥ एक फळें तीं अच्युत वृक्षाचीं ।
 खाळीं रिववतीं खाळीं साचि । मक्षण करिता सरती कैचि । डीग
 तैसाचि पडला पुढे ॥ ९७ ॥ कानिकासी गोरक्ष सांगत । फळें खावा
 जेथीळ तेथें । नाही क्षणे हें सामर्थ्य । कानिकनाथ आपणाजवळी
 ॥ ९८ ॥ मग गोरक्षानी गुरुमाउली । अनन्य स्मरोनी हृदकमळीं ।
 अद्भुत सिंधी प्रगट कैली । फळें लाविळी देठासी ॥ ९९ ॥ कानिकाचा
 गर्भ हरता । सांगू लागला मूर्छाद्रक्या । राज्य करीत आहेत आतां ।
 छौराग्यांत विषयलोमी ॥ १०० ॥ गोरक्ष ऐकुनी उत्तर देत । तुझे
 गुरु उकारव्यांन । गौडबंगाळदेशात । टाकिले आढांत गोपीचंदें ॥ १ ॥
 परस्परें गौण बोलतां । शोध लागला उभयता । हर्ष होठनी परम
 चित्त । सद्गदता मानसी ॥ २ ॥ गाढ आळिगन देउनी स्वरे । नमन
 करीती प्रेममरे । गुरुशोध लागला निर्मरें । आनंद विचित्र जाला तो
 ॥ ३ ॥ सद्गुरुदर्शन रथ । निघाळे गोरक्ष कानिकनाथ । अटहास्यें मजन
 करीत । क्रमीती पंथ निजयुक्ति ॥ ४ ॥ पुढील अध्याई चमत्कार ।
 भेटतळ श्रीगुरू ज्वालंधरमूर्छीदे । उर्ध्वचत्रेळ मोघसमुद्र । मानसचंद्र
 उदय होता ॥ ५ ॥ प्रेय करविता सिन्धुसामी । सदा प्रगटे राजारामो ॥
 देहाभिमान दवडुनी उर्मी । सेवाधर्मी योग्येवेलें ॥ ६ ॥ ते दास्य संत-

भजन । अनंत जन्माच लाघळे पुण्य । संतमाटिका गुंफोन । करीतो
 अर्पण निज आवडी ॥ ७ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रंथ । धवणे चि पुरती
 मनोरथ । मूर्छाद्रिगोरक्ष आख्यानाते । अध्याप होत समाप्त हा ॥ १०८ ॥
 अध्याप ॥ १ ॥ अनु० अध्याप ॥ ८७ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पण-
 मस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय ८८

— मूर्छाद्रि गोरक्ष —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सिध्दर्द्धा ।
 वैष्णवान्या महारुद्रा । स्वानुमता रामचद्रा । शोभे भद्रासन तुज ॥ १ ॥
 चित्कलाशक्ति विराजमान । अनुशत चौवटा याजे पूर्ण । मिरवती
 वारू अनेक जाण । स्वानंदधारण लुळती पै ॥ २ ॥ बंदोजन गर्जती
 प्यारी । विवेकप्रधान सदाप्यारी । इद्रियगण सेना भारी । द्वैतवैरी
 निर्दाळिळा ॥ ३ ॥ येकात्मचे सिंहासनी । सिध्दनाथ साजती धनी ।
 प्यामरे वारांती साजणी । अठरापुराणी समासद ॥ ४ ॥ कपी तेचि
 अठरापन्ने । आठव राहो तत्पदी प्रेमे । अहंकार निवटिळा अधम ।
 स्वात्मधर्म राजनीती ॥ ५ ॥ तयाद्वारी मो याचक जाता । निवारीळी
 तापत्रय चिंता । सतस्तवन आले हाता । दद्रिता हरली पै ॥ ६ ॥
 भक्तिसुख देऊन । केला रक्त आपुन्यासमान । न घडे कदा उत्तीर्ण ।
 बागमुमने अर्पितसे ॥ ७ ॥ मूर्छाद्रिगोरक्षाचे चरीत्रा । समर्पितो पद्मनेत्रा ।
 ते ऐकती आनंद थेत्रा । स्वतंत्रा पद पाविजे ॥ ८ ॥ मागील कथन
 कानिफगोरक्ष । सद्गुरुपदी ज्याचा लक्ष । शोध करीत अति दक्ष ।
 हिंडती सकाक्ष होउनी ॥ ९ ॥ पुढे गुरुदर्शन कैसो जाई । तेचि
 लीळा ऐका भली । बगालदेशात स्वारी गेली । नाथमाठली ज्यालंदराधी
 ॥ १० ॥ गोपीचंद्रास उचरीला । कानिफदर्शनी मुखावळा । तो
 वृत्तांत सांगणें सगळा । मूर्छाद्रिकथेला मग बद्द ॥ ११ ॥ तरी ते

कैसे प्रकर्ण । व्यालंदर करीता तीर्थाटण । उतरीले पातकी पूर्ण ।
 प्राणी पावन जाले बहु ॥ १२ ॥ गोपीचंद्राजा राज्य करीत । गेले तये
 नगरांत । मिक्षा करुनी राहिले स्वस्थ । व्यालंदरनाथ स्वईछे पै ॥ १३ ॥
 कोणे दिवसी मोळी आणायी । विकोन गरीबे जेववावी । नातरी सोळी
 किरोनी बरवी । वृत्त करावी अनार्थी ॥ १४ ॥ अनेक प्रकारे वर्तणें ।
 सिथी भांगी ज्याचे पूर्ण । कोणे येके दिनी रानातून । मोळी घेउनी
 येती पै ॥ १५ ॥ मस्तकापासुनी सया दात । मोळी वर्ने असे शोमत ।
 प्रामांत येती व्यालंदरनाथ । ते पाहात राजमाता ॥ १६ ॥ मैनावती
 तिचे नाम । माडीबरी बैसली होती नेम । खिडकीतून देखता प्रेम ।
 निष्ठा परम जडली तये ॥ १७ ॥ नित्य घेउनी दर्शन । सेवा करीतसे
 जाण । गुरुकृपा लाहोनी सून । जाहली तल्लीन सखरूपी ॥ १८ ॥
 मर्तारहीन तरुण सुंदर । दास्य करा निरतर । लोकविह्व विघ्नार ।
 आले फानावर राज्याचे ॥ १९ ॥ दुता सांगोन कुपोदकांत । टाकविले
 व्यालंदरनाथ । केरकचरा लोद बहुत । पुरले निधीत घालुनी ॥ २० ॥
 हे कोणासी टाऊक नाही । राजाच मात्र जाणे ह्दई । दूत न सांगती
 काही । विचित्र पाही वर्तलें तें ॥ २१ ॥ मैनावती क्षणे मनांत । गेले
 तीर्थांसी व्यालंदरनाथ । येकांती बैसे ध्यान करीत । लाउनी सतत
 समाधी ॥ २२ ॥ तो चमत्कार तेथें जाला । राजा बैसला स्नानाला ।
 बारा सहस्र राण्या आला । सहस्र सोळा उपछाया ॥ २३ ॥ अत्यंत
 विपई पैशापरी । नसे उपमा सुधीबरी । गोब्राह्मण पावन करी । प्रजा
 सारी सुखी ते ॥ २४ ॥ त्रिलोकचंद्राचा तो पुत्र । राज्यनीती सकळ
 पवित्र । परी घडले येक विचित्र । तेणें पात्र सकळ आया ॥ २५ ॥
 असो पंडितपावन साधु समर्थ । योगमूर्ति व्यालंदरनाथ ।
 ते चि करतील पुनीत । ते साद्यंत ऐकिजे पै ॥ २६ ॥
 गोपीचंद्र बैसले चौरंगावरी । लावण्य त्याचे अत्यंत मारी । बापे
 बाजती परोपरी । लाबिती सुंदरी उटणें तें ॥ २७ ॥ मैनावती याची
 माता । माडीबरी बैसली होती तत्वता । खाडी तयेने पाहू जाता ।

दुःख चित्ता बहु बाटळें ॥ २८ ॥ भर्तारसारीखा पुतळा । फार
 जयाची लावण्यकळा । तो जळोनी गेला । तैसे चि पाळा होईल कीं
 ॥ २९ ॥ येउनी ऐसें मनांत । नेत्राशी आले अश्रुपात । अंतावरी
 पडले समस्त । जाला विस्मीत नृपवर तो ॥ ३० ॥ झणे नसतां
 घनपडळ । विंदु कोटून अंगावरी पडले । न्याहाळितां वरते मुखकमळ ।
 नेत्र सजळ मातेचे ॥ ३१ ॥ मग कैसें काणें स्नान । मातृभक्त राजा
 पूर्ण । गोपीचंद माढीवर जाऊन । केले नमन जननीते ॥ ३२ ॥ झणे
 मजसारीखा असतां सुत । तुजला दुःख जाहाले किमर्थ । स्त्रिया माझ्या
 फार आहेत । बोलली अयुक्त कोणती पै ॥ ३३ ॥ फी सेवकांनीं
 आज्ञा मोडली । पारपत्य करीन यावेळीं । मग सारीन आंघोळी ।
 सांग माडली कैसें तें ॥ ३४ ॥ भैनावती झणे कुमारा । माझ्या पादता
 सकुमारा ॥ तुजसारीखा राजा बरा । लावण्य तुरा होता पै ॥ ३५ ॥
 तुझ्याप्रमाणें अग्रयज्ञ की रे । जळोनी जालीं राख निर्धार । तैसेचि जाईल
 हें शरीर । झणोनी घोर दुःख बाटळें ॥ ३६ ॥ गोपीचंद झणे
 मातेस । उपाय कोणता सांगा यास । ते चि करीन या समयास ।
 कदा बचनास न मोडी मी ॥ ३७ ॥ तब सी वदे अरे बाळा । सद्ध्या
 सान्द्रुल्या झेदाळा । व्यालंदरनाथ नाथ असतां भळा । अमर तुजला
 करीतां पै ॥ ३८ ॥ कोठें गेला तीर्थाटणा । योगीयाचा जो कां राणा ।
 कृपादृष्टी पहातां नैना । सकळ कल्याणा पात्र होसी ॥ ३९ ॥
 ऐसें सुचवितां भैनावती । राजा विन्न जाला चित्ती । अंतरी पावोन
 परम मीती । मातेप्रति निवेदितसे ॥ ४० ॥ जाळें कृत्य साकल्य । तें

॥ ४४ ॥ बळकट धरीता दोनी पाय । मग कैचा र्याशी अपाय ।
 सांगे भूपाशी त्या उपाय । अगाध आहे लांढा ती ॥ ४५ ॥ च्यारी
 पुतळे करविले । लोखंड ताऱ्याचे ते मळे ! तृतीय रौप्य ते हि जाले ।
 सुवर्ण सगळे देह्यरूप ॥ ४६ ॥ अमय देउनी राजीयाते । संगे घेतले
 कानिकनायें । आले लकरव्याजवळ त्वरीत । मजन करीत श्रीगुरुचें
 ॥ ४७ ॥ केरकचरादीद सारी । काढविली सेवकाकरी । सद्गुरु पाहाता
 आसनावरी । निशंत अतरीं वैसलेती ॥ ४८ ॥ मस्तकागामुनी केर-
 कचरा । सवा हात वरता सारा । आसनावाळी राहणे निरा । सोगीश्वरा
 जाळंदर तो ॥ ४९ ॥ पंचमूनातीत स्वरूप । निर्गुणनिर्धर्म आपीआप ।
 तेथे कैचा दृश्य आरोप । शेष धांपे ते वर्णिता ॥ ५० ॥ ऐसा समर्थ
 ष्याळंदर । तयाचा शिष्य कानिक निर्धार । गोपीचंद जवळी नृपवर ।
 करीत गजर भजनाचा ॥ ५१ ॥ अटहास्य करुनी शब्द । आदेश केला गुरुते
 प्रसीत्थ । जाळंदर वदती फोण तू सिध । सांगणे प्रसीत्थ एमळाही ॥ ५२ ॥
 कानिक हाणे शिष्य आपुळा । गोपीचंद आहे जवळा । ऐकुनी ऐसें
 स्वामीळा । कोप आला तत्क्षणीं ॥ ५३ ॥ तेरेसात जो का हाय ।
 तेरी काया कानिका खाक हो जाय । लोखंडपुतळा जळाला पाहे ।
 पाहात आहे सकळ जन ॥ ५४ ॥ मग दुसरी रप्याची मूर्ति । गोपी-
 चंदाची जे आकृती । कानिकनाय पुढे करीती । हाक फोडिती आदेश
 करुनी ॥ ५५ ॥ पूर्ववत्त ष्याळंदरनाथ । तेरेसात फोण छणत । कानिक
 सांगे गोपीचंद असत । क्रोधें वदत नाथ आंतुनी ॥ ५६ ॥ खाक
 होजाय शब्द निघता । राजप्रतिमा जळाली तावता । ऐसे पुतळे च्यारी
 पाहाता । दग्ध सर्वथा जाले ते ॥ ५७ ॥ याच बेळेसी गोपीचंद । उभा
 केला पुढे प्रसिध । भय पावता कानिकसिध । सांगती शुद्ध राग्याते
 ॥ ५८ ॥ आता स्वामीचा कोप गेला । मीळ नको गोपीचंदवाळा ।
 भेनावती पहाता डोळा । छिप्रा सकळ जवळी त्या ॥ ५९ ॥ नगरस्थ-
 जन देखती विष्णार । धमा राहिला राजेंद्र । थरथरा कपि शरीर ।
 घरीछे स्वकरो कानिके का ॥ ६० ॥ आदेश बंदुनी उंचखरें । घातिळा

साष्टांग नमस्कार । तेव्हा विष्यांती जाळदर । सात तेरे कोन हे
 ॥ ६१ ॥ सात मेरे गोपीचंद । निवेदिता ऐसें शुद्ध । कृपेने द्रवळे
 आत्मविद । बाळती छंदे शिष्यासी ॥ ६२ ॥ अछुनी आहे फायरे
 राग्या । अमर हो जाय तेरे फाय । आर्शाबाद जाळा तया । गोपीचंद
 राया तत्क्षणी ॥ ६३ ॥ मग ते स्वमुख वर्गीळ कोण । प्यारी
 वाचेसी पडले मौन । जाहाळे चतुष्टयदेहनिर्जन । लागली घन समाधी
 ॥ ६४ ॥ पचम अवस्था प्राप्तून । राजा अमर जाळा जाण ।
 जन्ममृत्यूचा घोट भरून । पातळी पूर्ण आत्मदशा ॥ ६५ ॥
 व्याळंदरनाथ निघाले बोहर । मगळयाचें याजती तुरे । वाटिली नगरांत
 साखर । पुण्या थोर आरमिली ॥ ६६ ॥ तपे पुजेचा विष्यार ढिहीता ।
 विस्तार होईल फार प्रया । राजोपचार अनेक पाहाता । सत्सींभ्य
 तत्त्वता राजा तो ॥ ६७ ॥ जाळें पूर्ण दिव्य वैराग्य । पायावरी घालिता
 कानिके सांग । सकळराग्याचा करुनी त्याग । सोडिला सगळींयाचा व्या
 ॥ ६८ ॥ मानुनी विषय वचनापरी । हाती घेतली जेणें किंगरी ।
 भिक्षा मागता स्वनगरी । नरनारी विस्मय करीती ॥ ६९ ॥ द्वादशवर्षें
 गुरुसंगे । कमाविल्या पूर्ण योग । पुन्हा येउनी नि सग । राग्य सांग
 केलें पै ॥ ७० ॥ मग स्वपुत्र बैसउनी आसनी । उत्तरपथा मेळे निघोभी
 सवाळाखपर्वती जाउनी । आत्मचिंतनी निमग्न ते ॥ ७१ ॥ अद्यापि तेथें
 गोपीचंद । योगासनी आहेत सिद्ध । भाविका दर्शन देती प्रसिद्ध ।
 वर्णितां शुद्ध बैलरी ते ॥ ७२ ॥ आतां गोरक्षासी मछींद्रमेटी । कैसी
 जाळी ते ऐकिजे गोष्टी । जेणे स्वानंदघनाची वृष्टी । पडे मिठी परब्रह्मी
 ॥ ७३ ॥ कानिकमुखें गोरक्षानी । मछींद्रवार्ता ऐकोनी । स्त्रीराग्यांत
 चालिले निघुनी । तव स्थानोत्थानी चौक्या त्या ॥ ७४ ॥ अठरावर्ष
 असो ज्ञाति । परवानगी नाहीं पुरुषाप्रति । गोरक्ष येईल याचि अर्थी ।
 बंदोबस्त युक्ती केल्याने ॥ ७५ ॥ येऊदोनवेळ्या किरोन मेळे । उपाय
 काही तेथें न चले । नाथगारक्ष सकटा पडजे । मन चवळे गुरुदर्शनी
 ॥ ७६ ॥ तव अकस्मात गणीका तेथे । आली परीवारासहित । मग आनंदळे

नाथ चित्तें। स्त्रीराज्यांत जातसे ॥७७॥ कळवातिनीबरोवर। निघाळे गुरू-
दर्शना योगेश्वर। मृदग वाजवित्ती सुदर। निघाळे अतर वेश्येचें ॥७८॥
पखवाजी आपुळा क्षणून। संगे घेतळा गोरक्ष जाण। सींगणदीपांत
गेळी घेऊन। पात्रा पूर्ण गुणवती ॥ ७९ ॥ मुख्य पन्नाणी सकळ
वृत्तांत। ठेडनी घेतळे गाणिकेते। कचेरी करुनी त्वरीत। गायन नृत्य
करविले ॥ ८० ॥ मछोद्रमहाराज पद्यासनो। मेनीनाथ सुपुत्र जर्नो।
समेसी आल्या बहु कामिनी। नर्तन यामिनी होतसे ते ॥ ८१ ॥
परोपरी द्याळ प्रवद। नाना धाव्या मुद्रा प्रसिध्द। गायन होतसे
विषद। दाटळा आनंद समेसी त्या ॥ ८२ ॥ तव पखवाज्यातून शब्द
सुस्तर। निघता जाळा अतिगर्भार। पात्रा नाचे थरथरथरथर। चढौ
मछोद्र गोरख आया ॥ ८३ ॥ पन्नाणीसी सुचवित्ती साग। गोरक्ष
आळा येथे कीगे। आता तुटळा तुझा संग। गुरुभक्त अव्यंग आहे तो
॥ ८४ ॥ गायन समाप्त करऊन। पाध्यारीता गोरक्षा जाण। साष्टांग
करुनी नमन। धरीले चरण श्रंगुरुचें ॥ ८५ ॥ मग तो प्रेमा काय
बदावा। विष्णु भेटले सदाशिवा। कीं मारुति घीराववा। सगम बरवा
तेसा तो ॥ ८६ ॥ घळघळा नेत्री अश्रू वाडाती। आदिगन जाळे
उभयतां प्रति। गुरुभाता वदिला प्रीती। नाही चिची द्वैतभाव ॥ ८७ ॥
काहींदिवस राहुनी तेथें। प्रार्थिला स्वामी श्रीमछोद्रनाथ। चढावे क्षणता
स्वदेशाते। परीक्षित्ती शिष्याते स्वटीले ॥ ८८ ॥ गोरक्षजी तूं शिष-
ळासी। ब्रह्मचर्यें जाजवळासी। करुनी देतो स्त्री तुमसी। ऐश्वर्यासी मोगी
वापा ॥ ८९ ॥ विज्ञप्ती करी गोरक्षी तेंव्हा। हे बरे नव्हे गुरुदेवा। ताराव्या
जडजीवा। सदाशिवा अचरार तुझा ॥ ९० ॥ हास्य करुनी श्रीनाथ। जागिले
शिष्ये मनोमत्त। काढिले सहजी युक्ताते। निघावया हेथुनी पै ॥ ९१ ॥
मेनिनाथा घुवावया। आज्ञापिले गोरक्षा तया। तेथें आपटुनी घुतळी
काया। सुकावया चर्म टाकिले ॥ ९२ ॥ मेनी तेव्हा न पडता दृष्टी।
पन्नीण घाबरी जाळी पोटी। डुडकी ग्राम बाजार हाटीं। न पडे दृष्टी
कोठेचि तो ॥ ९३ ॥ गोरखीसी त्या विध्यापिता। सांगोतळी समूळ

कथा । आहो प्रमाण धुरोनी सर्वथा । धारयतीं वाळू घातळा ॥ ९४ ॥
 मग तो अनर्थ शोक त्रिमांचा । मयीं न फारवे वर्जन वाण्या ।
 गुरु गोरक्ष यदतीं आमुषा । संगडिता साचा सर्जाव करीन ॥ ९५ ॥
 पसीणीं दाणे या चेळा । आठांच गुरुशिष्य तुझा चला । परी मेनीनाथ
 पावा मला । धरी घेचनाट्या गोरक्ष तो ॥ ९६ ॥ अष्टमासंस्थि
 ग्यापासी । गुरुमक्त तेजोराशी । आय क्षणता मेनीनाथासी । उशोर
 तयाशी काय मग ॥ ९७ ॥ शतसंख्या मेनीनाथ । उमे राहिळे पुढे
 निधित । आश्चर्य करीतीं पत्नीणी समस्त । मज्जिदनाथ चाकाटळे ॥ ९८ ॥
 नवळ पाहुनी सत्शिष्यासी । पोटाशीं धरीतीं कृपागशीं । मेनीनाथ
 टेडनां येक सर्वाशीं । अदृश्यासीं करविळे पै ॥ ९९ ॥ अनसरी
 ह्या निवतीं नाथ । पत्नीणीं जोडीतीं सकळ हात । गोकुळा-
 तुनीं जातां धीकांत । तेसा वृक्षांत जाहाला पै ॥ १०० ॥ उरधवे
 व्याशीं प्रबोधीले । गोरक्ष तेथि समाधान केले । गुरुशिष्य तेथुनी
 निघाळे । झोळींत घातळे सुवर्ण पै ॥ १ ॥ ते गोरखीसीं नाहीं
 विदीत । पाहिळे होते मज्जिदनाथें । मार्गीं चाळतीं प्रश्न करीत । डर
 येथे आहे का ॥ २ ॥ गोरक्ष क्षणनी डर ता काय । झोळी जड
 लागताहे । स्वामीसीं न कळता लवलाहे । काहुनी हेमा टाकिले
 ॥ ३ ॥ काहीं मार्ग क्रमुनी जाता । विष्णारीतीं गोरक्षनाथा ।
 डर येथे आहे आतां । देश पहाता काटक दीसे ॥ ४ ॥
 गोरखी वदनी नाथजीला । डर तो पिछे मार्गे राहिला । चापत्रितो
 झोळीला । तो सुवर्णाटा न देखती ॥ ५ ॥ वृथाप्यकाळी काय खावे ।
 रागे शिष्यासीं मरतीं स्वमावे । गोरक्षे नमुनी गुरुदेव । योग वैभव
 दावितसे ॥ ६ ॥ धीमगेचे उचरेस । चंद्रावती नगर असे । उर्फ
 आश्चर्य वि०से । केले निर्दोष कनक ते ॥ ७ ॥ कांवनपर्वत क्षणती
 जन । मज्जिदनाथे पहाता नैन । पोटाशीं धरीले आनदानें । प्रेमे करून
 सत्शिष्य ॥ ८ ॥ पूर्णता जाणून योगाची । हर्षिंनळी गुरुमाय सावि ।
 आळावला गोरक्षाची । घेतली नेमाचा मीनार्थें ॥ ९ ॥ असो ऐका

अनेक लोळा । मती न पुरे ल्याहावयाळा । हरीहर अवतार घेतळा ।
तारीवयाळा जन सारे ॥ ११० ॥ पदेसंख्या बहुत करुनी । प्रगटविले
वैराग्य जनीं । हटदीपिका ग्रंथ रचुनी । केले प्राणी योगारूढ ॥ ११ ॥
नाना काव्य पदरचना । जेणे प्रबोध होये मना । ऐसे प्रबंध विचित्र
जाणा । पहाता मना सुख होये ॥ १२ ॥ अनेक तीर्थे गुरुशिष्ये ।
करिते जाळे उभययोगेश । शेवटीं येठनी पंदरीस । स्थिर मानस पै
जाहाळे ॥ १३ ॥ मछीद्रगोरक्ष भेटता योगी । प्रेममरते पांडुरंगी ।
येकात्मता मुळिची आर्गी । आत्मरंगी देवभक्त ॥ १४ ॥ सूक्ष्मसंवाद
अलक्ष मुद्रा । बोलती हरी गोरक्षमछीद्रा । ते काय फळे इतर क्षुद्रा ।
ज्ञानसमुद्रा नमन तया ॥ १५ ॥ योगस्थीती कीर्तनरंगे । तोषविला
रमारंग । घन्य मछीद्रगोरक्ष अभंग । सोढीला वियोग जीवशिवाचा
॥ १६ ॥ योगसौम्याज्यदिवाळी । सकळप्राणिया भूतळी । दृश्यमाया
दवडुनी घुळी । दृष्टी न्याहाळी परमदा ॥ १७ ॥ सद्गुरुसित्थ कृपाराशी ।
कथन करविले चरित्रासी । मछीद्रगोरक्ष तावविचारसी । नमन तयासी
पुनःपुन्हा ॥ १८ ॥ पुढील कथा मनोहर । यादवराजसाधूचें आख्यान
सुंदर । वदविता स्वये श्रीगुर्वार । श्रोती सादर ऐकिजे पै ॥ १९ ॥
राजारामा पंदरीनिवास । स्वतःसित्थ हृदई प्रगटलासे । कारणकार्य
भक्तळांलेसे । कथवी निःशेष शेषशाई ॥ २० ॥ भक्तमंजीरीमालाग्रंथ ।
ध्वजे चि पुरती मनोरथ । मछीद्रगोरक्ष आख्यानाते । जाळे समाप्त
दोन अध्याई ॥ २१ ॥ अध्याय ॥ २ ॥ येकूणसंख्या ॥ २२९ ॥
समाप्त ॥ अमु० अ० ॥ ८८ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
॥ श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥ शुभंभयतु ॥

अध्याय ८९
— यादवेंद्रसंत —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सित्थसागरा ।

स्वरूपोदकाचा नाही पार । भक्तिज्ञानवैराग्यजळचर । क्रीडती साचार
 अनेक पै ॥ १ ॥ प्रेमरसाचा पयाव्ही । विवेकवटवृक्ष तयामधी ।
 अनुभवलोचन आत्मसिन्धी । पत्रशुद्धी तूया ते ॥ २ ॥ बाळमुकुंद तेथें
 पाही । शेष निर्गुण विलसे ठाई । पंचभूतें कांति काई । निःशब्द ठाई
 परीपूर्ण ॥ ३ ॥ ते निःशब्द आनंदगामा । विटेवरी सदा उभा ।
 चराचरी तेणें शोभा । फाकटी प्रभा सर्वत्र ते ॥ ४ ॥ दाशरथी
 रविकुळमंडण । पंढरपुरी श्रीचिद्घन । सन्मालिका तया करून । करी
 अर्पण श्रीगुरुकृपें ॥ ५ ॥ श्रीपराशर महान्तरुषी । तृतीयभागवत
 आत्मविद्यासी । अवतरले नारायण जया कुशी । निश्चयेशी व्यासरूपे
 ॥ ६ ॥ संतमंडळीत तेणें स्वामी । अवतरण केले ईहि भूमी । ते कथा
 ऐका तुली । स्वात्मधर्मा मेळवी जीवा ॥ ७ ॥ पराशर दाणिजे परेचा
 शर । नामपासुनी जो उद्धार । पर्यंतीसी येउनी स्वरे । मध्यमा सत्वर
 उलंघिती ॥ ८ ॥ बैलरी ते दुर्गंध । तीच केळी तें सुगंध । जळचरी
 ढोमरी ते प्रसिद्धा । देवता शुद्ध वरुण तो ॥ ९ ॥ गंगेत तवे ती
 सत्यवती । असत्य न वदे कदा निश्चिती । परेचा शर तिजप्रति ।
 क्षगटला प्रीति जांवेसी ते ॥ १० ॥ तो पराशरमहाराज पूर्ण योगी ।
 सत्यवतीसी नित्य भोगी । शब्दव्यास उत्तम जगो । अनुभव आंगी
 पाहता तो ॥ ११ ॥ शब्दापासुनी ग्रंथ निर्माण । वेदशास्त्रे सकळ जाण ।
 व्यासोच्छिष्ट सर्व कणून । सांगती जन तत्त्वनिष्ट ॥ १२ ॥
 परी हे नेणजे कवणा इतरा । गुरुपुत्र जाणती विचार । सद्गुरुचे पाय
 धरा । पराशरा ओळखीजे ॥ १३ ॥ घरोचरी वाचिती ग्रंथ । येकमेका
 सांगती अर्थ । विसरुनी गेले आत्महित । दवाढे व्यर्थ आयुष्यासी
 ॥ १४ ॥ असो ऐसा सर्वाभूती । व्यापिला पराशर त्रिजगती । तेणे
 अवतार धरीला क्षीती । ते कथनोक्ति वर्णिले ॥ १५ ॥ निर्गुण
 निर्विकार । परब्रह्म साचार । तेचि होउनी साकार । विटेवर तिष्ठतसे
 ॥ १६ ॥ धन्य क्षेत्र ते श्रीपंढरी । विठळ उभा मोमातीरी । भेटावया
 त्या प्रेम अंतरी । जन्मली खरी साधुदे ॥ १७ ॥ जाणुनी हे चि

पराशरमुनि । देह धरीला प्राकृतजनी । परेपासुनी शब्द करणी । कुंडल
भूषणी तें ग्राम ॥ १८ ॥ कृष्णेपासुनी दोन कोस । तेथें कुंडलनगरी
विशेष । माहात्म तेथील बहुत असे । अन्य ग्रंथास वर्णिले ॥ १९ ॥
ऋग्वेदी ब्राह्मण कुळकर्णी । भाव तपाचा पाहुनी । उदरीं आले
पराशरमुनि । मुकृतखाणी घन्य ते ॥ २० ॥ यादवेंद्र ठेविलें नाम ।
पाचें कारण जाणोजे नेम । यादवेंद्र हरी तैसे कर्म । व्यभिचार धर्म
नातळे भंगा ॥ २१ ॥ दिवसो दिवस वैराग्य जर्गी । स्वयंप्रकाश
आत्मसंगी । ज्ञान तैसे पहाता जर्गी । नेणती अभागी जीव तया
॥ २२ ॥ भजन पूजन वेदाभ्यास । ही तो स्थीती मुळिची असे । पुत्र येक
होता निजतपास । गेले योगेश निघोनी ॥ २३ ॥ ते स्थान फोणते क्षणाळ ।
समुद्रेश्वर घदती सकळ । कुंडलराग्याचे प्राजळ । शरीर सोडळ जाळे ते
॥ २४ ॥ ते स्थळ परम चोखट । सर्व ऋषींचे बसते पीठ । तार्थ महिमा
परीष्ट । नांदे श्रेष्ठ गिरीजापति ॥ २५ ॥ ऐशी जागा पाहुनी बरवी । गेले
तेथे यादवगोसाधी । तपश्चर्या आरंभिळी बरवी । लीळाळाघवी योगी तो
॥ २६ ॥ गळितपत्रे मक्षून । बरी करावे उदकपान । रात्रंदिवस
भगवत्स्थान । नाहीं भान देहाचें ॥ २७ ॥ तीन तपे छर्त्तिस वर्षे ।
आराधिका जगनिवास । भग निघाले पंदरीस । पराशर योगेश
यादवेंद्र ते ॥ २८ ॥ शुचिभूत येकाग्रता । भजन करीत क्रमिती पंथा ।
तपो तेज सुंदर पहाता । निजभ्यास तो पांडुरंगी ॥ २९ ॥ जो जो
जवळी पंदरी दिसत । तो तो आनंद पोसंडत । प्रेमाश्रू नेत्री गळत ।
नृत्य करी अति हर्षे ॥ ३० ॥ इकडे देवासी जाली त्वरा । झणे भेटेन
केव्हां पराशरा । संगे वेडनी वैष्णव फरा । आळा सामोरा श्रीचननीळ
॥ ३१ ॥ यादवेंद्रा त्या धरीले करे । आळिंगन जाहले परस्परें । आले
राठळांत शारंगधर । गजर योर होतसे पै ॥ ३२ ॥ देवभक्त बोळती
गोष्टी । ते सुख नेणे परमेष्टी । संतमंडळी जाली दाटी । धुरजेटी
आदिकरुनी ॥ ३३ ॥ भजनकळाका लागली घाई । रंगशिल्लेवरी नाचे
पाही । विटेवरी श्रीविठाबाई । देहावरी नाहीं यादवसंत ॥ ३४ ॥

विदेहस्थीतीने वेधीळी दृष्टी । ताटस्ता भजनी गोमटी ।
 परमहंसी पडली मिठी । होतसे दृष्टी प्रेमाची ॥ ३५ ॥ मग
 सावरोनी आनंदमरते । पुजीळा यादवें रक्मणीकात ।
 चषये प्रहरी कीर्तनाते । बाळगटात ठाकडे जमे ॥ ३६ ॥
 ते वाग्नुत्व श्रोण वर्णा । पराशर अवतार जाळा मोदिनी । भक्तिसुख
 भोगावया जनी । प्रेमखाणी उघडली ते ॥ ३७ ॥ श्यातुर्मास्य राहुनी
 पडरी । तोषविला रावणारी । भ्रमण कराया पृथ्वीवरी । सांगती हरी
 साधु ते ॥ ३८ ॥ भगवान् झणती यादवेंद्र । श्रीपराशरभवतारा ।
 भक्तिमार्ग स्थापोनी घरा । उपदेश करा प्राण्याते ॥ ३९ ॥ कळीमर्षे
 घोघरी । वेदांत बोळती नरनारी । भूतदया नाही अतरी । मधुकरी न
 घालिती ॥ ४० ॥ भक्तदान जनी राहिले । झणुनी पोट धरीछे मां
 करकमळे । क्षुधा लागली मज प्रचळ । मुचविले जगया ॥ ४१ ॥
 परी न जाणती हे वर्म कोणही । ऐसे सांगता चक्रपाणी । यादव नेत्रासी
 आले पाणी । समजले मनी मगवद्भक्त ॥ ४२ ॥ क्षेत्र जे का पराशर ।
 तेथे आले पराशरभवतार । नाम जयाचें यादवेंद्र । केळा विष्यार
 तो ऐका ॥ ४३ ॥ पनाळगढ झणती प्राकृत । देशपडि तेथील
 गृहस्थ । उपदेश केळा तया त्वरांत । भेटले तेथे आपदेव ॥ ४४ ॥ तो
 मुकुती जन्मांतरीचा । स्वशिष्य जाणुनो आपुळा साचा । दीक्षा देउनी
 तयाचा । फाटीला मनाचा मळ सकळ ॥ ४५ ॥ आपरूपी आपदेव ।
 दाखविता सर्वां सर्व । श्रीगुरुपदी जडला भाव । नाही पाव द्वैतासी
 ॥ ४६ ॥ यादवेंद्र तया आज्ञा करीती । फरावया अजशांती । ब्राह्मणादि भळते
 शांती । दिवाराती सर्वकाळ ॥ ४७ ॥ सोळीकाठी देखून । मस्तकी ठेविण
 पत्रकर जाण । करविती सदा अजदान । क्षेत्र पावन पराशर ते ॥ ४८ ॥
 अहोरात्र जेथे पगती । प्राकशाळेंत श्रीभगवती । अनपूर्णा स्वये जगती ।
 तेथे किती जेवतीळ ॥ ४९ ॥ भक्तसत्र तें सतत । अद्यापी आहे
 चालत । सर्वाभूती पदरीनाथ । करीती वृत्त पनाळपासी ॥ ५० ॥
 सांप्रदाईशिष्य यादवस्थामांचे । मृत हे चि निरंतर जयाचें । जे येतीळ

कोणी त्याचे । अतिथ्य नेमाचे करीती पै ॥ ५१ ॥ पराशरक्षेत्री
 ब्राह्मणमोजन । रात्रंदिवस होतसे यज्ञ । यज्ञमोक्षा पंदरीरमण । तेणेकरून
 संतुष्ट तो ॥ ५२ ॥ ऐसे समर्थ पराशरश्रुती । यादवेदरूपे पनाळपासी ।
 मातृव्य केले पुण्यभूमीसी । पुनीत जगासी करीती पै ॥ ५३ ॥
 अष्टतीर्थें मुख्य तेथे । अष्टमासिंघी वसती तेथें । अष्टधाप्रकृती निवारण
 होत । दर्शनो अगणित पुण्यराशी ॥ ५४ ॥ पराशरक्षेत्री अष्टांग योग ।
 सार्धले यादव निजआंगें । अष्टवस्तु जेथें सांग । नसे व्यंग काहींची
 ॥ ५५ ॥ अष्टौ भाव तसे स्थानी । प्राप्त होती मायिका जनीं ।
 आठवा अवतार द्यातां मनीं । पवित्र प्राणी सहजी ते ॥ ५६ ॥
 देवकीजा गर्भे आठवा । हृदयांतरी त्या साठवा । भवार्पाव तेणें आठवा ।
 मन ठेवा भगवत्पदी ॥ ५७ ॥ अष्टौ अष्टतीर्थें पनाळपाशी । पराशर-
 क्षेत्र ते संतमिराशी । पराशरगुह्या स्थानाशी । करीती श्रुति पराशर वासु
 ॥ ५८ ॥ ते स्पष्ट रमणीय आपुले । यादवे जाणुनी सांगीकारीले ।
 निज आवडीने आसन घातिले । तमाधिस्थ बैसले ते
 ॥ ५९ ॥ ते खोळा केंतुळी वर्णीली । धन्य अवतार गुरुमाझजी ।
 जगदोत्थारार्थ प्रवट जाली । स्थीरावली पराशरगुह्ये ॥ ६० ॥
 काही दिवसा बाहेर निघोन । अश्वत्थाखाली बैसले जाण । दर्शना
 पातळे ब्राह्मण । आदिकरोन आपदेव शिष्य ॥ ६१ ॥ चिमाबाई स्त्री
 तपाची । गुरुपदी निष्टा फार तजेजी । मर्जी पाहून यादवेदस्वामीची ।
 विज्ञप्ति साचि करीतसे ॥ ६२ ॥ ज्ञाने स्वामी श्रीगुरुरामा । हेतु साधा
 एक हृदया । सेवन करावे तुझी पया । विनवणी पाया सलग्नीजी
 ॥ ६३ ॥ दीनवदने माकीता करुणा । कृपेने ह्मणला सहकुराणा ।
 करीते जाळे दुग्धपाना । धन्य लळना सुंदरी ती ॥ ६४ ॥ बारावें
 परीयंत । दुग्ध पिती यादवसंत । चिमाबाईची सेवा बहुत । केले सनाथ
 तिजलागी ॥ ६५ ॥ तीर्थें सकळ किरोन । उधरीले प्राणी जाण ।
 ठाई ठाई अन्नदान । ब्राह्मणमोजन करविती पै ॥ ६६ ॥ उपनास
 गुळवणी दिजोत्तम । अपदेव वंश प्रेमळ परम । तेणें वाढविला अन्नधर्म ।

जाला धाम कीर्तीशी ॥ ६७ ॥ करवीरक्षेत्रस्थ नृपति । ज्याचे औदार्य
 दिव्यसंपत्ति । गाव तेणें अविळे प्रीती । संस्थानाप्रति स्वामीच्या
 ॥ ६८ ॥ सखारामबाबा मोठ्या सावढा । सद्गुणगुळवणी तो निघडा ।
 बांधोनी जेणें थोरला वाडा । करी प्रौढा अन्नदान ॥ ६९ ॥ भक्तपरीक्षा
 करावी क्षणून । देवें दुष्काळ पाडिला जाण । मिळेना जेव्हा कवणा
 अन्न । येती घाऊन पनाळ्याशी ॥ ७० ॥ भिकारमर्णंग अनेक
 श्राती । पराशरक्षेत्री नित्य पंगती । अष्टौप्रहर नाही गणती ।
 आश्चर्य कराती श्रीमगधान ॥ ७१ ॥ घन्य ते यादवसंप्रदाई । अन्नदान
 करीती पाही । मुक्तिद्वार सर्वदा हि । कवणा नाही आढकाठी ॥ ७२ ॥
 तार्थ्यासी रोगी प्राणी । तेथें रहाता नाही अढवणी । देवनी त्या
 औषधपाणी । प्रीतीकरुनी सेवा करीती ॥ ७३ ॥ असो ऐसा सांप्रदाय ।
 पनाळ्यागढाशी चालताहे । यादवेंद्रसत गुरुमाये । अवतार होये
 पराशराचा ॥ ७४ ॥ परेहुनी जे का पर । पराशरमुनि तो निर्धार ।
 करावया दीनोत्धार । यादवेंद्रनाम धरीयेले ॥ ७५ ॥ यादवेंद्र हरी
 श्रीकृष्ण । पराशरश्रयी भागवत पूर्ण । उभयतासी नाही भिन्न ।
 अभेदपणें देवभक्ता ॥ ७६ ॥ क्षणुनी नाम तें चि त्या । पराशर
 भागवत तृतीया । त्रिगुणार्तात करावया । घरीली काया भूमदळी
 ॥ ७७ ॥ जग सर्वत्र लाउनी भजनी । अन्नदान उभविळे जनी ।
 मिळोनी गेलें चिद्रगनी । ते करणी अगाध पै ॥ ७८ ॥ कीर्तन भजन
 नित्य जेवें । ब्राह्मण जेविती असह्यात । कोणे येके दिनीं आळे मनाते ।
 जड देहाते विसर्जन करावया ॥ ७९ ॥ सांप्रदाई जना सागून । घातिळें
 जेणें योगासन । क्षणती आह्वा करणें प्रयाण । सावधान असा तुझी
 ॥ ८० ॥ नियोग कळता वैष्णव सारे । आत्मनिष्ठ मिळाले अपार ।
 रात्रंदिवस कीर्तन गजर । पूजनप्रकार अनेकरीती ॥ ८१ ॥ मग तो
 सोहळा अर्चनाचा । प्रयी न करवे लेखन साचा । मेळा मिळाला सताचा ।
 पढरीचा देव आदिकरुनी ॥ ८२ ॥ नारद तुवरगायन करीती । सुरवर पातळे
 सर्वत्र जगती । स्वर्गाहुनी सुमने वर्दती । अत्त उघोती छीन होती

॥ ८३ ॥ दशवेदारीं सहस्र दळ । प्राण तेथे आकर्षिले ।
यादवसंत मिळोनी गेले । ब्रह्म निर्मळ त्यामाजी ॥ ८४ ॥
माघमास कृष्णदशमी । कृष्णरूप जाले यादवेंदस्वामी । पराशरक्षेत्र
पनाळामूमी । उल्लाहा नेहमी जेथे सदा ॥ ८५ ॥ वृंदावन स्थापनी
तेथे बरवे । दर्शना येती जांभ्व सर्ष । तयाचा तो निसें भय । जडला
भाव श्रीगुरुपदी ॥ ८६ ॥ निखनेम प्रदक्षणा । करीतां तया वृंदावना ।
सकळ पुरधी मन कामना । योगीराणा यादवेंद्र ॥ ८७ ॥ भूतपिशाच
समंथ । गती घेती तेथे प्रसिथ । कुष्टादिरोग तेथे विविध । पळती
निशित्य दुष्ट विकृती ॥ ८८ ॥ उल्लाहा होतसे पुण्यतिथी । अन्नदान
सर्वामूती । असंख्य यात्रा जेथे मिळती । कीर्तन करीती ठाई ठाई
॥ ८९ ॥ पंढरीसारांखे अतिदृढ । चमत्कार होतो निज प्रौढ । धन्य
पराशर पनाळगढ । संतासी आवडे ते जागा ॥ ९० ॥ जेथे संत तेथे
हरी । हे तो उबड प्रयांतरि । याळागी द्वैत टाकुनी दुरी । धरा भंतरी
श्रीचरण ॥ ९१ ॥ सद्गुरु सित्व पदारविंद । तेथे जाहाळी वृत्ति
मिळिंद । राजारामी रमवी शुत्व । वदवी छंद संत चरीत्रे ॥ ९२ ॥
यादवस्वामीची अनंतलीळा । यथापती प्रताप वर्णिष । भक्तमाळिके
मणी बोबिळा । अवतार भला पराशर तो ॥ ९३ ॥ पुढे अवधान
धावे श्रोती । अजगरवाघाची वणू स्थांती । श्रोतावक्ता श्रीरघुपति ।
चेतवी स्फूर्ति व्याचा तो ॥ ९४ ॥ भक्तमंजरीमालामंथ । धवणे चि
पुरती मनोरथ । जाहाळा अध्याय समाप्त । यादवेंद्र संतचरीत्रासी
॥ ९५ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥ अनुक्रम अध्याय ॥ ८९ ॥
समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय ९०

— अजगर रायाजी —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जयसद्गुरु स्वतसित्था ।

भादिविष्णु आत्मयाशुस्था । मूळमाया लक्ष्मीसिंहा । वैकुण्ठप्रसिद्धा
 देहस्त्री ॥ १ ॥ विवेकविष्यार द्वारपाळ । जयविजय ते चि प्रबळ ।
 ब्रह्मदेव प्रबोध संबळ । नामाकमळ सामाजी ॥ २ ॥ तेतीसकोटी-
 देशगणे । सकळ संशरीर घसते जाण । विस्तार करीता तयाचा पूर्ण ।
 होईल प्रकर्ण ते चि सारे ॥ ३ ॥ अंतरबाण येक हरी । द्वैतपणा
 समूळ हरी । काय बद्ध ते येखरी । स्वमुख लहरी स्वानंद ॥ ४ ॥
 धन्य धन्य तो श्रोपाठले । माझे मीपण दुरी केले । विभक्तपण
 दबडुनी मळे । मेळविले मर्तीसी ॥ ५ ॥ तो मर्ती येकात्मता ।
 भूतमात्रा भरील सचा । बंदन तया सहुरनोपा । स्वामीणांकाता पंदरीशा
 ॥ ६ ॥ भक्तमंजीरी तव प्रसादे । गुंफितसे मतिमंद । अर्पावया तुज
 छंद । बोव्या प्रबंद निज आवडी ॥ ७ ॥ ग्रहण करणे हे पुजा ।
 विनवणी माझी अधोक्षजा । ठाकलासी भक्तकाजा । उमा सहजा
 समक्षरणी ॥ ८ ॥ ऋषभदेव आत्मनिष्ठ । सकळसंतामाजी बरीष्ट ।
 जयाचा स्वीती परम भेट । वर्णिनी स्पष्ट श्रीमागवती ॥ ९ ॥ तयाचा
 कळीठ अवतार जाळा । तये कथेची मंजीरीमाळा । अजगरसाधु मणी
 शीमळा । ते चि लाळा कपन करूं ॥ १० ॥ गौडमादण सुकृति
 वैभव । जाणुनी तयाचा पुण्यभाव । पोटासो आले ऋषभदेव । आर्गी
 स्वभाव आत्मस्वीति ॥ ११ ॥ उपजत अजगरश्चि । कोणी न जाणे
 तयाप्रति । अवघे जन धिकारीती । मायबाप करीती कंटाळा
 ॥ १२ ॥ व्रतबंध होता चि उदासीन । परमहंसदीक्षा घेतली
 जाण । सेविते आले कदाकानन । देती दर्शन दत्तात्रया ॥ १३ ॥
 मग तेथे सांगणे काय । कायाच जाली अकाय । ते अनुभव बोलता
 नये । मनाचे होये उन्मन पै ॥ १४ ॥ अजगरासारखे लक्षण । ते चि
 पहले नामामिधान । अलक्षमुद्रा परीपूर्ण । जन विजन नाही तया
 ॥ १५ ॥ परापेक्षा ज्ञान मोजन । इन्द्रियक्रिया जे वर्तणे । तेथे स्वयं
 नाही करणे । अलिप्तपणे तो योगी ॥ १६ ॥ देहप्रारब्ध घालुनी गांठ ।
 आपण वेगळे मळनिष्ठ । स्वईले वर्तती चोखट । नाही खटपट अन

दुजो ॥ १७ ॥ निर्विकार वाच्यदेशा । तैसे करणें अजगरयोगेशा ।
 उरलीच नाही द्वैतनिशा । काय आशा वर्णू मी ॥ १८ ॥ कोणी नेसवो
 उत्तमवस्त्रें । घालोत अंगा आळंकार । कोणी केडुनी घेता चिरे । सारखा
 विन्यार दोहीचा ॥ १९ ॥ जेऊं घातल्या जेवावे । उदक पार्जल्या
 प्राशन करावें । नातरी तैसे चि राहावें । पिशादगौरव नाही मनी
 ॥ २० ॥ मूलीवरी शरीर पडे । किंवा मंथकी करीती आरूढ । दोहीचा
 सारीखा पयाढ । नाही चाड कवणाची ॥ २१ ॥ ऐसे महाराज
 अजगरवावा । सुसुखधनाचा निज ठेवा । ऋपभेदाचा अवतार बर्वा ।
 भाव ठेवा तयापदीं ॥ २२ ॥ उत्तरदेशी पैणवमूर्ति । उद्भवलीसे तेतो
 जगती । नाशकक्षेत्रासी यावया युक्ति । जाली कोण गती ते ऐका
 ॥ २३ ॥ शिंदे आणि होळकर । विठलशिवदेव नारोशंकर । राजेवहादुर
 विचुरकर । गेले सरदार बहुत तिकडे ॥ २४ ॥ हत्तीघोडे सैन्य
 भारी । हिडता तया देशांतरीं । अजगरमूर्ति पाहिळी बरी । गजावरी
 बैसविला ॥ २५ ॥ विचुरकर माणी आणुनी देशी । स्वगृही ठेविलो
 आनंदेसी । सेवा करीती दिवानिशी । सुकृतराशी धन्य ते ॥ २६ ॥
 विदेहस्थीती योगीराणा । स्वदेश तयासी सर्वत्र जाणा । निरंतर मुद्रा
 व्याचे नैना । अजगरपणा शोभे तो ॥ २७ ॥ कोणे येके दिनीं शंकरा
 क्षणून । मोठ घालिता मस्तीती पूर्ण । रजना आणि रसन्य । रस अभिन्न
 येकात्मता ॥ २८ ॥ विरोनी गेली सकळत्रिपुट्य । ब्रह्मोदकी आनंदवृष्टी
 नये बोलता ते गोष्टी । पडता मिठी आप आपणा ॥ २९ ॥ असो
 ऐसे योगीसव । नाशकक्षेत्रासी आले स्वभावें । अजगरवृत्तीचे निज-
 बैभव । येता जीव दर्शनाते ॥ ३० ॥ मेवाभेडाई अनेक फळें । नैवेद्य
 अर्पुनी अन्न सोजवळ । वस्त्रंप्रावणें निर्मळ । छेबवितो वळ स्वामीते
 ॥ ३१ ॥ ते कोण तयाचे सामाळी । जेथील तेथे राहाती स्वळी
 पर्जन्यशीतउन्हाळी । त्रिकाळी दिगंबर ॥ ३२ ॥ जवळ धुणो करीता
 कोणी । हात अग्रेत पडला जाउनी । अजगरवावाशी अवस्था उन्मनी
 पाहिले नैनी विप्रनी ॥ ३३ ॥ मग तो येकीकडे काढोला कर । औपे

लांबिली सत्वर । ऐसे महाराजस्वामी अजगर । जाहाला अवतार
 श्रवमदेवाचा ॥ ३४ ॥ या नांव निर्विकल्प । समार्धाचे प्रत्यक्ष स्वरूप ।
 नातरी मिथ्या वागजल्प । संतरूप धरीती जगो ॥ ३५ ॥ शब्दध्यातुर्ये-
 वळेकरून । उपदेशीती वावळी जन । विषयमोर्गी रातळे मन । नाहीं
 चिंतन स्वरूपाचे ॥ ३६ ॥ जयाशी जाळी गुरुकृपा । तया येथे मार्ग
 सोपा । येरा चमन्याशीच्या खेपा । देता घापा जन्म घेता ॥ ३७ ॥
 मुक्तपणाचे नोव्हे सोंग । असावा अंगी अनुभव चांग । निर्विकल्पसमाधी-
 योग । पांडुरंगकृपेने ॥ ३८ ॥ जोवरी न सरे देहबुद्धी । तववरी कर्म
 करावे त्रिशुद्धी । मायाब्रह्म लक्षुनी संधी । आत्मसिद्धी पावावी ॥ ३९ ॥
 तेथे बत्व ना मुक्त । अतरशाह आपण विलसत । ऐसा स्वामी सद्गुणाय ।
 अजगरसंत या कळयुर्गी ॥ ४० ॥ कोणे येके दिनीं ज्ञानतमारी ।
 बैसळे असतां गंगातीरी । उदक चढतां नदीशीं मारी । नरनारी पळती
 पै ॥ ४१ ॥ अजगरवावासी उठा क्षणतां । कोण व्याचे ऐके तत्वता ।
 सदा सर्वदा तादात्म्यता । ताढस्तता परिपूर्ण ॥ ४२ ॥ आंगावर चढतां
 नीर । घाहात घाळीलें शरीर । उठ्या टाकोनी सत्वर । फाटीले बाहेर
 द्विजेंद्र ॥ ४३ ॥ आश्चर्य जनी मानून । करीते जाहालें सकळ नमन ।
 उदक यावयाचे चुकवोन । केळे स्पान तयाशी ॥ ४४ ॥ भक्तीसी
 लागले ब्रह्मवृंद । दर्शना पातळे आत्मविद । गोपिकाबाईपेशवी प्रसिद्ध ।
 तयेनें शुद्ध वगळा बांबविला ॥ ४५ ॥ सेवेशी योजिला शूद्रज्ञाती ।
 पुण्यसामोर्गी तयाची पुरती । म्हणुनी दास्यभाग्यसंपत्ति । लागले हार्ती
 तयाचे ॥ ४६ ॥ निरतर तो सेवेशी उमा । पात्र जाळा ज्ञानगर्भा ।
 मिळे निल ब्राह्मणसभा । अद्भुत शोभा संतजागाची ॥ ४७ ॥ इकडे
 पंढरीनाथासी बैन न पडे । मेळविले गोपाळ सबगडे । भजन करीत
 वाडेकोडे । येतो निधडे नाशोकासी ॥ ४८ ॥ स्वमीणीसहित मुरारी ।
 जनस्थानासी पातळे हरी । काय बोलूं ते बैलरी । मिळाळी सारी
 साधुवृंद ॥ ४९ ॥ अनोपम्य तो आनंद । अजगरवावासी भेटले मुकुंद ।
 अत्यंत गुह्य संवाद । ऐकती वृध व्यासादि ॥ ५० ॥ सनकसनंदन-

नारदशुक । बोलती अध्यात्म निजकौतुक । ते काय वढूं मंयीं सुखे ।
 पढीळे ठक वाचेसी ॥ ५१ ॥ शयमदेव पंढरीराव । नाहीं तयासी
 द्वैतभाव । परी भक्तिप्रिय वासुदेव । दाविळी भाव खळीळें ॥ ५२ ॥
 धन्य अजगर संतमूर्ति । शयमदेवाचा अवतार जगती । वरा केळा
 रमापति । राहिला संगती निरंतर ॥ ५३ ॥ अजगरस्वामीस नयस
 करीती । ते ते तयाची कामना पुरती । मेवेमिठाईशर्करा वाटीती ।
 जेवविती ग्राहणादिका ॥ ५४ ॥ नानाप्रकाराचीं वस्त्रे वहनें । अनेक
 पदार्थ करांती अर्पण । पुजाविधी अनुष्ठान । होतसे जाण तयेस्थानीं
 ॥ ५५ ॥ अशक्तासी दूर पंढरी । तयासी तेथें कराया वारी । स्वये
 सींगती कंसारी । निजवैखरी पांडुरंग ॥ ५६ ॥ अजगरस्वामी
 योगीराणा । निस्पृहाचा तुरा जाणा । मिळोनी गेळा मल्लमुबना ।
 जमनस्याना नाशीकाते ॥ ५७ ॥ कीर्तनमजन नित्य घुमाळी । देवें
 पंढरी दुजी केळी । गुरुमाय अवतरली । भूतळीं शयमदेव ॥ ५८ ॥
 सेवटो उविळा तेथें चि देह । धन्य भुमीका ते पाहे । पुण्यतिथी होत
 आहे । दृष्टी घाये तत्दर्शनीं ॥ ५९ ॥ लिंगस्थान तये जागी ।
 करविळे स्वये पांडुरंगी । अपारयात्रा भरती जगी । कीर्तनरंगी चमत्कार
 ॥ ६० ॥ देहाविसर्जना भंती । भाविकासी दर्शनें होती । अजगरवाधा
 श्रीविमुती । वर्णितां मति न पुरे तया ॥ ६१ ॥ समुद्राधी अर्घ्य देणें ।
 सें चि उंदक घेऊन । * ॥ ६२ ॥
 आतो चोखामेळ्य भागवत । आत्मवेत्ता परम भक्त । वर्णिले तया पूर्वीं
 संतें । गाईळी मात तुकोबादिकीं ॥ ६३ ॥ तयाचा अवतार पुन्हा
 जाहाळा । ऐकावी तीं द्योतीये छिळा । सेणे करुनी श्रीविठळा । आवडे
 भला तो प्राणी ॥ ६४ ॥ पूर्वीक कथासंकेत । विंगार धाळी
 घोखोवांत । देहासी प्रारब्ध भोगवीत । न टळे सत्य कवणासी ॥ ६५ ॥
 भोगळेवढ्यामाहारी । यवन असे अधिकारी । बोधीती गुरुज निर्वारी ।

घरीले विगारी गावोगांवीचे ॥ ६६ ॥ वळवाटणीं तये दिवशीं । आली
 सहजी चोख्याशी । लाविले घरुनी कामासी । देती चित्खलाशी पाव्या
 भरुनी ॥ ६७ ॥ येकायेकी घुरुज तेव्हा । दासळळा असे जेव्हां ।
 संहार जाळा बहुत जीवा । खेद सर्वांलागीं तो ॥ ६८ ॥ तेथें चोखामेळा
 दडपला । देहभोग जगा दाविला । साधुछळ यवनाळा । दोष घडला
 असे पै ॥ ६९ ॥ झियेसी तयाचे रक्तपिती । कुष्ट भरला सत्वरगती ।
 उपाय करीतां नव्हे मुक्ति । दुष्ट विच्छेति बाधा ते ॥ ७० ॥
 प्राक्षणासी बहुपिडीले । अप्रहाराशी जप्त केले । रात्रौ तया स्वप्न
 जाहाले । दिज छळिले क्षणुनी ॥ ७१ ॥ उगालुनी लावितां चोख्याचें
 हाड । रक्तपिती जाईल फोड । विष्यारी पडला अविष मूढ । सुचविले
 उचड ते काळीं ॥ ७२ ॥ अस्ती उचळोनिया जाण । लावितां श्रवणा
 लागून । श्यामार्जी श्वनो राम पूर्ण । ते जाण चोख्याचें हाड ॥ ७३ ॥
 ही खूण प्राप्त होतां । आनंद जाहाळा यवन चित्ता । अस्तीते उगालुनी
 लावितां । आरोग्यता जाळीं पै ॥ ७४ ॥ धन्य ते साधु जीवनन्मुक्त ।
 अस्ती जयाच्या स्मरण करीत । मेळे असतां परी जीवंत । येरी व्यर्थ
 येवनी जन्मा ॥ ७५ ॥ वाचे कदा न क्षणे हरी । तो जिता चि प्रेत
 निर्घारी । उत्तम वर्ण असला जरी । धिःकारी भागवत तया ॥ ७६ ॥
 गीतेमाजी व्यासवचन । असो भक्त तो नीच धर्ण ।
 भगवंती जो अनन्यशरण । तो चि मान्य हरीप्रिय ॥ ७७ ॥
 असो भक्ताचें जिणें । धिग धिग ते लाजरीवाणें ।
 चोखामेळा वैष्णव पूर्ण । करीती स्मरण अस्ती श्याम्या ॥ ७८ ॥
 यवनस्त्रीयेसी गुण आला । रक्तगुष्ट तात्काळ गेला । काय करावें सकळ
 अस्तांला । विष्यार पडला सर्वांशीं ॥ ७९ ॥ भगवान सांगती
 भाविका । प्रेमळानिष्ट तया देखा । बहु आवडला माझा चोखा । जीधीचा
 सखा भागवत तो ॥ ८० ॥ तयाच्या अस्ती पंढरीसी आणून । समाधी
 रचावी सन्मुख पूर्ण । ऐसे सुचवितो जगजीवन । भक्तजन आनंदले
 ॥ ८१ ॥ नामदेवाचे पाहीरीपासी । केळे चोखाचे समाधीशी । पुढे कथा

वर्तली कैशी । ते हि मानसीं यवण करा ॥ ८२ ॥ संताचिये द्रोहे-
 करून । उन्नत योनी पावला यवन । हस्ती होउनी फिरे जाण ।
 मस्त वारण तो उपद्रव करी ॥ ८३ ॥ शांतिचे ते पल्लव बोलिले ।
 आपणाकरीता वाया गेले । तयाशी पाहजे आधी तारीले । हेचि मले
 साधुजत ॥ ८४ ॥ पाळागी चोखा स्वज्ञातींत । अवतरोनी गज्या त्या
 केळे मुक्त । यशनाक तया जग क्षणत । येशांकित देह ज्याचें ॥ ८५ ॥
 देहयोगे विगार घ्यावी । परईले टाकीत असावी । अलिप्तपणें जेवि
 रवि । वर्तणे सर्वा सहजस्थिति ॥ ८६ ॥ मापण कवणा न करावे ।
 आश्चर्य मानितसे जीवें । अद्य ऐसे संज्ञे करावें । पाहाता वरये जगाकडे
 ॥ ८७ ॥ पळवनिमीष्यते । काळ आहे सदा प्राप्तीत । जन मुंतले
 प्रपंच्यात । कळवळत जेणें पै ॥ ८८ ॥ उन्नतगज तो तळेगावीं । तेणें
 माणसें मारावीं । देखिळा येशनाकी माहानुभवी । करपल्लवीं घरी तो ॥ ८९ ॥
 उपदेश करीता तात्काळ । नम्र होउनी पाई लोळे । दामाड्याशी
 नथळ वाटले । ठेउनी घेतले येशनाका ॥ ९० ॥ रतीव चारीतेवेळेची । वग-
 ल्हुनी ठेवी रोट्याशी । जैसे पक्षी स्वपित्याशी । देती चान्याशी आणुनी ॥ ९१ ॥
 तेवि येशनाकगुरुते । गजराज तो सेवा करीत । जगां प्रघट होता
 मात । समाधीस्थ मक्तराज ॥ ९२ ॥ देउनी गजासी त्या मुक्ती ।
 आर्णांक देह दुजा धरीती । ते कारण ऐका श्रोती । संशय चित्तीं न
 धरीता ॥ ९३ ॥ यवनास्त्रियेचें भोगणें कर्म । निवारीले वैष्णवें परम ।
 आंगीकारीळा पाहिजे धर्म । हे धर्म सकळ शास्त्रां ॥ ९४ ॥
 होमद्रव्य अर्जांत पडतां । जालुनी सारणे अर्जासी तत्वता । कां दुर्गंधी-
 जळ घेउनी सरीता । जाय सर्वया समुद्राशी ॥ ९५ ॥ तैसे चोख्यासी
 येयें घडले । च्यापीसी मुक्ति देणें पडले । लोफरीती आंगीकारीले ।
 भोगुनी सांडीले स्वदेहीं ॥ ९६ ॥ ते अद्भुत ऐकतां गोष्टी । चोखा
 जाळा शूद्र शेवटीं । मोळी घेउनी मूवैकुंठीं । जातसे भेटी श्रीहराच्या
 ॥ ९७ ॥ मिरजप्रार्थी इच्छांत । देह धरीला भगवद्भक्तें । रायजी तया
 जन वदत । फदम सत्य उपनाम तया ॥ ९८ ॥ पाटीलकीची वृत्ती ।

परा निस्पृह प्यार्चा वृत्ती । चित्त रंगळें श्रीभगवंती । दृढ भक्ति
 उपासना ॥ ९९ ॥ बाळपणीचें देवार्चन । पांचवें वर्षी करी मजन ।
 नदीतीळ गोटे आणून । करणें पूजन तयाचें ॥ १०० ॥ ती पिशवी
 घेउनी हाती । खेळ खेळे मुलाप्रति । सात दिवस उपवास पडती । न
 सापडती पिशवी हारपळी ॥ १ ॥ निखय जाणुनी देवराणा । चराचरी
 तो चि जाणा । दगदगोट लक्ष्मीरमणा । होउनी दर्शना देणें पै ॥ २ ॥
 मग सातवे दिवसो । मजन करी प्रेमविळासी । भक्तिप्रिय हृदिकेशी ।
 स्वदासी जवळी सदा ॥ ३ ॥ मजनकीर्तननामनिष्ठ । आपाढो-
 कार्तिकीचा पाठ । कृष्णो केष्टा श्रीवैकुण्ठ । ध्याननिष्ठ हृदई सदा ते ॥ ४ ॥
 मनीस्तव धडीळाचे । काम करणें पाटीलकीचें । तेथे दुर्जने छळीळें
 साचे । मिरजे ठाणें दाबिळे ॥ ५ ॥ पांच शत रुपये घावे क्षणती ।
 रायजीस प्रभु भारविती । ते काय साहीळ रमापति । प्रगटली मूर्ति
 तारकाळ ॥ ६ ॥ जैसे पूर्वी भोखोवासी । रक्षीळे बांधिता जोनिधी ।
 घरीळे लागे शीबाळेसी । पढरीची श्रीविठळे ॥ ७ ॥ तैसं येथें
 मिरजेप्रती । नवळ जाळे ऐकिजे श्रोती । रायाजीस उमे करीती ।
 जेरबंद मारीती आगावर ॥ ८ ॥ तो चावुक बरता चि हात ।
 मिरजकर तो आश्चर्य मानित । मग घातिळे खोळीत । आपाढी ते
 जवळ आली ॥ ९ ॥ चैन न पडे इंदिरावरा । स्वमत्तसी नेळे पदरपुरा ।
 कळ्याकुलुपें तैसीं दार । करुणासागरा किती वानू ॥ १० ॥
 रायाजीनें तये बेल्ल । ससार अवघा लुटवीळा । पढरीचा मार्ग घरीळा ।
 बळावळा पक्षाचाप ॥ ११ ॥ सद्गुरूसी ज्याउनी शरण । आत्मानुभव
 घेतळा पूर्ण । विदेहस्यांती वेधळें मन । सदा निमग्न विठळपदी ॥ १२ ॥
 तब भागवतें रोग कुष्टाचा । दबडिळा जो यवनजियांचा । उमा राहिला
 पुढें साचा । आंगीकार तयाचा करणें पै ॥ १३ ॥ जन्मांतरस्वभावे
 करून । मोळीं प्यासी मस्तकीं पूर्ण । पंदरीसीं धी नेऊन । बिकाची
 रायाजीनें ॥ १४ ॥ द्रव्य येईल ते प्यायें । घडीवळीं अर्चन करावें ।
 प्रतिमासीं घारीधी जावें । अनुष्ठान वारें हे चि पै ॥ १५ ॥ भगवान

क्षणती माझीया चोख्या । रायाजी तूं प्राणसख्या । भावयसन आंगराख्या ।
 रोगराख्या नको शिणूं ॥ १६ ॥ काटे विकुनी सांगोस्यात । येत जाई
 पंदरीत । आझा करीता वैकुंठनाथ । तेथें वर्ते रायाजी ॥ १७ ॥
 घारूवाई सांगोस्याची । ती शिष्योण जन्मांतरीची । मोळी व्याधी तिणें
 साचि । प्रेमझाचो प्रेमकळा ॥ १८ ॥ ऐसें करीता आराधन । चमत्कार
 जाळा पूर्ण । ते भावें करीता श्रयण । जाय पळून रोगवाधा ॥ १९ ॥
 बुत्थीहाळचे रानांत । रायाजीबाबा आले संत । मोळी टेकठनी झाडाते ।
 बैसले प्यानस्य हरिचिंतनी ॥ २० ॥ यमधर्माचे घरीचे । कुतरे आले
 तेथें साचे । चांटीले आंग रायाजीचें । आरोग्य तेंव्हाच जालें पै
 ॥ २१ ॥ देहावरी येता सहजस्थीती । रायाजीबाबा आश्चर्य करीती
 गुप्त होता श्वानाकृती । करुणा भाकिती सप्रेम ॥ २२ ॥ देव मक्ताचा
 अंकिळा । तात्काळ तेथें प्रगट जाहाळा । आळिगन दिधले रायाजीळा ।
 पोटाशी धरीळा कवळोनी ॥ २३ ॥ अद्यापी तेथें पादुका आहेत ।
 दर्शन जन चढरीत । चोखोबाचा अवतार सत्य । मोळी नेत पंदरीसी
 ॥ २४ ॥ सांप्रदाई वंशीक । नेम चाळबिती तो चि देख । सखा प्याचा
 रमानायक । सुखदुःख केचें तया ॥ २५ ॥ दंदातीत मक्तराव ।
 दाबिळी जगी भक्तिभाव । समचरणी घेउनो ठाय । देहभाव समर्पिळा
 ॥ २६ ॥ रायाजीबाबा संत चोखा । पंदरीसी वाढा देखा । स्मरणें चि
 करी जीवा चोखा । जवळ नेटका मुख्य प्राणाचे ॥ २७ ॥ प्रदक्षणेचे
 वाटेवरी । राहाती निरंतर धारकरी । चरोत्र गाती हे वैखरी । कृपा
 करी पांडुरंग ॥ २८ ॥ पुढे धनंजय त्रिबल्लोळा । अर्पण करूं
 श्रीनिठळा । भोतायक्ता स्वये जाळा । रमेश भळा जगदात्मा ॥ २९ ॥
 स्वतसित्व हृदई वसोन । निजभक्ताचे घर्णधी गुण । राजारामो रंगले
 मन । ग्रंथ लेखन होतसे पै ॥ ३० ॥ भक्तमंजीरीमालाग्रंथ । श्रवणें
 चि पुरती मनोरथ । अजगररायाजी आख्यानाते । अध्याय समाप्त
 परीपूर्ण हा ॥ ३१ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ अनु० अ० ॥ १० ॥
 समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥

अध्याय ९१

— धनंजय त्रिवक् चरित्र —

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सिद्ध कृष्णा ।
 तुष्टीये दर्शनी नुरे तृष्णा । तापत्रयाचे हारविले उष्णा । कृपा पीयूष्णा
 वर्षे निर ॥ १ ॥ पांडवाचा साहाकारी । ते पांडव सर्व शरीरी । गुरुपुत्र
 जाणतो निर्धारी । पहाता अंतरा अनुभव तो ॥ २ ॥ इंद्र देवता ते चि
 हस्त । पांडव संभव तेथुनी निश्चांत । पांच वोटे विद्वसत । पांडव होत
 तेचि पै ॥ ३ ॥ कनिष्ठिका तो चि सहदेव । ज्योतिष तया ठावके सर्व ।
 अंख मोजणे गणित स्वभाव । दिसे गौरव त्यामाजी ॥ ४ ॥ अनामिका
 नाम नाही । निर्गुण आत्मा सर्वांठाई । कुळ सांगता कैचें फाई । नकुळ
 पाही या अर्थे ॥ ५ ॥ तो नकुळ खुबसुरव । आंगठ्या पवित्रे घालिती
 त्यात । धनुर्वेद जो जाणत । मध्यमा शोमत अर्जुन पै ॥ ६ ॥
 तर्जन गर्जन तर्जनी । उगारीत वोट जनी । नासीकावर ठेविता नेठनी ।
 दरारा मनी सर्वांते ॥ ७ ॥ तो भीम मयंकर । आंगठा सर्वासी धर्म
 आधार । संशयभूत बोलता प्रचार । गळाळे खरें अंगुष्ठ ते ॥ ८ ॥
 झणुनी काढी दोनच तया । स्वानुभवे जाणीजे हृदया । द्रौपदी वृत्ति येक
 जाया । भोगीती तया पांचजण ॥ ९ ॥ असो ऐसे वैष्णवबोर ।
 आत्मसेवेसी तत्पर । परमात्मा कृष्ण प्रियकर । नमस्कार माझा तया
 ॥ १० ॥ आत्माराम सर्वाभूती । भरुनी उरला त्रिजगती । पुंढरीकाची
 देखोनी मक्ति । उभी मूर्ति विटेवरी ॥ ११ ॥ मक्तमंजरी घालिता
 माळा । तेणें हरी तो बहु शोभला । ते चि एका आतां
 लीळा । करी मनाला निश्चळ पै ॥ १२ ॥ पांडवामाजी
 विभूती । धनंजय आपण श्रीपति । ऐसे बोलिजे गीतेप्रती ।
 जाळी मूर्ति ते प्रघट ॥ १३ ॥ सामवेद हरीसी प्रिय । भगवत् विमुती
 तो हि निश्चय । तये वेदी अवतार होये । जन्मजे स्वये श्रीअर्जुन ॥ १४ ॥
 ते कथा परमचोखडी । नाशी सकळ जन्म उतरंडो । भवान्धीची

पैलधडी । पायवी घडी क्षणमात्रे ॥ १५ ॥ उपजतांचि स्वभाव पहिला ।
 हरीचिंतनी छंद लागला । मेळउनी धाकुव्या मुला । भजनाला आरंभ करी
 ॥ १६ ॥ पांडवसमा करुनी तेथे । आपण व्हावे सुमद्राकांत । रथ सज्ज
 करुनी खरीत । सारथ्य देत श्रीकृष्णा ॥ १७ ॥ ध्वजस्तंभो । हनुमंतबळी ।
 खेळणे हेंचि निर्यकाळी । आश्चर्य वाटे जगा सकळी । नेत्रकमळी
 पाहातां ते ॥ १८ ॥ मुंजी होता चि उदासीन । ब्रह्मचर्यव्रत आचरण ।
 जिंकिले कामक्रोध जाण । सदा किरणे येकटे पै ॥ १९ ॥ दुर्धर
 मदनाचा चपेठा । युष्यसमई अनर्थ मोठा । हरी धाउनी तया संकष्टा ।
 पुरविल्या चेष्टा विषयाव्या ॥ २० ॥ अमर्यादा घडली जाणून ।
 ब्रह्मचर्य धरी अर्जुन । गुप्तरूपे जगातून । तीर्थ भ्रमण करीतसे ॥ २१ ॥
 कामे व्याप्त सुभद्रा क्षणुनी । कृष्णासी बोलिला खलितवाणी । ते
 चिन्ह अवतार घेउनी । हिंदे मेदिनी दावित ॥ २२ ॥ हिंदुस्तानांभाषा
 प्रविण । सदा आढकत व्हावे बोलणे । पाया पदावे पळत येऊन ।
 वरावे चरण संज्ञाचे ॥ २३ ॥ सव्य घालुनी तातडी । पळावे तेथुनी
 कवडसवडी । मान करुनी वाकडी । दृष्टी आवडी पाहाणे तें ॥ २४ ॥
 दुसरे कोणी जवळ येतां । पळुनी जावे सर्वथा । नमन करूं नेदि
 तत्वता । अमानिते वरीले सा ॥ २५ ॥ अर्जुनाचा अवतार जाण ।
 आंगी जयाचे सर्व लक्षणे । गीतेमध्ये वर्णिली पूर्ण । तीं चिन्हें जयापार्शी
 ॥ २६ ॥ दंभ दवडीले देशांतरी । अहिंसेच्या स्वये चि गोरी । क्षमा
 आर्जव निरंतरा । सदा अंतरी तिष्ठतसे ॥ २७ ॥ आचार्यउपासनेचा
 स्वामी । शुद्धतेची तरी ते भूमी । अनुभव तया हृदयप्राप्ती । राहिला
 नेहमी वास करुनी ॥ २८ ॥ ईयाप्रकारे नवविध आंगे । धनंजयसाधवा
 शोभती सांग । तारावया अज्ञानजग । दाविले वैराग्य करुनी ॥ २९ ॥
 पूर्वी भोगीला फार शृंगार । येउनी तयाचा तिरस्कार । कौपीन घातली
 निर्धार । मंडीन शरीर दाविली ते ॥ ३० ॥ कुळाळशालेत शूद्रगृही ।
 राहावयाचा स्वभाव देही । तो चि प्रघट केला मही । भलते ठाई
 राहाणे ॥ ३१ ॥ जयाशी द्वैत नाही उरले । निंतर योगी ते सोवळे ।

अनुपासुनी मळांड सगळे । पाहाती केवळ ब्रह्मरूप ॥ ३२ ॥ धन्य
 धन्य ते श्रीभागवत । जयाशी आवडे गीताभागवत । येरी जन्मा येउनी
 व्यर्थ । आयुष्य सतत गमाविले ॥ ३३ ॥ नाही वोळखाळी गायत्री-
 माता । ॐकारस्वरूप जा कां पिता । जळो तयार्चा कुलीनता । नाही
 लीनता ज्यापाशी ॥ ३४ ॥ जे जे केले तयाने कर्म । ते
 तो दामिक उगाचि भ्रम । नेणोनी आत्माराम । जातो येमपुरीसी
 ॥ ३५ ॥ दुष्ट अधम एते प्राणी । उत्तरींले निजमेदीना । धन्य
 तयाची पिता जननी । प्रसवली जनी वैष्णवाते ॥ ३६ ॥
 त साधु जेथे राहातो । पवित्र दश तो निश्चिती । मग ते कुळ पावन
 किती । सागता शीणती चतुर्विध ॥ ३७ ॥ तीर्थे वसती जयापाई ।
 मोक्ष अंकीत ज्याचा पाही । अष्टमा सिध्दी जेथे काही । दास्यत्व ठाई
 करीतो पे ॥ ३८ ॥ ऐसा जिष्णु विष्णुविभूति । जन्म धरीळा तेणे
 क्षीती । ताशवया मूढमती । सुदर आकृति मानव ॥ ३९ ॥ आजानुबाहु
 मंदपातळ । उच्चपुरुष शरीर सरळ । चंचळ अति नेत्रकमळ । जेणे
 भेदिले मन्त्रयत्रा ॥ ४० ॥ ऐसे रीती शामसुदर । धनजय तो योगेश्वर ।
 द्विडे सर्व पृथ्वीवर । भक्तिविष्यार भोगावया ॥ ४१ ॥ गुप्तरूपे भ्रमण
 करीत । घाळत न पडे कवणाते । वायुसारीखे चालणे त्वरीत । नाही
 सापडत वचनासी ॥ ४२ ॥ जेथे तेथे नित्य नवा । स्नेहपाश ताडिला
 बर्वा । यागी सत तो क्षणावा । धनजय यावा ब्रह्मनिष्ठ ॥ ४३ ॥
 पदारीसी जाता भले । श्रीहरीसी भरते दाटले । देवभक्ताचे आळिगन
 जाले । उच्चवळले प्रेमादक ॥ ४४ ॥ नेत्रातुनी धवती धारा । तेणे
 अग्निपेक दक्कीणीवरा । राहीमामाडिदरा । पाहाता बरा धनजय तो ॥ ४५ ॥
 सर्वात्मतेचे भाषण । अतर्क्य तयाची अनुभव खुण । प्रधी न करवे तें
 लेखन । पडले मौन शेपासी ॥ ४६ ॥ कीर्तनविधी चतुर्थप्रहरा । उभे
 ठाकता पट्टकुमरा । सतमेळा मिटाला सारा । बगुल्य शिरा जाले
 ते ॥ ४७ ॥ एसा प्रकारे काही दिवस । पदारीसी राहिले वैष्णवांस ।
 आशा देती जगन्निवास । सव्यारास पृथ्वीवरी ॥ ४८ ॥

योषया लवकरी आज्ञापिता । चरणावरी ठेविळा माथा । वियोग नाहीं
 धनंजयसंता । सदा पाहतां समागमीं ॥ ४९ ॥ अंतरवाद्य साधुजवळी ।
 भरुनी ठेळा श्री वनमाळी । न विसंवे कदाकाळी । जैसा जळी खेळे
 मीन ॥ ५० ॥ आता त्रिपुरारी जो त्रिवक् । भक्तमेळी अवतार देख ।
 ज्ञानेश्वर विष्णु प्रमुख । सांप्रदाय चोख तयाचा ॥ ५१ ॥ तें आख्यान
 याच अध्याई । वर्णविती श्रीगुरु आई । ते कथेची-अद्भुत नवाई- ।
 सांगेन काहीं यथामति ॥ ५२ ॥ हरिहराचा-अवघा विलास । ते जि
 होती गुरुशिष्य । ते सविस्तर, सावकाश । सिध्द चरीत्रास श्रवण करा
 ॥ ५३ ॥ सांप्रत येथें त्रिवक्लीळा । अर्पण करीतो श्रीविठळा । शब्द-
 सुमने घालिता माळा । होये सावळा संतुष्ट ॥ ५४ ॥ दशमावरी
 संस्कृत । पूर्वी केळे लीळामृत । तें न फळे अज्ञानाते । क्षणुनी देखाते
 धरीळे पै ॥ ५५ ॥ त्रिवक् नाम धारण करून । प्राकृत केळा-ग्रंथ
 निर्माण । पातक जाय निघोन । ऐकतां पूर्ण तत्त्वचरित्रा ॥ ५६ ॥
 यशुवेंदात रुद्र निर्माण । तेथें रुद्रें केळे जनन । अंबके जयाशी तीन ।
 नाम क्षणून त्रिवक् तया ॥ ५७ ॥ दोन नेत्री सर्वा पाहाणें । ज्ञानचक्षु
 तिसरा जाण । व्यर्थ जन्म तयाविणें । जावें शरण गुरुराया ॥ ५८ ॥
 होता तयाची कृपाट्टी । ब्रह्मरूप दिसे सुधी । लीळामृताची करावया वृष्टी ।
 पृथ्वी तळवटी अवतार तो ॥ ५९ ॥ कृष्णातीरीं ग्राम बरवा । यात्मीकक्षेत्र
 क्षणती जिन्हा । तेथें आले त्रिवक्बाबा । जवळ केशा आत्मधन ॥ ६० ॥
 स्नानसंध्या श्रीकृष्णस्नान । निगंतर करावें देवार्चन । अहोरात्र कीर्तन
 भजन । समाधी पूर्ण सहजस्थीति ॥ ६१ ॥ नम्र पाहाणें सर्वामूर्ती ।
 अखंड बैसती येकार्ती । भिक्षा मागून अन्न देती । तृप्त करीती प्राणीया
 ॥ ६२ ॥ पंदरीचा अतिप्रेमा । अंतर न पडे कदा नेमा । श्रणी केळे
 मेघाशामा । काय महिमा वर्णू तो ॥ ६३ ॥ जें जें मनात येईल त्याचे ।
 तें तें करणें देवासी साचे । उणे पढता निजमक्ताचें । मोद केचें राहिल
 ते ॥ ६४ ॥ याळागी संतापाशी । अखंड उमा दिवानिशी । ठेठनी
 कर कटाशी । द्वारिकेशी वाट पाडे ॥ ६५ ॥ त्रिवक्स्वामीचे मुखांतून ।

लीलामृत कराया अथवा १ आवड जाहाली हरोसी पूर्ण । सुचवितो
 आपण निजोगे ॥ ६६ ॥ स्वमांत जाठनी श्रीविठळे । त्रिवक्त्रवाशी
 सावध केळे । क्षणती माझे अथवा मुक्तेळे । लीलामृत कथिले पाहिजे
 तुंश ॥ ६७ ॥ स्तुतिप्रिय श्रीमगवान । आज्ञा करीता स्वामीसी जाण ।
 संगितले सर्वा पूर्ण । जाहाळे मन हर्षयुक्त ॥ ६८ ॥ परी अक्षर सुंदर
 नाहो । कागद लेखण्या पाहिजे शई । येतां चि त्रिवक्त्रदर्श । विठो-
 शई आली धाठनी ॥ ६९ ॥ नाम बदतो कृष्णमठ । द्वारकानगर
 धसते पीठ । घाळवेमामी होठनी प्रगट । रहावया स्पष्ट स्थळ मागती
 ॥ ७० ॥ त्रिवक्त्रस्वामी क्षणती तेढा । मठ तुमचा भूदेवा । स्वईछेप्रमाणे
 वास करावा । लाम दाया संगतीचा ॥ ७१ ॥ विनंति करीता ऐशापरी ।
 संतोषछे पूतमारी । राहाते जाळे वर्षमरो । केळो सारो कायें ती ॥ ७२ ॥
 जेवि राजसूययज्ञांत । उचिछे फाटी रुक्मीणीकांत । प्राक्षणाचे पाय
 धूत । कायें करीत स्वकरे पै ॥ ७३ ॥ तेसे चि येथे फळीमाजी ।
 उमा हरी भक्तफाजी । नीच कामे कराया राजी । आळा सहजी
 चालव्यांत ॥ ७४ ॥ पत्रावळी लाठनी स्वये । देवपूजा करीत आढे ।
 घागर घेठनी पाणो वाहे । क्षणाचे काय पांडुरंगा ॥ ७५ ॥ आतिथ्य
 करावे येईल त्याचे । उणे पडो नेदी साचे । धन्य भाग्य त्रिवक्त्रवाचें ।
 पैकुंडीचें दैवत घरी ॥ ७६ ॥ काढाव्या उचिछे पत्रावळा । दीनदयाळ
 श्रीवनमाळी । रात्रंदिवस सदा जवळी । कृष्णमठ सगळी म्हणती तया
 ॥ ७७ ॥ लीलामृत ल्याहाण्यावे । शई करीती निजहस्ते । लेखण्या
 करनी स्वये देत । सनिध बैसत निज आवडी ॥ ७८ ॥ देशमुखसी
 स्वमांत सांगून । कागद आणविले पुणियातून । साध्या यथोक्त निर्वोन ।
 आळिथाने रेखाटीळा ॥ ७९ ॥ त्रिवक्त्रस्वामीसी क्षणती आती । लेखून
 करावे लीलामृता । मग तेथे उशीर कोणता । जाळिया मंया अप्रसाद
 ॥ ८० ॥ दशमस्कंद देवितां पुढे । फुटला बुद्धीसी सास्काळ मोढ ।
 प्रपद्रुम वाढला प्रौढ । केळा उघड अर्थ पै ॥ ८१ ॥ अग्ये जाळे
 येकसष्ट । ऐकतां हरते । जीवाचे कष्ट । त्रससाम्राज्याचा पट । हाये

नोट प्राप्त तथा ॥ ८२ ॥ अरण्यपठणे आत्मसिद्धी । सरे सहजी
जन्मव्याधी । दरिद्र दृष्टी न पडे कधी । जडे बुद्धी पांडुरंगी
॥ ८३ ॥ तथा ग्रंथाशो ऐसा घर । सकळ मनींची कामना पुरे ।
ग्रंथ करविता इंदिरावर । जो कां विटेवर पंढरीसी ॥ ८४ ॥
विप्ररूप 'घरुनी' तेणें । नाम आपुळें 'साधुनी' कृष्ण । त्रिवक्तसदनों 'राहुनी'
पूर्ण । ग्रंथ निर्माण 'करविला' तो ॥ ८५ ॥ ते सेवितां लीलामृत ।
प्राणी न होये कदा-मृत । जाणतीं खूण अनुभववेत्ते । होय प्राप्त
'निज' आत्मता ॥ ८६ ॥ असो आतां व्याख्यात्मपद्धति । श्रोते 'कथा'
श्रवणार्थी । त्रिवक्तस्वामी वैष्णव जगती । 'वाळव्याप्रति' मठ उघाचा
॥ ८७ ॥ 'द्विजस्वरूप' पांडुरंग । संवत्सरपरीपंत राहिला 'सांग' । द्वारकेसी
जावया मग । विचारिती आंगे-आवाजो ॥ ८८ ॥ क्षणतो कुटुंबवत्तळ
भी आक्षण । येक वर्ष जाळें पूर्ण । निरोप दिवल्या 'जाईन' । लवकर
'येईन' माधारा ॥ ८९ ॥ गृह्यांचो पाहात असतीळ वाट । याळांगीं
जाणें मजळा स्पष्ट । ऐकुनी ऐसें वाटले कष्ट । दाटला फंठ स्वामीचा ।
॥ ९० ॥ धोतरजोडा सुंदर आणिळा । पागोटें तिसरा छत्र शेळा ।
पांवरवितां घनसावळा । ते वेळा काय थोळे ॥ ९१ ॥ क्षणे द्वारका
दुर येधुनी । तस्कर लुटतीळ मजळा रानीं । पंध्या मुळीचा घा
आणुनी । असावी मनीं निरंतर दया ॥ ९२ ॥ भोजन करघोनी तथा
दिनेद्रा । लीळानाटकी देवकीकुमरा । फारसी सर्वां नमस्कारा । 'धरीले'
फरा स्वामीनीं ॥ ९३ ॥ गृहद्वाराबाहिर येता । सोडिले त्रिवक्तवाधाचे
हाता । तात्काळ तेथे अटपता । पाहतपाहता जाहले हरी ॥ ९४ ॥
मग तो विरह काय सांगणें । त्रिवक्तस्वामीचे गळती लोचन ।
अष्टौमास आंगी पूर्ण । लोळती जाण भूमीवरी ॥ ९५ ॥
दीनवचनें भाकिता करुणा । क्षणतो सकुमारा मामीकारमणा ।
कार्ये केली नीच जाणा । होतसे मना तळमळ बहु ॥ ९६ ॥
त्रिवक्तपत्नी नाम गिरीज्या । सदा स्मरे अधोक्षजा । ती तो स्फुंदे
उमारी मुजा । गरुडभजा ये रे सणे ॥ ९७ ॥ नानापरी आळऊन ।

शोक करीता सरला दिन । उभयता दिसती दीन । करीती भजन
 अटाहास्ये ॥ ९८ ॥ द्रौपदीचा ऐकुनी धावा । त्वरा जाळी रमाधवा ।
 तैसे जाहाळे देवाधिदेवा । प्रगटले तेव्हां भजनांत ॥ ९९ ॥ चतुर्भुज-
 पीतांबरधारी । मुरली धारण केली करी । निजभक्ताचा संतोष करी ।
 भेटले झडकरी त्या साधवा ॥ १०० ॥ नेत्रे पुसीलीं स्वहस्ते । बहुत-
 प्रकारे समजावित । हाणे मी जवळ सतत । अभय देत स्वमीणीपति
 ॥ १ ॥ तया मुखा वर्णील कोण । देवभक्ताचे आळिगन ।
 असंतगुह्य ते भाषण । पडे मौन शेषादिका ॥ २ ॥ वेळापुरास तये
 वेळी । तैर्घाळ सावकारास आज्ञा जाहाळी । मुरलीधराची मूर्ति केली ।
 पाहीजे दिघळी बाकासी ते ॥ ३ ॥ गोजिर ध्यान मुहास्यबदने । करीत
 आहे वेणूवादन । प्रार्थनेच्या घन्य सुदिन । विप्रह पूर्ण साजीरा तो
 ॥ ४ ॥ अद्यापी ते दैवत । त्रिवक्त्रस्वामीचे आहे मठांत । दर्शनमात्रे
 कामना पुरत । चमत्कार तेथे अगणीत पै ॥ ५ ॥ जो जो जयाचे
 मनीं विचार । तो तो पुरवी मुरलीधर । परी चित्ती असावा धीर ।
 नारीनर असो कां ॥ ६ ॥ येथे भाव चि मात्र प्राधान्य । वर्ण
 विद्या नाही प्रमाण । भक्तिप्रेम मुख्य कारण । ज्ञातिहीन जरी
 तो ॥ ७ ॥ झणुनी मागणें हे चि सर्वां । सद्गुरूपदीं भाव
 ठेवा । तरी सापडे निजघन ठेवा । इतर हेवा नको ते ॥ ८ ॥
 संतकृपेवेष कदा । न मिळे जीवशिव पदा । त्रिवक्त्र श्रीगुरु स्मरतां
 सदा । टळे आपदा द्वैताची ॥ ९ ॥ श्रीयेकनाथसदनी जगजी-
 वने । उदक आणीले जैसे पूर्ण । तैसेचि येथे घडले जाण । त्रिवक्त्र
 त्रिनयन धन्य साधु ॥ १० ॥ तृतीय नेत्र ज्ञानाचा । पाहाती आत्मा
 सर्वत्र साचा । झणुनी तेथे द्वास्केचा । दशवे द्वारीचा रावळा हरी
 ॥ ११ ॥ तीर्थभासे करुनी सर्वा । उत्तरीले जडजीवा । सांप्रदाय
 ज्ञानेश बरवा । पंथ बरवा दाविळा जनों ॥ १२ ॥ ज्ञानेश्वरी नित्य
 वाचावी । अज्ञानतमारी उगवळा रवि । भक्तिमार्गा लाटनि सर्वा ।
 भक्ता उभयो आनंदाचो ॥ १३ ॥ ऐसा समर्थ त्रिवक्त्रबाबा । बाल्मीक

क्षेत्रांत मठ त्या नमावा । उत्छाढाविधी स्वानुमवा । करीती तेव्हा
 गोकुळअष्टमी ॥ १४ ॥ प्रतिवर्षीं श्रावणमासीं । कृष्णजयंति
 निधवेशी । करीत आढेत तद्द्वौशी । नमन तयारीं अत्यादरें ॥ १५ ॥
 शके सत्राशे वरते सोळा । त्रिवक्त्रनिघन उत्छाहासोहोळा । जडदेह
 विसर्जन केला । सहस्रदळा भेद करुनी ॥ १६ ॥ दिव्य ज्योति
 श्रीकृष्णवदनी । प्रवेशलीं तात्काळ जनीं । सुमनें वर्षलीं स्वर्गीदुनीं ।
 धन्य मेदीनी ते जाणा ॥ १७ ॥ यानंतर पांडुरंगसंतांचे । वर्णन होईल
 आख्यान सांचे । राजारामां सिध्दकृपेचे । बोटणे वाचे सकळ पै
 ॥ १८ ॥ भक्तमंजीरीमालाप्रंथ । अक्षोचि पुरती मनोरथ । धनंजयत्रिवक्त्र
 चरीत्राते । अध्याय होत येकचि हा ॥ १९ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥
 श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ अनु. अ. ॥ ९१ ॥ समाप्त ॥

अध्याय ९२

— पांडुरंग स्वामी —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्प्य ॥ जयसद्गुरु सिध्दसमुद्रा ।
 मायामळ हरी येकसरा । जीवतरंग दातारा । उमटले निरा जेथें पै ॥ १ ॥
 ते अक्षान समारें उडविले । प्रपंचधडीये लागले । किंचितड्ड होउनीं
 ठेले । व्याकुळ जाले आत्मभ्रमे ॥ २ ॥ ऐसीये भ्रमाचें निरसन । तुज-
 माजी होये न लागतां धुण । तो तूं आमुचा पूर्ण । वसशी जाण
 शिरावरी ॥ ३ ॥ तरी आतां कायसा भव । त्वत्पदीं माझा मिराशीठाव ।
 मनीं इच्छा गुण गांव । निरंतर राहाये प्रेम आगी ॥ ४ ॥ केशवरवामी
 मूकुंदसांप्रदाई । पुन्हा अवतार जाला मही । ते कथा वर्णन काहीं ।
 आले हृदई पूर्ण करा ॥ ५ ॥ छंद पुरवणें लेकुराचा । सहजी स्वभाव
 गुरुमायेचा । आळस मी न करी मनोरथाचा । जोडला साचा कल्पद्रुम
 ॥ ६ ॥ कल्पद्रुम कल्पीले देत । स्वामी करीतो कल्पनातीत । अनो-
 पम्य सिध्दनाथ । केले सनाथ निजदासा ॥ ७ ॥ केशवस्वामीसी

व्यावया जन्म । भक्ति परी पाहिजे प्रेम । ज्ञानोत्तरभागी हे वि वर्म ।
 जाणती, परमवैष्णव ते ॥ ८ ॥ येरी ते शुष्क वेदांती मोक्ष व्यावया
 सदा रढती । भक्तवरा प्रेमसंपत्ती । काय मुक्ति तयापुढे ॥ ९ ॥ आधी,
 ब्रह्मचि कोणी नसे । तेथे मुक्तिची कोण पुसे । धन्य धन्य ते प्रेमळ-
 पुरुष । पंदरीसी, जाती पै ॥ १० ॥ असो, प्रेमेश्वर्य भोगाया । केशव
 जन्मळे मूठाय । विनवोनिया पंदरीराया, धरीले देहा विप्रकुळी
 ॥ ११ ॥ तया प्रेमाश्रु वाचोन । वंध्या असे सकळ ज्ञान ।
 क्षणुनी उमेची शिव आपण । प्रेमलक्षण सांगत ॥ १२ ॥
 पाहापा प्रेमासाठी । निर्लज्य जाळे धुजेंठी । महात्मशानी पर्णकुटी ।
 बसविली निकटी स्वानंदे ॥ १३ ॥ सनकादिकी बाळपण । नाही
 सोडिले अश्विन । नारद स्वये भगवान । करिती गायन प्रेमेसी ॥ १४ ॥
 तेणे प्रेमकळा गोमटी । प्रवहाद धुव बाळे धाकुटी । तया बांधली
 कंठी । जगजेठी धावे मागे ॥ १५ ॥ ते प्रेम नळनीळजांबुवता ।
 अंगद सुप्रावहनुमता । भरतादि लहमण समस्ता । वेढ बहुता लाविले
 ॥ १६ ॥ उत्तमगोपिका अकूर । गोपाळादिगाई समप्र । पांडवद्रौपदी-
 विदुर । प्रेम थोर मागीती ॥ १७ ॥ काय वर्णू स्वमुख लहरी । प्रेम
 मागताहे मुरारी । वराही होऊन कामे करी । राहे घरी भक्ताचे
 ॥ १८ ॥ प्रेमाळागी नाभ्यासंगे । ज्ञानेश्वर तांथे करूं लागे । क्षणे
 माझे ज्ञानमार्ग । प्रेमासंगे चालवी ॥ १९ ॥ या प्रेमाची नव्हाळी ।
 वर्णू न शके वनमाळी । त्या पुढे ज्ञानवैराग्य धूळी । माया घाळी
 निजकरे ॥ २० ॥ ऐसीया प्रेमलक्षणाप्रति । सद्गुरूसी मागे
 केशवमूर्ति । मांडाई गृही देह धरीती । ती कथनोक्ति अनोपम्य
 ॥ २१ ॥ त्रिवक्तामै ब्राह्मण । सत्यवादी अति निपुण ।
 स्वधर्माचे करुनी पाळण । भगवत्पजन करीतसे ॥ २२ ॥
 तयाची भार्या वेशुचाई । पातिव्रत्य बसे तिचे ठाई । जिचे उपमे नसे
 काही । दुजी नाही वर्णावया ॥ २३ ॥ भतारसेवमाजी रत ।
 मानसी अतिथीपूजेची प्रीत । सर्वाभूती पंदरीनाथ । अनुभव

वसत हा जियेचा ॥ २४ ॥ तिचिमे उदरकुहेरी । भक्त केशव
जन्म घरी ॥ धन्य वंश ते नगरी । काय वैखरी धातू ते ॥ २५ ॥
कीर्ती ही ज्याची श्वेतवर्ण । गुण तोहि सत्त्वप्राधान्य । पांडुरंग नामा-
भिधान । ठेविठे झणुन तेचि तया ॥ २६ ॥ नंतरी तो पांडुरंगी
दृढ भाव । निजप्याते द्वैतबोध । याळागी पडले ते चि नाव ।
ऐक्यगौरव मुळीचा पै ॥ २७ ॥ वय जाळे किशोर । व्रतबंधादि
अधिकार । गृहस्थाश्रमस्वीकार । जाहाळा विष्यार अनुक्रमे ॥ २८ ॥
चंद्राभागी वाढला कळी ॥ भजनी प्रेमा तेवि शोभली । वैराग्याने
पातिळी माळा । इदई उदेली ज्ञानभानु ॥ २९ ॥ लाभवेळा येता
समय ॥ सद्गुरूचे देखिले पाय । मग तो ध्यानंद केतुली काय । वर्णिता
नये वाचेरी ॥ ३० ॥ जानकीपूर पवित्र प्रोम । योगीवैसवटासंधर्म ॥
जाळने ऐसे झणती नाम । पहाता आराम होय जीवा ॥ ३१ ॥ तेथे
बावा कृष्णनामे गुरुमक्त । द्वारकानाथी अतिप्रीत । तेणे पांडुरंगा
अद्वैत ॥ केळे सनाय कृपादृष्टी ॥ ३२ ॥ मंत्रोपदेश होता करणी ।
उगवली सबादा ज्ञानतरणी । अहयसमार्थी तत्त्वज्ञी । लीघली नैनी
चिदात्मदशा ॥ ३३ ॥ पहाता पाहणे पदार्थ ॥ विरोनी नेळे जेथचि
तेथे । आपआपणास सदा म्याहाळीत । जाहाली तटस्थ । ईंदीये ती
॥ ३४ ॥ सात दिवस समग्र पाहो । देहासी तयाचे शुद्धी नाहो ॥
येकासनी बैसणे ठाई । बोळू काई प्रयाते ॥ ३५ ॥ जेथे परमावच्छली ।
घेरीळे तथे उन्मनीगळी । आत्मसुखाची निल नव्हाळी । लागली टाळी
परमहंसी ॥ ३६ ॥ मग सहजस्थीती अपसया । जागृति फायली इंद्रिया ।
परी । आनंदोदकी उर्ध्वबलुनिया । राहाटली काया पांडुरंगाची ॥ ३७ ॥
अर्मा प्याळा कुंडावाहेर गेली । तरी ते वेगळी नही जाली । तैसी
गुरुशिष्य बोली । ऐक्या आली निज अनुमते ॥ ३८ ॥ वायु आकाशी
भरारे । जेथोचा तेथे सहजी स्थिरे । तैसा गुरुशिष्याविष्यारे । शब्दी
वाबरे परी येक ॥ ३९ ॥ सद्गुरूची ते पांडुरंगे । पूज्या केली यथासांग ।
सेवा करीती नीज आर्गे । न पळे व्यंग काहीचि ॥ ४० ॥ रात्रि दिवस

उमा जवळी । जोडोनीया वत्साजुची । जे जे पाहिजे ते ते घेळी । देती
 सकळी पदार्थाशी ॥ ४१ ॥ अष्टौ भाव येकवटले । आत्मसुखें सुखावले ।
 प्रकृतिगुणें बोदीता न हाळे । जाहाळे अचळ भगवत्परी ॥ ४२ ॥ मग काहीं
 काळे करून । सद्गुरू जे का बाळकृष्ण । समाधीस्थ जाहाळे पूर्ण । नियणि
 दिन धन्य तो ॥ ४३ ॥ कार्तिकमास दशमी दिवस । निर्गुण सेविळे
 सावकाश । कर्तन करुनी सुरस । निजधामास गेले पै ॥ ४४ ॥
 पांडुरंगें सखागशी । करुनी पुजिले समाधीशी । उठाहा करुनी
 आदरेशी । आठवी मानसी आंगुरपदे ॥ ४५ ॥ प्रसाद व्हावा
 जगावरी । ही गुरु आज्ञा घंदीली शिरी । संघार करी पृथ्वीवरी ।
 नानारी उत्थरावपा ॥ ४६ ॥ तीर्थमासे बहुदेश । पांडुरंगयोगेश ।
 पावन करीती जनास । गुरुभजनास लाविती पै ॥ ४७ ॥ दृश्य कठोर
 देखिलीया । प्रेमकाठी लागुनिया । मेळविती स्वसुखळाया । सुगमोपाया
 दाखनी ॥ ४८ ॥ प्रेममरे गंगा मरली । लोकोत्पारा बाहू लागली ।
 अमाव छाडे मोडीली । मुळिहून सगळी येकसरा ॥ ४९ ॥ ज्ञानवैराग्यतटे
 दोन्ही । माजी प्रेममंदाकिनी । वाढे भक्तिपूर्ण पणी । निवळपणी
 आतिगोड ॥ ५० ॥ विवेक तेथें वाळवट । पक्षी नैसले हंस दाट ।
 मुक्ते सेवितां आला बीट । घेती छोट प्रेमाचा ॥ ५१ ॥ अवोधकडे
 फोडले मारी । जळ चालिले अद्वयलहरी । ठाव न लागे चि निर्धारी ।
 शमदमजळचरी वेष्टित ॥ ५२ ॥ अलंगारी पांडुरंग । तेथून उद्भव झ्ये गगे ।
 उत्थरीत अवघे जन । करी योग श्रीरंगी ॥ ५३ ॥ धन्य सत पांडुरंग ।
 करी जगाचा भवभग । जयाचा सखा रमारग । सदा अभंग घिंटेवरी
 ॥ ५४ ॥ ठाई ठाई संस्थाने । वाढविले जनीं भजन । पदरीचा नेम पूर्ण ।
 वारीसी जाणे नृत्य करीत ॥ ५५ ॥ पाई घागऱ्या गळ्यांत वीणा ।
 प्रेम झुगळती नैना । प्रतिपाठली नारायणा । उत्थार मना अटाहास्ये
 ॥ ५६ ॥ प्रेमाचा तो बोतीव पुतळा । पांडुरंगसंत जो का मला । जेणे देव
 वेढा चि केला । हिंडवी सावळा सदा मागे ॥ ५७ ॥ कीर्तनाचा बहु छंद ।
 कथेंत नाचे श्रीगोविंद । धन्य जगीं आत्मविद । भक्ति शुध जयाची

॥ ५८ ॥ भजनप्रेमा वाढऊन । समाधिस्थ जालें आपण । मास जाणा तो
फाटगुन । तिथी पूर्ण येकादशी ॥ ५९ ॥ जयजयकार करून । कीर्तनरंगीं
रंगोन । श्रीराम यदनो वदोन । केले विसर्जन देहाचे ॥ ६० ॥ हा
केशव अवतार पांडुरंग जाला । धरीले दृढ समाधाळा । पंढरीनिवास
अंगिठळा । मंजारीमाझा गुंफातसे ॥ ६१ ॥ सिध्दप्रसादे संतमंजरी ।
घोषीतसे घोविया दोरी । राजारामो अर्पिता वरी । रावणारी संतुष्ट तो
॥ ६२ ॥ भक्तमंजरीमाझाप्रथ । श्रवणेचि पुरती मनोरथ । पांडुरंगस्वामी-
चरीव्राते । जाहाळा समाप्त अध्याय हा ॥ ६३ ॥ अध्याय ॥ १ ॥
अनु० अ० ॥ ९२ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभमभवतु ॥

अध्याय ९३

— अलर्क संत —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सिध्देश्वरा ।
पंढरीनिवास रुक्मीणीधरा । आदि पुरुषा निरिंकारा । परात्परा पूर्णत्वे
॥ १ ॥ नानारूपाते धरीशो । शेखो वेगळा चि असशी । अनेकत्व तूं
दाविशी । परी येकपणाशी नाही भंग ॥ २ ॥ सर्वो सर्वत्र मरून ।
निराळा श्रीरघुनंदन । सत्तामात्रेवरून । त्रिमुवन चळत असे ॥ ३ ॥
चळणवळण जे होत । ते सत्ता चि दिलसत । तये सत्तेसी अलित ।
विराजीत निश्चळपणी ॥ ४ ॥ आता तुझी जयाशी प्रीती । संत तुजला
फार आवडती । तयाचिये वर्णना गती । स्वये श्रीपति द्यावी ते ॥ ५ ॥
भक्तमंजरी राघवा तुझा । अर्पण करीतसे मेघ-शामा । घेउनी वाचेचिये
करपमा । सप्रेमा वाहुं तुज ॥ ६ ॥ परी वाहता मी झणता । ते
नावडे सीताकाता । तुझी मंजरी तुझे माया । वाहाविता तूं येक
॥ ७ ॥ ओता वक्ता तुझा तूं चि । देहबुद्धी नुरे साचि । कथा सुंदर
अलर्क राजाची । हरी जीवाची जांबित दशा ॥ ८ ॥ ब्राह्मणभक्त अर्क
उपासक । निम पूजा करी कौतुक । सूर्य अवलोकन करी देख ।

भोगी स्वमुख गुरुकृपे ॥ ९ ॥ सहस्रमोजन रविधारी । दक्षणा द्वे
 द्विजा भारी । भूदेवाचे पाय चुरी । सदा वैखरी हरीनाम ॥ १० ॥
 कीर्तनमजन निर्शादिवा । अर्चनी सोदवी हृदाशिवा । आवडे जमासंत-
 सेवा । अलर्क वरदा राजा तो ॥ ११ ॥ हिल पुराण ज्याचे सदनी । पाचक तृप्त
 करीती जनी । बिरक्तिमार्या भोगी मनी । ऐश्वर्ये जाणुनी मारीवंत ॥ १२ ॥
 प्रेराय्य भरुनी देहा अंती । प्रेमवृत्त वरींही सिर्तो । प्रिय मितळा पुन्हा
 सीती । ते कफूनोक्ति अनोपम्य ॥ १३ ॥ प्रेमगीरी वदनी नाम । दीक्षा
 संपादिली प्रेम । वसविले शिवाचे धाम । जीवित अधम टाकुनी
 ॥ १४ ॥ प्रेजेरीळींग ह्याळसाक्रांत । तेथे राहाती प्रेमगारी समर्थ ।
 संतचरणी व्याचा हेत । करीती अतिथ्य सर्वांचे ॥ १५ ॥ वैष्णव
 देखिल्या दृष्टीसी । आनंद होये बहु मानसी । शीवासामोमी देवनी
 आशी । आदरेसी ठेवनी म्याचे ॥ १६ ॥ इच्छित जाणुनी अंतर ।
 दास्यत्व कारणे निर्धार । प्रसन्नान्य देखनी बघ । अलंकार वहनारी
 ॥ १७ ॥ भगवत्कीर्तन ऐकता श्रवणी । प्रेमासू प्राहती मैनी ।
 प्रेमगीरी जाणुनी । मोटती वदनी जन सारे ॥ १८ ॥ मार्तण्डपर्दी
 व्याचा प्रेमा । मटार कपाळा छाविजे नेमा । आरुक्तवर्ण नेत्रप्रभा ।
 सेजे सीमा सांदिधी ॥ १९ ॥ प्रेमगीरीची प्राहाता मूर्ती । मदन
 लज्जीत होये जिर्ची । आपण व्याचे प्रेमोक्ति । ब्राह्मण भक्ति फार जमी
 ॥ २० ॥ भगवत्विभूति ब्राह्मण । सांगती ऐरी सकळ पुराण । साधवे
 त्या हे जाणून । करी भजन द्विबराचे ॥ २१ ॥ निम करारी वेद-
 पूजा । संतर्पण करणे भोजा । तेणे संतोष गरुडपूजा । अधोक्षजा
 पंदरीता ॥ २२ ॥ प्रेममूर्ति ते प्रेमगीरी । रूहात असता अंजिजोरी ।
 पंदरीची आली वारी । निघाली सारी साधुवदे ॥ २३ ॥
 भजनभनि ते ऐकता काना । प्रेमधारे भरले मनी ।
 प्रेमगीरी ते चि क्षणी । निघाले मैनी प्रेम सिरपत ॥ २४ ॥
 दिव्या पतका झळकती । मृदंग विणे टाळ वाजती । नादे कोंदली
 तेन्हा जगती । झणकारिती टीपन्या चिपळ्या ॥ २५ ॥ शिष्यमंडळी

शोषता मेळा । मध्ये प्रेमगिरी प्रेमपुतळा । नभमंडप गजरे कोदसा ।
 हेलोवळा प्रेमसिंधू ॥ २६ ॥ उदय होता भावचंद्रा । भरतें दाटे
 आनंदसमुद्रा । प्रेमगिरीसी आगळी मुद्रा । नव्हे निद्रा ताठस्यता
 ॥ २७ ॥ चारघटीकानंतर पाही । सचेतनता आली देही । परी
 जाठवे दुसरे काही । येक हृदई घनसावळा ॥ २८ ॥ पाठळ
 जडघोली टाकिली । मजनाशी आरंभ पुन्हा करीती । तव तव विरे
 देहशक्ति । लोळे भरती प्रेमदर्श ॥ २९ ॥ आनंदेशी ऐशी परी ॥
 प्रेमपुरुष प्रेमगिरी । जाते जाहाळे धीपदरी । पाठळीतरी प्रवेशळे
 ॥ ३० ॥ मद्राद्वार उलंघीता । गरूडपांशू नमन करीता । पुढें देखिले
 आ हनुमंता । अंजनीसुता लवलाही ॥ ३१ ॥ वंदन करीता वायुनंदन ।
 दोही झोळा भरले जीवन । पुढे पाहाता जगजीवन । मनमोहच
 विटेवरी ॥ ३२ ॥ समचरण समफर । समच्छो देवकाकुमर । समकाम
 ध्यानसुंदर । रुक्मीणीवर परमात्मा ॥ ३३ ॥ शरणावरी ठेविला माथा ।
 आळिगन दिघळे सत्वता । जाळी पूर्ण विदेही अवस्था । विदेही ज्यामाता
 अवलोकिता ॥ ३४ ॥ प्रेमगिरी प्रेमेश्वर । बोसडतसे आनंदानें ।
 आळे दर्शना सतगण । करीती भजन येकसर ॥ ३५ ॥ नाभस्तरणधडाका ।
 सर्वाग्रहर जाहाळा देखा । आनविधी सारुनी निका । जगज्जनका आर्निवेळे
 ॥ ३६ ॥ चतुर्थग्रहरा कीर्तन । प्रेमगिरी करीती जाण । वज्र आंगीची रक्तवर्ण ।
 पीत पूर्ण भदार तो ॥ ३७ ॥ पायाशी बांधुनी आळ । विणा वाज-
 विती प्रांजळ । नृत्य करीता सोजवळ । वाहे जळ नेत्रातुनी ॥ ३८ ॥
 आधे आळिवरी क्षणता अमंग । कर्तव्यी प्रगटले रमारंग । उशीर कैचा
 मरावया रंग । वस्तुत्व सांग प्रेमगिरीचें ॥ ३९ ॥ समाप्त कथा सायं-
 काळी । प्रदक्षणा पुढें आरंभिली । बरोबर शिष्यमंडळी । भजनधुमाळी
 करीती पै ॥ ४० ॥ नित्योत्साह ऐसे प्रकारी । मोगीती आनंद प्रेम-
 गिरी । धन्य धन्य ते धीपदरी । पृथ्वीवरी भूदेकुठ ॥ ४१ ॥ इकडे
 जेजोरीस झाल्लाकांत । चैन न पडे तया निधीत । निघाले साव
 तेधुनी खरीत । आळे धावत पडरपुरा ॥ ४२ ॥ हरीहराची होता

भेटी । परस्परें बोलती गोष्टी । छणती माझी प्रेमपेटी । घेतली निकटी
 ठेठनी ॥ ४३ ॥ गीरीचा आश्रय करनी तेथें । राहातसे मी उमाकांत ।
 तो गीरीच ठेविला येथें । राहू केलते पादुरंग ॥ ४४ ॥ मग तो देव
 जेजुळिंग । घरीला मस्तकी पादुरंग । वर्णिता नये प्रेमरंग । अद्वय
 भक्तग शिवविष्णु ॥ ४५ ॥ दुसरे स्वरूप धरनी आणीक । जेजुरीस
 गेले म्हाळसानयक । प्रेमळगीरी स्वकौतुक । आले निके स्वस्थाना
 ॥ ४६ ॥ प्रेमासंगे निरंतर हरी । राहिला सतत ज्या अतरी । धन्य
 साधु प्रेमगीरी । मजन करी रात्रंदिवस ॥ ४७ ॥ अनेक तार्थें हिंदून ।
 उधरीले बहु त जन । वारवार येऊन । करी नमन श्रीविठला ॥ ४८ ॥
 शेषटी येठनी जेजुरीत । राहाते जाहाले प्रेमगीरीसंत । भजती सदा
 उमाकांत । पंढरीनाथ येऊ जाणुनी ॥ ४९ ॥ मल्हारी तो प्रेमभक्ति ।
 मोहीत जाळा ह्याळसापति । पूर्वा घरीली साधुव्यक्ति । मिश्रवे प्रीति
 वैष्णवमेळी ॥ ५० ॥ श्रोतिये घेतली येथे शंका । तो अवतार कळावा
 निळा । वक्ता वदे श्रीरघुनायका । स्मरनी सखा हृदयातरी ॥ ५१ ॥
 चाफळापासुनी तीन कोस । नाहोलीप्राम ते विशेष । संस्थान ते
 शोभतसे । छणती जयास मल्हारस्वामी ॥ ५२ ॥ मल्हारीचा तो
 अवतार । लीळा तयाच्या अपार । स्मरण केल्या कामना पुरे । होये
 अधिकार ज्ञानाशी ॥ ५३ ॥ रामदासस्वामी रंगमूर्ति । मल्हारस्वामी
 त्या संगती । तीर्थें हिंदुनी सकळ क्षीती । पावन करीती
 जगाते ॥ ५४ ॥ संतस्वरूप निर्विकार । आसक्त तेथें श्रीहरीहर ।
 पुनः पुनः घेठनी अवतार । महीवर विचरती ॥ ५५ ॥ असो प्रेममरीत
 प्रेमगीरी । राहाती क्षेत्र ते जेजोरी । जेथे वसती मदनारी । मिळावी
 सारी साधुवंदे ॥ ५६ ॥ प्रेमगीरीसताशी । आळा काळ न्याहावयाशी ।
 तये वेळीची गोष्टी कैशी । मागू मानसी अवधारा ॥ ५७ ॥ मूर्तिमंत
 येठनी काळ । उभा राहिला येठनी जवळ । प्रेमगीरी हासिले ।
 बोलती प्राजळ तयाशी ॥ ५८ ॥ छणती आली मुहदे स्वभावे ।
 नेत्याशी तुंवा काय मारावे । जीवित्य निरधाळे गुरुदेवे । आले सर्व

आत्मर्षे ॥ ५९ ॥ आस्थाशी पाट ना पोट । जन्ममृत्यूचा घेतला
 घोट । आत्माराम निघाट । पाहे नीट तुझा तूं ॥ ६० ॥
 ऐमे वदता योगीराणा । फाळ लागला तया चरणा । प्रेमगोरीसी करुनी
 नगना । गेल्या स्थाना आपुले पै ॥ ६१ ॥ मग स्वच्छे शिष्या सांगून ।
 सुचविले पुनः अवतार घेणे । जडतनूचे विसर्जन । कृष्णेत करणे
 स्थान क्षणुनी ॥ ६२ ॥ भजन करीत प्रेमेसी । येठनी तांदुळघाडीसी ।
 जंबुकेश्वराचे देउळापाशी । देहवस्त्राशी त्यागीळें ॥ ६३ ॥ समाधीस्थान
 श्रीकृष्णेत । प्रसिध्द पाहातो जन समस्त । घेतला जन्म प्रेमसहीत ।
 भजावयाते पांडुरंगा ॥ ६४ ॥ प्रेमगोरी प्रेमपुतळा । रावजीवावा तोचि
 जाहाळा । दयटणकर क्षणतो जयाळा । ऐका लीळा तयाची ॥ ६५ ॥
 ऋग्वेदी ब्राह्मण देशस्य । मान ज्याचा पंढरींत । गोपाळकाला करणे
 स्नात । सकळ संतात घंघ जे ॥ ६६ ॥ वैष्णवकुळ तें जाणून । जन्म
 घेतला प्रेमगोरीने । प्रेमद्वमूर्ति प्रघटली जाण । सुकृति पूर्ण जगजननी
 ॥ ६७ ॥ भगद्भक्तामध्ये राव । नाम पढले तेचि स्वमावे । आर्गी ज्याचे
 प्रेमवैभव । संगे देव खेळे पै ॥ ६८ ॥ व्रतयंभ होता उदासीन । निंतर
 गावे भगवत् गुण । गाचे वदे नारायण । करावे कीर्तन आदरेसी
 ॥ ६९ ॥ पीतवर्ण ज्याचा वाणा । उपनिषधी वर्णिला जाणा ।
 पीताभास तो बोलति खुणा । श्रुति गर्जना करुनी ॥ ७० ॥ गृहस्थाश्रम
 ईश्वर मजी । स्वीकारीता तेव्हा संत रावजी । उतावेळ कीर्तनकाजी । प्रेम
 सहजी आर्मी ते ॥ ७१ ॥ उभे रहाता श्रीकथेशी । मूर्ति ठसावे
 मानसी । नमन करुनी साष्टांगिनी । हर्षकेशी स्मरावा ॥ ७२ ॥
 श्रुतियाशी विनऊन । टाळी वाजविती सर्वाकडून । करावे आवडी
 नर्तन । प्रेमोदीपन होत शरीरी ॥ ७३ ॥ करुणापर अमंग क्षणता ।
 त्या व्हावी स्वामीणीकाता । घेउनी संगे सकळसंता । निघती तखता
 राउळातुनी ॥ ७४ ॥ गरूडाशी टाकुनी मागे । कीर्तनी प्रगटती
 श्रीरंग । रावजीसाधु आत्मरंग । धन्य माग्य तयाचे ॥ ७५ ॥ रामायण
 श्रीभागवत । करीती व्याचा प्रेमळ अर्थ । गोकुळ अक्षराते वदत ।

नेत्रीं श्रवत प्रेमधारा ॥ ७६ ॥ अनुकार येतां कृष्णराघेचा । विसर
 पडावा देहाचा । भाव करुनी तेवि साधा । बोलतां वाचा तन्मय
 होउनी ॥ ७७ ॥ मग तेथे उर्णाव काय । गोपिका हरी होतसे स्वये ।
 कीर्तनसमाधी ते होये । असोनी देह विदेहर्थाती ॥ ७८ ॥ आवाळ-
 कृपा श्रवणसमाधी । भगवत्स्वरूपी निमग्न सुखी । तो चि क्षणावा
 कीर्तनविधी । आपसित्थी जिये कथे ॥ ७९ ॥ नातरी ते शिशोदर-
 पाळनार्थ । द्वितीयां प्राणी जग मोदीत । नाम बिकोन द्रव्य घेत ।
 जाळे सत परोपरी ॥ ८० ॥ टिळे टोपी गळा माळ । देवपूजेचें मोठें
 गदाळ । उपदेश देउनी घेतां कवळ । कैचे सोंबळे व्यापाशी ॥ ८१ ॥
 रानापोरेगघड्यादासी । अनुग्रह देती जाउनी स्वार्थी । कैक घादनीं
 मत्ताशी । दावितो नेत्राशी टखटखाट ॥ ८२ ॥ कौकणामधीं बावळीं
 जन । देव क्षणवित्ती आपणालागून । दृष्टांत कृष्णाचा घेऊन । सेवितो
 पूर्ण विषमाते ॥ ८३ ॥ माळ लाळुनी कपा करीती । अमूक पैका घेऊ
 क्षणती । नरनारी मुळोनी जाती । द्रव्य देती कर्ज फाडुनी ॥ ८४ ॥
 असो ऐसे दैव्याश । फळीत क्षणवित्ती महापुरुष । घेउनी तेणें सतवेश ।
 केडा नाश जगहिताचा ॥ ८५ ॥ याटागी देवाश श्री धानर । तेंचि जाळे
 गोपाळ साधार । कळीमध्ये वैष्णवधीर । साधु योर प्रेमळ ते ॥ ८६ ॥
 तयांतीळ हे रावजीबावा । प्रेमसिंधु पुक्ष्य वरवा । ज्याचे कीर्तनीं प्रेम
 सर्वा । आवडे देवा कथा त्याची ॥ ८७ ॥ गोपाळपुरी तयाचा मान ॥
 काळा न करीती तपाविणें । दस्र ज्याचे पोतवर्ण । अवतार पूर्ण प्रेम-
 गीरीचा ॥ ८८ ॥ प्रेमगंगा प्रेमगीरितून । वाहतसे पाह्य रावजी पूर्ण ।
 ज्ञानवैराग्य तळपत मीन । भक्तीजीवन त्यामाजी ॥ ८९ ॥ जगदुरित
 मळ हराया । गंगा वाहे कीर्तनठायी । दर्शन निवाळी त्रिगुणकाया ।
 नमन तया प्रेमव्याशी ॥ ९० ॥ पुढे चरित्र नामाजीचें । कथवित्ती
 सिध्दस्वामी वाचें । श्रवण करीता श्रोतिपाचें । पुरे मनाचें निजशोडा
 ॥ ९१ ॥ सिध्दचि उमा समधरणी । जानकीनाथ कोदंडपाणी ।
 विठ्ठलनाम धारण करुनी ॥ राहिला येवनी पदरिती ॥ ९२ ॥

मक्तमंजीरी राजारानी । वाहतसे त्या पादपद्मी । देहभाव गेली ऊर्मी ।
पुजा नेहमी निरंतर ॥ ९३ ॥ मक्तमंजीरीमालाग्रंथ । अग्रणें चि पुरती
मनोरथ । अलर्कप्रेमरावजीसंत । जाहाळे चरीत्र येकाध्याई ॥ ९४ ॥
॥ श्रध्याय ॥ १ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥
शुभंभवतु ॥ अनु० अ० ॥ ९३ ॥ समाप्त ॥

अध्याय ९४

— त्रिविध लीलासंत —

॥ श्रोगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जयसद्गुरु पुराणपुरुषा
पढशास्त्राचो सौरसा । वेदमूर्ति तू परेश । श्रीसिधेश कृपाराशी
॥ १ ॥ मक्तचरीत्रें नानाकथा । आवडती तुला पढरीनाथा । महु
आख्यान भारत गांता । प्रिय सर्वथा ते तुज हरी ॥ २ ॥ जय जय
आदि निरंजना । निर्गुण निरामय आत्मरमणा । स्वानुभूती मोदसदना ।
चिद्वना श्रीस्वयंजोती ॥ ३ ॥ स्वान्मप्रकाशदिनकरा । ज्ञानाज्ञान
सकळविकारा । दिनरजनीशी आधार । तूंचि खरा सर्वत्र ॥ ४ ॥
भूमीपासुनी आकाशांत । स्वयमेवचि वर्तत । जडअजडा चैववीत ।
लीळा अनंत रघुराया ॥ ५ ॥ आवघियासी चालक । अलितपणें
वसशी देख । वर्णावया सहस्रमुख । वाणी निःशंक न पुरे ती ॥ ६ ॥
स्थूल सूक्ष्म कारण । चौथे जे महाकारण । तयाशी ते अधिष्ठान ।
निखील परीपूर्ण तू आत्मया ॥ ७ ॥ तुजविणे पाहार्ता काहीच न घडे ।
राहाशी कर्तुवा पैलीकडे । अक्रिय आरूप कानडे । ठावे न पडे शब्दाशी
॥ ८ ॥ याळामो घरे हेचि आता । मौने चरणों ठेविजे माथा ।
बोलवा स्वामी संतकथा । सित्वनाथा गुरुवर्या ॥ ९ ॥ चरित्ररूप
सरीतापति । कल्पतरू कथा मूर्ति । नाना आख्यानकांणें गमसित ।
अवतरला जगतीं तो शोनक ॥ १० ॥ वर्णावया तो लीळा । हृदय
मुमिके अकुर फुटला । कृपाजीवन घालिता तयाला । वाढला

संगळा कथनवृक्ष ॥ ११ ॥ 'मार्क्तिज्ञानवैराग्य' । पत्रैपुष्पफले' सांग' ।
 रस' त्यातील' अव्यय' । 'सेविती' चांग' स्वानुभवी' ॥ १२ ॥
 'परिसौनी विनंति' जानकीवर । कथामाग बदविती' सार । 'श्रवण' करीता
 ते आदरें । सरें वेरंसार जन्माची' ॥ १३ ॥ आठवा भागवत
 शौनकश्रुषी । जन्मळा सत्कथा वर्णावयासी । देह' घरीळा जपार्चे' कुशी' ।
 पुण्यराशी घन्य ते ॥ १४ ॥ 'नामाजी' ऐसें ठेविळें नाम । हिंदुस्थानी
 विप्रोत्तम । गाता तयाचे जन्मकर्म । निष्कर्मपद पाविजे ॥ १५ ॥ उपजता
 चि बाल्यदशेते । भगवत्तमजनीं । रंगले चित्त । खेळ खेळतां मुळाते ।
 कीर्तनाते उभे राहावे ॥ १६ ॥ श्रोते करुनी अवघे शिष्यु । कथा करणें
 अति संरसु । पाचे स्मरावा रुक्मीणीईशु । बोतिळी मुसू भक्तीची
 ॥ १७ ॥ ब्रह्मचर्य गृहस्थाश्रम । यथापद्धति अनुक्रम । भूतदया सहजी
 प्रेम । लाबळा धर्म अतिथीपुजा ॥ १८ ॥ अनदान सर्वाभूती । पंदरीची
 अत्यंत प्रीती । श्रीगुरुकृपे अनुभवस्थीती । रंगली वृत्ति पांडुरंगी ॥ १९ ॥
 निरंतर घ्याई पद्मनाभा । न विसंवे कदा संत नामा । आनंदाचा पूर्ण
 गामा । ज्ञानप्रभा व्या आंगी ॥ २० ॥ प्रतिसूर्य सद्ब्राह्मण । शौनक
 अवतार जो का पूर्ण । बोधप्राचीस उगवळा जाण । तेंचें काणें सद्बिष्यार
 ॥ २१ ॥ नानातीर्थें नाना देश । स्थाने पाहीली विशेष । परी न होये
 संतोष । योगान्धास जरी केळा ॥ २२ ॥ मग येउनी पंदरीत ।
 पूजीयेळा श्रीअनंत । जाणुनी हृदय रमाकांते । आज्ञापीत निजदासा
 ॥ २३ ॥ साधूचरीत्रे वर्णिल्याविणे । कदा न पडे समाधान ।
 संत माझे आत्म्ये पूर्ण । गाई गुण तयाचे ॥ २४ ॥
 आज्ञा करीतां कृपेने ऐशी । स्वमुखें आपण ह्याकेशी । आनंद जाटा
 बहु मानसी । नाभाजीसी ते वेळे ॥ २५ ॥ प्रसादार्थ पसरिता हाता ।
 तुरा दिवळा पंदरीनार्थे । मुन्दा करुनी प्रणिपात । आरंभिला प्रेप
 तेथे चि ॥ २६ ॥ हिंदुस्थानी परम मिठी । मापा जयाची फार
 गोमटी । जीवशिवासी पडे मिठी । ऐकता गोथी त्या सत्कथा ॥ २७ ॥
 धाव्या प्रवंद अनेकपती । वर्णन केव्या प्रेमोत्तरी । तेणे फावली

विभ्रतिः । निरंतर गाती भगवत्पथ ॥ २८ ॥ रात्रंदिवस तो चि
 धंदा । श्रुति निमग्न वैष्णवपदा । तिष्ठती द्वासी मुक्ति सदा । सहजी
 संपदा ज्ञानाची ॥ २९ ॥ परी ती माया येकदेशी । नाही गती
 सर्वत्राशी । पाळागी कळवळे शौनकाश्रयी । धरीती जन्मासी आणीक
 पै ॥ ३० ॥ देहवस्त्र टाकुनी जीर्ण । नामाजीने त्या घेतले मृतन ।
 महिपति नाम स्वीकारून । जाहाळे उत्पन्न सदिप्रकुर्छी ॥ ३१ ॥
 गर्माचः भसतां मातेसी दोहाळे । भक्षण करावी तुळशीदळे । उसणत
 तठावे भजन प्राजळ । क्षणे विठळ वेळोवेळी ॥ ३२ ॥ संततीर्थ
 सेवन कराया । आवडी तये जननीहृदया । साधु देखल्या लागे पाया ।
 निर्मळ जाया पवित्र ती ॥ ३३ ॥ नवविध भक्ति नऊ भास । पूर्ण
 होता त्या गर्मास । प्रसवली माये पुत्रास । आनंद विद्यास जाहाळा
 तो ॥ ३४ ॥ नानाप्रकारे करनी दाने । उमारीत्या गुढ्या तोरणे ।
 मिळाले गणक सहजी आराधण । जातक पूर्ण वर्णीपळे ॥ ३५ ॥
 नाम ठेविले त्या महिपती । मक्तराज तो प्रेमसंपत्ति । आगी
 स्वभाव ज्ञानदीती । त्रतबंध फरीती सप्तवर्षी ॥ ३६ ॥ जन्मांतर
 योगे कलत्र प्राप्त जाले ते हि पवित्र । दिवानिशी पद्मनेत्र ।
 ध्याती स्वतंत्र हरी सावळा ॥ ३७ ॥ सद्गुरुकृपा होता त्वरी । निज
 अनुभव घेतसे चवी । हृदयाकाशी उगवला रवि । जाहाळी सर्व येका-
 रमता ॥ ३८ ॥ संचित जळाले ज्ञानाग्नीत । क्षीयमाण पूर्वप्रवाहे घटत ।
 आरब्ध देहा भोगवीत । साक्षमूत आपण तया ॥ ३९ ॥ मुळीनदशा
 अंतरवाद्य । आपआपणा न्याहाळिताहे । पिंडव्रद्धांड केचे क्षाय ।
 असोनी काय विदेहस्पीति ॥ ४० ॥ इयापरी भक्तिप्रेम । धन्य धन्य तो
 भागवतोत्तम । पंढरीचा पूर्ण नेम । मेघश्याम भजावया ॥ ४१ ॥
 कुळधर्म सारा हा चि एक । पांडुरंगी चित्त ऐक्य । न सेवी कदा
 भन्न उदक । जेवि व्यातक मेघाशी ॥ ४२ ॥ तनुमनघनेशी अनन्य ।
 अरुणी केळ नारायण । अहर्निशी होतसे भजन । करणे कीर्तन नेमसी
 ॥ ४३ ॥ धन्य साधु सद्दीपतिवादा । प्रेसुखाचा जो बोलावा ।

पंढरीसी जाता देवा । आवडे जीवापरता तो ॥ ४४ ॥ प्रेमळ भमंग
 स्वकाव्योक्ती । संचस्वरें गाता महिपति । डोळती तेव्हा स्वमीणीपति ।
 प्रगट होती कीर्तनात ॥ ४५ ॥ मग त्या कथेची अद्भुत शोभा । हरी
 जेथें प्रत्यक्ष उभा । भक्तवृंदे निरंतर समा ! अर्थगर्भा कोण वर्णी
 ॥ ४६ ॥ कोणी येक दिनी संतमेळी । विटेवरी उमे श्रीवनमाळी ।
 महिपतिकडे दृष्टी गेली । करांगुळी धरीली हाते ॥ ४७ ॥
 क्षणती साधवा शौनका । जीवा तारक तू चि नौका ।
 चरीश्रमाग करुनि नौका । लावी लोका संतभजनी ॥ ४८ ॥
 भक्तपशाची उमवी गुदी । प्राणी पाववी पैलघडी । कथामृताची तुजळा
 गोडी । सेवेसी परवढी सुत यदने ॥ ४९ ॥ तरी तो स्वभाव करुनी ।
 प्रघट । भरी ओल्याचे श्रवणसंपुष्ट । नटगे करणें दुजी खटपट । लागे
 मिष्ट संतलिळा ॥ ५० ॥ आधींच अवतार कथानिधीचा । वरी प्रसाद
 श्रीहरीचा । नामार्जी अंश महीपती साचा । खवळला तयाचा प्रेमभाव
 ॥ ५१ ॥ तारकाळ बंदोनी श्रीरामचरणा । नमस्कार घातिळा साष्टांग
 जाणा । बंदन करुनी साधुजना । विनविळा राणा पंढरीचा ॥ ५२ ॥
 क्षणे संतचरीत्रें प्राकृत । करीन तयाचे जे जे ग्रंथ । श्रवणपठणें करीता
 जगाते । हरावें दुरित तयाचें पै ॥ ५३ ॥ प्रासादिक दाश रंग ।
 साध्या गोष्टी कथामाग । तेथें तुषा श्रीरंगें । करावें आर्गे निर्विघ्न
 ॥ ५४ ॥ मग अमय देता श्रीभगवते । आरंभिले सद्ग्रंथ । संतचरित्रें
 परम अद्भुत । वर्णिले समस्त वैष्णवगण ॥ ५५ ॥ दृष्टांत साहित्य
 फार । रचिले कथामाग मंदिर । स्थापिला आत स्वमीणीवर । घ्यान
 सुंदर परमात्मा ॥ ५६ ॥ चतुर्वेदात्मक च्यार ग्रंथ । निर्मोषिले महीपति
 संत । प्राकृतबोव्या सुनिश्चित । निर्मळ अर्थ करुणारस ॥ ५७ ॥
 न धरी अप्यामाची चाढ । सप्रेमता काव्य जाढ । वाचिती प्राणी सावडे ।
 घाटे गोढ आवाळ वृत्ता ॥ ५८ ॥ संती प्रेम नार्मी निष्टा । नाहीं आणिक
 दुजी चेष्टा । पांडुरगी भाव मोठा । मोडीला घाटा शुष्कझाडाचा
 ॥ ५९ ॥ च्यार ग्रंथ ऐशावरीचे । महिपतिस्वामीनी केले साचे ।

श्रवण पठण करीता वाचे । पैकुंठीचे सोपान ते ॥ ६० ॥
 पदे भमंग करुनी अनेक । तोषविळा यदुकुळटिळक । भक्तिमार्गा
 लाउनी लोक । घरती मुखें स्वानंदी ॥ ६१ ॥ निज भजनी प्रेमोळाहा ।
 हाणविळा जीवाचा तापत्रयदाहा । निशरीळे घैरो कामादिक साहा ।
 जगीं पुरुष हा धन्य महिपति ॥ ६२ ॥ आतां गहिनीनाथ गोरक्षशिष्य ।
 तयाचा अवतार जाहाळा विशेष । ते कथा ऐकता सुरस । हरे निशेष
 पातक पै ॥ ६३ ॥ प्रेमज्ञान व्या अंतरां । ब्राह्मण गौड सदाचार्यी ।
 जन्म घेतला तया उदरां । पाहिळीं वरी सोय भक्तीची ॥ ६४ ॥ भक्त
 अळंकार जानकीवरा । तयामध्ये गहिनी हिरा । याळागी क्षणती जगा
 सोइरा । अवतार खरा नाथाचा ॥ ६५ ॥ सावताचे बाडीजवळ । ग्राम
 ते प्रांजळ । योगनिष्ठ ते जन्मळे । सौंदर्य मळे तेजस्वी ॥ ६६ ॥
 उपजताचि नैनो मुद्रा । मलस्थोती जेवि कपेंद्रा । ते काय कळे जना
 धुद्रा । नाही निद्रा क्षणती तया ॥ ६७ ॥ नासीकार्मी सदा दृष्टी ।
 वसे आंगी व्याचे पुष्टी । वासनेची अखंड तुष्टी । नेणती गोष्टी इतर
 ते ॥ ६८ ॥ भूतबाधा जाळी बाटे । जनकजननीसी होती कष्ट ।
 आंगारे लाविती तया स्पष्ट । संशय घरीष्ट शिरला मनीं ॥ ६९ ॥
 तब अकस्मात अवधूतवेश । आला सिध्द तदर्शनास । सांगितले सर्वास ।
 मायबापास तेवेळे ॥ ७० ॥ जन्मला उदरीं योगीराणा । आशंका
 चिचीं कांही नाणा । सांगुनी पुढील कर्तृत्व खुणा । तेथे चि जाणा
 अदृश्य जाहाळा ॥ ७१ ॥ भग दचकले सारे मनीं । न विसंवे बाळा
 कदा जननी । दाटला पान्हा सहजी स्तनीं । उतरी घरुनी लोण ते
 ॥ ७२ ॥ सोहिरा न पाहातां क्षणेक । वेढी होये माता देख । बाळवीळा
 करी कौतुक । संतनायक योगी तो ॥ ७३ ॥ आठ वर्षे होती जाहाळी ।
 मुंजीबंधन तयेवेळीं । योगसिध्दी माळ घाली । लोका दाविळी खियाते ॥ ७४ ॥
 ऋषीकर्म करणें उत्तम । साधिकाचार वर्ततो धर्म । परी अंतरी वैराग्य
 परम । भाव निःशीम ग्रीपुरुषदीं ॥ ७५ ॥ उपनाम आवे शोभायमान ।
 उतरीती मधाव्ही पार कळून । नातरी अच्युतवृक्षाशी जाण ।

नामाभिधान आबि ते ॥ ७६ ॥ स्वरूपापासून नव्हे च्युत । याळागी
 आबि-नामे अच्युत । सोहिरोवा आबि धन्य-सत । अवतार दिसत
 गहीनीचा ॥ ७७ ॥ अत्यंत ज्ञान गहन ज्याचे । भाक्ति बैराग्य पूर्ण
 साचे । नेणति तया नर काचे । नरकाचे आदर्श ते ॥ ७८ ॥ साधुविण
 नाहीं जगती । जगा न कळे त्याची स्वीती । ढोंग पाहुनी पाठी
 लागती । भनीं हाछिती चमत्कार ॥ ७९ ॥ इतर जन नारीनर । तैसे
 दिसती योगेश्वर । परी तयाचे अंतर । भगवत्पूर सर्वदा ॥ ८० ॥
 जटा असो अथवा नसो । निरंतर प्रेम चिर्ती वसो । आत्मानुभव-मन
 कसो । बोलणें-सोसो जगाचें ॥ ८१ ॥ नाहीं माळमुदेचें काम । अतरीं
 पूर्ण व्याचा राम । तया कैचे उरळें कर्म । जाहाळा निष्कर्म योगी तो
 ॥ ८२ ॥ सहजस्वीती ज्याचे वर्तणें । न देखे दोळा पातक पूर्ण ।
 सर्वाभूतीं-भेक आपण । द्वैत निर्शन जालें सें ॥ ८३ ॥ ऐसे प्रकारें
 मदानिष्ठ । सोहीरोना आबि साधु श्रेष्ठ । जगरीती वर्तती स्पष्ट । भाव
 निष्ठ सद्गुरुपदा ॥ ८४ ॥ नित्य शेताकडे जावे । येईल त्याचे आतिथ्य
 करावें । सर्वाभूती आत्मत्व पाहावे । भोजन द्यावे हुधार्या ॥ ८५ ॥
 कोणे मेके दिनीं आरण्यात । बैसले येसावृक्षाखालते । जवळी असती
 शेतेभाते । उदक वाहत निर्मळ पै ॥ ८६ ॥ प्राप्तीवेळसमय आला ।
 अनुत्त वर्तली तेथे लीळा । योगीयाचा स्वामी पातला । गोरक्ष
 प्याला क्षणती पै ॥ ८७ ॥ आकाशपथे देदीप्यमान । नाथजीचे जाले
 गमन । स्मृति पाहातां शाकले जैन । तेज पूर्ण दाटले ॥ ८८ ॥
 सद्यपातळ दिव्य पुरुष । मस्मोभूजित आर्गी प्रकाश । प्रसन्नवदन मुद्रा
 विळसे । आले योगेश त्या ठाया ॥ ८९ ॥ येकर होता उभय दृष्टी ।
 हारपोनी गेली सहजी त्रिपुटी । मंत्रोपदेश कर्णपुटी । कृपादृष्टी नाथ-
 जीची ॥ ९० ॥ पद्मकर तो पडतां शिरीं । देहमान-कैचें-शरीरी ।
 ताठस्ता बरीली बरी । नाही सरी दुबी तया ॥ ९१ ॥ घेरीला सोयरा
 महद्भुतानें । अचेतन पडला सहजी जाण । आळक्षमुद्रा बाणली पूर्ण ।
 कोण जाणे तया मुखे ॥ ९२ ॥ जेथें प्रत्यक्ष गोरक्षाचा । अनुग्रह

जाळा तयासा साचा । ते फौण वर्णी मंथी । वाचा । दृष्टांताचा तर्क न
चळे ॥ ९३ ॥ झडपण जाहाली मलमहाची । तेथे शुद्धी उरेल कैची ।
घाठनी आली समप्र । चरची । देवकृष्णाची घरे फिरती ॥ ९४ ॥
नाना प्रकारे करीती उपाय । बोवाळुनी ठाकिती द्विपाद चतुष्पाद । परी
तो सोहिरा कोणा न पाहे । जाळा मकाय काय आसोनी ॥ ९५ ॥
विदेहस्वरूपी जडली विवशी । तन्मय जाहाळा आत्मरूपाशी । रमली वृत्ति
स्थानंदाशी । जात्या दाशी मुक्ति त्या ॥ ९६ ॥ असो काही काळानंतर ।
सावरोनी प्रेमा स्वरूपकार । विचरती महीवर योगेश्वर । बोळती
उद्गार मळीचे ॥ ९७ ॥ भोजनाची होता तृप्ती । डेकर बाहीर जेयि
येती । जना शब्द ते न कळती । धिःकारीती वेडा क्षणुनी ॥ ९८ ॥
परापेक्षा क्षानभोजन । आपला अपण देवार्चन । सोहीरोवा संत योगी
पूर्ण । शिष्य जाण गोरक्षाचा ॥ ९९ ॥ पेशाप्रकारे स्वगृही । खुब्यासारीखें
रतती देही । प्रपंचकार्ये करणे नाही । निमग्न ठाई विदाफाशी ॥ १०० ॥
जगदोत्थार तयादर्शनी । हें जाणुनी गोरक्ष मनी । आज्ञापिती शिष्या-
छात्रुनी । भ्रमण मंदीनी करावया ॥ १ ॥ गुप्तरूपे देउनी भेटी ।
सांगितली दुजी गोष्टी । टीका करी शुक्ल म्हराठी । आत्मराहाटी लावी
जगा ॥ २ ॥ छपनभापा गीतेवर । योजीलया श्रीज्ञानेश्वर । अडचणती
नारीनर । दावी सत्वर मार्ग तया ॥ ३ ॥ आधार धरनी ज्ञानेश्वरीचा ।
अनुभवेश्वरी बोळीजे वाचा । प्रसाद होता गोरक्षाचा । सोहिरा साचा
आनंदला ॥ ४ ॥ ज्ञानदेवाचे करुनी स्मरण । बंदिळा भावे बादरायण ।
आठवी श्रीकृष्ण । अंतःकर्ण कृष्णरूप ॥ ५ ॥ देहबुद्धी नसतां काही ।
कृष्णस्वरूप तो चि पाही । ज्ञानेश्वरीशी द्वैत नाही । रचिला ठाई मंथ
सुंदर ॥ ६ ॥ अनुभवेश्वरी क्षणती जन । ज्ञानदेवीची प्रतिमा पूर्ण ।
अनुभव होये श्रवणपठणे । अवलोकन करीती संत ॥ ७ ॥ धन्य
सोहीरोवासाधु समर्थ । श्रीगहिनीचा अवतार सत्य । तारावया जड-
जांघाते । जन्मळे नाय भूठाई ॥ ८ ॥ स्वइछे फिरती अवनीवरी । मुद्रा
नेनी शोभती बरी । गृहस्थापरी वस्त्रे सरीरी । घातिळे शिरी पागोटें

॥ ९ ॥ मुळीचा बाणा करावा प्रघट । तरी लोक सारे लोभाविष्ट ।
 द्रव्यदारा इछीती स्पष्ट । सांडीली वरीष्ट आत्मस्थीति ॥ ११० ॥
 पाळागी चोवख न देता । जगांत हिंढणें तया नाथा । सोई दावी जना
 समस्ता । सोईरा तत्वता नाम शोभे ॥ ११ ॥ अनुमननिष्ठ उपाची पदें । श्रवण-
 पठणें भेटे मुकुंद । प्राप्त होये निजात्मपद । घरीतां छंद श्रीगुरुपदीं ॥ १२ ॥
 अनेक देश फिरोन । जगदोत्थार केला पूर्ण । पंढरीसी येतां जाण ।
 श्रीमगवान आले सामोरे ॥ १३ ॥ धरीला हातीं तो सोहीरा । क्षणती
 माझा तूं सोईरा । भेटलाशी मज योभेद्रा । मुदिन खरा जाळा पै
 ॥ १४ ॥ आजो घडली पर्व सकळ । ऐसे बोले श्रीविठ्ठल । देवमक्तासी
 आर्लिगन जालें । नाहीं उरले द्वैत तया ॥ १५ ॥ रंगशालिवरी मजन ।
 सोहिरोवा ते करीती पूर्ण । विटेवरी जगजीवन । आनंदाने डोलतसे
 ॥ १६ ॥ काहीदिवस राहुनि तेथें । तोपविळा रुक्मीणीकांत । समर्थ
 अवतार गहीर्नानाथ । सोहीरा क्षणत जन त्याशी ॥ १७ ॥ नाना-
 तन्हेचीं करुनी पदें । पुजीली जेणें भगवत्पदें । उत्वरोनी जग विविध ।
 स्वात्मपद सेविळे पै ॥ १८ ॥ शेवटीं तो संत सोईरा । पांडुरंगमुगुटी
 जडला हिरा । तेणें कीरीट दिसे साजीरा । लाजवी दिनकरा
 स्वप्रकाशें ॥ १९ ॥ हे सोहिरोवा सत आरुपान । भक्तमालिके
 गुंफांता जाण । दाळ देतसे ज्ञानतेजानें । शोभे पूर्ण विठळगळा
 ॥ १२० ॥ पुढें कथा वनखंडीची । श्रीगुरुमाय वदवी साची ।
 श्रवणमननें श्रोतयाची । पुरवी मनाचीं मनकामना ॥ २१ ॥ मन ते
 सुखसाधूचा आश । स्वमुख पाहिजे त्या आविनाश । स्वाधी समर्थ
 श्रीसित्पेश । देती तपास तेचि तया ॥ २२ ॥ राजारामो स्वतस्वित्त्व ।
 दिधळे स्वयें निजात्मपद । उदार तोचि सद्गुरु सित्त्व । केळे शुद्ध
 सनाथ पै ॥ २३ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रथ । श्रवणें चि पुरवी मनोरथ ।
 त्रिविधलिळासंतकथे । आप्याय समाप्त येऊ चि ॥ १२४ ॥ अर्प्याय
 ॥ १ ॥ समाप्त ॥ अनु० अ० ॥ ९४ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
 श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय ९५.

— वनखंडी चरित्र —

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सित्थराजा ॥
 सीतावल्लभ गरुडव्यजा । रावणांतक नारदभाजा । अधोक्षजा पांडुरंगा
 ॥ १ ॥ पेंदरीनियासा भोकुळप्राणा ॥ मुनिजनमानसहंसनिधाना ॥
 पुंदरीकधरदाना । कर्णाघना श्रीमूर्ति ॥ २ ॥ जय जय हरी वैकुण्ठ-
 नायका । योगीयाध्या स्वात्मसुखा । परमह्ता रविकुळटिळका । सकळ-
 छोका आधार तूं ॥ ३ ॥ हिमालय जामात प्रियोत्तमा । मातामजहृदय-
 विधामा । अहीन्योत्थारक श्रीरामा । कल्पद्रुमा जगद्गुरु ॥ ४ ॥ वृंदावन-
 विहारी गोपीकारमणा । शूतनारी कंसमर्दना । वसुदेवप्रिया देवकीरमणा ।
 संकटहरणा द्रौपदीध्या ॥ ५ ॥ भीमातीरस्थ यादवेंद्रा । वेदधीजा
 रामचंद्रा । देवदेवा कृपासमुद्रा । क्षणवितो मुद्राकीत गुह्या ॥ ६ ॥
 अगस्तीश्रुपीचा अवतार । वनखंडी श्रीयोगेश्वर । कथन बदावा ते
 साचार । जे प्रियकर आवडते गुह्या ॥ ७ ॥ नार्ही वित्पत्ती कळा
 छान । न कळती मजळा लघुगुरुगण । बोलविसी पाचेंतून । करू
 अर्पण ते श्रीसमपदी ॥ ८ ॥ कर्ता करविता रघुनायक । देहबुद्धी
 से भाईक । ओतावत्ता तूं चि येक ॥ गाऊं निके संतचरीत ॥ ९ ॥
 अगस्तीश्रुपी यजुर्वेदोक्त । जन्म घेतला तेणें कळीत । महानसाधु
 श्रीभागवत । अवतार धरीत स्वात्मलिळे ॥ १० ॥ विवेकशस्त्र धारण
 करून ॥ विषयाचें खंडीता वन । वनखंडी श्रीनामाभिधान । शोभे जाण
 तया पुरुषा ॥ ११ ॥ सावळी तनु उच मूर्त । आजानुवाहू नेत्र
 आरक्त । कौपान विलसे आंगीविभूत । सदा फिरत घनांतरी ॥ १२ ॥
 गळितपत्र सेवन करीती । तपश्चर्या दिवसराती । पांडुरगीं ज्याची प्रीती ।
 पेंदरीसी जाती खवळाही ॥ १३ ॥ नामस्मरणीं रगळी जिह्वा ।
 योगाम्पास पूर्ण भरवा । ऋणी केळे श्रीराघवा । कीर्तनहेवा निरंतर
 ॥ १४ ॥ सित्थपुरुष तो वनखंडी । गायी काय त्यापुढे छंडी ।
 मक्षचर्याची अतिप्रौढी । वैराग्यपरवडी बहुसाळ ॥ १५ ॥ जगदोत्थार

करावया । संचार करणें स्या योगीया । परमपातकी पढता पाया ।
 तात्काळ तया मुक्त करीतो ॥ १६ ॥ जेथें जेथें साधुष्टदें । वनखंडी
 जाण तेथें प्रसिध्द । करनी तयाशी येकात संवाद । स्वउदे स्नेह करीती
 ॥ १७ ॥ फोंडा करणें वनचरात । राहणें आवडे अरण्यात । बळोन्मत्त
 पिशाच्यवत । येता ग्रामांत दाविती लिळा ॥ १८ ॥ जग क्षणती
 वेढावेढा । काय वळे तया मूढा । स्वरूपानुभवी पुरुष गाढा । राहे
 झाडाखालता पै ॥ १९ ॥ अलक्षमुद्रा बाबज्याजटा । प्रेमरसाचा घेतसे
 घोटा । संतमेळीं तत्त्वज्ञ मोठा । हाती नरोटा शोभतसे ॥ २० ॥
 नवविध गोधडी आर्गी साजे । दाटल्या दिव्या तपोतेजे । धन्य ते वनखंडी
 महाराज । अवतार विराजे अगस्नीचा ॥ २१ ॥ कोणे येजे दिनी पंदरीसी ।
 वनखंडी निघाले भगवत्भेटीसी । चिन्हे होती देवाशी । स्वमीणीशी
 सांगे हरी ॥ २२ ॥ क्षणती आजी बाहुफूरण । नेत्र लवतो
 फा गे जाण । कोण भेटेल भगवत्जन । दिसती लक्षणें
 बहुसाल ॥ २३ ॥ हास्यवदनें जगन्माता । मोळतसे तेन्दा अनंता ।
 अवघा छंद तुमचे चित्ता । लक्ष संताजवळी सदा ॥ २४ ॥
 मोहित केले वैष्णवानी । ध्यान सदा तेचि मनी । वदता ऐसें विश्व-
 जननी । चक्रपाणि सांगती तिळा ॥ २५ ॥ मी निर्गुण निराकार ।
 मज कैचा पाहाता आधार । सती अर्पिले अवयव सारे । विटेवर केले
 उभे ॥ २६ ॥ तरी मग तया कैसें विसरावे । कृत्पन्नता दोष स्वभावें ।
 घालागी माझे साधूचि देव । नेणे वैभव आणीक दुजे ॥ २७ ॥ सप्रेम
 मोळता पदरीराणा । अश्रू दाटले स्वमीणी नैना । तब इतकीपात सांगे
 गरुड वदना । वनखंडी जाणा आले क्षणुनी ॥ २८ ॥ मग तो विठली
 जाहावा हर्ष । नये लेखन करावयास । धावत आले जगन्निवास ।
 वनखंडीस घातली मिठी ॥ २९ ॥ देवमत्ताचा सगम । कोण वर्णी
 तेथीचें प्रेम । गुरुपुत्र जाणती हे वर्म । इतर अधम भ्रमलेती ॥ ३० ॥
 विसरोनी गेले स्वात्ममुखा । अंतरला हरी तपाशी सखा । वतन घाढा
 माझा पैका । मागती रक्षा घराघरी ॥ ३१ ॥ मैद गाठनी दावी

गाणें । शेखी घेतो तयाचा प्राण । स्त्रियापुत्र तेंस धन । आयुष्य पूर्ण
 गमाविले ॥ ३२ ॥ असो अज्ञानाची काय कथा । वनखंडो भेटले
 पंढरीनाथा । जवळ तेव्हा रुक्मीणीमाता । ठेविला माथा तयेपदी ॥ ३३ ॥
 सत्यभामा आणि राही । वनखंडांनं घडिल्या तेहि । हनुमंत गरूड
 खळाही । नमिले पाहि अत्यादरें ॥ ३४ ॥ सतसमाज अनुक्रमें ।
 आळिगन घडलें सर्वा प्रेम । धन्य वेळा ते चि परम । स्वात्मधर्म
 येकारमता ॥ ३५ ॥ वनखंडांचें ऐकुनी कीर्तन । आनंदले उद्वीगमण ।
 ठेऊन घेतलें प्रीतीवरून । उतरी छोण वेळोवेळा ॥ ३६ ॥
 क्षणती सदया निर्गुण न सेवी । जन्म घेउनी पृथ्वी । योगमार्ग सिध्द
 करवी । जग लावी उपासने ॥ ३७ ॥ वनखंडीनं नमून देवा ।
 मामितडी चरणसेवा । जन्मोजन्मीं वासुदेवा । राही वरषा उदयातरी
 ॥ ३८ ॥ पास्परें प्रेमभरीत । भाषण करीती देवभक्त । ते तो गुह्य
 अत्याद्भुत । तन्मय होत चित्त पै ॥ ३९ ॥ असो वनखंडीनं विनवोनी
 हरी । संध्या करीती पृथ्वीवरी । कौसह्योज्जर निरतरी । संगे मुरारी
 हिंदतसे ॥ ४० ॥ दर्शन होता जीवाते । प्राणी पावती निजपदाते ।
 धन्य साधु आत्मवेत्ते । वनखंडी समर्थ ज्ञानराशी ॥ ४१ ॥ उपासनेशी
 लाउनी जन । देहवस्त्र टाकाऊ जीर्ण । करुनी वेकुठों प्रयाण । जाळे
 पूर्ण समार्घास्त ॥ ४२ ॥ उग्राहा होतसे प्रतिपदी । अमूरु पक्ष
 अमूकमासी । यात्रा मिळती प्रसादासी । दुर्लभ देवाशी अन्न तें ॥ ४३ ॥
 सवाखंडीचा करीती रोट । नवल कौतुक पाढा मोटे । मिळती समस्त
 ब्रह्मनिष्ठ । कीर्तन श्रेष्ठ करीती ॥ ४४ ॥ धन्य दिवस तो सोनियाचा ।
 तेथे समोदाव संताचा । देव तेथे पंढरपुरीचा । गातो वाचा भगवतगुण
 ॥ ४५ ॥ पुण्यतिथी वनखंडीची । प्रसिध्द जगों सर्वत्र साची । लणीव
 पडेल तेंच कैची । स्वारी देवाची येतसे पै ॥ ४६ ॥ असो ऐसा
 भागवतोत्तम । तृती न होये भक्तिप्रेम । घेतला तेणे आणिक जन्म । ऐका
 नेम ते सकळिक ॥ ४७ ॥ यजुर्दे माध्यादिनीशाखे । ब्राह्मण सृष्टि
 पुण्यश्लोक । स्त्रीपुरुष उभयता भाविक । असत निके वैराग्यमती ॥ ४८ ॥

जाणुनी तपाचें तपवैभव । पोटाशीं आले महावैष्णव । वनखंडी, महाराज
 स्वयमेव ॥ उदळे देव तया, कुळा ॥ ४९ ॥ उपजतां चि वाळणीं ।
 हृदयाकाशीं ज्ञानतरणी । सदाचार वर्ते कीर्णी । मुळांत खेळणीं
 वैराग्याचीं ॥ ५० ॥ ब्रह्मानंदाची केषळ मूर्ति । नामा पटले वेचि
 जगती । व्रतबंध होता चि विरक्ती । घरीली हाती योगपांठीका ॥ ५१ ॥
 अद्वैतशास्त्र संपादून । वेदाभ्यास केला पूर्ण । योगमार्गी झुरे मन ।
 सद्गुरूण पाहीजे तया ॥ ५२ ॥ याळागी चित्ती निजभ्यास । भगवत्-
 भ्यान करीती विशेष । साधुरूपे जगनिवास । रुक्मीणीविहास भेटले पै
 ॥ ५३ ॥ दिव्य अनुग्रह होता चि पाही । मेळविले स्वमुखा ठाई । तया
 दृष्टांत न मिळे काहीं । शीणली साही वेवादिता ॥ ५४ ॥ मौनावली
 भठरा च्यारी । सहस्रमुखाची नाही थोरी । मजदनाची काय उरी ।
 येक वैखरी वटूं ते ॥ ५५ ॥ नेणीवसहीत जाणीव गेली । क्षर, अक्षरे
 मायळली । तुर्य अवस्था विरोनी ठेली । स्वानंदजळी लवणापरी ॥ ५६ ॥
 अनुभवसरतिशी येता पूर । देखणा बुडाळा तेथे त्वरे । लाटा धावती
 चैतन्य नीर । नमस्कार तयेगंगे ॥ ५७ ॥ ब्रह्मानंदबोहामाजी । ब्रह्मानंद
 ते निमग्न सहजी । धन्य धन्य स्वामी गुरुजी । स्वतेजीं मेळविले ॥ ५८ ॥
 आर्थां च अवतार वनखंडीचा । अगस्तीकृपे समर्याचा । बरी प्रसाद
 सद्गुरूचा । काय वाच्या वटूं ते ॥ ५९ ॥ सुवर्णाचा आळंकार । तेथे जडले
 दिव्य हिरे । श्रीमंते घालिता आंगावर । चमत्कार तेवि पै ॥ ६० ॥
 दृष्टांत देणे येकदेशी । अज्ञान जना कळावयासी । श्रीगुरुसमर्थ दया-
 राशी । आपुलेपणासी मेळविती ॥ ६१ ॥ ब्रह्मानंदयाचा ब्रह्मपदी ।
 ब्रह्मरूप जाले त्रिशुधी । सेवेठाई सद्गुरुपदी । जडली बुद्धी येकसरा
 ॥ ६२ ॥ गृहस्थाश्रम तो नावडे । भक्ती प्रेम चि ण्या आवडे । मन
 जाहाले स्वरूपी वेडे । निरंतर बुडे आनंदजळी ॥ ६३ ॥ जगी
 राहिला योगमार्ग । विपयासाठीं भोक्ता मागे । रतिसुख इछीती भोग ।
 नेणती सांग अज्ञान जन ॥ ६४ ॥ येतद्वीपई ब्रह्मानंद । कळवळले
 श्रीदयाकद । योगमार्ग दाविती शुध । विचरती मसीध वायूकीया

॥ ६५ ॥ नातरी तया पूर्ण साधवा । योग साधनी कायसा हेवा ।
 उत्तरावया जडजीवा ॥ पंच वरवा, सिध केला ॥ ६६ ॥, स्वभाव मुळीचा
 अरण्यासी । येकार्ती राहाणे प्रिय व्याशी ॥ गुंफा बांधली । नदी-
 तीराशी । योगविष्ठासी राहाती ते ॥ ६७ ॥ गीतेमध्ये अर्जुनाते ।
 स्पष्ट सुचविले श्रीभगवते ॥ तैसी जागा पाहूनी निधात । बैसती स्वस्य
 योगीनाथ ॥ ६८ ॥ वादरायणसुतासारीले । किंवा गंगातनय देख ।
 ध्यान शोभे अतिसुरेख । सेविती सुख अचळ पै ॥ ६९ ॥ ब्रह्मचर्य
 धीराजमान । यातात्मजापरी कौपीन । श्रवणी, रुद्राक्षभूषणे । छाटी पूर्ण
 आंगावरी ॥ ७० ॥ कुसुमाहूनी, हल्लुवट । बोलणे परभीत
 योगनिष्ठ । हिंदुस्थानीभाषा मिष्ट । संस्कृत बरीष्ट वदणे सदा
 ॥ ७१ ॥ राजहट्ठीया प्रखर । आसन करणे बड्ड, प्रकार ।
 पृष्ठीपासुनी उत्थ अधर । योगेश्वर विचरती पै ॥ ७२ ॥
 सहस्रदली सुपुत्रामार्गी । चक्रमेद करनी वेगी । क्रीडा करीती
 स्वात्मरंगी । धन्य जगी ब्रह्मानंद ॥ ७३ ॥ त्रिकाळविधी करणे स्नान ।
 पदप्रहर समाधीस्त आपण । तृतीयप्रहर जना दर्शन । करनी मायण
 निवविती जीवा ॥ ७४ ॥ युक्त आहार सेवन व्याजे । भगवान बोलिले
 तेवि साचे । यतणे सदा नेमाचे । अर्धाक कैचे अन्नोदक ॥ ७५ ॥
 घृतषोदन कपिलादुग्ध । हेचि निख भक्षण शुद्ध । घेणें नाहीं पदार्थ
 विविध । केवळ प्रशीत्य परभीत ती ॥ ७६ ॥ अष्टांगयोग जीवापासी ।
 सिंथी होतनी राहिल्या दासी । न पुसती कदा त्यासी । स्वरूपाशी
 रममाण पै ॥ ७७ ॥ कुशासन मृगाजीन । व्याघ्रोवर शोभे पूर्ण । बसते
 निकट कंबलासन । वृत्ति निकट ब्रह्मानंदी ॥ ७८ ॥ ब्रह्मानंदयोतीराज ।
 दैदीप्यमान मूर्ति सतेज । बनखंडीचा अवतार, सहज । भागवत विराजे
 अगस्ती ते ॥ ७९ ॥ योगधर्म स्थापावया । जन्म घेणें त्या, योगीया ।
 मानवरूप धरनी काया । भूमीठाया विचरती पै ॥ ८० ॥ भूतमात्री
 पाहणें सम । अंतरबाह्य आत्माराम । शृण्वी केला मेघ श्याम । बहुत
 प्रेम पढरीचें ॥ ८१ ॥ पिंडब्रह्मांड सोज्वळ । पदरपुर ते चि केवळ ।

परमज्ञ श्रीधननीळ । घांट निर्मळ अर्धमात्रा ॥ ८२ ॥ स्वयंज्योति
 योगकळा । रुक्मीणीमाये ते वेल्हाळा । तूर्यवृत्ति राही प्रवळा । प्रकृति
 वेगळा अष्टांग ॥ ८३ ॥ इटानाडी चंद्रस्वामीणी । सोळासहस्र त्या
 कामीनी । भावपुंडरीक अनुभवमुनी । चक्रपार्णा निज आत्मा ॥ ८४ ॥
 सप्राची ते चंद्रभागा । नित्यस्नान तये जागा । घालुवंट चिन्मयभंगा ।
 कीर्तनरंगा अनुहातध्वनि ॥ ८५ ॥ पटचक्राचा करीता भेद । प्रदक्षणा
 तीच शुद्ध । जिकडे तिकडे ब्रह्मानंद । आप आपणा ॥ ८६ ॥
 ऐशापरी पंदरीत । ब्रह्मानंद योगी रधीत । पांडुरंगी रंगले चित्त । नाहीं
 द्वैत चरले पै ॥ ८७ ॥ धन्य भाग्यत योगोराणा । वनखंडी तो
 आगस्ती जाणा । जगदोत्थारी वर्ते पुन्हा । नामाभिधाना ब्रह्मानंद
 ॥ ८८ ॥ ब्रह्मानंद जनी प्रगट । करुनी दाविळी निजपदवाट ।
 झाडीले सकळ विकार फाटे । उभविळी स्पष्ट भक्तिध्वजा ॥ ८९ ॥
 येइल आतिथ्य पूर्ण । ज्ञानामृताचे करविती भोजन । योगाम्यासी
 शिष्य निपुण । केले पावन धडुत पै ॥ ९० ॥ वेदांत वाचक बहिर्मुख ।
 घेती दर्शना धरुनी तर्क । दबडुनी त्याचा अज्ञानकळंक । लाविती
 सुखे योगमार्गी ॥ ९१ ॥ माघकृष्ण येकादशी । विजईनाम संवत्सराशी ।
 छेपनशके सप्राशी । भेट दीनासी जाहाली मज ॥ ९२ ॥ दत्तात्रय-
 स्थान औदुंबरी । आकलखोप नामे नगरी । श्रीकृष्णासरीतातिरी ।
 दोनप्रहरी अभीजीत वेळा ॥ ९३ ॥ पंक्ति प्रसाद फळ आहार । होता
 फळले जन्मांतर । सहस्र सिद्ध कृपाकर । योगेश्वर दर्शन ते ॥ ९४ ॥
 योगेंद्राची होता भेटी । आनंदाची तेथे छटी । अनंतपुण्य असल्या
 गाठी । तरीच दृष्टी पडती ते ॥ ९५ ॥ वियोग काडुनी जनाचा । मगवंती
 योग करीती साचा । अघटीत महिमा तयाचा । काय याचा धडू ॥ ९६ ॥
 फायावाच्या मनेसी । वृत्ति चरणीं वेळी दासी । ब्रह्मानंद कृपाराशी ।
 नमन तयासी पुनः पुनः ॥ ९७ ॥ पुढे राजा रुक्मांगदाचा । अवतार
 मर्तुहरी साचा । आप्त्यान तयाचे बदेळ याचा । सहस्ररुचा आशीर्कित
 ॥ ९८ ॥ समर्थ स्वामी सिद्धनाथ । प्रमथ स्वये श्रीहनुमंत । रामदास

जगविख्यात । पद्महस्त शीरो तोचि ॥ ९९ ॥ राजारामी रमऊन ।
 सिधचि सदा हृदई पूर्ण । संतवराचे वदविती गूण । वर्तमान भूत-
 भविष्य ॥ १०० ॥ ते हे कथन भक्तमाढा । ब्रह्मानंद मणी घोषीला ।
 त्रिविध जन्म कथन केला । समर्पिला श्रीसमपदी ॥ १ ॥
 भक्तमंजीरीमाळाप्रय । श्रवणेचि पुगी मगोरथ । वनखंडी ब्रह्मानंदकथे ।
 आख्याय समाप्त परंपूर्ण हा ॥ २ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ अनुक्रम अ. ॥
 ९५ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभमस्तु ॥

अध्याय ९६

— मर्तुहरी-चंदुलाल चरित्र —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसिधरामप्रसन्न ॥ जय सद्गुरुसिध
 सर्वज्ञा । परज्योति परापरज्ञा ! वेदबीजा महामान्या । निज निर्गुणा
 आत्मरूपा ॥ १ ॥ बोली जाता शब्दाशी । तयाते हरी तूं नातळशी ।
 महत्त्वापर असशी । निधर्म विलासी निराळवा ॥ २ ॥ समजोनी
 ऐसे उगी राहावे । तरी तुझीये योगचेष्टते आघवे । शास्त्रादिकी श्रवण
 करावे । यश वदावे हे ईछा ॥ ३ ॥ गुरत्य गरुडा चड्ढाणशक्ति ।
 शळभातरी मदगति । घोवाळिजे फाटवाती । श्रीगमस्ती भक्तियोगे
 ॥ ४ ॥ की अजुळिये अपांपति । निजमावे अर्घ्या देती । तेवि जाणा
 सीतापति । करी स्तवनोक्ति सप्रेमे ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णगदराजा महामाग-
 वत । जन्म घेतला तेणे कळीत । ते आख्यायन बोलवा माते । आवडे
 तुझाते जे काही ॥ ६ ॥ विज्ञासी परीसोनी दाशरथी । पंढरीनिवास
 श्रीरघुपति । हृदयस्थ होठनी कृष्णमूर्ति । निजस्फूर्ति वदवितसे
 ॥ ७ ॥ असत गोड पवित्र वया । श्रवणे चि हरे भवव्यथा ।
 पटणी नेम नित्य घरीतां । पाविजे अर्घ्या सकळ पै ॥ ८ ॥ भक्तिप्रेम
 भोगावया । आवडो तया वैष्णवराया । जन्मले भागवत मूठाया । गुण
 गावया हरीचे ॥ ९ ॥ प्रव्हादादि भगवत्प्रसन्न । निर्गुण सोडुनी

देह धरीत ॥ पदरीसी कीर्तन करीत । आळिगन श्वेत पादुरंगा
 ॥ १० ॥ अकरावा रुद्र चिरजीवमेळी ॥ अवतार घेणें भूमदेळीं ॥
 तरी भागवत अकरावा भूतळी । घेईन खोळी मो देहार्चा ॥ ११ ॥
 प्रेमसुखाचा लाहो घेऊन । पदरीनाय मजन पूर्ण । मनो इछा हे धरून ।
 पावला जनन राजेंद्र तो ॥ १२ ॥ नाम शोभे मर्तुहरी । सखा कैला
 जेणें हरी । स्मरतां ष्यासी दुरीत हरी । मध सव्हारी घदता मुखे
 ॥ १३ ॥ राजाचि-हें सोदर्य विशेष । निरतर गावे भगवत्पेश । आचक
 येवी ते द्वारास । पुरवी आस तयाची पै ॥ १४ ॥ काम ज्याचे जो
 अंतरा । ते ते पुरवी मर्तुहरी । दरिद्र नाही ज्याचे नगरी । दिगांतरी
 पळविले तया ॥ १५ ॥ गाईब्राह्मणपाठनार्थ । राजा उत्पन्न जाळा
 समर्थ । प्रजा सुखी सर्व असत । पर्जन्य पडत ययाकाळी ॥ १६ ॥
 न्याय निती मर्यादा ॥ वैराग्य आंगीं ज्याचें सर्वदा । असोनी सकळसपदा ।
 हरीच्या पदांमज्जे जो ॥ १७ ॥ देवगुरुसारीखा याणी । काव्यशक्ति अद्भुत
 जती । देव कैला जेणें ऋणी । शतक करुनी त्रिविध ते ॥ १८ ॥
 मर्तुहरी धन्य नृपति । लोकत्रई ज्याची कीर्ति । वैराग्यशतक ऐकुनी
 मती । यावे विरक्ती ताकाळ ॥ १९ ॥ तैसे चि मीतिशतक ज्याचे ।
 सारस्य जे पूर्ण शास्त्राचे । शृंगार तेही क्षणता वाचे । कामीक साचे
 सुखावती ॥ २० ॥ परी ते साधका नोव्हे नीट । वैराग्य पियुष्य
 व्यावा घोट । तरी घ चुकेल विषय आरीष्ट । चढाया घाट ब्रह्मसुखाचा
 ॥ २१ ॥ तरी का मर्तुहरीराजीयानें । शृंगार वर्णिला स्वमुखे-
 क्करून । ऐसा करीता द्योतिषे प्रश्न । लागे सांगणें वक्त्याशी
 ॥ २२ ॥ पत्नी सुंदर ह्या मूपतीची । मर्तुहरीराजीयाची ।
 तेजी सीमा साढीठी साचि । लावण्याची पुतळी ते ॥ २३ ॥
 जरी आसळिया पुरुष निष्काम । पाहाता तयेसी उपजे काम । मजुळ
 भाषण अति परम । मैना प्रेमे क्षणती तिला ॥ २४ ॥ असो ऐसी
 मैनाबाई । राजा मोहित तये टाई । रात्रदिवस छद्द हर्दई । प्यान
 नाही दुजे मनो ॥ २५ ॥ श्लोक शंभरपरीयत । वर्णिला शृंगार अद्भुत ।

मुळोनी गेला राजा तेथे । जाहाला अंकित विषयार्थी ॥२६॥ ते नावडे
 पंदरीराया । पैराग्य उत्पन्न व्हावे त्या । येतद्विपद् कारण कार्या ।
 निर्मिळे ठाया ऐकुनी ॥ २७ ॥ तथे नगरा येक ग्राहण । अनुष्ठान करी
 पुढागून । कूरतपे दैवत प्रसन्न । जाली जाण देवी ते ॥ २८ ॥ परी
 दिजवराचे कपाळी । पुत्र नाहीं झणे काळी । अमृतफळ हातात घाली ।
 अदृश्य जाली अमर हो झणे ॥ २९ ॥ विष्णय पाठनी तो विप्र ।
 घरासी आला मग सत्वर । मायेवागी सविस्तर । सांगे विचार समप्र
 पै ॥ ३० ॥ ध्यातुर्य मनी विप्रपत्नीचें । भ्रतारासी मोळे वाचे । झणे
 अमर राजाचें । शरीर साचे करावे पै ॥ ३१ ॥ तेणे पानीचे होईल
 पाउन । आह्मी फाय व्यर्थ वाचून । स्त्रियेचे ऐकुनी वचन ।
 समाधान जाले द्विजा ॥ ३२ ॥ तात्काळ उठोनी उपःकाळी । विप्रें
 तेणें केळी आचोळी । आन्हीक सादनी सकळी । करकमळी घेतले
 फळ ॥ ३३ ॥ राजसभेशी जाउनी त्वरीत । फळ आर्पिले आशी-
 र्वादाय । मंत्र झणूनी अक्षता देत । समूळ वृतात सांगितळा
 ॥ ३४ ॥ अमृतफळ पाहता दृष्टी । आनंद जाला नृपनरा पोटी ।
 ग्राहणासी ज्याहागीर मोटी । दिधली निकटी तेचिक्षणी ॥ ३५ ॥
 भर्तृहरी राजेंद्राची । अवधी प्रीति छियेवरी साचि । अमर करावी तनू
 छियेची । इडा मनाची जाहली हे ॥३६॥ घेउनी फळ ते स्वहस्तकी ।
 दिवळें नेउनी राणीशी शेळी । सांगितलें अमर हो निकी । मक्षग करी
 हे वेळा ॥ ३७ ॥ जेहमरीत परमलोमानें । दिषळें गाढ आर्जुन ।
 भर्तृहरी विषयानें । मुळला जाण अतिशयेशी ॥ ३८ ॥ मैनावती
 राजमार्या । सौदामिनी सुंदर आर्या । कुत्रोम नादे त्या हृदया । बोले
 राजीया मधीते झणे ॥३९॥ नेम आहे तो सारीन । करणें मजला तूळसी
 पूजन । नैवेद्य पुढे समर्पून । अमृतपान करीन पै ॥ ४० ॥ ऐकुनी ऐसें
 नृपति । संतोषला परम चित्ती । झणे माझी मानस मूर्ति । मैनावती
 अमर जाली ॥ ४१ ॥ परी बुद्धी राणीची विपरीत । नोच पुरुषावरी
 चित्त । फळ त्याशी अर्पित । व्हावयाते अमर पै ॥ ४२ ॥ तोहि रत

दासांशी । फळ दिधलें तयेशी । घेतनी चालीली रस्त्याशी । पाहीळे
 दृष्टीसी द्विजवरें ते ॥ ४३ ॥ येत होता राजद्वारा । आश्चर्य करी
 निज अंतरा । फळ मागुनी घेतलें त्वरा । राजेंद्रा आसीर्वाद करी
 ॥ ४४ ॥ हाणे राजाया अनुष्ठानाचे । दयडिळे फळ व्यर्थ साचे । मर्तुहरी
 बोले वाचे । भक्षिळे तेव्हांच अहो द्विजा ॥ ४५ ॥ मग ब्राह्मणें तें चि
 फळ । ठेविता पुढें तात्काळ । चाकाटला मनीं भूपाळ । अंतर तापलें
 तयामें ॥ ४६ ॥ शोध करिता सूर्यप्रदारे । विळक्षण अवघा विचार ।
 परो विषय अतिदूर्धर । राणांचे अंतर न दूखवी ॥ ४७ ॥
 फळ भक्षण करुनी आपण । छियेशी भोगी परमप्रीतीनें । पुढें तियेशी
 येता मरण । राजा उद्दिप्त मानसीं ॥ ४८ ॥ देहवुत्थी ज्याची भ्रमली ।
 राखेमोवत्या प्रदक्षणा घाली । गोरक्षाची स्वारी आली । तये वेळीं
 आकस्मात ॥ ४९ ॥ आमरू पाहुनी मर्तुहरी । कृपा आली नाथजी
 अंतरी । हाताची टाकिता कठोरी । फुटथी निर्धारिं ते वेळा ॥ ५० ॥
 मग आपणहि तये भोवते । किरती स्वयं गोरक्षनाथ । कठोरी कठोरी
 वाचे घदत । हें देखत राजा तो ॥ ५१ ॥ कठोन्या आणुनी दूता-
 हातीं । अर्पण करी तेव्हा नृपनि । गोरक्ष स्थिती प्रगट करीतो । ते
 सुक्ती ऐकिजे पै ॥ ५२ ॥ येकायेकीं सहस्र जाया । मैनावती सारीच्या
 काया । मर्तुहरीनें पाहुनी तया । धरीळे पाया नाथजीचे ॥ ५३ ॥
 जन्मांतरीचा पूर्ण योग । जाहलें मनीं विवेकवैराग्य । गोरक्ष घदती
 चळ मार्गे । दावीन आणि सद्गुरु आपुला ॥ ५४ ॥ सोडुनी राज्य
 मर्तुहरी । निघाले गोपीचंदापरी । मजन निजवेखरी । भवतमारी
 देखीला तो ॥ ५५ ॥ मूर्छीद्रनाथजी पडता दृष्टी । घातली सदृढ गळ्या
 मिठी । मग ती काय बद्दू गोष्टी । होतसे दृष्टी आनंदाची ॥ ५६ ॥
 मस्तकीं ठेविता पद्महस्त । राजा जाला समाधोष्य । अंतरबाह्य आपणा
 पाहात । सरलें द्वैत येकसरा ॥ ५७ ॥ आधींच अत्रतार स्वर्मागदाचा ।
 महावैष्णव भागवताचा । वरी प्रसाद मूर्छीद्राचा । मर्तुहरीचा भाग्योदय
 ॥ ५८ ॥ अमर काया हो जाय सगुनी । आशीर्वाद देता श्रीगुरुनी ।

पाई माथा समर्पुनी । आरंभ अर्चना केला तो ॥ ५९ ॥
 येकाग्रभावे अनेकविधी । पुजोला मूर्तीं दया निधी । स्वात्मरूपी रमली
 बुधी । सरली अवधी जन्ममृत्त्याची ॥ ६० ॥ जवळग धरत्री । तनळग
 भरत्री । ऐसा घर पद्मनेत्री । दिघळा स्तंभे श्रीमूर्तीं ॥ ६१ ॥ तो
 आनंद काय वदावा । जन्मांतरीचा लाघला ठेवा । उदय जाला
 मर्तुहरीदेवा । वासुदेवा चितितसे ॥ ६२ ॥ मागीरथी तीरासी येऊन ।
 घातिले जेणे योगासन । सहस्रदळी निमग्न । नखी पूर्ण स्थिरावळे
 ॥ ६३ ॥ ज्ञानघनाचे व्याज । भोगावया प्रेम सतेज । देह धारण केला
 चोज । सविस्तर सहज ऐका ते ॥ ६४ ॥ मारुति अवतार रामदास ।
 की ण्योतिर्पंत जाले व्यास । चिरंजीव असता भूमीस । अवतारास
 घरीतो पै ॥ ६५ ॥ तैसे धि येथे मर्तुहरीने । अमर असता स्वये
 आपण । जन्म घेतला प्रीतीकरून । भगवद्भजन करावया ॥ ६६ ॥
 ते छीळा अनोपम्य । अनुभवो जाणती बर्म । मर्तुहरी वैष्णव परम ।
 श्यामकर्म अवतार धरी ॥ ६७ ॥ असता अमरकायस्थ । स्त्रीकारी
 शांती कायस्थ । चंद्रुलाळ जन वदत । जनविद्वयात भूमडळी ॥ ६८ ॥
 चंद्रापरी निववी जना । स्वतेज ढाळ देतसे जाणा । शोभा पूर्ण
 मामाभिधाना । जन्मला राणा योगीयाचा ॥ ६९ ॥ उपजताचि आर्गा
 स्वभाव । भक्तीपर छेळणे सर्व । मुळे मेळउनी करावा देव । कीर्तन करार
 प्रेमेसी ॥ ७० ॥ उदयापामुनी रविबिंब । तेज अधोक तेवि फोंव ।
 अद्यान तम गेले लाव । निज स्वयंम ज्ञानराशी ॥ ७१ ॥
 ऐश्वर्य योग जन्मांतर । प्राप्त जाला संपत्तिमर । मरली द्रव्यमादारे ।
 कारभार सर्वत्र पै ॥ ७२ ॥ पद्मपत्र जळी जैसे । अलित तेवि वर्तणे
 तैसे । रंगुनी गेले भजनी मानस । छागळे हातास प्रेमसुख ॥ ७३ ॥
 राजचिन्हें औदार्यता । ती तो मुळीची आर्गा सर्वथा । याचक द्वारी
 निव्व तत्वता । शांती पहाता सफळिक त्या ॥ ७४ ॥ न्गयेजुनाम-
 आधर्षण । चहूवेदीचे येती ग्राहण । अनेक शास्त्रे सांगती पुराणे ।
 विद्वज्जन वडुसाळ ॥ ७५ ॥ निव्व कीर्तन भजुन । अनेकदरीचे वैष्णव

पूर्ण । नानाविध ज्ञाति जाण । देती दर्शन संत येवनी ॥ ७६ ॥
 योगाभ्यासी तीर्थवासी । पुरस्धारणीं काया केशी । विच्यारीत येती
 आश्रमाशी । करीती त्याशी सतुष्ट पै ॥ ७७ ॥ जें जें पाहिजे जया
 पदार्थ । चटुलाळ अर्पितां त्यावे । घनघाय अपरामित । वल्लें देत
 अगणीत पै ॥ ७८ ॥ शाला पीतावर सोवळी । त्रियांती छेणें लुगढी
 काळी । जें जें जयास व्हावें वेळी । तें तें काळी समर्पिती ॥ ७९ ॥
 सर्वाभूती आत्माराम । गुरुकृपें जाणिले वर्म । आरमिळा नित्य धर्म । नाही
 काम दुजे पै ॥ ८० ॥ प्रातःकाळीं नित्य उठोनी । ज्ञान करुनी बैसले
 आसनी । सद्या नाही याचक जनों । गर्जती वाणी जयजयकार ॥ ८१ ॥
 लिचढी देणें आवाळवृत्त्या । भीकार मणग प्राणी विविधा । विपमभाव न
 पडे कदा । पाहाणें मुकुश सर्वाभूती ॥ ८२ ॥ सस्थानें शोधूची । तेथें निष्टा
 अत्यंत साची । अमहारे नेमाची । पत्रें ग्रामाचीं देती करुनी ॥ ८३ ॥
 चंदुलाळ भगवत्भक्त । भूमदळी फाकली मात । प्रत्यक्षी येती तेथें
 सत । हायदरावाजेंत नित्य भजन ॥ ८४ ॥ कीर्तनाविण दिवस
 रिकामा । हे तों न घडे कदा नेमा । विविध पुराण नामी प्रेमा ।
 सर्वोत्तमा आळविती पै ॥ ८५ ॥ अजदाना नाही गणती । सुवर्णरूपें
 बहु वाटीती । चटुलाळ धय छोटी । निश्चय सरस्वती करी मना
 ॥ ८६ ॥ ठाडू ठाडू अजउत्रें । अगाध महीमा तो विचित्र । पुण्य
 वानितां सहस्र वग्न । मौन तंत्र धरीतसे ॥ ८७ ॥ अव पंगु अनाथ ।
 मातेपरी तया रक्षीत । रोगीयासी औषध देत । पण्य करवीत बहु
 युक्ति ॥ ८८ ॥ अतर कोमळ वैष्णवाचे । माप बोळू तें मी पाचें ।
 जेव्हां स्नेह तान्हयाचें । तेव्हां मनाचे सौहृद पै ॥ ८९ ॥ मूर्तिमत दया
 तेथें । विप्रांतीसी आळी निरते । चटुलाळ पूर्ण सत । अवतार
 विदसत स्वर्मागदाचा ॥ ९० ॥ शार्ताचा तो मोतीव पुतळा । क्षमा
 राहिळी तवे स्थळा । प्रेमनदीचा जिह्वाळा । ज्ञानकळा आंगी वसे
 ॥ ९१ ॥ माहेर नवविध भक्तीचें । विहाळ ते तो बैराग्याचे । रक्षणे
 सदा आनंदाचें । पूर्ण ज्ञानाचे निजमदीर ॥ ९२ ॥ चटुलाळ

पौर्णिमेचा । चंद्र उदेला बोध पूर्वेचा । याचकमेळीं उडुगणाचा । धाट
 जवळीचा शोमतसे ॥ ९३ ॥ कां चंदुलाळ पूर्ण शशी । चकोर अतिथी
 जवळी ल्यासी । सेविता कोरणे द्रव्यराशी । सुख मानसी होय
 तया ॥ ९४ ॥ अंश महा वैष्णवाचा । रुक्मांगदभागवताचा ।
 प्रताप वर्णिता ग्रंथी तयाचा । हरे मनाचा मनपणा पै ॥ ९५ ॥
 जेथे तेथे अन्नदान । ठाडू ठाडू करविती मजन । ऋणी केला नारायण ।
 रुक्मीणीजीवन परमात्मा ॥ ९६ ॥ पंढरीसी नित्य नैवेद्य । नेमणूक
 तयाची प्रसिद्ध । अन्नठत्र विख्यात शुद्ध । जेविती सिद्ध साधक
 पै ॥ ९७ ॥ जे ते प्राणी अनार्थी । विद्यापाठक वैष्णवस्मार्थी ।
 भोजन करीती परमार्थी । विगत अर्थी द्रव्यहीन ॥ ९८ ॥ वर्य जया
 श्रीपादुरंग । चंदुलाळजीचे महद्भाग्य । ग्रहण करी पूजा आणि । न पडे
 व्यंग वहीच ॥ ९९ ॥ अर्चनद्रव्य कस्तूरी केशर । नानाविध
 अळंकार । मर्जरी पोषाग अनेक प्रकार । राज्योपचार सर्वही
 ॥ १०० ॥ निरंतर प्रेम समचरणी । राजेंद्रियस चिंतन मनी ।
 चंदुलाळ धन्य जनी । चक्रपाणी आवडे जया ॥ १ ॥ जीवाहुनी
 अतिप्रीती । निजध्यास सदा चिर्ची । मागेपुढे रुक्मीणीपति । तिष्ठे
 निश्चीती व्यापासी ॥ २ ॥ पंढरीचे नाम घेता । रोमांच उठती
 आंगी तत्त्वता । वेश घरी भळता असता । ठेविती माथा तया चरणीं
 ॥ ३ ॥ संत व्याचे परम देवत । कूळधर्म श्रीपंढरीनाथ । दुसरा देव
 न शिवे चित्त । महामागवत चंदुलाळ ॥ ४ ॥ निघता बाहेर प्याची
 स्वारी । विडळ गर्जे निज वैखरी । मग त्या येश कैचे दुरी । बरोबरी
 श्रीभगवान ॥ ५ ॥ जेवि अर्जून रथावरी । सारथ्य करी
 भूतनारी । चंदुलाळमागवताघरी । स्वये श्रीहरी नांदतसे ॥ ६ ॥
 जागृती स्वप्नी सुपूरीत । व्यापिलें तेणें श्रीअनंतें ।
 तूयारूप जाळें चित्त । देखिला प्रांत उन्मनीचा ॥ ७ ॥
 पंढरीसी येता चंदुलाळ । सामोरे जाती श्रीविठळ । मजन कडाकाधनी
 प्रसळ । प्रेम गळे नेत्रातुनी ॥ ८ ॥ देवमक्त मिळता मिळणी ।

तया ; मुखा कोण गणी । रोहीळा उगा सहस्रकणी । थकली वाणी
 वेदाची ॥ ९ ॥ पांडुरंग दृढ ऐक्यता । दैत नुरे देवमक्ता । श्रवण कराया
 वेसती कथा । होती तत्वता चमत्कार ॥ ११० ॥ हरीने चंदुलासाठी
 पुसावे । अर्धांतर भागवत गौरव । ऐकती गुरुमक्त श्री वैष्णव ।
 प्रेमळ बरवे साधु ते ॥ ११ ॥ ऐसे अनेक चमत्कार । लिहीता प्रंथ
 घाडेल फार । स्वर्गागदाचा अवतार । संत थोर लाळजी तो ॥ १२ ॥
 यानंतर श्री सिखनाथ । मूढलाचार्यांचे वदविती कथे । थोटी अवधान
 देता तेथे । पुरेल अर्थ मनीचा पै ॥ १३ ॥ राजारामो वैकुंठरमण । हृदय
 सदा प्रगटायमान । वागेदोषासिध होऊन । बोळवी गुण संताचे ॥ १४ ॥
 भक्तमंजरीमाळाप्रंथ । श्रवणेचि पुरती मनोरथ । भर्तृहरीचंदुलालकथे ।
 अध्याय समाप्त होतसे पै ॥ १५ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ अनु. अ.
 ॥ ९६ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय ९७

— मूढलाचार्य —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय सद्गुरु सिध्द
 आत्मया । सीतावल्लभा करुणाळया । कौसल्योज्ज्व दशरथतनया ।
 हनुमंतप्रीया जगद्गुरु ॥ १ ॥ जय जय राजाधिराज रविकुळमंडणा ।
 वेदांतसार उपनिषद्भजीवना । पढाननतात हृदयस्थपाना । देवार्चना
 परमेष्ठी ॥ २ ॥ मुनिमानसराजहंसा । श्रीपंदरोक्षेत्रनिवासा । चित्त-
 स्वरूपा स्वयंप्रकाशा । अविनाशा वैकुंठपति ॥ ३ ॥ जय जय रघुविर
 दैत्यहनना । रावणांतक ताटीकामर्दना । विभीषणस्थापक भक्तपालना ।
 सुरमोचना पद्मनामा ॥ ४ ॥ जय जय निरोपम अद्वयमूर्ति । मौनावह्या
 जेधें श्रुति । शास्त्रे वानिता उगी राहाती । न चळे गति अठरावी
 ॥ ५ ॥ अनंतमुखांचा जो का शेष । तो हि श्रीगळा निःशेष । परी
 भक्ती हे विशेष । इछी नानस गुण गावया ॥ ६ ॥ तरी त्वदात्म्ये
 जीवांचे प्राण । परम आवडते ते संत पूर्ण । तयाचें वदवे आवधान ।

जे का कारण सकळ कारणा ॥ ७ ॥ जेणें प्राप्त आत्मस्वीती । सकळ-
सुखा ते विधाती । ते आजो पुरवी मनोवृत्ति । स्वये श्रीपति आपण पै
॥ ८ ॥ ह्दयार्थि घाळोनी आसन । करविती छीळा वैष्णवरूपन । ऐकतां
ते निश्चळमने । पळे अज्ञान येऊसथा ॥ ९ ॥ सूर्योदई नासे तम ।
संतस्तवनी निरसे धम । श्रोतावक्ता श्रीसीताराम । जो का सम विटेवरी
॥ १० ॥ मागवतामाजी मुगुदमणी । विर्भाषण जो का वैष्णवजनी ।
चिरंजीवपदवी टाकुनी । अवतार मेदीनी घेतळा तो ॥ ११ ॥
ते कथा अत्यंत चोखट । नाशी जन्म मृत्यु पोखट ।
आत्मसाम्राज्य पायवांठ । टळे अरीष्ट भयशाधा ॥ १२ ॥
धोमाशेति रामदास । चिरंजीवमूर्ति भक्तवतंस । तेहि येवनी जन्मास ।
आळे पंदरीस प्रेम घरनी ॥ १३ ॥ चिरंजीवपदाचा अभिमान ।
टाकियेला समूळ जाण । प्राकृतदेह स्वीकारून । करीती भजन साधु
ते ॥ १४ ॥ यास्तव महाराज विर्भाषणराव । अवतरले स्वयमेव ।
निजभक्तीचे अंगी वैभव । सहजी स्वभाव प्रेमळ तो ॥ १५ ॥ महाबल-
व्य पराक्रमी । मुद्रळ लेळगे निखनेमी । तेणेयोगे इदि भूमी । नामस्कर्मी
प्राप्त त्या ॥ १६ ॥ मुद्रळाचार्य साधू श्रेष्ठ । कळीमध्ये तत्वनिष्ठ ।
रामभक्त सर्वोत्कृष्ट । अंश स्पष्ट श्रीमागवताचा ॥ १७ ॥ गर्भांच
असतां मातेशी डोहाळे । श्रीराम स्मरे सर्वकाळ । देवगृही वैसोनी
डोळे । शाकोनी निर्मळ ध्यान करी ॥ १८ ॥ शामसुंदर पद्मनेत्र ।
जवळी भरतशत्रुघ्न सुमित्र । यामांगी सीता पवित्र । पुढे पुत्र वायूचा
॥ १९ ॥ छत्रचामर विराजमान । घात्ररमेळा जवळी पूर्ण । वसिष्ठादि
श्रुपीगण । ध्यान करणें ऐशरीती ॥ २० ॥ नामगजरे उसणत
उठावे । अन्न साहाचह्मदिवसा खावे । नातरी समाधीस्य असावे ।
नऊमास वरवे नवविध ते ॥ २१ ॥ प्रसूतकाळी उत्साह जाहाळा ।
मुद्रळाचार्य नाम त्या बाळा । जेशी तेज रविमंडळा । बुद्धी प्रबळा
तैसी ते ॥ २२ ॥ दिवसोदिवस पाढतां जाण । व्रतबंध जाळा सहजी
पूर्ण । मुद्रळद्विजाचे करीतां छत्र । आळे भगवान ते वेळा

॥ २३ ॥ येकायेकी मढपात । तेज प्रगटले अद्भुत ।
 अक्षता टाकिल्या स्वहस्ते । करीती समस्त नवल पै ॥ २४ ॥
 ध्वजवज्राचिन्हाकित । पाटले उमटली भूमीते । घन्यघन्य भगवद्भक्त ।
 आले दैवत वैकुंठीचे ॥ २५ ॥ असो लग्न सोहोळा तो वर्णन करीता ।
 सरस्वतीसी ताटस्थता । ब्रह्मायाचा जेथे पिता । उणे तत्वता काय तेथे
 ॥ २६ ॥ असो विवाह, जालियावरी । पंदरीशी आले भवतमारी ।
 मजन करीत निजवैखरी । प्रेम अंतरां ज्याचे पै ॥ २७ ॥ विटेवरी
 पहाता घनसावळा । अथू पातले नेत्राळा । खणती अहो धीविठळा ।
 पाळट घ्यानाळा करणे पै ॥ २८ ॥ शरव्याप घेउनी हाती । भेट
 घावी दोनाप्रती । वामाकी जानकीसती । स्वरूपस्थीती प्रगटकरा
 ॥ २९ ॥ अष्टौभाष उत्पन्न आंगी । प्रार्थना करीता ऐशी सलगी ।
 भक्तांकीत ते श्रीरंगी । जाले वेगी श्रीराम ॥ ३० ॥ अतिसुंदर
 लावण्यगामा । अनंतसूर्याची आंगी प्रभा । व्यामर दाळीत लक्ष्मण
 समा । निकट शोभा भरतशत्रुघ्न ॥ ३१ ॥ भूमीतनया मांडीवरी ।
 वेष्टीत मेळा निजवानरी । जोडुनीया दोनो करी । नमस्कारी श्रीमारुती
 ॥ ३२ ॥ दाशरथी मेघःशाम । मुद्रयाचार्य देखिता प्रेमे । मग तो
 आनंद अनोपम्य । पादपद्म नभीले पै ॥ ३३ ॥ नेत्री धवती पूर्ण
 धारा । चरणी अभिप्रेक अयानकीवरा । निर्वासना वसन सुंदरा ।
 पीताम्बरा नेसविले ॥ ३४ ॥ किरोट माया तो चि जाणा ।
 अनुभवसिद्ध जडीतरुना । तुरा खोविला सचीदघना । प्रेमलक्षणा
 झळकतसे ॥ ३५ ॥ भरजरीशाल वूटेदारी । नवविधमक्ति
 शोमली वरी । सुमनमाळा ते साजीरी । मक्तमंजरी तुळसीहार ॥ ३६ ॥
 वेदांतसार अद्वयज्ञान । लेवविला धवणी भूषण । अळकार सकळ पूर्ण । सोहं
 स्फूर्णे अर्पितसे ॥ ३७ ॥ गंधाक्षता परीमळ पुष्पे । घूपदीपनैवय
 अमूप । विडादक्षणा ते चिद्रूप । प्रबोधदीप निराजन ॥ ३८ ॥ अन्वय-
 व्यतिरेक प्रदक्षणा । मंत्रपुष्प बाहिले जाणा । नमन करीता पुनःपुन्हा ।
 पूजकपणा कैचा तो ॥ ३९ ॥ अंतरवाद्य श्रीराम । होचि प्रार्थना

निरंतर नेम । नृत्य करीती संप्रेम । मुद्रळ परम वैष्णव ते ॥ ४० ॥
येकात्मतेचे होतसे भजन । अनुदातध्वनि गजर पूर्ण । संतवृंदी करीती
श्रवण । स्थीरावलें मानस पै ॥ ४१ ॥ मुद्रळाचार्य साधु समर्थ ।
अर्चियेला श्रीपंढरीनाथ । उभे राहीले कीर्तनाते । ते अद्भुत वाग्नुव पै
॥ ४२ ॥ स्वकाव्योक्त कहनी आर्या । करुणा भाकीली रामराया । ते श्रवण
करीता हृदया । दशरथतनया नवल वाटे ॥ ४३ ॥ चंद्रकांत वाणी
मुद्रळयोगेंद्र । कृपाश्रुत वर्षा श्रीरामचंद्र । व्हावया आपुळे निजभद्र ।
पातले इंद आदिकरुनी ॥ ४४ ॥ देवगुरु जो वृहस्पति । कीर्तनी
प्रगटली तेही मूर्ति । नारद स्वये गाधन करीती । मुद्रळभक्ति धन्य ते
॥ ४५ ॥ स्वर्गाडुनी सुरवर । सुमनें धर्पती अपार । सिंहासनीं जानकी-
वर । डोळती साचार सनकादिक ॥ ४६ ॥ आर्याछंद करुणारस । श्रवण
करीता जगन्निवास । पोटाशी धरीले स्वभक्तास । मुद्रळाचार्यास ते वेळा
॥ ४७ ॥ क्षणती महाभागवतचूडामणी । धन्य धन्य तुसी वाणी ।
मानस गेलें माझे मुळोनी । वरप्रदानीं उमा ठेली ॥ ४८ ॥
माग क्षणतां श्रीनिवासे । मुद्रळाचार्याशीं आले होसे । पदीं ठेउनी
मस्तकास । विनवणी हरीस करीतसे ॥ ४९ ॥ मागणें मनाचें निरसोनी ।
मन टेवा समूळ चरणीं । सद्गुरु स्वये होउनी । द्वैतपणीं सुरवी पै
॥ ५० ॥ माझेपणा कहनी दूरी । आपण व्हावे सर्वत्र हरी । संतोषले
भक्तकैवारी । रावणारी सर्वोत्तमु ॥ ५१ ॥ मस्तकीं देउनी वरदहस्त ।
मेळविले स्वरूपीं त्वरित । संतरूपें उत्तरीत । वर देत मुद्रळकाव्या
॥ ५२ ॥ जे जे आर्या करीती पठण । अथवा कोणी करोत श्रवण ।
तयापाशीं मी अघोष्पारमण । निरंतर जाण तिष्ठतसे ॥ ५३ ॥ संकट
न पडे तया काहीं । आर्यापुस्तक वाचें गृही । जे जे काम असती
हृदई । ते ते सर्व ही पुरती पै ॥ ५४ ॥ नित्य नेम आर्यास्तोत्रे ।
अष्टोत्तरशत क्षणती वात्रें । तयालागीं मी दशरथपुत्र । शिवमित्र न विसंवे
॥ ५५ ॥ वरप्रदान ऐशा रीती । देवे जाहाले सीतापति । धन्य
मुद्रळाचार्य जगती । ज्याचे भक्ति अनोपम्य ॥ ५६ ॥ श्रीरामचंद्राविण

काही । आणिक प्रीति दुजी नाही । याचिसाठीं विठावाई । जाली
 पाही रामरूप ॥ ५७ ॥ पंढरीची अयोध्या करून । मुद्रलाचार्या दिवें
 दर्शन । पुन्हा मागुती बीट होऊन । सुचविळे पूर्ण निजमक्तासी
 ॥ ५८ ॥ विभीषण अवतारा मुद्रलमुनि । संशय न धरी आतां
 मनीं । उभे केले पुंढरीकानीं । कर जघनीं ठेविळे म्यां ॥ ५९ ॥
 पुढें माझ्या अंजनीकुमर । विटेवरी मी जानकीवर । आजपासुनी
 बोळखी धर । वारंवार येत जावे ॥ ६० ॥ ऐसे बदोनी
 जगजेठी । घातली दृढ गळा मिठी । आनंदाची जेथें छत्री ।
 फाय गोष्टी बोलूं ते ॥ ६१ ॥ पंढरीवास करिता बहुत । देव सांगती
 आचार्याते । जग लावी भक्तिपंथे । सांप्रदायाते वाढवनी ॥ ६२ ॥
 निरंतर श्रीराम जवळीं । संच्यार फरांती भूमंडळीं । तीर्थभित्ते करनी
 सकळीं । उपदेशिली नारीनर ॥ ६३ ॥ निःशीम ते रामउपासना ।
 प्रघटवी जगीं जाणा । ठाईं ठाईं लावनी भजना । दाविला जना मार्ग
 चोख ॥ ६४ ॥ प्रतिवर्षीं रामजयंति । असादरें उरठाहा करीती ।
 ते तो अद्भुत वर्णोत्ता रधीती । जेवनिती सकळ वर्णा ॥ ६५ ॥ देह-
 चतुष्टय बांधुनी मखर । नव छिद्रें जाळ्या प्रकार । तयामाजी साही चक्रें ।
 चमत्कार धोर तपाचा ॥ ६६ ॥ गणपतिव्रत्ताविष्णुशिष । चित्रें
 देखिली स्वयमेव । अनेक रंग अपूर्व । अतिगौरव प्रमा ते ॥ ६७ ॥
 त्रिकूट श्रीगोव्हाट । औटपीठावर तो घाट । पुष्पाद्रीते घरीष्ट । आसन
 श्रेष्ठ सहस्रदळीं ॥ ६८ ॥ मुख्य पीठ तये स्थानीं । स्यापियेला
 कोदंडपाणी । अर्धमात्रा सीताजननीं । शोभे उन्ननी वेदवंचा ॥ ६९ ॥
 पंचायतन पंचदेहीं । लक्ष्मणमरतशत्रु तो हि । विधीयुक्त स्थापन
 पाही । सर्वदाही निजोल्हाहा ॥ ७० ॥ नरविधारमक नवरात्र । प्राण-
 प्रतिष्ठा सोहंमंत्रे । मुद्रलाचार्ये साधु पवित्र । करितो स्वतंत्र रामनवमी
 ॥ ७१ ॥ मंगळ वाघें वाजती मेरी । मंडप विस्तीर्ण व्याचे द्वारीं ।
 रात्रंदिवस गजर मारी । भजन सुखरीं होवसे पै ॥ ७२ ॥
 तत्त्वनिष्ठता जेथें कीर्तन । ज्ञानसत्र तें भोजन । जेवितो सदा अठरा

वर्ण । अवतार पूर्ण विर्मापणाचा ॥ ७३ ॥ असो आतां अध्यात्मपद्धती ।
 श्रोते कथा श्रवणार्थी । क्षणुनी आवरीळी येथें मति । नातरी युक्ति
 तेभि वरी ॥ ७४ ॥ बहिर्मुख प्राणी सारे । नावडे कदा आत्मविचार ।
 गमावितो आयुष्य धोर । दुर्लभ फार न मिळे ते ॥ ७५ ॥ परस्परें
 येकमेका । कधींती चावटी लापणिका । विसरोनि गेले भक्तिसुखा ।
 स्फुंदती देखा प्रतिष्ठेनें ॥ ७६ ॥ भक्त क्षणुनी विभक्त राहाणें । जळो
 जळो तें संतपण । स्वानुमवी तो चि पूर्ण । लाधला खूण श्रीगुरुकृपें
 ॥ ७७ ॥ ते सद्गुरु मुद्रलाभ्यार्थ । ज्ञानस्वरूप साधुवर्य । आवडे ज्यासी
 रघुराय । जन्म होय धन्य सयाचा ॥ ७८ ॥ प्रतिवर्षी अनोपम्य ।
 उठाहा करीतो सुंदर परम । भिक्षा मागुनी निजधर्मे । सर्वोत्तम
 आराधीती ॥ ७९ ॥ जयतो सन्निध येतां पूर्ण । आनंदले भक्तनिधान ।
 भिक्षेसी निघाले करीत भजन । हृदई ध्यान रामार्चें ॥ ८० ॥
 फंटकदेश करनाटक । तस्कर तेथें बहुत देख । द्रव्य अमूप सोनटके ।
 मिळाले निके स्वामीशीं ॥ ८१ ॥ वर्तमान हें निशाचरा । कळडे बेरहाशी
 त्या शंभरा । पुढे घेउनी धरीळा धारा । खोळ बरा घोटा तो ॥ ८२ ॥
 इकडे मुद्रलमुनि शिष्य सहीत । स्वस्थानाशीं निघाले वरीत । ग्रामस्थ
 आले घालवीत । नमन करीत नरनारी ॥ ८३ ॥ निरोप घेउनी सर्वांचा ।
 पंथ धरीळा जावयाचा । रामनाम वेदे वाच्या । ब्रह्मस्थीतीचा आनंद मनीं
 ॥ ८४ ॥ तव पुढें ते घातक । मातंग रामोशी हिंसक । पाळत घेती
 दुहनी देख । हरायास फनक भिक्षेचें ॥ ८५ ॥ प्रसंग ऐसा प्राप्त होता ।
 जाळा चमत्कार सत्वता । भक्तवत्तळ दीनानाथा । फळें सर्वथा विभ
 पुढीले ॥ ८६ ॥ प्रघट न्हावया फाय उशीर । मागे पुढे लहान
 किशोर । उग्रस्वरूप महावीर । घेउनी शर ठाकडे उभे ॥ ८७ ॥ अतिकूर
 ते भयानक । पाहातां जयाशी येम धाके । मग इतर मानवी रक । केवि
 देख पुढे सरती ॥ ८८ ॥ दचकले अवघे मनीं । विचार केला
 सयानीं । येतात जे तीरकमटा घेउनी । गेलिया निघुनी मग लट्ट
 ॥ ८९ ॥ ऐशा प्रकारें चोर तेथें । येकमेका खुणावीत । मागे पुढे चुकउनी

पंथ । चालती मार्गति दुर्बुद्धि ॥ ९० ॥ संधी कोठे चि पाहातां न
 पडे । पडले, बहु तया साकडे । धनुर्धारी वाढेकोडे । आगे निधडे
 पुरुष ते ॥ ९१ ॥ मग दीनवदने आमाजवळी । येकसरा मिळाली
 मंदळी । जोडुनिया कारागुळी । तस्कर सकळीं देखीले ते ॥ ९२ ॥
 मुद्रलपंडितें अवलोकितां । विच्यारीले तया समस्ता । कोण तुझी
 कोठें जाता । अम्लानता मुखावरी । ॥ ९३ ॥ तये फाळीं ते निशाचर ।
 मातंग रामोशी शंभर । निवेदिती जाळा विच्यार । जोडुनी कर मुद्रलाते
 ॥ ९४ ॥ क्षणती स्वामीया आझी हिंसक । पाळत घेउनी आळी
 देख । छुटुनी ध्यावया द्रव्य सकळीक । धावतो निष्ठंक मार्गे
 पै ॥ ९५ ॥ परी उभयता धनुर्धारी । मार्गे पुढें रक्षक निर्धारी ।
 संगे चालती निरंतरी । वियोग सीळमरी नाहीं ते ॥ ९६ ॥
 अखंड शूर गंभोर । मय वाटे तयाचे धोर । सांगुनी त्या आझा सत्वर ।
 मार्गे साचार द्यावा पै ॥ ९७ ॥ ऐसे संगतां रजनीचर । मुद्रल दाटले
 प्रेममरें । क्षणती पातकी मो धारर । नाही अधिकार दर्शनाचा ॥ ९८ ॥
 पुण्यवान तुझी सारे । दृष्टी पडतसे श्रीरघुवीर । चालुनी घेतले धरणीधर ।
 करुणा धोर माकीती पै ॥ ९९ ॥ जयजय श्रीदशरथनंदना । कौस-
 स्मेच्या हृदयरत्ना । पुराणपुरुषा सीतारमणा । सौमित्रप्राणा भरतप्रिया
 ॥ १०० ॥ शत्रुघ्नसखया वाज्ररपति । सर्वसाळ तुज हनुमंतप्रिती ।
 अयोध्याधीश करुणामूर्ति । मजप्रति का उपेक्षाळे ॥ १ ॥ ऐशापरी
 फरीता धावा । प्रघट होणे जानकीधवा । मुद्रलाचापें श्रीराघवा ।
 नमस्कार तेव्हां केला पै ॥ २ ॥ मग तो संवाद देवभक्ताचा । प्रंथों
 वदेळ केवि वाचा । विभाग तो गुरुपुत्राचा । स्वानंदाचा निजकंद
 ॥ ३ ॥ वैराग्य जाळे तया तस्करा । आंग कापे त्याचें धाधरा ।
 क्षणती अपराध क्षमा करा । परात्परा गुरुमूर्ती ॥ ४ ॥ दंडप्राय भूमी-
 वर । पडले अवघे निशाचर । करुणा माकीती जोडुनी कर । शरण
 सारे आले ते ॥ ५ ॥ अनन्यता पाहुनी स्वामी । कृपेनें दवळे अंतर्-
 यामी । मेळविले परवळी । रामनामी लाउनी प्रीती ॥ ६ ॥ उत्थार

केला चोरांचा । बोळला मेघ करणेचा । प्रताप भागळा श्रीगुरुचा ।
 मुद्रलचा अधिक महीमा ॥ ७ ॥ अनाधिकारी ऐसे कीर्ती । पावन
 केले नाही गणती । नानमंत्र ज्या उपदेशीती । स्वरूपी रमती ते ते
 जीव ॥ ८ ॥ स्थळोस्थळीं उपासना । सांप्रदाय रुढविला जाणा ।
 दोषी येती जे दर्शना । लाविती साधना तयाते ॥ ९ ॥
 गलितकुष्टी क्षयरोगी । परम समंघ ज्याचे आंगी । रामभजनीं तयाळागी ।
 मुक्त वेगी करती पै ॥ ११० ॥ जे जे जयाची कामना । ते ते पुरवी
 योगीराणा । मुद्रल अवतार विभीषणा । कृपा जनांवर तयाची ॥ ११॥
 बत्थ मुमुक्षु विपई । दाविली तया ज्ञानतोई । हिंढती सदा सकळ
 मही । शेषशई बरोबर ज्या ॥ १२ ॥ माहानखळ दुराध्यारी । उत्थरीले
 वर्णध्यारी । असो भळते नरनारी । रावणारी भेटविती ॥ १३ ॥ समर्थ
 श्रीगुरु मुद्रलाचार्या । नमन तया ज्ञानसूर्या । पठण करीता ज्याच्या
 आर्या । प्रकाश हृदया जाला पै ॥ १४ ॥ तेणें त्रैलोक्य उजोयेडे ।
 गेले जीर्वांचे अज्ञान साकडे । अंतर्याम्य स्वरूप रोकडे । राघव पुढे
 दिसतसे पै ॥ १५ ॥ विभीषणाचा अवतार बरा । श्रीरामभक्त प्रेमळ
 खरा । बोविला भक्तमंजीरीहाग । जानकीबरा जो का प्रिय ॥ १६ ॥
 घन दावावया जगाते । चवदावा श्रीभागवत । मक्तिरसा चाखवीत ।
 मुद्रलसंत विद्वयात पै ॥ १७ ॥ मुद्रलार्च्याचाचे करीतां स्मरण ।
 त्रिविधताप पळती पूर्ण । जन्ममृत्यु टळे विघ्न । रघुनंदन कृपा करी
 ॥ १८ ॥ अनुक्रमे अध्याय पाहता । सत्याणव जाहाळे तत्वता ।
 ईयाउपरी वर्णन सर्वथा । सिध्नाथा समर्थाचे ॥ १९ ॥ अकरा
 अध्याय अकरा रुद्र । रामदास अवतार भक्तिसमुद्र । वर्णिता आढ्यान
 सुभद्र । माळा अष्टोत्तरशतमणी ॥ २० ॥ तेणें सांग चरीत्रमाळा ।
 अर्पण होतसे श्रीरामाळा । अवधान देता श्रोतियाळा । लाभ सगळा
 होतसे पै ॥ २१ ॥ स्वकथेहून भक्तलीळा । आवडती बहु घननीळा ।
 पंढरीशी उभा ठेला । ऐकावयाळा संतस्पर्शती ॥ २२ ॥ राजारामी
 जाणुनी प्रीती । वर्णितसे साधू कीर्ति । सद्गुणसिध्द कृपामूर्ति । वदवी,

युक्ती निज आत्मकथा ॥ २३ ॥ भक्तमंजीरीमाला ग्रंथ । श्रवणें चि
पुरती मनोरथ । मुद्रलाच्यार्य आद्वयानाते । अध्याय होत समाप्त हा
॥ १२४ ॥ अध्याय ॥ १ ॥ अनु० अ० ॥ ९७ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णा-
र्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय ९८

— सिद्धस्वामी —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसिद्धरामसमर्थ ॥ ॐ नमो सिद्ध-
स्वामीया । परात्परा गुरुवर्या । भक्तवत्सल करुणाळ्या । अखंड अद्वया
श्रीमूर्ति ॥ १ ॥ नमो अज्ञानतमनाशका । निवोदयबोधार्का ।
त्रिविघतापछेदका । निश्चलसुखा जगद्गुरु ॥ २ ॥ नमो अद्वयाब्जी-
निविकाशचंद्रा । सर्वात्मता ज्ञानसमुद्रा । स्वसुखानुभवनोद्रा । आक्षई
भद्रासन तुज ॥ ३ ॥ नमो ज्ञानपयाब्धिवासा । निज्यात्मशातिप्रिया-
विलासा । अमयदाता पूर्णकोवसा । निजदासा तू चि पै ॥ ४ ॥ नमो
द्वैतनिःश्रदना । मायामल्लविस्वंसना । अतर्क्यवास्तुनिधाना । अनोपम्य
चिदूघना सुखराशी ॥ ५ ॥ धन्य धन्य ती निजपाठळें । पाहता जीवित्व
चि हारपळें । विश्व असता मावळळे । अवघे कोंदळे परब्रह्म ॥ ६ ॥
फाय वर्णू श्रीकृपेशी । दृष्टी मुडेली आपेशी । जडोनी ठेली स्वरूपराशी ।
अज्ञाननिशी सरळी ते ॥ ७ ॥ चराचरी फायली सत्ता । पातळी
उन्मनी सहजी अवस्था । उमस खाऊ नेदी सर्वथा । कैचि वार्ता दुजी
ते ॥ ८ ॥ तेथें स्तवन करू काई । परी प्रेम रुळते पाई । आनंद
वोसंडतसे हृदई । वैखरी ठाई दवे शब्दा ॥ ९ ॥ सकळ वेधळीं इद्रियें
पदी । संतस्तवना प्रसवली बुद्धी । ऐसा स्वामी कृपानिधी । आठऊं
नेदी कांहीचि ॥ १० ॥ भक्तमंजीरीमाला ग्रंथ । करविता जाळा
सद्गुरुनाथ । तयाचे ऐका चरित्राते । श्रोते समस्त प्रेमळ हो
॥ ११ ॥ प्रथमारंभी केलें कथन । श्रीरामदासस्वामीचें आद्वयान ।

स्वतस्तिथ महाराज तो चि पूर्ण । अवतरला जाण भूठाई
॥ १२ ॥ जगदोत्थार करावया । अवतार घेणें श्रीगुरुराया ।
परिसिजे ते कारण कार्या । येकाग्रहदया करोनी ॥ १३ ॥
भूमीसी भार जाहाळा बहुत । संतवेषें प्रघटले दैत्य । धर्म विघ्नंसिळा
सत्य । मांडिला अनर्थ फार जगों ॥ १४ ॥ साधुवेपा अवलंबन । असुरें
कैसें केलें जाण । ऐसा श्रोतिये करिता प्रश्न । लागे सांगणें वक्त्यासी
॥ १५ ॥ तरी देवदैत्यासीं मुळींचे विरुद्ध । हे तो ठाउक आहेचि
प्रसिद्ध । देवीं केला राक्षसवध । रक्षोगण शुद्ध जाहले कृती ॥ १६ ॥
त्रेतायुगीं क्षेत्रियांत । अवतार घेतला श्रीरघुनाथें । तेथें निवठिले स्वहस्तें ।
लंकेवरी समस्त निशाचर ॥ १७ ॥ पुढें द्वापारीं श्रीमगवान । गोकुळीं केलें
अवतरण । तेव्हां क्षत्रिये कुळी जन्मले जाण । दैत्य पूर्ण सकळ ते ॥ १८ ॥
पांडव महावैष्णवसंत । नाश कराविला तया हातें । विचार केला मग मनाते ।
राक्षस जन्मत्त तयानीं ॥ १९ ॥ साधुसी राक्षितो श्रीहरी । हें वर्म जाणीले
दैती अंतरीं । यालागी प्रघटले पृथ्वीवरी । मंडळी सारी निशाचर ॥ २० ॥
ते असुर जन्मासीं आले । संतापिये सोंगा धरीले । नटापरी मिरळं
टागले । मोदितो मोळे जन सर्व ॥ २१ ॥ काष्टाच्या करजनीं माळा ।
भूयण घालितो आपुले गळा । भूतदयेचे नामे धोंबसोहळा । मिश्रुकमेळा
रडे दारीं ॥ २२ ॥ मुद्रा रेखोनी अपवित्र । शिश्रोदरार्थ हिंडती क्षेत्रें ।
घर्षाच करुनी भगवी घर्षें । महापुरुष वात्रें क्षणवितो पै ॥ २३ ॥
दाऊनिया चमत्कार । उपदेशोती बाईकापोरें । फरिते जाहले भ्रष्टाकार ।
गोंधळ धोर विपयाचा ॥ २४ ॥ मयमांस भक्षवितो । बळेवि जाठनी
अनुग्रह देतो । कईक चारुनी पाहा क्षणती । ब्रह्म दावितो
उखलखाट ॥ २५ ॥ यादप्रतिवाद घालून । मचे स्थापितो आपुळीं
जाण । द्रव्यदारा हे चि ध्यान । कैचे चिंतन स्वरूपाचें ॥ २६ ॥
ऐशाप्रकारें शद्वशानी । उत्पन्न जाहले दैत्य मेदिनी । संतवेशा धारण
करुनी । धर्म जयानें विघ्नंसिळा ॥ २७ ॥ तेणें धरा मारावली । दैवतें
सकळ निस्तेज जाहाली । शेपानें फणी हाळविली । भूमि कापली

घळचळा ॥ २८ ॥ कर्म उपासना ज्ञान । योगान्यास राहिला पूर्ण ।
 प्राणी न करिती नामस्मरण । वेदाध्ययन त्यजीलें पै ॥ २९ ॥ असो
 ऐसा घडता अनर्थ । विचारी पडले रमाकांत । पाचारिले समस्ताते ।
 निजभक्ताते अनुक्रमे ॥ ३० ॥ अवतरोनी तुझी सर्व । निजधर्माचें रक्षण
 करावें । ऐसें वदता श्रीराघव । बोलती सर्व वैष्णव ते ॥ ३१ ॥
 क्षणती महाराज आह्मा सर्वांत । महान्श्रेष्ठ श्रीहनुमत । तयाधिणे या
 कलयुगात । स्थापन घडत न धर्म हा ॥ ३२ ॥ यान्तरभश आह्मी
 गोपाळ । प्रघट होऊ सहजा सकळ । विज्ञप्ति करिती प्रांजळ ।
 फरकमळ जोडुनी ॥ ३३ ॥ तये फाळीं सीतारमण । दाशरथा
 जो रघुनंदन । मारुतीकडे अवलोकन । करिती नैन कृपानिधी ॥ ३४ ॥
 सकेतें सुचविता श्रीरामदास । नमन केलें साष्टांग पदास । क्षणे न जाय
 मी अशनीस । यातायातीस भोगावया ॥ ३५ ॥ सकळ सुखें तुझे पाई ।
 ज मा न धाडी रामाबाई । भक्ताशिरोमणि वदळा पाहि । जाणसी कांहीं
 सकळ तू ॥ ३६ ॥ तत्समई श्रीरघुपति । फाडिली असे तेणें युक्ती ।
 रामदासासी आज्ञा करिती । कृपा मूर्ति ते ऐका ॥ ३७ ॥
 क्षणती अहो दासा सखया । विचार करावा आपुळे हृदया ।
 सावधान फाळीं त्यजिली जाया । नही तया धरीले धरें
 ॥ ३८ ॥ दोन जन्मे तपें लाग । करुनी पावारे तुझे भग ।
 परि तू वैराग्याचा योगे । शोका चांग दिघळा तये ॥ ३९ ॥
 अमर्यादतपी परम हटी । आप्रह धरीला असे पोटी । तियेसी वरोनी
 सेवटी । निजवैकुंठी यावें तुवा ॥ ४० ॥ आणीक आहे बहु कारण ।
 याळागीं नहावे जर्गा अवतरण । एमी घाटता निज अडचण । बोलती
 जाण रामदास ॥ ४१ ॥ बत्थाजुळी जेडुनी हात । प्रार्थियेला जानकी
 कांत । वदती तेव्हां सुनिश्चीत । टळववत नाहीं आज्ञेसी ॥ ४२ ॥
 परि मागतो ते धावे । सदा सर्वदा जवळी असावे । तरी ज म घेईन
 स्वभवे । संकट न पडावे मज दीना ॥ ४३ ॥ ऐसें क्षणविता चि
 रामदासे । माग क्षणती जगनिनामें । तये वेळीं चिदिळासे ।

श्रीवच्छाङ्गनास ईछिती पै ॥ ४४ ॥ बोलती तेन्हा दयाघन । दीनबंध
 जानकीरमण । कैसे थावे तुझाढागून । मुख्य चिन्ह हृदईचें ॥ ४५ ॥
 रामदास सुचविती हरिळा । पूर्वी दिघले मुकुंदराजगुरुळा । हा विचार
 असे वर्णिळा । विवेकसिधुळा मुनिराजे ॥ ४६ ॥ तरी कां मजळा न
 थावे । मी तर ठाईचा छडिवाळ स्वभावें । ऐसे ऐकुनी रमाधव । दिघले
 चरवे हाणती पै ॥ ४७ ॥ संबोखोनी रामदासातें । कुर्वाळिता सक्षपें
 हसतें । साद्यांग नमोनी वैकुंठनाथ । आज्ञा समर्थे ती वंदिली ॥ ४८ ॥
 कोणते स्थळी अवताराते । घेते जाले आत्मवेत्ते । शाखा गोत्र सुनि-
 श्चोत । सांगिजेळ समस्त अनुक्रमें ॥ ४९ ॥ ब्रह्मकुमंडलीचे तीरों ।
 मारामती नामें नगरी । श्रीरामपद जिचे उदरीं । ऐसे क्षेत्रीं जनन तें
 ॥ ५० ॥ तये स्थळी पुष्पश्लोक । आत्मवेत्ता पूर्णभाउक । उपास्य
 प्याचे श्रीरघुनायक । भाविक जाण द्विजेंद्र तो ॥ ५१ ॥ प्रवृत्ति
 निवृत्ति दोघी स्त्रिया । रघोत्तमनामें व्या योगिया । प्रवृत्ति
 धाडुनी मग बिलया । निवृत्ति जाया धरीली पै ॥ ५२ ॥
 चिक्कळा ते महालक्ष्मी । तये उदरीं जन्मले स्वामी । ते साकल्य ऐका
 तुझी । अंतर्दामी येकाप्रणें ॥ ५३ ॥ गर्भीच असतां मातेसी डोहाळे ।
 भक्षण करावी सदा फळे । रामनाम सर्वकाळ । उच्चार प्रबळ वाचेसी
 ॥ ५४ ॥ उसणत उठावे स्वमांत । रामायणाचा पाठ करीत । विस्मय
 घाटे सर्वांते । पति चित्तांत आश्रय करी ॥ ५५ ॥ विदेहस्थिती
 होठनी । समाधिस्थ पदावे मेदिनी । केन्हांतरी मग उठोनी । सावध
 जनीं व्हावें पै ॥ ५६ ॥ ऐशा प्रकारें नऊ मास । होते जाले पूर्ण
 गर्भास । प्राप्त जाला पौष मास । द्वितीया तिथीस अवतार तो ॥ ५७ ॥
 सोळाशे सत्यांश शके शालिवाहन । संवहरासी नाम पार्ष्णि जाण ।
 । जन्म पूर्ण स्वामीचा ॥ ५८ ॥ मूर्ति पाहातां
 हनुमंताकृति । गौरवर्ण दिसे कांति । पदचिन्हें तीं शोभती । ऊर्ध्व दिसती
 रेपा त्या ॥ ५९ ॥ हरिस्वामीसारीले जाण । दक्षजंघे श्रीवच्छाङ्गन ।
 पाठलाची प्रसन्न राण । पाहसी नैनं जन सकळ ॥ ६० ॥ सुहास्यवदत

लावण्यखाणी । सुलक्षणी कैवल्य दानी । अवतार जाहला मेदिनी ।
 धन्य जननी ते माय ॥ ६१ ॥ सिन्धुतर्कते जोतिषी । मिळते जाळे
 तपोराशी । वर्णियेले भविष्यासी । पत्रिकेसी ठेहूनी ॥ ६२ ॥ कां
 ईश्वर स्वये मूर्तिमंत । मानवरूपे जन्मला सत्य । गणितकर्ता मुख्य
 अर्थ । केला सिधात सर्वार्थी ॥ ६३ ॥ मग तेथे सहजी लक्षणें ।
 आंगीं अईती न लागे सांगणें । जाहले जगीं अवतरणें । दीन जन
 उत्थरावया ॥ ६४ ॥ असो द्वादश दिन प्राप्त होता । नाम ठेविले श्रीचें
 तत्त्वता । आदि करुनी मातापिता । गणेश सर्वथा वदती त्या ॥ ६५ ॥
 तयाचा अर्थ विचक्षण श्रोते । जाणती सर्वश भाविक पंडित । रामदास
 अवतार सिध्द निश्चीत । वानरगणांत श्रेष्ठ तो ॥ ६६ ॥ घालागी
 स्वामीसी नामाभिधान । गणेश अैसें वदती जन । दिवसेदिवस वाढतां
 पूर्ण । चेष्टा करणे गानराख्या ॥ ६७ ॥ बाळोन्मत्त विशाख्यस्मिती
 साधु अंगीं सहजी असती । अवलंबिली विशाख्यवृत्ति । ऐकिजे द्योतीं
 तें सकळ ॥ ६८ ॥ पांच वर्षांचें वय होतां । अतिचपळ नाटोपे
 सर्वथा । लोक क्षणती विशाख्य तत्वता । उद्भवले आतां साकुळी
 ॥ ६९ ॥ माता पिता अनुष्ठाती । कळंक लाविला घोंशाप्रती । जन
 सकळ ऐसे बोलती । कंटाळती गृहीची त्या ॥ ७० ॥ तब अकस्मात
 अवघूतवेश । सिध्द पातले त्या स्थानास । घरासी येऊन निर्दोष ।
 आशिर्वादास देतसे पै ॥ ७१ ॥ कुमारासी त्या घरून करीं । मरम
 घातले मुखाभितरीं । मातेजवळ नेठनी निर्बारीं । सांगती वेवरी
 महापुरुष ॥ ७२ ॥ क्षणती हा रामदासअवतार । उदरीं जन्मले तुझे
 साचार । करावया जगदोत्थार । आला साचार मागौता ॥ ७३ ॥
 विशाख्य नव्हे हे सर्वथा । आठव घराया तुंवा चित्ता । ऐसें बघोनी
 मग तत्वता । सिध्द पाहाता ऊर्ध्व गेले ॥ ७४ ॥ पिता जो कां
 रघोत्तमसमर्थ ! तपासी कळतां हा वृत्तांत । संतोष पावोनी सहजीचि
 ते । व्रतबंधाते केले पै ॥ ७५ ॥ वेदाध्ययन आदिककून । सकळविद्या
 जाहल्या निपूण । सविताअंगीं जेशी कीरणें । तैसें जाण आठुर्ष तें

॥ ७६ ॥ माया छपन्न देशीच्या । बोलत असाव्या सहजी
वाचा । तर्क न चळे कवणाचा । ध्यातुयांचा मुगुटमणी ॥ ७७ ॥
ऐसाप्रकारे सर्वज्ञता । विसाऊ पातळी जेथे सर्वथा । काय
तया वर्णू आता । सद्गुरुनाथा मी दीन ॥ ७८ ॥ नवळ
तयाचे चतुरस्त्रपण । मुंगियेचे मनोगत समजणे । सकळ जीवाचे
इंगित जाणे । ऐसा दयाधन श्रीस्वामी ॥ ७९ ॥ असो पुढे विवाहप्रकर्ण ।
श्रीगुरुरायाचे जाहले लग्न । पूर्वील ऋणानबंधेकरून । प्राप्त जाण ते
कलत्र ॥ ८० ॥ विवाहकाळी जन्मांतरी । जे का त्यागिणी होती नवरी ।
वरिती जाळी ती निर्धारी । भवतमारि सद्गुरु ते ॥ ८१ ॥ परि उदात्त
मुळिची वृत्ति । चैन न पडे कदा चित्ती । तीर्थे करावया श्री निघती ।
पितृभाळोक्ति घेउनी पै ॥ ८२ ॥ तीर्थमीसे साधु पाहावे । मार्गी
दीनासी उग्ररावे । येतद्विषई श्रीगुरुराथ । पातळे बरेवे तीर्थाटणा ॥ ८३ ॥
तीं तीं तीर्थे कोणकोण । योते एका देउनी मन । श्रवणमात्रे अथ
संपूर्ण । जाय निक्षून समूळ लया ॥ ८४ ॥ महकुमंडली मयुरेश्वर ।
जयपुरी कडेपठार । सासवडी वटेश्वर । पुजीला थोर सोपानदेव
॥ ८५ ॥ पुण्य स्थानी पितृउल्लासिनी । अलंकावतिये इंद्राईनी । तेथे
ज्ञानदेव पुजुनी । वंदिली जनी भीमा ते ॥ ८६ ॥ भीमाशंकर आणि
देव । नमोनी अर्विला त्रिषकराव । गंगापुण्यप्रवाहउद्भव । स्थान अपूर्व
नाशिक ते ॥ ८७ ॥ मोहनिराग्यादि सिधेश्वर । गंगातीरी ऋषेश्वर ।
पुजोनी दक्षणउत्तरतीर । घृणेश्वर वंदिला ॥ ८८ ॥ तापीजान सारोनी ।
अश्वत्थामाघ्न पाहोनी । नर्मदातीरी जाउनी । सहस्रार्जुन देखियेला
॥ ८९ ॥ माहिष्मतीहुनी ओंकारेश्वर । मांधाता जे पवित्र क्षेत्र । अमरकंटक
उगम पवित्र । रेवेचा स्वतंत्र पाहिला जो ॥ ९० ॥ उज्जनी महाकाळ
क्षिप्रातीरी । पुजोनी पुढे विंध्यद्रि । महदेशामासारी । तीर्थे पुष्करी वंदिले
॥ ९१ ॥ नाना सरिता नाना देव पुजिले । सूर्यकन्यातीरा आले । तेथे
श्रीकृष्णासी अर्चिले । बुद्धि सोय्यळ वनोवर्मी ॥ ९२ ॥ नारा बने
यारा उपवने । चवऱ्याऐसी कोश घुजाचे लक्षण । तेथुनी केले प्रमाण ।

दयाघन कुरुक्षेत्री ॥ ९३ ॥ कुरुक्षेत्र ते पवित्रस्थळ । ब्रह्म अरण्य अति
 विशाल । वसे तेथें ऋषिमंडळ । अद्भुत स्थळ ते जाणा ॥ ९४ ॥
 कमाळ पर्वत थोर । वृक्ष पक्षी मनोहर । गेरिकादि धातु समग्र । तेथे
 विचित्र असर्ता पै ॥ ९५ ॥ हिंगळ्याजमशानि पर्वती । घोरारण्य श्वापदे
 वसती । आळामुखी भारणी वस्ती । ते पाहाती योगीद्वारे ॥ ९६ ॥
 तथा द्वारातुनी सुकृती नर । जाउनी करिती नमस्कार । पापी न
 प्रवेशती साचार । हा निरधार तथे द्वारी ॥ ९७ ॥ काश्मिर देश
 मैथिलदेश । उत्कळ मालव गौड देश । तेथील ब्राह्मण विशेष ।
 अति विद्वांस मंत्रशास्त्री ॥ ९८ ॥ नेपाळदेशीया स्त्रिया उत्थत ।
 योगीणी जाणा क्षणवित । नग्न असती विचरित । निःसंग अद्भुत
 कामरूपा ॥ ९९ ॥ तेथे गोरक्षसाप्रदाय । मुख्ययोगीणी महामाया ।
 तिची आज्ञा अभिप्राय । वदित आहे सकळजनीं ॥ १०० ॥ ऐसे देश
 बहुत फिरत । भार्गीरथीस्नानासी आढे गुरुनाथ । तथे तीर्था भ्रमण
 करीत । वद्रिकाग्रमाते पातळे ॥ १ ॥ करुनी श्रीनारायणपूजन । वंदिला
 तेथें नर जाण । अधि करुनी फेदारार्चन । लागले महान्न पंधासी ॥ २ ॥
 तथ जन्मातरयोगेकरून । वनीं जाहळें ऋषींचें दर्शन । योगाम्यासी ते
 पूर्ण । तत्त्ववेत्ते जाण महानुमधी ॥ ३ ॥ बहुताळेंकरून । समाधीते
 विसर्जून । निघाले असती बाहिर जाण । गुहेतुनी गुरु आज्ञे ॥ ४ ॥
 अमृतफळें सोधुनी न्याहावी । सद्गुरुतें समर्पावी । येतद्विपई ते माहानुमवी ।
 वनीं सर्वा विचरती ॥ ५ ॥ तयासी भेटले हे गणेशसमर्थ । सहजी
 मार्ग जाहले पुसत । ऋषींनीं दाउन हस्तसंकेत । पुढे सुचविती चला
 क्षणउनी ॥ ६ ॥ भ्रमण करिता काही पंथ । वाट निघाली पर्वतात ।
 तेव्हा श्रीसद्गुरुनाथ । प्रवेश अचलित केला त्या ॥ ७ ॥ पर्वतोदरी
 काही भूमी । उलंघित करिते जाहले स्वामी । दिव्य सरोवर नेत्रपत्रां ।
 तीर्थ निर्धर्मी देखियेळे ॥ ८ ॥ तथा उदकाचा सुगंध । अतिमुंदर
 फाकला शुध । अवलोकिले ऋषिहृंदें । जाहला आनंद चिचासी ॥ ९ ॥
 योगमार्गी ते सादर । राजहटी क्रिया प्रखर । सोडिवसुखाचे मंदिर ।

उपमा साचार नसे तथा ॥ ११० ॥ मध्यमार्गी सुशोभित । सिंहासनीं
सद्गुरुनाथ । दर्शन होताचि प्रणिपात । साष्टांगोक्त केळ ये ॥ ११ ॥
मग कुशल वृत्त तयानी पुसता । ऐकिली त्रिताप तप्तता । तेव्हां
बोलती ते तत्वता । रामदास समर्था सावध होई ॥ १२ ॥ सांप्रदाय
क्रमेंकरुन । स्वरूपोन्मुख केळे पूर्ण । तात्काळ समाधी लागली जाण ।
आनंदघन निर्विकल्प ॥ १३ ॥ दीर्घा दीप येकवटले । कीं जळीं जळ मिळोनी
ठेले । किंवहुना स्फुरण विराले । ते वर्णिले नव जाय ॥ १४ ॥ दृष्टांत
घेणें येकदेशी । स्वामीं मुळींचे चिःसुखराशी । काय उशीर तयासी ।
स्वानंदरूपासी मिळावया ॥ १५ ॥ आकाशसी जरी आली । गोठोनी
गार जळाची जाहाली । तरी उदकपणा मुकली । कदाकाळीं न घडे
ते ॥ १६ ॥ तैसे माहाराज सचित्तघन । तत्वज्ञ समर्थरामदास पूर्ण । जर्गी
अवतार घेतळा जणून । न लागे क्षण निज अनुमया ॥ १७ ॥
असो कृष्णद्वैपायनी श्रीसिध । सद्गुरुनाथ जो कां प्रसीध । तयानी
करनी अनुग्रह शुद्ध । मेळविले निर्द्वंद आत्मरूपा ॥ १८ ॥ मग
अज्ञादरे संप्रमे । सिध ऐसे ठेविले नाम । याचा अर्थ सर्वज्ञ निसीम ।
जाणती परम पंडीत ते ॥ १९ ॥ जगदोद्धार करावयातें । सिध जाळे
रामदास समर्थ । येतद्विपई सिधनापाते । जाहले ठेविते श्रीगुरु
॥ १२० ॥ नातरी सकळ सिधी । योळंगती जयाचे पदी । यास्तव
नाम त्रिशुधि । ठेविले प्रसिधी ण्यालागी ॥ २१ ॥ कीं वेदांताचा
सिध्यांत । तो चि हा स्वामी सद्गुरुनाथ । जणुनी नाम सिधनाथ । सदा
शोभत महाराज ॥ २२ ॥ की बत्व मुमुक्षु साधकाचा । सिधस्वरूप
देवा साचा । जेथे निमाळी परावाचा । लक्षांश तेथींचा सिधरूप
॥ २३ ॥ किंवहुना सिधपंथ । प्रघट कराया कलयुगांत । अवतार
घेतळा सद्गुरुनाथे । रामदाससमर्थ स्वता सिध ॥ २४ ॥ याकारणास्तव
सिध नामाभिधान । ठेविते जाहले कृष्णद्वैपायन । श्रीसिधपदीं अनेक
पूर्ण । संभवती जाण अर्थ ये ॥ २५ ॥ असो सिध्यानी अनुग्रहकाळीं ।
सद्गुरुची पूजा केळी । ऐकता ते ओतिये मळी । मुक्ति घाली त्या

मालिका ॥ २६ ॥ प्रथमता आवाहन केले । तो विश्वरूप मरुनी
 ठेले । खान घालावया उरले । नसे जळ दुजे पै ॥ २७ ॥ निरसन
 होता चतुष्टयशरीर । प्रेमाश्रु पातले नीर । मग नाहाणीला श्रीगुरुवर ।
 तेणें तुशारें स्वामी ते ॥ २८ ॥ निर्वासना ते वसन पाही । अखंड
 मेखळा अर्पिणी ठाई । त्रिपदा तेच जाणुनी देही । जानवें हृदई धातिलें
 तें ॥ २९ ॥ जडांश तत्वाचा सुगंध । टिळक रेखिला ते चि गंध ।
 इंद्रियकमलें तीं प्रसिद्ध । समर्पिणी सिद्ध निज आत्मया ॥ ३० ॥
 शिदळ त्रिगुण विल्वपत्र । अर्पण केलें ते चि पवित्र । असिपर्दी
 ऐक्यसूत्र । येकात्मता तंत्र तुळशी पै ॥ ३१ ॥ अहंतेचा घूप घडला ।
 सोहंदीप तेथें उजळिला । अद्वैतस्वरूपीं नैवेद्य केला । पक्वानफला
 सुंलीनदशा ॥ ३२ ॥ तांबोळ तो चि त्रयोदशगुणी । नवविध आणि
 चतुर्विधलक्षणी । सेऊं जातां कैवल्पदानी । रंगोनी वदनी ठेला तो ॥ ३३ ॥
 हिरण्यगर्भदक्षणा । अर्पिपेठे श्रीफल जाणा । अद्वयप्रकाश निरंजना ।
 कार्यकारणा बोवाळिले ॥ ३४ ॥ मंत्रपुष्प अक्षेष्टुरण । अनुहृतभनी
 ते चि पूर्ण । नुरे चि पूज्यपूजकपण । करितां नमन विधियुक्त ॥ ३५ ॥
 सहजीगमन प्रदक्षणा । शब्दोत्पत्ती जे जे वदना । तेणें चि योगे घडले
 स्तवना । केलें अर्चना सिद्धानीं ॥ ३६ ॥ पुढें अपूर्व आदे कथन ।
 सविस्तर लीला होईल वर्णन । श्रोतिये, करुनी येकाम मन । सावधान
 परियेसा ॥ ३७ ॥ सिद्धकथा परमपावन । नासी कळिमळ सकळ
 जाण । सिद्धी पावे कामना पूर्ण । स्वरूपानुसंधान तात्काळ ॥ ३८ ॥
 निज अमिष्टा मेळऊन । वदवीतसे आपुळे गुण । राजारामों जाहले
 प्रसन्न । सिद्ध दयाघन जगद्गुरु ॥ ३९ ॥ भक्तमंजरीमालामंथ ।
 श्रवणें चि पुरती मनोरथ । श्रीसद्गुरुसिद्धचरित्राते । अभ्याप होत
 प्रथम हा ॥ १४० ॥ अभ्याप ॥ १ ॥ अनुक्रम अभ्याप ॥ ९८ ॥
 समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीरामजयरामजयजयराम ॥

अध्याय ९९

— श्रीसिद्धस्वामी —

(पुढें चालूं)

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय सद्गुरु परम मंगल ।
 परात्परपरेष अखिल । परं व्योति प्रकाश सोज्ज्वल । परंधाम निर्मळ
 निजरूप ॥ १ ॥ जय जय सर्वेश सहस्रदळनिवासा । सर्वोक्तर्षा सहज-
 विलासा । सगूण निर्गुण सन्निध सरिसा । सबाह्यांतर सिधेशा परिपूर्ण
 ॥ २ ॥ जय जय जगदीश जगदापका । जगदोत्थारा जगपालका ।
 जळधीनिवासा भवनाशका । श्रीज्ञानार्का गुज नमो ॥ ३ ॥ जय जय
 भक्तवत्सल भयनाशका । भव्यस्वरूपा भद्रासना । भागवतोत्तम भजका-
 निधाना । मुख्यप्राणा सिधेशगुरु ॥ ४ ॥ जय इति अति उत्कर्ष ।
 ऐश्वर्यपदी ह्या सहजी विलसे । यणूं जातां मतिसौरसे । काये विशेष
 बोलूं तें ॥ ५ ॥ याळागी अवर्णोय ते सिधपद । शब्द चि पावती
 निःशब्द । परी नावरे तो स्यानंद । वदविती सिध निजप्रेम ॥ ६ ॥
 नवल कृपेचें सामर्थ्य । धन्य कृपालु श्रीगुरुनाथ । निवारनी दैतादैत ।
 स्वात्मसुखाते दिधळे पै ॥ ७ ॥ ऐसा महाराज चिन्मयदाता । आह्वान
 तथाचें परीसा आतां । श्रीसिधपदीं ठेविला माथा । वंदिले संता सकळिका
 ॥ ८ ॥ अवधान देता येकाग्रचि । तात्काळ वरी आत्मस्थिती । सद्गुरु-
 चरणीं धरितां प्रीती । कामना पुरती सहजी ह्या ॥ ९ ॥ सिंहावलोकन
 मागीळ कथा । उपदेश जाला स्वामीसी निरुता । हिमालयामाजी तरवता ।
 विषांत सर्वथा पर्वतोदरी ॥ १० ॥ सद्गुरुनाथ श्रीकृष्णद्वैपायनांनीं ।
 अनुग्रह केला प्रीतिकरुनी । सिध नाम ठेठनी निज वदनी । दिधळे
 स्मरणनी, मागीळ पै ॥ ११ ॥ सांप्रदाय आपुळा सांगून । गुरुदक्षणा
 मागितली जाण । वणती सदनासी जाऊन । फेदाये ऋण कुटुम्बाचें ॥ १२ ॥
 आणि जगदोद्धार लवलाही । सिधराया करणें पाही । तेणें आह्वासी
 सर्व काहीं । घडले ठई उपकार ॥ १३ ॥ ऐसा प्रकारें श्रीकृष्ण-

द्वैपायनी । आज्ञापिता स्वामीलागुनी । प्रेमाश्रु पातले नैनी । अष्टौ
 मनीं भाव ते ॥ १४ ॥ वियोग न साहे ऐसें वदता । वचन दिधळे
 स्वामीसी तत्वता । दर्शन देईन पुन्हा सर्वथा । स्मरण करीतां ते वेळे
 ॥ १५ ॥ ऐशापरी सांगून । पद्मकर ठेविळा मस्तकीं जाण । उत्तरीशी
 गेळे निघोन । कृष्णद्वैपायन श्रीसिध्द ॥ १६ ॥ मग सिध्दस्वामी
 गुरुमाउली । स्वदेशा दक्षणेसी परतली । हीनदीनें उत्तरीली । असंख्य
 भली निजमार्गी ॥ १७ ॥ पंदरीक्षेत्रासंजिध्द येता । आनंद जाला बहुत
 चित्ता । उचंबळलें प्रेम तत्वता । अनिर्वाप्य पहातां तें सुख ॥ १८ ॥
 विठेवरी श्रीभगवान । दीनदयाळ श्रीरघुनंदन । संगें घेऊन संतजन ।
 आळे निघोन सामोरे ॥ १९ ॥ हातीं धरुनी सिध्दासी । येते जाळे
 राज्याशी । अनुसरले मजनासी । गरुडपाराशी श्रीस्वामी ॥ २० ॥
 कीर्तनघुमाळि येकसरे । कोंदाटलें नम व्या गजरे । सुखावळे जानकीवर ।
 प्रेममरें धीरघुपति ॥ २१ ॥ संतष्टे पाहातीं डोळा । विचित्र दिसे
 घनसावळा । अनोपम्य भाजीची कळा । बोलती मेळा परस्परें ॥ २२ ॥
 तये काळीं प्रेमांत येउनी । भमंग केळा सिध्दस्वामीनी । ऐकावा तो
 प्रीती करुनी । चमत्कार जनी अतिगुप्त ॥ २३ ॥

॥ भमंग ॥ श्रीसिध्दस्वामीचा ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

हंसरूप तुझि धरियेले रामा । आमुच्या विश्रामा जीविचिया ॥ १ ॥
 धनुष्यबाण देवें दिलेहेती सोडून । धरीयेले ध्यान मौनमुद्रा ॥ २ ॥
 नामाचा हि ओप आपुल्या केलात । दाविळा संकेत मध्यमाग ॥ ३ ॥
 सिध्द हा मारुती बोलख न सोडी । उमा घाली उढी गरुडापूढे ॥ ४ ॥

इतिभमंग स्वामीचा ॥

ऐशापरी भमंग वदोन । लोटांगण घालिता स्वामीनीं जाण । रूपाशी
 पाळट जाहाला पूर्ण । श्रीदयाधन पादुरंगीं ॥ २४ ॥ सरण्याप धरीले
 हातीं । वामांगी ते चिदशक्ति । लक्ष्मण जवळी ध्यामर दाळिती ।
 सन्निध निगुती भरवशशृंग ॥ २५ ॥ ऐशाप्रकारें ध्यानयुक्त । सिध्दासनीं

श्रीरघुनाथ । सिध्दस्वामी दर्शन देत । कल्पद्रुम भक्तकाजकैवारी ॥२६॥
 अवलोकितां हे स्वरूप दृष्टी । अद्भुत जाहाळा आनंद पोटी । घालोनी
 चरणीं सदृढ मिठी । बोलती गोष्टी देवभक्त ॥ २७ ॥ श्रीहरी क्षणती
 अहो दासा । होत असे मी भाषाळ तैसा । परी सिध्दराया छंद कैसा ।
 अक्षोनी मानसा तूमचे तो ॥ २८ ॥ सद्गुरुनाथ वदती तेव्हा । मायबापा
 श्रीराघवा । जन्मातरीचा माझा ठेवा । युगायुगीं बरषा न विसंवे ॥२९॥
 आता लुपेक्षी रामाबाई । निरंतर पाईं ठेविळी बोंई । चिंतीतसे असंढ
 ह्दई । दुर्जा नाहो वाछा ते ॥ ३० ॥ असो देवभक्ताचा संवाद । लिहूं
 जाता लेखणी स्तब्ध । चकित जाळो संतवृंदें । रामरूप शुद्ध पाहतां पै
 ॥ ३१ ॥ पुन्हा मागुती विठलरूप । धरीते जाळे अयोध्याधीप ।
 सिध्दस्वामीचा धन्य प्रताप । वदती पडप जन सारे ॥ ३२ ॥
 सिध्द करुनी उपासनेंत । वास केळा पंढरींत । व्यातुर्मास्य राहुनी तेथें ।
 जाळे निघते स्वप्नाग्रमा ॥ ३३ ॥ निरोप मागतां देवाशी । प्रेमें दाटले
 हर्षाकेशी । अष्टौभाष आंगाशी । ते वेळेशी पातळे पै ॥ ३४ ॥
 भगवान् क्षणती निजप्राणा । तुझी आत्मा मी देव जाणा । तरी पाडन
 करुनी आज्ञा । पत्नीश्रृणा फेडावें ॥ ३५ ॥ सांप्रदाय आपुळा रूढजन ।
 मार्गासी लावी दीनजन । वारवार यावे निघोन । पंढरीशी जाण
 पुनःपुनः ॥ ३६ ॥ आज्ञापितां ऐश प्रकारें । घातिळा साष्टांग नमस्कार ।
 सिध्दस्वामी मग साचार । आळे विच्यारें स्वगृहासी ॥ ३७ ॥
 आसो पुढें आणीक नवल । ऐका तुझी ओते सकळ । भू आंतरगत
 स्थापानले । पूर्वीं मळे अकरा रुद्र ॥ ३८ ॥ कोणे पेके दिनी ते
 जागा नीट करावया । भूमीसी लागले उकरावया । पाहूं जातां तया
 ठाया । विवर अद्वया लागले ते ॥ ३९ ॥ सिध्द मूर्तीशी जाहाळा
 हर्ष । गुन्हा बाधिली तोचि सुरस । सुंदर आणयोनी पापाणास ।
 मारुतीस रेखियेले ॥ ४० ॥ यंत्राकृति ते प्रभावळ करून । मध्ये
 स्थापीले राजीवनेन । दाशरथी धीरघुनंदन । कोदंडधारण संतिसहित
 ॥ ४१ ॥ हनुमंत अकरा ते शोभती । पहातां दिसे यंत्रावृत्ति ।

मध्यभार्गी चिन्मयमूर्ति । ध्यानस्थीती अनोपम्य ॥ ४२ ॥ रमणीय स्थान
 करून । तेथे बैसती करुणाघन । येकांतवास मनापासून । आवडे पूर्ण
 श्रीसिद्धा ॥ ४३ ॥ समाधिसुख भोगायया । वसती सदा तयाठाया ।
 निर्शीली जेणे समूळ माया । येकात्मता हृदया परीपूर्ण ॥ ४४ ॥
 चक्षुसी देखणी सिद्धमार्ग । अष्टांगादी सकळयोग । आसनविधी अनेक
 सांग । नसे व्यग आचरणस्थीती ॥ ४५ ॥ मासपक्ष येकासनी ।
 विवरांत बैसती कैवल्यदानी । समार्धी ते विसर्जन करनी । बाहीर
 जनी मग निघावे ॥ ४६ ॥ ऐशापरी सद्गुरूनाथ । स्व आश्रमा काळ
 सारीत । नित्योत्साहा भजन होत । सतर्पण बहुत आदिकरनी ॥ ४७ ॥
 फोणी येके दिनीं धीचें मनांत । वाटले करावया आश्रमा उदक ।
 आरंभिले खननाते । स्वहस्ते करनी ॥ ४८ ॥ सखोल असता असत
 जळ । स्वामीनी घेताचि हाति कुदळ । प्रघट होणे मग लागले ।
 मगेंसी प्रांजळ त्याजागी ॥ ४९ ॥ पाहानयाशी ते कौतुक । येते जाळे
 तेथें शुभ । तसे स्थळी होता रूप । बैसले निके त्या वृक्षावरी
 ॥ ५० ॥ पक्षी राग्याचे रूप धरून । शब्द करीता मंजूळ जाण ।
 स्वामीनीं घातिळे लोटांगण । तथा बोळखोन योगेंद्रा ॥ ५१ ॥
 संकेत होता परस्परें । उचवळळा वृष निरें । सिद्धतीर्थ तें क्षणती
 सोर । आश्रमां थोर स्वामीच्या ॥ ५२ ॥ पुढें चमत्कार आणीक कथा ।
 परीसांजे आदरें तुझी श्रोता । आश्रमां असता स्वामींचे चित्ता । आठवण
 तत्वता जाळी मनीं ॥ ५३ ॥ राहिजी तीर्थें तीं करावीं । मार्गी दोन
 उत्तराचीं । येतद्विपद् लीळा लाववी । निघाळे उर्वी किरावया ॥ ५४ ॥
 कृष्णा भिळावी पूर्वं समुद्राशीं । तेथवरी गेले कैवल्यराशी । पुजोनी
 श्रीशैल्याशी । निश्चयेशी पोहचले ॥ ५५ ॥ बोढीयाजगन्नाथदर्शन ।
 केले बळदेवसुमद्रार्चन । पाहुनी अन्न महिमान । आले निघोन
 दक्षणेशी ॥ ५६ ॥ कृत्तिकायोग कार्तिकाशी । पौर्णिमा जें का अधीक-
 मासी । स्थिमहाराज कार्तिकस्वामीशी । निघाळे तीर्थांशी आणिक
 पुढें ॥ ५७ ॥ नंतर पपासरोवरी स्नान केले । हंपीविरूपाक्षा पूजिले ।

तुंगापान असें केलें । दीनत्रय भले स्वामीनीं ॥ ५८ ॥ श्रीव्यंकटेश-
 पर्यर्ती । सत्तरात्र केळी घस्ती । तीर्थे आणीक वंदोनी पंथीं । देखिले
 प्रीती गोविंदपट्टण ॥ ५९ ॥ शिबकांचि विष्णुकांचि पाही । बालुलिंग तेजोमई ।
 अरूणाचलाहुनी टवळाहि । देखिले ठाई आकाशलिंग ॥ ६० ॥
 जळलिंग ते जंबुकेश्वर । त्रिवेळुपट्टण बोलवी समग्र । कुंभकोनादि
 स्थाने अपार । पाहांळीं गुरुवरें तात्काळ ॥ ६१ ॥ मग दक्षणाद्वारका
 मनोहर । पुढें देखिला रामेश्वर । दर्भशयनस्थान सुंदर । अद्भुत थोर
 जाणीजे पै ॥ ६२ ॥ अनंतशतजनार्दनाशी । पुज्या केळी मल्याळदेशी ।
 केरळदेश निघ तयाशी । सिध्दबिलाशी ते गेले ॥ ६३ ॥ सकळ तीर्थें
 करुनी जाणा । आले द्वारकापट्टणा । भगवान पुजोनी साधुजना ।
 अनुक्रमें नारायणा अर्चिले ॥ ६४ ॥ मग सोरठांसोमनाथासी । मूळपुरी
 माधवासी । अर्चीते जाले कैवल्यराशी । मूळपदासी सिध्दनाथ ॥ ६५ ॥
 स्थान सुदामदेवाचें । अवलोकिळे तें हि साचें । तेथील सकळ
 वैष्णवजनाचें । दर्शन नेमाचें घेतलें पै ॥ ६६ ॥ द्वारका नवीनवेढांत ।
 शंखतीर्थ पिंडतारक विद्युतात । गोमती ते अब्याद्भुत । उदंड कीर्त
 जियेची ॥ ६७ ॥ नारायणसरोवर पंचनंदाते । नाहोनी प्रांचि सरस्वती-
 ते । येवोनी पुन्हा पंढरीते । पांडुरंगाते देखिले पै ॥ ६८ ॥ अनेकतीर्थें
 श्रीसिध्दस्वामीनीं केली । ते मज दीनाचेनि नव जाय वर्णिळी । यथामति
 सांगितळी । नाहीं केळी घडुलेखन ॥ ६९ ॥ ठोइ ठोइ असंख्यप्राणी ।
 उत्थरीळे हिंदून मेदिनी । अज्ञानतमनाशकतरणी । उदेला जनीं
 सिध्देश्वर ॥ ७० ॥ पूर्वील अवतारीचें समार्धीस्थान । पाहावयाशी
 पातळे सहजी जाण । सज्जनगडासी त्या येऊन । केले अर्धन श्रीरघुपतीचें
 ॥ ७१ ॥ तेथुनी येता अतीतग्रामासी । हृदयोगी पडला येक टपीशी ।
 येकनाथ नाम तयाशी । बोलती वाचेशीं जन सर्व ॥ ७२ ॥ महाबोलका
 तो वाचाळ । फिरला घडूत भूमंडळ । परी समाधान कोठें न जालें ।
 धातिपडळ न किटेचि ॥ ७३ ॥ तयाशी दैवदर्शकरून । जालें
 श्रीसिध्दाचें दर्शन । आरंभिले तें प्रभ । कडोविकडी पूर्ण नानापरी

॥ ७४ ॥ मग राखणाचे जैसे वाण । धीरघुपति करीती खंडण ।
 गर्वोक्तिचें तैसे मापण । करीती निवारण सित्वस्वामी ॥ ७५ ॥ घ्यार घटीका
 समप्र पाही । वाद घातिळा विप्रें तेहि । शेवटीं शरण आला पाही ।
 मनेशी देही अनन्य ॥ ७६ ॥ सद्गुरु झणती येकनाथा । काहीं
 आणिक बोळ आतां । मको संशय ठेऊं चित्ता । प्रश्नास सर्वथा करसीळ
 ते ॥ ७७ ॥ ऐसे वदता सित्वनाथ । कंठ जाला सद्गदीत ।
 जोडुनिया दोन्ही हात । उभा तिष्ठत द्विजेंद्र तो ॥ ७८ ॥
 झणे मजळा पदरीं व्यावे । अनायाशी उत्तरावें । सस्वरूपी मेळवावे ।
 सांप्रदाय देउनी ॥ ७९ ॥ दानदयाळ सद्गुरुनाथ । कृपेनें द्रवळें सहजी
 चित्त । अनुग्रह देउनी तयाते । उत्तरीळा त्वरीत तो येकोवा ॥ ८० ॥
 जन्मांतरीचा योगभ्रष्ट । जो दिवाकरपंडीत येकनिष्ट । रामदासस्वामीचे
 चरित्रां स्पष्ट । कथा बरीष्ट वर्णिळी पै ॥ ८१ ॥ सद्गुरुसेवेसाठीं जाणा ।
 जन्मळा तो हा योगीराजा । येकनाथ नामाभिधान । येकात्मता ध्याना
 शृणुनी ॥ ८२ ॥ असो सित्वमहाराज अतीप्रामांत । राहाते जाहाळे
 दीनत्रय समर्थ । मग गेळे निर्गुणपुराते । धारगनाथस्थान पाहावया
 ॥ ८३ ॥ नंतर पुढे संतमंडळी । अनुक्रमें सकळ भेटली । ऐका
 तयाची नामावळी । सित्व माउली स्मरती ते ॥ ८४ ॥ तुकारामाचा
 अवतार । तुकाविप्र तो निर्धार । जन्मभूमी त्या रहिमतपुर । समर्थ थोर
 ज्ञानराशी ॥ ८५ ॥ जोतिपंत दादा विख्यात । जन्म जाला त्याचा बुधांत ।
 व्यासाचि प्रघटला तो कर्लीत । महामागवत प्रेमळ पै ॥ ८६ ॥ श्रीपांडु-
 रंगमूर्ति पृथ्वीवरी । स्यापिल्या तेणें निर्धारी । घोंडभटजी कीर्तन करी ।
 सवशिष्य निर्धारी जाणीजे पै ॥ ८७ ॥ मोरोपंडित वारामतीचा ।
 आवढता परम श्रीस्वामीचा । सजिध आश्रम तयाचा । समागम प्याचा
 सतत तया ॥ ८८ ॥ श्रीगणपतीचा जो का अश । आर्याछंद कवन
 विशेष । करुनी तारीले दीनजनास । बोधचंडाश तो प्रघटला ॥ ८९ ॥
 बाबजीपंत मयुरेश्वरी । काकू दुर्जा ते निर्धारी । शिष्यीण स्वामीची ती
 साध्यारी । वर्णिळी चरित्रां पृथक ते ॥ ९० ॥ मैनापाइ जेजुरीत । फलटणी

शानी सदाशिवपंत । ठाकूरदास तो विख्यात । वेदांतवक्ता अतिशये ॥ ९१ ॥
 विठोबादादा च्यातुर्मास्ये । पंढरीत त्या वास्तव्य असे । जन्मांतरीचे
 मानुदास । निवृत्ति विशेष बाबा पावे ॥ ९२ ॥ गुंडोजीबाबा
 गोपाळसखा । ठाडके जर्गी प्रसिद्ध लोका । वस्य केले पंढरीनायका ।
 भजनसुखा मुळळा तो ॥ ९३ ॥ जळुनिमळुजिसुतार शानी । कीर्ती
 जयाची भिभुवर्नी । श्रीपांडुरंग व्याचा ऋणी । काय वाणी वर्णावे
 ॥ ९४ ॥ चिदंबरदीक्षित भटजीबाबा । अक्षइ जयाचा आत्मधन ठेवा ।
 श्रीसिद्धाचा स्नेह बरवा । गोदद व्यावा गोविंद तो ॥ ९५ ॥
 भगवानदास मध्वनाथ । लक्ष्मणबाबा उद्बोधपंथ । कान्होबाचा अवतार
 सत्य । गोदद अद्भुत प्रेमळ दुजा ॥ ९६ ॥ केदारपंत कन्हाटकक्षेत्री ।
 आनंदबाबा मोक्षसत्री । प्रव्हादमाऊचे सदा वग्री । पद्मनेत्री पांडुरंग
 ॥ ९७ ॥ महाजसाधु समर्थ शानी । बहुत वसती या मैदीनी । प्रीति
 जयाची स्वामीचरणी । ते ते वाणी काही यदली ॥ ९८ ॥ असो
 त्याच्या घेडनी भेटो । संतसमाधी पाहिल्या दृष्टी । मग पातळे कृष्णात्तटी ।
 शानतुष्टी सिद्धस्वामी ॥ ९९ ॥ चैफकक्षेत्र जें चाफळ । तेथें येडनी
 दीनदयाळ । भीरघुपतीसी पूजीयेले । इदगद केले समर्पण ॥ १०० ॥
 पुढें चमत्कारकया गहन । परीसोत सकळ भाविक जन । परमपावन
 सिद्ध आख्यान । जाय संपूर्ण आघ लया ॥ १ ॥ स्वतःसिद्ध
 भीगुवर्नी । प्रघट होडनी अंतःकरणी । राजारामी वदविती वाणी ।
 उघडली खाणी निजकृपेची ॥ २ ॥ भक्तमेजीरीमाळामंथ । अक्षणे चि
 पुरती मनोरथ । सद्गुरुसिद्ध आख्यानाते । अध्याय समाप्त दुसरा हा
 ॥ १०१ ॥ अध्याय ॥ २ ॥ अनु. अ. ॥ ९९ ॥ समाप्त ॥
 ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

अध्याय १००

— श्रीसिद्धस्वामी —

(पुढें चालूं)

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्प ॥ जय सद्गुरु अनादिसिद्धा ।

परात्परा स्वसंवेद्या । चतुर्वेद प्रतिपाद्या । सकल आद्या श्रीमूर्ति ॥ १ ॥
 खंभस्र षडली श्रुति । ते तूं स्वामिया सिध्दगणपति । चिदाकाशी सहजा
 स्फूर्ति । ते चि शक्ति जगदद्या ॥ २ ॥ विंदू ते चिद्वयोम पाही । रेफ
 अर्धमात्रा व्याई । श्रीरामपदी ठेविली दोई । सोहं देहीं स्फुरण ते
 ॥ ३ ॥ ॐकार बीज तें चि जाण । उपासना ते सर्वत्र पूर्ण ।
 आत्माराम सच्चिदघन । जगद्गुरु पूर्ण अविनाश ॥ ४ ॥ देवग्रई तो चि
 जाहाला । चराचरी व्यापून ठेला । पाहूं जाता ठाई संचला । भरुनी
 ठेला निहंद ॥ ५ ॥ निर्विकार सिध्दस्वरूप । भरुनी उरले ते निजकूपे ।
 अंतर्माद्य आपीआप । सोहंदीप उजळिला ॥ ६ ॥ नमो ऐसिया
 निजपदाते । अनुक्रमे वंदिले ओते । सिध्द होठनी स्वामीकथे । घावें
 चित्त सर्वत्रां ॥ ७ ॥ करावया जगदोत्थार । जन्म घेती वैष्णववीर ।
 तथात मुख्य महारुद्र । रामदास अवतार मारुतीचा ॥ ८ ॥ धर्म
 स्थापन करून । बैकुंठी केलें प्रयाण । धरा गांजीडी पुन्हा जाण ।
 भूमार तेणें जाहला बहु ॥ ९ ॥ तये काळी येऊन करुणा । अवतार
 घेतला पुन्हा जाणा । शिष्यासहित निजकल्याणा । तारीत जना भूमंडळीं
 ॥ १० ॥ श्रीवटळांछन व्याचे अंगी । सिध्दमहाराज तो हा जर्गी ।
 उत्तरीती दीनाढागी । आत्मरंगी मेळविली ॥ ११ ॥ कल्याणाचे पुनरपि
 जनन । काय धरीले नामाभिधान । ऐसा श्रोतिवें केला प्रश्न । माउक
 तेणे सकळिकें ॥ १२ ॥ सांगणें लागे तेव्हां जना । नातरी ठाईचें
 ऐक्य जाणा । ठाकोनी सूर्य किरणा । प्राचिस्थाना नये चि तो ॥ १३ ॥
 असो प्रेमळाचे इष्टेस्तव । विस्तार करणें कया सर्व । अनुक्रमेसी तें
 परिखावें । षडविती देव सिध्देश्वर ॥ १४ ॥ चपकश्चेत्रामाजी
 आदिमठ । श्रीरामदासस्वामीचा जेथें हरत । कोसाथरी तयानिकट ।
 चरप्राम श्रेष्ठ क्षणती तथा ॥ १५ ॥ माढगगा तेथील तीर्थ ।
 श्रीकृष्णेसी मिळाली जे विख्यात । सप्तर्षिगें स्वयंभू निश्चित । तोरी
 असत जिचे पै ॥ १६ ॥ श्रीसित्वेश्वर शेवटीचा । तो महादेव
 चरगांवीचा । अगाधमहिमा मारुतीचा । बहु तेथीचा चमत्कार ॥ १७ ॥

भाविक प्रेमळ सत्वस्थ । यजुर्वेदी महासमर्थ । श्रीनृसिंहनाम प्रख्यात ।
 गुरुमक्त ज्ञानराशी ॥ १८ ॥ आपा ऐसे बदती जन । उदकासारिखे
 निर्मळ छानून । चिदशक्ति ज्या लक्ष्मी पूर्ण । उभय जाण पवित्र कुळ
 ॥ १९ ॥ स्मरणी असंत प्रीती । ज्योतिष कुळकर्णाचीवृत्ति । पंचग्राम
 पंचभूती । विभाग युक्ति मुळीचा पै ॥ २० ॥ होउनी सहजी निवृत्ति
 तर्प । देही असता विदेहत्व असे । योगसाती सर्वोत्कर्ष । करीती
 घोष नामाचा ॥ २१ ॥ सेवटी घेऊन चतुर्थाग्र । सेविते जाहाळे
 निर्गुणधाम । अठाहासे गर्जोनी नाम । सतु निर्धर्म विसरजीली ॥ २२ ॥
 शके सतराशे सतेचाळीस । कृष्णपटी भाद्रपद मास । श्रीकृष्णजन्म-
 समयास । म्हाभूत निशेष पै जाहाळे ॥ २३ ॥ ते समाधी चरेमामी ।
 श्रीदत्तात्रयस्यानासन्निध भूमि । प्राणी पावती मंगळ धामी ।
 सचिद्योमी त्यादर्शनी ॥ २४ ॥ योगमठ रामानंद । येती धर्मी नाम
 प्रसिध्द । सारश्रवणादय संन्यास सिध्द । आत्माविद जाणती ते
 ॥ २५ ॥ प्रतिवर्षी पुण्यतिथी । उल्लाह होतसे बहुयुक्ती ।
 अनदान सर्वाभूती । कीर्तन करिती दडुसाळ ॥ २६ ॥

॥ समाधिपर अर्चन ॥ प्रारंभ ॥

नमिली रामानंदमाउलीसमाधी चरेमामी ॥ धृ० ॥ न० ॥
 पूर्ण अवतार श्रीगुरुचा । तन्मय जेथे वाचा ॥
 लेश न वर्णवे ज्या स्थितीचा । कळस अमानित्वाचा ॥
 जाणोनी प्रासिली ज्ञानोमी । रामानंद ॥ १ ॥
 घराचर हे निजरूप । मरले अर्फी आप ॥
 द्वैतभ्रांतीचा तो लोप । येकत्वाचा दीप ॥
 वृत्ति स्थिरावली परमह्मी । रामा० ॥ २ ॥
 शके सत्राशे शाष्टिवाहन । सत्तेच्याळीस जाण ॥
 भाद्रपदी या पक्ष कृष्ण । पटीतिथी हें धन्य ॥
 केले प्रमाण चिद्योमी । रामा० न० ॥ ३ ॥
 विदेही अनुभव जनकाचा । तेवि मम जनकाचा ॥

परि नेणवे जन काचा । स्वभाव चाल्यास्थितीचा ॥

सेवीं विनटले परब्रह्मी । रामानंद० ॥ ४ ॥

सिद्धकृपेचा अभंग । कीर्तनीं प्रेमरंग ॥

वृत्ति निमग्न सत्संग । संनिध हा श्रीरंग ॥

पदीं मेळविळे राजरामां ॥ ५ ॥

रामानंदमाळीसमाधि चरेमामी ॥ ७ ॥

तैसीच माता पुण्यशीळ । पुढें कथन ते वार्णियेळें । अनुक्रमें तें

सांगिजेळ । आतिप्रेमळ ज्ञानराशी ॥ २७ ॥ केवळ अवतार भावमक्ति

ऐशापरी उभयता मूर्ति । कल्याणासी जन्मविती । श्रीधुपति तथा

उदरीं ॥ २८ ॥ गर्भाच असतां मातेसी डोहले । क्षिग्याचे ध्यावे

कथळ । श्रीरामध्यान सर्वकाळ । छंद केवळ हा चि पै ॥ २९ ॥ व्यापती

स्वप्ती तो चि ध्यास । उत्तणव उठावे अतिहर्षे । पूर्ण होता मळमास ।

प्रसुर विशेष समय तो ॥ ३० ॥ वृत्तामाजी जे द्वादशी । छळणपक्ष

आषाढमासी । निःसंशय सरता निशी । प्रातःकालासी जनन ते ॥ ३१ ॥

सत्राचे शके शाळिवाहन । शास्त्रसंख्या वरते प्रमाण । बुधाचा तो वार

जाण । नक्षत्र चरण मृगेद्र तो ॥ ३२ ॥ सामुद्रिक लक्षणें पहातां ।

नेत्रासी दिसे आरक्तता । ज्वजादि चिन्हें पदतळ्याया । अंकुश युक्ता

वज्रैसी ॥ ३३ ॥ मळ अवतारापासून । सगती देवाची निरंतर जाण ।

यालागी हस्ती प्रत्यक्ष चिन्ह । मळ पूर्ण वाम करी ॥ ३४ ॥ शंखचक्र

उजवे हातीं । देठनी स्वये श्रीधुपति । जगदोधारार्थ जन्मविती ।

अभेदयुक्ति मुद्रा ते ॥ ३५ ॥ कल्याणाचे जे कल्याण । राजाराम

जानकारमण । यालागी तेचि नामाभिधान । प्राप्त जाण या जन्मीं

॥ ३६ ॥ असो दिवसेदिवस वाढता पाही । स्वमान मुळींचा उमटला

देही । नामस्मरण करणें ह्दई । गुप्त ठाई न कळता ॥ ३७ ॥

व्रतबंध जाहाल्यावरी पित्याने । वेदाम्यासी योजिळे जाण ।

परी मानसी उद्दिप्त । आत्मज्ञान कळवया ॥ ३८ ॥ कोणासी

न कळता अरण्यांत । मजन करारें मुनिधित । मनांत

आगुनी धोची मूर्ते । वैसणें ध्यानस्थ शिवाल्ई ॥ ३९ ॥
 तव अकस्मात हरिदास आला । वहर कीर्तनाचा तेणें केला । सद्गुरुप्रताप
 वर्णिलेला । वैराग्य प्रवळा पत्थती ॥ ४० ॥ भग अनुनाप होऊन
 निजहृदया । वेधली वृत्ति संत पाहावया । श्रीपंढरीसी जाउनीया ।
 अनुग्रह व्यावया झुळिले ॥ ४१ ॥ बाल्यदशा अज्ञानवृत्ति । पाहुनी
 सकळ विःकारिती । अधिकार नाहीं ऐसं झणती । रागासी
 येती सकळीक ॥ ४२ ॥ तये काळी श्रीहरीला । वेदध्ययनी
 आराधिला । पांडुरंग संतुष्टला । सांगितला योग स्वप्नी ॥ ४३ ॥
 झणती सगजनगदासी येथुनी जावे । अनुग्रह होईल तेंच स्वभावे ।
 आज्ञापिता देवाधिदेव । केळें वरवें तैसें चि ॥ ४४ ॥ समाधिते बंदन
 करून । निराहार केळें उपोषण । तेणें द्रवळे कृपाघन । सद्गुरु जाण
 श्रीस्वामी ॥ ४५ ॥ समार्थीतुनी प्रत्यक्षता । प्रघट होउनी तत्त्वता ।
 पमकर ठेविला माया । अनुग्रह सर्वथा केला पै ॥ ४६ ॥ अंगावरील
 सखळादवध । डोळा दाखिले औदुंबरक्षेत्र । कृष्णातीर तें पवित्र ।
 चर्चितसिंदूर जपळ पादुका ॥ ४७ ॥ नाम सागुनी रामदास । पूर्ण
 केला मंत्रोपदेश । इंद्रियमेळीं जागृवीस । काहीं अक्षरास विसारले ॥ ४८ ॥
 वैसता पुन्हा निग्रह धरुनी । प्रत्यक्ष बोटतो समर्थ स्वप्नी । झणती
 अवतार घेतला मेदिनी । पाहावे नैनी कृष्णातीरीं ॥ ४९ ॥ तारळी
 संगमीं जावें झणून । आज्ञापिता श्रीकृपाघन । राजारामी केळें प्रपाण ।
 किछयाहुनी तत्तक्षणीं ॥ ५० ॥ औदुंबर क्षेत्रासी जाता । नवळ
 वर्तले ऐकिजे ओता । दृष्टांत जाळा तैसा तत्त्वता । मूर्ति पाहार्ता
 श्रीगुरुची ॥ ५१ ॥ गौरवर्ण श्रीहनुमंताकृति । चमत्कारिक नेत्र
 दिसती । दर्शनीं सकळ वेधली वृत्ति । प्राप्त स्थीती अष्टमाव ॥ ५२ ॥
 दुरी असता स्वामीराय । उमारिली निजकृपे बाह्य । पाचारिले कथलाहे ।
 घेउनी तये पूर्वील नाग ॥ ५३ ॥ झणती ये रे माझ्या कल्याणा ।
 भेटलासी तान्हुल्या निधाना । गाढ देउनी आर्लिगना । पोटासी जाणा
 धरीयेले ॥ ५४ ॥ संबोळोनी परमप्रीती । जाळा क्रम स्वये बदती ।

भ्रमलासि क्षणबोनी कुर्वाळिसी । कृपामूर्ति दयानिधी ॥ ५५ ॥
 जाणुनी हृदय मोक्षदानी । स्नान करविले ततक्षणीं । सुचविती समर्थ
 कृपे करुनी । माध्यादिनी शाखा तुह्मी ॥ ५६ ॥ समय तो चि जाहाला
 प्राप्त । उत्तीर लाविसी कासया येथें । पाहुनी घेई आत्मसूर्याते ।
 आत्मलाम निश्चित वेळा ही ॥ ५७ ॥ माघ शुक्ल येकादशी । गुरुवार
 होता तये दिवशी । सन्मुख बैसविले कृपाराशी । उपदेशासी केलें पै ॥ ५८ ॥
 पूर्वी सज्जनगढी सद्गुरुनाथ । मंत्र सांगितला जो स्वप्नांत । आरंभिला
 तोचि निश्चीत । कृष्णातीरांत प्रत्यक्ष पुन्हा ॥ ५९ ॥ स्मरणांत होतीं
 काहीं अक्षरें । विस्मरण दवडून बोधिले पुरें । मस्तकीं स्पर्शितां
 कृपाकरें । समाधि त्वरें लागली ॥ ६० ॥ ते जड समाधी
 विसर्जून । पिंड मळाड ऐक्य दाविलें पूर्ण । येकात्मता बाणली
 खूण । नये वचन ते बोलता ॥ ६१ ॥ अक्षणीं पेरितां निज
 बीज । नैनीं उगवले सतेज । अंतर्बोद्ध व्यापुनी सहज ।
 कोंदले निज अनुपम्य ॥ ६२ ॥ अहंसोहं भेदमान । नुरे चि काहीं
 जेथें जाण । अवघे व्यापिलें चैतन्य । उमस क्षण खाऊ नेदी ॥ ६३ ॥
 निज कल्याण दाडनी डोळा । शरणागत रामीं मेळविळा । स्वात्मराज्य
 भोगीतां सोदळा । नाम तयाला राजाराम ॥ ६४ ॥ मग सद्गुरुसी
 प्रार्थुनी । सांप्रदाय घेतला ऐकुनी । तो प्रघटावया भेदिनी । सांगणे
 जनीं सकाळिका ॥ ६५ ॥ श्रीस्वामीच्या बोव्या ॥ श्रीशिबें कथिले
 पार्यती । पार्वतियोने कपिलाप्रति । कपिले महासित्वाप्रति । बोध
 केला ॥ ६६ ॥ तया महासित्वाचा ब्रह्मसित्त्व । ब्रह्मसित्वाचा अद्वयबोध ।
 अद्वयबोधाचा प्रसित्त्व । आनंदसित्त्व ॥ ६७ ॥ आनंदापासाव सदय ।
 उपदेशिला विवेकाचार्य । तया विवेकाचा टाय । स्वानुभूति ॥ ६८ ॥
 तया स्वानुभूतीचा चुदामणी । आत्मसित्त्व महाज्ञानी । तयापासाव
 ब्रह्मज्ञानी । अनंत नारदी तो जाहाला ॥ ६९ ॥ अनंतनारदीये कृष्णद्वैपायना ।
 सिद्धपदीं बैसऊनि जाणा । हिमालई पुण्यस्थाना । ठेउनी मेरुपरी पै गेले
 ॥ ७० ॥ त्रेधुनिया सिद्धासी प्रसाद पूर्ण । चरदाया पुरुष श्रीशिवापासून ।

तेचि तुजला वोपिले जाण । गुदांत गुदा कथन स्वमुखें पै ॥ ७१ ॥

॥ इति श्रीसिधराजस्वामीय्या धोव्या ॥ श्लोक परंपरेचा ॥

श्रीशंकरपार्वती कपिल महामुनि माहासिध्व ज्ञानी बरा ।

ब्रह्म अद्वय अनंद सदय विवेक तो स्वानंदखाणी हिरा ॥

स्वानुमुति आत्मसिध्व अनंतनारदि नमो कृष्णद्वैपायनी ।

वंदु श्रीसिध्वनाथ राजारामी अनुक्रमें वंशावळी पायनी ॥ १ ॥

॥ इति श्लोक ॥

या प्रकारे सद्गुरुसिध्वनाथ । क्षणती आमुचा सिध्वपंथ । बल्यता
कैचि राहील तेथें । अनुसरता निश्चीत या मार्गी ॥ ७२ ॥
सोप्रदायमाळा श्रवण होता । सहजी जाळी कृतकृत्यता । राजारामी
चरणी माथा । सदृढ तत्त्वता ठेविला पै ॥ ७३ ॥ पद्महस्त ठेवनी
पुन्हा शीरी । क्षणती जावे स्वगृहामितरी । जनकजननी नमस्कारी ।
संतोष करी तयाचा ॥ ७४ ॥ आज्ञा करितां श्रीगुरु ऐमी । त्रियोग
न साहे सर्वथा मानसी । श्रुति वेधली चरणापासी । जाणे घरासी
नावडे ते ॥ ७५ ॥ नेत्रांतुनी अश्रू वाहाती । पाऊळ मुचले चालतां
क्षिती । तये काळी कृपामूर्ति । काय बोलती सिध्वराज ॥ ७६ ॥
होईल वेगीं तुज दर्शन । परी मातेसी भेट जाऊन । दुःखीत तयेचें
अंतःकर्ण । ठाचित जाण नोव्हे हे ॥ ७७ ॥ मग आज्ञा वंदुनी
श्रीस्वामीची । वाट धरिली चरगावीची । परंतु स्मृति देहाची । नसे
काहींचि चालतां पंथ ॥ ७८ ॥ दर्शन घेतां माठलांचें । बोळविले
चिन्ह तयेनें सार्चें । पितृ वदति अनिर्वाच्य । जोडिले मुळीचे पद
याळागीं ॥ ७९ ॥ प्राप्त जाहलें आत्मज्ञान । समर्थ भेटला गुरु कोण ।
पाटलें देहभान । कार्यकारण कळलें यया ॥ ८० ॥ गृहस्थाश्रमी
यासि करिता घरे । नातरी जाईल हात्तीचा कुमर । ऐसें बोलती
परस्परे । मोहित विध्वारे गायबाप ॥ ८१ ॥ असो राजारामी
निजप्राप्त । कै भेटती श्रीसिध्वेश । क्षणेंचैन मनास । न पडे
निःशेष सर्वथा ॥ ८२ ॥ सायंसंध्येशी गंगेसी जाता । बहुत जाहली

उद्विग्नता । तये काळीं धरिले पंथा । जावया तत्वता अनुग्रहस्थळा
 ॥ ८३ ॥ घ्यानीं वेधिलें समूळमन । न स्फुरे रात्र किंवा दिन ।
 उडंघुनी मार्ग पूर्ण । अनुग्रहस्थान अवलोकिले ॥ ८४ ॥ तव तेथें
 कैचे स्वामी । विस्मय होऊन अंतर्प्राप्ती । नमस्कार घातले भूमी ।
 सदृढ प्रेमी बाळवंटीं त्या ॥ ८५ ॥ मग घरासी निघोनी साधकाळी
 येता मांडगंगेजवळी । विनाळ देखिला नेत्रकमळी । शुभ वळी वाचर
 पै ॥ ८६ ॥ मयाभीत सहजी होतां मन । सिध्दमहाराज प्रघटले जाण ।
 राजारामीं केलें नमन । अंगोळणें तें सुख ॥ ८७ ॥ तो मध्यरात्र
 टळोनी गेली । घरासी येउनी निद्रा केडी । उपकाळी वाट धरिली ।
 भूर्मंडळी शोधावया ॥ ८८ ॥ अतीतप्रामासी जातां पाही । भेटली
 तेथे वगाथाई । लक्ष तयेचें श्रीसिध्दपाई । योगनिष्ठ देही प्रेमळ ती
 ॥ ८९ ॥ तयेनें आप्रहंकार केला । भोजनविधी तेथें सारिला ।
 शिष्यव्रत मार्ग लक्षिला । जावयाला राजारामी ॥ ९० ॥ अटव्यवर्णे
 पर्वतशिखरे । शहर क्षेत्रे प्रामें नगरें । पहातां शोध न लागे निर्धारें ।
 देखिले नंतर फळटण पै ॥ ९१ ॥ अस्तमागी वस्तिती तेथें रहातां ।
 विघ्न प्राप्त जाहाळें तत्पता । देवाळई निद्रा करिता । आश्चर्य सर्वथा
 घटले निशी ॥ ९२ ॥ अकरमात दोवी स्त्रिया । प्राप्त जाहल्या
 छळावया । दैदिप्यमान लावण्यकाया । अष्ट कराणा मल्लचर्य
 ॥ ९३ ॥ बहुविध उपाय तयेनें केले । परि मन तेथें नाही
 लुप्यले । सद्गुणार्थे रक्षीयेले । संकटीं मळे राजारामी ॥ ९४ ॥
 वळें चि करितां स्त्रियांनीं स्पर्श । येउनी तयाची बहु चिळस । सचिउ
 केलें स्नानास । बोडियास जाउनी ॥ ९५ ॥ असो उदय पावता
 चंद्रकर्ण । द्वादशामतीस केलें प्रयाण । वंदिले गुह्यमार्तेचे चरण ।
 घेतलें दर्शन मारुतीचें ॥ ९६ ॥ नंतर मयुरेश्वरास जाता । भेट
 पावली सद्गुरुनाथा । चरणान्ती लेटिला माथा । सुख चित्ता जाहळें
 बहु ॥ ९७ ॥ धनिर्नाथ तो धानंद । टिहीतां होतसे लेखणी स्तब्ध ।
 अनुलोकितां सद्गुरूपद । सता सिध्द अनुगम्य ॥ ९८ ॥ जेथि ताह्यानें

देखिली माय । कीं लवु वल्लासी भेटली गाय । नातरी जन्म दरिद्री
पाहे । येकायेकी चाहे वहु सुवर्ण ॥ ९९ ॥ कीं बालुवंटो पडता
मीन । प्राप्त होये त्या जीवन । निज शिष्यास तैसे पूर्ण । अंत मन
सुखावळें ॥ १०० ॥ मस्तक काढावे चरणावरुनी । हें तो नावडे
कदा मनी । प्रेमाश्रु क्षिरपती नैनी । अभिपेक चरणीं होतसे तो
॥ १ ॥ असो दीनदयाळ गुरुमाठली । निजकृपेची केळी साठली ।
वहु अंतरी कळवळली । नेत्रे पुशिलीं स्वहस्ते ॥ २ ॥ पोटासी धरुनी
मारवार । कुर्वाळिले कृपाकरें । क्षणती सख्या प्रमलासी वा रें । आतां
कर शांत मना ॥ ३ ॥ सेवेसाठीं जन्मलासी । वियोग नावडे तुज
मानसी । तरी ते चि करी निश्चयेसी । नाहीं आलासी कंटाळा ॥ ४ ॥
ऐसें धोडतां सचिदचन । सिध महाराज सहस्र पूर्ण । राजारामी सुख-
संपन्न । वृत्ति निमग्न सहस्रपदीं ॥ ५ ॥ मग स्वानंदपुरीं स्वामीनीं वास ।
काहीं दिवस केळा असे । सेवाधर्मी मानस । जाहाळा उद्दहास बहुत पै
॥ ६ ॥ कोणे येके दिनीं स्वामी समर्थ । प्रामांतर करविले परोपकारार्थ ।
दासी दिधली येक सांगाते । संती निश्चित नाम जाणा ॥ ७ ॥ नगर
घाळकिसी जायया आज्ञा करितां । चरणावरी ठेविळा माथा । नवळ
जाहलें मार्ग क्रमिता । ते थोता ऐकिजे पै ॥ ८ ॥ तये फाळीं तयें
देशांत । आले असती लाडगे बहुत । भक्षण करिती मनुष्याते । वाटा
समस्त बंद पै ॥ ९ ॥ ऐसें असती दुर्धट । पंथ धरिला तो चि स्पष्ट ।
येवनी सुप्रेमामानिकट । वरित नोट केळी तेथें ॥ १० ॥ सूर्योदय
होता चि पाही । उलंघिली काही मही । संगती दुसरी कोणी नाहीं ।
दासी ते हि रजश्वला ॥ ११ ॥ तत्र पुढें मयानक । अटव्य धनी
देखिले वृक । महाक्रूर उघडुनी मुखें । जांभया देख दिधल्या आं
॥ १२ ॥ धांवत सन्निध लगवगें । येते जाहळे ते लाडगे । उपाय न
चळे काहीं मग । येक श्रीरंग पाचेसी ॥ १३ ॥ अनन्युक्त गुरु
माठली । हृदई स्वाडनी मनें स्मरली । दीर्घस्वरे आरोळी दिधली ।
घीद सांभाळी क्षणुनी ॥ १४ ॥ सर्वाघटीं व्यापक असोन । भय

दाविसी कां येथें जाण । राजारामी ऐसें वदोनी । लोटांगण घातलें पै
 ॥ १५ ॥ अर्ध घटिकापर्यंत । केला साष्टांग प्रणिपात । तो लाडगे
 उभे राहिले समस्त । प्रघटला रघुनाथ त्यामाजी ॥ १६ ॥ पुढें चालतां
 मार्गे येती । उपद्रव कांहीं च न करिती । जेथें तेथें राहावे वस्ती ।
 सतत असती समागमें ॥ १७ ॥ ग्रामाजवळी जातां जन । लाडगे
 पाहुनी जाती पळून । नगरद्वार करिती रोधन । मग राहणें ग्रामाबाहेर
 ॥ १८ ॥ असो माघारे येईस्तव कार्य करुनी । नाही सोडिले त्या
 वृत्तीनीं । आणिले मार्गीं सांमालुनी । अगाध करणी श्रीगुरुची ॥ १९ ॥
 धन्य सद्गुरुसिन्धुमूर्ति । दीनासी रक्षिले त्या लाडग्याहाती । भक्तवत्सल
 वर्णुं किती । बहु प्रीती शरणागता ॥ २० ॥ मग सर्वदा सेवेठाई ।
 रात्रंदिवस वर्तणें पाही । इकडे चरमार्गीं सर्वहि । मातापिताहि शोध
 करीती ॥ २१ ॥ जनकजननीचें अंतःकर्ण । व्हावे सडकरी पुत्रकर्म ।
 झणुनी हुडकिले बहु ठिकाणें । साधुस्थानें सकळीक ॥ २२ ॥ असो
 सिन्धुस्वामी स्वानंदपुराहून । स्वस्थानासी आले जाण । राजारामी
 प्रीतीकरून । कोळें राहणें श्रीजवळी ॥ २३ ॥ सेवाधर्म अनुष्ठान ।
 अखंड हें चि पुरस्चरण । श्रीगुरुपदीं जडलें मन । नाही साधन आन पै
 ॥ २४ ॥ नंतर पुढें कृष्णातीरासी । येते जाहाले सच्चिदाविलासी ।
 चाफळासी येऊन श्रीरघुपतीसी । वंदिले मानसीं स्वामीनीं ॥ २५ ॥
 संनित्व देखणग्रामाजवळी । रामघळ आहे जे का पहिली । ते हि
 जाऊन अवलोकिली । तेथें राहिली गुरुमाय ॥ २६ ॥ मग प्रार्थना
 करितां निजदासें । आले स्वामी आश्रमास । मातापितरें त्यास । केला
 उपदेश दर्शनीं ॥ २७ ॥ कृपादृष्टी होतां चि जाण । मातेसी जाहालें
 आत्मज्ञान । ऐका श्रोते देऊन मन । चमत्कार पूर्ण गुरुरूपेचा ॥ २८ ॥
 लक्ष्मी नाम्नी माझी माता । परिसा तयेची कांहीं कथा । पार नाही
 जिचे सुकृता । पतिव्रता न वर्णवे ॥ २९ ॥ सद्गुरुपदीं अनन्यभाव ।
 नाही मनीं दुसरा देव । लाधलें पूर्ण योग सर्ष । सद्वैभवं उपासना
 ॥ ३० ॥ निजधामासी जातेवेळे । बहुत वर्तलें असें नवळ । श्रीकृष्णचें

स्नान केलें । जाउनी भळे कोसपर्यंत ॥ ३१ ॥ ग्रामासी जातात
 तैशापरी । पुसिले हिंडोनी सर्वत्र घरी । हसती तेव्हा नरनारी ।
 विपरीतवैखरी वदती पै ॥ ३२ ॥ मग सदर्नात येऊन । घातिले
 जियेने कंवडासन । मळवट भरटा मव्य पूर्ण । कुंकुमानें तेथेले ॥ ३३ ॥
 मंडळी मेळऊन सर्वत्र । नामस्मरणें केले पवित्र । नासार्गी लाऊन नेत्र ।
 प्यान स्वतंत्र केलें पै ॥ ३४ ॥ मग मुखांतुनी प्योति निवाली ।
 चिदाकाशीं लीन जाहली । जडतनु भूमीसी पडली । अति शोमली
 ते फथा ॥ ३५ ॥ असो सद्गुरुसिद्धस्वामीचें । धन प्राप्त जाहलें
 हातीचें । उत्तरविधान जाहलें साचें । शास्त्रोक्तीचें यथोक्त ॥ ३६ ॥
 शके सत्राशे येकोणतीस । संवत्सरनाम प्रभव विलसे । त्रयोदशी शुद्ध
 जेष्ठमास । उत्तम दिवस धन्य तो ॥ ३७ ॥ मातावियोगेकरून । द्रुःखीत
 होतां च अंतःकर्ण । तयेकाळी अभंगवचन । सद्गुरुनें समजाविलें ॥ ३८ ॥

॥ अभंग श्रीसिद्धस्वामीचा ॥

जे जे काळीं जें जें होणार तें तें होये । कासावीस काय होसी बांया ॥ १ ॥
 लाभ हाणी मृत्यु नेमिल्या सारिखा । होतसे देखा यथाकाळें ॥ २ ॥
 कासया तळमळ करितोसी जाण । सदा नारायण आठवावा ॥ ३ ॥
 सिद्ध झणे येथें धरी जो विश्वास । होईल त्यास सुख बहु ॥ ४ ॥

॥ इति अभंग स्वामीचा ॥

याप्रकारे सिद्ध स्वामीनीं । राजारामां बोध करुनी । निघोनी गेले
 तीर्थाटणीं । संगे घेउनी स्वदासा ॥ ३९ ॥ पुढें काहीकाळेंकरून ।
 दृष्टी पाहिलें अपूर्वस्थान । श्रीपाटेश्वर दैवत जेथें पूर्ण । सन्निधान क्षेत्र
 माहुली ॥ ४० ॥ देवताप्रतिमा सकळीक । तये स्थळीं असती देख । वन
 विचित्र जेथें सुरेल । झुकादीक पक्षी पै ॥ ४१ ॥ विवाहकाळीं हरिदालेपन ।
 ज्या पर्वतीं घडलें शिवासी जाण । ऐसी जागा परमपावन । पीतवर्ण त्या
 उदकाचा ॥ ४२ ॥ यंत्राकार विस्तीर्ण तळें । पाताळगंगा जेथें प्रोजळ ।
 स्वामीसमर्थ सुखावळे । अवलोकिलें स्थान तें ॥ ४३ ॥ मुळीचा स्वभाव
 अंगी पहिटा । अरुण्यवास आवडे दयाळा । वास्तव्य केलें त्या अचळा ।

माजी निर्मळा श्रीगुरुनी ॥ ४४ ॥ फोणे येके दिनी सिध्दमूर्ति ।
 सेवकाधी आज्ञा करिती । छणती गार्द असाव्या पुजेप्रती । चतुर्विंशती
 मंत्रोक्त ॥ ४५ ॥ आज्ञा वंदोनी राजारामी । भिक्षा केली ग्रामोग्रामी ।
 प्रथम येवोनी स्वभाश्रमी । धेनु स्वामीस अर्पियेली ॥ ४६ ॥ येऊविंशति
 अणिक मिळाव्या । युग्म पाहिजेत त्या संख्येला । तये फाळी विच्यार
 घडला । ऐका भला साद्यंत ॥ ४७ ॥ छत्रपति जो सातान्यावरील ।
 निजसक्त तो फार प्रेमळ । श्रीरामदासस्वामीचें पदकमळ । आठवी
 सोज्यळ दिननिशी ॥ ४८ ॥ ध्यान करीत बैसावें । रूप स्वामीचें
 आठवावें । तया दृष्टांत जाहला त्या स्वभावे । परिसा वरवे श्रोते हो
 ॥ ४९ ॥ पाटेश्वरी प्रघटायमान । प्रसन्नता आहे जाण । राजीयासी
 पढतां ऐसें स्वप्न । राजा सावधान शेजेवरी ॥ ५० ॥ मग चटपट
 लागली मनास । तो उदय पावला चंडास । भेटले सहजी गोपाळ
 व्यास । पुराणिक तयास सांगीतले ॥ ५१ ॥ पूर्वी तयास दर्शन होतें ।
 कथिला तयानीं समूळ वृतांत । पाटेश्वरी श्रीसिध्दनाथ । महा समर्थ
 आहेत क्षणुनी ॥ ५२ ॥ तेव्हां राज्यासी हर्ष जाहाला । विज्ञासी
 सुचविली श्रीस्वामीला । दर्शन देउनी स्वदासाला । उत्तरावया छवलाही
 ॥ ५३ ॥ पत्र पाडुनी सद्गुरुनाथें । द्रवळें छेपेनें सिध्दसमर्थ । राजा-
 रानी आज्ञा करीत । चला छणत सातारीया ॥ ५४ ॥ मग सत्वर
 निघोनी कैवल्यदानी । पोहचले त्या सप्तऋषि स्थानीं । दर्शन देउनी
 शिवाजीलागुनी । कैवल्यदानी गुरुवर्ये ॥ ५५ ॥ नृपवरासी
 आनंद जाहाला । नव जाय तो ग्रंथो घणिला । दंडप्राय
 भूमीसी पडला । मावें वंदिला तो निजगुरु ॥ ५६ ॥ घळघळा
 नेत्रीं अश्रु वाहती । स्वेद पातला अंगाप्रती । कंठ दाटला
 करितां स्तुती । प्रेमळ चित्ती अष्टमाव ॥ ५७ ॥ मग आसनावरी
 बैसविले । पोडशोपचारें असे पूजिले । वस्त्रे अळंकार लेवविले । वाघें
 वाजळीं सकळ तीं ॥ ५८ ॥ स्वपुत्र घालुनी पायावरी । मंत्रोपदेश
 करविला निर्धारी । अन्नसंतर्पण ते अवसरी । उत्कृष्ट करी राजेंद्र ॥ ५९ ॥

गुरुदक्षणा घ्यावी हाणता । वदती स्वामी त्या नृपनाथा । पूर्वीच
 राज्य समर्पिले असता । काय आतां उरले पै ॥ १६० ॥ जरी
 इच्छा आहे मनात । तरी देई मुष्टिभर भिक्षेत । दासबोधो वर्णिले
 निश्चित । तें चि सत्य करणें आतां ॥ ६१ ॥ तेव्हां तात्काळ सनद
 घेहून । मुद्रा केली राजीयानें । प्रत्यही सकळ प्रजेनें । मुष्टिभर धान्य
 घावयासी ॥ ६२ ॥ आणि साळंकृत धेनु आणिल्या । श्रीसित्यस्वामीसी
 अर्पण केल्या । राण्या सकळ पायासी लागल्या । दर्शनें केल्या पुनीत
 पै ॥ ६३ ॥ नंतर निघोनी शिष्यासहीत । पाटेश्वरीं आळे सद्गुरुनाथ ।
 पुढें घर्तले अपूर्व शोते । ते हि कथे श्रवण कीजे ॥ ६४ ॥
 श्रीरामदासस्वामीचा अवतार । जाहला असे महीधर । करावया
 जगदोत्थार । सित्येश्वर या नामें ॥ ६५ ॥ सित्य होउनी हृदयपथी ।
 प्रप करवित्ती राजारामी । देहभान दबडुनी उभी । मेळविले धामी
 निज अभिष्टा ॥ ६६ ॥ भक्तमंजिरीमालाप्रप । प्रवर्णें चि पुरती
 मनोरथ । सद्गुरुसित्यचरित्रते । अध्याय होत तृतीय हा ॥ १६७ ॥
 ॥ अध्याय ॥ ३ ॥ अनुक्रम अ. ॥ १०० ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु
 ॥ अमंग ॥ ३ ॥ श्लोक ॥ १ ॥ एवं संख्या ॥ श्रीराम जयराम जय
 जय राम ॥

अध्याय १०१

— श्रीसित्यस्वामी —

(पुढें चालं)

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु परमेश्वरा ।
 सिद्धस्वरूपा निर्विकारा । दाविले डोळा पंढरपुरा । काय उदारा वान्त
 ते ॥ १ ॥ अनादिसित्य तूं परीपूर्ण । त्रिदेवरी श्रीजगजीवन ।
 अर्धमात्रा सोई स्फूर्त । जाणिली खूण रुक्मीणी ते ॥ २ ॥
 अष्टनायकां पश प्रकृती । अनुक्रमेसी त्या शोमती । गरूड आणि
 सीमादती । विवेकविरकी सन्मुख पै ॥ ३ ॥ हृदयाकाशी

सहस्रदळी । परात्पर तुर्येचे निजराठळी । निरंतर कथेची घुमाळी ।
 संतमेळीं स्वानंदें ॥ ४ ॥ सत्रावीचे निज तीर्थ । चंद्रमागा ते चि
 निश्चित । वाळवंटी चिन्मय सत्य । पुंडळीक भक्त दृढमान ॥ ५ ॥
 गोनाम सकळ इंद्रियाचें । गोपाळपुर रचिले साचे । अद्भुत विद्वान
 मुरळधिराचे । मोहील्या वृत्ती च गोपीका त्या ॥ ६ ॥ श्रीगुरुकृपेची
 पौर्णिमा पूर्णता । गोपाळकाळ तो चि निरुता । प्रसाद लाधला सद्गता ।
 नित्योच्छाह सत्वता अखंड पै ॥ ७ ॥ समचरणी हरी स्वतसित्व उभा ।
 अनुचाही जों का गाभा । तया मूर्तीशी अत्यंत शोभा । भक्तमंजरी
 प्रभामालिकेन ॥ ८ ॥ त्यातीळ मुख्य जो का मणी । महासमर्थ
 वैष्णवजनों । चरीत्र तयाचें ऐका करणी । श्रीसित्वात्मदानी जगद्गुरुचें
 ॥ ९ ॥ मागीळ अघ्याई कथन जाहालें । राजायाशी उपदेशिले । नंतर
 समर्थ निघोनी आले । स्थान अचळ पाटेश्वरी ॥ १० ॥ मन्नाक्षर गाई
 चौबीस । मिळाल्या सहजी पूजनास । दुग्ध पुष्कळ त्या धनूस । मधीती
 स्वइछे तृण वनी ॥ ११ ॥ पुढे सतती तयाची जाहली । दुमते करीते
 शिष्य मढळी । ब्राह्मण येती नित्य काळी । तया सकळी त्या
 अर्पिती ॥ १२ ॥ भिक्षा चहूकडुनी त्या आणानी । अतिथी दीन
 जेववावी । ऐसी आज्ञा गोसावी । करी ते बरवी निजदासा ॥ १३ ॥
 राजारामो वंदुनी वचन । आरामिलें पर्यटण । भिक्षा मागुनी आणावे
 धान्य । ब्राह्मणभोजन प्रत्यही ॥ १४ ॥ तब येके दिनीं अकरमात ।
 विप्र मिळाले असती-चहुत । सप्रह मूळिचा नसें तेथें । पाकशालेत
 अल्प अन्न ॥ १५ ॥ तये काळीं चिंता पडली । मढळी सकळ
 धावरी जाहाली । तेव्हां देवाळई निद्रा केळी । गुरुमाये वैसली होती
 त्या ॥ १६ ॥ मग हास्य करुनी सित्थनाथ । श्रवती काय वचनांश्रुत ।
 क्षणती राम असतां समर्थ । न पडे अज्ञाते न्यून काही ॥ १७ ॥
 वल्ले काडुनी आंगाररीळ । शिष्याहातीं तात्काळ दिधले । राजारामो
 आछादीले । पाकावरी भले ते क्षणीं ॥ १८ ॥ पदार्पाते वाढीतां
 सकळ । परी असती तैसेचि मरले । ब्राह्मण जेठनी तृप्त जाहाले ।

विश्मय सकळ करीती ते ॥ १९ ॥ आणिक ऐका चमत्कार गोष्टी ।
 यमधर्म आला स्वामीचे भेटी । तपासी अनुग्रह देऊनी सुष्टी । सांप्रदाय
 गोमटी दिघळी स्थाती ॥ २० ॥ तेरा अभंगी ते कथा । येमवाधा
 नेव्हे ऐकता । अवधान द्यावे येकाप्रता । पाळागी श्रोता सफळीक ॥ २१ ॥

॥ श्रीसिधस्वामीचे अभंग ॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

यम पूसतसे दुता । ह्य रे ठाव का वा रीता ॥ १ ॥
 जा रे आणा मानवासी । त्याचे पाहावे कर्मासी ॥ २ ॥
 दूत बोळताती जाण । ऐका स्वामी हे वचन ॥ ३ ॥
 आसी जातो ज्या स्थळासी । विष्णुदूत नेती त्यासी ॥ ४ ॥
 कोण्ही येक सिध जाहाळा । तो चि तारी यार जीवाळा ॥ ५ ॥

॥ १ ॥ ५ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

जे जे जीव शरण येती । तारक तपासी सांगती ॥ १ ॥
 मंत्र प्याती तो निश्चळ । तेथे न चाले चि बळ ॥ २ ॥
 सागे यम त्या दूतासी । सिध कोठें दया मजसी ॥ ३ ॥
 पाश रागे उचळिला । दंड खांदी तो बाहिला ॥ ४ ॥
 दात खाउनिपा बळी । आला सिधाचे जवळी ॥ ५ ॥

॥ २ ॥ ५ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

सिध वैसले घ्यानस्थ । नेत्री सद्गुरुसी पाहात ॥ १ ॥
 पाश सिधासी घातिला । दंड वळाने शोफिला ॥ २ ॥
 पाशमुत्रे टिलावली । दंड दंडवत घाली ॥ ३ ॥
 यम चमत्कारे मनी । काय जाहाली हें करणी ॥ ४ ॥
 यमे नमस्कारा केले । सिधा बोली आरंभिले ॥ ५ ॥

॥ ३ ॥ ५ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

सिध हागे कोणीकडे । धर्मा आळासी इकडे ॥ १ ॥
 काय इडा आहे मनी । सांग स्वमुखेकडनी ॥ २ ॥

यम सांगे तो वृतांता । माझा लोक जाहाळा रीता ॥ ३ ॥

कोण्हा उपदेश न कांजे । ठाड् आपुळे राहिजे ॥ ४ ॥

हासोनी बोलताती सिध्द । धर्मा बोलतो अवध ॥ ५ ॥

॥ ४ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

ऐक सूर्याच्या तनया । वैष्णवा तूं धर्मराया ॥ १ ॥

धर्म नाम तुझे जाणा । ऐसी दुष्ट का वासना ॥ २ ॥

तुझे राहाणे किती दिवस । व्यर्थ जगा देसी त्रास ॥ ३ ॥

दंड करीसी निष्ठूर । काय बरा अधिकार ॥ ४ ॥

धर्म हाणे सिध्दराया । कर्म दंड होये तया ॥ ५ ॥

॥ ५ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

देवें दिल्या अधिकार । दंडी कर्माच्या आधारें ॥ १ ॥

जैसा आचरती धर्म । तैसें तया प्राप्त कर्म ॥ २ ॥

मी तो निमित्ताचा धणी । कर्म ज्याची त्या जाचणी ॥ ३ ॥

नाहीं मळा येथें दोष । आज्ञा ईश्वराची असे ॥ ४ ॥

सिध्द बोलतो वचन । तुझा देव सांगे कोण ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

धर्म हाणे चतुरानन । तो चि आह्मा स्वामी जाण ॥ १ ॥

त्याची आज्ञा अधिकार । वर्तताती देव सारे ॥ २ ॥

ऋषी आदि माहानुभाव । त्यासी पूज्य ब्रह्मदेव ॥ ३ ॥

जेणें निर्मिले सकळ । आह्मा केले दिशापाळ ॥ ४ ॥

एकोनी धर्माचें वचन । सिध्द बोलताती जाण ॥ ५ ॥

॥ ७ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

देव सकळाचा ब्रह्मा । परी भोगीतसे कर्मा ॥ १ ॥

त्यासी कर्मफळ देता । सर्वावरी ज्याची सत्ता ॥ २ ॥
 तया नोळखोनी धर्मा । स्वामी क्षणाविशी ब्रह्मा ॥ ३ ॥
 ब्रह्मा आहे रजोगूण । देव ठाईचा निर्गुण ॥ ४ ॥
 ऐसा वोळखोव्या देव । सिध्द झणे नाही भव ॥ ५ ॥
 ॥ ८ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

अनंतब्रह्माडे निर्मिता । ज्याचे मायेची हे सत्ता ॥ १ ॥
 त्यासी कां रे भूळलासी । अधिकार का दाविती ॥ २ ॥
 काय सत्य हें शरीर । सत्य कैचा अधिकार ॥ ३ ॥
 तुझे ब्रह्मे जाळे किती । चंद्रसूर्या नाही मीती ॥ ४ ॥
 यम ऐकोनिया जाण । सिध्दा घाली लोटांगण ॥ ५ ॥
 ॥ ९ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

ऐशा देवासी दाखवा । ब्रह्मज्ञानासी ऐकवा ॥ १ ॥
 पुरवा माझा मनोरथ । दास संताचा अंकित ॥ २ ॥
 अश्रू दाटले नयना । जाली सत्य ती भावना ॥ ३ ॥
 शरीर जाहाळे रोमांचित । कंठ दिसे सद्गतीत ॥ ४ ॥
 सिध्द झणे सावध होई । आपुळे स्वरूपासी पाही ॥ ५ ॥
 ॥ १० ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

पुढें बैसउनी धर्म । सांगितलें मुख धर्म ॥ १ ॥
 वृत्ति उठलीसे जाण । जाले मनाचें उन्मन ॥ २ ॥
 हरली देहाची ते वृत्ती । लागे स्वरूपां समाधी ॥ ३ ॥
 मीतूपणा विसरला । आत्मरंगी तो रंगला ॥ ४ ॥
 सिध्दें तया चैवविळे । माघे वृत्तिरही आणिले ॥ ५ ॥
 ॥ ११ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

आपुला सांप्रदाय दिला । धर्म पाइ लीन जाहाला ॥ १ ॥

क्षणें हे चि पावें सुख । नष्टगे अधिकार दु ख ॥ २ ॥
 आमुचे आज्ञेचा हा नेम । पाहे जीवाचे वा कर्म ॥ ३ ॥
 अनन्य गुरूचा जो दास । त्यासी देऊं नको प्राप्त ॥ ४ ॥
 सिध्द सांगिताती जाण । काय अधिकार शीण ॥ ५ ॥

॥ १२ ॥ ७ ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

सर्वाभूर्ती आहे ब्रह्म । सांगितला मुख्य धर्म ॥ १ ॥
 परी पाहुनी कर्माशी । दड करी वा जीवाशी ॥ २ ॥
 बंधुनी सिध्दाचे आज्ञेला । धर्म स्वस्थानासी गेला ॥ ३ ॥
 तेरा अभगी हे कथा । ऐका नोऱ्हे गर्मवधा ॥ ४ ॥
 सिध्दधर्माचा सवाद । गाता नाहीं यमबाध ॥ ५ ॥

॥ १३ ॥ ७ ॥

॥ इति अभंग समाप्त ॥

याप्रकारें त्रयोदश अभगी । उपदेशिळे यमालागी । मिळाला सहजी
 निज आत्मरंगी । सांप्रदायी नि सगी तो जाहाळा ॥ २२ ॥ यालागी
 जे सिध्दपथी । तयाशी यमबाधा न घडे निधीती । गुरुबधु तो जाहाळा
 जगती । काय भीती तयाची ॥ २३ ॥ सिध्दसांप्रदाइ जे जे जाहाळे ।
 अथवा जे का होणार पुढील । यम तयाचे पाई छेळे । दास केवळ
 होउनी ॥ २४ ॥ गुरुभक्ताचा कुळधर्म । जया गृही सदा नेम ।
 दृष्टी न पाहे त्याचें धाम । सदा यम शरण तया ॥ २५ ॥ गुरुनिदेशी
 वर्तता कोणही । तो चाडळ पातकी प्राणी । यम तयाशी ताडण करनी ।
 निरंतर न्हेउनी पाडी नकाते ॥ २६ ॥ यमगीतेत बादरायण । प्रत्यक्ष
 बद्दला स्वमुखेंकरून । जो का भक्त निंदक पूर्ण । यम विघ्न
 करी तया ॥ २७ ॥

॥ यमगीतेचा श्लोक ॥

यालागी प्राणी गुरुभक्त । तो चि सर्वथा होईजे मुक्त । क्षणुनी धरावा
 सिध्दपथ । भ्रवसा सत्य नाहीं क्षणाचा ॥ २८ ॥ असो यमानें

अनुग्रह घेऊन । स्वस्थानासी गेला जाण । पुढें चमत्कार जाहाला
 गहन । ते हि श्रवण करा तुझी ॥ २९ ॥ कोणही येऊं दिनीं
 स्वानंदपुराशी । सद्गुरु गेले गुरोघराशी । तेथीं सकळ शिष्ट
 जनाशी । हर्ष मानसीं जाहाला पै ॥ ३० ॥ शिऊबाई प्रेमळ भक्त ।
 वया तिची कन्या विरक्त । उमयता भेटल्या देउळांत । नमन करीत
 त्या दोघी ॥ ३१ ॥ चतुर्युगंत त्या दिवशी । घेउनी गेल्या स्वगृहाशी ।
 अर्चन करूनी भावेशी । आसनासी बैसविले ॥ ३२ ॥ तब शिष्ट-
 मंडळी तेथे आली । अभ्यासचर्चा आरंभिली । सूर्य गेला अस्ताचळी ।
 भाषणमेळी न पुरे ते ॥ ३३ ॥ शिऊवया दोघी जणी । तन्मय
 जाहात्या स्वामीचरणीं । पांचवी अवस्था ते उन्मनी । प्राप्त मनी ते
 जाहाळी ॥ ३४ ॥ तो पर्जन्य तेथे येतां जाहाला । अंधःकार तेथे
 दाटला । पूज्याद्रूप आणावयाला । विसरल्या त्या दोघी जणी ॥ ३५ ॥
 स्वर्गपाकविधी रात्रौ करून । करीत्या जात्या गणपतिपूजन । तब
 नाहींत दुर्वाकूर जाण । आदिकदन शमीपत्रें ॥ ३६ ॥ पारण्याची
 वेळा आली । प्रहररात्र होती जाहाळी । मंडळी ते तटस्त बैसली ।
 द्रव्ये मिळाळी नाहीं मदर्थी ॥ ३७ ॥ तबे काळी श्रीसिंथनाथ । क्षणती
 फां वा चिंताकांत । अर्चन करुनी गजाननाते । नैवेद्याते समर्पवें
 ॥ ३८ ॥ भग ती वया पुढें होऊन । हात जोडिले स्वामीसी जाण ।
 क्षणे मी दुर्वाकूर वाहिल्यावाचून । मोजन न करी सर्वथा ॥ ३९ ॥
 ऐसे ऐकुनी दीनदयाळ । केले विचित्र तेथे नवळ । शमीपत्रें
 दुर्वादळें । काढिली सकळ मुखांतुनी ॥ ४० ॥ हे पाहुनी
 आश्चर्य करीती । प्रेम दाटलें सर्वत्रचिचीं । भक्तवाडळ कृपामूर्ति ।
 धन्य स्वीती स्वामीची ॥ ४१ ॥ जयाचे आर्गी सकळ देवते । सिंथ

विनायक । अचळ सौंदर्य देतसे पे ॥ ४४ ॥ ते ऐका माविक जन ।
 धीसिंथाचे गणपतीस्तवन । कयनप्रसादें निघतो ग्रवण । करणें लेखन
 पाळागी ॥ ४५ ॥

॥ धीसिंथरयामांचें काव्य । गणपतिस्तवन प्रारंभ ॥

विषय दुष्ट हा पाठी लागला । छळित दळला दास आधूला ।
 सोढवीळ कोण भक्तधावया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ १ ॥
 मायबाप आणि मंधु सोयरे । आस स्वकीय तूं असती खरे ।
 धांव धांव पा मान राखी या । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ २ ॥
 कामक्रोधलोम बेरी माजले । विषयकूडरीं लोटूं लागले ।
 रात्र दवडुनी दीन दाविया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ३ ॥
 बहूत कष्ट मी गर्भीं सोसीले । रक्त रेत व्यास क्रिमीं लागले ।
 अग्नीकूंड त्यांत रक्षीसीं जया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ४ ॥
 मास नऊ त्यां रक्षिजे जरी । रसासी पुरविजे गर्भउदरी ।
 प्रसूतकाळीं त्यां निर्मिले पया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ५ ॥
 बाढवनीं बाळ लाविलें स्तनी । अन्नगाननास दिवले जनी ।
 प्राक्तनी वळें गोविलें तया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ६ ॥
 विनायकाविणें कोण या जीवा । करील सांग वा सत्य या किवा ।
 जाणसी तया सर्व जाण या । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ७ ॥
 सप्तहि पुरीत मोक्ष सापडे । वेदशास्त्र त्यांत बोलणें घडे ।
 नाम सार येक आठऊं तया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ८ ॥
 काशिका अवतीं उजनी अयोध्यापुरी । माया मथुरा कंचि दुसरी ।
 द्वारकातीर्थ पाहीली गया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ९ ॥
 चरणतीर्थ जे प्राशित्ती सदा । त्याजला कदा नाही आपदा ।
 थोर भाग्य त्यासी होय हे दया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ १० ॥
 मंक्तिमुक्ति व्या राहे दासी दोउनी । आठवितो तुला नित्यचीतनी ।
 रंगीं नाचती गाती थयथया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ ११ ॥
 कोण कोण देव पुजितो तुला । विश्वव्यापकासी बोल लाविला ।
 विश्वपुत्र तूं चि येक मे घया । विनवितो तुला स्वामी मोरया ॥ १२ ॥

सकळ देवश्रुषी स्तवनीं लाविळे । आपुळे पदाशी जाण योजीळे ।
 करुनी तूं कृपा हरीसी भया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ १३ ॥
 भक्तवच्छाशी बोळणें किती । शुद्ध सत्य देई चांगळी मती ।
 स्वदास माविकाशी लाविशी भया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ १४ ॥
 भक्ति जे करीळ माय शुद्ध जो । पुत्र वित्त स्त्री त्याजला भजो ।
 गवादी हस्तो तो पाळी रे हया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ १५ ॥
 विषयसुख तें त्यागणें किती । इन्द्रपदादि पाई लागती ।
 गणिल फोण तो इतर विषया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ १६ ॥
 मुनिजनाचिये कीर्तनीं वसे । हरिहरादिका लागलें पिसें ।
 स्तवनीं मातरा पुजिती भया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ १७ ॥
 कमळ असूर फार मातला । मृत्यु त्या खळा जघळी पातला ।
 चरणीं ठाव त्या दिवला तया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ १८ ॥
 कश्यपाश्रमाशी येवनी स्वयें । करुनिया लिळा हरीसी मयें ।
 सौंदुराचिया नाशिले भया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ १९ ॥
 कीर्ती ऐकुनी पावलो जरी । ठाव शीघ्र दे स्वामउदरीं ।
 ज्ञानदातु नाम पार्जा रे पया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ २० ॥
 सित्त्वप्रार्थनेसी मानसीं घरा । गोड जे दिसेल त्याशी वा करा ।
 स्तवित मी तुते आदी निर्भया । विनवितो तुळा स्वामी मोरया ॥ २१ ॥
 ॥ इति सित्त्वकृत मोरयाप्रार्थना येकवीस श्लोक संपूर्णमस्तु ॥ ७ ॥ ७२ ॥
 ऐसीयाप्रकारें सित्त्वस्वामींनीं । प्रार्थना करीता जोडुनी पाणि । तुला
 मस्तकीचा दिवहा काडुनी । स्वहस्तेंकरुनी मयुरेश्वरें ॥ ४६ ॥ तो
 प्रसाद कल्याणार्थ । निजदासासी श्रीगुरू घोषीत । करुनी साष्टांग
 प्रणिपात । राजारामां घरीत प्रेमें धीरी ॥ ४७ ॥ मग क्षेत्रस्थांचा
 निरोप घेवनी । जेजोरीस गेले स्वामी निघोनी । मैनाबाई तेथील
 ज्ञानी । पाहोले नैनी तयेसी ॥ ४८ ॥ महारमाऊ प्रेमळसंत । देखीले
 आणिक विद्वज्जन भक्त । तोषविष्टा श्रीदाळसाकान । कीर्तन करीत
 दिनत्रय ॥ ४९ ॥ नंतर आळदासी सित्त्वसमर्थ । गेले ज्ञानेश्वराचे

दर्शनाते । तेथें नवळ केले श्रोते । तोहि वृत्तांत ऐकिजे पै ॥ ५० ॥
 मार्गी गर्दभ धकुनी पडले । दणोनी छोणारीयाणी उपेक्षिले । हे पाहुनी
 सद्गुरु खेहाळें । आज्ञापीले शिष्याशी ॥ ५१ ॥ दणती याशी गावांत
 जाऊन । तूण आणावें हिरवें जाण । मक्षण केलिया घालुनी खान ।
 खबंदे धुवोनि टाकावी ॥ ५२ ॥ हुशार जाहाले पाहुनी । आळंदीशी
 यावे तुझी । वोवरीत भेट होईल दणुनी । गेले सुचवोनी स्वदासा
 ॥ ५३ ॥ ऐसे महाराज दयाधन । काय धणू पामर दीन । राजारामी
 आशेप्रमाणे । करीता प्रसन्न जाळे पै ॥ ५४ ॥ संतोषोनी परमनिके ।
 कुर्वाळिले सऊपें देख । दणती दावितो तुला कौतुक । अरण्यात सुखें
 चळ आता ॥ ५५ ॥ श्रीज्ञानेश्वराची समाधी बंदून । पुढें केले तेथुनी
 प्रयाण । मरकळप्रार्थीच्या वनांत नेऊन । करविले दर्शन महापुरुषाचें
 ॥ ५६ ॥ ज्ञानोबानी रेढीयाहाती । येद दणविले व्या निधीती । तो
 हा अवतार जाहाळा क्षांती । दणउनी सुचविती सीध समर्थ ॥ ५७ ॥
 सदाशिव नाम तयाचें । तेथें ज्ञानाशी सणें कैचें । पृथक् चरीत्र
 तयाचें । वर्णिजें साचें सविस्तर ॥ ५८ ॥ असो तयाची भेटी होता ।
 राजारामी कृतकृत्यता । श्रीगुरुसंगे सार्थकता । वचन तत्त्वता धडुतेका
 ॥ ५९ ॥ जया लाधली सरसगती । तयाच्या पुण्या नाहीं गणती ।
 मुक्ति थ्यारी पाई लागती । मोक्षाप्रति फोण पुसे ॥ ६० ॥ तपे तीर्थें
 त्रवादिके । सद्गुरू कृपेस्तव करणें देख । नाहीं साधन दुजें आणिक ।
 शाश्वत सुख पावावया ॥ ६१ ॥ नंतर सित्त्व महाराज ठाई ठाई ।
 जडजीव उद्धरोनी पाही । स्वस्थानासी येउनी काहीं । राहिले विदेही
 पाटेश्वरी ॥ ६२ ॥ तथ पुढें पुण्यतिथीशी । यात्रा चाडिली परळीशी ।
 माघ कृष्ण नवमीशी । ध्यावयाशी प्रसाद ॥ ६३ ॥ श्रीरामदासस्वामीचें
 पटशिष्य । आले असती उल्लाहास । साक्षातदर्शन ते सर्व जनास ।
 करविते वार्तेस ऐकियेले ॥ ६४ ॥ तपे फाळीं राजारामी । चैन न पडे
 अंतरयामी । प्रार्थुनीया आपुळा स्वामी । पादपद्मो नमीयेले ॥ ६५ ॥
 सित्त्वमहाराज ठीलाधारी । येउनी गेले मंडळी सारी । रामनामें गर्जोनी

वैखरी । सज्जनगीरी घेधीळा तो ॥ ६६ ॥ तव तेथें यात्रा बहुत ।
 भरोनी गेळा असे पर्वत । हनुमंतवावा त्या दर्शन करवीत । रामदास-
 समर्थ स्वामीचें ॥ ६७ ॥ हे पाहुनी सिध्दस्वामीते । सकळ शिष्य
 जाहाळे प्रार्थीते । राजारामी जोडुनी हात । आळ घेत लढिवाळपणें
 ॥ ६८ ॥ तेव्हां मद्रुसमर्थ कृपाराशी । सांगती पूर्वींल ध्यान
 करावयाशी । तये काळी ध्याता मानसी । दृष्टीताशी जाहाळे पै ॥ ६९ ॥
 रामदासस्वामीनी स्वर्गांत येऊन । क्षणती स्वतः आहे मीच जाण ।
 जनासारीखे भरी भरणें । आग्रह धरणें कासया तो ॥ ७० ॥ फार छंद
 आहे मनाशी । तरी सांगणें ऐके नैमेशी । पाय घाशिले गुरुवार
 दिवशी । अनुग्रह वेळेशी वेणुवाईनी ॥ ७१ ॥ आडुळशाचे
 झाडाखाली । तोच यजरी आहे पडली । उकरीता भूमी खोली ।
 सळमावरी सगळी सापडेल पै ॥ ७२ ॥ साक्षात्कार ऐशाप्रकारें ।
 आज्ञा करीता श्रीगुरुवरें । निवेदन केले स्वप्न सारें । अनन्य विषयारें
 तिथ्यासी ॥ ७३ ॥ हास्य करुनी सिध्दनाथ । तैसे चि उडीले त्वरित ।
 खनन करुनी त्या स्थळाते । काढीले त्वरीत यजरीसी त्या ॥ ७४ ॥
 तेरा अक्षरी यरुता मंत्र । अवलोकिला सर्वां नेत्रें । मिळाली यात्रा
 अपार । चमत्कार पाहुनी ॥ ७५ ॥ गग ती यजरी घुवोनी तीर्थ ।
 घेता जाहाळे प्राणी पुनीत । धन्य दयाळु सद्गुरुनाथ । करणी अघटीत
 जयाची ॥ ७६ ॥ निजशिष्याची पुरविली आळी । जगी कीर्ती
 विख्यात जाहाली । सिध्दस्वरूपे अवतरली । गुरुमावली श्रीरामदास
 ॥ ७७ ॥ उच्छाहा करुनी सांग । तेथुनी निघाले चित्मुखरंग ।
 चाफळी घेउनी मवभंग । पुजीला अमंग श्रीराम ॥ ७८ ॥ करुनी
 तेथें कीर्तन । अकरा रूद्राचीं घेतलीं दर्शनें । अरण्यवास बहुत करून ।
 आवडे जाण सदा स्वामिया ॥ ७९ ॥ केव्हां तरी गावांत यावें ।
 नातरी घनी सदा असावें । ऐसे पाहुनी शिष्य सर्व । न राहाती जीव
 जवळ पै ॥ ८० ॥ मक्षावया निवपाळा । घट्टीत बैसणें सदा दयाळा ।
 कधी तरी अन्नाला । सेवदी लीळा सिध्देशगुरु ॥ ८१ ॥ केव्हां

महानवर्त्त आर्गी ल्यावी । केव्हा बलकळे स्वीकारावी । बहुषा
 पंचधोत्रे नेसावी । सखळाद असावी आरक्त बहु ॥ ८२ ॥
 कधी पाळखीत वैसविज्या बैसती । कधी भिक्षार्थ स्वये फीरती । कधी
 अश्वारूढ होती । पाई चाळतो वनांतरी ॥ ८३ ॥ छत्रनमाया मोळान्या ।
 संतमंडळ्या शोधुनी पाहान्या । जीवीच्या गोष्टी सांगान्या । परीक्षुनी
 'करान्या' ज्ञानसीध्दी ॥ ८४ ॥ गुप्तरूपे हिंडत असावे । जगो फोणासी
 न कळावे । ऐशा प्रकारे श्रीगुरुदेव । सित्य महानुभाव वर्तती पै
 ॥ ८५ ॥ मर्जी न कळे कदा कथणा । शिष्यासी सन्निध असतां जाणा ।
 'मा' इतर सामान्यजना । फाय आडा समजेळ ॥ ८६ ॥ फोण्ही येके
 'समई' रामजयंतीस । प्रार्थना केली श्रीस्वामीस । प्रयत्नता थीरधुरतीस ।
 दाखवा दृष्टीस क्षणुनी ॥ ८७ ॥ कृष्णावेषेचे संगमी । आळ घेतली
 राजारामी । क्षेत्र तये माहुलीप्रार्मी । छंद नेमी बरीळा तो ॥ ८८ ॥
 'तेव्हा' स्वामीनीं लीळा केली । ऐकावे ते श्रोतिथे सकळीं । बाळवंटी
 मूमी उकरीली । पुरोनी ठेविली दासतनु ॥ ८९ ॥ दोन प्रहर होतांचि
 जाण । बाहिर काढिळे कपेंकरून । मस्तकीं हात ठेवित्तां पूर्ण । रघुनंदन
 देखीयेळा ॥ ९० ॥ अनिर्वाच्य तें सर्वया सुख । मंथी न करवें तयाचा
 छेख । जाणुनी पदरीचे आपुळे रंक । केळे कौतुक ते ठाई ॥ ९१ ॥
 असो ऐशा अनेक लीळा । मति न पुरे स्थावावयाळा । परी इछा
 ओतियाळा । करावयाळा श्रवण पै ॥ ९२ ॥ पंदरीचा बहुत प्रेमा । ऋणीं
 केळे त्या श्रीरामा । अंतर न पडे कदा नेमा । कर्तनधर्मा करणें तें ॥ ९३ ॥
 पुंढळीकाचे सानिध्ये । कया करीती स्वाधी सित्य । श्रवणीं बैसती आत्मविद ।
 भक्तवंदे 'सकळीक' ॥ ९४ ॥ प्रेमांत येउनी सहुरुनाथें । नामपाचे कधीले
 चरोत्राते । चित्त देउनी ऐकती श्रोते । भाविक समस्त नरनारी ॥ ९५ ॥
 'विसोबाखेचराचा' उपदेश घेऊन । पंदरीसी निघाळे नामदेव जाण ।
 दोनप्रहरा करावे मोजन । उतरले क्षणोन बाटेसी ॥ ९६ ॥ तेथें
 श्वानरूपे वनमाळी । पळाळे घेउनी पांदरीपाळी । नामा धावळा
 तये वेळी । बरवांजुळी पसरुनी ॥ ९७ ॥ घृतपान धारण करून । खणे

उभे राहावे जगजीवने । मग प्रघट जाहाळे श्रीभगवान । दिधले दर्शन
 नाग्याशी ॥ ९८ ॥ कथा अनुक्रमे इयमरीयंत । गाइली आदरे
 सिंधिसमर्थे । तो खळ होता मेक मंडळीत । प्रश्न स्वरीत केळा तयाने
 ॥ ९९ ॥ सरसाउनी आला पुढे । दुरोक्तीने बोले मूढ । घाळिता
 जाहाळा तेथे होड । संत प्रौढ ते नार्हात दणुनी ॥ १०० ॥ उग्याच
 गोष्टी भागीळ सांगती । जगाशी मोदुनी सोंग दाविती ॥ प्रसक्षता
 दावाळ प्रचिती ॥ तरी मी निखीती येराग घेईन ॥ १ ॥ जातरी
 आपुळे सिधनाम । तुझी सोढावे हा चि नेम ॥ ऐसें घदळा तो अधम ।
 जाहाळे परम ते परीयेसा ॥ २ ॥ सिधस्वामीनी मेत्र झाकिले ।
 प्रेमाश्रुनें गळती डोळे । करुणापर अर्मग केले ॥ ते गार्डले जगदुहनी ॥ ३ ॥

॥ अमग श्रीसिधस्वामीचा ॥

कोठे पुंतलेती कोणासाठी हरी । कोप मजवरी केळा काय ॥ १ ॥
 'अन्माई' अपराधी मी दीन पामर । न फरा अच्येरे स्वामी माझा ॥ २ ॥
 तुझी उपेक्षाया काय माझी गती । सांगा हो मीपती सत्यसत्य ॥ ३ ॥
 सिधचि स्वरूप असता अखंड । माझे चि हे मंड उद्वषले ॥ ४ ॥

॥ १ ॥ ५ ॥

ऐशाप्रकारे भाकीता करुणा । प्रघट जाहाळा देवराणा । श्वानरूप
 धरुनी जाण । कीर्तन स्थाना पातले ॥ ४ ॥ अवलंबिला छणवर्ण ।
 गौतुमीयेष्टे जाहाळे श्वान । पळत आले जगजीवन । महाद्वारातून
 ततक्षणी ॥ ५ ॥ ध्यान याहाता प्रौढनेत्र । टवकारीले जेणे ओत्र ।
 संतवृंद पाहुनी पवित्रे । विस्मय सारे फरीती पे ॥ ६ ॥ सखळादख
 आगावरीळ । सिधस्वामीनीं ताकाळ काढिले । बेसावयाशी पुढे केले ।
 प्रीतीनें केवळ लवळाई ॥ ७ ॥ सयोंपरी निजसंताची । आयदी बहु
 देवासी साची । बैसती जाळी पंढरीची । कुठ्ठदेवता सर्वांची आसनी त्या
 ॥ ८ ॥ अर्धघटिकापरीयंत । स्थिरावळें स्वामीणींकात । अयलोकिती
 प्रेमळ मक्त । आकाटला चित्ते निदक तो ॥ ९ ॥ श्रीसिधेशें नवळ
 केले । अंगवस्त्र देवाचे गळ्यांत घातिले । समज्यासी दाखविले ।

भक्ताकित घननीळ क्षणुनी ॥ ११० ॥ विसरोनी सकळी देहमान ।
 ताटस्थता वरीली जाण । खळाशी जाहाळे वैराग्य पूर्ण । धरीले चरण
 सिंथाचे ॥ ११ ॥ मग तो आनंद सांगणें किती । घोवाळीला
 रुक्मीणिपति । सिंथस्वामी नृत्य करीती । मंगळ आरती होतसे पै
 ॥ १२ ॥ आयंत रसाळ पुढील कथा । येकाप्र करावे श्रोतिये चित्ता ।
 सिंधी पावती अवधान देता । मुक्ति माथा वंदिती पै ॥ १३ ॥ सिंथ
 चि उभा समचरणी । पंढरीनिवास फोदंबपाणी । ध्यावया पूजा प्रीती-
 करूनी । करजघनी तिष्ठतसे ॥ १४ ॥ याळागी गुंफोनी हे संत-
 मालिका । अर्पितसे श्रीरघुनायका । राजारामी सिंथसखा । लाधला
 निका परीपूर्ण ॥ १५ ॥ भक्तमंजरीमालामंथ । श्रवणें चि पुरती
 मनोरथ । श्रीसिंथस्वामीचे आख्यानाते । अध्याय समाप्त चतुर्थ हा
 ॥ ११६ ॥ अध्याय ॥ ४ ॥ अभंग ॥ १४ ॥ श्लोक गणपतीचे
 ॥ २१ ॥ अनु० अ० ॥ १०१ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
 शुभंभवतु ॥ ५ ॥

अध्याय १०२
 — श्रीसिद्धस्वामी —
 (पुढें चालू)

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु निजआत्मसिंथा ।
 जगदोत्तारा स्वामी प्रसीत्वा । मंगळमूर्ति तूंचि आया । विश्वबंधा
 श्रीगणपति ॥ १ ॥ जियेपासाव ॐ कार जाहाला । गुणत्रयाते
 प्रसवला । नमन तयाते अंबिकेला । रेफ स्फूर्तिळा अनन्य ॥ २ ॥
 जगत्रयाचें कुळदैवत । आत्माराम श्रीरघुनाथ । येकात्मता राज्य करीत ।
 देह अयोध्या ते चराचरी ॥ ३ ॥ वाज्रागण संतसारे । हृदयासर्नी
 श्रीरघुवीर । वामांगी ते शक्ति सुंदर । सोहंविष्णार स्फुरद्रुपीणी ॥ ४ ॥
 दक्षुं जातार् स्वरूपीं मन । सहजी होतसे तें उन्मन । शेष अवतार
 दक्षुमण । ऐक्य पूर्ण श्रीरामपदी ॥ ५ ॥ उचंवळता प्रेमाशी मरतें ।

मरत जवळी तो निश्चित । पड्विकार निर्दाळीत । विवेक बळिवंत
 शशुद्ध तो ॥ ६ ॥ मुख्यकारण माव शुद्ध । मारुती महाराज तो
 प्रसिद्ध । वानराध्यक्ष सर्वा अद्य । जगद्गुरु सिद्ध सर्वांचा ॥ ७ ॥
 पिंडब्रह्मांड रामायण । जयाचे योगे सांगसंपूर्ण । योगी जाणती ते
 निजबुद्ध । सोहंश्चूर्ण मुख्यत्वे ॥ ८ ॥ अहंकार रावण निर्दाळीला ।
 देवता समुच्चय संतोषला । देहलंके राजी स्थापीला । विवेक भक्ता
 विमोक्षण तो ॥ ९ ॥ असो ऐसा दाशरथी । तो म्यां नमिळा पुढत
 पुढती । युगायुगीं जडली प्रीती । वेधली वृत्ति गुरुचरणीं ॥ १० ॥
 तो । चि सद्गुरु सिद्धस्वामी । कृपा केली राजारामी । प्रघट होउनी
 हृदयपद्मी । बदली नेमी निजलीला ॥ ११ ॥ अतिसुंदर सिद्धचरीत्र ।
 ऐकता सकळ होती पवित्र । सर्वांगाचे करुनि श्रोत्र । कथनसूत्र
 परीसावे ॥ १२ ॥ मार्गील कथा अनुसंधान । पंदरीसी करीता श्रीकीर्तन ।
 प्रघट जाले रुक्मीणीरमण । करीता छळण दुर्जनै या ॥ १३ ॥
 संशय तपाचा दूर होता । वैराग्य खळाशी जाहाले तत्त्वता । तात्काळ
 कागीनी सिद्धपंथा । लावली सप्रता तपा दिवा ॥ १४ ॥ आणिक
 बहूत नारीनर । सिद्ध पादपद्मीं जाहाले भ्रमर । ब्रह्मांड कोंदळे फीर्ती-
 गजरे । धन्य वस्त्रे बदती पै ॥ १५ ॥ मग यात्रा सांग करुनी
 निरुक्ते । निघाले सहजी सद्गुरुनाथ । ठाई ठाई जन उत्थरीत । भ्रमण
 करीत स्वइच्छा ॥ १६ ॥ जेथे जेथे वैष्णववीर । भेटती तयाशी
 अलादरे । बहुधा आवडे कृष्णातीर । किंवा डोंगर वनांतरी ॥ १७ ॥
 सरळा चि पर्वतकटा चढावा । मार्गे पहाण्याचा नाही गोवा । मारुती
 अवतार जो कां वरवा । सिद्धचि पाहावा तो रामदास ॥ १८ ॥
 कोणे येके दिनी महावळेभरजवळी । पर्वतीं शुक्लापे प्रवेशली । संगे
 असतां शिष्य मंडळी । मार्गे राहिली सर्वत्र ॥ १९ ॥ अवघड वाट
 चढवेना । दीनवदने माकिता करुणा । चुकोनी वनीं हिंडती जाणा ।
 नामस्मरणा करीती पै ॥ २० ॥ तेव्हां सर्व साक्षी सद्गुरुनाथ । कृपेनें
 द्रवले सिद्ध समर्थ । शेवटिया वस्तुते घेत । स्वहस्ते शिष्यहंदा ॥ २१ ॥

उदक. छिस्ते जेधें जेधें । पर्वती वसाधें व्या स्यानाते । रामनामें गजर
 करीत । सदा गुह्येंत येकाती ॥ २२ ॥ कोणी येके दिनीं सप्ताधी
 लाविला । दरीत पापाण आढवा केला । शरणांगत येकटा असे जवळा
 शिष्यमेळा नसे पै ॥ २३ ॥ सूर्य अस्ताशी जाता क्षणी । स्वामीनीं
 भोगिताती जे उन्मनी । राजारामी जोडुनी पाणी । प्रार्थिळी वचनीं
 शुस्माये ॥ २४ ॥ योगासनीं आपण बैसता । रक्षील. कोण मज
 अनाया । भय बाटे संगती नसता । भाषण तत्वता कर कवणा
 ॥ २५ ॥ विनविता किंकर ऐशाप्रकारें । उतरविळे तेथीळ वृक्षीचे
 वानर । बैसविळे प्यारी प्रहर । जवळी साप्पार श्रीगुरुनी ॥ २६ ॥
 मग तेथें कैचि भीती । राजारामी आनंदवृत्ति । सरोनी गेली सकळ राती ।
 उदयगमस्ती जाहाळा तो ॥ २७ ॥ नंतर सातारीपासि येवनी पाही ।
 गोदढशाहा भेटविला तोही । पूर्णयोगी जो का मही । अयतारदेही
 मदनिए ॥ २८ ॥ किती दिवसांचा तो पुरुष । हे तो न कळे सर्वथा
 कोणास । वय पाहाता तारुण्य दिते । वार्धक्य नसे व्या आर्गा
 ॥ २९ ॥ विशाचस्थिती वर्तणें प्यासी । कोण सांगेळ मग झालीशी ।
 जे जे करीळ ते ते त्यासी । छीळाविशेषी शोभे तो ॥ ३० ॥ संकेतरूपें
 होणार पुढीले । करनी दाविती चेष्टा सकळ । सर्वज्ञ असती तयाशी
 कळे । बाटे नवळ सामान्या ॥ ३१ ॥ गुप्त होवनी प्रघट व्हावे ।
 इष्टेशी येईल तेचि करावे । वाचेशी पडला सहजी समाव । दुरोक्तीस
 युक्तीस यदावया ॥ ३२ ॥ तत्त्वानिए तो गोदढ ऐसा । सात्त्वान्यांत
 भेटला श्रीसिद्धेशा । होता ऐक्य परस्परे गानसा । संवाद सरीसा घडला
 पै ॥ ३३ ॥ विराढी आणुनी तया अन्न । अर्पण केले प्रीतिकरून ।
 आंगवस्त्र आंगीचें फाडून । कफणी करून दिधळी त्या ॥ ३४ ॥ पुढे
 सहजस्थीति क्रमेकरून । पाटेश्वराशी जाहाळे येजें । शिष्यमंडळीं मिळवली
 पूर्ण । होतसे मजन दिननिशी ॥ ३५ ॥ जन्मांतरीचें जे जे शिष्य ।
 जन्मते जाहाळे त्या त्या अंशें । उपदेश जाहाळा तयास । अधिकार
 मानस जाणुनी ॥ ३६ ॥ तेणेंचि रीती सेवाधर्म । करीती आप आपुळे कर्म ।

सद्गुरुनाथ कल्पद्रुम । सर्वत्रा सम मेघापरी ॥३७॥ असो कोण्ही येके दिनी
 गुरुमाठली । प्रेमपान्हा पान्हावली । निजकुरेस्तनी कळ लागली । तेव्हा
 न्याहाळी शिष्यवत्ता ॥३८॥ जवळी होते तान्हुळे निकट । वसुंगा घेतले
 तयाशी स्पष्ट । कृपामृत पाजीले ग्रेष्ट । राजारामी वरीष्ट गुरुवर्ये ॥ ३९ ॥
 क्षणती जगाचे कल्याणाशी । देह धरविटा आहे तुजसी । तरी
 भक्तमजोरोप्रेयासी । लावी सिंथीशी मम आज्ञा ॥ ४० ॥ उपासनेसी
 लाउनी जन । सिंथसांप्रदाय रूढी जाण । ऐसे वदोनी दयाघन ।
 मस्तकी पूर्ण ठेविटा कर ॥ ४१ ॥ अभिमंत्रण करनी विभूति । मुखी
 घालिती श्रीसिंथमूर्ति । लेखणी देता निजकरे हाती । चेतली मति
 तात्काळ ॥ ४२ ॥ देहमृति जाउनी जाणा । घडटा हृदई रामराणा ।
 मूढ असतां अत्यंत कथना । पात्र मना केली पै ॥ ४३ ॥ पूर्वी
 रेडियामुखी ज्ञानेश्वर । पठण करविले वेद व्यास । तैत्तिरीयें
 श्रीगुरुवर । सिंथेश्वरें केलें पै ॥४४॥ असो सिंथकृपा होईल ज्यासी ।
 काय उणे त्या सामर्थ्याशी । मूर्खाहाती संतलीलेसी । कथन करावयासी
 आज्ञापीले ॥ ४५ ॥ मग तात्काळ अमगाते । आरंभ करविटा
 सिंथनाथें । क्षणती जे जे करशील ग्रंथ । ते ते पावत सिंथीसी
 ॥४६॥ प्रसाद करिता सद्गुरुनाथें । केला साधोगप्रणिपात । राजारामी
 सिंथ समर्थ । वरदहस्त ठेविटा शिरी ॥ ४७ ॥ नंतर आणिक
 चमत्कार । ऐका तुझी श्रोते सारे । कोणी येके दिनी श्रीगुरुवर । त्रिशूटी
 क्षेत्र अवळोकिले ॥ ४८ ॥ सांप्रदाई मिळोनी बहुत । सिंथस्वामीशीं
 प्रार्थना करित । आपण आणि गोपात्रनाथ । येकरूप सत्य परीपूर्ण
 ॥ ४९ ॥ ऐसे वदोन पाया लागले । ययासांग पूजन केलें । आणि
 मद्राळणी तेथें झणिळें । पुढें ठेविळे स्तम्भीचे ॥ ५० ॥ तसे काळी
 चिह्नस येऊन । वर घेतले मुखावरून । निर्मिळीता तयालागून ।
 क्षणती पूर्ण आमुचा पंथ हा ॥ ५१ ॥ दयासिंधु सद्गुरुनाथ । असेल
 केचा क्रोध तेथें । अवळोकन करिता मयाते । जाहाले अमृत तात्काळ
 ॥ ५२ ॥ मग ते छळक शरण येता । लाविळे स्वामीनी शुधपंथा ।

गजावयाः श्रीगोपाळनाथा । आज्ञा सर्वथा केली तथा ॥ ५३ ॥
 दुराचरण सांडविले । भक्तीयोगा मेळविले । ऐसे महाराज सिध्दपाळ ।
 उत्थरीती सकळ जडजीवा ॥ ५४ ॥ दिनत्रय राहुनी तेथे । येते
 जाहाळे स्वस्थानाते । पुढे वर्तले ते हि ओते । अथण निश्चीत करा
 तुझी ॥ ५५ ॥ सद्गुरुनाथ कार्तिकमासी । निघाले सहजी पंढरीसी ।
 संतष्टेंदे समागमासी । गंडव्हीसी समवेत ॥ ५६ ॥ नक्षत्रामार्गी
 रोहिणीपति । को सकळसरीतेंत भागीरथी । सिध्दमहाराज तेवि
 शोमती । समुच्चय संती भजन करीत ॥ ५७ ॥ मार्गी चालतां होतसे
 स्मरण । गजरे फोंदले तेणें गगन । ठाई ठाई उमे राहून । अमंग
 जाण दणती पै ॥ ५८ ॥ नृत्य करीता प्रेमभरें । पुढे दिसे शारंगधर ।
 देहस्मृती सहजी विरे । मग तो विष्यार अनोपम्य ॥ ५९ ॥
 ऐशाप्रकारें आनदें पंध । ऋमीती स्वामी सिध्दनाथ । शरण येती जीव
 तपाते । उत्थरीत कृपादृष्टी ॥ ६० ॥ पंढरीक्षेत्रासंनिध येता । त्वरा
 जाहाळी रुक्मीणीकांता । ध्यानासी पाळट करुनी तत्त्वता । रामरूपाते
 धरीले पै ॥ ६१ ॥ तव इतुर्कायांत भजन करीत । राठव्ही प्रवेशले
 सद्गुरुनाथ । दृष्टी देखिले सीताकांत । मिठी त्वरीत घातली चरणा ।
 ॥ ६२ ॥ देवमक्ताचे आर्ळिंगन । तया सुखा वर्णीळ कोण । हर्षें
 नाचती शिष्यगण । याज्ञर पूर्ण अंश ते ॥ ६३ ॥ आशढे ध्यान
 जैसे ध्यासी । तैसा होये पंढरीनिवासी । आळागी सिध्दमहाराजासी ।
 दर्शन तयासी रामरूप ॥ ६४ ॥ असो भक्तांकित घनसावळा । ही खूण
 टावी निजसंताळा । अभाविक प्राणीपाला । सशय मनाळा वाटतसे ॥ ६५ ॥
 असो सिध्दस्वामीच्या दर्शनासी । येते जाहाळे क्षेत्रासी । उमे राहावया
 कीर्तनासी । आपद् तयासी फेला पै ॥ ६६ ॥ तये काळी सद्गुरुनाथें ।
 वदन करुनी उपास्याते । वाळवंटी प्रेममरीत । श्रीरामकथे आरंभिले
 ॥ ६७ ॥ पृष्टीमार्गी शिष्यमढळी । वाजविती वारें सकळी । मृदंग
 असावा ते वेळी । ऐसे स्फुरली युक्ती ते ॥ ६८ ॥ तव तेथें काय
 जाहाळे । ऐकार्थें तें धेतिये सकळ । मृदगायार्थें रूप धरीले । तेथें

तात्काळ देवानी ॥ ६९ ॥ क्षणती विठोगुरव मी पंढरीचा । सर्वासी
ठाऊक आहे साचा । मृदंग्या मी वारकऱ्याचा । साधे चाळीचा
वाजविणार ॥ ७० ॥ तरी स्वामीया चापुळे कथेची । बोवाळणी यावी
साची । सेवा घ्यावी या दासाची । नाही आणिकाची इछा मनीं
॥ ७१ ॥ ऐसे घडोनी कीर्तनात । मृदंग वाजवो वैकुंठनाथ । रंग
भराया मग तेथे । उशीर निश्चित नसे पै ॥ ७२ ॥ सकळरंगाचा जो
रंग । पदवाजी जाहाळा श्रीपांडुरंग । प्रेमळ स्वामी गाती अमंग । गजर
धिग होतसे तो ॥ ७३ ॥ श्लेशार्थ संकेत प्रयोत्तरे । असंख्य वैसळे
श्रोते चतुर । वगुत्वाचा होतसे बहर । आनंद घोर प्रीतिया ॥ ७४ ॥
आवाळवृत्त मोळी माविक । वेधळी वृत्ति तयाची देख । वैराग्य सेविले
कितीयेक । जाळे कितेक समाधिस्त ॥ ७५ ॥ मृदंगातुनी अनेक
ध्वनी । निघत असाव्या तये क्षणी । सिधस्वामीसी विस्मय मनीं ।
घारंवार जनीं वाटतसे ॥ ७६ ॥ ऐशा प्रकारे वारा घटिका । कीर्तन
जाळे असे देखा । तरपरीयंत उमा सखा । वैकुंठनाथका जन पाहाती
॥ ७७ ॥ अस्तमानाची वेळां आली । भारती स्वामीनी आरंभीली ।
उभी राहाता सकळ मंडळी । गोष्टी घडली अपूर्व ते ॥ ७८ ॥
थेकायेकी तेथेंचि ठाई । गुप्त जाहाळा मृदंग्या पाही । विस्मय करीते
जाहाळे दृढई । श्रोते देही सर्वत्र ॥ ७९ ॥ सिधमहाराज समजळे
मनीं । प्रेममभू दाटले नैनी । सोणविळा क्षणती चापपाणी ।
आत्मदानी जगद्गुरु ॥ ८० ॥ सये वेळीं अमंग केले । सप्रेमें देवासी
आळविले । ऐकावे तें श्रोतिये मळे । सिधी सकळ श्रयण करीता ॥ ८१ ॥

॥ अमंग ॥ श्रोसिध्याचा ॥

(मुद्रांत बापा सोवली आहे)

सिध्याचे कथेची कोण तूज गोष्टी । मृदंग आवडी वाजविशी ॥ ८१ ॥
ऐशापरी सिधस्वामीनी । आठविता कोदंडपाणी । तामकाळीक प्रघट
होउनी । दर्शन देउनी गुप्त जाहाळे ॥ ८२ ॥ भक्तवाळळ पंढरीनाथ ।
फाय धर्णू सपाची भात । सर्वभावे आवडी संत । कार्य करीत

स्वर्भागे ॥ ८३ ॥ असो कीर्तनविधी सांग जाहाला । भगवान
 राठव्यामाजी गेला । जयजयकार यात्रेत जाहाला । श्रीसित्वाला नमन
 करीती ॥ ८४ ॥ नंतर फोणी येऊ दिनी सकळ संत । वेसले असती
 राठव्यांत । निजदृष्टी न्याहाळीत । विटेसहित समचरण ॥ ८५ ॥
 छिद्र पाहुनी श्रीचेपाई । प्रश्न केला सित्वासी पाही । लग्णती सांगा
 लक्षणे काही । चिन्हें दृढी प्याठनी ॥ ८६ ॥ सर्वामध्ये श्रेष्ठ आपण ।
 देवार्जाचे मुख्य प्राण । याळागी न्हावे साकल्य वर्णन । जाणुनी खूण
 युगायुगीचे ॥ ८७ ॥ आदर पाहुनी सर्व साधूचा । सित्थमूर्तीसी
 आनंद साचा । अर्थ करामया श्रीपदचिन्हाचा । युक्ति वाचा
 आरभीळी । तें ऐका सकळ जन । चरणरहस्य सित्थस्तवन ।
 श्रवणमात्रे कामना पूर्ण । सिरधी होणें तात्काळ ॥ ८९ ॥

॥ ओव्या ॥ श्रीसित्वाच्या ॥

॥ श्रीरामप्रसन्न ॥

जयाचे चरणाचे आमोद । शिवविरची वाटिती सदा ।
 तो स्वाद मुनिपदपदा । आत्मसंपदा मिळताहे ॥ १ ॥
 ते चरण अतिसकुमार । स्वर्गवज्राकुश मनोहर ।
 येकवीस चिन्हें परीकर । शोभती साध्यार जेथें पै ॥ २ ॥
 तयाचे चरणें सकळिकासी । शोभा आली त्रैलोक्याशी ।
 रमा पाहुनी जाली पिशी । होवनी दासी राहिली ॥ ३ ॥
 ते चरण या विटेवरी । राहिले पुढळिकाचे द्वारी ।
 भक्तमावें मुरारी । श्रीपदरीं तिष्ठत ॥ ४ ॥
 तया चरणचिन्हाचें वर्णन । करावया मति स्फुरे जाण ।
 वेद अनंतहि आपण । पावला शीण जेथें पै ॥ ५ ॥
 तयाची जे कृपा भगवती । मुक्तीया करी वाचस्पती ।
 मूढालागी महामती । होये युक्ति प्रसादे ण्या ॥ ६ ॥
 तेथील रहस्य निघालें । सद्गुरुप्रसादे बदना आलें ।
 तें पाहिजे प्राशन केलें । श्रवण भले आदरेसी ॥ ७ ॥

हा रस अति दुर्लभ । नरदेहीच जाला सुलभ ।
 कर्णमुखे हृदयकुंभ । भरोनी स्वयंम ठेवावे ॥ ८ ॥
 तथा नाहीं पुनरावृत्ति । सकळविघ्नांता विघ्नांती ।
 जेथें शिवाची मनोवृत्ति । जडली निश्चीती सर्वदा ॥ ९ ॥
 चरण सरोर्जी लागतां जाण । ते प्रेमाश्रुसी साठवण ।
 मागीरधीसी उत्पन्नस्थान । शोभे पूर्ण पूर्णत्वें ॥ १० ॥
 माया त्रिलोकी विस्तारली । साधूदर्शनें असे म्हाली ।
 ते चि येउनी लपाली । मासें सकळी येथें पै ॥ ११ ॥
 जगाची जे सकळमाया । चरण पहातां जाय लया ।
 बहुधा तियेशीं निमावया । स्थान पाया केळें हें ॥ १२ ॥
 कीं माया प्रवळें वाढली । वाढूनिया बहूत श्रमली ।
 चरणस्थानी मुक्ती घेतली । निर्माय जाहलीया तीर्थी ॥ १३ ॥
 परमहंसाचें मानस । क्रीडास्थान योगीयास ।
 जे पहाता हरती दोष । अतिविळास कविवरा ॥ १४ ॥
 चरण बंदीती इंद्रादि भट । तयाचे रूतळे ते किरीट ।
 तो वण पडला स्पष्ट । पहा नीट विटेवरी ॥ १५ ॥
 लक्ष्मी सकुमार बहूत । जंघेवरी धरून चरण संहानीत ।
 तेथें करक्षत निक्षीत । पडले मासत मानसी ॥ १६ ॥
 नातरी शंखामुर । वेद हरोनी पळाला चोर ।
 तयाशी युध्य करुनी योर । चरणी थार वेदा दिघली ॥ १७ ॥
 नातरी कूर्मवतार वरिला । मंदरागिरी पृष्ठी वरिला ।
 पाय पोटी धरीता रूतळा । गिरीवर मळा मैनाक तो ॥ १८ ॥
 वराहा अवतार धरून । केले पृथ्वीचें उत्थरण ।
 हिरण्याक्षते घडून । चरणी जाण ठेविले ॥ १९ ॥
 नारासिंहवधू धरी हरी । हिरण्यकश्यपाळागी मारी ।
 उदरविदारीता नखाप्री । क्षत चरणावरी ते जाहाले ॥ २० ॥
 मन्त्री सर्वेश्वे दानी उमा ठेवा । शुक्ले जळी रिघोनी रोध केला ।

वामन कूश घालोनी फोडीला । तो नेत्र पडला श्रीचरणीं ॥ २१ ॥
 क्षेत्रीयांतक मार्गवराम । स्वशिष्य भीष्म अर्जिक्व परम ।
 विस्मय पदीं धनू करीता विराम । क्षता घाम ते जाहाळे ॥ २२ ॥
 श्रीरामपरमात्मा परंब्योती । विश्वामित्र नेई रक्षणाप्रती ।
 तेणें ताटांकेशी दिधली मुक्ती । केळी वस्ती क्षतरूप ॥ २३ ॥
 चरणरजें अहिल्येशी । उत्थरोनी दिव्य केळे तियेशी ।
 तेणें ठाव मागितला चरणेशी । स्थान तियेशी हे गर्ता ॥ २४ ॥
 सीतासैवरी रावण । कार्मुकें अवमानिला जाण ।
 त्रैवक्क मोडीळे रघूनंदन । तो मुकडा येउनी छागला येथें ॥ २५ ॥
 जानकी देखुनी रघुशेरा । चरणी मिठी घालिती सैरा ।
 तो हा रतला विजवरा । पडला खरा रावण पाई ॥ २६ ॥
 विदेही देखता रघुपती । लाजिनली विदेहस्थीती ।
 येवोनी जडली चरणाप्रती । योगी बांछिती हें स्थान ॥ २७ ॥
 जानकी अर्पीली ।

(येथें मूळांत श्रीसिद्धस्वामांच्या २८ ते ४१)

भोग्यांसाठीं कोरी जागा सोडलेली आहे)

ऐशा प्रकारें अनंत युक्ती । श्रीचरणरहस्य करिता स्तुती । हासिजळे
 रुक्मीणीपती । सिद्धयुक्ती पाहुनी ॥ ९० ॥ क्षणती सख्या
 मारुतिराया । मानवरूपें घरीशी काया । सिद्ध जाहाला गुण वदावया ।
 अवतारकार्या जाणसी तूं ॥ ९१ ॥ व्याजुर्धमुद्रा मुख्यप्राणा । संकळ
 ठावक्या तुझाशी खुणा । ऐसें बोलीनी देवराणा । आळिगना दिधले
 पै ॥ ९२ ॥ संतवृंदासी धानंद जाहाला । उपमा नाहीं तया मुखाळा ।
 करीते आळे पुष्पवृष्टीला । समरगणाळा संतोष ॥ ९३ ॥ सद्गुरुनाथ
 पूर्ण सिद्धासी । प्रसाद करीती पंडरीनिवासी । राजारामी वंदान्जळीसी ।
 तये वेळेसी पसरितसे ॥ ९४ ॥ कृपालेश तो प्राप्त होता । जाळी
 सहजी कृतकृत्यता । उद्भव होउनीया निजप्रिया । साधूचरीत्रा वर्णीतसे
 ॥ ९५ ॥ सद्गुरु सिद्ध दयासमुद्र । जो का अवतार मारुतिकपीद ।
 राजारामी करुनी भद्र । कृपानेत्रें आझपीळे ॥ ९६ ॥ तयासिद्धचरीत्री

घरीता प्रीती । सकळमुखे वोळंगती । अवधान देता घरी मुक्ती ।
आत्मस्थाती तात्काळ ॥ ९७ ॥ भक्तमंजीरीमालाग्रंथ । श्रवणे पुरती
मनोरथ । सित्थस्वामी आख्यानाते । अध्याय समाप्त पांचवा हा ॥ ९८ ॥
॥ अध्याय ॥ ५ ॥ अनुक्रम अ० ॥ १०२ ॥ समाप्त ॥ बोव्या
सित्थाच्या ॥ अभंग ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु शुभंभवतु ॥ ९ ॥

अध्याय १०३
— श्रीसित्थस्वामी —
(पुढें चालू)

॥ श्रीरामसर्थ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ जय सहस्रसित्थ आत्मया ।
परब्रह्मा निर्गुणालया । अद्यस्वरूप कारणकार्या । गुणत्रया विलक्षणू
॥ १ ॥ निर्विकार निरंजना । निरोपमा निजस्फूर्णा । निर्धर्मा निर्विघ्ना ।
निगमभजना निरोपाधी ॥ २ ॥ जय जय अपरीपरा । अपरु अनाम
अगोचरा । अज अविनाश अलक्षमुद्रा । अमरोत्थारा श्रीमूर्ति ॥ ३ ॥
करुणानिधी कमलनिवासा । कामांतकप्रियमानसा । कुंजविहारी
कुरळकेशा । कमलेशा इक्ष्मीणीपति ॥ ४ ॥ खगेंद्रवाहना खळनिवारणा ।
खरदूशरविदारणा । खल्विदंमल खफारवर्णा । खड्गाधारणा खंडी माया
॥ ५ ॥ ऐसी करीतां खुती अनेक । न पुरे मति गुण अतर्क्य ।
सर्वात्मा श्रीरघुनायक । रावणांतक जगद्गुरू ॥ ६ ॥ मुख्यप्राण
त्वत्तह्नुपान । कळीत रामदास नामामिधान । अवतार तयांचा कृपाघन ।
सित्थेश पूर्ण दीनवल्लभ ॥ ७ ॥ चरीत्र तयाचे असंतसार । जें का
प्रिय तुम्हा निर्धार । ते चि आतां सविस्तर । वदवा साचार पंढरीला
॥ ८ ॥ भोता वक्ता तुझा तूं चि । मिथ्या स्फीती देहमुक्तीची ।
आवड पुरवी स्वदासाची । माठली तू चि विठावाई ॥ ९ ॥ मागीळ
कथा इतिहास । श्रीचरणावरी छिद्र असे । तयाचें कारण विशेष ।
कथाले सित्थेश बहुमुक्ति ॥ १० ॥ पुढें चमत्कार जो जाहावा । ते
तो नवल अद्भुत लीळा । प्रवण करीता भोतिपाळा । मुक्ति माला

घालीतसे ॥ ११ ॥ मूर्तिमंत श्रीभागीरथी । प्रघटली स्वये पंदरीप्रती ।
 निजपित्यासी फरी विनंति । सखेद चित्ती होउनी ॥ १२ ॥
 क्षणे श्रीपांडुरंगा भवमयमंगा । मायवापा अक्षई अमंगा । दुरी धराले
 मज का गा । हृदय निःसंगा निष्ठुर तुझे ॥ १३ ॥ लांब ठेउनी तीनशे
 कोस । राहीला येथे घोनिवास । कळीमध्ये बहू दोष । येती स्नानास
 प्राणी ते ॥ १४ ॥ महान्नपातकी जांव सारे । धाव घेती मजकडे
 निर्धारि । तया स्पर्शे अवघे शरीर । मळीण फार जाळे पै ॥ १५ ॥
 वैष्णव समग्र आपुलेपाशी । निरंतर येती पंदरीशी । नावडे कदा तया
 काशी । पडले मानसी संकट ते ॥ १६ ॥ तरी स्वामी पंदरीराया । हे
 चि विनवणी माझी पाया । संत रहाता तया ठाया । राहीन सखया
 महास्मशानी ॥ १७ ॥ ब्रह्मनिष्ठार्थे दर्शनस्पर्शन । दुरीत जाइळ
 ज्ञानपाने । पातक हराया सामर्थ्य पूर्ण । येइळ जाण माझीयेजवळा
 ॥ १८ ॥ नातरी तेथे न राहे कदा । जडुनी राहीन आपुळे पदा ।
 विज्ञप्ति करितां ऐसी मुकुंदा । सखिदानंदा विष्यार पडळा ॥ १९ ॥
 क्षणती दोषाचे जाळे डोंगर । पंचमहापातकी नारीनर । जो तो निघे
 सांडुनी घर । पळती सत्वर काशीसी ॥ २० ॥ भागीरथीत फरीता
 ज्ञान । ते तो पुनीत होती जाण । सुरनदी होउनी मळीन । आढी
 शरण मजळागी ॥ २१ ॥ भक्तवृंदा हे सांगे हरी । संतमंडळी मिळाळी
 सारी । क्षणती जाउनी कोणी तरी । ज्यान्हवीतीरी वास करावा
 ॥ २२ ॥ मम कन्या तीर्थस्वामीणी । राहिले तेणें तये श्यानी ।
 पवित्र होती सकळ प्राणी । चक्रपाणी सुचविती ॥ २३ ॥ तेन्हां वोळती
 भक्त सारे । अक्षामध्ये वैष्णवाप्र । जो का अवतार महारुद्र । रामदास
 घोर कळीमाजी ॥ २४ ॥ तो चि पुन्हा सिधनाथ । जाला
 मगरीउद्धरार्थ । महास्मशान तया शोभत । स्वामीसमर्थ शिषोत्तमा
 ॥ २५ ॥ भागीरथीचे आगीचे । अघ सर्व जगनपाचे । दबडोतां तेणें
 स्वये साचे । देवगंगेचें संकट हरे ॥ २६ ॥ ऐसें बदतां संतवृंदा ।
 प्रशस्त न वाटे श्रीगोविंदी । परी अढचणीची जाणुनी संधी । सिंध्यास

कृपान्धी पाचारिणी ॥ २७ ॥ मुष्ट्यपाणा श्रोमास्ती । प्रेमवैमत्र
पूर्णस्थिती । तुज नेतसे भागीरथी । आपणाप्रति पवित्र कराया ॥ २८ ॥
मीढ न तुटे व्यान्हवाची । क्षणुनी आज्ञा करणें साचि । वियोग
मजळा कधीर्चा । न साह्ये चि तुझा पै ॥ २९ ॥ आज्ञापिता
जानकीकांत । पांडुरंग श्रीपंदरीनाथ । घातिळा साष्टांग प्रणीपात ।
राहिले हात जोडुनी ठभे ॥ ३० ॥ अनन्यभावे सर्वोत्तमा । प्रार्थयिले
आत्मयारामा । आज्ञा प्रमाण सदा आढ्या । चिःसुखधामा जवळ राही
॥ ३१ ॥ मग कोठें दिगातरी । सांगळ तेथें राहू मुरारी । तये काळी
पंदरीविहारी । हातावरी हात देतसे ॥ ३२ ॥ भक्तद्वय सोडून । न
राहे बिठळ त्रिषाच क्षणे । पांडुरंग महाता आण । धरीले धरण
सिंघांनीं ॥ ३३ ॥ शिष्यमंडळीसहित निघता । चैन न पडे
पंदरीनाथा । सांगती श्रीराम स्वामीसी तत्वता । निजशिष्य सर्वथा
असो या इकडे ॥ ३४ ॥ मजतुझासी भेद नाही । सुचविता ऐसें
विठाबाई । आज्ञा बंदुनी निवाळे साई । भजन मही करीत पै ॥ ३५ ॥
शिष्यवत्ता वरदहस्त । कुर्थाळीले सिंघनाथें । कृष्णातीरी राहावयाते ।
आज्ञा होत निजकृपेनें ॥ ३६ ॥ गाढ देउनी आर्ळिगन । सुचविले लवकर
येजें हाणून । मार्गी चाळता श्री आपण । भरले नैनी प्रेमाशू ॥ ३७ ॥
जवळी निकट सीतापति । ठाई ठाई वास करीती । जे जे प्रार्थी
दृष्टीस पडती । उत्थरीती तया दर्शनें ॥ ३८ ॥ ऐशाप्रकारे क्रमितां
पंथ । काशीस पोहचले सद्गुरुनाथ । काळबहिरव आले तेथें । बिन्हाड
दावित श्रीसिंघा ॥ ३९ ॥ भेट होता भैरवाची । स्तुति केली तेव्हां
साचि । ऐकता ते नेमाची । हरे जीवाची भवबाधा ॥ ४० ॥

॥ श्रीसिंघनाथस्वामांचें अष्टक ॥

यसे काशीमाजी शिवासन्निधानें । जीवा मुक्ति देतो स्वयें दर्शनानें ।
जया नेहूत यात्रे दिव्यारी मजळा । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥ १ ॥
बहू अंध पगू स्वमार्गासी टावी । न ये जो तया मानसी विघ्न दावी ।

घरा भाउका संग हा लावियेला । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥२॥
 जया अन्नपूर्णा हणने त्यां आणावे । तया हो जीवा नेत आहे स्वभावे ।
 सदा गांग सगि अणा साधूजीला । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥३॥
 सदा काशिकेमाजी आनंदे राहे । कशी शोभती पूर्ण गंगा प्रवाहे ।
 पुरा रक्षीती चालवी धर्म लीळा । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥ ४ ॥
 सदा योगनिद्रा धरी श्रोत्रयुग्मी । क्रीडा अक्षरी दावितो श्रोत्रयुग्मी ।
 क्षरा अक्षर धर्ण हा वेगळाला । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥ ५ ॥
 त्रिशूळायुधें शोभवी दीर्घ बाहू । असे तीर्थकृत्यामनी देव पाहू ।
 बहू जातीं ज्याचे सदा दर्शनाला । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥६॥
 जया ज्यास आहे मना भैरवाचा । तया भेटीला नेई काशीस साचा ।
 क्षणूनि असो छंद हा देखरीला । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥ ७ ॥
 वदे अष्टकाढागी जो भैरवाच्या । घरी सर्व तिथी वसे हो तयाच्या ।
 हमरा आदरें भव्य हे स्तोत्र त्याला । नमस्कार माझा तया भैरवाला ॥

॥ इति सिधस्तुति श्रीभैरव अष्टक समाप्त ॥ ४

ऐसें करीतां श्रीभैरवस्तवन । संतोपळे देवतागण । घेऊन विश्वेश्वर
 दर्शन । केले स्नान मार्गार्याचे ॥ ४१ ॥ काशीवास बहूत होता ।
 तो कल्पेसी गुरु आला तत्त्वता । हणती हरी सिधनाथा । आणावी
 सरीता कृष्णेसी ॥ ४२ ॥ आपण भागीरथी बरोबर । स्वदेशी येतां
 आनंद घोर । ऐसे सांगता रुक्मीणीवरें । निघाले सिधेश्वर तेथुनी
 ॥ ४३ ॥ पावन करीत मार्गी जीव । महावज्रेश्वरासी आले वैष्णव ।
 स्नानविधी सारुनी सर्व । पुजीला शिव स्वामीनी ॥ ४४ ॥ कीर्तन
 स्वयें करुनी तेथें । ब्राह्मण भोजन केले निरुते । येउनी चाई क्षेत्राते ।
 जेजूरी ते अवलोकिले ॥ ४५ ॥ तब खंडेराव झाळसाकांत । सामोरे
 पातळे धीसिध्दाते । ठेउनी घेतले काही तेथें । केले अतिथ्य अत्यादरें
 ॥ ४६ ॥ तये काळी सप्रेम । अष्टक केले तेथेंचि नेम । श्रवणपठणें
 पुरे काम । पावे निजधाम श्रीगुरुकरी ॥ ४७ ॥

॥ श्रीमल्हारीअष्टक ॥ प्रारंभ ॥

वसे प्रेमगिरी देवराणा उदार । तया आठवितां घडे पुण्य फार ।
 क्षणनि वरे म्हाळसाकांत सेवा । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ १ ॥
 मणमळ हे दैत्य गांजी जगाळा । तयाकारणे शीव अवतार जाहाळा ।
 खळा मारुनी रक्षीले जाण जीवा । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ २ ॥
 ह्यारूढ जो शोमतो शस्त्रपाणी । तयादर्शने पातका होय हाणी ।
 स्वदासाधना नासुनी दे विसावा । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ ३ ॥
 स्वभक्तास विघ्ने जरी प्राप्त जाली । तया संकटीं जो उढी शीघ्र घाली ।
 आर्लिगुनिया देत आहे स्वमाया । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ ४ ॥
 चरीत्रे जपाची सदा देव गाती । नसे परि प्याचा क्षणे वेद नेति ।
 असा शूळपाणीं जिवी नित्य प्यावा । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ ५ ॥
 जरी सूख हें इछिती आपणाते । तरी जेजुरी जाइ वा स्वस्थचिपें ।
 तुझे भ्रंसीचा तोडी तो सर्व गोवा । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ ६ ॥
 ज्या दर्शने भुक्ति मुक्ति जीवाळा । तया प्यात जावे सदा वा शिवाळा ।
 स्वदासासी दे आपुला राम ठेवा । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ ७ ॥
 गणाधीश हा हि गुणालागी गातो । पहा सिध्द हा सर्वसिध्दीसी देतो ।
 यया अष्टकाला मनीं दृढ ठेवा । मना तूं सदा देव मातंड गावा ॥ ८ ॥

॥ इति सिध्दकृत श्रीमल्हारीअष्टक संपूर्ण ॥

श्यापरी श्रीस्वामीनी । मातंड स्वविला येकाग्र मजनी । पंढरीसी आले
 जेथुनी । देखिले नयनीं श्रीचरण ॥ ४८ ॥ देवभक्तांची समष्टी ।
 होती तेथे आनंददृष्टी । वर्णितां नये ते गोष्टी । सदृढमिठी आर्लिगन
 ॥ ४९ ॥ सिध्दस्वामीचें आगमन । भगवान् क्षणतो आजि सुदिन ।
 स्वमीणीं आली घाऊन । उतरी कोण ते वेला ॥ ५० ॥ संतवृंदीं
 वेष्टिला स्वामी । नमन करीती पादपद्मी । परस्परें ऐक्य नेहमी ।
 विचरती प्रेमी हर्षयुक्त ॥ ५१ ॥ चतुर्थप्रहरा कीर्तनासी । करविती
 हरी भैकुंठविलासी । गंगामाहात्म्य श्रीसिध्दासी । वर्णावयासी आझापिले

॥ ५२ ॥ तये वेळों प्रेमांत येऊन । अमंग केला स्वामीती जाण ।
ऐकावा तो श्रोती पूर्ण । भायें करून सर्वत्रि ॥ ५३ ॥

॥ अमंग सिध्नाथस्वामीचा ॥

गाचे छणता गंगा गंगा । सर्व पापे जाती भंगा ॥ १ ॥

स्वये असे पदच्युता । जिवा देत अच्युतता ॥ २ ॥

अनिर्वाच्य हे महिमा । वेद छणती जाळी सीमा ॥ ३ ॥

स्नान केल्या जीवा जरी । सिध्द हरीहर करी ॥ ४ ॥

इयाप्रकारे वर्णन करीता । हर्ष जाहाळा पंढरीनाथा । वरदकर ठेविळा

माया । प्रताप वर्णितां मागीरथोचा ॥ ५४ ॥ निजकन्येचें गाईले येश ।

संतोपले रमाधीश । छणती छवतार तूं रागदास । कथन विशेष तुमचें

पै ॥ ५५ ॥ पूर्वावतारी मनाचे श्लोक । प्रबोधीले मानस चोख । तये

चालीचे वाटे फौतुक । कव्य आणीक तैसें करा ॥ ५६ ॥ शिवाकरिता

जिवा बोध । तेणें उत्तरे जग विविध । ऐसे सांगती आनंदकंद ।

भक्तवरद वैकुण्ठपति ॥ ५७ ॥ सिध्दद्वयासी तेणें मरतें । प्रेमार्णव

उचंबळत । जिवा बोध केला तेथें । पन्नास श्लोकांत ते वेळा ॥ ५८ ॥ ते

श्लोक पढता कर्णी । ताकाळ वैराग्य सपजे मनी । भक्तियुक्त तो ज्ञानी ।

विचरे जनी स्वात्मसुखा ॥ ५९ ॥

॥ श्रीस्वामीचे श्लोक ॥

गणेशा नमो तुजसी ब्रह्मरूपा । तुजें नाम घेता सरे जन्मखेपा ।

नमो नायका चिदना शारदेच्या । हरी संकटें सिध्दी कर्त्या जनाचा ॥ १ ॥

मना व्यर्थ रे कासया धोलतोसी । अहंताबळे आपणा नोळखीसी ।

तुझा ब्रह्म तूं आपणा नोळखावे । दिसे सर्व ते ब्रह्म भावीत जावें ॥ २ ॥

तुझा कोण तूं मीपणें हें कळेना । विवेकाविणें देहबुद्धी दळेना ।

छात्रुनी भजे आदरें सा गुरूसी । तयाचे कृपे मीपणावारी ग्रासी ॥ ३ ॥

जिवा सांगणें तुजसी काय आता । बळे वाहसी जाण संसारचिंता ।

परी चालतो ते कदा नोळखीसी । विवेकें तरी आझुनी पाही ल्याशी ॥ ४ ॥

जयाचे कपाळे तया मिळवाहे । मिळे अज तैसेंचि तो खात आहे ।

शिल्लेमाजी रे मंडुका कोण रक्षी । नसे संमहो काय खातात पक्षी ॥५॥
 वनीं अजगरा कोण खायासी देतें । परी सांग वा काय त्याचे राहातें ।
 तुळा घातले गर्भवासासी जेव्हां । तदा अन्न वा पुरवी कोण तेव्हां ॥६॥
 असा अन्नदाता तुळा आसतांना । मया वाहसी व्यर्थ तूं रे सुजाणा ।
 अज्ञोनी तरी वृत्तीला बोधवावें । मृतादर्शनीं सुख मानीत जावें ॥ ७ ॥
 जयाते सदा ध्यातसे शूळपाणी । उभी पार्वती सिध जोडूनि पाणि ।
 तयाते मजाया तुझे काय जाते । तयाविण रे कोण राखूं पहाते ॥ ८ ॥
 जयाचेनि सत्ते जनीं चालताहे । तया विसरोनी भ्रमे जात आहे ।
 झणूनि तुळा सांगतो येक आतां । बहूभक्तीनें तोपवी विश्वनाथा ॥ ९ ॥
 जगीं अन्नदाता तयासी न पाहे । कसा भूतप्रेता बहू भीत आहे ।
 ऐसे भातीचे वूडसी व्यर्थ डोहो । तरी तूं गुरू तारका पाठीं घेइ ॥१०॥
 जरी तारक पाठींशीं घेतलिया । न शिवे तुळा जाण हि मोहमाया ।
 किती पा मयाळागीं मितोसी पाही । गुरूचे कृपे तुछ होउनी जाई ॥११॥
 नको रे गुरू चेटकी जाण वारा । जयाचे कृपे काळ कापे थरारा ।
 असा श्रीगुरू लाधल्या काय उणें । तयासंगती जाणिवेलागीं घेणें ॥१२॥
 जगीं रे जरी जाहले ब्रह्मज्ञानी । तरी श्रीगुरूवाचुनी नाही कोण्डी ।
 जयाते नसे सद्गुरूची कृपा रे । तया मुक्तीचा मार्ग नाहीच वारे ॥१३॥
 सद्गुरू तरी सांगती दोन गोष्टी । करी तूं स्वधर्मा दया राख पोर्दी ।
 खरे याच शब्दी जिवा सार आहे । मवाते तराया थोर उपाय पाहे ॥१४॥
 मवाचें भयें काय मितोसी जाणा । हरी अंतरें आठवी तूं सुजाणा ।
 तया षोळखिऱ्या नसे जाण धिता । जयाचे कृपे मुक्ति होताती कांता ॥१५॥
 हरी तो कसा नाटकी सूत्रवारी । बहू भोग मोगी परी ब्रह्मध्यारी ।
 जयाची लीळा ब्रह्मपाते कळेना । असा तूधि तूं योळखी देवराणा ॥१६॥
 चळेना टळेना कधीं ब्रह्ममूर्ति । बदे बंद जाणा सदा ते चि कीर्ती ।
 असे पाहि रे पाहि रे पाहि बापा । तयादर्शनें शुक्ती जन्मलेपा ॥१७॥
 नसे शाम ना पीत ना श्वेत काही । असे गोबिरे दाटलें तेचि पाही ।
 तयाते सदा आठविताती योगी । झणूनी तूवा ध्याइरे जाण वेगी ॥१८॥

જયા તર્કિતાં તર્ક હા શીળ્યા હો । તયા જ્ઞાનદૃષ્ટી કરૂની પદા હો ।
 અસે લાહિજે સદ્રુચેનિ હાતે । જયાચે કૃપે વ્રજ હાતાસી યેતે ॥૧૯॥
 પરી વોટલાવા કસા જાણ સાધુ । જયાતે નસે વિપયાવા સમધુ ।
 સદા ભીન જો વોલતા નમ્ર વાધ્યા । જગી ધન્ય રે દાસ તો રાઘવાચા ॥૨૦॥
 વરી હે પરીક્ષા જીવા જાણ આતાં । જયાતે નસે મોહભોભાદિ ચિંતા ।
 ભૂતા પૂજનોં સર્વદા કામળ્યાચા । જગી ધન્ય રે દાસ તો રાઘવાચા ॥૨૧॥
 જયાચે મનિ ક્રોધ હા સંચરેના । વહૂસંકર્ષો ધર્મચુલ્લિ ઢલેના ।
 સ્વધર્મી રતિ વોલતો સત્ય વાધ્યા । જગી ધન્ય રે દાસ તો રાઘવાચા ॥૨૨॥
 અશા સાધુવેં સંગતી તેં અસો દે । કદા વિપદં ચુલ્લિ તે હે નસી દે ।
 સદા વૈષ્ણવપૂજની ચિત્ત રાહે । તયા મક્તીનેં કીર્તિભાગી ઘરા હો ॥૨૩॥
 જરી સંગતી સાધુચી લાધલિયા । રણે રે નસે તુજસી જીવરાયા ।
 પરી વોટલાવા ધરા જાણ સંતુ । નકો રે નકો વિપયાભાગીં શુંતું ॥૨૪॥
 અસા વિપયો લાગલા જાણ પાઠી । વહુતાચિયે છોમલા દૃઢ કંઠો ।
 દાણૂની ધરી નિસ્પૃહ સંગતીલા । કરી સાર્થકાસ ત્વરેં યાચિવેલા ॥૨૫॥
 આશાપાશ હા સર્વ સોદ્ધનિ દેઈ । તરી પાવશી સૂઝ તૂ રે સ્વદેહીં ।
 જરી પાહિજે તૂજલા દેવ આતાં । ધરી માનસોં શુભ વેદાર્થગીતા ॥૨૬॥
 નકો રે નકો દંમવાદ વિષાદ । અસાવા જિવા રાઘર્થોં પૂર્ણ છંદ ।
 નિરાલસ્યયોગેં સ્મરાવેં તયાતે । જિયેં તર્ક વિસ્મીત આનંદ હોત ॥૨૭॥
 નકો વા જિવા સંગ ત્યા દુર્જનાચા । જેયેં વ્યર્થ કાઠ જાતસે નરતનૂચા ।
 મના આવરૂની હિત તેચિ કરાવેં । રઘુનાયકા દૃઢ ચિત્તી ધરાવેં ॥૨૮॥
 આઢી હે જશી પાહતે મુંગટીતે । તસા દૃઢઈં સ્પાઈ રે ચિન્મયાતે ।
 આઢી હે જશી મુંગી હોઝનિ જાતે । તસા હોસી તૂ નિશ્ચયો રાખિ ચિત્તે ॥૨૯॥
 જિવા નિશ્ચયો રાખીસી યેક આતાં । તેળેં પાત્રસી સત્ય રે મોક્ષપંથા ।
 ગુરુવાક્ય હે માનસોં દૃઢ કિજે । તત્ત્વ શ્રેષ્ઠ તે અંતરોં સાઠવિજે ॥ ૩૦ ॥
 જેયેં વેદ નેતિ નેતિ દાણતાહે । આત્મારામ તૂ તે ચિ સર્વજ્ઞ પાહે ।
 સુખેં રે તુંવા પાદાવે આપળાતે । નુરે સર્વથા દૈવ હરીપદાતે ॥ ૩૧ ॥
 જિવા કાર રે સંશયો યુક્ત વાહસી । સ્વરૂપાસી રમતા મુલાશ્વાંચ હોસી ।

असाचि जरी भावि रे तू हरीते । हरी देहबुद्धि देतसे स्वात्मभार्ये ॥३२॥
 नको रे नको मोहो दारादिकाचा । तयासंगती सांपडे राम कैचा ।
 क्षणूनि तुंवा साधुलागी भजावे । बहुसंकटी दुःख ते नाठवार्थे ॥ ३३ ॥
 जीवा पाहिजे रे हित तूं आपणाते । सुखें चाळतां पाविजे स्वपदाते ।
 तया मार्गी रे सीम आतां निघावे । सुखाकारणें ग्राम तेंहि त्यजावे ॥३४॥
 जीवा पाहिजे तुजळा सुख आतां । तरी काम सोडी त्वरे वा स्वहिता ।
 नको क्रोध हा फार संतापकारी । तया त्यागुनी ध्याईरे नित्य हरी ॥३५॥
 जरी सोडीतां मोहो पुत्रादिकाचा । करी संग्रहो सअ रे शब्द व्याचा ।
 अति आदरें रक्षिजे त्या अनाथा । तया रक्षिता पावसी आत्महिता ॥३६॥
 असावे सदा नम्र त्या सज्जनाशी । न सेवी कदा वाढगे भाषणासी ।
 जीवा रे सदा हाचि संकल्प राहो । भूता देखिलिया समाधान पावो ॥३७॥
 दिसे सर्व ते प्रक्ष पाहूनी राहे । यदर्थीच तूं ग्रंथ शोधूनि पाहे ।
 नको रे कधी घेऊं तूं संशयाते । हरीरूप हि सर्व आदेत भूतें ॥ ३८ ॥
 जरी तूज पाटे हरीते पुजावे । तरी भूतमात्रा सदा तोषवावे ।
 तदा पावळीया पुजा त्या हरीळा । यदर्थि नको तूं धरूं संशयाळा ॥३९॥
 हरी सर्व ठाई असे वेद बोळे । तया निंदुनी रे जगी कोण चाळे ।
 क्षणूनी धरी वेद आज्ञा प्रमाणा । तयासारिखे जाण जीवा मुजाणा ॥ ४० ॥
 जीवा हो तुला वा बहू बोधवित्ती । परंतु तुमी संशई फार शक्ती ।
 तरी संशयो सोडुनी देई आतां । तया त्यागुनी चाळ रे मक्तिपंथा ॥४१॥
 सदा मुक्त तूं आससी जाण बापा । परी यत्न होसी धरीता त्रितापा ।
 क्षणूनी आता हित तूं वा करावें । रघुराजजिकारणे हो वरावे ॥ ४२ ॥
 बहु कष्टसी हिंढता गर्भवासा । आतां मानवा भूळसी व्यर्थ कैसा ।
 फरी रे त्वरे सार्थका या शरीरी । बरा घोळली जाण वा सूत्रधारी ॥४३॥
 तुझे देहो रे आसतां लोक तिन्हीं । भुलोनी तया हिंढसी व्यर्थ रानी ।
 नको रे करूं घून्न पंच्यास तेहि । तयामाजी वा सर्वथा सूख नाहीं ॥४५॥
 नको व्यर्थ रे दंई तूं या शरीरा । न सेवी शिताऊण हि मेघधारा ।
 धरी मात्र रे विश्व हे प्रक्ष आतां । नको दुष्ट चित्ती धरूं ते अहंता ॥४५॥

जया तर्कितां तर्क हा शीणला हो । तया ज्ञानदृष्टी करूनी पहा हो ।
असे लाहिजे सद्गुरूचेनि हाते । जयाचे कृपे मग्न हातासी येते ॥१९॥
परी बोळखावा कसा जाण साधु । जयाते नसे विषयाचा समधु ।
सदा लीन जो बोळता नम्र वाच्या । जगी धन्य रे दास तो राघवाचा ॥२०॥
वरी हे परीक्षा जीवा जाण आता । जयाते नसे मोहलोभादि बिता ।
भूता पूजनी सर्वदा कामव्याचा । जगी धन्य रे दास तो राघवाचा ॥२१॥
जयाचे मनि क्रोध हा संचरेना । बहूसंकटी धर्मबुद्धि ढळेना ।
स्वधर्मी रति बोळतो सत्य वाच्या । जगी धन्य रे दास तो राघवाचा ॥२२॥
अशा साधूचें संगती तें असो दे । कदा विपद् दुखी ते हे नसो दे ।
सदा वैष्णवपूजनी चित्त राहे । तया भक्तीनें कीर्तिलागी वरा हो ॥२३॥
जरी संगती साधुची लाधळिया । उणे रे नसे तुजसी जीवराया ।
परी बोळखावा खरा जाण सतु । नको रे नको विषयालागीं गुंतूं ॥२४॥
असा विषयो लागला जाण पाठी । बहुताचिये छोंबला दृढ कठी ।
क्षणूनी धरी निस्पृह संगतीला । करी सार्धकास त्वरे याचिवेळा ॥२५॥
आशापाश हा सर्व सोडूनि देई । तरी पावशी सूख तू रे स्वदेहीं ।
जरी पाहिजे तूजला देव आता । धरी मानसी शुष्य वेदार्थमीता ॥२६॥
नको रे नको दमवाद विवाद । असावा जिवा राघवीं पूर्ण छद ।
निराळस्ययोगें स्मरावें तयाते । जिथें तर्क विस्मीत आनंद होत ॥२७॥
नको वा जिवा संग त्या दुर्जनाचा । जेथें व्यर्थ काळ जातसे नरतूचा ।
मना आवरूनी हित तेचि करावें । रघुनायका दृढ चित्ती धरावें ॥२८॥
आळी हे जशी पाहतें मृगटीते । तसा दृढई व्याइ रे चिन्मयाते ।
आळी हे जशी मृगी होऊनि जाते । तसा होसी तूनिश्चयो राखि चित्तें ॥२९॥
जिवा निश्चयो राखीसी येक आता । तेणें पावसी सत्य रे मोक्षपंथा ।
गुरूवाक्य हे मानसी दृढ किजे । तव श्रेष्ठ ते अतरीं साठविजे ॥ ३० ॥
जेथें वेद नेति नेति क्षणताहे । आत्माराम तू ते चि सर्वज्ञ पाहे ।
मुखें रे तुंबा पाहावे आपणाते । नुरे सर्वथा दैव हरीपदाते ॥ ३१ ॥
जिवा फार रे सशयो युक्त वाहसी । स्वरूपासी रमता मुखाग्नीच होसी ।

असाचि जरी भावि रे तू हरीते । हरी देहबुद्धि देतसे स्वात्मआर्थे ॥३२॥
 नको रे नको मोहो दारादिकाचा । तयासंगती सापडे राम कैचा ।
 क्षणुनि तुंवा साधुलागी भजावे । बहुसंकटी दुःख तें नाठवावें ॥ ३३ ॥
 जीवा पाहिजे रे हित तूं आपणाते । सुखें चाळतां पाविजे स्वपदाते ।
 तया मार्गी रे सौम्र आतां निघावे । सुखाकारणें ग्राम तेंहि त्यजावे ॥ ३४ ॥
 जीवा पाहिजे तुजला सुख आतां । तरी काम सोडी त्वरें वा स्वहिता ।
 नको क्रोध हा फार संतापकारी । तया त्यागुनी प्याईरे नित्य हरी ॥ ३५ ॥
 जरी सोडीतां मोहो पुत्रादिकाचा । फरी संप्रहो सज्ज रे शब्द त्याचा ।
 अति आदरें रक्षिजे त्या अनाथा । तया रक्षिता पावसी आत्महिता ॥ ३६ ॥
 असावे सदा नम्र त्या सज्जनाशी । न सेवी कदा वाढगे भावणासी ।
 जीवा रे सदा हाचि संकल्प राहो । भूता देखिलिया समाधान पावो ॥ ३७ ॥
 दिसे सर्व ते ब्रह्म पाहूनी राहे । यदर्थीच तूं ग्रंथ शोधूनि पाहे ।
 नको रे कधी घेऊं तूं संशयाते । हरीरूप हि सर्व आहेत भूतें ॥ ३८ ॥
 जरी तूज घाटे हरीते पुजावे । तरी भूतमात्रा सदा तोपवावे ।
 तदा पावलीया पुजा त्या हरीला । यदर्थि नको तूं धरूं संशयाला ॥ ३९ ॥
 हरी सर्व ठाई असे वेद बोले । तया निंदुनी रे जगीं कोण चाळे ।
 क्षणुनी धरी वेद आज्ञा प्रमाणा । तयासारिखे जाण जीवा सुजाणा ॥ ४० ॥
 जीवा हो तुला वा बहू बोधविती । परंतु तुष्टी संशई फार शक्ती ।
 तरी संशयो सोडुनी देई आतां । तया त्यागुनी चाळ रे भक्तिपंथा ॥ ४१ ॥
 सदा मुक्त तूं आससी जाण बापा । परी बन्ध होसी धरीता त्रितापा ।
 क्षणुनी आतां हित तूं वा करावें । रघुराजजिकारणे हो करावे ॥ ४२ ॥
 बहु कष्टी हिंडता गर्भवासा । आतां मानवा भूळसी व्यर्थ कैसा ।
 फरी रे त्वरे सार्थका या शरीरीं । बरा वोळखी जाण वा सूत्रधारी ॥ ४३ ॥
 तुझे देही रे आसती लोक तिन्हीं । मुळोनी तया हिंडसी व्यर्थ रानी ।
 नको रे करूं घुम्र पंच्याग्र तेहि । तयामाजी वा सर्वथा सूख नाहीं ॥ ४५ ॥
 नको व्यर्थ रे दंडूं तूं या शरीरा । न सेवी शिताऊण्य हि मेघधारा ।
 धरी भाव रे विश्व हे ब्रह्म आतां । नको दुष्ट चिंती धरूं ते अहंता ॥ ४५ ॥

असे अहंकृती ते कदाहि नसो दे । हरी अर्पणा युधि ते हे वसो दे ।
 सदा सर्वदा आठवावे हरीते । तया आठविना स्वयं तेचि होते ॥४६॥
 क्षणूनि अतां प्यात जाइ हरीळा । मनी चिंतिता पावसी तूं गतीळा ।
 गती हे तुझी सज्जनामाजि पाही । तया संगतीनें गतिरूप होई ॥४७॥
 खरा शब्द रे मानी तूं सदुरुच्चा । तरी पावसी आत्मरूपासी साचा ।
 सदा मुक्त तूं आससी मुक्तयोगें । परी कथ्य होसी कसा दुष्टसंगें ॥४८॥
 तुझे रूप तूं न्याहळी रे उदारा । बरे लक्ष छाउनीया पाहे धीरा ।
 सदा लक्ष राहो तुझा याचि प्रंथी । तरी ते विरे रे तुझो जाण आंती ॥४९॥
 वदे सित्य भावें अशा आत्मबोधा । विवेकें सदा आदरें ग्रंथ शोधा ।
 आहे पाक हा सायूचे मोजनाचा । अति उत्तम स्याद अघ्यात्म प्याचा ॥५०॥

॥ श्लोक स्वामीचे समाप्त ॥ ७ ॥

पञ्चास श्लोक हे वदतां । कीर्तनीं येराग्य जाळे बहूता । प्राणी लागळे
 भक्तिपंथा । पंढरीनाथा हर्ष तेणें ॥ ६० ॥ सित्यस्वामीनीं समचरणीं ।
 मस्तक ठेवितां प्रेमेकरुनी । आळिगन देतो चक्रपाणी । आनंदेकरुनी
 ते वेळ्या ॥ ६१ ॥ मंगळ आरती होउनी तेथें । पांडुरंग अष्टक केळे
 निरुत्ते । ऐकावे ते सकळ श्रोते । जाय दुरीत तात्काळीं ॥ ६२ ॥

॥ श्रीसित्यस्वामीचें अष्टक ॥

निजशेष आंगा करुनी पळगा । वसे पाई गंगा जपाचे सुरंगा ।
 प्रपचासी दंगा करी स्वात्मरंगा । परब्रह्मळिंगा भजा पांडुरंगा ॥ १ ॥
 वसे त्या विहगा करुनी तुरंगा । रमा पादसंगा बरी पद्मीमगा ।
 लज्जा लोकसंगा पविती अनंगा । परब्रह्मळिंगा भजा पांडुरंगा ॥ २ ॥
 शिरीं शिष्यतुगा गिरीजा स्वसंगा । करी कामभंगा पदीं चिच रंगा ।
 तमाच्या पतगा वदे या अभंगा । परब्रह्मळिंगा भजा पांडुरंगा ॥ ३ ॥
 पदा आसि हूगा बरा सतसंगा । वदा या श्रीरंगा नरे नामी रंगा ।
 लज्जा दुष्टसंगा करा पापभंगा । परब्रह्मळिंगा भजा पांडुरंगा ॥ ४ ॥
 मना तूं कुरंगा धरी शब्दसंगा । बरी नियरंगा सुखें स्वात्ममोंगा ।
 असे मार्गधिगा जगाच्या प्रसंगा । परब्रह्मळिंगा भजा पांडुरंगा ॥ ५ ॥

नमा वेदसिंगा पूजा ज्ञानलिंगा । तुटे मायपिंगा फिटे आतिव्यंगा ।
 गुरुराजगंगा वरी तू तुरंगा । परब्रह्मलिंगा भजा पांडुरंगा ॥ ६ ॥
 मति दुष्ट गुंगा करी वृत्ति छंगा । सदा देहगंगावरी होये मुंगा ।
 तुजवीण छुंगा मजी भक्तचुंगा । परब्रह्मलिंगा भजा पांडुरंगा ॥ ७ ॥
 करा सित्तसंगा घरा हत्तरंगा । तरा या कूसंगा वरी शांति संगी ।
 नमा आत्मरंगा त्यजा या दुरंगा । परब्रह्मलिंगा भजा पांडुरंगा ॥ ८ ॥
 इयाप्रकारें पांडुरंगस्तयन । सित्तसमर्थ करीता जाण । प्रसन्न जाहाळे
 शक्तिमणीरमण । माळ काढून घातीली गळा ॥ ६३ ॥ ती माळिका
 वैजयंती । पंचप्रकार जाणिजे थोती । नीळमौक्तिकनैर्दुर्यज्योती ।
 सुढाळदीती माणिक्य हिरा ॥ ६४ ॥ वैजयंती जणावे तये । प्रसाद
 दिधला सित्तासी पाहे । जवळी दीन मी उभा आहे । घातली होये
 गळा माझ्या ॥ ६५ ॥ तेणे पंचभौतिकदेह पवित्र । संतस्तयनी होउनी
 पात्र । श्रीगुरुकृपा शिरीं छत्र । बदतसे वग्न साधुकथा ॥ ६६ ॥ पुढें
 कथा रत्नाळ बरवी । बदविती सद्गुरु लीळा लाघवी । सित्तचरीत्र पावन
 सधी । सकळ पुरवी काम मनीचे ॥ ६७ ॥ स्वतस्तित्थ राजारामी ।
 प्रघटले आपण स्वामी । मूर्तपणा दबडुनी ऊर्मी । स्वसुखधर्मी
 सहजस्थीती ॥ ६८ ॥ भक्तमंजीरीमाळप्रय । अर्घों चि पुरती मनोरथ ।
 सित्तचरित्रस्तयनाते । अध्याय होत सहावा हा ॥ ६९ ॥ अध्याय
 ॥ ६ ॥ अनु० अ० ॥ १०३ ॥ समाप्त ॥ अष्टक ॥ ३ ॥ संह्या
 अष्टक ॥ २४ ॥ श्लोक ॥ ५० ॥ अभग ॥ १ ॥ समाप्त ॥ श्रीकृष्णा-
 र्पणमस्तु ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ श्रीराम ॥ ७ ॥

अध्याय १०४

— श्रीसित्तस्वामी —

(पुढें चाल)

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामस्तु ॥ जय सहस्रसित्त

अनुमया । पांडुरंगा श्रीराघवा । पुराणपुरुषा रमाधवा । लिङ्गार्णवा
 सच्चिस्तुत्या ॥ १ ॥ जयजय गरुडयहना गौरीशप्रिया । गणगंधर्व
 गजानना हृदया । गोपालकृष्ण गवळणीजाया । गोवळीया गोरक्षमश्चका
 ॥ २ ॥ घनःशामा घनवृष्टिदा । घववनीतरूप परमशुद्धा । घटमट
 करीसी माया अविद्या । घोर सद्या तोडिती तूं ॥ ३ ॥ नरोत्तमा
 नरनारायणा । नाना शास्त्रे निरोपणा । नाना व्यक्ती कार्यकारणा ।
 नागेंद्रशयना निगमाधिपती ॥ ४ ॥ चराचरव्यापक चंद्रवंशा ।
 चरणशरणा संकटनाशा । ध्यामरधारी वाद्यवेशा । चंपकक्षेत्रनिवासा
 श्रीरघुपति ॥ ५ ॥ छत्रपति राजाधिराजा । छिद्रतारणी छंद विरेजा ।
 छमछमनृत्य जेथें बीजा । छेडसी सहजा दानवाते ॥ ६ ॥ जयजय
 जगनिवासा जगदोधारा । जळपतिशयना जळजसारा । जंगमस्थीर
 जठरविहारा । जडाजडविचारा जयभीहरि ॥ ७ ॥ घोळता स्तवन
 घोळचि राहे । निःशब्दीं तर्क काहीं न साहे । व्याप्यव्यापक अंतर्बाह्य ।
 रतकं काय जानकीपति ॥ ८ ॥ मार्गळ अभ्याई श्रीसिंहास । प्रसाद
 केळा पंढरीविडासे । ऐक्यता पावोनी प्रेमरस । जाळा सुरस कीर्तनविधी
 ॥ ९ ॥ देवमक्तासी कैचा भेद । येकस्वरूप दरीहर प्रसीध ।
 सव्यसेवक भाव शुद्ध । हा विनोद युगायुगी ॥ १० ॥ कृतायुगी
 शिवहरि । भज्यभजक परास्परी । त्रेती मारुति रुद्रावतारी । रावणारी
 श्रीविष्णु ॥ ११ ॥ द्वापारीत वैकुण्ठपाळ । देवकीचा जाहला बाळ ।
 गोपेश्वर गोपीका सकळ । श्रीदा केवळ परस्परें ॥ १२ ॥
 कळीमध्यें श्रीपांडुरंग । पुंडरीकाचे पुढें लिंग । कीर्तनाचा
 सदा रंग । गजर धींग होतसे पै ॥ १३ ॥ संतस्वरूप
 गुरुशिष्य । नटले आपण हरी महेश । जगदेद्वार करावयास ।
 साधुवेश धरीती पै ॥ १४ ॥ मछेंद्र श्रीगौरीपति । गोरक्ष पाहातां
 विष्णुमूर्ति । गहिनीराज तद्विभूती । शिवनिष्ठि ज्ञानेशहरी ॥ १५ ॥
 जनार्दन पंचवदन । येकनाथ श्रीद्वारकारमण । जयराम होडनी पुन्हा
 आपण । गोपाळ त्रिनयन उपदेशिळा ॥ १६ ॥ ऐसे सांगता अनेक

संत । गुरुशिष्यत्वे हरीहर विलसत । महारुद्र तो रामदास समर्थ ।
 कल्याण होत विष्णुवंश ॥ १७ ॥ सिधनाम स्वामी तेचि । प्रत्यक्ष
 मूर्ति मारुतीची । मानवरूपे विलसे साचि । लीळा तयाची श्रवण करा
 ॥ १८ ॥ हरिहरात्मक देवमक्त । ऐक्यस्वभाव मुळीचा युक्त । भेदवादी
 संदेहप्रस्त । मानिती द्वैत अज्ञानपणें ॥ १९ ॥ वामसव्य दोनीभाग ।
 शरीरी पाहातां येकाचि अंग । उमारंग रमारंग । ठाई अभंग येकात्मता
 ॥ २० ॥ असो मत्तवादी कथन असारे । अद्वैत कथा श्रवण सारे ।
 संतस्वरूपे सिधेश्वर । आख्यान पवित्र गाऊं तें ॥ २१ ॥ पद्याभ्याई
 पंढरीविलासे । प्रसादमाळा दिली स्वामीस । प्राप्त होता शिष्यास । जाळी
 प्रंपास स्फूर्ति पै ॥ २२ ॥ नमन फरनी भीचरणा । निघाळे सिध
 तेथुनी जाणा । समागमे पंढरीराणा । निरंतर भजनामाजो रत ॥ २३ ॥
 माहुळी क्षेत्रासी येऊन । नागेश भटासी दिळे दर्शन । प्राणायामसाधनीं
 तो जाण । केळे पावन तयाते ॥ २४ ॥ संगमक्षेत्र आणि सातारा ।
 अंगभाग मध्ये यरा । पवित्रस्थळ पाहुनी थारा । श्रीगुरुवरा सुख
 घाटळें ॥ २५ ॥ दिन सप्तक घास करितां । चमत्कार जाहाळा तत्पता ।
 ते अद्भुत श्रवण करितां । तुटे चिंता भवाची ॥ २६ ॥
 मार्गशीर्षमास विमुक्ती । याज्ञ निगडीस जात होती । आळी तेथें
 दर्शनाप्रती । नमन करिती स्वामीते ॥ २७ ॥ सातारकर ग्राहण ।
 यवतेश्वराचें करितां कथन । अकाळी आवि येती पूर्ण । धन्य स्यान तें
 जाणा ॥ २८ ॥ प्रथम आरतीस वृक्षासी मोहर । दुसरे दुपारतीस
 आवि साचार । तिसरे वेळे पिकोनी सारे । नैवेद्यप्रकार देवासी ॥ २९ ॥
 येक प्रहरांत त्रिविधलक्षण । यवतेश्वरमहात्म कथिलें तयानें । सिधनाथें
 करितां श्रवण । हास्यवदन केलें पै ॥ ३० ॥ वदे ग्राहण ते स्वामीथा ।
 विनवणी माझी हे चि पाया । न कळे अर्थ माझे हृदया । हास्य सखया
 फां केलें ॥ ३१ ॥ श्रीसिध तेव्हा वदती । त्रिविधविचार अथवा
 जगती । तीन काळ प्रसदी होती । गुणत्रयस्थिती सफळ जन ॥ ३२ ॥
 सर्वांठाई रघुनायक । लीळा तयाची सर्वत्र येक । भाव तेव्हा होतसे

देख । पहा कौतुक येथेंचि आता ॥ ३३ ॥ घूपदोपनेष्य करून ।
 प्रार्थना केली फळें दे क्षणोन । मोदर ताकाळ आता जाण । पाहती
 नैनें जन सारे ॥ ३४ ॥ अर्ध घटकेनें ते येथीं । फळें येउन समप्र
 पिकलीं । तोडुनी स्वये करकमळीं । अर्पण केली यात्रेकन्या ॥ ३५ ॥
 त्रिप्रेक्ष तो चाकाटला । दृढ धरीले पदकमळा । जयनयकार अन्वा
 जाळा । गाती यशाळा नरनारी ॥ ३६ ॥ धन्यधन्य ते सिद्धचरीत्र ।
 अन्नग करिता जीव परित्र । आणिक नवल ऐका गिचित्र । जेणे द्यतंत्रपद
 पाविजे ॥ ३७ ॥ कीर्ती फाकता शहरांत । लोक येतीं मद्धत
 तेथें । मनो धरुनी अनेक हेत । परमार्थ कवणा नानवे
 ॥ ३८ ॥ तेणे श्रीसां येउनी कंटाळा । सोढीले तया निवांतस्थळा ।
 जरांडापर्वत अवलोकीळा । न कळतां कवणाळा निवुनी गेले ॥ ३९ ॥
 श्रीमारुतीचें घेउनी दर्शन । अष्टक केळें जाण । माय धरुनी करिता
 पठण । प्रत्यक्ष हनुमान भेटी देत ॥ ४० ॥

॥ श्रीसित्यनाथविरचित मारुति अष्टक प्रारम्भ ॥

महा संकटीं आठवावे कपीळा । तया आठविता कळिकाळ गेळा ।
 क्षणुनी आता सांगणें हेंचि मात्रें । जीवा मारुतीलागीं तूं नित्य ध्यावें ॥१॥
 सखा रामजीचा असे पूर्ण जाणे । सुमित्रामुखा रक्षी की हाचि प्राणें ।
 आणी आचळा हस्तकी हा स्वभावें । जिवा मारुतीलागीं तूं नित्य ध्यावें ॥२॥
 सीताशोकहर्ता वनालागीं भगी । पुरी जाळिडी जाण ते रूक्म आगीं ।
 कमा रक्षिळा भक्त हे काय गावें । जीवा मारुतीलागीं तूं नित्य ध्यावें ॥३॥
 शरण्यास रक्षी असा धर्म ज्याचा । महासकटी तारीतो स्वामी साचा ।
 तया गाउनी सदा नम्र व्हावे । जीवा मारुतीलागीं तूं नित्य ध्यावें ॥४॥
 कसा वल्ल रुद्रावतारा धरीतो । स्वलीळेचि जाणा तीव्रमाया हरीतो ।
 तयामर्तीलागीं मना दृढ व्हावें । जीवा मारुतीलागीं तूं नित्य ध्यावें ॥५॥
 मजे त्या त्वरे संकटीं सोडविने । स्वमयस्वरूपी जीवा मेळविने ।
 तया मानमीचे असे सर्व ठावे । जीवा मारुतीलागीं तूं नित्य ध्यावें ॥६॥
 क्षणुनी सदा हित ते आचरावें । निरंतर मना रामदूता मजावे ।

तरी वायूचा सूत प्रत्यक्ष पावे । जीवा मारुतीलागी तूं नित्य ध्यावें ॥७॥
 असे आष्टक वर्णिले मारुतीला । तेणें आत्मसिंघी जीव हा शिव जाला ।
 तयाचे गुणी वा भवी या तरावें । जीवा मारुतीलागी तूं नित्य ध्यावें ॥८॥

॥ इति सिद्ध अष्टक समाप्त ॥ ७ ॥

अष्टश्लोकांत हनुमंतस्तुती । तेणें संतुष्ट जाला मारुती । अष्टसिंघी
 प्रघटल्या क्षिती । हात जोडीती श्रीसिंघा ॥ ४१ ॥ अभेदे श्रीराम
 हनुमान । सर्वसिंघी रावती जाण । असो सिंघांनी करुनी पूजन । केळें
 कीर्तन जरंज्यावरी ॥ ४२ ॥ नंतर निघोन चरेप्राप्तास । आले समर्थ श्रीसिंघ-
 रामदास । गुंफा बांधोनी केला वास । चतुर्विधमास तये स्थळा ॥ ४३ ॥
 देशोदेशांचे येतो संत । प्ररक्षरें प्रेमा अद्भुत । प्राणी तेथील केले
 पुनीत । दाखिला पंथ भक्तीचा ॥ ४४ ॥ स्वदासाचे गृह तेथें । जाणुनी
 राहिले श्रीगुरुनाथ । प्रथ आदरिला श्रोती येथें । सांगणें कथे तें सर्व
 ॥ ४५ ॥ कल्याणांश जन्मला उदरी । कोण पुरुष तो अवतारी ।
 गुरुभक्तासी तया जठरी । भवतमारी जन्मविले ॥ ४६ ॥ तें सविस्तर
 प्रकरण । सांग दणतां आदरे करून । वक्त्याते करुनी नमन । प्राप्त
 सांगणें जन्मांतर कथा ॥ ४७ ॥ शिवकंचिविष्णुकंचि । क्षेत्र
 स्मार्तवैष्णवाची । भूमंडळी प्रसिद्ध साचि । महिमा तयाची अधिक
 पै ॥ ४८ ॥ शिवकंचित आपया दीक्षित । परम भाविक विद्वान्
 पंडीत । प्रतिसूर्य ब्राह्मण समर्थ । दीक्षा स्मार्त जयाची ॥ ४९ ॥
 शिवस्मरणी सदा रत । जीवित्व कैचें उरेल तेथ । त्रिकाळ स्नान
 संध्या करीत । पूजा सतत कालत्रई ॥ ५० ॥ रुद्राक्षभूषण जटामार ।
 रुद्राभिषेक निरंतर । आराधिती गिरीजावर । शुचिर्भूत फार भस्म
 आंगी ॥ ५१ ॥ सोईध्वनि अखंड स्मरणी । जडोनी ठेला शिव नैनां ।
 चराचर पाहातो जनी । गूळपाणी दिसताहे ॥ ५२ ॥ अनृत अविश्वास
 स्वर्गी जया । न स्वर्थे कदा या हृदया । भग्नभुजनी रंगली काया ।
 धर्म आपया दीक्षित ते ॥ ५३ ॥ पंच महायज्ञ शास्त्रोक्त । गृहस्थाश्रम
 उपाचा शोभत । अग्निहोत्र निराजीत । अतिविलसत यज्ञशाला ॥ ५४ ॥

यज्ञपुरपाचें आराधन । फेळें येकाग्र मक्तीनें । अतिधीचें नित्यपूजन ।
 अन्नदान सर्वाभूतीं ॥ ५५ ॥ वैश्वदेवाचिये अंती । कोणां येवो अन्नार्थी ।
 शिवासम ते मानुनी मूर्ति । तृप्त करीती अन्नोदके ॥ ५६ ॥
 ऐसा नित्य जयाचा नेम । वर्तलें तेथें अद्भुत प्रेम । तो श्रवण करीता
 धर्म । टळे अधम भवव्यथा ॥ ५७ ॥ ब्रह्महत्तारी पातकी पूर्ण । आळा
 अकस्मात तेथें ब्राह्मण । तयाजवळीं फाळें वसन । विम्बानें तें फेलेसे
 ॥ ५८ ॥ काकवळी टाकीते वेळे । द्विजवरा त्या अवलोकिले ।
 क्षणती कोण रे तूं कोठीळ । मळकटलें दिसे वस्त्र ॥ ५९ ॥ तब त्या
 पतितासी चवकट लागली । शिव शिव वाणी गर्जिल्ली । रुधिर
 श्रवले त्याचे कपाळी । मूर्छा पातली ते वेळा ॥ ६० ॥ आपया दीक्षित
 स्वहस्तें । उदक सिंचिता तयावरुते । सावध होउनी सांगे वृत्तांत ।
 महापतित असे क्षणुनी ॥ ६१ ॥ दीक्षित महाराज दयाधन । ब्रह्मवैद्य
 परीपूर्ण । क्षणती ये ज्ञान करून । करी भोजन पंक्तीसी ॥ ६२ ॥
 पातक्यासी तया हर्ष जाळा । आंघोळी सारुनी तात्काळ आळा ।
 चरणांवरी मस्तक ठेविला । भोजनी बैसला तीर्थ घेउनी ॥ ६३ ॥
 हे कळतांचि सकळ क्षेत्रस्या । धावले काखेसी घेउनी पोथ्या । क्षणती
 बाहेर यावें आपया दीक्षिता । कैसें पतिता पंक्तीसी घेतला ॥ ६४ ॥
 ब्राह्मण येता स्वगृहासी । आसनें देउनी तयासी । नमन करुनी
 आदरेसी । विज्ञाप्तीसी आरंभिले ॥ ६५ ॥ त्रिवाच्य करीता शिवस्मरण ।
 पतित जाळा तो पावन । प्रायश्चित्त घडलें पूर्ण । घेतला क्षणून पंक्तीसी
 ॥ ६६ ॥ दीक्षीतवचन ऐकुनी सर्वा । खवळळा क्रोध भूदेवा । बदती
 अवध्या पोथ्या बुडवा । संस्कार करा नामस्मरणें ॥ ६७ ॥
 मोंजी लग्न आदिकरून । प्रायश्चित्तें समग्र जाण । ते हि
 करा शिव शिव क्षणून । काय कारण वेदशास्त्रावें ॥ ६८ ॥
 सर्वां ऐसें बोलतां वाचे । आपया दीक्षित सर्वज्ञ साचें । उच्चर देती तया
 नेमाचें । बीज नामाचें प्रणवाशीं पै ॥ ६९ ॥ वेदासी ॐकार मूळ ।
 तेथुनी शास्त्रें सकळ । नाम चि प्राधान्य केषळ । पहा प्रांजळ अनुभव

॥ ७० ॥ आदो कर्मासी प्रारंभ करीता । आचमनोक्त ते तत्वता । आदि
अती नामापरता । नाहीं सर्वथा विचार पै ॥ ७१ ॥ पुराणप्रसिद्ध
नाम महिमा । व्यासेक्तीसी नाहीं सीमा । चतुर्मुखाचा तो हि ब्रह्मा ।
स्मरे नामा वेदाबाधी ॥ ७२ ॥ वेवाद होता परस्परें । अपूर्व वर्तलें तें
बरे । आप्रही एक विप्रेन्द्र । वदे विचित्र ते वेळा ॥ ७३ ॥ क्षणे
शिवस्मरणानें जाळा पुनीत । तरी नदीनें खावी डाळ निश्चीत । आह्मी
धेऊ मग पक्कीते । नातरा वाळीत तुझा दोषा ॥ ७४ ॥ आपया समर्थ
भगवत्भक्त । क्षणे उशीर कासया घेयें । आणवा डाळ भाताच त्वरीत ।
ठेवा निश्चीत नंदीपुढें ॥ ७५ ॥ छळकें तें तें तात्काळ । आणविली
हरबन्याची डाळ । दुरडी भरनी मोठी प्रवळ । नंदीजमळ ठेवियेली
॥ ७६ ॥ भक्तवडळ करुणाघन । कैलासपतिगिरिजारमण । नाममाहात्म्य
तयाचें खरें करणें । लाज राखणें दासाची ॥ ७७ ॥ नदिकेश्वराचे द्वर्द्व ।
प्रगटले हिमनगजागई । वर्तले विचित्र ऐका ते हि । सरकला मही
पाषाण तो ॥ ७८ ॥ दुरडीत तोंड घाडून । डाळ भाक्षिली समप्र
जाण । पहाती सकळ प्राक्षण । आले शरण दीक्षितासी ॥ ७९ ॥
ददप्राय नमस्कार । घाडिली तेव्हां नारीनर । अनुताप होउनी त्याजिली
घरे । धरिला विचार परमार्थ ॥ ८० ॥ असो ऐसे भगवत्भक्त । महासमर्थ
आपया दीक्षित । श्रिमजनी सदा रत । अग्निसेवेंत सर्वदा ॥ ८१ ॥
तयाचे अवतार नरसिंह नामें । देह धरीले भक्तीसी प्रेमें । उदमी
शक्ती वरीली नेमें । भाविक परम सत्त्वस्थ मूर्ति ॥ ८२ ॥ पूर्वाम्यासें
आपा क्षणती । मागील चिन्हें आंगी आह्मी । अगळ तो चि नळ
युक्ती । वल्पाण बदती कळीत तया ॥ ८३ ॥ तो चि पुन्हा
श्रीगुरुसेवे । तया उदरीं जन्मला स्वभावें । तृतीयोण्यापांत ते सर ।
वर्णिले वरें मार्गें पै ॥ ८४ ॥ समाधिपरीयेंत लीळा सारी । तिसरे
अध्यापांत गाईली थोरी । आतां ऐका घोते चतुरी । प्रेमळहरी सिद्ध-
कथन ॥ ८५ ॥ चरेगावीं सिद्धनाथें । वाहनव्य केले कांही तेंचें ।
उत्थरोनी शिष्यबुळाते । आले समर्थ वासेगावीं ॥ ८६ ॥ भाविक-

द्विज तेथील मोरू । भावार्थस्वरूपी अचळ धुरू । तयासी करविटा
 ज्ञान विघ्यारू । सुकृतमेरू घन्य तयाचा ॥ ८७ ॥ उपदेश काढनी
 शिष्याहाती । केळी स्वईछें तेथें वस्ती । ग्रामस्थजना लाढनी भक्ती ।
 भजन करविती सर्वाते ॥ ८८ ॥ राजारामी करुनी आज्ञा । प्रयोधिळे
 मोरूब्राह्मणा । निष्टा तयाची फार जाण । छंद मना गुरुचरणी ॥ ८९ ॥
 तेणेयोगें संकटें तयाचीं । निवारीलीं फार साचीं । दयाळु गुरुमाय
 आमुची । दवडी दासाची विघ्नें तां ॥ ९० ॥ जे जे सिद्धसांप्रदाई ।
 तयासी रक्षी श्रीगुरुआई । सयचिंता नसे काहीं । ध्याता हृदई आराम
 दे ॥ ९१ ॥ फाशीग्राम पुण्यभूषि । तेथें राहिळे सिद्धस्थामी । भजनी लाढनी
 प्राणी नेमी । चित्तुखधामी निघाळे मग ॥ ९२ ॥ विश्रामपुरासी येऊन ।
 पवित्र केळे स्वशिष्यसदन । श्रीरामाचे जेथें स्थापन । केळें अर्चन स्वयें पै
 ॥ ९३ ॥ मठासी येता सद्गुरुस्वामी । दुसरी केवळ रामनवमी । मंडप घालुनी
 सप्रेमी । वाजती नेहमी मंगळतुरे ॥ ९४ ॥ ब्राह्मणभोजन कीर्तनपझ ।
 प्रत्यहि हांतसे सहजी जाण । आशालक्ष्म्य घेती दर्शन । करीती नमन
 नरनारी ॥ ९५ ॥ त्रिकालपूजा सिद्धाची । आवडीकरून होतसे
 साधि । दीनयत्नळता नेमाची । पुरवी दासाची आवड पै ॥ ९६ ॥
 येकमासपर्यंत । विश्रामपुरी उच्छाव होत । येती भेटीसी महापंडीत ।
 होती कृतार्थ श्रीदर्शन ॥ ९७ ॥ जन्मांतरीचा योगनिष्ठ । आळा
 पुराणिक भक्तिनिष्ठ । जोडुनी तेणें करसंपुष्ट । वदवा स्पष्ट
 चरीत्रस्तुति ॥ ९८ ॥ तें स्तवन छोकपर । ऐकता सकळ कामना
 परे । यास्तव लिहीणें प्रकार । धवण सादर करावें पै ॥ ९९ ॥

जेव्हां अधर्म पृथ्वीवरी भार होतो ।
 तेव्हां सहस्रउदनाप्रति भार हो तो ॥
 नाहीं तरी शिरीं सर्प साच राहे ।
 त्या अनतभारशयना किती हो घरा हे ॥ २ ॥
 पृथ्वीनिमित्त अवतार हरी करीतो ।
 जो पातकें अखिळ काळुष्ठें हरीतो ॥
 अशेकरूनि अधवा घरी रूप नाना ।
 तेव्हांचि साधुजन हो करिती तनाना ॥ ३ ॥

धर्म साधुनि अधर्म तूटाया । भाविकास मजबूच तूटाया ।
 दुष्टभार हरी तो अवनीचा । उच जन्म अधवा नव नीचा ॥ ४ ॥
 मछादि जन्मे करुनी उदड । त्या त्या प्रसंगीं हरी तो चि बड ।
 द्वाणुनि त्रेतायुगी राम जाळा । आशासी रूद्रे अवतार केळा ॥ ५ ॥
 हृदय हरहरीचे वर्णिती वेद सारे ।
 द्वाणुनि हरीहराचा भेद नाहीं असा रे ।
 हर त्यजुनि जाळा बान्जरी वेशधारी ।
 पश्यनुत हो तो रामचंद्रातारी ॥ ६ ॥
 भूकन्या प्रकृति असे जनकजा जाळी तसा मारुती ।
 जाळा अंजनिपुत्र रुद्र द्वाणुनी सौमित्र शेपाकृती ॥
 माराया दशकदरा अवचे जाळे अयोध्यापुरी ।
 सकेताप्रति साधीलें जनीसुते उड्डाण लकेवरी ॥ ७ ॥

काहीं हें न धरीच मयशका । जाळींच अवधी मग लंका ।
 शोधीली जनकजा मग सीता । जी बळे हरुनी राक्षस नेतो ॥ ८ ॥
 लकेत जे राक्षस सगराते । करुनी मेळे मग सागराते ।
 आळे पुन्हा क्षेत्रिकूळांत मराया । दुर्यावनादि रण ते कराया ॥ ९ ॥
 यदुकुळी कितियेक कितेक हे । मष्ट बळाट्यव कौरव नीच हे ।
 म्हणुनी पार्थकरें हरी धाडीतो । यमपूरासी धधमय तोडी तो ॥ १० ॥
 सव ते कलियुगी जगभोंदु । दाविती करुनां वेश सुसाधु ।

द्विज तेथीळ मोरू । भावार्थस्वरूपी अचळ धुरू । तयासी करविळा
 ज्ञान विष्यारू । सुकृतमेरू घन्य तयाचा ॥ ८७ ॥ उपदेश करुनी
 शिष्याहाती । फेळी स्वईछें तेथें वस्ती । ग्रामस्थजना लावनी भक्ती ।
 भजन करविती सवति ॥ ८८ ॥ राजारामी करुनी आज्ञा । प्रबोधिले
 मोरूब्राह्मणा । निष्टा तयाची फार जाण । छंद मना गुरुचरणीं ॥ ८९ ॥
 तेणेयोगें संकटें तयाचीं । निवारीलीं फार साचीं । दयाळु गुरुमाय
 आमुची । दयडी दासाची विघ्नें तीं ॥ ९० ॥ जे जे सिद्धसाप्रदाई ।
 तयासी रक्षी श्रीगुरुआई । भयचिंता नसे काही । घ्याता ह्मई आराम
 दे ॥ ९१ ॥ फाशीग्राम पुण्यभूमी । तेथें राहिले सिद्धस्थामी । भजनी लावनी
 प्राणी नेमी । चिंतुलधामी निघाले मग ॥ ९२ ॥ विश्रामपुरासी येऊन ।
 पवित्र केले स्वशिष्यसदन । श्रीरामाचे जेथें स्थापन । फेळें अर्चन स्वयें पै
 ॥ ९३ ॥ मठासी येता सद्गुरुस्वामी । दुसरी कैवळ रामनरमी । मढप घालुनी
 सप्रेमी । वाजती नेहमी मंगळतुरे ॥ ९४ ॥ ग्राहणभोजन कीर्तनपझ ।
 प्रत्यहि होतसे सहजी जाण । आगालशुध घेती दर्शन । करीती नमन
 नरनारी ॥ ९५ ॥ त्रिकाळपूजा सिद्धाची । आवडीकरून होतसे
 साचि । दीनवत्तळता नेमाची । पुरखी दासाची आवड पै ॥ ९६ ॥
 येकमासपर्यंत । विश्रामपुरी उट्याव होत । येती भेटोसी महापंडीत ।
 होती कृतार्थ श्रीदर्शने ॥ ९७ ॥ जन्मांतरीचा योगनिष्ठ । आला
 पुराणिक भक्तिनिष्ठ । जोडुनी तेणें करसपुष्ट । वदटा स्पष्ट
 चरीत्रस्तुति ॥ ९८ ॥ तें स्तवन छोकपर । ऐकता सकळ कामना
 पुरे । यास्तव लिहीणें प्रकार । श्रवण सादर करावें पै ॥ ९९ ॥

जेव्हा अधर्म पृथ्वीवरी भार होतो ।

तेव्हा सहस्रवदनाप्रति भार हो तो ॥

नाहीं तरी शिरीं सर्प साच राहे ।

त्या अनंतभारशयना किती हो घरा हे ॥ २ ॥

पृथ्वीनिमित्त अवतार हरी करीतो ।

जो पातकें अखिळ कालकृतें हरीतो ॥

अंशेरूनि अथवा धरी रूप नाना ।

तेव्हाचि साधुजन हो करिती तनाना ॥ ३ ॥

धर्म साधुनि अधर्म तूटाया । भाविकास भवबंध तूटाया ।

दुष्टभार हरी तो अवनीचा । उंच जन्म अथवा नव नीचा ॥ ४ ॥

मछादि जन्मे करनी उदंड । त्या त्या प्रसर्गी हरी तो चि बंड ।

छगुनि त्रेतायुगी राम जाळा । आशासी रूद्रे अवतार केळा ॥ ५ ॥

हृदय हरहरीचे धर्णिती वेद सारे ।

छगुनि हरीहराचा भेद नाहीं असा रे ।

हर त्याजुनि जाळा वानरी वेशधारी ।

पवनसुत हो तो रामचंद्रावतारी ॥ ६ ॥

भूकन्या प्रकृति असे जनकजा जाळी तसा मावती ।

जाळा अंजनिपुत्र रुद्र छगुनी सौमित्र शेपाकृती ॥

भाराया दशकंदरा अवघे जाले अयोध्यापुरी ।

संकेताप्रति सार्धीलें जनीसुतें उड्डाण डंकेवरी ॥ ७ ॥

काहीं हें न धरींच मयशंका । जाळीच अवधी मग छंका ।

शोधीली जनकजा मग सीता । जी वळे हरनी राक्षस न्हेतो ॥ ८ ॥

छेकत जे राक्षस संगराते । करुनी मेळे मग सागराते ।

आले पुन्हा क्षेत्रिकूळांत मराया । दुर्योधनादि रण ते कराया ॥ ९ ॥

यदुकुळी कितियेक कितेक हे । मद्र बळाडव कौरव नीच हे ।

महगुनी पार्थकरे हरी धाडीतो । यमपूरासी घरामय तोडी तो ॥ १० ॥

संव ते कलिपुगी जगभोंदु । दाखिती करुनां वेश सुसाधु ।

द्विज तेथील मोरु । भावार्थस्वरूपी अचळ धुरु । तयासी करविला
 ज्ञान विष्यारु । सुकूनमेरु घन्य तयाचा ॥ ८७ ॥ उपदेश करुनी
 शिष्याहाती । फेळी स्वईठें तेथें वस्ती । ग्रामस्थजना लाउनी मक्ती ।
 भजन करविती सर्वाते ॥ ८८ ॥ राजारामी करुनी आज्ञा । प्रबोविले
 मोरुमाझणा । निष्टा तयाची फार जाण । छंद मन गुरुचरणी ॥ ८९ ॥
 तेणेयोगें सकटें तयाचों । निगारीलों फार साची । दयाळु गुरुमाय
 आमुची । दबडी दासाची विघ्नें तीं ॥ ९० ॥ जे जे सिद्धिसापदाई ।
 तयासी रक्षी श्रीगुरुआई । भयचिंता नमे कांहीं । घ्याता हृदई आराम
 दे ॥ ९१ ॥ काशीग्राम पुण्यभूमि । तेथें राहिले सिद्धस्वामी । भजनी लाउनी
 प्राणी नैमी । चित्सुखधामी निवाले मग ॥ ९२ ॥ विश्रामपुरासी येऊन ।
 पवित्र केले स्वशिष्यसदन । श्रीरामाचे जेथें स्थापन । केलें अर्चन स्वयें पै
 ॥ ९३ ॥ मठासी येता सद्गुरुस्वामी । दुसरी कैयळ रामनवमी । मळप घालुनी
 सप्रेमी । बाजती नेहमी मगळतुरे ॥ ९४ ॥ ब्राह्मणभोजन कीर्तनयज्ञ ।
 प्रत्यदि हातसे सहजी जाण । आगळष्टथ घेती दर्शन । करीती नमन
 नरनारी ॥ ९५ ॥ त्रिकाळपूजा स्त्रियांची । आवडीकरून होतसे
 साचि । दीनव्रतळता नेमाची । पुरवी दासाची आवड पै ॥ ९६ ॥
 येकमासपर्यंत । विश्रामपुरी उल्लास होत । येती भेटांसी महापंडीत ।
 होती कृतार्थ श्रीदर्शने ॥ ९७ ॥ ज-माठरीचा योगनिष्ठ । आळा
 पुराणिक भक्तिनिष्ठ । जोडुनी तेणें करसपुष्ट । बदला स्पष्ट
 चरीव्रस्तुति ॥ ९८ ॥ ते स्तवन ग्रेकपर । ऐकता सकळ कामना
 पुरे । यास्तव लिहीणें प्रकार । श्रवण सादर करावें पै ॥ ९९ ॥

॥ ह्येकर श्रीसिद्धाच्यान प्रारम ॥

जेव्हा अघर्म पृथ्वीवरी भार होतो ।
 तेव्हा सहस्रनदनाप्रति मार हो तो ॥
 नाही तरी शिरीं सर्प साच राहे ।
 त्या अनंतभारशयना किती हो घरा हे ॥ २ ॥
 पृथ्वीनिमित्त अवतार हरी करीतो ।
 जो पातकें अखिळ काळकृतें हरीतो ॥
 अंशेकरुनि अथवा घरी रूप नाना ।
 तेव्हाचि सावुजन हो करिती तनाना ॥ ३ ॥

घर्म साधुनि अघर्म तूटाया । भाविकास भवबंध तूटाया ।
 दुष्टमार हरी तो अवनीचा । उंच जन्म अथवा नव नीचा ॥ ४ ॥
 मछादि जन्मे करुनी उदंड । त्या त्या प्रसंगीं हरी तो चि बंड ।
 क्षणुनि त्रेतायुगी राम जाळा । आशासी रुद्रे अवतार केळा ॥ ५ ॥
 हृदय हरहरीचे वर्णिती वेद सारे ।
 क्षणुनि हरीहराचा भेद नाहीं असा रे ।
 हर त्यजुनि जाळा धान्जरी वेशधारी ।
 पवनसुत हो तो रामचंद्रानतारी ॥ ६ ॥
 भूकन्या प्रकृति असे जनकजा जाळी तसा मारुती ।
 जाळा अंजनिपुत्र रुद्र क्षणुनी सौमित्र शेपाकृती ॥
 माराया दशकदरा अवघे जाळे अयोध्यापुरी ।
 संकेताप्रति साधीलें जनीसुतें उड्डाण उंकेवरी ॥ ७ ॥

काहीं हें न धरीच मयशका । जालीच अवधी मग उंका ।
 शोधीली जनकजा मग सीता । जी वळे हरुनी राक्षस न्हेतो ॥ ८ ॥
 उंकेत जे राक्षस संगराते । करुनी मेळे मग सागराते ।
 आळे पुन्हा क्षेत्रीकूडात मराया । दुर्योधनादि रण ते कराया ॥ ९ ॥
 यदुकुळी कितियेक कितेक हे । मद्र बळाव्यव कौरव नीच हे ।
 म्हणुनी पार्थकरें हरी धाडीतो । यमपूरासी घरामय तोडी तो ॥ १० ॥
 संव ते कलियुगी जगमोडु । दाविती कहनी येत सुसाधु ।

कामीनी मनी घरनी हराया । पुढतीच नरकाप्रति जाया ॥ ११ ॥

टिळा टोपी माळा करुनि स्वगृही वस्त्र भगवी ।

किरे देशोदेशी अनुग्रह करायासि अघवी ।

हराया अर्घाति वचन मधुरोद्गार पटुसा ।

मनी परमार्थाचा लव्हि न दिसे साच फटुसा ॥ १२ ॥

सांगती शरण श्रीगुरु जावें । सर्व त्या तनुघनादिक द्यावें ।

घे अनुग्रह षळेंचि धरावा । पुढतीच अर्थ मग हरावा ॥ १३ ॥

हेतु हाचि घरनी मनी । सेविताती गुरू नित्य कामीनी ।

पावती विषयसौख्य यामिनी । पुढतिच निर्याशि साधुनी ॥ १४ ॥

विघ्यारे पाहाताचि पाखांड सारे । कडीचे सखे भ्रष्ट केले जगा रे ।

मधुमांस भक्षुनिया शांत होते । असे काय हो पूर्वीचे संत होते ॥ १५ ॥

झोण्ही झणेल अघवी तरी संतनिंदा ।

केळी न म्या संतसमेशी मिंदा ॥

संती कूसंत तरी अंतराचाचि खोटा ।

प्रमंजनसुत स्वप्ने प्रबळ रुद्र तापसी ।
 चिरंजीव हरी करी जन्म कुट्टे जननियेकुशी ।
 करी मग कृपा बरी अवधुतावरी साधुता ।
 धरुनि जग उत्तरी हरी दीनजनाची व्यथा ॥ २० ॥
 अधीच कळी भ्रष्ट त्यांत जन दुष्ट हे तारणें ।
 क्षणूनि अवतार घे प्रथम रामदास आपण ।
 शिवाजि नृप दुसरा कल्याण हो ।
 भशा चरीत्र वर्णने कवि जनासी कल्याण हो ॥ २१ ॥
 वाळी बघूनि दिधला घर श्रीपतीनें ।
 होसीळ कळीत नृप तू शिव सन्मतीनें ॥
 नसतापराध बधीला तूज आत्मवधा ।
 कसे करूं सुश्रुत धातिमकीचे प्रवधा ॥ २२ ॥
 नळाळा वदे श्रीपती शेषपंडु ।
 कळीमाजि होसी कल्याणसाधु ।
 मवाब्धि तरायाशी श्वेत स्वहस्तें ।
 नळा निर्मिला घन्य केळे समस्तें ॥ २३ ॥
 क्षणूनि शिवाजी नृपछत्र जाला ।
 दुजा शिष्य कल्याण ह्मणतो जयाळा ।
 असे दोनी जाले मताते कराया ।
 जनी नाव केळी दिना उत्तराया ॥ २४ ॥

श्रीरामनामामृतपानवृत्ती । कधी नव्हे हनुमता सुवृत्ती ।
 क्षणूनि कल्याण युपता बरीतो । नळासवे जन्म पुन्हा करी तो ॥ २५ ॥
 श्रीरामदास अवतार जसा तसा रे ।
 प्या सितधराज वदती अवनीत सारे ।
 शाहील्य गोत्र ऋगू आश्रयायन ।
 जोसीतिनामे द्विज पुण्यवान ॥ २६ ॥

कामीनी मनी धरुनी हराया । पुढतीच नरकाप्रति जाया ॥ ११ ॥

टिळा टोपी माळा करुनि स्वगृही वद्ध भगधी ।

निर देशोदेशी अनुग्रह करायासि अधवी ।

हराया अर्थाते वचन मधुरोद्गार पटुमा ।

मनी परमार्थाचा लवहि न दिसे साच फटुसा ॥ १२ ॥

सांगती शरण श्रीगुरु जावें । सर्व त्या तनुधनादिक द्यावे ।

वे अनुग्रह घळेंचि धरावा । पुढतीच अर्थ मग हरावा ॥ १३ ॥

हेतु हाचि धरुनी मनी । सेविताती गुरू नित्य कामीनी ।

पावती विषयसौख्य यामिनी । वृढतिच निर्याशि साधुनी ॥ १४ ॥

विच्यारे पाहाताचि पाखांड सारे । कळीचे सखे भ्रष्ट केले जगा रे ।

मधुमात भक्षुनिया शांत होते । असे काय हो पूर्वीचे संत होते ॥ १५ ॥

कोणही क्षणेल अधवी तरी संतनिंदा ।

केळी न म्या संतसमेशी मिंदा ॥

संती कूसंत तरी अंतरीचाचि खोटा ।

शाळिप्रामात बसला तरी गारगोटा ॥ १६ ॥

गीतेंत गीत आपीचत् सु आहे ।

जो का अनन्यमजने मळाचि लाहे ॥

जो अंतरशुल्ब बाहिरंग कसा असेना ।

तो वय नित्य दुसरा हरी अतरीना ॥ १७ ॥

असो रामदासादि साधु उदढ ।

जगा तारुनी मोढीले क्षीप्र वढ ॥

सदा ततकृते गात जाशी चरीत्रे ।

भवाब्धि तरायाशी होती अरीत्रे ॥ १८ ॥

जो चिदानदरूपा जगो साचविला ।

सदोदित श्रीहरी नाचविला ॥

स्वये मद्य ते इदुधिय प्रमाते ।

अहो नित्य ज्या गात जावें प्रमाते ॥ १९ ॥

प्रमंजनसुत स्वये प्रवळ रुद्र तापसी ।
 चिरंजीव हरी करी जन्म कुट्टे जननियेकुशी ।
 करी मग कृपा वरी अवधुतावरी साधुता ।
 धरुनि जग उत्तरी हरी दीनजनाची व्यथा ॥ २० ॥
 अर्धाच कळी भ्रष्ट त्यांत जन दुष्ट हे तारणें ।
 क्षणूनि अवतार घे प्रथम रामदास आपण ।
 शिवाजि नृप दुसरा कल्याण हो ।
 अशा चरीत्र वर्णने कवि जनासी कल्याण हो ॥ २१ ॥
 वाळी वधूनि दिधळा वर श्रीपतीनें ।
 होसील कळीत नृप तूं शिव सन्मतीनें ॥
 नसतापराध वधीळा तूज आत्मबंधा ।
 फसे करूं सुश्रुत वात्सिकीचे प्रबंधा ॥ २२ ॥
 नळाळा वदे श्रीपती शेषवंधु ।
 कळीमाजि होसी कल्याणसाधु ।
 मथान्धि तरायाशी खेतु स्वहस्ते ।
 नळा निर्मिला धन्य केले समस्ते ॥ २३ ॥
 क्षणूनि शिवाजी नृपछत्र जाला ।
 दुजा शिष्य कल्याण क्षणती जयाळा ।
 असे दोनी जाले मताते कराया ।
 जनी नाव केली दिना उत्थराया ॥ २४ ॥

श्रीरामनामा मृतपानतृप्ती । कधी नव्हे हनुमंता सुतृप्ती ।
 क्षणूनि कल्याण सुपता वरीतो । नळासवे जन्म पुन्हा करी तो ॥ २५ ॥
 श्रीरामदास अवतार जसा तसा रे ।
 ज्या सित्थराज वदती अवनीत.सारे ।

राहिली इछा तेथें । ते स्वामीते निवेदिळे ॥ १२ ॥ क्षणती
 जेष्टपुत्राचा विवाहो पाहावा । नंतर संन्यास घ्यावा । प्रार्थिता
 ऐसे गुरुदेवा । पंदरीसी तेव्हा वसती थी ॥ १३ ॥ ऐकूनी
 विनंति वढीळांची । पत्रिका लिहीली आज्ञोक्तीची । साक्षी
 देठनी मावीळ साची । पितयाची ज्ञानेश्वराच्या ॥ १४ ॥ गुरू-
 आज्ञेवरून । संन्यासासी प्रजोत्पादन । उलंघू नये कदा वचन ।
 लिहिले जाण हे पत्रिका ॥ १५ ॥ हे पत्र घेऊन येता वडिली ।
 विवाहा जाहाळा तये काळी । संतोषली गुरुमाठली । करकमळी
 स्पर्शिले शिर ॥ १६ ॥ क्षणती तुझा गृहस्थाश्रम । सुफळ करील
 धीराम । उल्लाह करणे सप्रेम । नवमीवर्म परंपरा ॥ १७ ॥ जनन
 पावेळ सत्वस्थप्रजा । शबरी जन्मेळ उदरी सहजा । अनुकूल राहील
 सदा भाजा । कपीराजा न विसंवे ॥ १८ ॥ वाजरांशे ते होतील
 पुत्र । क्षोळीचा अंवतार भार्या पवित्र । अन्नदान दिवारात्र । घडेळ
 स्वतंत्र सहजी ते ॥ १९ ॥ वरप्रदान सिध्दनाथें । वोपिले पूर्वी
 स्वदासाते । राजारामां केलें कृतार्थ । सेवा घेत दीनाहाती ॥ २० ॥
 ऐसा समर्थ स्वामी माझा । अवतरला निजशिष्यकाजा । छोकणई
 ण्याची भजना । संशय वर्जा सर्वाभूती ॥ २१ ॥ सर्वत्रठाई सिध्दचि-
 नाथ । न जाणुनी क्षणविता अनाथ । दावाधया हा संकेत ।
 सिध्दनामाते धरीले पै ॥ २२ ॥ असो औदुंबरस्थानी श्रीगुरुराव ।
 जाता तेथें जाळे अपूर्व । दर्शनाशी आल्या योगिणी सर्व । केला
 गौरव स्वामीचा ॥ २३ ॥ मिळुनी चौसष्टी त्या अबळा । सिध्दार्चनाशी
 आरंभ केला । पूजाद्रव्य नैवेद्याला । पक्कान सुफळा नानापरी ॥ २४ ॥
 घूपदीपनीरांजन । वोवाळितो मक्तीकरून । नमन करीतां भावें पूर्ण ।
 दयाघनें उपदेशिल्या ॥ २५ ॥ करीतां कृतार्थ योगिनीते । पुष्पवृष्टी
 जाळी तेथें । मेठले स्वामी श्री दत्त । नमन होत परस्परें ॥ २६ ॥
 तये वेळीं सिध्दस्वामीनी । अष्टक केलें तये स्थानी । ऐकावे ते सकळीं
 धवणी । मुक्ति पठणी होय जीवा ॥ २७ ॥

॥ अष्टक ॥

जीवाची जया करुणा फार आहे । सदा स्मृत मामीं असी मूर्ति पाहे ॥
 ह्मणून भजावे तुम्ही रे तयाते । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ १ ॥
 धरी पद्मजुजा लोक हे तारणाशी । जीवा तारुनी अधाते सर्व नाशी ।
 करी हा कृपा दीनबंधु दीनाते । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ २ ॥
 करी हो गुरू गुण पाहूनि ज्याचा । नमा मानवी दिसतो देह ज्याचा ।
 गुरू हे जगी वर्णिले चोविसाते । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ ३ ॥
 कृपालु कसा उधरीले यदुशी । स्वमक्ताचिया संकटालागे नाशी ।
 श्रुति हे स्मृति सर्वदा ज्यासी गाते । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ ४ ॥
 बहू मूर्खाळालागे तो गर्व जाळा । स्वगुरूपदा जाण साहून गेळा ।
 चमत्कार सिथी स्फुरे हो जयाते । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ ५ ॥
 सदा पात्रमिक्षा पूढी पर्वताप्री । तया ताडिले हस्तीचें जाण नेत्री ।
 निघे तो खरे साधुचे दर्शनाते । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ ६ ॥
 हाणे व्यर्थ हें पात्र का भंगिले जी । करा हे कृपा दाखवा सिथीळाजी ।
 प्रसादे निघे जाण गोरक्ष चिचें । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ ७ ॥
 असे सिथी सिधाप्रति दाखविली । मूर्छीदास लीळा अशी दावियेळी ।
 गुरूपदाप्रीं धरी जो शिवाते । नमा आदरें स्वामी दत्तात्रयाते ॥ ८ ॥

॥ इति श्रीसिधकृते दत्तात्रय अष्टक संपूर्णमस्तु ॥

॥ श्रीदत्तात्रयार्पणमस्तु ॥

दत्तात्रयाचें स्तवन अर्चन । सिधनापें करीता जाण ।
 तेथें पातळे योगेंद्र पूर्ण । नामाभिधान ब्रह्मानंद ॥ २८ ॥
 वनखंडीचा तो अवतार । बायुधारणा ज्याची प्रखर । महाभागवत
 वैष्णवधीर । परस्परें नमन करीती ॥ २९ ॥ श्रीसिधासी पाहूनी तया ।
 प्रेमभरतें आलें हृदया । आर्लिगन घटतां निवाळी काया । बोळावया
 आरंभीले ॥ ३० ॥ ते बोलचि परी अबोळ । स्वानंदाचा येतसे डोळ ।
 येरी मापण माईक फोल । बरळवी सकळ जन सारे ॥ ३१ ॥ माझे
 घर माझी दारा । लेक मुना सासुसासरा । वतनवाढा पैका सारा ।

नारीनरा हें चि ध्यान ॥ ३२ ॥ देह चि मी क्षणती आपणा ।
 विसरुनी गेले आत्मज्ञाना । दीर्घस्वप्नी हे वोसणती जाणा । मरंगळती
 करुपना मति धरुनी ॥ ३३ ॥ तैसे नोव्हे सिध्द भाषण । तुटे जीव-
 शिवाचे भूबंधन । आत्मानात्म विचार पूर्ण । मायानिरसन ज्या वचनीं
 ॥ ३४ ॥ पदचक्राचा कैसा भेद । विच्यारीती श्रीब्रह्मानंद । उतर
 देती स्वामी सिध्द । ऐकती प्रसिध्द साधक पै ॥ ३५ ॥ त्रिकुट घीहाट
 गोलहाट । त्यावरते औटपीट । पुण्यादि तो वरिष्ठ । भ्रमरी श्रेष्ठ गुंफा
 ते ॥ ३६ ॥ योगासनें परोपरी । ठाडकी सकळ सिध्देश्वरी । करुनी
 दाविली निर्धारी । बोलती बैलरी स्वानुभवे ॥ ३७ ॥ सविकल्प-
 निर्विकल्प । समाधीचे दाविले पढप । दृश्यदृष्टी आपेंआप । दर्शनस्वरूप
 आपण पै ॥ ३८ ॥ जहदाजहददक्षण । अन्वयव्यतिरेक निवाळा
 पूर्ण । सहजसमाधी स्थानंदधन । लागली जाण उभयता ॥ ३९ ॥
 काहीं वेळ उन्मनी । भोगिती योगी हृदयमुवनी । अष्टौमायमंचक करुनी ।
 मृदुमुमनी शेज वरती ॥ ४० ॥ विज्ञानपुष्पें आरूयार । पड्डले
 तेथें सिध्देश्वर । ब्रह्मानंद योगेंद्र । उभयविचार येकात्मता ॥ ४१ ॥
 तेथे पादसंवाहन । येकला चि करी मी पदरीचा दीन । आनंदले तेणें
 मन । वदतसे खूण काहीं येक ॥ ४२ ॥ नातरी ते सहस्रदळी ।
 नव्हे प्रवेश कदा काळी । भक्तवत्सल गुरुमाठली । पान्हावली
 शिष्यवळा ॥ ४३ ॥ पान्हावली पुष्टीतूष्टी । बोलतसे आत्मगोष्टी ।
 राजारामी आनंद दृष्टी । पढली मिठी श्रीगुरुपदी ॥ ४४ ॥
 ब्रह्मानंदसिद्धानंद । उभयसंगमी भतिमंद । उत्थरीले प्राणी
 विविध । पावले श्रुत्य निजआत्मता ॥ ४५ ॥ अकलखोप धन्य
 तें ग्राम । औदुंबरस्थान जेथें परम । ब्रह्मानंद राहती प्रेम ।
 योगधर्म सर्वदा ॥ ४६ ॥ तेथे येता स्वामी श्रीसिध्द । ब्रह्मानंदीं
 जाळा आनंद । ठेउनी घेतले आवडी छंदें । योगिया भेद कैचा
 तो ॥ ४७ ॥ नंतर पुढे अष्टे क्षेत्री । आले सिध्द ज्ञाननेत्री ।
 नमस्कारीती नरनारी । जाहाळा नगरी आनंद तो ॥ ४८ ॥

पाठकसदनीं केडा वास । ब्राह्मण येती दर्शनास । उभारुनी संशयास ।
 श्रीस्वामीस प्रश्न करीती ॥ ४९ ॥ वेदज्ञास्त्रीपुराणिक । कीर्तनकरणार
 दांभीक । घेउनी नाना कुतर्क । ह्मणती आशंके निरसन करा ॥५०॥
 बहिरमुख अज्ञान प्राणी । नकळे प्रताप स्वामीकरणी । नमन करुनी
 श्रीचरणी । वरळती घाणी मळतोचि ॥ ५१ ॥ सूर्यापुढें अंधःकार ।
 न उरे कदा निर्धार । तैसे प्रश्न श्रीगुरुवरें । उडवितो सारे वाक्पक्षीणें
 ॥५२॥ जो जो जयाचा संशय । तो तो फेडिती स्वामीराय । भक्तिपंथ
 दाउनी सोय । दयढोळा अपाय अहंछति ॥ ५३ ॥ उपदेशुनी
 अज्ञान जाव । आले आईतवाड्याशी गुणलाघव । तेथें लीळा केली
 अपूर्व । ते सर्व ऐकिजे पै ॥ ५४ ॥ तये प्रार्थी अरण्यांत ।
 हसोवा जाणवय्य दैवत । झाडें कवणाशी तोडिता लागत ।
 चळचळा कापत जन सारे ॥ ५५ ॥ श्रीस्वामीस तये दिवशी ।
 काणें नाहींत शेंगडीशी । आज्ञा केली शिष्याशी । आणावयाशी इंधने
 पै ॥ ५६ ॥ ते सांगती देवता झूर । मय पावती नारीनर । तये काळी
 श्रीगुरुवरें । हसोवाशी तरें बोलाविले ॥ ५७ ॥ ह्मणती आह्मासी
 लागती धंडी । पाहिजे फेडी एवकर शेंगडी । माडिती तुवा उवाडी ।
 तरी घोवाडी खासीळ पै ॥ ५८ ॥ हसोवा ह्मणे चाफळांत । पूर्वावतारी
 केलें पारपत्य । मारीता मजळा स्वामी येथें । शरणागत ह्मणवीतसे
 ॥५९॥ महिकावती तुडऊन । पूजा घेतली त्रेति आपण । ते तूं महाराज
 अंजनीनंदन । वाचवी प्राण श्रीसित्था ॥ ६० ॥ आर्झाकित आह्मी दैवत ।
 काणें आणावी शेंगडीते । अनन्यमावें जोडिले हात । शरणागत जाला
 तो ॥ ६१ ॥ मग त्या स्पळीची काणें सारी । आणविते जाले
 भवतमारी । आश्चर्य करीती ग्रामस्थ सारी । धरी शिरी पादपद्म ॥६२॥
 असे अनेक चमत्कार । आईतवाड्यात केले फार । राहाणे जाले
 मास घ्यार । कीर्तनगजर नित्य पै ॥ ६३ ॥ तेथुनी श्रीसित्थनाथ ।
 गेले करवीरक्षेत्रात । स्नान करुनी पंचगंगेत । जगदंबेते अवलोकिले
 ॥ ६४ ॥ देऊर्जात जाता प्रत्यक्ष । दर्शन दिवले अपरोक्ष । ध्यानसुंदर

पद्माक्ष । सर्वसाक्ष जगन्माता ॥ ६५ ॥ षोडशोपचार करून पुज्या ।
 नैवेद्य समर्पिला वोजा । कर्तनें करीतां तेथे सहजा । येणें द्विजा
 जाले पै ॥ ६६ ॥ पंडीतशास्त्रीपुराणीक । दशग्रंथीं माहावैदीक ।
 अध्यात्मवक्ते समानायक । आळे बोळके मत्तवादी ॥ ६७ ॥ कष्टो-
 विकडी प्रश्न करीती । मत्ते आपुडी तीं स्थापिती । बहु योजांती
 शास्त्रोक्ति । आशंका घेतां अनेक ॥ ६८ ॥ व्यातुर्यसमुद्र सिद्धस्वामी ।
 गती पूर्ण आगमनिगमी । अंतरनिष्ठ परमह्मी । स्वात्मधर्मी सदा रत
 ॥ ६९ ॥ तेथें समज या । कींती जीवाचा । संशयमवारी श्रीगुरु साचा ।
 छेदित्या आशंका सर्वाच्या । अज्ञानाच्या खुडीच्या कल्पना ॥ ७० ॥
 जेवि रावणाचे बाण । श्रीगुरुपति करी खंडण । तैसे सद्गुरु सिद्धश्चर्चने ।
 जाले निरसन मत्ताचें ॥ ७१ ॥ ग्रवण समाधी आवाळवृथा । निवोन
 गेली आशंका बाधा । धन्य क्षणती स्वामीसिद्धा । विनटले पदा
 श्रीगुरुचे ॥ ७२ ॥ मंगळआरती करून । केले श्रीजगदंबास्तवन ।
 ते अष्टक क्षणता पूर्ण । होये प्रसन्न जगजननी ॥ ७३ ॥

अष्टक प्रारंभ

कशी हे मला सोढीसी जाण माते । तुजवीण मी भ्रात जालो अजी ते ।
 तरी सारी गे येवनी वाटकाशी । सये अबिके माय तू चिद्विळाशी ॥१॥
 बळे नाडिले पाडिले मोहोजळें । टळेना कळे बोढीले व्यर्थ काळे ।
 आतां सोढवी सोढवी कामपाशी । सये अबिके माय तूं चिद्विळाशी ॥२॥
 गति हे मति खुंटली मोहयोगें । बहू शिणलो जाण ससारसगें ।
 खरे सोढवी लावी तू धारणेशी । सये अबिके माय तू चिद्विळाशी ॥३॥
 जगो सर्व सत्ता तुझी येक आहे । तथा नेणुनी भ्राति हे जीव पाहे ।
 भूते वर्तती आत्मयोगें स्वदेशी । सये अबिके माय तू चिद्विळाशी ॥४॥
 क्षराभक्षरी व्यापुनी वर्ततीसी । कशी पडदळामाजी तू राहिलीसी ।
 अहंभ्रात सोईगति चालविसी । सये अबिके माय तू चिद्विळाशी ॥५॥
 तुझे सूत्र हे सर्वलोको विराजे । तथा सारीखे वर्तती आत्मवाजे ।
 कशी देव देव बळे बागविसी । सये अबिके माय तू चिद्विळाशी ॥६॥

जगो भोग हे भोगविसी जिवाळा । अमोक्ता स्वये शिव हा तूंचि केला ।
 निराळी स्वये ब्रह्म तत्वजराशी । सये अंबिके माय तूंचि द्विजासी ॥ ७ ॥
 स्वरंगी कशी रंगशी पांडुरंगें । परी सिध तूं व्यंकटाकारसंगे ।
 स्वर्लीळे सख्य भक्त हे तारी तैसी । सये अंबिके माय तूंचि द्विजासी ॥ ८ ॥
 असे स्तोत्र भावें जनी पाठ कर्ता । तयाशी शिवेना कदा द्वैतवार्ता ।
 जगी विजई सर्व सिध्दीसी देसी । सये अंबिके माय तु चिद्विजासी ॥ ९ ॥

॥ श्री अंबिकेचें स्तवन समाप्त ॥

स्तुती करुनी जगदंबेची । दर्शनें घेतली सकळ देवांची । तीर्थे केडी
 अवधी साचि । यथोक्त शास्त्राचे निजाधारे ॥ ७४ ॥ कामायनीजवळी ।
 काही दिवस वरती केडी । द्वारे सर्व करुनी भली । भक्तीसी लाविली
 मूढजनें ॥ ७५ ॥ करवीरमहात्मा अत्यंत गहन । देवतामय ते पृथ्वी
 जाण । ठाई ठाई तीर्थे पूर्ण । जनार्दन पापाण ते ॥ ७६ ॥
 शनागारीसी येऊन । केदाराचें केलें पूजन । करुनी ब्रह्मसंतर्पण । जालें
 कीर्तन सहजी तें ॥ ७७ ॥ जोतिळिगे प्रत्यक्षता । दर्शन दिघळे
 सिधनाया । परस्परें आळिगन होता । स्तवन तत्वता केळे पै ॥ ७८ ॥
 ते स्तुति श्रवणपठण । गुणत्रयाचे तुटे बंधन । सकामनिष्काम असी
 जन । पावे कव्याण श्रीगुरुकृपें ॥ ७९ ॥

॥ श्रीसिध्दाचे केदाराष्टक प्रारंभ ॥

कसा जाहलो आत संसारसंगें । बळे रंगलो मोहकामी सुरंगे ।
 असी दुर्गती सोढवी कोण देवा । महासंकटी तारी केदार जीवा ॥ १ ॥
 मर्षी वाढलो भूललो देवराया । आतां सोढवी चिद्धना दावी पाया ।
 ख्रियापुत्र हे नाडीती काय देवा । महासंकटी तारी केदार जीवा ॥ २ ॥
 तुजवीण नाथा नसे अन्य माते । बरे जाणता तूंचि सर्वा जीवाते ।
 तरी पडरीपु नासुनी लावी मावा । महासंकटी तारी केदार जीवा ॥ ३ ॥
 उदीचे दिशे सांडुनी दक्षजेशी । तुवा रत्ननामासुरा नाधीलासी ।
 अतो दास हा आपुळे पाई ठेवा । महासंकटी तारी केदार जीवा ॥ ४ ॥

लसे ज्योतीची ज्योती निर्माण जाली । त्रितप्तानरा शांतवी स्वात्मबोली ।
 मला लाभ हा भेटला पूर्वदेवा । महासंकटीं तारी केदार जीवा ॥ ५ ॥
 कृपादान देऊनिया वाळकाशी । त्वरे सोडवी गुतळें मोहकाशी ।
 कृपाकूपणें दास हा उद्धरावा । महासंकटीं तारी केदार जीवा ॥ ६ ॥
 जगीं तारीले फार तूं आपराधी । क्षणूनि जडे दड ते पाईं बुत्वी ।
 अता प्रेमशिवा श्रीरामांच ठेवा । महासंकटीं तारी केदार जीवा ॥ ७ ॥
 असे अष्टकें वर्णिलें ज्योतिर्लिंगा । गुणाविते देना गुरु स्वात्मरंगा ।
 करा सिंथवाणीं ब्रह्मैक्यमावा । महासंकटीं तारी केदार जीवा ॥ ८ ॥

॥ श्रीसिंथाचें केदार अष्टक संपूर्णमातु ॥ ४ ॥

गर्जितता स्तुतिवाद । फणिआगा जाहाला आनंद । घोळती रत्नागिरी-
 वरद । समर्थ सिंथ अयतार तूं ॥ ८० ॥ ठाई पाहाता स्वरूप अभेद ।
 भाक्तिभाव हा सहजी विनोद । महारूद्रांथ स्वतसिंथ । जग विविध
 लावणें मक्ती ॥ ८१ ॥ बन्दि ज्वाळा दोन मासे । परी ते मुळीं येक
 चि असे । ज्योतिर्लिंगी श्रीसिंथेश । येकन यिळसे शिवरूप पै ॥ ८२ ॥
 असो जगत्रै देवता । येक पाहाणें सर्वात्मता । समुद्रगामिनी याहे
 सरीता । महा तत्वता क्षेत्र बहू ॥ ८३ ॥

॥ श्लोक ॥

योगवासिष्ठप्रामाण्य । चिदेव सर्व भूतानि । चिदेव सर्व देवताः ।
 अंतरबहिश्च तत्तत्त्वं । अहमेव चिदात्मकं ॥ १ ॥

॥ टीका ॥

तेसा श्रीराम देवतातरें । मरूनि उरला ओपढरी । जाणुनी अवघा
 सिंथेश्वरी । स्तवत पैखरी निजप्रेम ॥ ८४ ॥ शब्दरत्ने रत्नागिरीश ।
 भावें पूजाळा श्रीमहेश । येठनी पुन्हा पढरीस । सद्गुरुमानस स्थिरावळे
 ॥ ८५ ॥ याठपरी नागरकथा । नवमोण्याइ होईल तयता । गुरुशिष्य
 संवादता । आनंद सर्वथा परीपूर्ण ॥ ८६ ॥ सिंथ आरुपान भूवनत्रई ।
 पुनीत तेणें सर्वत्र मही । राजारामी रमनी देही । करी विदेही देह

असता ॥ ८७ ॥ विदेही जनकजामात । पंदरीसी तो पद्यजतात ।
 वागसुमनें त्या अर्चित । होतसे ग्रंथ सिद्धकृपेचा ॥ ८८ ॥ भक्तमंजीरी-
 माळाप्रय । अर्चनें चि पुरती मनोरय । सिद्धस्वामी आह्वयानाते । अध्याय
 समाप्त अष्टम हा ॥ ८९ ॥ अध्याय ॥ ८ ॥ अनु० अ० ॥ १०५ ॥
 अष्टके ३ ॥ संख्या ॥ २५ ॥ श्लोक ॥ १ ॥ समाप्त ॥
 श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीसीतारामार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥ श्रीराम ॥ ७ ॥

अध्याय १०६

— श्रीसिद्धस्वामी —

(पुढें चालू)

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय सद्गुरु सिद्ध सर्वज्ञ ।
 वेदपुरुषा सर्वमान्या । उपनिषेध भाग प्राधान्या । न कळे अन्या पार
 तुज्ञा ॥ १ ॥ ढोळ दमामे तय कीर्तीचे । दीसाल औदार्य श्रीस्वामीचे ।
 ढकळं नका दीन पदरीचे । दीवरकाळ हिंसक उमा ॥ २ ॥ नारायण-
 नरविंशेश । नरोत्तम नागेंद्रमूषा । नागेशशयना निर्गुणविद्यासा ।
 नरसींहवेशा श्रीरघुपति ॥ ३ ॥ तमातका तीव्र सूर्या । तन् तन् वदे
 श्रुति वर्या । तमाळपुष्प तुळशीप्रियो । तळपत व्रीद तव चरणीं ॥ ४ ॥
 थरथरा कापे काळ स्मरणी । पंढी पैळ पावे प्राणी । धव धव अवे
 प्रेम मैत्री । घंड मनी जाहाळा शिष ॥ ५ ॥ द्वंद्वद्वैत दुरी करणें ।
 दुष्ट दुर्विकार दवडणें । दुर्मिळ आयुष्य जातसे पूर्ण । दरीद्र हरणे
 दयानिधी ॥ ६ ॥ धनुर्धारी रामचंद्रा । धराधीशा गुणसमुद्रा । धार्मिक
 स्वित्ती स्वात्ममुद्रा । धन्य कर्पाद्रा सिद्धेशगुरू ॥ ७ ॥ अष्टमोष्पाह
 सिद्धनाथ । पंदरीसी आळे किरत किरत । तम तेथें मिळाले संत ।
 प्यान पाहात बैसलेतो ॥ ८ ॥ अवलोकित्ता चरणापासून । इदर्ई
 ठसावळे प्यान । मस्तकी पाहाता लिंग पूर्ण । काय कारण यासी ये
 ॥ ९ ॥ ऐसें परस्परें संवाद करिता । पातळे सिद्ध तेथें अवचिता ।

हर्ष जाहाला सर्वत्रचित्ता । प्रथ तत्त्वता करीती ते ॥ १० ॥ क्षणती
 सकळामध्ये श्रेष्ठ आपण । रामदास श्रीहनुमान । आक्षी समस्त वाजर-
 गण । सांगणें सिध्द कैसें ते ॥ ११ ॥ विष्णुनीं महत्कीं शिवधारण ।
 किमर्थ केलें सांगा कथन । सिध्द बदती तेव्हां वचन । श्रोते जन
 ऐकोत पै ॥ १२ ॥ पूर्वीं वैकुंठीं देवमक्ता । सहजी बदती सकळ
 भागवत । परस्परें संवाद होत । थोर क्षणवीत उभयता ॥ १३ ॥
 वजन आपुलें विशेष क्षणून । स्वयें बोळती श्रीभगवान । भक्तवृंदें
 क्षणती आपण । देवपण तुझा दिळे ॥ १४ ॥ निर्गुण निर्विकार ।
 आक्षी केले तुज साकार । वजन आमुचें सर्वथा फार । करा विष्यार
 मनामाजी ॥ १५ ॥ ऐसे जाडे भांडण होता । नारद पातळे तैथें तत्वता ।
 क्षणती वेवाद कासया करीता । जावे लागे तीर्था भूमदळीं ॥ १६ ॥
 उत्तम भूमी पाहातां बरी । नेत्रां देखिली श्रीपदरी । नारदक्षेत्र ते
 निर्घारी । वैकुंठविहारी आळे तैथें ॥ १७ ॥ मिळाले सारे भागवत ।
 महानुभवी आत्मवेत्ते । वजन कराया आरभिले तैथें । फाकली मात
 सुवनत्रै ॥ १८ ॥ तेतीस कोटी सुरवर । पातळे गणगधर्वकिन्नर ।
 अग्न्याऐशीसहस्र ऋषेधर । धावले घान्नर अठरा पक्षें ॥ १९ ॥ नऊ
 लक्ष गोपाळ । कळींतील भक्त सकळ । झोत्रा पाहाती नवड । वजन
 प्रांजळ होतसे पै ॥ २० ॥ वैखरी धाव्या चवथी । माषण तयेंचें
 निश्चिती । मीतूपणा भांडणस्थीती । करणें युक्ती अनुवाद ॥ २१ ॥
 तो भागवत चवथा । पुढरीक पहा तत्वता । इकडे मुख्य भगवता ।
 तुळितो सर्वथा श्रीनारद ॥ २२ ॥ सकळ देव विष्णुद्वर्दई । प्रवेशले
 तये समई । मिळाले पुढरीकदेही । सत मही तिव्रके ते ॥ २३ ॥
 सत्यवाचा ताजवा घरीता । पुंढरीक तळाशी बैसला तत्वता । कणावरी
 ठेउनी हाता । दावीती नित्यता अद्यापी हरी ॥ २४ ॥ तरी ते नयेचि
 बरोनरी । विष्यार केला नारदें अतरी । लघूदेशाची कोण सरी ।
 महादेव शिरीं उचलोनी ठेविला ॥ २५ ॥ तथापि ते भक्तव्रजने । तुळणेशीं
 नये स्वामीणीरमण । चमत्कार पाहाती अद्यापी जन । धन्य स्थान

श्रीपंदरी ॥ २६ ॥ परब्रह्मलिङ्गं क्षण्ण । आचार्य वदळे अष्टक पूर्ण ।
तें श्रवण करीती जाण । होये प्रसन्न पांडुरंग ॥ २७ ॥

॥ श्रीशंकराचार्याचें अष्टक प्रारंभ ॥

महायोगपीठे तटे भीम रथ्याम् । वरं पुंडरीकाय दातुं मुनींद्रैः ।
समागत्य तिष्ठन्तमानंदकंदम् । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ १ ॥
तद्विद्वांससं नीलमेघावभासम् । रमामंदिरं सुदरं चित्रकाशम् ।
वरं त्विष्टिकायां समन्यस्तपादम् । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ २ ॥
प्रमाणं भवाच्चेरिदं गामकानाम् । निर्वचःकराम्बां धृतोषेन तस्मात् ।
विधातुर्वसत्यै धृतोनाभिकोशः । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ ३ ॥
स्फुरत्कौस्तुभालंकृतं कंठदेशे । श्रिया शुभकेयूरकं श्रीनिवासम् ।
शिवं शान्तमोढ्यं वरलोकपादम् । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ ४ ॥
शरच्चद्रियवाननं चारुहासम् । लसत्कुंडलक्रान्तगदस्थलांगम् ।
जपारागविषाधरं कंजनेत्रम् । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ ५ ॥
किरीटोज्ज्वलत्सर्वदिक्प्रान्तभागम् । सूरैरर्चित दिव्यरत्नैरनर्घैः ।
त्रिभंगाकृतिं बर्हमाल्यावतंसम् । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ ६ ॥
विभु वेषुनादं चरन्तं दुरन्तम् । स्वयं लोभया गोपवेषं दधानम् ।
गयां शृङ्गकानन्दनं चारुहासम् । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ ७ ॥
भजं रुक्मिणीप्राणसंजीवनं तम् । परं धाम कैवल्यमेकं तुरीयम् ।
प्रसन्नं प्रसन्नार्तिह देवदेवम् । परब्रह्मलिङ्गं भजे पांडुरंगम् ॥ ८ ॥
स्त्वं पांडुरंगस्य वै पुण्यदं ये । पठन्त्येकचित्तेन सकयाच नित्यम् ।
भवामोनिधिं तैऽपि तीर्त्वाऽन्तकाळे । हरेराढ्यं शाश्वतं प्राप्नुवन्ति ॥ ९ ॥
॥ इति शंकराचार्यविरचिते पांडुरंग अष्टक संपूर्णमस्तु ॥ १० ॥ ११ ॥
नरहरीसोनाराते । स्पर्श होता या लिंगाते । डोळे सोडुनी दर्शन घेत ।
समपदाते विनटला तो ॥ २८ ॥ ती कथा अन्य प्रंथी । वर्णिळी कविनरें
समस्ती । ऐका अर्ध्व युक्ती । प्रथ करीती आणिक सिंथा ॥ २९ ॥
क्षणती ऐसे हें लिंग । धरीळे मस्तकी पांडुरंगे । दादसचिन्हें दिसती

सांग । लक्षणें अन्वयंग सूक्ष्म सीं ॥ ३० ॥ सिध्नाथ वदती ते वेळा ।
 वारालिंगें भूमंडळा । तो शिष येकवटळा । मस्तकीं धरिला पांडुरंगें
 ॥ ३१ ॥ सुचवितां ऐसें सर्वाते । हास्य करीती पंढरीनाथें । श्रीसित्वासी
 आलिंगन ते । प्रेम अद्भुत परस्परे ॥ ३२ ॥ तये काळीं स्वामीनी ।
 द्वादशलिंगा स्तविले वाणी । ते करीता थवण पठणी । इच्छित मनीं
 अर्थ पुरती ॥ ३३ ॥

॥ श्रीसीत्वाचे स्तवनोक्त श्लोक प्रारंभ ॥

पूर्वेस भागीरथी वाहताहे । काशीपुरीं मोक्ष प्राप्तित्व राहे ।
 स्मरा तया तोडिल बंध सारे । श्रीविश्वनाथ वदनी आदरे वदा रे ॥ १ ॥
 कृष्णातिरीं निवृत्ति संगमीं जो । नांदे वनांत वारुणतापशी जो ।
 गावा सदा मानसीं मोक्षदाता । श्रीशैल्यमलकार्जुनाशी मी ध्याता ॥ २ ॥
 सिंधुद्वयासंगमीं राहिलासे । स्वेतुब्रंवन क्षणती जन व्यास ऐसे ।
 व्याळा भजे राम सदा मनांत । रामेश्वरादर्शनीं मुक्ति प्राप्त ॥ ३ ॥
 भीमा जटेंतून निर्मळ निवाली । लीळा तिची अवनाशनीं थोर जाळी ।
 राहे वनांत तारक तो भयाते । भीमाशंकर आठरी मनाते ॥ ४ ॥
 लोणाद्रि वदती अजी जाण त्याते । तया दर्शनें अव सर्व जातें ।
 ध्याये सदा पार्वतीच्या वचनाला । तारील घृपणेश्वर त्या जीवाला ॥ ५ ॥
 वरा ब्रह्मगिरीवरीं जो विराजे । जटेभाजी गंगा तयाचेचि साजे ।
 जीवा तो नाम घेताचि पाही । मना तूं तरे त्रिंशकालागी ध्याई ॥ ६ ॥
 समुद्रातीरा पश्चिमेच्याचि भागीं । सीराष्ट्रदेशीं महाराज योगी ।
 नदि गिरीजापतीचा विलासी । तो सोमनाथ स्मरता दुरीते विनाशी ॥ ७ ॥
 वैजनाथ परलींतिचि जो प्रसिद्ध । गाती जयाला मुरपक्षसिद्ध ।
 ज्यादर्शनें मुक्ति जीवाशी होते । त्याते भजे मानस शुद्ध होते ॥ ८ ॥
 अमरतीर्थवासी ज्योति जे का भूळोकीं । जाऊनी तेथे मनुष्या पिळोकी ।
 जो तारीताहे आदरें जनाला । तो नागनाथ नाशी स्मरणें मयाला ॥ ९ ॥
 तिरे नरमेध्या वसे चिद्रिडाशी । तमु संहारी सूर्य तैसागदासी ।
 स्मरे रे तया मानवा सुखदाता । ॐकार ज्याला नभी मानवाता ॥ १० ॥

स्त्रीप्राप्तिरी वसतसे जो उदार । अवंतिका मोक्षपुरीच सार ।
 नदि स्वदासाहितकर्मकारी । बंदी महंकाळ सदा मुरारी ॥ ११ ॥
 हिमाद्रीवरी तो वसे स्वामीराणा । तथा आठवीता नुरे पाप जाणा ।
 मुरावासुरा होय जो सिध्दीदाता । तुळी आठवा मद्रिकेदार आतां ॥ १२ ॥
 विश्वेश मलिकार्जुन रामनाथ । भीमेश घृणेश त्रिविक्र सोमनाथ ।
 वैजनाथ नागेश ओंकारनाथ । सिध्द महंकाळ ब्रदिनाथाशी घ्यात ॥ १३ ॥

॥ टीका ॥

द्वादशलिंगे द्वादशकळा । आत्मासूर्य विनटळा । कीं द्वादशस्कंद
 भागवताळा । धरीळे शिवाळा मस्तकीं ते ॥ ३४ ॥ द्वादशमात्रा
 ककारापासुनी । टपरयंत विलसती जनी । लिंगे उत्तरज तेथुनी ।
 जाणती मुनि आत्मवेत्ते ॥ ३५ ॥ असो श्रीपांडुरंगे । मस्तकीं धरीळे
 लिंग । हरीहरा नाही भंग । सदा नमंग येकरूप ॥ ३६ ॥ द्वैत
 मानिती तयाळा । काय उणे दुरीताळा । सांडोनिया संशयाळा ।
 श्रीविठळा शरण जावें ॥ ३७ ॥ ईयाप्रकारे सिध्दनाथें । मस्तकीं लिंगाचा
 केळा अर्थ । आनंदले सकळ श्रोते । नमन स्वामीते करीती पै ॥ ३८ ॥
 कांहीं दिवस राहूनि पंदरी । गेले तेथुनी मोरेश्वरी । भाद्रपद करुनी वरी ।
 आळंकापुरी पाहिळी ते ॥ ३९ ॥ समागमें शिष्य बहूत । मार्गी चाळती
 मजन करीत । ज्ञानेश्वराचें दर्शन घेत । कीर्तन तेथें केले पै ॥ ४० ॥
 तव तेथें दुसरे दिवशीं । मंडळी मिळाली राठ्याशी । तथा मध्ये स्वसुख
 विलाशी । ज्ञानराशी सिध्दनाथ ॥ ४१ ॥ जवळी मी शिष्य लढिवाळ ।
 पुढें करुनी सर्वीं मळे । प्रश्न कराया आज्ञापिले । जोडुनी करकमळ पै
 ॥ ४२ ॥ दाणती श्रीस्वामीसी विनऊन । उत्तरावे समस्त जन ।
 गुह्यागुह्य जें का ज्ञान । ते निरोपण व्हावें पै ॥ ४३ ॥ ऐशी सुचना
 करिता सकळी । सिध्दस्वामीस विनवणी केळी । प्रसन्न जाली गुरुमाउली ।
 वृथी केळी ज्ञानामृताची ॥ ४४ ॥ ते कोणते कैसे प्रश्न । केले स्वामीनीं
 निरोपण । ते सविस्तर होता वर्णन । निवे मन सर्वांचें ॥ ४५ ॥
 अत्यादर पाहूनी श्रोत्यांचा । संवाद होतसे गुह्यशिष्याचा । श्रवण करिता

अत्मस्थीतीचा । लाभ सुखाचा होतसे पै ॥ ४६ ॥ आता पंचप्रश्न
निरोत्तरे । उचंबळेळ बोधसागर । श्रोती सावव असावे तरे । प्रेमभरे
नमन सर्वा ॥ ४७ ॥

॥ श्रीसित्थरामसमर्थ ॥ पंचप्रश्न प्रारंभ ॥

नमो ब्रह्म सच्चिदानंदा । अद्वयरूपा ध्यानंदकंदा । तूंषि तूं चिद्विलासी
आमोदा । दाविसी छंदा स्वळंळे ॥ १ ॥ तुझी लीळा ते भगवती ।
आनंदरूपिणी चिदशक्ति । ग्रंथ उद्भवाची मूर्ति । आदि प्रकृति मूळमाया
॥ २ ॥ सद्गुरुकृपाधरदान । तेणें स्वरूपी चेश्वरीन । न्हेले सकळ हि
मिथ्यामान । मीतूंपण हरपळें ॥ ३ ॥ तेथें बोळणें चि खुंटले ।
स्वरूपसागरा भरतें आळें । पूर्ण त्रिव प्रकाशले । आत्मग्योती
स्वयमेव ॥ ४ ॥ तो प्रकाश चराचरी । मरोनी राहिला पाप्मांतरी ।
वर्णिता शिणली वैपरी । वाच्या च्यारी कुंठात ॥ ५ ॥
तो अनुभव बोळला केसा । बोळका शिणला अपैसा । जया मुखें
दाहीदिशा । कोंदोनी सरीश्या राहिल्या ॥ ६ ॥ परी श्रीगुरुसित्थनाथ ।
कृपेनें पुरवी मनोरथ । अनिर्वचनाची मात । सगि गुरुार्थ राजारामी
॥ ७ ॥ अनिर्वचनीय कैसें बोळावें । परी ते स्वार्गे अनुमनावें ।
अनुभवोनी तेंचि व्हावें । लवणें लपावें तोयांत ॥ ८ ॥ अनुभवसमुद्र
होलावला । पूर्णबोधें उचंबळला । अंगप्रसांगे ऐक्याशी आला । ठाव
मोडीला द्वैताचा ॥ ९ ॥ ऐसे मुखाचे समाजी जाण । ऐक्याचें जें
ऐक्य पूर्ण । होवोनि जाळे समाधान । देहमान जेथें नाहीं ॥ १० ॥
वृत्ति ऐक्यरूप जाली । बोधममाधी दृढावडी । तेथे सत्शिष्ये विनंति
केली । सद्गुरुमाडली विनउनी ॥ ११ ॥ जी जी स्वामी दयाघना ।
मज तृपीत प्यातकजीवना । कृपा करुनिषा दाना । द्वैतमाना उदवावें
॥ १२ ॥ ऐकोनी शिष्याचा प्रश्न । सद्गुरु क्षणती धन्य धन्य । यया
प्रश्नी समाधान ! माझे मज जाण दाखिले ॥ १३ ॥ प्रसन्न होउनो
सित्थनाथ । क्षणती यद् या यथार्थ । जे जे तुझे मनोरथ । ते ते सत्य
पुरतोळ ॥ १४ ॥ ऐकोनी स्वामीधें वचन । शिष्य घाली छात्रांग

नमन । पंचप्रश्नाते विवेचन । सांगोनी वजन छेदावे ॥ १५ ॥ ते ते
 प्रभ कोण कोण । मायेचे कैने रूप जाण । कैसी माया होये निरसन ।
 मी कोण भ्रांती पूर्ण मजळा कां ॥ १६ ॥ स्वरूप कोण तें
 बोळखावें । हे प्रभ स्वाभीनी सांगावे । भवसमुद्री वारावें । ज्ञानें
 तारावें धेसोनी ॥ १७ ॥ ऐकूनि शिष्याचें मनोगत । सांगती तेव्हां
 सहुरूनाथ । तेथें ठेवोनिया चित्त । अतिगुटार्य ऐकावा ॥ १८ ॥
 कैसें मायेचें रूपडें । हें प्रथम ऐका निशाडे । सप्रमे भ्रवण उघडे ॥
 सर्वांगी रोकडे कराये ॥ १९ ॥ मायेशीं रूप घोलणें । हे तो अवस्थ
 सर्वांगुणें । तयाचें ऐक दक्षण । बोळाचें घोलणें परीयेशीं ॥ २० ॥
 पृथ्वी सगुण गुण गंध । घटादिविषय नानाविध । तैसें प्रल्ल निर्गुण
 शुद्ध । माया आमोद भ्रांति तेथें ॥ २१ ॥ उदकाभितरी वसे रस । तरंग
 तयाचा विटास । प्रल्ल ते शाश्वत पूर्णांश । माया लहरी त्यास केवि
 होये ॥ २२ ॥ जें अरूप निर्मळ । तेथें लहरी केवि विटाळ ।
 माया आभास भरळ । केवि निर्मळा पै धोळें ॥ २३ ॥
 ऊष्ण स्पर्श तो तेजासी । सूर्य लागे तयापाशी । तेव्हाचि उद्भव
 मृगजळाशी । जाय लयाशी दिनांती ॥ २४ ॥ तैसें मायेचें रूप ।
 सूर्यांशीं मृगजळाचा छोप । जेथें जळे ज्ञानदीप । तमआरोप केवि
 राहें ॥ २५ ॥ काष्ठमाजि वन्हि पेटला । काष्ठत्व तोवरी राहिला ।
 जळत जाता विराला । सहजी शमला तेथेंचि ॥ २६ ॥ तैसें
 अज्ञाना दाहक ज्ञान । जोवरी सरे अज्ञान । तोवरी अहंकर्तृत्व ज्ञान ।
 प्रघटे विज्ञान गर्वांती ॥ २७ ॥ तैसी माया स्वरूपी भासली । भास
 तोवरीच राहिली । निराभास होता गेली । जेवि साऊली पुरुषाची
 ॥ २८ ॥ छाया अन्यप्रकारे भासली । स्वयंप्रकाशे विलया गेली ।
 पहा पा सूर्याची साऊली । कवणें देखिली केधवा ॥ २९ ॥ पवनाभांगी
 स्पर्शता असे । रूप सांगावे तें कैमें । मायाविलास आमका दिसे ।
 मोधे नासे भ्रम सारा ॥ ३० ॥ क्षणुनी मायेचें रूप । घटाचिमाजि
 कोडला दीप । नासावया सकळ । करणं विकल्प नलगे तो ॥ ३१ ॥

आकाशाचा शब्दगुण । गुणाशी माया प्रावर्ण । तंतू पटाशी कारण ।
 गुणमई जाण क्षणताती ॥ ३२ ॥ मुळीच नसतां कापूस । तरी कोण
 फरी ततूस । मग उत्पन्नता पटास । केवि येती ॥ ३३ ॥ कापूस चि
 आश्रय तंतूते । नाम ठेविळे पटाते । तैसी गुणमयी भूताते । रचिले
 समस्त इणें पै ॥ ३४ ॥ ही तो मूळीच नाही माया । खरी असती
 न जाती लया । आत्मबोधें नासावया । सर्वथा तया शक्ति नसती
 ॥ ३५ ॥ मूळीच येथें माया नाही । तेन्हां रूप बोलणें काई । भ्रमे
 तरी विश्व पाही । मायाबोर्ही बुडताती ॥ ३६ ॥ भवसमुद्र तो
 मायेचा । मरळा मृगजळापरी साचा । येथें आश्रय तरायाचा ।
 आत्मबोधाचा तो येक ॥ ३७ ॥ रूपाविण ती अरूप । तिचा घडला
 हा सकल्प । तेथें निश्चयाचा दीप । होये छोप मालविता ॥ ३८ ॥
 दीप जये स्थळीं गेला । आधार चि तेथें उरला । तैसे मद्रमावे
 मायेला । विष्यार घडला तो ऐसा ॥ ३९ ॥ दीप तरी येकदेशी ।
 जाय होये समयविशेषी । परी जाणे येणे ब्रह्मासी । निश्चयेसी बोलों
 चि नये ॥ ४० ॥ तेन्हां आमास कैसा क्षणावा । व्याविणें जावें
 कवणीये ठाया । जेथें तेथें हा विसावा । पहाता बरवा सर्वाभूती ॥ ४१ ॥
 रज्ज्वे ठाई भासला सर्प । सर्पें सोडिला मा कंप । दोराळागी विकल्प ।
 अधवा संकल्प हे नाही ॥ ४२ ॥ ब्रह्मी नाही मीतूपण । सेथें कैचें
 मिथ्याभान । सत्यत्वाचा अभिमान । न स्फुरे जाण तेथें पै ॥ ४३ ॥
 रज्जूसी सत्यत्वे पहाता । दोरी दिसे वे निर्धीता । अमावे-
 करनी देखीता । सर्प तत्त्वता उठे चि ॥ ४४ ॥
 एवं पहातेपणाचे माय । द्विधारूप दिसती सर्व । रज्ज्वागी अनुभव ।
 दुजा नाही ॥ ४५ ॥ यापरी मायेचें रूप । जो जो उठे सकल्प ।
 भिन्नाकारें विकल्प । करनी पडप दावितसे ॥ ४६ ॥ परी सत्पावरीच
 मिथ्यापण । या आश्रयाविण नुरे जाण । सेखी येथें चि ऐक्य कारण ।
 होये आपण जियेते ॥ ४७ ॥ ऐसे रूप सांगितलें । पुढें निरसन
 आरंभिलें । तेहि पाहिजे श्रवण केलें । श्रोते मळे आदरेसी ॥ ४८ ॥

सदशिष्याचे मीत करून । श्रोत्यासी असे अमृतपावन । जेवि भगीरथें
 प्रार्थून । ज्यान्हवी आपण पै न्हेली ॥ ४९ ॥ स्वपितृकार्या आणिली ।
 परी ते जगदोत्थारा राहिली । तैसी च हे कथा जाहाली । मुक्तिप्रद
 भली श्रोतियासी ॥ ५० ॥ पुढे दुसरा प्रकार । मायानिरसनीं सादर ।
 ऐकावया शिष्यश्रोत्र । सिद्ध सत्वर होवनी राहिले ॥ ५१ ॥ मूळीच
 माया नाहीं सत्य । तेथें निरसन केवि तथ्य । परी भ्रामकाचें चित्त ।
 बोधोनि सत्य स्थीर करावें ॥ ५२ ॥ गगनीं गंधर्वनगरें दिसती ।
 परी तीं गगना स्पर्शली नसतीं । गगन असे ती येती जाती । जाणा
 निश्चिती ययाकालें ॥ ५३ ॥ वायूचे वेगें वृक्ष हळडा । वेग तेव्हांचि
 निघोनि गेला । डोळ मात्र असे उरला । झाडांत संचला शाखायोगें
 ॥ ५४ ॥ सूर्य तपे प्रोष्ममार्शी । उष्मा होये प्रहरनिशीं । सूर्य जाता
 अस्ताशीं । ताप जगाशी उरतसे ॥ ५५ ॥ तपन जाताचि ताप
 गेला । उष्मा कोठोनी राहिला । परी भास असे उरला । तप्तत्वाचा
 सगळा जगांत ॥ ५६ ॥ बोधें चि माया जाय लया । परी निर्सन
 करणें लागे तया । रात्रौ ताप शमावया । करीती उपाया व्यंजनादि ॥ ५७ ॥
 भरतिये समुद्र मरे । बोहटीमाजी उतरे । जेथींचा तेथें स्थीरे । जाणा
 निर्धारें विखळ तो ॥ ५८ ॥ दंडे कुळाळचक्र फिरविलें । दंड काढताहि
 फिरों लागलें । भ्रमत्व मात्र राहिलें । तैसें वर्तलें हें सर्व ॥ ५९ ॥
 ऐसांये रीती कार्य घडलें । कर्तुंत्व मात्र असे उरलें । बोधे मायाकार्य
 आटले । शरीर राहिले क्षणुनी ॥ ६० ॥ करें जें जें निर्मिले कार्य ।
 तें तें करेचि विळया जाय । मनें निर्मिता जें होये । करें न होये लय
 त्याचा ॥ ६१ ॥ मनें चि कल्पना उठीली । ती मनें चि विळया
 गेली । माया आली आणि गेली । देही माविली मनानें ॥ ६२ ॥
 संसारवृक्ष भोर वाढला । शाखापल्लवें विस्तारला । मूळीं पाहाता तयाला ।
 कल्पना मनाला तें विज ॥ ६३ ॥ ते विज शोधुनी पहाता । वृक्षविर्जा
 साम्यता । परी शाखापल्लवी भिन्नता । उभारीली तत्वता व्यापरी
 ॥ ६४ ॥ मुळी बीज अतीं बीज । सकळ जाहाळे बिजाचें काज ।

मध्यं विस्तार वाढळा सहज । तेंचि चोज ओळखावें ॥ ६५ ॥ बीज
 ते कल्पना देहीं । बहु गुण वाढली पाही । निरास होये तेचिसमई ।
 कल्पना ठाई नासतसे ॥ ६६ ॥ कल्पना समुळ खुंटता । ते चि
 मायेची निरासता । मुख्य हे वर्म जाणता । निरास तत्वता मायेची
 ॥ ६७ ॥ यापरी दोनी प्रश्नाते । सांगितळे धरीजे चित्तें । मग
 उत्तरावया भयाते । करणें केडते आयास ॥ ६८ ॥ आतां तिसरा
 प्रश्न हा मी कवण । त्याचें ऐका समुळ लक्षण । जेणें तुटे भवबंधन ।
 आत्मा निधान सापडे ॥ ६९ ॥ संसारी नाडीडे कैसें । जेणें लठीकें
 चि लाविलें पिसें । मी कुटुंबिया ऐसें । मानितो पाही ॥ ७० ॥ ऐसा
 जाला मायेचा प्रश्न । जेथें मायेचें निरसन । तिसरें मी माझे विवेचन ।
 ते हि संपूर्ण ऐकावें ॥ ७१ ॥ ते पुढिले अप्याई । आत्मत्व भेटले
 पाही । सद्गुरु सिध्दा नमन पाई । तन्मय दृढई अनन्यता ॥ ७२ ॥
 श्रीगुरुसमर्थ कळ्द्रुम । पूर्ण करिती सकळ काम । राजारामां लाघळें
 प्रेम । स्वात्मधर्म सिव्वरूपें ॥ ७३ ॥ भक्तमंजरीमालाप्रबंध । द्रवणें चि
 पुरती मनोरथ । श्रीसित्त्वभाष्यानाते । अध्याय समाप्त नव्वा हा ॥ ७४ ॥
 ॥ अध्याय ॥ ९ ॥ बोव्या येकून ॥ १२१ ॥ अष्टक ॥ १ ॥ संख्या
 ॥ ९ ॥ श्लोक ॥ १३ ॥ अनु० अ० ॥ १०६ ॥ श्रीगुरुार्पणमस्तु ॥

अध्याय १०७

— श्रीसित्त्वस्वामी —

(पुढें चालू)

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसित्त्वसमसमर्थ ॥ अय सद्गुरसित्त्वमूर्ति ।
 परमस्र अव्ययस्थिती । विटेषी पादुनी भक्ति । निरंतर व्यक्ती तिष्ठतसे
 ॥ १ ॥ नामरूप करुनी धारण । नासाम्री दृष्टी पूर्ण । नटनाथ ज्याचें
 गहन । न करवें वर्णन निगमादिका ॥ २ ॥ पादुरग श्रीपरात्पर ।
 परंज्योति प्रकाश धीर । परमा मा परेश सुंदर । पहाजो अपार गुण

ष्याचे ॥ ३ ॥ फरारा झळके ते कीर्तीचा । फरशधर हि शिणळा
 साचा । फणी तो सहस्र वदनाचा । फुंद तयाचा न चळे पै ॥ ४ ॥
 वराही शिवादिक मोहित प्रेमें । बैसले व्यासादिक स्तब्ध नेम । बहूच
 थमले न कळे वर्म । वरळती कर्म न सुटे जीवा ॥ ५ ॥ भला धर्म
 हा चि येक । भजावा सदा रघुनायक । भवभय सरे सहजी देख ।
 भरे सुख प्रेम अंतरां ॥ ६ ॥ मायातीत मानुषीवेश । मनोरथ पुरवी
 श्रीसित्पेश । मानाभिमान जाय निःशेष । मनीं प्रकाशे निजात्मता ॥ ७ ॥
 येक निश्चय असावा हृदई । यम लागे त्याचे पाई । येकात्मता विलसे
 ठाई । येश गाई अखंडित ॥ ८ ॥ रविवींशा रावणांतका । राजीशनेना
 रमानायका । राधिकाविलासा भक्तरक्षका । राहाशी निका पंदरीशी
 ॥ ९ ॥ त्वदात्म्य साधु जीवीचें जीवन । मारुति अवतार मुख्यप्राण ।
 ते कथा तुज आवडे पूर्ण । करविशी वर्णन निजलीळें ॥ १० ॥ नवमोऽप्याई
 सहस्रसित्पे । मायेचें निरसन केलें प्रसिद्ध । आतां शिष्याशी आत्मत्वशुद्ध ।
 दाविती बोध करऊनी ॥ ११ ॥ गणेशशारदासहस्रमूर्ति । नमो त्रिगुणातीत
 आदि प्रकृति । तुझ्या प्रसादें वाचस्पती । वदे युक्ति आगमोक्त ॥ १२ ॥
 तिसरे प्रश्नाचें छक्षण । मी कोण हे नोळखीन । अनला जीवदशे येऊन ।
 तेहि कारण परिसावें ॥ १३ ॥ लागे मी ब्रह्मचारी गृहस्थ । अथवा
 सांगे धानप्रहस्य । सन्याशी परमहंस बोलत । आश्रम वाणीत जगामाजी
 ॥ १४ ॥ हा तो आश्रमातीत । आश्रम स्वकर्मी असती रत । हा
 निष्कर्म गुणातीत । कर्मरहित अकर्मी ॥ १५ ॥ बळें चि क्षणे मी
 पंडीत । शास्त्रमत्तें स्वीकारीत । नैर्ऋतिक व्याकर्ण सित्वांत । मीमांस
 वेदांत धर्मशास्त्री ॥ १६ ॥ जया वेदाचें करी पठण । तो वेदवक्ता असे
 निपूण । पदें क्रमे भाष्य संपूर्ण । जटा घन घट्टभादि ॥ १७ ॥ जया
 व्यापाराते करी । ते नाम आदरें धरी । मिथुक गृहस्थ व्यापारी ।
 क्षणुनी करी व्यवहारा ॥ १८ ॥ ऐसी ब्रह्मयोनीची अवस्था । क्षेत्रीयोनी
 माजि असता । वर्णी नामाची विद्वत्ताता । पूर्णनिपूणता क्षेत्रीकर्मी मी
 ॥ १९ ॥ अमुक स्थानीचा रहिवासी । पठणादिग्राम विशेषी । रणरंगी

उल्लाहाशी । दाऊं जगाशी निजतेज ॥ २० ॥ मी खजाधर शरचापधर ।
 गदामुद्रबादि मुसळधर । नाना अर्खीं प्रयोग समग्र । जाणता धीर मी
 येक ॥ २१ ॥ ऐशियापरी क्षेत्रियोनीत । उद्गबोनी क्षणे मी क्षेत्री
 निश्चीत । न जाणे चि गुह्यार्थ । कोण काढील सत्य मी ॥ २२ ॥ वैश्य-
 योनीत होता जनन । कमें तयाचीं करून । क्रयविक्रयादि व्यवसाय
 पूर्ण । करी जाण संतोषें ॥ २३ ॥ मी वैश्य क्षणबो जर्गो । नाना विक्रपाचे
 संगी । वाणी तो आपुळा आंगी । प्रौढी सांगीं जनात ॥ २४ ॥
 शुद्र क्षणुनी करो धंदा । कृशीकर्मादिक भेदा । लोकोपभर्चन समंधा ।
 वर्तें सदा अखंड ॥ २५ ॥ ष्या ष्या योनीमाजी अवतरणे । त्या त्या
 भराते भरोन । मी तो चि क्षणबोन । करी अर्चन तयाचे ॥ २६ ॥
 परी नेणे चि मी कोण । शरीर अभिमानाते धरोन । वृद्धें अहंता बंधन ।
 धारण करी ॥ २७ ॥ हा नव्हे शरीर । नव्हे हा गुणप्रकार । हा सर्व साक्षी
 विश्वाकार । निर्गुण गिराकार साक्षिभूत ॥ २८ ॥ नव्हे स्थूल ना सूक्ष्म ।
 कारण महाकारण नेम । रक्त श्वेत आणि श्याम । नव्हे धाम अर्धमात्रा
 ॥ २९ ॥ तूं नव्हेसि त्रिकूट श्रीहाट । नव्हेसि गोकुहाट औटपीठ ।
 भ्रमर गुंफा तेहि स्पष्ट । ब्रह्मरंध्रे नव्हेसि पाहि ॥ ३० ॥ छंदिका
 जिह्वादोहन । करितां न पावशी तूं जाण । नानाविध उपाय गहन ।
 करीती क्षीण तुजसाठीं ॥ ३१ ॥ तू परब्रह्म सचिदानंद । गुणातीत
 अद्वयबोध । घडताती अनेकछंद । नानाविध तुझे सचे ॥ ३२ ॥ तो
 तूं परात्पर अव्योम । भूतजातीचे आहेशी घाम । सकळजीवाचे विश्राम ।
 आत्माराम तूं चि तू ॥ ३३ ॥ तुझीये सचे शब्द आकाशी । चळण
 वळण त्या वायोशी । तपनता असे सूर्याशी । रस जळ्यासी तुझेनि
 ॥ ३४ ॥ घृष्णीसी क्षमा गंध गुण । हे तो तुझीयेसचेकरून ।
 सकळसाक्षी चिद्धन । ब्रह्म परिपूर्ण तूं चि तूं ॥ ३५ ॥ तूं त्रैलोक्य
 उमविता । पाळण करूनि संव्हरिता । अनंत ब्रह्मांडे निर्मिता । न कळे
 तत्वता पार तुझा ॥ ३६ ॥ तो तूं नेणुनो आपणयाते । कृपा सुखसी
 मोहमदिरेते । निर्मोह होउनो आपणयाते । बोळखी निरुते सत्वर ॥ ३७ ॥

प्रकृतिपुरुषाचा भास । तो चि उद्भवविलास । तेथें मीपण हा अभ्यास ।
 लाधला विशेष तुजलागि ॥ ३८ ॥ जागृतिमाजि जे असे । ते चि ते
 स्वप्नो दीसे । तैसा लाहिलास अभ्यासे । शोधी यास गुरुसंगें ॥ ३९ ॥
 स्वप्नापासुनी व्यागृती जाण । स्वप्नासी मूळ ते कारण । सुपुत्तीस तुर्या
 आपण । प्रघट करो पूर्ण निजशक्ति ॥ ४० ॥ या अवस्था असती
 प्यार । परी न करी तयाचा विचार । व्यागृतिमाजी विदार ।
 घेतले खरे मीपणानें ॥ ४१ ॥ स्वप्न अवस्थेचें मीपण । व्यागृतीमाजी
 राहोन । विषय नाना भोगोन । न विटे चि जाण कधीं हि ॥ ४२ ॥
 मीपणाचा ठाय पाही । सुपुत्तीमाजी कोठें नाहीं । तुर्या
 नवथी साक्षिणी देही । नेणती काही मीपणाशी ॥ ४३ ॥ तुर्या ती
 साक्षिणी येक । मीपण हे आले आगातूक । सुपुत्तिविरहि स्वप्नो देख ।
 व्यागृति निष्टंक राहिले ॥ ४४ ॥ स्वप्नामार्जा जे मासले । तितुके चेईता
 लया गेले । मीपणाते कैसे राहिले । सांगिजे बहिले यथार्थे ॥ ४५ ॥
 स्वप्नोचे ते स्वप्नो जात । भास स्मृति मात्र उरत । तया भासचि मोहाते ।
 पाहिले निश्चांत जन सारे ॥ ४६ ॥ मीपणाविरहित अससि या रे । ते
 तूं बोळखुनी पाहे खरे । उडवोनी देइ मोहतिमिरे । बोधसूर्यकरूनि
 ॥ ४७ ॥ यापरी तुजसी मीपण । जडेल असे उपाधीकरून ।
 तया उपाधीचे खंडण । करूनि साडणें निजसत्ते ॥ ४८ ॥ मग तूझा
 तूं चि पाही । कोण हे जाणवेळ ठाईचे ठाई । उपाधी जाता विश्व पाही ।
 तूं चि विदेदि होसी पै ॥ ४९ ॥ यापरी भी कोण त्याचा शोध । उघडोनी
 दाविला पूर्ण बोध । तीन प्रकार हे शुध । दाविले प्रसीत्य निवडोनी ॥ ५० ॥
 भी कोण ऐसें होतां ज्ञान । सहजी गळे अज्ञान । याचें करिता शोधन ।
 जाय अभिमान उठावटी ॥ ५१ ॥ तिसरा प्रश्न समाप्त पाही । हा
 त्रिगुणासी छित नाहीं । याचा साक्षा ज्ञाना देही । पाहुनी घेई
 आत्मदृष्टी ॥ ५२ ॥ इति श्रीसिद्धसार । तिसराप्रश्न मनोहर ।
 सिद्धवाक्यबोधसूर्य । नाथी तिमिर शिष्याचे ॥ ५३ ॥
 ॥ प्रितियप्रश्न समाप्तः ॥

आता चवथेयाची वार्ता । हाणे मी भ्रमलों कां सर्वथा । याची दाखवा
 व्यवस्था । सद्गुरुनाथा कृपा करुनी ॥ ५४ ॥ स्वामी सांगती तत्त्वसार ।
 त्याचा ऐका विचार । जेवि चंद्रीं तो चकोर । तेवि सादर परीसावे
 ॥ ५५ ॥ भ्रम याशी कोणे दाखिला । आपुळे अविचार्ये असे भ्रमला ।
 तो निभ्रम होये वहिला । तत्वमस्यादि भला वाक्यानें ॥ ५६ ॥ व्याघ्रे
 उदकीं लक्ष्मीले । तेथे दुसरेपणा पाहिलें । जाति अभिमानें नाडीले ।
 बळे पाडिले त्या कूपीं ॥ ५७ ॥ मानसीं तया मारावें । आपणचि
 मेला स्वभावें । तैसें येथें तुझ्या जीवें । मानी ते ठावे नव्हे तुज ॥ ५८ ॥
 नातरी श्वान जाण । आदरेशी श्वान पाहून । मुंक मुंकोनी सोडीला
 प्राण । श्वान हे विंदान नेणेचि ॥ ५९ ॥ कोणी येक पुरुष वरळ ।
 आला पर्वताचे जवळ । शब्द करी उतावेळ । प्रतिशब्द तात्काळ होये
 तेथें ॥ ६० ॥ हे नेणोनी तो नर । पर्वत धुंदी समप्र । शब्द करी
 वारंवार । दुसरा नर दिसेना ॥ ६१ ॥ हा शब्द करीता भ्रमला । परी
 प्रतिशब्द नाहीं राहिला । येथें भ्रम असे जाला । हे नेणेंचि वहिला
 तो नरु ॥ ६२ ॥ यापरी तूं भ्रमलाशी । आपुळेपाते नेणशी ।
 नाना योनी स्वीकारीशी । अहंता धरीसी ठाई ठाई ॥ ६३ ॥
 चतुर्दळी आणि पद्दळी । भ्रमलाशी बारे दशदळी । द्वादशषोडशाची
 नव्हाळी । पाहुनी द्विदळी भ्रमलाशी ॥ ६४ ॥ या चक्रालागी पाहून ।
 भ्रांतिवर्णा स्वीकारून । वृथा तळमळिसी जाण । देई सोडून भ्रमाते
 ॥ ६५ ॥ गारुडिये इंद्रजाळ करून । प्रत्यक्ष सर्प दाखविला जाण ।
 मोहोनिया सकळ जन । तयालागोन पाहाती ॥ ६६ ॥ सर्वोचि पापाण
 घेऊन हाती । मोहर दावी लोकाप्रति । दृष्टीबधन ते निधितो । सत्य
 पहाती जन सकळ ॥ ६७ ॥ जरू ती खरी असती मोहर । तथे का
 हिडे दारोदार । हा भ्रमचि साचार । पडला दुर्धर पहातीया ॥ ६८ ॥
 तैसा तूं व्यर्थ भ्रमोन । माझे माझे म्हणसी जाण । तुझे तरी
 तुजजवळून । दूर कोण करूं शके ॥ ६९ ॥ माझे झणसी हें कळत ।
 मोहो धरीसी पाहुनी पुत्र । स्नेहें बोलविशी मित्र । परी ते स्वतंत्र नाही

कोणी ॥ ७० ॥ आपआपुढा सांगातो । ही आमक भ्रमे दिसती ।
 तुझा तूंचि गा विजगती । मरुनी निधीती उरलाशी ॥ ७१ ॥
 स्वप्नामाजी दिसे अंगना । आणि दिसे बहुतसेना । भोग भोगीतसे
 नाना । जागृती जाणा नाही कोणही ॥ ७२ ॥ स्वप्नामाजी पडे सुख ।
 व्यथा जे का उद्भवे दुःख । या दोहींचा हि लेख । स्वप्न देख पै नसे
 ॥ ७३ ॥ प्रबोधक्षणी दोन्ही जाती । भ्रम मात्र उरे चित्ती । त्या
 भ्रमाचीही शक्ति । होये निश्चिती निज बोधें ॥ ७४ ॥ तो बोध
 श्रीगुरुविणे । नोव्हे कर्णार्ती प्राप्त जाण । क्षणुनी धरावे श्रीगुरुचरण ।
 भ्रमबंधन जेथे नाही ॥ ७५ ॥ भ्रमाचे ऐक लक्षण । कुळाळचक्रवत् असे
 जाण । तेवि माया यंत्रां आरूढोन । भय पावशी जाण तत्सर्गे ॥ ७६ ॥
 तरी माया बोलाप्रती । दूषण पाटे माझीचे चित्ती । ऐसी स्वामीत
 विनंती । करी निगुती शिष्य तेंव्हा ॥ ७७ ॥ क्षणे कुळाळचक्र येक
 देशी । ऐवयता केवि होये दृष्टांताशी । हे मुलवी सकळ जगाशी ।
 प्रज्ञादिकाशी भ्रमवीत ॥ ७८ ॥ ऐकीनी शिष्याचे वचन । श्रीगुरु म्हणती
 जाण । शब्दी लाऊनिया मन । सावधान ऐकावें ॥ ७९ ॥ ते जड
 जडासी भ्रमवी । हे मायाचक्र परम लावशी । चक्री पाहुनी दृष्टी आवशी ।
 प्रज्ञादिका डोळवी बळोचि ॥ ८० ॥ जे जे चक्री आरूढले । ते ते
 महाभ्रमे भ्रमले । मग ते तैसुंचि राहिले । जन्म वरीले तपांनी ॥ ८१ ॥
 जपावरी दृष्टी दिवली । सद्गुरुनाथे कृपा केळी । तपाशीच मुक्ति
 फावली । हाता आली निजशक्ती ॥ ८२ ॥ तो कर मस्तकी जपाचे
 जाळा । तो मायाचक्रांतळी उतरला । जीव वि परी समान जाळा ।
 महेशैपी ॥ ८३ ॥ जपाशी अन्य उपमा । काही च नसे शिष्योत्तमा ।
 धन्य तथे येवनी जन्मा । सांदोली सीमा सर्व दि ॥ ८४ ॥ जन्म
 तपाचा सुफल जाळा । भ्रम तेषांचा तथे राहिला । हा निभ्रम होटनी
 उरला । उररी जगाला स्वर्लोळ ॥ ८५ ॥ ऐसिये भ्रमाची कारण ।
 तुष्टी तुज अनोळखी होऊन । मुळेनी गेल्यासी जाण । तरी सज न होई
 आता ॥ ८६ ॥ बहूत जन्मे भ्रमजासी । सेखी आपणा नोळखिती ।

तरी या उपायासी । करीता पावसी निजमुख ॥ ८७ ॥ यासी येक
 चि उपाय । सेविता सद्गुरूचे पाय । तरी पावोनिया सोप । सुगमोपाय
 तरणार्थे ॥ ८८ ॥ पहा पा नारद यात्मोक्त । पराशर व्यास शुक ।
 यार्नी वैकुण्ठनायक । तोईरा देख ये केउ ॥ ८९ ॥ धाणीक
 हि षट्ठ सणन । निधोनी श्रीगुरुशे शरण । आत्मसाक्षात्कार
 पावोन । सुखी जाण पै जाळे ॥ ९० ॥ हा भ्रम सत्संगती । निरसोनी
 सांढी शुद्धमती । मग तूंचि होसी त्रिजगती । ऐक्यनिती तुझेनी
 ॥ ९१ ॥ यापरी भ्रमाचे निरसन । चवथें जाळें संपूर्ण । पुढें ऐका
 मदननिरोपण । ते उक्षण अति गोढ ॥ ९२ ॥ सद्गुरु सित्त्वपंकजभ्रमर ।
 राजाराम अविकार । त्याभोवाक्य श्रुतिसार । थोते सुखमर परीसोत
 ॥ ९३ ॥

॥ चतुर्थप्रश्न संपूर्णमस्तु ॥

नमो आदि अविनाश स्वयंज्योती । गुणातीत अव्ययमूर्ति । स्फुरद्रूप
 स्फुरे शक्ती । ते प्रकृति पै तुझी ॥ ९४ ॥ मदन पुसोळे तुंवा कैसें । ते
 सावय वा परीयेसे । जेणे तुटती मोहकासे । जीवा अनयासे ऐक्य
 होये ॥ ९५ ॥ मदन कटीण तरी सफळाधार । मृदु ते असे मनोहर ।
 थोर तरी बहुत थोर । लहान ते घर अनु ज्यासी ॥ ९६ ॥
 जे कां अत्यंत सुंदर । पाताळपणे रसाधार । भोक्ता भोग्य जे
 प्रकार । घडती साचार आयोगें ॥ ९७ ॥ जे रक्त ना पिच्छे । श्वेत
 ना सावळे । नवारंगाही वेगळे । सदा भरलें तेंचि पै ॥ ९८ ॥ जे
 हालें न डोळे । जेथींचा तेथें संचले । साक्षीपणें राहिले । प्राप्नुनी भळे
 साक्षीत्वा ॥ ९९ ॥ ठावे नसे जे शब्दाशी । केवि थेंईल ते वाचेसी ।
 बुद्धी जाली तेथें विसी । अनुमयें अनुमवाशी प्रासीले ॥ १०० ॥
 सकळ हि भूतजात । जियेमाजी सामावत । तये मायेवा हि अंत ।
 होये जयांत निजकीले ॥ १ ॥ जे योगियांचें निजधन । सनकादीक
 हीं जीण । सकळ आनंदाचें स्थान । मना उन्मन होये जेथें ॥ २ ॥
 हा अनुभव शिथे पाही । बेवोनी निवाळा असे देही । जो अप्रमण तापसा

हि । आदि पुनी पूजिजे ॥ ३ ॥ जें का मायेचें अधिष्ठान । येथेंचि
जियेशी उपशमन । ममत्वाचें शोधन । अमनिरसन ज्या स्थळी ॥ ४ ॥
पहा पा च्यारीमुक्ती । जयाच्या वरपडा होती । तयाच्या माया वस्ती ।
अखंड करीती ते योगी ॥ ५ ॥ तया योग्याचें समाधान । निःशब्दाचा
शब्द पूर्ण । स्पर्शाचा स्पर्श जाण । अनुभवीती आपण अनुभवा ॥ ६ ॥
जे अरूपाचें रूपडे । रसाचें रसत्व गाढे । गंधाचें चहूंकडे । सुगंध
प्रौढ न समाये ॥ ७ ॥ जे नाकळे इंद्रियाशी । प्राप्त नोव्हे मनासी ।
जेथें बुद्धी कासावीसी । निश्चयेशी होउनी राहे ॥ ८ ॥ हे सद्गुरुवाचुनी ।
नकळे कवणाळागुनी । क्षणानिया विनैरुजनी । सार शोधुनी पै व्यावें
॥ ९ ॥ अनंत जन्माचें सुकृत । जयासभई येक होत । तेव्हा चि स्फुरे
बुद्धीते । शरण श्रीगुरूते जावया ॥ ११० ॥ जावोनी सद्गुरूसी शरण ।
तेथें करावें आत्मशोधन । छेदोनी साडीती बंधन । जन्ममरण मग नाही
॥ ११ ॥ जन्ममरणाची वार्ता । सद्गुरू चि येक खुंटीता । व्याविणे वा
सर्वथा । जिवा निधीता उपाय नाही ॥ १२ ॥ यासाठीं सर्वसाधनें ।
सांनि्या सज्जानें । व्यावे सद्गुरूशी जाण । मगपार उतरणें तेणेंचि
॥ १३ ॥ या श्रीगुरूचरणासाठी । योगी दिंडती गिरीकपाटी । प्राप्त
नोव्हे दिंडता सुधी । भानासाठी सापडती ॥ १४ ॥ हा माव कथणें
घरीला । सद्गुरू कवणासी प्राप्त जाला । तें हि सांगतो तुजला । शिष्या
भला अवधारी ॥ १५ ॥ ब्रह्मयाते हसरूपें करून । उत्थरीता
जाला नारायण । सकळसंशय निरसोन । समाधान दिधले ॥ १६ ॥
नारदाशी हीन योनीपासुनी । उत्थरोनी केला अयोनी । मान्य जाहाला
त्रिभुवनी । व्याती पुराणी वाणीजे ॥ १७ ॥ सनकादिक तयाते ।
वर्णिता न वर्णवे निश्चित । मग तये माळ वृत्ति । स्वळिलेते धरीलेसे
॥ १८ ॥ पहा पहा तो वाङ्मौक्त फोण होता । परी सद्गुरूशी शरण
जाता । आदि कवि तत्त्वता । होउनी सर्वथा पै ठेला ॥ १९ ॥
व्यास पराशरनंदन । दोमरीपासान पावळें जनन । परी तो स्वये चि
मगधान । केले जाण सद्गुरूनी ॥ १२० ॥ अठरा पुराणे वदविळी ।

उपनिषधें समग्र शोधिली । सारयात निवढीली । आत्मवस्तु भली ती
 येक ॥ २१ ॥ ते वस्तु श्रीगुरुनाचुनी । प्राप्त नोव्हे गा त्रिमुक्ती ।
 साधक हिंदता कष्टती भवनी । जयालागुनी अखंड ॥ २२ ॥ देवकृपी
 राजकृपी । पितृकृपी नरकृपी । ते हि झाले वा उदासी । आत्मसुखाशी
 पावावया ॥ २३ ॥ चहू युगातीळ भक्त सकळ । तया सुखा करीती
 तळमळ । आनंदाचा परीमळ । सिध्द स्नेहाळ दाखवी ॥ २४ ॥
 गुरूपरंपरा अवताराशी । जीवन्मुक्त निष्कामुक्ताशी । शरण जाता
 स्वाभीसी । निजभ्रातीशी दरावया ॥ २५ ॥ मुक्तवध या दोषाप्रती ।
 साक्षी येक चि त्रिजगती । जयावे सचे भ्राति निभ्राति । होये निश्चीती
 जीवाते ॥ २६ ॥ भ्रांती जीव जाला । शयळ उपाधी ईश्वराळा ।
 उपाधीरहित होता जाला । चिन्मय उरला साक्षीपणें ॥ २७ ॥ आता
 सगुण सद्गुरुचें पूजन । निर्गुण करावें चिंतन । पूर्ण जयाचें व्यापकपण ।
 राहीला व्यापून नमाते ॥ २८ ॥ अम्यांतरीं आणि बाहीर । वेष्टुनी
 राहिला चराचर । उघडें चि जाण गा समोर । पाहें साचार चहूमार्गी
 ॥ २९ ॥ नाहीं तयाशी आढकाठी । भरोनि राहिला पाटीपोटी ।
 सद्गुरुमूर्ति गोमटी । घालीन मिठी चरणासी ॥ ३० ॥ आता
 श्रीगुरुचें पूजन । कवणीये रीती घडे जाण । मनाशी होये उन्मन ।
 वाच्या गळून पै जाय ॥ ३१ ॥ श्रीस्वामिनी कृपा करावी । पुज्या
 दीनाची आगिकारावी । हेचि विनंती मानावी । परीसावी विज्ञापना
 ॥ ३२ ॥ पूजा करू जयेकरून । तें तें तुझेची रूप जाण । तुझाविण
 न दिसे मिन । पूजकपण विसरलों ॥ ३३ ॥ विज्ञासी परीसोनी
 आवडी । ध्यावया पूजेची परवडी । आपण सामोमी रोकडी । होशोनी
 फेडी साकडे ॥ ३४ ॥ प्रथम आवाहन केळे । तो विश्व भरुनी उरलें ।
 ज्ञान घालावया जळ । नसे राहिलें जयातें ॥ ३५ ॥ सप्रेम जळधारा ।
 नेत्री उठल्या येकसरा । तेणें ज्ञान करुणासागरा । घडले परात्परा
 सिद्धेश ॥ ३६ ॥ त्रिगुणाचे करुनी आचरण । निर्वासनेचें परीधान ।
 देउनी हृदयसिंहासन । वरी आपण स्वामी बैसले ॥ ३७ ॥ सुरतरुडुनी

सुवासीक । पुष्पे नवल अधिका अधिक । शरीरी कमळें अनेक ।
 बाहिरी देख गुरूनाथा ॥ ३८ ॥ विकारात्मक अहंतेते । जालुनी
 समर्पिले घुपाते । नाहंप्रकाश दीपाते । उजळुनी स्वामीते वोवाळिले
 ॥ ३९ ॥ नैवेद्य तो नानारस । मेळउनी केला सौरस । अविट वाढोनी
 पाकास । सद्गुरू सावकाश जेविती ॥ १४० ॥ भोजन सेविल्यापाठी ।
 तृती भरुनी राहे पोटी । मग नावडे सेवनी दृष्टी । पुष्टी तुष्टी होउनी
 राहे ॥ ४१ ॥ ऐसे सारुनी भोजन । केले शुद्धात्मारसे आचमन ।
 तांबूल भक्तियुक्त पूर्ण । करीती ग्रहण सिध्नाथ ॥ ४२ ॥ त्रयोदशगुण
 तांबूलते । ऐकावे तुष्टि निरुते । नवविध नऊभक्तिते । मुक्ति
 निश्चीत ते च्यारी ॥ ४३ ॥ यापरी त्रयोदशगुण । तांबूलते
 स्वाकारून । प्रसाद शिष्यास देऊन । निजमाहिमान वाढविले ॥ ४४ ॥
 मन जालें निःशेष । तोचि पर्यंक शेष । तये स्थानी विश्वप्रकाश ।
 पड्डे सावकाश अतिप्रिती ॥ ४५ ॥ तेथे निजेशी लागली नीज ।
 पूर्णतेशी पूर्णता सहज । आत्मबुद्धीशी पातळी साज । ऐक्य-
 सेजेशी मिनली ॥ ४६ ॥ ऐसीचे स्थळी प्रेमळभक्त । नियम असती
 अनुरक्त । तयाप्रति तो अनंत । सप्रेमयुक्त खेळवी ॥ ४७ ॥ भक्ताविण
 आणिक । तयाशी प्रिय नसे देख । तो सद्गुरू चिद्रिलासिक । अगम्य
 अतर्क्य जो वेदा ॥ ४८ ॥ तो सुलभ भक्तीकरून । दासाढागी जाळा
 जाण । सकळ वासना पुरवोन । आत्मदान देत असे ॥ ४९ ॥ या
 आत्मदानाची कहाणी । लेईजे कां ऐकिजे अर्थणी । जगी धन्य तोचि
 ज्ञानी । धीगुरुचरणी प्रेम जया ॥ १५० ॥ वृत्ति समूळ विरे । आठवा
 अठव विसरे । स्वये आत्मा बाबरे । ऐक्य संपूरे यथोक्त ॥ ५१ ॥ हा
 अनुमय अनुभविता । शिष्यासी पातळी ताटस्तता । तेणे निवारीली
 जडता । सबाध तत्त्वता पहातसे ॥ ५२ ॥ इंद्रिये व्यापारी वर्तत । परी
 समाधी नाहीं मोडत । राजविशेषा गुणार्थ । सार मतितार्थ दाविता
 ॥ ५३ ॥ सद्गुरुसिध्नाथ कृपार्थ । शिष्य केला हा सनाथ । दबडुनी
 मायेचा आवर्त । राजारामी रत पै केले ॥ ५४ ॥ या प्रभाते श्रवण

करीता । मानसीं होये कृतकृत्यता । अंती पाये सायोज्यता । सत्य
निश्चिता त्रिषाध्या ॥ ५५ ॥ याप्रकारे सद्गुरुसिद्ध । मज दीनाशी
करुनी बोध । दधदिला जन्यमृत्यु रोद । दाटला आनंद उचंचलुनी
॥ ५६ ॥ धोती पायोनी सतोष । नमन करीती धीश्वामीस । धन्य
धन्य तो प्राप्त दियस । सबाह्य बिलसे निजरूप ॥ ५७ ॥ दशदिशाव्याप्ति
दशमोष्याई । ते स्वसुख वणूं काई । अनन्यभावे श्रीसमपाई । नमन
हृदई तादात्म्यता ॥ ५८ ॥ अकराव्यात येकीयेक । अभेदता प्रेमसुख ।
बोळविती स्वामी चोरस । तें कौतुक अनिर्वाच्य ॥ ५९ ॥ सित्वकृपा
राजारामी । वृष्टि निमग्न पादपद्मां । मीतूपणा प्राप्नुनी ऊर्मी ।
निजात्मधर्मी सहजस्पर्शती ॥ ६० ॥ भक्तपंजरीमालाग्रथ । धवणें चि
पुरती मनोरथ । स्वामीसिद्धचरीराते । अध्याय होत दहावा हा
॥ ६१ ॥ अध्याय ॥ १० ॥ अनु० अ० ॥ १०७ ॥ समाप्त ॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु ॥ शुभमस्तु ॥ ७ ॥

अध्याय १०८

— श्री सिद्धचरित्र —

(पुढें चालें)

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीराममर्मथ ॥ जयसद्गुरु स्वतसिद्धा ।
परमात्मया पुढरीकवरदा । समचरण समपदा । सच्चिदानंद श्रीनिशासा
॥ १ ॥ ललिततनू सुदरदयाला । लसलुसीततुळसीप्रियोत्तमा । लज्ज्या
रक्षी श्रीरामा । लावी नेमा तव भजनीं ॥ २ ॥ विश्वनिशासा विश्वमरा ।
वैकुण्ठासी वारीजनेत्रा । वासुदेवा वैष्णववज्रा । विमलगात्रा वेदविद्या
॥ ३ ॥ सतजीवन सगुणमूर्ति । सन्मालामुमनप्रोतो । सुमद्र बिलसे
सहजस्पर्शती । सीतापति सुखराशी ॥ ४ ॥ षड्विकारनिर्दलपणा ।
षडशास्त्रप्रतिपादना । षडचक्रप्रभजना । षडरससेवना षड्कर्मा तू
॥ ५ ॥ शम्भु शिवा शशांकमाळी । शरणागतसंचित जाळी । शेषशयना

हृदयकमळी । शोभली मली येकात्मता ॥ ६ ॥ हरीहरा नाही भेद ।
 हा सुविष्यार वेदप्रसिध्द । हळधरा तुज हय प्रिय शुध्द । हूतांश सिध्द
 तूंचि पै ॥ ७ ॥ लाळनपाळन करणें तुझा । लवकर येई पुरुषोत्तमा ।
 लंघुनी भवार्णव पादपद्मा । लिगटवी धर्मा खानुभवी ॥ ८ ॥
 क्षराक्षरातीत राहाशी । क्षणक्षणा घ्याऊं तुजशी । क्षेत्रज्ञ स्वामीया
 जाणतोशी । क्षमी राशी अपराध ॥ ९ ॥ ककारादि क्षकारांत । स्तवितां
 हंरी सिध्दनाथ । अकरावा अध्याय आरंभीत । ते प्रिय होत अकरा रुद्रा
 ॥ १० ॥ अकरावा तो महारुद्र । अवतार रामदास प्रसिध्द । पुन्हा
 होउनी आणिक सिध्द । तारी विविध जन सारे ॥ ११ ॥ ज्ञानदेवें
 ज्ञानेश्वरी । तैसी च केळी सिध्देश्वरी । पार्वती लक्ष्मी अंकावरी । अंखावरी ते
 विर्भाव ॥ १२ ॥ बाराशेबारांत । ज्ञानेश्वरी ते निर्धात । सतराशे
 सतरांत । निर्माण होत सिध्देश्वरी ॥ १३ ॥ याची युक्ति हेचि पहाता ।
 ज्ञानदेव श्रीविष्णु तत्वता । मासतिरामदाससिध्दनाथा । शिव सर्वथा
 आपण ते ॥ १४ ॥ याकारणास्तव निर्धारें । समान शक घडला
 विध्वार । असो दशमोऽप्याई प्रकार । बोधिळे प्रखर श्रीगुरुनी ॥ १५ ॥
 प्रथ करीता शिष्यवत्से । पान्हावली गुरुमाय स्वच्छ । स्वानंदकरें स्पर्शोनी
 पुछे । तोपवी मळ जेवि पेय ॥ १६ ॥ आता अकराव्यांत हेचि कथन ।
 उपासना प्रतिपादन । ज्ञानोर्माचा प्रास करून । करावे भजन दिननिशी
 ॥ १७ ॥ सिध्ददयाधन शिष्यातें । उपदेशिती हेचि निरुते । न सांढावे
 साधनाते । अभ्यासाते न विसंवी ॥ १८ ॥ शिषादिक महासिध्द ।
 तेहि साधक क्षणवित्ती शुध्द । वापुढे जीव मतिमंद । धरीती स्फुंद
 जाणिवेचा ॥ १९ ॥ सांप्रदाइ सर्वत्र जना । हेचि सांगणें पुनःपुनः ।
 पंढरीचा भजा राणा । ज्ञानाभिमाना सांडुनी ॥ २० ॥ गुरु चि सिध्द
 उपासना । राखा स्थीर तेथेचि मना । श्रीराम प्रत्यक्ष तो चि जाणा ।
 दावित खुणा निजमक्ता ॥ २१ ॥ तयेपाई सकळ तीर्थें । व्यासादिकी
 कथोळे निर्धात । वाटणी घाटूं नये चिच । प्याइ सतत तो श्रीहरी
 ॥ २२ ॥ जया जैशी पाहिजे स्थीती । तैसा घरी तो चि व्यक्ति ।

श्रीराम माझा सीतापति । होउनी मूर्ति भेटला ॥ २३ ॥ ऐसे स्वामी
 सिधनाथ । साप्रदायाशी बोध करीत । येकादशी आचरा व्रत ।
 येकचित्ते जागरण करा ॥ २४ ॥ निस्पृह कीर्तन करावे । भिक्षा
 मागुनी जेवार्थे । पर अन्नाशी न जावे । तेणेंचि पोसावे
 कुटुंबाते ॥ २५ ॥ सकळ कर्मासी प्रायश्चित । स्मरावा चित्ती
 भगवंत । उच्यारीता रामनामाते । हरे दुरीत निःशेष ॥ २६ ॥
 तथा नामा विक्रय करीता । पाप न जाय केळिया तीर्था । पंचमहापातकी
 तत्वता । करुनी कथा द्रव्य घेणें ॥ २७ ॥ यासाठीं सिध साप्रदाई ।
 निष्काम कीर्तन परावें पाही । उणे तथा न पडे काहीं । माष्य घेई
 त्रिपाध्या ॥ २८ ॥ स्वइछ प्रार्थन फिरऊनी सोळी । वास करावा
 श्रीदेउळी । मिळे तेंधे सहजी मडळी । कीर्तन राउळीं करावें ॥ २९ ॥
 निघावें सहजी भजन करीत । येईछ त्यांत असावे तृप्त । वाढनावा
 जगी परमार्थ । विपई विरक्त असोनी ॥ ३० ॥ अधिकार पाहुनी
 उपदेश दावा । सशय तथाचा समूळ हरावा । मागणेचा तगादा
 नसावा । अनुभव असावा दृढ मनी ॥ ३१ ॥ नातरी आपण अज्ञान ।
 शिष्य करी मूर्खपणें । दाराद्रव्यभासक्त मन । नर्क भोगणे तथासी
 ॥ ३२ ॥ स्त्रीविषय परम घातक । नातळारे कदा देख । निरंतर स्मरा
 रघुनायक । तेणें सुप सर्व ही ॥ ३३ ॥ भूतमात्री असात्री दया ।
 निंदका स्तवार्थे आधी तथा । अज यावें भळतया । असळिया
 चाडाळादि ॥ ३४ ॥ ध्यानधारणामुदासमाधी । येथें दृढ राहो बुद्धी ।
 ऐसे सांगे वृषानिधी । दयाळ्वी यीसित् ॥ ३५ ॥ गुरुपरंपरा
 रामभक्ती । रामनवमी करावी प्रीती । मेळऊनी भिक्षा यथाशक्ती ।
 उत्साहा निगुती करावा तो ॥ ३६ ॥ गारुतीचें दर्शन प्यावें । सींदुर
 तथा प्रिय स्वभार्ये । वस्त्र तपेशी स्वाकारावें । मिरवावे प्रसादीक ॥ ३७ ॥
 नातरी तो शुभपट । शुद्धसत्त्व आहे चि भेट । सिधसांप्रदाय करणें
 स्पष्ट । तरी हे वरीष्ट रुढीं माणा ॥ ३८ ॥ छत्रण कणणा न करावें ।
 परीक्षुनी स्नेह करावें । ठाईठाई व दवावें । प्रेमळभावे मजन पे ॥ ३९ ॥

मठ करावें निस्पृश्यें । मोलें पूजा कदा न करणें । भिक्षा मागून
 अन्नदान । करावें भ्रमण सर्वत्र ॥ ४० ॥ ऐसी नीति सांगूनी सिद्ध ।
 सर्वत्र जनीं करुनी बोध । मागुनी पंढरीसी येउनी शुद्ध । आनंदकंद
 अवलोकिला ॥ ४१ ॥ अर्चन करुनी यथोक्त । कीर्तन करविले
 शिष्याहोते । मिळाले संत अवघे थोते । सिद्धनाथ श्रवण करीतो
 ॥ ४२ ॥ राजारामो वंदुनी आडा । नमन केले श्रीरामचरणा । करुनी
 प्रथम नामस्मरणा । गर्जे वदन जयजयकारु ॥ ४३ ॥ पिंडमळाढ
 येकात्मता । दश अवतार बदली कथा । तें वर्णन करावी ग्रंथा ।
 आवडे चित्ता मोलाचे ॥ ४४ ॥ याटागी सहजी लेखन करणे । तरी
 अवधान द्यावें पूर्ण । मोलविता शुनंदन । मीतूपण कैचें तें ॥ ४५ ॥
 प्यार युगे दहा अवतार । प्रतिदिनीं होती पाहतां विचार । ते सांगू
 सविस्तर । असावें स्थीर मानस पै ॥ ४६ ॥ च्यारी प्रहर च्यार युगे ।
 अवतार धर्म तेणें चि योंगें । कृतयुगी ध्यानप्रसंग । तेणें श्रीरंग संतोषतो
 ॥ ४७ ॥ तरी होती चि प्रातःकाळ । ध्यान करीती साधु सकळ ।
 सगुणनिर्गुण प्राजळ । अधिकार सोजळ जैसा तो ॥ ४८ ॥ इतर
 जीव स्वकर्मचि । चिंतन करीती ते द्वि साचे । कर्मस्वरूपी मगवान
 स्वयंच । ऐसें साचे वेद बोले ॥ ४९ ॥ याटागी सर्वो होतसें ध्यान ।
 प्रथम प्रहर ते कृतयुग जाण । अवतार तेथें च्यार पूर्ण । पहावे मने
 स्वदेही ॥ ५० ॥ प्रथम निद्रीस्थ मछाकृति । हातपाय उठता आकुंचन
 करीती । कासव ते चि होये निश्चिती । वराहयुक्ति आंग मोढे
 ॥ ५१ ॥ दुर्गंधी मुखी येत चि आहे । डुकर प्राणी आपण स्वयें ।
 वृत्तिंद्द पुढे तो चि होये । वेसता ठाय शौच्याशी ॥ ५२ ॥
 मलनिर्मोचन दैत्यहनन । नये पुढे कोणी जन । कृतयुगीचे अवतार
 जाण । च्यारी पूर्ण स्वदेही ॥ ५३ ॥ त्रेतायुग द्वितीय प्रहर । सीन
 तेथे होती अवतार । भिक्षा मागणें हा विचार । वामन साप्यार तो
 जाण ॥ ५४ ॥ भूतमात्री मागणें । घरातील पदार्थ देणें । वामनरूप
 अवघे जन । अनुभव राग सहजी से ॥ ५५ ॥ अघ्नपाणी करशधर ।

कपिलाची जिवजकळा ॥ ८७ ॥ कपिल गीतेंत तें वर्णन । तारकमंत्र
 जो कां पूर्ण । तेरा अक्षरें गुप्त निरोपण । उपदेश खूग गोरजेशी
 ॥ ८८ ॥ ती अक्षरें प्रणवबीज । रामदास समर्थ सित्धराम । हृदयभूमीकें
 पेरीली सहज । विस्तार सहज तयाचा हा ॥ ८९ ॥ प्रति अक्षरी
 सहस्र येक । ग्रंथ निर्माण जाला चोख । संतस्तवन अलौकिक ।
 गणीत देख सहस्र तेरा ॥ ९० ॥ तेरा प्रताप मेरा नही । वाच्य वाचक
 तो चि पाही । भरुनी उरला अंतरवाही । पंढरीठाई तिष्ठतसे ॥ ९१ ॥
 दशदिशा व्यापुनी मरला । दशअंगुळे असे उरला । भावे पुंडलिके
 उमा केला । प्रसन्न पाहीला गुरुपुत्रे ॥ ९२ ॥ निगुरुप्राणी ऐकुनी ।
 आश्चर्य करीती आपुळे मनी । वेदशास्त्रे पडुनी । प्रतिष्ठा जनी वृषा
 चि ते ॥ ९३ ॥ नाही जाणिले आपणाशी । घोळखिळे नाही
 देवाशी । जाळ्या त्या व्यातुर्पासी । पृथ्वीशी भार तो ॥ ९४ ॥
 गरुड परी आवळ्या । ज्ञानाविण वैदिक भला । बर्तीस लक्षणी अत्रला ।
 सौभाग्याला ठाव नसे ॥ ९५ ॥ तैसे सकळ भक्तीविणे । जें जें करणें
 तो तो शीण । न जाणती तत्त्वज्ञान । धिग जिणें त्या नराचें ॥ ९६ ॥
 याळागी सर्वी होडनी सित्त्व । मजावा सद्गुरुस्वामीसित्त्व । तेणें प्राप्त
 आत्मा शुत्व । अनुभव प्रसित्त्व लोक त्रे ॥ ९७ ॥ जयाचे कृपे ग्रंथ
 जाला । ज्ञानसूर्यो ह्दई उदेला । तया रविशी वारा कळा । जीवनकळा
 तेरावी ॥ ९८ ॥ वारा स्कंद भागवत । तेरावा धीमगवंत । तेरा सहस्र
 करविळा ग्रंथ । तारक निष्ठात तेरा अक्षरी ॥ ९९ ॥ वारा
 जोतिर्लिंगे पृथ्वीवरी । तेरावें धीपट्टपुरी । प्रसन्न उभे भीमातीरी ।
 बदली घेखरी आचार्याची ॥ १०० ॥ ते परब्रह्मलिंग सावळें ।

सांग । सर्वथा जिणें माझे व्यंग्य । अष्टांगयोग न दोती ॥ ४ ॥ कर्मी
 पदाता न्यूनता सारी । नार्ही घडली सतत वारी । अमागी मी
 दुराच्यारी । कोण तारी मजला दीना ॥ ५ ॥ संत छपेचे सागर ।
 पाठीशी पडलों मी पामर । करिता तपांनी आंगीकार । अधिकार
 स्ववनाचा ॥ ६ ॥ सद्गुरु सिध्द प्राप्त होता । हरली जन्ममरणाची
 निता । देखूनद्वारा करावेली कथा । पंदरीनाथा प्रिय जे ॥ ७ ॥
 कळियुगी कीर्तनधर्म । व्यासादिफी वर्णिला नेम । ह्मणुनी आरंभिले
 हे चि कर्म । वर्णिल्या प्रेमें संतकथा ॥ ८ ॥ अनेक साधु पृथीतळा ।
 शोध तपांचा न लागे मला । काहीं येक वर्णिल्या छीळा । संतमेळा
 राहिला बहू ॥ ९ ॥ पुणें तुळशी वागांत अनंत । पदातां हरीसी
 ती न सरत । प्रंपन करुनी तेवि प्रंथ । श्रीरघुनाथ पुजीला तो
 ॥ १० ॥ पुष्पवटिका श्रीमंतांची । असंख्य फुले गुंफाता तेथींची ।
 माळ करिता सरती कैची । घडली साची स्तुति तेवि ॥ ११ ॥
 गुप्त प्रघट भगवद्भक्त । न लागे कवणा तपांचा अंत । श्रीमगवान
 रूपे अनंत । वेद अनंत तो हि वदे ॥ १२ ॥ अनंत साधु अनंत
 छीळा । काय बदेवळ मज दीनाला । जेथें शेष मौनावळा । स्वयं
 राहिला सहस्ररुणी ॥ १३ ॥ संतलीलामृतसागरा । प्राशन करणें न
 घेवे सारा । बिंदुमात्र होईजे अमरा । या पामरा घडले तेवि ॥ १४ ॥
 काहीं येक करिता स्ववन । संत दयाळु वेळे पावन । आत्मानुभव
 होउनी पूर्ण । वृत्ति निमग्न गुरुमज्जनी ॥ १५ ॥ तो सद्गुरु स्वतस्सिध्द ।
 रामदास अवतार प्रसिध्द । कल्प्याणपद दाउनी शुध्द । कैले सिध्द
 संतमजनी ॥ १६ ॥ तेणें त्रैलोक्य उर्जावडे । प्रंथ राखिला धाबिकोडे ।
 भक्तमाळा गुंफोनी प्रौढ । पुजीला गरुड घटन जया ॥ १७ ॥ शके
 सतराशे छपळ । जयश्री श्रीरघुनंदन । संवत्सर तोचि जमनाम पूर्ण ।
 होतसे अर्पण सन्माला ॥ १८ ॥ वर्षाक्रतु भेषःशाम । पंदरीनिवास
 स्वमुखाधाम । ज्ञानकीवह्नुम सीदाराम । पदा प्रेम अवतसे
 ॥ १९ ॥ यावणमास तो चि पदाता । उत्तम कृष्णपक्ष

सुन्याकातन्या घेणें करें । भाजीपणें छेदिती त्वरे । सातवा रघुवीर
 यज्ञमोक्ता ॥ ५६ ॥ तो यज्ञ कैसा द्वाणाळ । प्राणामोहोत्र आहे सकळ ।
 भगवत्पूजेत हरी बोलिले । ते निर्मळ श्रवण करा ॥ ५७ ॥ पंधरावे
 अध्याई । हात लावी भगवान हृदई । वैश्वांजर सर्व देहीं । जठरस्थ
 पाही वर्ततसे मी ॥ ५८ ॥ याळागी दुसरा प्रहर । त्रेतायुग तें चि
 निर्धार । आहुती घालिती नारीनर । वैश्वांजर उदरस्थ तया ॥ ५९ ॥
 द्वापार तो प्रहर तिसरा । विलास अर्चन कृष्णावतारा । तांबूळशय्या-
 विनोदप्रकारा । चवथे प्रहरा कलियुग ते ॥ ६० ॥ बौध्य अवतार शोभे
 तेथें । कीर्तन साजे तेव्हा निरुते । भूतमार्त्री कथा गात । रस्त्यात
 बैसत घोरोधरी ॥ ६१ ॥ सेवटी कळंकी घोड्यावरीळ । घस्त फिरे
 कोतवाळ । तो वि युगात जाणिजे सकळ । नित्य केवळ अनुभवस्थीती
 ॥ ६२ ॥ आतां पंचभूतात्मक पंचपांडव । राजसूयज्ञ पहातां अपूर्व ।
 याचा घेता स्वानुभव । सरे भव तात्काळिक ॥ ६३ ॥ संतत यज्ञ
 धर्माघरी । अवर्म टळो सर्वथा परी । उक्षमोजन घटागजरी । ते कुसरी
 श्रवण करा ॥ ६४ ॥ व्यासोच्छिष्ट सकळ ग्रंथ । स्थांतीळ पत्रें
 सुनिश्चीत । त्या पत्रावळीतीळ अक्षर सीत । क्षर संतत तापत्रयी
 ॥ ६५ ॥ ते शुक्रयोगेंद्र प्रह्लानिष्ठ । सेविता सदा मुनिश्रेष्ठ ।
 अनुदत्त ध्वनी गजर स्पष्ट । अनुमयनिष्ठ जाणती ते ॥ ६६ ॥
 असो ऐसेपरी अनेक प्रकारें । कीर्तनीं वदविले अध्यात्म थोर । विटेवरी
 शारंगधर । श्रोते समग्र डोलती पै ॥ ६७ ॥ पुढे सहाचहूचटकानंतर ।
 लेखन करीता साधुचरीतें । मिळाले तेथें छळक नर । क्षणती चमत्कार
 पाहूं या ॥ ६८ ॥ चंद्रमार्गेत न भिजे ग्रंथ । तरी करविला पंढरीनाथें ।
 ऐसे वदती येकमेकाते । पातले तेथे जलुजी ॥ ६९ ॥ तो महान्न-
 भगवद्भक्त । लोकत्रे परमविख्यात । क्षणती चला देऊळांत । याचा ग्रंथ
 श्रीहरीपुढें ॥ ७० ॥ प्रसाद तुला देवा जाण । संशय तुमचा जाईळ
 पूर्ण । ऐकोनी छळकें तें वचन । केले पठण देवापुढें ॥ ७१ ॥ मग
 तेथें काय उशीर । भक्तप्रिय रुक्मीणीवर । साधुस्तवनीं प्रीती फार ।

हुरा सत्वर दिधला पै ॥ ७२ ॥ छळक जाले छज्यायमान । धन्य ते
 संतळीला पूर्ण । पदरीचे आपुले जाणुनी दीन । करविले वर्णन संत-
 मालिके ॥ ७३ ॥ ती माला अष्टोत्तरशतमणी । अष्टोत्तर अध्याय
 सुलक्षणी । प्रेमरज्जू बोलिले गुणी । गुंफांले बाणि हस्तपत्रें ॥ ७४ ॥
 श्रीपांडुरंगा बुकामाळ । पंढरीसी अर्पिती जन सकळ । मुख्य द्रव्य हें
 चि केवळ । संतुष्ट घननीळ दोषदार्थी ॥ ७५ ॥ याळागी प्रथमक्त-
 मंजीरी । मालिका केली तेचि बरी । घेउनीया वाचे करी । कंठी
 सार्जारी घालीतसे ॥ ७६ ॥ आता बुका क्षणांजे सुगंध । ज्ञानप्रद जो
 मकरंद । बेदी सार उपनिषद । ते प्रसिद्ध रामगीता ॥ ७७ ॥ तया-
 बरी टीका प्राकृत । करवितीळ स्वामी सिध्दनाथ । समर्पण कराया तो
 हेत । पुरविता अर्थ जगद्गुरू ॥ ७८ ॥ ग्रंथोक्त ते परामळद्रव्य ।
 श्रीविठ्ठी अर्पित भव्य । संत करविती जरी काव्य । जेवि गव्य पवित्र
 ते ॥ ७९ ॥ परीसोनी हे विज्ञासि । संतमंडळी आज्ञा करीती । वाचे
 राहो सरस्वती । ऐसें बढती सिध्दादि ॥ ८० ॥ तो निबिड वैदात । बोलविता
 पंढरीनाथ । बुका तो चि वाहूं व्यावे । सांप्रत गळ्यांत घातिळी माळ ॥ ८१ ॥
 चतुर्दश भागवत । रामदासादि सकळ संत । मालिका सुशोभिवंत ।
 सुगंध तेथें अर्थ विळसतसे ॥ ८२ ॥ त्या माळेचे मणी अष्टोत्तरशत ।
 अध्याय तेचि जाणा निश्चीत । तेरा सहस्र जाळा ग्रंथ । पुजिला
 रघुनाथ रमेश तो ॥ ८३ ॥ तेरा अक्षरी मंत्र । रामदासस्वामीचा तो
 पवित्र । तेणेचि योगे ग्रंथतंत्र । घडलें स्तोत्र तळपेनें ॥ ८४ ॥

॥ श्लोक ॥

श्रीरामराज्यैश्वर्याभियुक्तं । रामेति वर्णद्वयमेव पूर्णम् ।
 जयंच रामेण जयद्वयेन । रामेति जप्त्वाच पुनर्नजन्म ॥ १ ॥
 ऐसा हा मंत्रराज । पूर्वजन्मी प्राप्त सहज । उत्परीला पदरज । करुनी
 चोज पाळिले ॥ ८५ ॥ सांप्रत अवतारी सिध्दनाथें । मेळविले निज
 अभिष्टाते । तारकमंत्र सांगुनी माते । केळे सारते निजप्रार्थी ॥ ८६ ॥
 तिही अक्षरे तेराची । जी ह्या शिवद्वंद्वीची । उपासना पार्वतीची ।

कपिलाची जिवनकळा ॥ ८७ ॥ कपिल गीतेंत तें वर्णन । तारकमंत्र
 जो कां पूर्ण । तेरा अक्षरें गुप्त निरोपण । उपदेश खूग गीरजेशी
 ॥ ८८ ॥ ती अक्षरें प्रणवबीज । रामदास समर्थ सिध्दराम । हृदयभूमीके
 पेरीली सहज । विस्तार सहज तयाचा हा ॥ ८९ ॥ प्रति अक्षरी
 सहस्र येक । ग्रंथ निर्माण जाला चोख । संतस्तवन अलौकिक ।
 गणीत देख सहस्र तेरा ॥ ९० ॥ तेरा प्रताप मेरा नही । वाच्य वाचक
 तो चि पाही । मरुनी उरला अंतरवाही । पंढरीठाई तिष्ठतसे ॥ ९१ ॥
 दशदिशा व्यापुनी मरला । दशअंगुळे असे उरला । भावे पुंडलिके
 उभा केला । प्रसन्न पाहीला गुरुपुत्रें ॥ ९२ ॥ निगुरुप्राणी ऐकुनी ।
 आश्चर्य करीतो आपुले मनी । वेदशास्त्रे पढुनी । प्रतिष्ठा जनी कृपा
 चि ते ॥ ९३ ॥ नाही जाणिले आपणाशी । बोळखिले नाही
 देवाशी । जाला त्या व्यापुर्पासी । पृथ्वीशी भार तो ॥ ९४ ॥
 गरुड परी आंधळा । ज्ञानाविण वैदिक मळा । वचीस लक्षणी अवळा ।
 सौभाग्याला ठाव नसे ॥ ९५ ॥ तैसे सकळ भक्तीविणे । जें जें करणें
 तो तो शीण । न जाणती तत्त्वज्ञान । धिग जिणें त्या मराचें ॥ ९६ ॥
 यालागीं सर्फी होउनी सिध्द । मजावा सद्गुरुस्वामीसिध्द । तेणें प्राप्त
 आरमा शुध्द । अनुभव प्रसिध्द लोक त्रै ॥ ९७ ॥ जयाचे कृपे ग्रंथ
 जाला । ज्ञानसूर्यो ह्दई उदेला । तया रविशी वारा कळा । जीवनकळा
 तेरावी ॥ ९८ ॥ वारा स्कंद भागवत । तेरावा श्रीमगवंत । तेरा सहस्र
 करविळा ग्रंथ । तारक निर्धीत तेरा अक्षरी ॥ ९९ ॥ वारा
 जोतिर्लिंगे पृथ्वीवरी । तेरावें श्रीपंढरपुरी । प्रसन्न उभे मीमातीरी ।
 बदली बैलरी आचार्याची ॥ १०० ॥ ते परब्रह्मलिंग सावळें ।
 पुंडलिके स्थापक केळें । तयाकंठी घालूं माळ । तेरा सोमळ सहस्रांची
 ॥ १ ॥ स्वयंभू श्रीस्वयंप्रकाश । श्रीराम माशा रुक्मीणीविलास । जें जें
 बोळें तें तें तयास । शोभतसे पादुरंगा ॥ २ ॥ भक्तिप्रिय तो सर्वोत्तम ।
 मत्तचि तया आवडती नेम । यालागीं भक्तछावनप्रेम । तोचि धर्म
 आरंभिला ॥ ३ ॥ न घडे भक्तिज्ञानवैराग्य । अर्चन न घडे कोणतें

संग । सर्वथा निणें माझें व्यंग । अर्थागयोग न होती ॥ ४ ॥ कर्मी
 पहाता न्यूनता सारी । नाही घडली सतत वारी । अभागी मी
 दुराच्यारी । कोण तारी मजळा दीना ॥ ५ ॥ सत कृपेचे सागर ।
 पाठीशी पडलों मी पामर । करोता त्यांनी भागीकार । अधिकार
 स्तवनाचा ॥ ६ ॥ सद्गुरु सिध प्राप्त होता । हारली जन्ममरणाची
 चिंता । लेखनद्वारा करविली कथा । पंढरीनाथा प्रिय जे ॥ ७ ॥
 कलियुगी कीर्तनधर्म । व्यासादिकी वर्णिल नेम । ह्यणुनी आरंभिले
 हें चि कर्म । वर्णिल्या प्रेमें संतकथा ॥ ८ ॥ अनेक साधु पृथ्वीतळा ।
 शोध त्यांचा न लागे मळा । काही येऊ वर्णिल्या ढीळा । संतमेळा
 राहिला बहू ॥ ९ ॥ पुणें तुळसी वागात अनंत । महातां हरीसी
 ती न सरत । प्रपन्न करनी तेवि ग्रंथ । श्रीरघुनाथ पुजीला तो
 ॥ १० ॥ पुष्पवटिका भीर्गतांची । असंख्य कुळें गुंफिता तेथींची ।
 माळ करिता सरती कैची । घडलो साची स्तुति तेवि ॥ ११ ॥
 गुप्त प्रघट भगवद्भक्त । न लागे कवणा त्यांचा अंत । श्रीमगवान
 स्वये अनंत । वेद अनंत तो हि वदे ॥ १२ ॥ अनंत साधु अनंत
 ढीळा । काम वदवेळ मज दीनाळा । जेथें शेष मौनावळा । स्तब्ध
 राहिला सदस्तकणी ॥ १३ ॥ संतढीळापृतसागर । प्राशन करणें न
 घडे सारा । बिंदुमात्र होईजे अमरा । या पामरा घडलें तेवि ॥ १४ ॥
 काहीं येऊ करितां स्तवन । संत दयाळु केळे पावन । आत्मानुभव
 होउनी पूर्ण । वृत्ति निमग्न गुरुमजनी ॥ १५ ॥ तो सद्गुरु स्वतस्सिध ।
 रामदास अवतार प्रसिध्द । कल्याणपद दाउनी झुध । केळे सिध्द
 संतभजनी ॥ १६ ॥ तेणें त्रैलोक्य उर्जावडे । ग्रंथ रचिला घाडेकोडे ।
 भक्तमाळा गुंफोनी प्रौढ । पुजीला गरुड बहून जया ॥ १७ ॥ शके
 सतराशे छपन्न । जयधी श्रीरघुनंदन । संवासर तोचि जयनाम पूर्ण ।
 होतसे अर्पण सग्याळा ॥ १८ ॥ वर्षांन्तु मेघःशाम । पंढरीनिवास
 स्वसुखधाम । व्यानकीबल्लभ सीताराम । पहा प्रेम अवतसे
 ॥ १९ ॥ आवणमास तो चि पहाता । उत्तम कृष्णपक्ष

तत्वता । पांडवादिकांचा पक्ष घरीता । नुरवी चिंता श्रीकृष्ण ॥ १२० ॥
 राम तोचि कृष्ण जाळा । चंद्रवंश तो शोभळा । चंद्रवार तो चि
 आळा । रामचंद्राळा पुजिता ग्रंथी ॥ २१ ॥ ग्रंथसिंघी तये दिवशी ।
 सर्व सिंघांत प्रयोदशी । पुष्पनक्षत्रविद्यामाशी । अविदेशी केले दुरी
 ॥ २२ ॥ सिंहराशीस सूर्य येता । निळोमट्टी सहजी तत्वता । देवगुरु
 वृषभो असता । तो सर्वथा वाचस्पती ॥ २३ ॥ चंद्र दैवत मृगनक्षत्राचें ।
 सोमवार तो चि साचे । वृषभ हवन श्रीशिवाचें । राशी ते च जाणिजे
 पै ॥ २४ ॥ मृगशीर्षाचा प्रथमचरण । बेलदेव नाम बेल अर्पण ।
 द्वावण सोमवार क्षणून । बिल्व वहाणें पांडुरंगा ॥ २५ ॥ भक्तमंजिन्या
 भक्तितुलसीच्या । बाहिऱ्या संप्रभें निजवाच्या । जिबळग हरी जीवाचा ।
 पंढरीच्या रघोचमा ॥ २६ ॥ मृगनक्षत्र प्रथम चरण । वृषमराशीवरी
 जनन । ग्रंथ अर्पणी तें पूर्ण । समचरण पुर्जाळे पै ॥ २७ ॥
 मातापितृ उभयकुळें । उत्तरीली श्रीविठळें । जाणुनी आपुळे छविवाळ ।
 बोलबिळे संतस्तवना ॥ २८ ॥ संतकथा भक्तमंजरी । माढा जे कां
 षणींली वरी । ते कंठों घालितां हरी । वर मुन्हारी देतसे पै ॥ २९ ॥
 जिये घरीं हा असे ग्रंथ । तेथें बसे मी पंढरीनाथ । पुरवीतसे इच्छित
 अर्थ । पूजन करीत धरुनी प्रीती ॥ ३० ॥ संतमंजरी करीतां
 पठण । बाधूं न शके तया विघ्न । वाचितां मनी कामना धरून ।
 करीन पूर्ण मनोरथा ॥ ३१ ॥ श्रवणमनननिजध्यासें । हृदई
 प्रगटे जगन्निवास । भक्तिज्ञान देऊन तयास । रक्षीतसे निजगें ॥ ३२ ॥
 सुदर्शन घेवनी स्वयें करी । आळीं संकटें तीं निवारी । ऐसे वदळा
 पंढरीविहारी । लीळाधारी पांडुरंग ॥ ३३ ॥ भक्त येश गाती जेथें ।
 सदा सर्वदा बसे तेथें । नाही दुजे आढा दैवत । आण वहात श्रीविठळ
 ॥ ३४ ॥ मद्-आत्मा साधु क्षणून । ठाई ठाई व्यासवचन । याळागी
 सर्वां जाणून खून । करावे पाळन ग्रंथाचें ॥ ३५ ॥ सिंघचि उमा
 स्वानंदगामा । सुवनव्रई व्याची शोभा । विटेवरी सदा उमा । भक्त प्रमा
 तयाची ॥ ३६ ॥ सूर्यतेजे सूर्याशी । पहाणे घडे सर्वांशी । भक्तस्तवनें

भगवंताशी । श्रीरामाशी पूजोयेले ॥ ३७ ॥ श्रीरामदासस्वामीचे अकरा
मारुती । अकरावा त्यांतीळ बाद्याप्रती । कृष्णातीर ते निश्चिती । त्या
निकट विश्रांति विश्रामपुर ॥ ३८ ॥ श्रीरघुपतीचे जेथें स्थान । मठ
विश्रामपुर विश्राम जाण । तये रघळी ग्रंथ संपूर्ण । प्रसादेकरून
श्रीसिंहाचे ॥ ३९ ॥

॥ आर्या ॥

श्रीसिंघप्रसाद होता । होणें पढळें च साह्य भारतीळा ।
कथोळे आझा हणुनी । पढला तेव्हां अखंड भार तिळा ॥ १ ॥
सच्चरीताब्धीमधुनी । काढीयले विषद परम मुक्तमणी ।
भक्तीला मेरुमणी । घोषी मंजीरी तसीच सूक्तगुणी ॥ २ ॥
राजारामी जहाला । ग्रंथ हि तो भक्तमंजीरी पढता ।
सच्चरीतें गाता ते । सोढविती काळपंजरी पढता ॥ ३ ॥
सच्चरितामृत प्यार । रसनाखूपें स्वये चि अवतरती ।

ताराया भाविक जन । ग्रंथस्वरूपें भवाब्धितरी खरी ती ॥ ४ ॥
असो आर्य तोचि पंदरीराय । साधू तयाचें निजहृदय । येकात्मता
श्रीगुरुवर्ये । स्तवन अद्वय स्वतसित्व ॥ १४० ॥ हे भक्तमंजीरी-
तुळसीमाळा । घातिळी श्रीविठ्ठला गळा । बुका बहाणे
आतां भळा । तो आगळा ग्रंथ पुढें ॥ ४१ ॥
रामायणाचें तें सार । शिषगिरजेचा आत्मविचार । वेदशास्त्राचे ते
गव्हर । श्रीगुरुवर बोळविती ॥ ४२ ॥ तो चि बुका परीमळ । अनेक-
द्रव्यपूजा सकळ । ग्रहण करीता श्रीघननीळ । जो विठळ दाशरथी
॥ ४३ ॥ शोभली माळा भक्ततुळशीची । प्रसन्नमूर्ति श्रीविठ्ठलाची ।
होतसे पूजा समपदाची । देवता कुळीची श्रीराम हा ॥ ४४ ॥ मुख्य-
प्राण श्रीमारुती । रामदासस्वामी सिंघमूर्ति । तो माझा सद्गुरु जगती ।
अभेद रघुपति गुरुदेव ॥ ४५ ॥ तया कंठों घाळनि माळ । पाई
ठिविलें सदा माळ । तेणें जन्म जाळा सुफल । गेली तळमळ मनाची
॥ ४६ ॥ सिंघ समुच्चय भक्तहंदा । अखंडीत नमन-पदा । राजारामी

रमटमी पदा । बोलवा प्रसिद्धा श्रीरामगीतें ॥ ४७ ॥ श्रीगुरुसिद्ध
 पंढरीनाथ । भक्तस्तवनीं स्तविता अनंत । तेरा सहस्र पूर्ण ग्रंथ ।
 समर्पण होता तत् समपदी ॥ ४८ ॥ भक्तमंजरीमालाग्रंथ । धवर्णे चि
 पुरती मनोरथ । श्रीसिद्धचरीत्रावे । अध्याय समाप्त अकरावा ॥ ४९ ॥
 ॥ आर्या ॥ ४ ॥ श्लोक ॥ १ ॥ अध्याय ॥ ११ ॥ अनुक्रमे अध्याय
 ॥ १०८ ॥ ग्रंथबोव्या येकूनसंख्या ॥ श्लोक एवंसंख्या ॥ अष्टके
 संख्या ॥ श्रीसिद्धरक्षामी बोव्या संख्या ॥ एकूनसंख्या ॥ समाप्त ॥
 श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ श्रीपांडुरंगार्पणमस्तु ॥
 शके ॥ १७७५ ॥ प्रमादीनामसवत्सरे । माघशुक्ल ॥ ७ ॥ सप्तमी
 मंदवासरे । मुकाम बाढी सांगली येथें पुस्तक समाप्त ॥ शुभंभवतु ॥
 ॥ ध्यान ॥ श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम
 ॥ श्रीराम श्रीसीतारामचंद्र प्र॥ ॥ इति भक्तमंजरीमालाग्रंथ ॥
 समाप्त ॥ श्रीसीताराम ॥

अध्याय १०९

— मेरु अध्याय —

— रामा हरिदास —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीरामसमर्थ ॥ जय जय जगद्गुरु
 जगदोत्थारा । जलाग्निवासा जानकीवरा । जनकप्रिया जान्हवीधारा ।
 जघनकरा शोभती तूं ॥ १ ॥ मोनामहंदिपें तें गोकुळ । स्वानुमवी
 जाणती प्रेमळ । अवघा देवकीशुचि निर्मळ । देवकी प्रांजळ ते माता
 ॥ २ ॥ वासुदेव सर्वाभूती । ऐसी पूर्ण जेथें स्थिती । वसुदेव पिता तो
 निश्चीती । तेथे प्रघटती श्रीकृष्ण ॥ ३ ॥ अहंकारकंस मधावया । अवतार
 घेणें तथा ठाया । युगायुगी नीज आत्मया । स्थापावयाते धर्माते
 ॥ ४ ॥ जाणुनी स्वरूप हे यशवदा । ते चि स्फूर्ति श्रीयशवदा ।
 वाढविले तथेनें मुकुंदा । गावोनी सदा यश वदनी ॥ ५ ॥ नंद तो चि

निजानंद । पिता ह्यणवी त्या गोविंद । मनोवृत्ति गोपिका शुद्ध । रमती
छंदे श्रीकृष्णपदी ॥ ६ ॥ अष्टधा प्रकृति अष्टनायका । अष्टमात्रा
रुक्मीणी देखा । परमात्मा विह्वल सखा । ऋते अंका सोहंस्फिती
॥ ७ ॥ नरु लक्ष गोपाळ नवविध भक्ति । मोहिळा तेणे श्रीपती ।
अखंड खेळे दिवाराती । गोरस सेवितो प्रेमळा ॥ ८ ॥ तत्वमसि
महावाक्य । प्रबोधिळे सकळ लोक । अवतरला श्रीवैकुण्ठनायक ।
धर्मस्थापक जगद्गुरु ॥ ९ ॥ असो पुंडलीकाचे भक्तिस्तव । पंढरीस आले
रमाधव । संगे घेउनी गोपाळ सर्व । देवाधिदेव पांडुरंग ॥ १० ॥
सूर्यासवे जैसां कीर्ण । कर्पूरी सुगंध ऐक्य पूर्ण । भक्तसहीत जगजीवन ।
शोभे आपण विठवरी ॥ ११ ॥ ते ते संत अनेक स्थिती । जन्मले साधु
वैष्णव क्षिती । भक्तिमंजीरीमाळिकेप्रती । गुंफिले निश्चीती यहुतेक
॥ १२ ॥ तो मंय तेरा सहस्र जाळा । मेरू पाहिजे त्या भाळेळा ।
विनवितां ऐसे श्रीविठळा । सांगती कथेला मगवान स्वये ॥ १३ ॥
श्रीमद्भागवती प्रेमळ । वर्णिळा श्रीदामगोपाळ । अवतरला तो
सोऽवळ । कथन निर्मळ तपाचे ॥ १४ ॥ संतमंजीरीमाळिकेसी ।
मेरुचरीत्र हें तपासी । सुचविता ऐसे ह्योकेशी । जाळा मानसी आनंद
॥ १५ ॥ नारदक्षेत्र श्रीपढी । उपमा देता नाही सरी । वर्णिता ते
वेद ध्यारी । शीणली वेखरी शेषाची ॥ १६ ॥ भूवैकुण्ठ प्रत्यक्षता ।
जनन तेथें जया संता । समचरणीं ठेऊन मार्या । वर्णिळी कथा यथामती
॥ १७ ॥ श्रीपांडुरंगासन्निध । आरंभिले कथन शुद्ध । नमो वैष्णव
ब्रह्मवृद्धे । लीळा छंदे लिहितसे ती ॥ १८ ॥ सेवाधारी श्रीहरीचे ।
आवळती देवा कां साचे । तयांत सौभाग्य कीर्तनाचे । हरिदास वाचे
ह्यणती जया ॥ १९ ॥ कळीमध्ये कीर्तनधर्म । हाचि विधि मुख्य परम ।
तया वंशी भक्तोत्तम । जन्मले श्रीदामगोपाळ ॥ २० ॥ वेदरूप
वृक्षाठाई । मार्ष्यदिनी शाखा पाही । भक्ति रसाळ फळ ते हि । पावले
विदेही बहु जन्म ॥ २१ ॥ याज्ञवल्क्यादि ब्रह्मनिष्ठ । यजुर्वेदी अवतार
सस । श्रीदामा योगनिष्ठ । अवतरला अष्ट तये कुळी ॥ २२ ॥

स्वस्वरूपी रममाण । तेचि तया नामामिधान । राम वदती सकळ जन ।
 रमविता म्हणोनी श्रीविठला ॥ २३ ॥ गर्मी ज्ञान शुकापरी । सोहंभायें
 भजन करी । काय तयाची वर्णू थोरी । पूर्ण अंतरी येकात्मता ॥ २४ ॥
 प्रसूतकाळ होताचि जाण । लोकरीत्या करी रूदन । परी सदा हास्य-
 वदन । हृदई ध्यान विठोवाचें ॥ २५ ॥ मुळामाजी खेळूं जाता । भगवत्पर
 खेळणें सर्वथा । मुळीची स्वये तूर्य अवस्था । कर्णे कथा निजळीले ॥ २६ ॥
 ऐशापरी वाळळीला । रामा हरीदास करिता जाळा । पुढे सनेचि
 व्रतबंध केला । वेद पढविळा पित्यानें ॥ २७ ॥ सकळ शास्त्रें पारंगत ।
 पुराणें तीं सर्व विदित । व्याचा सत्ता पंढरीनाथ । काय तेथें वर्णावें
 ॥ २८ ॥ श्रीदाम्याचा जो अवतार । रामचंद्र नामे योगेश्वर । मार्गे
 पुढें सारंगधर । क्रीडे साचार व्यापारी ॥ २९ ॥ ऋणानबंधकखन ।
 हरिदासाचें त्या जालें व्रम । जनरीती प्रपंच फरणें । रुक्मीणीरमण
 परी अंतरी ॥ ३० ॥ वांगीनामे ग्राम निर्मळ । तेथें गेले ते भक्त
 प्रेमळ । ग्रामस्थांनीं रहाविले । भजन ऐकीले सर्वांनीं ॥ ३१ ॥
 मोहित जाले व्रक्षुंदे । नरनारी आवाळवृद्ध । नित्य दर्शनें आल्हाद ।
 वंदती पद दासाचें ॥ ३२ ॥ पुरोहित ब्राह्मण तुकभट । तोहि विद्रोह
 अतिश्रेष्ठ । भजन करी प्रेमनिष्ठ । उभयता स्पष्ट येकात्मता ॥ ३३ ॥
 काहीं दिवस राहार्ता वांगीत । वतन प्राप्त जालें तेथें । पाटिलकीते
 अनुभवीत । हरिदास सत रामा ते ॥ ३४ ॥ रात्रंदिवस निजध्यास ।
 ध्यानींमनी पढरीनिवास । निरंतर येणें वारीस । अतिहर्षें भजन करीत
 ॥ ३५ ॥ तुकमटासहित येऊन । श्रीविठलाचें करिती पूजन । मागुती
 जावे निघून । उभयता जाण प्रेमळ पै ॥ ३६ ॥ ऐसा क्रमितां काहीं
 काळ । पुढें कारण कैसें जाहाळें । पाहिजे ते श्रोतीं ऐकिले ।
 भक्तवत्तळ परमात्मा ॥ ३६ ॥ वर्षाश्रुत ब्राह्मण मास ।
 पाणी आले चंद्रमागेस । दर्शना पातळे योगेश । रामा हरीदास
 द्विज तुकया ॥ ३८ ॥ तब तो येकादशीदिन । रात्र जाली घटका
 तीन । उतरावया नाहीं कवण । मरले जीवन दोही यही ॥ ३९ ॥

उद्विग्न जाये. तभयता । नेम टळ्या फों सर्वथा । झणती आजि
 पंदरीनाया । प्राण तत्वता न ठेऊं पै ॥४०॥ तुज न पाहाता हृषिकेशी ।
 नाही घटली येकादसी । बाजी निश्रुर जाहालसी । भोकाळिसी
 निजदासा ॥ ४१ ॥ तरी आता जाईक मीद । अन्हेरितां मतिमंद ।
 न देखतां श्रीसमपद । देह शुद्ध अर्पू जळा ॥ ४२ ॥ खळखळा नेत्री
 अश्रू वाहाती । दीर्घश्वरे रुदन करिती । धाव घाली रमापति । ऐसें
 बदती अटहास्ये ॥ ४३ ॥ अभंग केले तये समई । अद्यापि संत गाती
 मही । कवणा भाकिळी अत्यंत पाही । तेणे विछाई कळवळी ॥४४॥
 सद्गद होता वैष्णववीर । मग तेथे कैचा लशीर । धाबिनळे रुक्मिणीवर ।
 भवसागरनावाढी ॥ ४५ ॥ कैवर्तकाचा घेऊन वेश । आळे स्वये
 श्रीजगदीश । फाटकी चिंधी मस्तकास । प्यान सुरस शोमतसे ॥४६॥
 पितांबर टाकिला सोडून । लंगोटी घाली मनमोहन । रुक्मीणीनें हास्य-
 फळून । पुसतसे जाण धीविठळा ॥ ४७ ॥ झणती धरा कोणती
 जाळी । कोणी स्वामीची आठवण केली । विचित्र स्थिती अवलंबिळी ।
 कोपीन घातली हे वेळा ॥ ४८ ॥ जगद्रयापक मनमोहन । सगि तेव्हा
 करणाचन । भक्त माझे देवी प्राण । धावतो झगून तपाकडे ॥ ४९ ॥
 येकादशी आजिचा दिवस । पाणी आले चंद्रमागेस । आवेकरी नाहीं
 तपास । उत्तरावयासी लवलाही ॥ ५० ॥ नेमनिष्ठ प्रेमळ भारी । रात्र
 जाळी घटिका चारी । न आणितां अईडतीरी । उदास शरीरी जालेसी
 ॥ ५१ ॥ जरी तयानीं देह ठेविला । निज मीदासी कळंक लागला ।
 पाळगी वेश हा धारण केला । आणावयाला तयासी ॥ ५२ ॥
 ऐसें सांगुनी जगन्माते । देउळीतुनी निघाले अनंत । सांगड घेउनी
 स्कंदाते । पंदरीनाय प्रघटला ॥ ५३ ॥ रामा हरिदास तुकंभट ।
 पैडतीरी मीमेनिकट । तेथे पातळे धीवैकुंठ । धरुनी स्पष्ट वेश
 कोळ्पाचा ॥ ५४ ॥ झणती कोण तुझी येथे बैसला । येतसा काय
 पंदरीला । बिडुनोळी झणती मळा । सत्वर चला येक जण ॥ ५५ ॥
 मायुती नेईन दूसरपासी । ऐसे बदला छपायची । सद्गद जाले मानसी ।

लागले सांगडीसी हरिदास ॥ ५६ ॥ तुकंमट तेथें राहिला । दृढ निश्चय
 तेणें केला । आजी न पाहतां श्रीपाऊळा । अर्पीन जळा आपुली तनु
 ॥ ५७ ॥ असो सर्वसाक्षी आत्माराम । भक्तकाजकल्पद्रुम । निजमक्ताचें
 जाणुनी प्रेम । केलें कर्म अद्भुत पै ॥ ५८ ॥ श्रीदाम्याचा तो अवतार ।
 रामाहरिदास निर्धार । सांगडीसी लाविले रमावरे । दीनोत्तारे ते समई
 ॥ ५९ ॥ न लागतां अर्धक्षण । उलंघन करविले गंगाजीवन । बोले
 भक्तासी कमलनयन । करुनी स्नान जा दर्शना ॥ ६० ॥ मग तो
 आनंद सांगणें किती । कोळ्यास हरिदास धन्य छणती । सरळ पेटे
 लाविले जगती । आश्चर्य चित्ती करिती पै ॥ ६१ ॥ असो स्नानविधी
 सारुन । महाद्वारासी साष्टांग नमून । प्रवेश करितां राठळीं जाण ।
 देहमान कैचें मग ॥ ६२ ॥ अष्टौमास दाटले आंगीं । वृत्ति रंगली
 पांडुरंगीं । रामा हरिदास धन्य योगी । भवमंगी बिनटले ते ॥ ६३ ॥
 लगबगेसी जाडनी खरे । मस्तक ठेविला पायावर । प्रेमाश्रूगळतसे नीर ।
 घरणावर अभियेक तो ॥ ६४ ॥ निर्वासना वसन सुंदर । नैसर्गिका
 पीतांबर । त्रिगुणसत्र अर्पिलें बरें । उपवर्खें खरे भर्जरी ती ॥ ६५ ॥
 पृथ्वीतत्वाचे अष्टगंध । चंदन रेलिलें तेंचि शुद्ध । अक्षता सुढाळ
 प्रसिद्ध । अर्चिला सिद्धस्वामी तो ॥ ६६ ॥ सुमनें सुमनाची कहनी
 माळा । अर्पण केली श्रीविठला । सुगंध प्रेमबुका वाहिला । घुरा
 खोविला श्रीमस्तकीं ॥ ६७ ॥ सच्चिदानंद त्रिदळ । तेणें पुजीला
 जगत्पाळ । जाणीव ते चि तुळसीदळ । मंजुन्या सोजवळ अर्पियेल्या
 ॥ ६८ ॥ ज्ञानाग्नी करून सिद्ध । अहंकृति जाळिली प्रसिद्ध । धूप
 तो चि जाला शुद्ध । दीप निर्दंड स्वयजोसी ॥ ६९ ॥ नैवेद्य तो चि
 सर्वात्मता । अर्पण केले सहजीं तखता । त्रयोदशगुणी तांबूल पहातां ।
 दक्षणा सर्वथा श्रीफल ॥ ७० ॥ तेणें जन्म जाला सुफल । कर्पूरातीं
 विज्ञान निर्मळ । बोवाळीला श्रीचननीळ । स्वनी प्रवळे मंत्रपुष्प ॥ ७१ ॥
 आत्मनिवेदन नमन पूर्ण । प्रतिपाठली प्रदक्षणायज्ञ । अनन्यभाषें
 कहणाघन । रुक्मीणीरमण प्रार्थियेला ॥ ७२ ॥ रामाहरिदासें ऐशापरी ।

अर्चियेला तो श्रीमुरारी । जो कां तिष्ठे विठेवरी । जगदोत्थारी परमात्मा ॥ ७३ ॥ सव्य घालुनी श्रीराजळ । आले गरुडपाराजवळ । तो देखिला नेत्रकमळें । पुरोहित प्रेमळ तुकंमट तो ॥ ७४ ॥ परस्परें घडतां आळंगन । वृत्तांत सांगितला पूर्ण । सांगड आणिली कोळ्यानें । आळा घेउनी झडकरी ॥ ७५ ॥ पैसे पावया शोध करीता । ठिकाण न लागे त्याचा सर्वथा । विरम्य होउनी चित्ता । पडती उमयता भूमीवरी ॥ ७६ ॥ क्षणती दयाळें विठाई । श्रमविळे तुजळा पाही । शोक करिता बहुत देहीं । शेषशाई मेट देती ॥ ७७ ॥ धन्य तयाची सुकृतरासी । जयाची आवड भगवत्पदासी । कोळी होऊन हृषिकेशी । आणिले दोघासी भीमेतून ॥ ७८ ॥ गिरीकपाट सेविती मुनि । हटयोगी अनेक ज्ञानी । तयासी दुर्लभ चक्रपाणी । सुळम भक्तिनी तो हा विठो ॥ ७९ ॥ धन्य भाग्य त्या हरिदासाचें । आणि तुकंमट सद्दिपाचें । प्रत्यक्ष दैवत वेकुंठीचें । मोहित साचें जालें जया ॥ ८० ॥ सर्वकाळ भगवत्पूजनी । देव केळा जयानीं चरणी । क्षणक्षणा जवळ येउनी । वैसे रुक्मीणीवळम तो ॥ ८१ ॥ क्षणे श्रीदाम्या प्रेमळ रामा । तुजें भजन आवडे आढा । विणा घेऊन निजधर्मा । नित्यनेमा आचरी तूं ॥ ८२ ॥ ऐसें वदतां मनमोहन । करुणाघन राधिकारमण । रामाहरिदास उभे राहून । करी नर्तन ते वेळां ॥ ८३ ॥ चरणीं बांधुनी जेणें चाळ । चिपळ्या व्याख्या हातीं प्राजळ । विणा वाजे तो मंजुळ । गायन प्रेमळ दासाचें ॥ ८४ ॥ ओतावळा क्षणुनी हरी । उभे राहातां रंगसीळेवरी । देह भावा कैचि उरी । संगे मुरारी नाचतसे ॥ ८५ ॥ ते अद्भुत पहावया भजन । ब्रह्मादिक येती धाऊन । सिंवासी नावडे कैलासमुखन । राहिले येऊन श्रीपंढरी ॥ ८६ ॥ असो ऐसा भक्तचुडामणी । श्रीदाम्याचा अवतार जनी । रामचंद्र हरिदास जाले मेदिनी । धन्य जननी पिता तो ॥ ८७ ॥ पावित्र कुल हरिदासाचे । वंशीं जनन त्या निजमक्ताचें । फाय वर्णू वैष्णवाचें । यदन शेपाचे थकलें पै ॥ ८८ ॥ महाद्वारी

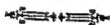
नियमजन । रामचंद्र तो करितसे जाण । मागें पुढें जगजीवन ।
 सयादा पूर्ण तिष्टतसे ॥ ८९ ॥ क्षणयेक न पहातां राम । वेदा होय
 घनःशाम । रक्मीणीसहित पूर्ण काम । जवळी प्रेमे भेसती ॥ ९० ॥
 निठळी रंगळें मानस । प्रपंचभान कैचें सयास । मजन करी रात्रंदिवस ।
 रामाहरिदास धन्य ते ॥ ९१ ॥ पुढे काहींकाळिकरून । दयासी गेली
 प्रश्रुति जाण । निश्चिती स्त्री बरीळी पूर्ण । कार्य कारण ते ऐका ॥ ९२ ॥
 कोणे येके दिनी रक्मीणीसी । मोळती स्वयें दृपिकेशी । संतान नसता
 हरिदांसासी । मजनासी करोळ कवणु ॥ ९३ ॥ ऐसे जाणुनी ह्मकमळी ।
 दासाचिये आळे जवळी । सांगती आपण घनमाळी । मजनकाळी
 युक्तीने ॥ ९४ ॥ क्षणती बारे निजमक्ता । विवाहा करुनी घेइ आतां ।
 तेणे घडेल सार्थकता । उभय सुतासी प्रसवसी तूं ॥ ९५ ॥ विद्वजन
 होसीळ पुत्र । मजन करिती सहजी पवित्र । वंशामध्ये अनेक सुपात्र ।
 जन्मती नरनारी ते ॥ ९६ ॥ याळागी भक्तनिधाना । मान्य करी माक्षिषा
 वचना । ऐसे बोळता पंढरीराणा । हास्य यदना करी दास ॥ ९७ ॥
 क्षणे दयाळे विठाबाई । अनन्यमाय तुझे पाई । उत्तारवय जाहळे पाही ।
 जाणसी सकळ हृदई तें ॥ ९८ ॥ द्रव्य किमपि नसे जवळा । कोण
 वधू देईळ मजळा । सर्वसाक्षी श्रीविठळा । विनोद केला वाटतसे ॥ ९९ ॥
 नेसावयासी नाही चिंधी । मागतो मिक्षा निष्ठ प्रसिधी । कायसी
 करणें लग्न सिंधी । दयानिधि विश्वंमरा ॥ १०० ॥ मग नाटकी हरि
 तो घनसावळा । विचित्र फेळी तेणें लीळा । यात्रेसी होता माझण
 आला । यजुर्वेदी मला आत्मनिष्ट ॥ १ ॥ धन्य तयाची सुकृत-
 राशी । दर्शन दिधळे जाऊन तयासी । कन्या द्यावी हरिदासाशी । वैकुंठ-
 निवासी आज्ञापिती ॥ २ ॥ मग तो प्रेमळ गुरुभक्त । शोध करीत
 गेला देवळांत । रामाहरिदास महासंत । नमन तयाते केलें पै ॥ ३ ॥
 क्षणे कन्या दान करितो तुझा । भंगिकारावे द्विजोत्तमा । संकोच न
 घरी मनोघर्भा । आज्ञा आज्ञा पांडुरंगाची ॥ ४ ॥ ऐकता
 ऐसे अवलंबुत । सद्गद जाले रामसंत । आज्ञा प्रमाण सनकादिकाते ।

काय अनाथ मानव मी ॥ ५ ॥ मग यथोक्त त्या ब्राह्मणें ।
 सोहळा केला समग्र जाण । अर्पण केलें कन्यारत्न । देऊन
 आंदण अनेक पै ॥ ६ ॥ कृतार्थ जाहलो वदून ऐसे ।
 गेला स्वदेशा विप्र हर्षे । मगवत्कृपा जेथें असे । उणे नसे
 तयासी ॥ ७ ॥ रामचंद्र हरिदास वधूसहित । राठळामाजी भजन
 करीत । वळें अळंकार तयाते । अर्पिती समस्त क्षेत्रीचे ॥ ८ ॥
 भगवान वदती हरिदासाते । आता जाई स्वगृहाते । वास्तव्य करुनी
 सदनाते । स्वस्त चित्ते राही तूं ॥ ९ ॥ पंचमहायज्ञ करुनी पूर्ण । देठळात
 येठनी करावे भजन । आज्ञा करिता जगजीवन । आचरती जाण तैसें
 चि ॥ ११० ॥ रात्रंदिवस तो चि धंदा । रंगळें मानस श्रीसमपदा ।
 प्रपंचमान नसे कदा । श्रीगोविंदा आळविती ॥ ११ ॥ धन्य साधु ते
 योगेश । समर्थ रामा हरिदास । अखंड जवळी जगजिवांस । प्रेम
 विशेष जाणुनी ॥ १२ ॥ पुढें सवे चि दोन वर्षांनीं । ऋतुजात जाळी
 पानी । सोहळा करविळा देवांनीं । जाऊन स्वर्गी प्रामस्थाचे ॥ १३ ॥
 यदुपति नामे प्रथम पुत्र । दुसरा कान्हया जाला सुपात्र । भक्तमालिके
 वर्णिले पवित्र । सुंदर चरित्र संतषयें ॥ १४ ॥ श्रीरंगनाथस्वामींनीं ।
 कान्हयाहरिदास स्तविळा वदनीं । धन्य कुळ पावन जनीं । भक्तशिरो-
 मणी जन्मले ते ॥ १५ ॥ कीर्तन करिता तो कान्हया । प्रघट होणे
 देवराया । प्रेम सतत ज्याचे हृदया । असोनी काया विदेहस्थिती ॥ १६ ॥
 रामकृष्ण हरि गोविंद । निरंतर वाचे हाचि छंद । रंगळें मानस परमा-
 नंदें । कैचे हृंद तयासी ॥ १७ ॥ सर्वाभूती पांडुरंग । गुरुकृपे ज्या अनुभव
 सांग । काव्य ज्याचें सुंदर अमंग । स्तविळा अव्यंग परमात्मा ॥ १८ ॥
 रामचंद्र हरिदास धन्य योगी । कान्हया सत्पुत्र ज्याचा जर्गी ।
 यदुपति दुसरा आत्मरंगी । श्रीरंगी विनटला जो ॥ १९ ॥
 समयता सुपुत्र जाले जाणून । विचारीले पत्नीसी पूर्ण । क्षणे मजला
 सन्यास घेणें । दीक्षा धारण करितो पै ॥ २० ॥ ती माठली
 पतिव्रता । अनुसया चि दुसरी पाहता । अनुसरोनी पतिचित्ता । वर्तणें

सर्वथा लवलाही ॥ २१ ॥ कायाबोच्यामनेसहित । भ्रतारसेवे काळ
 सारीत । धुंकू जाता पसरी हात । काय तेथे वर्णावे ॥ २२ ॥
 नाहो ठाटक दुसरे साधन । निरंतर पातिआशा प्रमाण । सर्वमात्रे
 अनन्यशरण । हात जोडुनी उभी सदा ॥ २३ ॥ त्रिषयस्फुरण कैचे
 आंगी । ध्यानकळा ती प्रत्यक्ष जर्गी । रामाहरिदासजांचे संगी ।
 स्वसुखरंगी श्रीढतसे ॥ २४ ॥ अमो छियेसी विचारुन । सन्यास
 घेतला दाते पूर्ण । देहत्रय निरसोनी जाण । महाकारण सेबिले पै
 ॥ २५ ॥ सूर्य अवस्था सतत जासी । परि टोळा दावी जगासी ।
 अंतर्वाद्य द्वापिकेशी । आसिपदासी रमले जे ॥ २६ ॥ क्षणुनी नाम
 व्याचे रामा । कर्णी केले त्या मीरामा । जवळी विलसे सहितरामा ।
 नाहो उपमा व्यावयासी ॥ २७ ॥ यतिरूपे स्वये श्रीहरि । दीक्षा
 दिधली दासासी मी । दाविले तत्व चराचरी । पंढरीविहारी तयाने
 ॥ २८ ॥ तो अनुभव अबोलणा । गुरुपुत्र जाणती खुणा । व्याचा
 सखा पंढरीराणा । तया ज्ञाना वणे कैचे ॥ २९ ॥ रामा हरिदास
 जाले मती । वाणली आंगी सहजस्थिती । अखंडाकार रंगली वृत्ति ।
 मजनरुक्ति अमेदता ॥ ३० ॥ जे जे प्राणी दृष्टीस पडती । दर्शनी
 त्या उत्थरिती । नानाविधी कान्योक्ति । रुक्मिणीपति स्तवियेला ॥ ३१ ॥
 सेवटी समाधीकार्ळी । अपूर्व गोष्टी होती जाली । ऐकता ते श्रोती
 सकळी । हृदयकमळी हरिल वाटे ॥ ३२ ॥ सनकादिक नारदा
 सहित । आले स्वये पंढरीनाथ । स्वदासी समार्थी देत । आनंद होत
 भक्तवृंदा ॥ ३३ ॥ अमर करिती पुण्यवृष्टी । पातले तेथे परमेष्टी ।
 गिरीजेसहित धूर्जेठी । पहाता दृष्टी आनंद ॥ ३४ ॥ क्षेत्रातील संत
 सारे । मिळाले सिष्ट नारीनर । बाघे वाजती अपार । अनुहृतगजर
 धिंग तो ॥ ३५ ॥ दशमशृण्ण आपाढमास । संवत्सरा नाम
 असे । शके आठवे वर्ते नऊ ॥ ३६ ॥
 प्रतिवर्षी पुण्यतिथी । भक्तदान सर्वाभूती । विद्वज्जन कीर्तन करिती ।
 निरंतर इच्छिती प्रसादा ॥ ३७ ॥ सेवाधर्म अनुष्ठान । प्रदक्षणा

करिती जन । इछितकामना होउनी पूर्ण । जडे मन भगवत्सदी
 ॥ ३८ ॥ हरिदासरामा पूर्णभक्त । आवढता प्रेमळ श्रीहरीते । याळागी
 करविले स्तवनाते । हृदयाते प्रगटून स्वये ॥ ३९ ॥ भक्तमंजीरीमाळीकेसी ।
 मेरुचरित्र हें नेमसी । अथणपठणे दुरित नासी । तरी जनासी संतकथा
 ॥ १४० ॥ स्वतसिथ महाराज रामदास । ग्रंथ करविता तो सित्थेश ।
 राजारामो रंगळ मानस । सन्मालेस वदविले पै ॥ ४१ ॥ स्वरूपी
 रमविता क्षणोनि राम । विटेवरी तो पूर्णकाम । पांडुरंग मेघशाम ।
 पूजिला प्रेमे निजभावे ॥ ४२ ॥ भक्तरूपे तुळसीमाळा । अर्पण केळी
 श्रीविठ्ठला । भक्तक ठेविले पदकमळा । निवेदिला ग्रंथ पै ॥ १४३ ॥
 भक्तमंजीरीमाळाग्रंथ । अथणे चि पुरती मनोरथ । रामचंद्रहरिदासचरित्राते ।
 अध्याय होत परंपूर्ण हा ॥ १४४ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥
 ॥ हें पुस्तक दिनकर विठळ मराठे । पाणी लिहविले असे ॥

॥ श्रीरामचंद्ररामदासार्पणमस्तु ॥

ही प्रत सांगलीस मिळाली. नवल रा. श्रीधरपंत टिकले
 याचेकडून कराविली.

घुळें आवण शु. ७, १८३१